GRIGORI
MEDÎNSKI
einstein

G. MEDÎNSKI

Cinstea

În romîneşte de
ALINA MIREA şi
BORIS PAVERMAN

București • 1964
EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Coperta de *P. Nazarie*

Г. Медынский
ЧЕСТЬ
Советский писатель
1962

P r e f a ț ă

Plămădirea unui om înaintat, membru demn al societății socialiste, constituie problematica cărții lui Medînski și din acest punct de vedere, apariția ei în traducerea romînească este un fapt de utilitate deosebită. Educarea omului zilelor noastre, prevenirea deficiențelor de caracter și din sfera personalității în general, este un subiect acut, serios și cu deosebire actual, pe care Medînski îl abordează cu înalta datorie a artistului de a lupta pentru înlăturarea a tot ce-l înjosește pe om, pentru ca în toate inimile să fie „aprinsă flacăra aceea care le va face să ardă ca inima lui Danko".

Menirea acestei cărți este de a da un răspuns la problemele fericirii legate de puterea educației. Formarea unei concepții etice solide ca și lichidarea manifestărilor mentalității înapoiate ale unui om, sau ale unei categorii de oameni, în socialism, este o chestiune de răspundere a întregii societăți, încît fericirea fiecăruia nu poate fi concepută decît ca un rezultat al luptei pentru fericirea tuturor. În această luptă, forța societății socialiste stă în caracterul creator al ideologiei și eticii marxist-leniniste, care înlăturînd concepțiile și mentalitățile străine, unele — moștenire ale trecutului, altele — reflectare a influențelor lumii capitaliste, asigură totodată formarea și dezvoltarea multilaterală a unei personalități umane profund devotate cauzei socialismului și comunismului. Luminată de ideologia marxist-leninistă, opera de construire a acestei personalități este în esență o operă practică, concretă, în care uneori se manifestă

cu vigoare deosebită lupta dintre vechi și nou. Răspunsul literar pe care-l dă Medînski la aceste probleme este, de fapt, un poem pedagogic al unor realități din viața sovietică actuală, un nou poem pedagogic. Ca și Makarenko, plecînd de la ideea că „Educînd copiii, părinții de astăzi educă istoria viitoare a țării noastre și, prin urmare, istoria lumii" [1], *Medînski nu-și propune o carte care să dea rețete pentru educație, ci care să faciliteze pătrunderea sensului ideilor pedagogice, să ridice problemele educației prin mijlocirea imaginii artistice. El ne conduce pe terenul educației în familie, urmărind în esență traiectoriile diferite pe care le dezvăluie doi adolescenți, ca urmare a unor influențe diferite.*

Anton Selestov este unul din elevii buni și un copil liniștit care nu pune mamei — încă tînără și mult preocupată de fericirea ei — nici o problemă dificilă. Treptat, dar precipitat, Anton se manifestă ciudat: ascunde mamei adevărul asupra insucceselor lui școlare, folosește din ce în ce mai des limbajul „colorat" al unor băieți de stradă, întîrzie de acasă fără a da socoteală, se izolează de colectivul școlar etc. Neliniștea mamei sporește, ea intuiește un pericol posibil, dar speranța că se află în fața unui eveniment efemer îi redă parcă de fiecare dată echilibrul sufletesc. În fapt, Anton, la vîrsta închegării marilor prietenii, cade treptat sub influența defavorabilă a cîtorva băieți scăpați de sub controlul educatorilor, de la care se contaminează, neținînd seama de mijloace în urmărirea unui trai facil: întîi a stat de pază la furtul unei biciclete, apoi a ascuns la el obiecte furate de alții, a participat la furturi în localuri publice pînă a ajuns — părtaș indirect — la încercare de crimă. Fondul său bun l-a ferit să ajungă criminal, dar slabele lui convingeri nu l-au putut îndepărta de „prietenii" care pentru orice ezitare sau îndoială îl soco-

[1] *A. S. Makarenko*, Cartea pentru părinți, Editura de stat pentru literatură științifică și didactică, 1951, București, pag. 5.

teau laș și trădător. Anton nu dispunea de acele forțe interne capabile să împiedice înrădăcinarea întrînsul a celor mai rele deprinderi. Cu încetul, în mintea lui a luat naștere un sistem fals de motivații și aprecieri a sancțiunilor școlare, a îngrijorării și comportării mamei, care se recăsătorește cu speranța că autoritatea unui bărbat va fi benignă pentru fiu, dar se înșală în speranțele ei. Deoarece cauzele acestor schimbări scăpau educatorilor și colectivului școlar și depășeau finețea de pătrundere a membrilor familiei, Anton a ajuns delicvent, apoi condamnat, căzut, în închisoare, sub influența „filozofiei" hoților și, în cele din urmă, trimis într-o colonie de reeducare. Pasiunea, priceperea și supletea educatorilor din colonie, care și-au dedicat forțele creatoare recuperării și transformării infractorilor în oameni utili societății, au izbutit să valorifice fondul bun al lui Anton, să-i descătușeze virtuțile sufletești, să-l „reconstruiască" sub raport moral, să-i transforme convingerile teoretice în principii active de conduită. Mai tîrziu, sub influența hotărîtoare a unui colectiv de muncă comunistă, Anton va simți născîndu-se în el acea forță de nebiruit pe care ți-o dă încrederea într-un țel măreț, cum este integrarea cu tot devotamentul în lupta comună pentru binele obștesc. Germenele unei înalte conștiințe a datoriei pe care l-a sădit întrînsul cu grijă și migală viața sovietică, va da un rod bogat, strălucitor: Anton pleacă, la chemarea Comsomolului, pe un șantier în Siberia.

Pe o altă traiectorie este urmărită Marina. Fată cu o educație solidă, ea reproduce modelul existent în familia sa: convingeri puternice, active, sentimente curate, spirit pătrunzător, degajată de individualism, o înaltă cinste față de sine și față de cei din jur. Evoluția ei nu urmează un drum rectiliniu, unele insuccese sau dări înapoi nu sînt altceva decît momente necesare de analiză profundă, de autoanaliză și de mobilizare conștientă a energiei pentru noi acțiuni. Încrederea în oameni, în puterea colectivului și în influența lui hotărîtoare i-au dat convingerea că

Anton se va schimba din temelii, şi la aceasta ia parte cu păstrarea neîntinată a simpatiei ce se menţine mai tîrziu într-un sentiment trainic, în care Anton va găsi sprijinul aşteptat.

De fapt, aceşti doi eroi sînt prototipuri pentru două categorii de tineri amplu plasticizate în roman, într-o serie de portrete bine reliefate şi înscrise în desfăşurarea acţiunii.

Întreaga arhitectură a romanului este consolidată pe trei coordonate principale, prima fiind raportul dintre înţelegere, sentiment şi acţiune. Manifestările, acţiunile pozitive ale omului, dacă ele nu sînt simulate, presupun o unitate internă relativ perfectă între cunoaştere (informaţie) şi atitudinea subiectivă (sentiment) care se exprimă într-o acţiune corespunzătoare, adecvată. Aşa se întîmplă în cazul Marinei, al tatălui său, al lui Maxim Kuzmici, directorul coloniei etc. Înţelegerea profundă a necesităţii muncii perseverente, a comportării morale, a colectivismului, asociată cu sentimentul cinstei şi datoriei se manifestă în convingeri ferme, cu puternice rădăcini volitionale şi afective, care devin norme de activitate concretă, creatoare, relevînd contururile precise ale personalităţii. În cazul lui Anton, al mamei sale şi tatălui adoptiv, al lui Vitka Dunaev şi chiar Mişka Sevciuk (care ni-l aminteşte, deşi la proporţii mărite, pe Rîjkin al lui Makarenko) etc. s-a statornicit, în măsuri diferite, un decalaj, o contradicţie între cunoştinţele despre conduita umană, pozitivă, care la unii sînt destul de largi, şi suportul afectiv, determinînd, în conduită inconsecventă, incertitudine, acţiuni contrare cunoaşterii despre bine şi rău. Lipsa consolidării efective a ideilor, mai ales a celor care privesc sfera morală, este consecinţa neformării la timp a unor trebuinţe superioare, de unde şi absenţa convingerilor active. Dialectica restabilirii unităţii dintre cunoaştere, sentiment şi acţiune, în cazul lui Anton, şi a celorlalţi, constituie motivul principal pe care Medînski desfăşoară analiza psihologică a procesului de trans-

formare a caracterelor, şi izbuteşte în chip convingător.

A doua coordonată este priceperea de a educa, considerată de către Makarenko ca o artă. Medînski demonstrează plastic, viu şi convingător cum trebuie făcută educaţia şi ce consecinţe poate avea slaba stăpînire a acestei arte. Priceperea de a educa se bazează pe respectarea măsurii între manifestare şi frînă, între activitatea pozitivă, în concordanţă cu principiile şi frînarea manifestărilor negative. Anton Şelestov este un erou activ, cu năzuinţe şi cerinţe, dar libertatea de a acţiona fără norme precise i-a canalizat energia spre acţiuni incompatibile cu normele morale. Dar acest fenomen trebuie considerat prin prisma cauzelor care-l determină, şi din acest punct de vedere cartea lui Medînski realizează o analiză bogată şi concludentă. Singurătatea, părăsirea familiei de către capul familiei şi trecerea lui în alta, scăderea prestigiului părinţilor, greşita repartizare a îndatoririlor concrete în familie, destrămarea solidarităţii colective în familie, şi mai ales absenţa grijii ocrotitoare pentru formarea trăsăturilor bune de caracter, au determinat căderea treptată a lui Anton, care şi-a regăsit o familie în colonia de reeducare, iar mai tîrziu în colectivul muncitorilor. Analiza acestor cauze, cînd explicit, cînd implicit, paralel cu evoluţia eroilor, conferă cărţii de faţă autenticitatea unui fragment impresionant de viaţă, cu largi şi sugestive consecinţe pedagogice.

A treia coordonată este forţa educativă a colectivului, a societăţii sovietice. Colectivul este factorul care disciplinează penalizînd, sau sancţionează premial pe fiecare din membrii lui. De solidaritatea lui depinde profunzimea transformărilor produse în individ. Aceasta ridică problema metodei de educare şi a perspectivei educaţiei. Procedeele utilizate de către colectiv au în vedere tocmai menţinerea vie a perspectivei în conştiinţa omului. Cartea lui Medînski relevă pe larg calea formării idealului omului socie-

tății sovietice, idealul de a se dedica plin de devotament cauzei comunismului.

În legătură cu tratarea literară este demn de reliefat faptul că majoritatea eroilor se dezvăluie obiectivat, deseori prin ipoteze și răspunsuri, ca într-o convorbire directă cu lectorul, autorul folosind judecățile de apreciere, motivările și explicarea științifică a însușirilor și acțiunilor lor. În cazul lui Anton Șelestov, însă, procedeul este altul: evoluția eroului solicită lectorul la situarea în contextul acțiunii, la analiza critică a faptelor și gîndurilor, dar și la identificarea uneori cu situațiile propuse, ceea ce menține atitudinea la simpatie și sentimentul de optimism cu care se urmărește întreaga acțiune.

Ca și la Makarenko, în cartea de față se expune în formă literară un sistem de idei științifice, sistemul legilor educației concretizat plastic în procesul recuperării unor oameni și al formării personalității lor multilaterale. Autenticitatea și frumusețea acestui proces decurg din faptul că eroii aflîndu-se în conflict reprezintă extremele acute ale realității sovietice: pe de o parte categoria oamenilor vădind trăsăturile constructorilor comunismului, trăsături viguroase, precise, iar pe de alta categoria celor care, într-un contrast ascuțit, datorită unor erori repetate în sistemul influențelor educative, sustragerii înrîuririlor binefăcătoare, prezintă un profil moral incert, sinuos. Acest din urmă fenomen nu este cîtuși de puțin caracteristic, dar alegerea și îngroșarea lui intenționată, cu rostul de a pune mai viu în evidență forța educației comuniste, dă paginilor scrise de Medînski calitatea unui poem cu o valoare artistică autonomă.

Pentru tineretul din țara noastră ca și pentru aceia care se ocupă direct de procesul educației — profesori, părinți, propagandiști — cartea de față constituie un document valoros, un instrument util în munca de formare a omului de tip nou. Asupra acestui lucru aflăm o însemnare a unui personaj, scriitorul Sanski, care de fapt îl reprezintă pe autor în cuprin-

sul romanului : „Cînd vrem sau putem să trecem cu vederea un fenomen, aceasta nu înseamnă că el a încetat de a mai exista. Dimpotrivă. El se va adînci, va lua aspecte schimonosite, deformate. Nu putem trăi în lumină închizînd întunericul undeva, cu cheia. Nu există astfel de chei. N-au fost încă inventate. Trebuie să învingem întunericul în noi înşine, prin forţa luminii noastre, să-l izgonim din viaţa noastră. Căci ce înseamnă comunismul, dacă nu lumină fără întuneric ?"

Paul Popescu-Neveanu

1

Pînă să ajungă acasă — şcoala era aproape — Anton tot nu se hotărîse dacă să-i mărturisească sau nu maică-si ce păţise în ziua aceea. De altfel, avea să afle ea şi aşa adevărul, dar era mai bine ca lucrul acesta să se întîmple cît mai tîrziu. Şi dacă totuşi, pînă la urmă, trebuia să-i spună totul, mai bine s-o facă acum, pînă nu se-ntoarce taică-său vitreg. Căci pe taică-său vitreg nu-l poate suferi.

Îşi luă o mutră veselă şi intră în cameră, fluierînd ca omul fără griji, doar-doar n-o băga maică-sa nimic de seamă. Dar ochiul ei a şi înregistrat totul — şi felul în care intrase, şi gestul cu care îşi aruncase servieta pe divan, şi nehotărîrea care-l ţintuise o clipă în mijlocul încăperii erau tot atîtea dovezi că ceva nu este aşa cum ar fi trebuit să fie. Anton nu ştia încă ce hotărîre să ia, cînd maică-sa se opri în faţa lui şi-i puse întrebarea aceea atît de obişnuită, care în ultimul timp îl plictisea nespus de mult:

— Ei ?... Cum ţi-a mers azi ?

— De ce ?... Binişor !

— Ziceai că te ascultă Vera Dmitrievna la geometrie...

— Multe spune omul — bombăni Anton. Toate le ţii minte...

— De ce nu te-o fi ascultat ? Lasă că vorbesc eu cu ea !

— La ce bun ? zise băiatul, duşmănos.

— Cum asta, la ce bun ?!... Mai sînt cîteva zile pînă la sfîrşitul trimestrului al doilea, şi tu ai tot media 2 !

— N-are rost să te bagi !

— Tonik! exclamă Nina Pavlovna. Așa vorbești tu cu mine?

— Nu vorbesc așa, ci ca de obicei!... N-ai ce căuta la ea!

Maică-sa, brusc, se întoarse și se duse la bucătărie, de unde, peste o clipă, o auzi trîntind cratițele și bufnind enervată; Anton se întinse pe canapea și rămase cu ochii în tavan. N-avea chef să se gîndească la nimic.

Zgomotele din bucătărie încetară și mama se întoarse, ștergîndu-și mîinile de șorț. Luă un scaun și se așeză lîngă Anton.

— Tonik!

— Da? făcu Anton, continuînd să studieze tavanul.

Nu-i plăcea numele ăsta, inventat de maică-sa. Mai bine i-ar fi spus simplu, Anton, ca bunica și ca toți ceilalți. Chiar și porecla pe care i-o dăduse unchiul Roman, Antof-cartof, era de preferat. Dar maică-sa se așezase acolo și se uita la el de parc-ar fi vrut să-l hipnotizeze!

— Să stăm puțin de vorbă!

— Iar „să stăm puțin de vorbă!" și Anton, sculîndu-se iute în capul oaselor, își aruncă de astă dată ochii în podea. Despre ce anume?

Ridicîndu-și privirile, se uită la maică-sa, la părul ei blond și bogat, prins în agrafe și pieptănat cu grijă, ca peruca unui manechin de frizerie. Îi privi apoi șorțul frumos, cu ghirlanda aceea de trandafiri roșii pe margine, pus peste o pijama elegantă de mătase, obrajii netezi, aproape fără riduri, acoperiți cu un strat gros de cremă, și toate — mai ales crema cu luciul ei lipsit de viață, scîrbos — îi stîrniră în suflet o surdă vrăjmășie, abia stăpînită.

Pentru ce toate astea?

Anton știa că, înainte ca tatăl său vitreg să sosească acasă, pijamaua aceea nesuferită va fi înlocuită cu o rochie elegantă, obrazul va fi spălat și șters cu grijă, că nu va mai rămîne nici o urmă de cremă, că sprîncenele mamei vor căpăta deodată o culoare ceva mai închisă decît a părului, că buzele

vor căpăta o culoare roşie, cu luciri cărămizii, şi că-i vor înflori doi bujori abia desluşiţi în obraz. Pentru ce? Oare nu era frumoasă şi fără toate astea? De cînd o ţinea minte, maică-sa fusese totdeauna cea mai frumoasă mamă, şi nu avea nici un rost să-şi ungă faţa cu o cremă care o făcea să pară atît de urîtă şi antipatică. Şi-apoi, de ce el, Anton, trebuie s-o vadă aşa, şi nu cel de dragul căruia o face? Cît de puţin se potriveau toate astea cu privirea tristă, chinuită a ochilor ei mari, albaştri, în clipa în care s-a aşezat lîngă el! Dar parcă şi privirea ei nu izbuti decît să-l enerveze şi mai rău.

— Ei? făcu băiatul, surd. Despre ce anume vom discuta?

— Nu înţelegi?... Tonik!

— Ei, ce?... Tonik, Tonik! se înfurie el. Ai început să mă pisezi, asta e! Ce te tot legi de mine?

Mama îl privi speriată apoi în ochii ei sclipiră luciri de mînie.

— Cum îndrăzneşti?... şi Nina Pavlovna se ridică. Cum îndrăzneşti să vorbeşti în felul ăsta cu mama ta? Obraznicule!

— Dacă eu sînt obraznic, atunci tu eşti o... — scăpă Anton fără să vrea, dar se opri, speriat de vorbele lui, văzînd cum mînia din ochii maică-si făcea loc groazei, zăpăcelii.

Tăcută, ea se întoarse şi se duse iar în bucătărie.

Primul lui gînd fu să alerge după ea, s-o ia în braţe şi să-şi ceară iertare. Dar nu făcu nimic. Rămase ţintuit locului, trăgînd cu urechea la ce se petrecea în bucătărie. Acolo însă domnea o linişte desăvîrşită, nu se auzea nici un zgomot, nici un sunet. Ca să scape de apăsarea acestei tăceri, Anton dădu drumul la radio.

Apoi îşi aduse aminte de broasca-ţestoasă pe care o cumpărase de la magazinul zoologic şi cu care se juca de minune. Pare-se că broasca îl recunoştea acum şi, nemaifiindu-i frică de el, nu se mai vîra în carapace! Băiatul stătea deseori de vorbă şi îi săruta capul de reptilă. Broasca era mică, turtită şi se ascun-

dea mereu ba sub bufet, ba sub divan, iar Anton trebuia să întoarcă toată casa pe dos, ca să dea de ea.

Şi de astă dată se ascunsese cine ştie pe unde; Anton începu s-o caute. O clipă, uitînd de cele petrecute, fu cît pe ce s-o întrebe, ca de obicei, pe Nina Pavlovna: „Mămico, unde e broasca mea?" dar îşi aduse aminte la timp şi tăcu. Pe urmă se gîndi iar la maică-sa. Ştia că o jignise din cale-afară, totuşi îl mira tăcerea ei de gheaţă cînd intră din nou în cameră. Intră, ieşi, iar intră şi căută ceva în bufet. Apoi se duse la radio şi-l închise.

Anton ar fi vrut să se răzvrătească împotriva acestei încălcări a voinţei şi independenţei lui, dar nu avu curaj. Şi Nina Pavlovna, parcă simţind că obţinuse asupra lui o victorie, fie ea cît de mică, rosti glacial:

— Tu, băiete, poţi să n-o iei în seamă pe maică-ta, poţi s-o jigneşti, s-o insulţi... Îţi dau totuşi un sfat, Anton! Gîndeşte-te bine! Dacă nu la alţii, cel puţin la tine! În primul rînd la tine! Stai foarte prost cu matematica. În general, ar trebui să faci un mare, un hotărît efort de voinţă. Tu însă ce faci?!... Te străduieşti tu măcar cît de cît? Ar trebui să înveţi serios! Dar tu... Spune-mi, unde-mi tot umbli haimana seară de seară? Cu cine?

— Fiindcă veni vorba, află că nu umblu haimana, ci că mă plimb! i-o tăie Anton, jignit. Trebuie sau nu să mă plimb înainte de culcare? Toţi medicii dau sfatul ăsta!...

— Da, dar cu măsură! Uneori însă tu prelungeşti din cale-afară plimbările...

— Mă duc la bunica, ştii doar... Ce? N-am voie nici la bunica? Tu n-o iubeşti, eu însă da, şi am să mă duc mereu la ea. Ştii cu cine mă plimb? Cu Vadik...

— Ce ai tu comun cu acest Vadik?

— Poate c-ai decretat să mă pun de acord cu tine şi în privinţa prietenilor mei?

— Te rog să nu fii mojic!

— Ce mojicie am spus? Uiți că am buletin! Dar tu nu faci decît să mă anchetezi: de ce asta, de ce ailaltă! Am nevoie sau nu de tovarăși? Ce zici?

— N-ai oare tovarăși la școală?!

— Nu! Și nu voi avea niciodată tovarăși în școala asta!

— De ce?

— De ce, de ce!... Ca și cum nu știi de ce! Crezi că e atît de ușor să legi prietenii? Cît ai tot colindat străinătățurile, eu am crescut aici, cu Vadik! Bunica îl cunoaște. Și-apoi nu înțeleg ce te privesc pe tine prietenii mei? Mereu îmi faci morală, mereu mă suspectezi!...

— Nu te suspectez cu nimic, Tonik — încercă Nina Pavlovna să îmblînzească tonul atît de dur al discuției lor. Voiam numai să te pun în gardă...

— Și-apoi, la urma urmelor, ce s-a întîmplat? se aprinse Anton. Auzi! „Să te pun în gardă"... Ia mai lasă-mă în pace!

Luîndu-și din fugă paltonul și șapca, ieși din casă trîntind ușa și coborî scara în goană, cu pași repezi, ușori. Maică-sa rămase de cealaltă parte a ușii, mototolindu-și șorțul elegant, împodobit cu ghirlanda de trandafiri pe margine. Ascultă zgomotul tot mai stins al pașilor care se îndepărtau, întrebîndu-se: „Ce se petrece oare cu băiatul meu?"

2

Anton nu se așteptase ca discuția cu maică-sa să se sfîrșească în felul acela. Dar ce să-i faci? Așa s-a întîmplat și gata. Și-apoi, ce, mai e copil? Vorba lui Vadik: „Trebuie să lupți împotriva asupririi de acasă, trebuie să știi să te impui în fața părinților". În fața părinților... Vadik are părinți — și tată, și mamă. El însă...

Pe taică-său îl chema tot Anton. Un nume rusesc obișnuit. În familia de țărani în care se născuse Anton Kuzmici suna tot așa de simplu și de firesc ca Ivan sau Maria. Anton Kuzmici crescuse, umblase prin școli și, din fiu de țăran, ajunsese inginer. În timpul acela, numele lui începuse să sune mai puțin obișnuit. Nina Pavlovna însă, care își iubea cu pasiune bărbatul, îi îndrăgise și numele și nu voise în ruptul capului ca fiul ei să poarte un altul. Așa că, în vreme ce ploua cu Arthuri, Eduarzi și Radii, apăruse pe lume și Anton Antonovici Șelestov, un băiețaș obișnuit, gălăgios și mofturos.

...Tata și mama, adică începutul vieții... Primul zîmbet, primele lacrimi, bucuriile și necazurile, basmul și cîntecul, prima pedeapsă... Tot acest univers, care ți se deschide mereu mai larg înainte, la fiece pas, are în centru pe tata și pe mama.

Nu s-ar putea spune că Anton înțelegea și ținea bine minte toate astea, dar, de cîte ori îi fugeau gîndurile spre anii copilăriei, la anii cînd avusese și tată, și mamă, simțea în suflet ceva nedeslușit, simplu și complicat în același timp. După aceea toate se destrămaseră deodată și asta fusese prima enigmă care i se pusese în viață. De ce? Își îmbrățișase tatăl, își îmbrățișase mama, îi trăsese, plîngînd, unul spre celălalt și nu înțelesese nimic. Cînd țipase mama și tatăl tăcuse, fusese de partea tatălui. Cînd plînsese mama și tata o privise nepăsător, trecuse de partea mamei. Iar cînd, în cele din urmă, tata plecase și mama rămăsese, trecuse de partea mamei...

„N-avem tată." Iată cea de-a doua enigmă din viața lui. Tata plecase undeva, departe, și acum nu mai era...

După aceea plecase și mama, iar el, Anton, rămăsese la bunica. Mai tîrziu mama s-a întors: atunci a locuit cu mama și cu bunica. Pe urmă, cu mama, dar fără bunica. Și cu asta s-a dus integritatea vieții de familie, s-a destrămat mersul ei trainic, sigur, de totdeauna. Încetul cu încetul, Anton se obișnuise, uitase multe și își zisese că pesemne așa trebuie să fie. Nu

putea uita însă o întîmplare. Într-o zi, pe cînd se juca în curte cu copiii, o fetiță o luase la fugă în întîmpinarea unui bărbat care venea spre ei: „Tată! Tată!" Alergase și Anton, sărind și strigînd: „Tată! Tată!" Bărbatul luase fetița în brațe și lui Anton îi spusese zîmbind: „Eu nu sînt tatăl tău".

Altă dată, mai tîrziu, unul din băieți îl întrebă: „Ce-i cu taică-tău? A murit pe front sau și-a luat tălpășița?" și pe Anton expresia asta jignitoare îl împunsese ca un ac. De răspuns nu știuse ce să răspundă, dar pricepuse că taică-său „își luase tălpășița".

Pe urmă apăruse un tată nou — Iakov Borisovici, dar Anton nu voia să se gîndească acum la el. Încetul cu încetul, enervarea care-l îndemnase să fugă de acasă se domoli și, pînă să ajungă la bunica, îi trecuse cu totul. Numai că, de cîte ori își aducea aminte de tatăl său vitreg, se enerva iar.

Bunica locuia pe una din acele străduțe din Moscova, unde mai dăinuiau căsuțe care își aduceau probabil aminte de Napoleon. Se ridicau acolo și case noi, sortite să reziste cine știe cît, și o biserică părăginită, ce părea un dinte cariat înfipt în ansamblul arhitectonic în devenire, și o fabrică, și clubul fabricii, și un bufet unde se bea „la botul calului", și o școală cu ferestre sclipitoare, și un scuar cu flori, și pavajul de piatră al străzii. Într-una din clădirile care-l țineau minte pe Napoleon locuia și bunica. Casa era mare, dar foarte prost împărțită. Încăperile uriașe fuseseră despărțite în tot felul de chichinețe, în care locuiau fel de fel de oameni. Clădirea fusese de mult trecută în planul de demolare, așa că nu mai fusese reparată, și acum își ducea veacul părăsită și condamnată.

Cînd sosi Anton, bunică-sa, care luase masa, se odihnea. Cum îl văzu, se învioră însă imediat. Deschise ochii și se sculă, bătrînă, micuță și uscățivă.

— A-a! Bună ziua, drăguțul meu! Bună ziua, nepoțelule! zise ea. Vrei să mănînci?

— Nu, bunico, nu vreau!

— De ce minți ? De ce minți ? Te cunosc după ochi că minți !

— Ba nu, zău că nu vreau ! făcu Anton încă o dată, dar zîmbi și se trădă. Cum de le ghicești dumneata pe toate, bunico ?!

— Așa sînt bunicile ! Du-te și te spală pe mîini !

Anton se spălă pe mîini în baia comună, strîmtă și neîngrijită, și se așeză la masa unde îl și aștepta pîinea și farfuria cu supă, străjuite de solnița cu doi porumbei ce se sărutau, pe care o știa din copilărie. Solnița, spartă cîndva de cineva, fusese lipită și ținea încă. Băiatului, porumbeii îi aduceau aminte de zilele fericite, dar atît de îndepărtate, cînd locuia cu bunică-sa. Se așeza pe colțul divanului de colo. O asculta pe bunica povestindu-i, desena iepurași și se minuna de peștișorii aurii din acvariu.

— Ai venit de mult de la școală ?

— Nu... Am pornit îndată încoace...

— Te-ai certat cu mama ? și bunica îl privi cu ochii surîzători. De ce v-ați certat ? Fiindcă ai luat iar un doi ?

— De unde le știi dumneata pe toate, bunico ?

— Iar începi ? Nu ți-am spus să nu încerci niciodată să ascunzi ceva de mine ? Eu știu totdeauna tot. Citesc pe fața ta ca într-o carte deschisă !

În jurul ochilor rîzători ai bătrînei, plini de bunăvoință, de înțelepciune și de o șiretenie abia deslușită, se țesuse o pînză subțire de zbîrcituri, mici ca niște raze.

Greu de spus cum se întîmplase, dar Anton izbutise să adune în scurta lui viață un fel de experiență, care-l îndemna : „Nu spune tot adevărul !" Nu trebuie să spui profesorilor tot adevărul, nu trebuie să spui mamei tot adevărul și, cu atît mai puțin, tatălui vitreg ; nici măcar băieților nu trebuie să le spui chiar toate. Numai de bunica nu ascunde nimic. Sau aproape nimic. Ar fi fost și greu ! Bunica îți pătrundea parcă în suflet cu privirile și știa să scoată din tine tot ce voia să afle : „Ce mai e pe acasă ? Cum se-nțelege mama cu Iakov Borisovici ? Cum îi merg

lui Iakov Borisovici treburile cu vila ? Cum se împacă cu tine ? Nu se poartă rău cu tine ?“ Nu-l întreba așa, direct, ci ca din întîmplare, și totdeauna își dilua întrebările cu vorbe liniștitoare : „Ei, ei !... Las' că-i bine !... Întrebam și eu așa“...

Nu totdeauna simțea Anton strategia asta și, chiar dacă o observa, nu se supăra, iar după discuțiile cu bătrîna, se simțea totdeauna mai ușurat. Așa și de astă dată : nu se știe de ce, i se părea mai ușor să-i vorbească bunicii despre proaspătul său doi la matematică decît mamei...

— Numai „Perpendiculara“ e de vină ! ceda el pînă la urmă repetatelor întrebări ale bunicii, frigîndu-și gura cu supa. Știi, așa am poreclit-o noi pe aia de matematică...

— Care aia, profesoara ?! se miră bunica. Se poate să vorbești așa ? E doar profesoara voastră !

— Vai, dac-ai vedea-o, bunico, pe „profesoara“ asta ! se apără Anton. Parcă-i un băț ! Parcă a pus-o cineva sub un unghi de 90 de grade și a rămas așa, nemișcată, ca o perpendiculară ! Dar ochii ! Închipuiește-ți și dumneata ! N-are gene !

— Ei, și ce-i cu asta ? făcu bunica. O fi avînd vreo boală de ochi !

— Dacă ar fi bolnavă, încă ar mai merge ! zise Anton. Dar ea are ochi de cobră. Numai cînd se uită la mine, mă fistîcesc și mă încurc ! Mă încurc eu, se încurcă și ceea ce scriu pe tablă, toate se-ncurcă ! „Ei, ce rezultă de aici ?“ zice ea. Dar dracu mai știe ce rezultă !

— Anton ! se supără bunica. Doar ești într-a noua ! Ce expresii ai început să folosești ! Parc-ai fi Vadik, zău așa !

— Bine, bunico, nu mai vorbesc așa ! Numai că, știi, nu i-am spus ce rezultă ! A stat, a tot așteptat, dar mie îmi tremura sufletul !

— N-ai învățat, de-aia îți tremura ! observă bunica.

— Sigur, nu știu cît știe „Membrul corespondent“ ! zise Anton.

— Ce membru corespondent ? întrebă bătrîna, care nu pricepuse.

— Așa l-am poreclit pe un băiat de la noi... Ăsta învață tot și știe tot. Dar eu... eu cine sînt ? Eu sînt ca toți ceilalți ! Și cînd i-am spus : „Am învățat, tovarășă, dar n-am reținut", ea mi-a răspuns : „Aici nu-i vorba să reții, ci să înțelegi !"

— Da ! Are dreptate ! spuse bunica. Va să zică ți-a pus un doi ?

— Mi-a pus...

— Păcatele mele !

Bunica îi luă farfuria și se apucă să i-o umple cu macaroane.

— Nu mai pot, bunico ! încercă Anton să scape.

— Mănîncă, mănîncă ! Uită-te la tine, ești slab ca un țîr ! Punîndu-i în față macaroanele, bunica îl întrebă : Ei, și pe urmă ?

— Am ieșit din clasă...

— Cum asta, „am ieșit" ?

— Mă înfuriasem pe ea pentru doiul ăla — zise Anton, începînd să mănînce. Înțeleg, dacă n-aș fi învățat ! Dar învățasem, pe cuvînt de onoare, și ea... Eu, știi, n-am mai vrut să ascult nimic și am început să desenez, dar ea m-a ginit și...

— Asta în ce limbă o fi ? În spaniolă, poate !

— Vai, bunico ! Ca și cum n-ai înțelege !... Doar așa vorbesc toți băieții ! Cum să-ți spun... m-a observat ! Ce să mai lungim povestea ! M-a prins și mi-a cerut caietul. Dar eu nu i l-am dat, ci m-am sculat și am plecat !

— Așa-a !... Dar acasă ce-a fost ?

Anton nu avu cînd să-i mai povestească ce-a fost acasă, căci pe coridor se auziră pași repezi și, în pragul ușii ce se dădu de perete, apăru unchiul Roman. Mai mărunt decît Nina Pavlovna, sora sa, era în schimb mai lat în umeri și își însoțea totdeauna vorbele cu gesturi largi. Ușa o deschidea mereu așa, de perete. Ăsta era unchiul Roman ! Avea aceiași ochi vioi și pătrunzători ca ai bunicii și te

privea la fel de iscoditor și de inteligent, iar cînd zîmbea, i se vedeau dinții albi, puternici, strălucitori.

Anton îl iubea și nu-l iubea pe unchiul Roman. Te atrăgea, te captiva nestăvilita lui vitalitate și dragostea-i de viață, dar în același timp avea ceva exigent, ceva care te obliga parcă la ceva față de care n-aveai chef să te supui. Mai mult. Cu toată bunătatea lui aparentă, unchiul Roman știa să fie tăios și dur. Nu-i ierta nepotului său niciodată crizele lui de melancolie și, de cîte ori îl vedea, îl înțepa sau îl cadorisea cu cîte o poreclă pe jumătate glumeață, pe jumătate jignitoare: „Student al vieții ușoare", „Erou al unor vremi apuse", „Demon trist" sau ceva în felul acesta. Așa că, ori de cîte ori se întîlnea cu unchiul Roman, Anton era totdeauna în gardă și lua în sinea lui poziția boxerului gata de apărare și atac.

Așa și de astă dată. Numai că de rîndul acesta unchi-său Roman parcă nici nu-l luă în seamă. Cu pași hotărîți și repezi, se duse la bătrînă și o îmbrățișă:

— Ei, mamă, binecuvîntează-mă!

În brațele lui puternice, bunica părea atît de mică și de neajutorată! Cu toate acestea, se desprinse ușor din strînsoarea lui și, pironindu-și ochii în ochii feciorului său, îl privi cu multă luare-aminte:

— Stai, neastîmpăratule! Pentru ce? Ce-ai pățit de ești așa de solemn pe ziua de azi? Pentru ce să te binecuvîntez?

— Pentru viața cea nouă, mamă! rosti unchiul Roman. Plec la țară! N-ai aflat din ziare ce se petrece în lume?

— Te trimit și pe tine? întrebă bunica în șoaptă.

— Mă trimit! În colhoz! Să ridic agricultura!

— Dacă-i așa, ce mă mai întrebi? Dacă te trimit, înseamnă că trebuie! Poftim binecuvîntarea! Dar Liza?

— Merge și Liza!

— Stai... Ia stai puțin!... și bătrîna ciuli urechea. Dar copiii?

— Vin și copiii! Ce întrebare mai e și asta? zîmbi unchiul Roman.

— Voi cum de-ați luat o hotărîre atît de importantă fără să vă sfătuiți cu mine? se supără bătrîna.

— Ce hotărîre importantă? întrebă Roman. La drept vorbind, eu de Liza m-am cam temut... Că ce-o să zică... dar ea, cuminte a fost, și tot cuminte a rămas, așa că ne-am hotărît...

— Cum de v-ați hotărît voi, fără mine? mai spuse bunica o dată. Nu vreau să știu nimic! Veniți amîndoi, să discutăm cu toții!

Anton, care își terminase macaroanele, se sculă de la masă.

— Mulțumesc, bunico... Mă duc pe la Vadik.

— La Vadik? Bine! făcu bunica, dar dintr-o dată își aduse aminte parcă de ceva: Ia stai! Stai puțin! Dar maică-ta? Du-te acasă! O fi îngrijorată!

— N-are de ce! și Anton, dînd nepăsător din mînă, ieși.

— Păcatele mele! zise bunica și clătină din cap.

3

Crescuseră împreună Vadik și cu el. Din ziua în care Nina Pavlovna se întorsese cu băiețașul ei din evacuare și se instalase la bunica, Tonik și Vadik fuseseră prieteni nedespărțiți. Ceea ce nu-i împiedica însă să se certe, ba chiar să se bată uneori. Trăiau unul lîngă celălalt, în două camere despărțite printr-un coridor îngust, întunecos, ticsit cu lăzi și cărucioare vechi de copil. Dar tocmai înghesuiala asta dădea tot farmecul! Aveai unde să te ascunzi și, după ce te ascundeai, cum să nu lași închipuirea să zboare unde vrea?

E drept că, dintre ei doi, mai mult Anton se lăsa furat de imaginație. Visa peșteri, castele, cetăți, case,

tot ce aflase din ultimul basm povestit de bunica, din cartea citită sau din emisiunile de la radio.

Vadik se ascundea pur și simplu, cu bomboanele pe care reușea să le fure. Le mîncau împreună, pitiți după lada aceea mare, roasă de carii, și Vadik îi povestea cum șterpelise bomboanele din bufet, cum făcuse pe bolnavul și cum își păcălise mama. Atunci, în ochii lui, de obicei șterși, spălăciți, se aprindeau sclipiri vesele, semețe. Ca și cum faptul că-și înșelase mama îi făcea o plăcere nespusă...

Mama lui Vadik era o mamă grijulie, dar din cale-afară de pisăloagă. Mai ales cînd începea să vorbească despre microbi și vegetații adenoide! Dacă stăteai s-o asculți, ajungeai la concluzia că nu mai are nici un rost să trăiești pe lumea asta: peste tot microbi și iar microbi ce stau și-l pîndesc pe om la fiece pas. De aceea Vadik, de mititel, fusese victima unor nesfîrșite opreliști și povețe: „Nu pune mîna! Nu te atinge! Spală-te pe mîini!... Ține minte ce ți-am spus despre microbi!" La început, Vadik se amărîse, dar pe măsură ce creștea, începuse să facă haz de toate acestea.

Ce mult se deosebeau cei doi prieteni, care își petreceau vremea în coridorul întunecat! Unul lung și subțirel, celălalt roșu la obraz și puternic; unul nu-și găsea astîmpăr, plîngea lesne și era plin de fantezie; celălalt, cam greoi, șiret și calculat. De aceea și boroboațele, poznele pe care le făceau erau diferite: totul atîrna de cel care se dovedea mai tare în momentul respectiv. Se jucau de-a partizanii sau de-a exploratorii ținuturilor îndepărtate, sau escaladau munții de zăpadă înălțați de portar în curte. Alteori fumau mucuri adunate de pe trotuare sau se cățărau pe acoperiș, ca să tragă cu praștia în trecători.

Din niște paturi vechi, scînduri și tablă ruginită își meșteriseră o colibă, acolo, în curtea din dos. Apoi, unul cîte unul, veniseră la ei o mulțime de băieți, și în coliba aceea luă ființă un fel de stat-major al lor. Arboraseră pe acoperiș un drapel roșu... Rupeau afișele de pe stradă și le agățau pe pereții colibei lor;

fiecare aducea ce putea : poze, cărți, pistoale de jucărie... Seara aprindeau o lumînare și făceau planuri cum să tragă lumină electrică...

Intr-o zi, Vadik — ce mutră misterioasă avea ! — îl duse pe Tonik într-un coridor întunecos al casei vecine, unde se afla un dulap vechi.

— Să-l spargem... — îi șopti el, arătîndu-i lăcățelul turtit, atîrnat de belciugele mici.

— De ce ? întrebă Tonik.

— Ca să vedem ce-i înăuntru...

— Hai ! făcu bucuros Tonik, gata oricînd să-și sprijine prietenul.

Găsiră în dulap niște schiuri, cărți legate cu sfoară, o pereche de ghete vechi și un borcan cu clei de tîmplărie. Lăsară cărțile și ghetele la locul lor. Nu luară decît schiurile și cleiul. Schiurile, ca să se dea cu ele, iar cleiul, nici ei nu știau pentru ce.

Mai tîrziu au fost descoperiți și au mîncat o papară zdravănă. Dar semiîntunericul coridorului, discuția aceea în șoaptă și lupta cu lacătul avuseseră ceva atît de misterios, atît de interesant...

Așa trăiseră și crescuseră ei doi în anii în care Anton locuise la bunica. Cu mama și apoi fără mamă, cînd Nina Pavlovna plecase în străinătate. După ce se întorsese maică-sa, s-au mutat într-o cameră separată, iar mai tîrziu, împreună cu noul ei soț, într-un apartament. Pe bunica, Anton n-o uitase însă niciodată. Și nici prietenul din copilărie.

Acum erau băieți mari. Vadik rămăsese același grăsun, poate doar și mai rumen la față, cu luciri și mai obraznice în ochii lui spălăciți. Anton, dimpotrivă, se lungise și, stînjenit parcă de înălțimea lui, umbla cam gîrbovit. I se lungise și fața, cu nasul frumos, subțire, puțin acvilin, și cu obrajii supți. Avea pe sub ochi o umbră albăstrie, abia ghicită, și părul lui bogat și ondulat îi stîrnea lui Vadik o invidie nestăpînită. Vadik avea un păr aspru, sîrmos, și toate încercările sale desperate de a se pieptăna ca prietenul lui fuseseră în van. La început se necăjise, dar mai tîrziu, cînd se răspîndise printre unii

tineri molima otrăvitoare venită din Apus a „bulevardismului", cu apucăturile, moda și tunsorile popești, se dovedise că părul lui sîrmos se preta perfect acestei pieptănături. De altfel, tocmai cu asta se îndeletnicea Vadik la sosirea lui Anton: se căznea să-și pună pe cap o plasă atît de subțire, încît mai mult o ghiceai decît o vedeai, ca să-și obișnuiască părul să stea. După expresia lui, asta era „șic, modern".

— Să ți-o leg... — zîmbi Anton, urmărindu-i strădaniile. „Bulevardistule!" Ce se-aude cu slujba? Ai găsit ceva?

— Cum să-ți spun? Pe șantier nu vreau eu, iar la Academie nu vor ei... Aoleu! Cît pe ce să uit! Am o datorie la tine! și-i întinse o hîrtie de 25 de ruble.

— Ce datorie?! se miră Anton. Pentru ce?

— Parcă nu știi!...

Și Anton își aminti deodată de seara aceea umedă și înnegurată cînd, nici el nu știa cum, fusese complicele unei aventuri ciudate. Venise, ca de obicei, să-l ia pe Vadik la plimbare. La început, Vadik nu voise să meargă cu el. Zicea că are treabă. Apoi, deodată, așa, tam-nisam, acceptase:

— Fie! Să mergem! Să trecem însă mai întîi pe la Ghenka Lîzlov, să-l luăm și pe el. Bine?

Ghenka Lîzlov locuia în curtea vecină și Anton îl cunoștea aproape tot atît de bine ca și pe Vadik: în copilărie, în luptele pentru colibă, Ghenka fusese căpetenia taberei dușmane.

Trecură deci pe la el și plecară la plimbare tustrei. Au mers ei ce-au mers, vorbind despre cîte-n lună și-n soare, cînd, deodată, Vadik și Ghenka s-au oprit.

— Noi avem o treabă... — îi spuse Vadik. Tu stai aici și ai grijă: cum vezi pe cineva, fluieră!

Anton nu se simți la largul lui și Vadik îl întrebă, ghicindu-i parcă gîndurile:

— Ți-e frică?

— Cui, mie?! i-o reteză Anton, curajos. De ce să-mi fie frică! Hai, duceți-vă!

După ce plecară băieții și se pomeni singur, se simți într-adevăr foarte stingher. Era întuneric și felinarul se afla departe, iar lumina lui chioară, ce cădea pe o magazie, se risipea în ceață. Era negură, beznă, se știa singur, dar i se părea că toți îl văd, că este urmărit de mii de ochi care-l pîndesc și de după magazie, și de după gardul care începea lîngă ea și alerga de-a lungul fundăturii, și din casa aceea mică și aproape pierdută în ceață. Sta așa, numai ochi și urechi, gata să prindă orice zgomot cît de mic, orice zvon de pași neașteptați. Era atît de atent, încît auzi limpede, dureros de tare, în liniștea încordată ce se lăsase : trac !... trac !... Cineva scotea o scîndură din cuie...

Îl se tăiase răsuflarea. Încă un minut, și ar fi rupt-o la fugă dacă din beznă n-ar fi ieșit Vadik :

— Gata ! Fugim !

— Dar Ghenka ? întrebase Anton.

— Ghenka ?... E-n regulă... Ne-ajunge din urmă...

Mai tîrziu aflase că în seara aceea „au manglit un ciclu". La început nu pricepuse despre ce e vorba, dar în cele din urmă îl lămuriseră că „au furat o bicicletă". De spaimă, nu dormise aproape toată noaptea. Ațipise într-un tîrziu, dar auzise, prin somnul agitat, zgomotul scîndurii scoase... Mult timp nu mai trecuse pe la Vadik. Așteptase să se întîmple ceva. Dar nu se întîmplase nimic. Furtul nu avusese urmări, iar cu timpul, spaima îi trecuse, nu-i rămăsese decît amintirea acestei aventuri.

Și iată că acum Vadik îi dădea bani, iar el nu știa ce atitudine să ia. Hîrtia era nouă, frumoasă, foșnitoare. Vadik luă imediat un album gros, cu plăci de patefon, și-l întrebă ca și cum nimic nu s-ar fi petrecut :

— Te fac un cîntec ?

Alese o placă și patefonul începu să dea drumul unor sunete lascive, tînguitoare. Cînd le auzeai, nu-ți mai venea să mergi, ci să înoți. Ba nu să înoți, ci să planezi undeva, să planezi la nesfîrșit, alene, fără gînduri...

— Imnul capitalismului muribund ! rîse Vadik și, lăsîndu-se pe canapea, îl trase după el și pe Anton. Stai jos... Și cum o duci cu fetele ?

— Dă-le încolo ! răspunse cu dispreț Anton, care nu știa încă ce să facă cu hîrtia aceea foșnitoare. Au o idee fixă : prietenia ! Dar nu sînt nici ele lămurite, zău așa, cu ce se mănîncă prietenia asta a lor !

— La drept vorbind, nu e rău că se învață cu gîștele laolaltă. Știi... — și, înviorat deodată, Vadik se ridică într-un cot. Într-o zi, cînd mergeam încă la școală, ne-am uitat cum se schimbau pentru ora de educație fizică. Sînt printre ele cîteva faine !... I-am și scris uneia un bilețel... mă-nțelegi...

— Da ? Și ?

— De răspuns nu mi-a răspuns, dar, de cîte ori ne întîlneam, îmi rîdea... Ce, crezi că toate sînt sfinte ? Se prefac numai, însă la o adică...

— Ale noastre sînt tare deștepte ! îi răspunse Tonik pe același ton.

Nu știa nici el de ce, dar nu-i venea la îndemînă să vorbească despre fete ca un golan, așa cum vorbea de obicei Vadik. El, personal, n-avea cu ce se lăuda. Nu, ceea ce păți se cu Marina Zorina nu era de loc de laudă...

4

Se întîmplase cam așa...

Cît timp stătuse la bunica, învățase la aceeași școală și în aceeași clasă cu Vadik. Pe urmă, după ce se întorsese maică-sa din străinătate și obținuse o cameră separată, se mutase la altă școală, iar cînd apăruse Iakov Borisovici și iar se mutaseră, n-avusese încotro și se transferase din nou.

În anul acela se introdusese învățămîntul mixt și, vorba băieților, începuse „marea migrațiune a popoa-

relor" : băieţii trecuseră la fete, iar fetele la băieţi. Aşa se întîmplă că Anton, Serioja Pronin şi Tolik Kipciak — prietenii lui — fură mutaţi în fosta şcoală de fete — pentru Anton era a patra oară !

Bineînţeles, mutarea asta nu se făcuse de florile mărului : nici cuminţi nu erau, nici de învăţat nu prea învăţau. Iar cînd mama lui Serioja Pronin venise la şcoală să protesteze, directorul de studii îi răspunse deschis : „De ce n-am scăpa de codaşii la învăţătură, care nu fac decît să ne încurce ?"

Întoarsă acasă, mama lui Seriojka, enervată, relatase toată discuţia, fără să-şi prea aleagă vorbele, şi-l ocărîse pe directorul de studii al şcolii. Asta, în faţa lui Serioja. Acesta, la rîndul lui, povestise totul prietenilor săi. Aşa că băieţii veniseră la şcoala cea nouă stăpîniţi de gîndurile cele mai războinice : „A, nu sîntem buni ? Fie ! Las' că le-arătăm noi !"...

Şi începuseră să „le arate". Intîi şi-ntîi, cel mai deplin dispreţ faţă de „gîşte" şi de ordinea instaurată de ele în şcoală. Toate fetele sînt proaste, tocilare şi pîrîtoare ! Umblă în timpul recreaţiilor ca şoarecii dresaţi, două cîte două, şi de cîte ori se întîlnesc cu profesorii, îi salută „printr-o lentă înclinare a capului".

Aflaseră de această „lentă înclinare a capului" chiar de la prima lor discuţie cu Vera Dmitrievna, profesoara de matematică şi diriginta clasei a IX-a, A. De fapt, de atunci se stricaseră relaţiile dintre ea şi Anton. Asta, pentru că Anton pusese o întrebare, bineînţeles, cu tîlc :

— N-am putea să spunem simplu „bună ziua", fără a mai înclina capul ?

— Vi s-a adus la cunoştinţă regulile noastre de conduită, aşa că binevoiţi a le respecta ! declarase Vera Dmitrievna, pironindu-l cu ochii ei rotunzi. Şi vă poftesc să nu introduceţi în şcoala noastră regulile dumneavoastră de purtare !

Băieţilor li se păruse grozav de jignitoare tocmai împărţirea asta în „ale noastre" şi „ale voastre", cu atît mai mult cu cît „gîştelor", Vera Dimitrievna

le spunea „fetelor", pe cîtă vreme pe ei nu-i scotea din „băieţoi", dovedindu-se astfel a fi tipica reprezentantă a „gîştelor" şi a spiritului lor, împotriva căruia veniseră montaţi chiar înainte de a fi trecut pragul şcolii noi.

Pînă la unificare, şcoala unde fuseseră mutaţi era considerată în raion ca o şcoală bună şi în ce priveşte învăţătura, şi ca disciplină. Băieţilor li se spusese asta încă de la primirea lor acolo. Directoarea — Elisaveta Ivanovna — muncise mult pînă izbutise să introducă disciplina şi, de cîte ori avea o inspecţie, făcea ce făcea şi scotea membrii comisiei pe săli, în recreaţie, ca să le arate cum se plimbă elevele ei, perechi-perechi, cum se înclină de frumos şi cît de bine sînt educate. Iar fetele se înclinau, umblau două cîte două şi tremurau de frica ei...

Băieţii, care băgaseră de seamă dintru început toate astea, îi şi trîntiră o poreclă: „Soldat în fustă". Numai că directoarea aflase la repezeală de nemaipomenita lor obrăznicie, care o scoase din sărite. Şi cum, o dată cu sosirea băieţilor, vechea disciplină — disciplina care făcuse mîndria şcolii — începu să se clatine, Elisaveta Ivanovna fu convinsă că tot răul venea de la ei. În dorinţa de a menţine ordinea în şcoală, directoarea se sprijini, ca şi pînă atunci, pe fete, adică pe vechiul ei activ, iar băieţii ajunseră la concluzia că la ei în şcoală Comsomolul era o organizaţie de fete, comitetul de clasă altă organizaţie de fete şi că, în general, peste tot mişună fetele, pentru că ele sînt învăţate să facă sluj.

Cele mai zgomotoase şi mai neobrăzate manifestări ale acestei stări de spirit aparţineau celor trei prieteni dintr-a IX-a A sau, cum li se mai zicea, „Celor trei muşchetari": Anton Şelestov, Serghei Pronin şi Tolik Kipciak, care se plimbau ţinîndu-se de gît pe coridoare şi declamau în gura mare:

Noi sîntem muşchetari!
Noi sîntem muşchetari!
Noi sîntem muşchetari!
Sîntem!

Iar spiritul lui Anton, spiritul copilăresc de „frondă", se înăsprea pe zi ce trecea și din cauza relațiilor lui cu Vera Dmitrievna, relații care deveneau tot mai încordate. Nu-i plăceau ochii ei rotunzi cu pleoape roșii, fața imobilă ca o mască și glasul rece, metalic. Iar ei, la Anton, nu-i plăcea nimic. Inclusiv pieptănătura aceea bogată, părul răvășit ca de vînt care-i încununa chipul, trupul deșirat, încă neformat, părul cu care Anton se mîndrea în sinea lui. Și tocmai despre freza lui își permise Vera Dmitrievna să spună :

— Nu s-ar putea oare să-ți tai moțul ăla și să te piepteni ca lumea ?

— Felul în care mă pieptăn constituie o problemă personală. De altfel, țin să vă atrag atenția că nu sîntem la armată — replicase Anton.

Din același motiv, și anume că toate astea aduceau a cazarmă și a formalism, Anton nu voia să poarte nici uniformă. Vera Dmitrievna, hotărîtă să-l pună cu botul pe labe, îl trimise la directoare, iar pe Nina Pavlovna o pofti la dînsa. Cîștigă lupta : Anton îmbrăcă uniforma, dar de purtat începu să se poarte și mai urît. Într-o zi, cînd bătrîna lor profesoară de istorie îl scoase la tablă, se făcu a nu auzi și rămase un timp în bancă, unde își scoase tacticos batista și își suflă nasul. Apoi, ca și cum abia atunci s-ar fi dezmeticit, întrebă, în rîsul clasei :

— Cum ?... Ce ?...

Profesoara, bineînțeles, îi făcu observație. La care el se ridică și-i răspunse :

— Trebuie să știți că sînt un prost-crescut... La școala de unde venim noi am fost foarte prost educați.

Atunci, Marina Zorina se sculă hotărîtă în picioare și, întorcîndu-se spre el, zise :

— Ia ascultă, Șelestov ! Ce înseamnă asta ? Ce atitudine e asta ?

— Vai, vai ! se auzi, în loc de răspuns, glasul ironic al lui Serioja Pronin. Iar Tolik Kipciak îi ținu hangul, chicotind în ton. Numai că Marina continua

să stea în picioare şi să-l privească pe Anton la fel de stăruitor, aşteptînd o explicaţie. Şi cum o susţinură şi celelalte fete, Anton, pînă la urmă, se aşeză la locul lui.

Şi felul de a se aşeza şi de a se ridica era una din figurile lui Anton. Cînd se scula, se apleca peste bancă aproape cu tot trupul, ca apoi să se îndrepte dintr-o dată, lung cît un catarg. Iar cînd se aşeza, proceda invers: se apleca brusc spre pupitru, ca rupt în două, şi numai după aceea lua loc.

— Parc-ai fi un briceag! rîdea Serioja Pronin.

La aceste pozne, ce-i drept, destul de nevinovate, cu timpul li se adăugaseră altele, pornite din reavoinţă jignitoare. Aşa, de pildă, întîmplarea cu panoul de onoare, unde, alături de fotografiile elevilor fruntaşi pe şcoală, figura şi fotografia Liusiei, instructoarea superioară de pionieri. Seriojka Pronin avea însă o ratuială cu ea: într-o zi îl întîlnise pe stradă, cu ţigara în gură, şi-l oprise. Îi mai făcuse pe urmă nu ştiu ce observaţie, şi de-atunci Seriojka n-o avea de loc la stomac. Iată de ce se hotărîseră să-i rupă fotografia de pe panou. Avuseseră de gînd s-o facă pe ascuns, dar Tolik Kipciak, care stătea la pîndă, căsca gura şi băieţii se pomeniseră cu o îngrijitoare pe coridor. E drept, femeia nu băgase nimic de seamă, dar cum au început cercetările, bănuiala a căzut totuşi asupra lor. Bănuială care, în mintea Verei Dmitrievna, se şi transformase în certitudine. După ea, Anton era principalul vinovat. În perioada aceea, în mintea ei încolţea un plan mai vast: să-şi cureţe treptat clasa de toate elementele recalcitrante şi greu educabile. În care scop, ceru directoarei să despartă trioul ce îi dădea de furcă. Cum Elisaveta Ivanovna a fost de acord, Anton, socotit capul „muşchetarilor", urma să fie transferat în altă clasă. Numai că Nina Pavlovna veni la şcoală şi ameninţă că se va plînge la secţia raională de învăţămînt, aşa că Anton rămase în aceeaşi clasă a IX-a A, însă cu condiţia de a un mai da prilej să i se facă vreo observaţie. Din ziua aceea, Vera Dmitrievna nu pierdea

nici o ocazie şi-i tot amintea că menţinerea lui în clasa ei avea un caracter temporar şi condiţionat.

Era deci limpede că nu aştepta decît un prilej spre a scăpa de el. Iar acest prilej îi fu oferit de întîmplarea cu Marina Zorina.

Marina era o fată ca toate celelalte fete din clasa a IX-a A. N-avea nimic deosebit: bărbia ascuţită, nasul subţire şi puţin teşit la vîrf, o frunte nici mică, nici mare... Faţa ei n-ar fi avut nimic deosebit de n-ar fi fost sprîncenele, puternic arcuite, şi expresive, şi dacă n-ar fi avut ochii aceia deschişi, limpezi, care îi luminau parcă dinăuntru chipul, dîndu-i un farmec neaşteptat. Iar cozile ei groase, aurii, strînse într-un coc bogat pe ceafă o făceau să semene cu o floare de răsărită. Era comsomolistă şi membră în biroul organizaţiei de Comsomol din clasă. De altfel, toată fiinţa ei era la fel de curată şi de luminoasă ca insigna aceea de comsomolistă, cu emailul roşu, strălucitor, pe care o purta prinsă în piept.

Pentru Anton, Marina era reprezentanta acelei „ordini a fetelor", care îl incomoda ca o haină prea strîmtă. Pentru ea, ordinea era sfîntă, sfîntă lecţia, sfînt şi profesorul. La adunarea clasei, după ora de istorie în care Anton avusese acea atitudine atît de sfidătoare faţă de profesoară, Marina se ridică, indignată, şi vorbi despre comportarea lui, arătînd că profesoara era foarte bună şi blîndă, dar bolnavă de inimă, şi că anul trecut fusese transportată direct de la şcoală la spital, doborîtă de o criză.

— Acum ce-ai vrea tu? Să se îmbolnăvească iar?

Anton se simţi prost şi, la început, tăcu; dar mai tîrziu, şi anume după ce schimbă o privire cu Seriojka Pronin, încercă să se dezvinovăţească: el nu ştiuse de boala profesoarei şi, de fapt, voise numai să facă pe grozavul. În încheiere, îşi ceru iertare. Numai că tonul lui nu convinse pe nimeni. Şi prima pe care n-o convinse fu Marina.

Astea toate la un loc — puritatea şi intransigenţa ei, îmbinate cu farmecul ei de netăgăduit — trezeau în Anton un sentiment complex de sfiiciune, ruşine

şi de enervare surdă, inconştientă. Aşa şi cu privirea ei: cînd vorbea, Marina ţi se uita drept în ochi, deschis, cinstit, prietenos sau sever. Tot atît de sever îl privi pe Anton atunci cînd îl opri în uşa clasei, după ultima lui boroboaţă.

— Şelestov, de ce eşti tu oare atît de grosolan?

Poate că dacă altele ar fi fost împrejurările, totul ar fi trecut cu bine. Dar erau lîngă el prietenii, fraţii-muşchetari, iar mai încolo roiau fetele... Cum să te umileşti? Iată de ce o privi obraznic drept în ochi şi-i zise:

— Treaba mea! De ce te bagi? Faci pe grozava? Mare lucru, comsomolistă!

Marina, dîrză, dar pălind uşor, se uită mai departe ţintă în ochii lui:

— Da, sînt comsomolistă! Vezi ceva rău în asta?

Anton se simţi luat de un val de apă tulbure. Îl scoteau din sărite şi tonul ei sincer, însufleţit, şi privirea ei. Pierzîndu-şi deci stăpînirea de sine, strigă:

— Ia mai du-te...

Atunci se petrecu un lucru cu totul neaşteptat: Marina, drept răspuns la înjurătura lui, îl apucă de mînă.

— Hai la directoare!

Degeaba încercă băiatul să scape: Marina avea mînă fermă, puternică. Seriojka Pronin vru să-i sară în ajutor lui Anton, dar fetele formară un cerc strîns în jurul lui şi-l duseră de-a lungul coridorului.

Îşi veni în fire abia în cabinetul directoarei. Elisaveta Ivanovna se ridică de la birou — greoaie, ameninţătoare — şi rosti pe un ton care nu făgăduia nimic bun:

— Iar tu, Şelestov?

Explicaţia a fost penibilă. La ieşirea din cabinetul directoarei, Anton îi spuse Marinei:

— Ai noroc că eşti fată, că ţi-aş fi...

— Şi eu care credeam c-o să-mi ceri scuze! îi răspunse Marina.

După povestea asta s-a luat hotărîrea ca buclucaşul trio să fie împrăştiat, şi Anton a fost mutat

în a IX-a B. Băiatul, jignit, lipsi cîteva zile de la școală, iar cînd veni, se așeză în banca lui, cu mutra unuia care voia să spună: „Nu-mi pasă de nimic, n-am nevoie de nimic".

Iată ce se petrecuse între el și Marina Zorina și, precum se vede, nu prea avea cu ce se lăuda față de Vadik...

5

După „imnul capitalismului muribund" urmă un vălmășag furtunos de sunete iuți, haotice, zgomotoase. Tolăniți pe canapea, prietenii ascultau transportați răpăiala tobelor, urletele și miorlăitul suflătorilor, care te făceau să dai, fără să vrei, din picioare, să urli ca ele, să tropăi în ritmul lor și să bați cu pumnii în obrajii umflați.

— Cum vă poate plăcea muzica asta? întrebă Bronislava Stanislavovna, mama lui Vadik, crăpînd ușa.

— De ce să nu ne placă? E muzică doar! îi răspunse fiu-său.

— Asta?! Asta-i concert de pisici, nu muzică!

— Mamă, tu trăiești încă în secolul al XIX-lea și, fiindcă veni vorba, dacă nu-ți place, n-ai decît să nu asculți! Doar nu te-a poftit nimeni! Și Vadik, sculîndu-se, se duse să închidă ușa. Iar cînd se întoarse la locul lui pe canapea, bombăni printre dinți: Le trebuie simfonii dumnealor! Chopin!

Cînd patefonul încetă să urle, să grohăie și să latre, din stradă răzbi pînă la ei un fluierat. Vadik se apropie de fereastră și deschise oberlihtul. Fluieratul se auzi din nou.

— Mă cheamă băieții... Mergem? propuse Vadik. Se îmbrăcară. — Ne ducem să mai respirăm puțin aer curat — îi spuse Vadik mamei sale.

— Bine faceți! Asta-i foarte sănătos! fu de acord Bronislava Stanislavovna.

— Da, da — îi ținu hangul Vadik. Ajută la oxidarea sîngelui.

— Ia stai, Vadik! strigă deodată Bronislava Stanislavovna, speriată. Ce ți-ai pus pe tine?

— N-avea grijă! Sînt îmbrăcat bine, mamă!...

— Dar gîtul? Vadik, ți-ai pus fularul? Nu uita că ai vegetații adenoide!

— Ia mai lasă-mă în pace cu adenoidele tale! strigă Vadik și trînti ușa. Iar odată ajuns pe scară, trase o înjurătură.

Afară îi așteptau băieții: Ghenka Lîzlov, Pașka Elaghin, Oleg Valovoi, Senea Smirnov și alții. Anton îi cunoștea mai pe toți din jocurile copilăriei. Unii fuseseră membri ai statului-major din colibă, iar alții își stabiliseră sediul în podul casei vecine și, un timp, se războiseră între ei. Mai tîrziu însă, portăreasa le descoperise coliba, își făcuse din cauza ei un cucui în frunte și o dărîmase de ciudă. Cam în același timp se destrămase și statul-major din podul vecin: administratorul pusese la ușă un lacăt cît toate zilele.

De atunci, băieții creșcuseră mari și, deși viața fiecăruia pornise pe alt făgaș, îi mai lega totuși ceva.

— L-au umflat azi pe Jora! spuse Pașka Elaghin, agitat, îndată ce Anton și Vadik ieșiră în curte.

Și prietenii, luîndu-și unul altuia vorba din gură, începură să le povestească ce s-a petrecut cu Jora, băiatul acela liniștit și cu mutră nevinovată, din curtea vecină. Le vindea deseori, la prețuri de nimic, stilouri sau le dăruia vederi din Moscova. Abia acum se aflase că intra noaptea în chioșcurile de ziare și le fura...

— Ăsta șnapan! rosti Ghenka Lîzlov, dînd din cap. Și cînd îl vedeai atît de mic... N-aș fi crezut în ruptul capului!

Discutau cu aprindere toate amănuntele evenimentului, cînd, deodată, auziră din spate o voce puternică și cam dogită:

— Ei, măi, aceia! Mă, coteilor!... Ce-i cotcodăceala asta?

Era Vitka Buzunov, zis „Guzganul". Era îmbrăcat cu un palton pe care-l botezase „demiu", purta gulerul ridicat și avea o șapcă nouă, albă, „à la Londra". Pe vremuri fusese capul tuturor răutăților acolo, în curte, spaima copiilor și spin în ochii celor mari. Fusese și închis, dar nu după mult timp răsărise iar. Venise o amnistie și scăpase. Cum îl văzură, băieții încercară să-i povestească ce se-ntîmplase cu Jora. Dar „Guzganul", care aflase mai dinainte, se mulțumi să mormăie printre dinți:

— S-a învîrtit de un cinci! Dacă-i aplică al 51-lea, poate scapă cu trei...

Anton știa ce înseamnă „cinci" și „trei", dar de „al 51-lea" nu auzise încă niciodată. Cînd îl întrebă pe Vitka, acesta îi înfundă șapca pe ochi, zicîndu-i:

— Blegule!... Așteaptă să le cazi în gheare și o să le afli pe toate!

Lui Anton i se păru și înfricoșător, dar și caraghios, adică, mai bine zis, de necrezut și de neînchipuit ca el să „le cadă în gheare". (Anton știa cine sînt „ei".) Dar ceea ce auzise despre „Guzgan" i se părea neobișnuit, necunoscut și interesant.

Vitka scoase o cutie de „Kazbek", își aprinse o țigară și întinse apoi cutia băieților.

— Șo pă ea!... Mă, sugarule, tu nu pipezi? îl întrebă el pe Senka Smirnov, care stătea mai la o parte. Cînd veni rîndul lui Anton, îi făcu ironic cu ochiul: Da' tu? Cred că nici ție nu-ți dă voie mă-ta!

— Ba nu, eu fumez! rosti Anton, demn. Dar am țigările mele...

— Ia, bă! „Ale mele", iote-te la el!... Pe ale tale încă nu ți le-ai cîștigat singur. Fac cinste!

Anton se apucase de fumat cu doi ani în urmă — era într-a șaptea și locuia doar cu maică-sa într-o casă în care băieții se adunau toți, mulți la număr, pe scara principală. Se așezau pe trepte, vorbeau și fumau, ca să facă pe grozavii unii față de alții. Cînd plecau, pe scară nu mai puteai trece de scuipat și de

mucuri, iar locatarii coborau prudenți și bombăneau nemulțumiți.

Căci așa începi să fumezi, vrînd să faci pe grozavul: „Nu mai sînt mic. Adică eu de ce n-aș fuma cum fumează ceilalți?“ Așa și cu Anton: îl zgîria pe gît, se îneca, îl apuca tusea, dar răbda tot, numai și numai să nu fie mai prejos decît alți băieți. La început se temuse să-i spună maică-si că fumează, dar Nina Pavlovna aflase pînă la urmă, ce-i drept, mai tîrziu — cînd apăruse pe firmament Iakov Borisovici — și se întristase, dar nu prea tare, fiindcă tocmai se pregătea să se mute în apartamentul cel nou. Iar odată instalați în noua locuință, Iakov Borisovici se dovedi, contrar așteptărilor lui Anton, de partea lui: „Dacă s-a apucat de fumat, degeaba cauți să-i mai interzici!“ De atunci, Anton fuma pe față.

In ziua aceea, mai ales după zeflemiseala lui Viktor, trăgea încet și adînc fumul în piept, mișcînd cu gesturi largi mîna în care ținea țigara. Nu voia să semene cu papă-laptele ăsta de Senea Smirnov, care se temea și de umbra lui.

Deodată trecu pe lîngă ei o fată. Mergea grăbită și fără să-i privească; vru să ocolească grupul de băieți care-i stătea în drum, dar Valovoi îi puse piedică și fata — cît pe ce să cadă — le aruncă în tăcere o privire indignată. Își văzu însă de drum, întovărășită de hohotele lor de rîs.

— Mișto juna! Valabilă! observă Vadik. De catalige, ce părere aveți?

— Pe la noi sînt unele și mai și! se lăudă Anton.

— Și mai și! îl îngînă Vitka. Ți-o fi frică să te-atingi de ele!

Băieții rîseră și lui Anton îi fu rușine. Ce n-ar fi dat să poată născoci la repezeală o poveste cu fete! Dar în materia asta, fantezia lui se dovedea neputincioasă.

„Guzganul“ îl trăsese pe Vadik deoparte și tot șopocăiau ceva împreună. Pe urmă, Vitka plecă, și Vadik, întorcîndu-se în mijlocul lor, întrebă:

— Ce ziceți? Mergem la cinema?

— Care are bani ? vru să știe Paşka Elaghin.

— Bani ? Am eu ! Plătesc eu ! zise Anton şi scoase bancnota primită de la Vadik.

Porniră cu toţii să vadă un film. Toţi, în afară de Senea Smirnov, care, vădit, nu ştia ce să facă : să-i însoţească sau nu ?

— Eşti pus la regim ? îl luă în rîs Ghenka Lîzlov. Nu-ţi fie frică ! Tragi şi tu o minciună, şi gata !...

Cu un zîmbet stingher pe faţa-i rotundă şi blîndă, Senka merse ce merse în urma lor, dar în cele din urmă tot o şterse...

Făcură drumul pînă la cinema în grup, vorbind tare şi gesticulînd, iar trecătorii, ferindu-se de ei, coborau de pe trotuar, privindu-i chiondorîş. Un bătrînel care venea cu un bidon cu lapte în mînă privi lung după ei şi bombăni ceva. Dar cine să-l ia în seamă !

La casă nu mai erau bilete. Ghenka Lîzlov zări însă în mulţime o fată cu palton verde, cu pălărie galbenă şi cu şoşoni albi.

— Hei, Galka ! Nu ne faci rost de bilete ?

— Îmi daţi şi mie unul ? zise fata şi, cînd privi spre băieţi, ochii îi jucară în cap.

— Mai e vorbă ?

— Faceţi-vă încoa' cu banii !

Nu trecură cinci minute, şi Galka apăru cu biletele. La intrare se produse puţină învălmăşeală : controloarea nu voia să dea drumul unui băieţel care încerca să intre cu un bilet vechi. Copilul îi tot demonstra ceva, dar controloarea, femeie în vîrstă, obosită, nici nu voia să-l asculte.

Lui Anton i se făcu milă de băiat şi-l împinse puţin înainte :

— Hai, mă !

— Cum vine aia, „hai" ? se enervă controloarea şi-l privi încruntată.

— Ţi-ai şi găsit de cine să te legi ! nu se potoli Anton.

Profitînd de discuţia iscată, băieţelul o zbughi în mulţime şi se pierdu.

— Dumitale nu-ți dau drumul în sală — ripostă atunci controloarea, adresîndu-se lui Anton.

— Cum vine asta ? Am bilet !

— Nu-ți dau drumul ! N-ai decît să te duci la responsabil !

— Ce se tot moșmondește aia ? se auzi un glas din spate și cineva îl împinse pe Anton, care, fără să vrea, făcu un pas înainte.

— Ce înseamnă asta ? țipă controloarea. Tinere ! Hei, tinere !

Deodată, Anton se pomeni în fața lui cu un tînăr. Răsărise ca din pămînt, cu un palton subțire și cu căciulă de miel. La gît i se vedea fularul albastru, cu dungi late, roșii. Un tînăr ca oricare altul, băiat bun la prima vedere. Dar privea sever — ca și Marina — iar pe chip i se citea o nestrămutată hotărîre.

— Te rog să mă urmezi ! îi zise el lui Anton.

— Doar n-am făcut nimic ! se apără Anton. Am fost împins !

— Te rog, urmează-mă !

— Nu merg nicăieri ! N-am făcut nimic !

— Fac parte din patrula comsomolistă. Să mergem !

— Ce te tot legi de om ? se auzi deodată vocea stridentă a Galkăi, care se și băgă, furioasă, dezlănțuită, între tînărul acela și Anton.

Ceilalți băieți — prietenii lui Anton — îi săriră în ajutor și, puțin cîte puțin, îi făcură vînt amicului lor mai departe. Dar deodată cineva îl înhață vîrtos de mînă. Anton încercă în zadar să scape. Încercă și Ghenka Lîzlov să-l tragă înapoi, dar tînărul, cu o mișcare dibace și puternică, îi răsuci lui Anton mîinile la spate.

— Îi rupi brațul, cîine ! țipă din nou Galka.

Dar tînărul, care se vede că o cunoștea bine, îi răspunse calm, însă foarte sever :

— Nu te băga, Galka ! Mai bine pleacă și nu face scandal !

Se adunase lumea ca la urs, unii amenințînd, alții cuprinși de milă. Lui Anton îi fu rușine.

— Bine, fie! Merg — zise el, resemnat.

Tînărul, fără să-i dea drumul, îl duse pînă la uşă. Anton băgă de seamă că Vadik, Ghenka şi Paşka Elaghin ieşiră după ei din cinematograf şi, traversînd strada în fugă, cotiră după colţ şi dispărură.

— Dă-mi drumul! Mă doare mîna! îi spuse Anton tînărului, cînd ajunseră pe o stradelă. Ţi-e teamă că fug?

— Nu fugi tu nicăieri! i-o reteză tînărul şi îi dădu drumul.

Merseră un timp în tăcere. Anton în faţă, tînărul puţin mai în urmă, ţinîndu-l uşor de mînecă. Deodată, de sub bolta unei porţi, băieţii săriră şi-l îmbrînciră pe tînăr cu atîta putere, că mai-mai să-l doboare. Anton, pricepînd cum stau lucrurile, o luă la sănătoasa. În urma lui auzi un fluierat strident şi tropot de paşi. Era pesemne tînărul, care-şi venise în fire după atacul acela neaşteptat şi care fugea după el. Dar Anton era un bun alergător, apucase să se depărteze mult de urmăritorul său şi poate ar fi scăpat de el, dacă la cea de-a doua fluierătură n-ar fi ieşit dintr-un gang un portar care-l apucă de guler. Ajungîndu-l din urmă, tînărul îi suci din nou mîinile la spate şi-l duse, însoţit de portar, la miliţie.

6

...Ce se petrece oare cu el?

Paşii lui Anton se pierduseră de mult pe scări, dar Nina Pavlovna rămăsese în picioare, privind înaintea ei, năucită, îndurerată. I se perindau prin faţa ochilor, ca nişte borne kilometrice, momente mai importante din viaţa sa, frînturi de amintiri, gînduri, întrebări... Bornele nu duceau însă nicăieri... îi treceau prin faţă cu o viteză nebunească, se învolburau şi o

trăgeau mereu înapoi, la aceeași întrebare care-i sîngera inima : „Ce-i cu el ?"

Și, în primul rînd : „De cînd ?... De cînd a început asta ? Și de la ce a început ?"

Întrebări la care Nina Pavlovna, de asemenea, nu găsea răspuns. Nu-și putea reprezenta, sistematic și în toată complexitatea, felul în care evoluase băiatul ei, de la începutul începuturilor și pînă în clipa aceea atît de grea. Își aducea aminte, îmbucătățit și înnegurat, de tot felul de fapte, întîmplări și necazuri. Dar nu-și putea explica de loc care era izvorul acestor necazuri. Pe vremuri nu-și făcuse nici un fel de gînduri : copilul crescuse în voie, așa cum cresc plantele, de pildă. Îi era însă frică s-o recunoască acum și căuta să-și alunge gîndurile, îndoielile și mustrările în cel mai tainic ungher al sufletului său. Da, făcuse — asta e sigur — tot ce putuse face... Dar, oare, cît putuse ea face ? Și-apoi, parcă numai ea era răspunzătoare de educația băiatului ? Bunica ce păzise ? Dar școala ? Dar...

Ca un făcut, tocmai atunci se auzi soneria. Nina Pavlovna își scoase șorțul, își așeză cu un gest mașinal părul și se duse să deschidă ușa.

— E voie ?

În fața ei stătea o femeie robustă, nici tînără, nici bătrînă, cu o pălărie mică, sobră și cam demodată trasă pe fruntea mare, bombată, tăiată de-a curmezișul de un rid trist. Avea ochi vioi și pătrunzători. În clipa în care desluși o umbră de ciudă ivită pe chipul Ninei Pavlovna, sclipi în ei o licărire veselă, vicleană.

— E voie ? își repetă ea întrebarea.

— De ce nu ? răspunse, fără prea multă amabilitate, Nina Pavlovna.

— Ce-i cu dumneavoastră ? Aveți vreun necaz ?

— Sînt ele destule ! Cîte nu se întîmplă ? Scoateți-vă haina !

Era Praskovia Petrovna Pcelințeva, profesoara de geografie și noua diriginte a lui Anton.

— Iată de ce sînt necăjită ! deschise vorba hotărît Nina Pavlovna, după ce profesoara se dezbrăcă şi intră în odaie. Spuneţi-mi, ce-o să se-ntîmple, la urma urmelor ? Al doilea trimestru e pe sfîrşite, şi Anton are din nou la matematici numai doi !...

— Nu v-am înţeles prea bine, Nina Pavlovna — rosti reţinut Praskovia Petrovna, care, din experienţă, presimţea că discuţia va fi aprinsă.

— Ce nu-i de înţeles aici ? Are la toate obiectele note de trecere, numai la matematici doi şi iar doi...

— Cine o fi de vină ? Profesoara ? întrebă Praskovia Petrovna, tot mai încordată.

— Cine e de vină cînd elevul nu înţelege explicaţiile profesorului ?

— Dar dacă elevul nu vrea să le înţeleagă ? Dumneata admiţi asta ?

— În cazul ăsta înseamnă că profesorul n-a ştiut să-i trezească interesul ! Profesorul este dator să predea în aşa fel materia, încît să-i atragă, să nu-i respingă pe copii ! Numai că ne-am învăţat să tot dăm vina pe copii ! Nu sînt însă şi profesorii nedrepţi uneori ? Ei nu greşesc oare niciodată ? Iată de unde vine indiferenţa, apatia elevilor faţă de învăţătură. Iată de ce, uneori, se lasă de carte şi ajung în situaţii atît de grave !... Principalul e ceea ce dă şcoala !

— Dar ce poate face şcoala cînd părinţii nu vor s-o ajute ?

Începu o nesfîrşită discuţie în contradictoriu, cum de mii de ori încep între părinţi şi profesori, dar tot atît de puţin rodnică, cum puţin rodnică ar fi fost cearta celor doi ochi ai aceleiaşi persoane în jurul întrebării : „Care din noi vede mai bine ?"... Praskovia Petrovna era însă hotărîtă să asculte totul pînă la sfîrşit, să înţeleagă totul, pe cînd Nina Pavlovna, dimpotrivă, nu se putu abţine şi-şi vărsă tot năduful, îşi arătă toată nemulţumirea adunată în suflet.

— Tonik a schimbat patru şcoli, aşa că am văzut fel de fel de profesori — zicea ea, nervoasă. Unul

intră în clasă fără un zîmbet, şi tot fără un zîmbet pleacă. Alta e o isterică... Cum se întîmplă ceva, ţipă !...

— Dar a treia ? întrebă Praskovia Petrovna, care o asculta cu aceeaşi atenţie.

— Sigur, există şi altfel de profesori — recunoscu Nina Pavlovna. Există tot felul de profesori, dar nu-mi aduc aminte să fi întîlnit vreuna ca Vera Dmitrievna ! De cînd a prins pică pe Anton, îi trînteşte un doi după altul ! Doi şi iar doi...

— De ce puneţi problema aşa ?... rosti dureros Praskovia Petrovna. „Pică", „trînteşte"... Doar sînteţi femeie inteligentă !

— Tocmai fiindcă sînt inteligentă, le văd pe toate — nu se lăsă Nina Pavlovna. Chiar de la început a fost luat cu : „N-ai spus bine, n-ai mers bine, nu te-ai sculat bine din bancă, nu te-ai aşezat bine"... Vedeţi dumneavoastră, copiii rîd cînd se scoală în picioare. Ce vină are el ? Cînd l-am întrebat, mi-a răspuns : „Nici eu nu ştiu de ce rîd !"... Dar femeia asta şi le notează pe toate, rea, batjocoritoare, mînată de gînduri ascunse. A oftat băiatul o dată, şi copiii au rîs. Ea pretinde că Anton a oftat dinadins ! La dumneavoastră, la orele dumneavoastră, se poartă altfel ? Nu-i aşa ?

— Da, altfel !

— Vedeţi ? De-aţi şti cum vorbeşte de orele dumneavoastră ! În general, îi place geografia. Citeşte cărţi de călătorii, visează mereu la configuraţia planetei Marte... Îşi imaginează tot felul de expediţii... De mic copil avea imaginaţie !...

— Ce e bun în copilărie nu dă totdeauna roade în adolescenţă — rosti Praskovia Petrovna. Fără îndoială îmi face plăcere ce-mi spuneţi, pentru că asta e bucuria educatorului, să trezească interesul elevilor faţă de obiectul pe care-l predă ! În viaţă însă nu-ţi este îngăduit să faci numai ce-ţi place ! Mai există şi „trebuie" ! Aşa se formează personalitatea, voinţa, caracterul... Aşa ajungi să pricepi ce înseamnă, pe

de o parte, libertatea, iar pe de alta, datoria de a face ce trebuie să faci! La baza simțului social al fiecăruia trebuie să stea tocmai acest simț al datoriei, această conștiință a datoriei. Iartă-mă, Nina Pavlovna, dar pentru băiatul dumitale nu există nimic din toate acestea. Da-da!... Și acum, o să te rog să taci! E rîndul dumitale să m-asculți! Praskovia Petrovna părea cu totul alta. Dispăruseră fără urmă sclipirile de voioșie din ochii ei, privirea își pierduse calmul pătrunzător. Pînă și cuta aceea tristă de pe frunte exprima acum energie, ca și inflexiunile noi din glasul ei, din gesturile mîinii cu care subliniase importanța cuvîntului „trebuie". Dumneata mi-ai pomenit de persecuții, de o prea mare exigență. Ba că băiatul n-a mers frumos, ba că n-a vorbit frumos, ba că nu a salutat... Dar cum altfel ar putea fi? Dacă Anton se culcă în timpul orelor pe bancă și se preface că doarme, sau poate chiar doarme? Asta nu-i permis! Așa nu merge! Nu! Băiatul dumitale trebuie să se supună singur unei ferme discipline a vieții. Exagerări? Există poate și exagerări, dar, în general vorbind, disciplina e necesară, și elevul trebuie să poarte singur răspunderea respectării ei! Vorbea cu hotărîre, cu o nesecată energie, pe un ton categoric, întărit parcă de o nouă mișcare, la fel de tăioasă, a mîinii: Vera Dmitrievna mai exagerează uneori, dar să nu uităm că este o femeie suferindă și, ce să ne mai ascundem, cam maniacă!

— Bine, dar așa putem găsi justificare pentru orice! obiectă Nina Pavlovna. Manii, boală! Dar ce vină au copiii în toate acestea? Vă rog să mă scuzați, dar trimestrul se încheie, dînsa mi-a făgăduit să-l asculte pe Anton, dar de ascultat nu l-a ascultat încă!

— Nu l-a ascultat?

— Băiatul s-a întors azi acasă trist și amărît... Cînd l-am întrebat dacă l-a ascultat la geometrie, mi-a răspuns că nu!

— Dar că i-a făcut profesoarei o caricatură, ți-a spus?

— Nu.

— Sau că a ieșit din clasă, cu de la sine putere, ți-a spus ?

— Nu...

— Vezi ? Aici stă răul ! Dumneata nu știi nimic despre băiatul dumitale ! Și, fiindcă veni vorba, unde e acum ?

— Probabil că la bunică-sa...

— Cum vine asta, „probabil" ?

Nina Pavlovna își dădu seama că a comis o greșeală.

— Cum, dumneata nici măcar nu știi unde ți-e băiatul ? trecu hotărîtă Praskovia Petrovna la ofensivă. Repet, asta e cheia întregii probleme, aici trebuie căutată rădăcina răului ! Nu mai da toată vina pe Vera Dmitrievna, care este, crede-mă, o profesoară foarte bună.

— Există profesori, dar există și pedagogi — mai încercă Nina Pavlovna să se apere.

— Adevărat — recunoscu Praskovia Petrovna. Dar și predarea unei materii are rol educativ, mai ales cînd e vorba de matematică, și nu-i pot face Verei Dmitrievna un capăt de acuzație, fiindcă i-a cerut azi lui Anton să-și însușească toate cunoștințele și să caute să-și explice totul în mod logic, iar nu să fie un simplu tocilar. Ea nu consideră situația fiului dumitale desperată. Am discutat, de altfel, și cu ea chestiunea asta. Băiatului dumitale îi lipsesc unele noțiuni de bază. A urmat școli diferite, a trecut prin mîinile a fel de fel de profesori și, undeva, a avut loc o scăpare. Poate că e vina lui, poate că e vina profesorilor, greu de stabilit acum. Faptul însă rămîne fapt.

Deși înfierbîntată de discuția aceasta, Praskovia Petrovna nu înceta s-o observe pe Nina Pavlovna. Văzuse că, încetul cu încetul, îi pierise focul războinic, că i se schimba expresia ochilor, că privirile deveneau tot mai limpezi, tot mai gînditoare, în timp ce pe chip i se așternea ușor umbra îndoielii.

— Ce e de făcut acum? întrebă în sfîrșit Nina Pavlovna, vădit dezorientată.

Praskovia Petrovna o privi. O privi calmă, iar în ochi îi apăru o expresie de bunătate și blîndețe.

— Să căutăm împreună, Nina Pavlovna, punctul nevralgic. Care este, după părerea dumitale, principala lipsă a lui Anton? Înțeleg, dumitale, ca mamă, îți vine greu, te doare să vorbești despre asta!

— Și frică! adăugă Nina Pavlovna abia șoptit.

— Să nu intrăm în panică! Mai bine să încercăm împreună să stabilim ce avem de făcut! zise Praskovia Petrovna. După mine, principala lipsă a lui Anton este indisciplina! Nu este disciplinat nici în sentimentele lui, nici în ce privește voința, nici în ce privește întreaga lui persoană. Și doar nu se poate clădi nimic pe indisciplină! Să încercăm să fim mai severe. Dar împreună, numai împreună! Ia-ți inima-n dinți și hai să încercăm împreună să-l facem pe Anton să intre pe făgașul normal. Soțul dumitale te va ajuta, nu?

— Sper — șopti cam nehotărîtă Nina Pavlovna.

Praskovia Petrovna surprinse nesiguranța de o clipă din glasu-i, care dispăru de îndată, dar n-o întrebă nimic: se mulțumi doar să-i zîmbească încurajator.

— Vom încerca! spuse ea și, după ce se mai gîndi puțin, adăugă: În primul rînd, va trebui să-și bage singur mințile în cap! Fără ajutorul lui, nu vom putea face nimic! Noi putem doar pune umărul în dezvoltarea unui om. Cu sila, nu putem vîrî nimănui nimic în suflet. Nu se poate numi educator cel care se mulțumește să dea numai sfaturi și îndrumări! Nu dă roade decît ceea ce înțelege omul singur, numai ceea ce constituie rezultatul propriei sale experiențe, al propriei sale gîndiri, numai ceea ce a devenit bunul lui... Eu, în ceea ce mă privește, voi lua măsuri. Voi căuta să fac atmosferă în privința lui Anton printre colegii lui. Avem copii minunați...

— Dar unde sînt?... se înfierbîntă din nou Nina Pavlovna. Iartă-mă, dar unde sînt acești copii minunați? De ce se simte băiatul meu printre ei ca în pustiu?

— Nu l-ai întrebat?

— Ba da!... Mi-a răspuns că printre ei n-a găsit prieteni buni.

— Ca să fie prietenie, trebuie să existe cel puțin două persoane dornice să se lege prin acest simțămînt. Dar Anton nu vrea să știe de nimeni!

— Vorba ceea, copilul, cînd e mic, nu te lasă să dormi, cînd a crescut, nu mai poți dormi de griji! oftă Nina Pavlovna.

— Nu-i nimic! Totul va fi bine! o liniști Praskovia Petrovna. Ca să fiu sinceră, îmi pare rău că l-au mutat din clasă. Ai văzut ce-au făcut fetele?... L-au luat pe sus și l-au dus la directoare! Ele formează nucleul, nucleul în jurul căruia se poate închega orice colectiv. La mine în clasă nu există un astfel de nucleu. Nici colectiv, în adevăratul înțeles al cuvîntului, nu avem încă. Toți sînt noi, toți diferiți! De-abia începuse să se formeze, să se profileze o unitate cînd a venit el, alt element nou! Și încă unul grozav de țepos, de independent și de anarhic...

— Și jignit! observă Nina Pavlovna.

— Și asta e drept! recunoscu Praskovia Petrovna. Înțelegi dumneata! Pe de o parte un colectiv încă slab, încă în formare, iar pe de alta, Anton! Anton, care nu vrea să știe de nici un fel de colectiv. Da, situația e foarte complicată! suspină Praskovia Petrovna. Dar nu-i nimic! Vom munci!

Se sculă, întinzînd gazdei, cu o mișcare energică, mîna, pe care Nina Pavlovna o strînse, zîmbind vag.

— Poftim!... Te-am văzut, voiam să mă cert cu dumneata, dar am avut împreună o discuție care era necesară...

— De ce să ne certăm? Principalul e să acționăm împreună, unite...

7

Nina Pavlovna nu-şi putea da seama de ce avusese reţinerea aceea cînd o întrebase Praskovia Petrovna de soţul ei. Nu, nu se îndoia nici o clipă că Iakov Borisovici o va ajuta... Dacă i-a tremurat glasul, asta a fost numai pentru că se îndoia în privinţa lui Anton. Cum o să accepte el ajutorul unui om pe care nu-l iubeşte?

Cum se petrecuseră toate acestea? Da, asta o durea cel mai mult pe Nina Pavlovna.

Viaţa cu primul ei soţ, tatăl lui Anton, nu fusese ceea ce ar fi trebuit să fie. Acum era prea tîrziu să mai caute cauzele. Bineînţeles, dădea vina pe el. Azi însă inima îi era chinuită de altceva: cum să-şi organizeze noua ei viaţă şi de ce nici viaţa aceasta nu era aşa cum trebuie? Poate că totul începuse cu întrebarea lui Anton: „Mamă! Cum trebuie să-i spun?"

Da! Cu asta a început totul...

Lucrurile se petrecuseră în ajunul mutării la Iakov Borisovici în noua locuinţă, cînd ea, Nina Pavlovna, cu bagajele făcute, aştepta, cu un freamăt lăuntric, ziua următoare, ziua în care avea să devină stăpîna unui apartament şi soţia unui om serios şi de nădejde.

Se cunoscuseră la o şedinţă, unde fusese chemată să stenografieze discuţiile. Era o şedinţă importantă, la care participau oameni de seamă, savanţi cu renume, ba chiar şi un membru al guvernului, şi Nina Pavlovna se simţise mîndră că tocmai pe ea o chemaseră. De fapt, era firesc s-o aleagă pe ea: mai avea puţin pînă la absolvirea Institutului de limbi străine, fusese translatoare şi secretară în mari întreprinderi cu caracter economic, călătorise şi prin străinătate. Cum se lovise de o mare diversitate de probleme, căutase să le înţeleagă şi, la nevoie, se şi documentase asupra lor. Aceasta era cauza pentru care nu stenografia mecanic discuţiile la care lua parte. În consecinţă, greşea mai puţin decît alte stenografe,

fapt pentru care era atît de apreciată. Într-un cuvînt, era o stenografă instruită.

Printre ceilalți participanți la ședința aceea — mai renumiți poate și mai învățați — îl remarcase în special pe Iakov Borisovici. Iakov Borisovici nu-și citise raportul ca un țîrcovnic, nu vorbise ca un papălapte, nu se bîlbîise și nu era sîsîit. Nu accentuase cuvintele greșit și nici nu le înghițise sfîrșitul. Ceea ce spusese fusese în așa fel conceput, încît după aceea putuse fi transcris ușor la mașină. Nina Pavlovna remarcase glasul lui cald, baritonal, ca și felul său firesc de a se purta, ușurința lui de a da o replică și, în sfîrșit, părul bogat și cutele acelea voluntare din jurul gurii. În mintea ei, toate acestea se contopeau cu conținutul spuselor, cu înflăcărarea bărbatului acela interesant. Iakov Borisovici conducea un mare șantier de construcții din Moscova, era nemulțumit de conducerea direcției generale și ridicase o serie de probleme importante...

De obicei, vorbitorii se urcă la tribună, spun ce au de spus și pleacă, pentru a se pierde apoi în sala plină de oameni. La fel s-ar fi pierdut, probabil, și Iakov Borisovici dacă în cuvîntul lui nu s-ar fi referit la anumite reviste străine, referiri care trebuiau verificate. Cînd făcuse această verificare, Nina Pavlovna subliniase discret faptul că știa cîteva limbi străine și că se orientase ușor în conținutul referatului lui Iakov Borisovici. Restul fusese opera zîmbetului și gropițelor ei din obraji. După prima confruntare, fusese necesară a doua, apoi întreaga stenogramă se ceruse corectată și citită în formă definitivă. Rezultatul a fost un schimb de convorbiri telefonice și o despărțire plină de tîlc.

Numai că, din păcate, Iakov Borisovici era însurat și avea și el un băiat. E drept că lucrul acesta nu-l împiedica să-i telefoneze Ninei Pavlovna la serviciu, la început mai rar, apoi tot mai des. Ea însă se străduia să-i vorbească cît mai oficial și mai rece, să păstreze distanța pe care i-o impunea intuiția ei feminină, adică să nu-i permită prea multe, dar nici să-l

respingă. Da! Nici să-l respingă definitiv. Pentru că, în sinea ei, trebuia să recunoască un fapt: telefoanele lui îi făceau plăcere. De ce, la urma urmelor, să nu-şi permită şi ea un mic lux: faptul că cineva se interesează de ea? Numai această mică bucurie: un amestec de vanitate cu mîndrie, nimic mai mult. Dar această „singură", mică bucurie atrăsese după sine o a doua, apoi o a treia, şi iată că între ei se stabilise, pînă la urmă, acel „ceva" invizibil de care nu mai poţi scăpa. Ţi se pare viaţa plictisitoare cînd telefonul n-a sunat de mult şi te simţi jignită cînd celălalt nu poate veni, aşa cum fusese hotărît...

Uneori era conştientă că greşeşte, dar remuşcările dispăreau în faţa farmecului trăirilor şi a bucuriei unei întîlniri, în faţa atenţiilor lui Iakov Borisovici. Omul acesta era cu totul altfel decît ceilalţi pe care Nina Pavlovna îi întîlnise în viaţă, după ce prima ei căsătorie se destrămase. La început suferise crunt din cauza acestei destrămări şi, cu toate că atît maică-sa cît şi Bronislava Stanislavovna, vecina lor, încercaseră s-o mîngîie („Ce spui, dragă! Dar eşti atît de tînără, nu ai nici un rid! Lasă că-ţi găseşti un bărbat bine!"), durerea dăinuise, stîrnindu-i în suflet şi revolta, şi apatia, şi mîndria, şi dispreţul — dispreţ faţă de toţi bărbaţii, în general, şi faţă de aceia care îi făceau curte, în special.

Pe urmă, totul se schimbă: începuse s-o bucure, s-o măgulească atenţia bărbaţilor, dar experienţa vieţii n-o lăsa să se avînte cu ochii închişi, fără să se gîndească. Avea cînd o pretenţie, cînd alta, uneori numai aşa, din spirit de contradicţie sau din capriciu, dar îşi dădea seama că, pe măsură ce timpul trecea, lucrurile deveneau tot mai dificile, mai complicate. În relaţiile cu Iakov Borisovici toate aceste greutăţi dispăruseră, aşa cum dispăreau în tinereţe, dar în locul lor se ridicaseră alte probleme şi piedici: ce se va întîmpla cu soţia şi cu fiul lui? Dar şi aceste obstacole fură dărîmate uşor, ca nişte castele din cărţi de joc. La nevoie, Iakov Borisovici ştia să dea la o parte tot ce-i sta în cale...

Toate acestea avuseseră darul să-i stîrnească şi teamă, şi voluptate, iar uraganul care se năpustise asupra ei o făcuse să-şi piardă răsuflarea.

Nu cedase în discuţia avută cu maică-sa şi cu fratele ei Roman, om drept şi tăios, care se ridicase hotărît împotriva perspectivei acestei căsătorii. Rămăsese la fel de neclintită în discuţia pe care o avusese cu soţia lui Iakov Borisovici şi chiar în faţa aluziilor pline de venin ale vecinelor, cu privire la apartament, la automobil şi la vila pe care şi-o construia Iakov Borisovici. Întîmpinase toate aceste aluzii cu un dispreţ plin de mîndrie: n-avea nevoie nici de maşină, nici de vilă. Se plictisise pur şi simplu de singurătate, i se urîse să trăiască, tot socotindu-şi banul... Şi, la urma urmei, îl iubea! Ce, n-avea şi ea dreptul să iubească?

Băiatul... Anton creştea, şi ei îi venea din ce în ce mai greu să se descurce singură cu el. Simţea nevoia unui bărbat în casă!

Vecinele? De-aia sînt vecinele vecine, ca să pălăvrăgească!

Rezolvînd în felul acesta toate dificultăţile, Nina Pavlovna închisese ochii şi se lăsase în voia torentului ce o cuprinsese. Iată de ce întrebarea băiatului o găsise nepregătită:

— Cum să-i spun?

Luată pe nepusă masă, ea nu ştiuse ce să-i răspundă şi se fîstîcise, iar Anton simţise, pesemne, văzînd-o dezorientată, un fel de confirmare a faptului că se petrecea ceva nedrept. Cu toate că, imediat după aceea, mama îl luase pe după umeri şi-i explicase cît de greu îi venea singură, căutînd să-l convingă că era băiat mare şi că va înţelege totul, Anton şoptise:

— Am să-i spun Iakov Borisovici. Bine?

Şi ea nu avusese curajul să zică „nu"!

De aici au început toate. În noua lor locuinţă, Anton căpătă o cameră a lui, în care se izolă ca un pustnic. În primele zile, faptul acesta îşi găsise explicaţia: băiatul crescuse şi locuise într-o casă gălă-

gioasă, într-o casă cu locatari mulți, și acum, desigur, îl distra faptul că are un colț al lui unde se simțea pe deplin independent. La început, nici „tinerii" căsătoriți nu avuseseră nimic de obiectat că Anton se arăta atît de retras. Îmbătați de propria lor fericire, nu observară că băiatul se înstrăina tot mai mult de ei. Anton ieșea din odaia lui numai la prînz și la cină. Zicea că are de învățat și se încuia la el ca un simplu locatar. Cînd Nina Pavlovna încercă să-i vorbească, în răspunsul băiatului apărură pe neașteptate cuvintele: „eu" și „voi".

Înstrăinarea lui era îndeobște vădită în atitudinea lui față de noul tată, căruia, de altfel, nu-i spusese niciodată tată. La început, Iakov Borisovici folosise față de el un ton degajat, ba chiar își îngăduise o anumită atitudine de egalitate („Ascultă, tinere"...), și-i dăduse voie să fumeze, permisiune de care Anton se folosi bucuros. Cînd însă Iakov Borisovici încercă să se amestece în treburile lui de la școală, Anton îl repezi:

— Ce te doare pe dumneata? îi trînti băiatul, accentuînd prin întreaga lui atitudine existența acelui „eu" și „voi" pe care o observase Nina Pavlovna.

La început, Iakov Borisovici încercă să nu bage în seamă această atitudine, dar cînd lucrurile se repetară, de astă dată într-o formă mult mai tăioasă („Pentru asta am o mamă, nu?"), se simți jignit și făcu o cotitură bruscă în sens opus.

La drept vorbind, deși stăruia încă vălul roz al încîntării de la început, Nina Pavlovna descoperea acum la soțul ei trăsături noi, neașteptate și nu totdeauna plăcute: era mult prea atent față de propria lui persoană, foarte încrezut, excesiv de insistent și peste măsură de comod și nepoliticos. Nina Pavlovna încercă să-și îndulcească primele deziluzii, dînd vina pe tot felul de cauze și împrejurări prin care se puteau justifica aceste trăsături de caracter ale noului ei soț, trăsături ce se manifestau treptat. Interveni apoi experiența vieții, iar justificările și explicațiile se transformară, încetul cu încetul, în resemnare: nu

toți oamenii sînt ideali, de fapt oameni ideali nici nu există, fiecare își are defectele lui...

Azi însă, Nina Pavlovna nu voia să se gîndească la asta. Altceva o preocupa: cum să procedeze cu Anton? Pentru că, pe lîngă toate celelalte, acesta fusese într-adevăr unul din argumentele care o determinaseră să-și schimbe viața: băiatul ei creștea, băiatul ei era tot mai obraznic, mai grosolan; dintr-un copil ascultător și blînd se transformase într-un adolescent irascibil și țepos, pe care-i venea tot mai greu să-l stăpînească. Se simțea în casă nevoia unui glas autoritar de bărbat. Lucrurile ieșiseră însă pe dos... Iakov Borisovici căzuse în extrema cealaltă — devenise sever pînă la intransigență.

Deosebit de dureroasă fusese pentru întreaga familie o întîmplare.

Era vară și ei se aflau la vilă. Vecinele avuseseră oarecum dreptate: Iakov Borisovici într-adevăr își construia o vilă. Mai precis, prin trustul de construcții care ținea de întreprinderea lui obținuse un teren și se înțelesese cu sora lui, care era dentistă la o policlinică din Moscova, s-o clădească împreună. Părinții lor, oameni bătrîni, îi făcuseră surorii sale donație casa părintească, o clădire veche ca de provincie, situată într-un cartier îndepărtat și nelocuită, cu ușile și ferestrele bătute în scînduri. Iakov Borisovici propusese s-o mute pe terenul obținut și, punînd ceva bani și muncă, să construiască o vilă cu două apartamente: unul pentru soră-sa, celălalt pentru el și Nina Pavlovna.

În vila aceasta nou-nouță, lui Anton i se încredințase sarcina de a pune samovarul. Samovarul era nou și el, cumpărat pentru deplina măreție a vieții de la vilă, la care Nina Pavlovna visa acum. Anton se apucase de treabă fără nici un chef, căci avea alte planuri. Și tot gîndindu-se la aceste planuri, comise o greșeală de neiertat: aprinse samovarul, dar uită să-l umple. Rezultatul a fost că samovarul s-a dezlipit. La care, dacă Nina Pavlovna oftă supărată, Iakov Borisovici zise cu înverșunare:

— Parcă e în stare, gură-cască ăsta, să facă vreo treabă ca lumea ?!

Anton, jignit, fugi în pădure, unde rămase pînă seara. O auzi pe mamă-sa, care-l căuta, dar nu-i răspunse și nu se întoarse acasă pînă nu se înnoptă bine...

Într-un cuvînt, în loc să aibă un ajutor, în loc să-i fie mai ușor, era tocmai pe dos, și deseori Nina Pavlovna se întrebase cum să facă să-l apropie pe fiul ei de noul tată și pe tată de noul fiu...

Acum, tot la asta se gîndea : cum să-i relateze lui Iakov Borisovici cele petrecute, întrebîndu-se ce atitudine va lua el.

Se uită la ceas și deodată o apucă graba : Iakov Borisovici trebuia să sosească dintr-o clipă în alta, iar ea încă nu se îmbrăcase ! Pentru că — cel puțin așa socotea ea — era de datoria ei să mențină vraja din care se născuse dragostea lor, vraja aceea fără de care dragostea se stinge. Așa că, în secret, își îngrijea tenul și își studia cu atenție fiecare rid. Din aceleași motive era atît de preocupată de rochiile ei de casă și făcea totul ca să nu apară neglijent îmbrăcată în fața soțului.

Iakov Borisovici sosi ca de obicei bine dispus și vioi. Își îmbrăcă pijamaua preferată — modestă la prima vedere, dar croită dintr-un material de calitate, gri (nu-i plăceau pijamalele vărgate — seamănă cu pînza de saltele !), și-i povesti cum porcul de Ivan Petrovici, drept răspuns la critica lui, dusese de rîpă graficul de aprovizionare cu ciment, ba fusese cît pe ce să-i strice și socotelile cu prima ! Dar el făcuse cutare și cutare lucru și prima totuși o scosese !

Nina Pavlovna îl ascultă, cu mințile aiurea. Așteptă ca bărbatul ei, o dată ce i se va domoli verva, să bage de seamă că este îngrijorată. Dar cînd Iakov Borisovici isprăvi cu subiectul acesta, trecu imediat la altul, și în notele baritonale ale glasului său, indignarea făcu loc unui rîs lipsit de răutate, blajin, la adresa papă-laptelui ăla de Semion Petrovici, care

greșise calculele și acceptase un plan umflat, lăsînd astfel să-i treacă prima pe la nas...

Nina Pavlovna îl asculta mai departe, dar începu să se simtă jignită: Iakov Borisovici avea în fața lui o făptură apropiată, o făptură căreia i se sfîșia inima de durere, iar el nu vedea nimic, absolut nimic!...

— Ascultă-mă, Iakov Borisovici! îi întrerupse ea într-un tîrziu perorațiile. Lasă astea!

Nu-i spusese niciodată așa, pe numele de familie, și lucrul acesta avu efect: Iakov Borisovici amuți și, în sfîrșit, băgă de seamă că soția lui este supărată:

— Ce-i?... Ce s-a întîmplat?

Și Nina Pavlovna îi povesti cele petrecute în ziua aceea. Îi relată cearta cu băiatul și discuția cu profesoara.

— Vezi? Nu ți-am spus eu?

— Ce? Ce mi-ai spus? îl întrebă Nina Pavlovna, de data aceasta nemaisităpînindu-și enervarea.

Dar în loc de răspuns, Iakov Borisovici se mulțumi să-și ridice sprîncenele dese și frumoase:

— Să-ți amintesc?

Făcuse aluzie la o discuție aprinsă ce avusese loc între ei, cînd, din dorința de a înfrînge cerbicia băiatului, Iakov Borisovici aruncase, la adresa lui, cuvinte aspre, insultătoare. Aprinsă cum era, Nina Pavlovna îi spusese atunci:

— Probabil că ce-i al altuia nu va deveni niciodată al tău!

— Așa, va să zică? ripostase Iakov Borisovici, jignit. Bine! În cazul acesta procedează cum crezi cu haiducul tău!

Și de atunci se arătase nepăsător, căutînd în mod ostentativ să nu se mai amestece în treburile lui Anton. Acum însă, după ce Nina Pavlovna îi povestise ce spusese profesoara, socoti că-i venise și lui apa la moară și nu se putu stăpîni să nu triumfe:

— Mi-e teamă că-i prea tîrziu. Copilul trebuia ținut din scurt la vreme. Poate că ar trebui să muncească. Dacă ar munci, ar ști ce înseamnă greul!

— Dar şcoala? făcu speriată Nina Pavlovna. Ei, asta-i! Sigur, pentru tine ar fi soluţia cea mai bună! Să scapi tu de băiat, iar după aia, spele-se pe cap!

— Dacă-i aşa, fă cum vrei! zise Iakov Borisovici şi desfăcu braţele a neputinţă.

Se lăsă o linişte încordată. Deodată zbîrnîi telefonul. Şi cînd Nina Pavlovna ridică receptorul, auzi un glas care întreba:

— Casa Şelestov?

— Da. Ce doriţi?

— Aici secţia de miliţie. Aveţi un fiu Anton?

— Da — răspunse Nina Pavlovna, cu voce stinsă.

— Fiul dumneavoastră este reţinut la noi.

— Cum adică „reţinut"? Pentru ce?

— Veniţi şi veţi afla. Notaţi-vă adresa.

8

Nina Pavlovna se duse singură la miliţie. La început, Iakov Borisovici refuzase s-o însoţească, pentru ca mai pe urmă să fie de acord. Numai că, în ultima clipă, Nina Pavlovna se temuse ca nu cumva apariţia lui acolo, la miliţie, să strice totul, şi Iakov Borisovici recunoscuse — cu un simţămînt de uşurare — că avea dreptate.

Pe drum, Nina Pavlovna îşi puse tot felul de întrebări, dar nu găsi nici un răspuns. Tonik învăţa prost, Tonik făcea pozne, era chiar obraznic, grosolan, dar nu era în stare de o faptă care să justifice ducerea lui la miliţie. Şi totuşi se afla acolo, vinovat probabil de ceva. Dar dacă nu era vinovat? Dacă nimerise acolo aşa, de pomană? Parcă nu s-au mai văzut cazuri?

Nina Pavlovna tocmai căuta numărul indicat la telefon, cînd, de peste drum, văzu venind spre ea trei

umbre. Printre aceste trei umbre deslușì deodată chipul lui Vadik.

— Nina Pavlovna! Ce căutați, miliția? Aici e! și-i arătă o clădire de cărămidă roșie, cu firma aceea obișnuită albastră-roșie... N-aveți nici o grijă, vă rog! Tonik n-o să pățească nimic... Au să-i toarne un discurs moralizator și, cu asta, o să-i dea drumul!

— Iartă-mă, Vadik, dar tu de unde vii? îl întrebă uimită Nina Pavlovna. Și de unde știi toate astea?

— Pentru că Anton n-are nici o vină. A luat doar apărarea unui băiat, și nu există articol care să pedepsească așa ceva. Dacă cel puțin ar fi opus rezistență! Dar nu, dimpotrivă! Tînărul ăla i-a sucit mîinile... Ar putea chiar să-l tragă la răspundere. Are martori...

— Stai, Vadik, stai! îl domoli Nina Pavlovna. Mă descurc eu și singură. Spune-mi mai bine ce s-a întîmplat?

Din cele povestite de Vadik și de ceilalți băieți, care se băgau care mai de care în vorbă, află că lucrurile stăteau exact așa cum bănuise: Anton n-avea nici o vină. Pe cine trebuie, nu pun mîna, dar de copii nevinovați se leagă!

În această stare de spirit, deschise cu hotărîre ușa clădirii roșii și, cu aceeași hotărîre, bătu la ușa camerei rezervată problemelor privind copiii. Prima persoană pe care o văzu fu Tonik al ei. Sta gheboșat pe scaun și-și mototolea șapca în mîini. Cînd intră maică-sa, îi aruncă o privire, dar întoarse îndată capul. Pe urmă lăsă ochii în jos...

— Cetățeana Șelestova? o întrebă o femeie îmbrăcată în uniformă, cu grad de locotenent-major.

— Da.

— Sînt inspectoare pentru problemele de copii și mă numesc Markelova. Acesta e fiul dumneavoastră?

— Da.

— Șelestov Anton Antonovici?

— Exact.

— De ce n-ai spus de la bun început adevărul? îl întrebă Markelova pe Anton. Ba ne-ai mai indicat

și o adresă greșită, încercînd prin aceasta să induci în eroare organele de miliție.

— Băiete, dacă ai comis un fapt ilegal, trebuie să ai curajul să și răspunzi de el! rosti un bărbat în haine civile, care se afla și el acolo. Avea părul negru ca smoala și sprîncenele la fel de negre, arcuite.

— Ce fapte ilegale? întrebă tăios Nina Pavlovna, pusă pe harță. De ce l-ați arestat?

— Nu l-am arestat, ci l-am reținut — o lămuri Markelova.

— E totuna, l-ați reținut!... Dacă fiul meu a luat apărarea unui băiat și a vrut să-l ajute, trebuia să i se sucească mîinile și să fie tîrît la miliție? Ce, n-aveți alte treburi mai importante?

Era hotărîtă să-l apere pe Anton. Oamenii ăștia pot inventa multe!

— Vor să mă potcovească cu un articol — prinse curaj Anton, simțind că maică-sa vrea să-l ajute.

— Nu să te potcovim, ci să ți-l aplicăm, și dacă va fi nevoie, ți-l vom aplica! Dar pînă una-alta, taci! și Markelova, aruncîndu-i o privire severă, se întoarse spre Nina Pavlovna: De unde știți dumneavoastră ce s-a întîmplat la cinema?

— De la martorii care au fost de față. Mi-au povestit băieții...

— Băieții? o întrebă omul cu sprîncenele negre și se sculă de la masă.

Era un bărbat destul de scund și bine legat, dar nu gras, și vorbea cu un ușor accent ucrainean.

— Va să zică ei au încercat să te scape de patrulă!

— N-au încercat nimic; fiindcă a venit vorba, aflați că nimeni n-a căutat să mă scape — ripostă Anton, continuînd să-și mototolească șapca. Singur am...

— Și ce cauți tu aici, pasăre călătoare? Ce cauți din raionul tău taman în raionul ăsta? îl întrebă mai departe sprîncenatul. Unde ai găsit tu miere pe-aici?

— Da' ce, nu-i voie să treci dintr-un raion în altul ? i-o tăie Anton. Am voie să mă duc unde vreau, n-aveți dreptul să-mi interziceți acest lucru !

— Adevărat, nu am dreptul ăsta — rîse omul. Precum văd, băiete, nu degeaba ai învățat carte ! Îți cunoști perfect drepturile ! Pentru asta meriți un cinci plus !

— Există însă unele persoane care, dacă și-au însușit foarte bine drepturile, nu vor să țină seama și de îndatoririle lor — adăugă Markelova.

— Auzi ? îl întrebă sprîncenatul pe Anton. Asta-i o piatră aruncată în grădina ta ! și se întoarse vioi spre Nina Pavlovna : Cine sînt băieții care v-au povestit ce s-a întîmplat ? Îi cunoașteți ?

— Mamă ! făcu Anton, drept avertisment.

— Tu, băiete, să taci ! îl domoli sprîncenatul, continuînd s-o privească pe Nina Pavlovna cu luare-aminte.

Femeia nu știa ce să mai spună. Nu fusese pregătită pentru asemenea situație : băiatul ei și miliția. Cui să ajute ? Pe cine să creadă ? De partea cui să treacă ?

— Oh ! Nu știu... oftă ea. Sînt cît se poate de îngrijorată de toate astea...

— Dumneata, ca mamă, ar fi trebuit să fii îngrijorată nu acum, cînd băiatul a ajuns la miliție, ci înainte ! o dojeni inspectoarea Markelova.

— Copilul trebuie educat încă de cînd e în scutece ! Căci, după aceea, e prea tîrziu ! adăugă sprîncenatul și repetă întrebarea : Îi cunoașteți pe băieții aceia ?

— Îi cunosc — răspunse Nina Pavlovna. Mai bine zis, îl cunosc pe unul dintre ei...

— Mamă ! Îți interzic să vorbești ! strigă alarmat Anton.

— Iar eu îți interzic ție să vorbești ! țipă la el Markelova. Ia ieși afară ! Așteaptă pe canapea, în coridor, și răcorește-te !

— Și nu uita un lucru — adăugă sprîncenatul — că avem aici o condică mică. O vezi ? Știi ce scrie în ea ? „Cine, cînd și pentru ce." Și tot în ea : „Azi,

anul una mie nouă sute"... şi aşa mai departe... s-a însemnat ceva! Uită-te, da, uită-te! Şelestov Anton Antonovici! Pentru ce, ştii prea bine! Pentru aia. Ai priceput? Aia e! Pleacă, dar să nu mai ajungi aici!

Zîmbi şi deodată pe obrajii lui înfloriră două gropiţe, ca la fete. Avea un zîmbet blînd.

După ce Anton ieşi pe sală, Nina Pavlovna trebui să le vorbească şi despre viaţa ei, şi despre Anton, şi despre bunică, şi despre Vadik.

— Am putea să-l învinuim pe fiul dumitale de huliganism, de provocare de scandal într-un local public şi de opunere de rezistenţă organelor puterii de stat. Articolul şaptezeci şi patru — încheie Markelova. Deocamdată însă n-o vom face. L-am prevenit pe el, vă prevenim şi pe dumneavoastră, vom preveni şi şcoala, şi secţia de miliţie din raza domiciliului dumneavoastră. Trebuie luate măsuri. Puteţi pleca!

Nina Pavlovna ieşi. Cînd să închidă uşa, auzi vocea bărbatului cu sprîncene negre:

— Halal mamă!...

9

Pe coridor, Anton, de pe banca de lemn unde sta, trăgea cu urechea la glasurile ce răzbăteau înăbuşit din spatele uşii... În cele din urmă, uşa se deschise şi Nina Pavlovna, agitată şi emoţionată, îi aruncă aspru:

— Hai!

Anton se ridică şi se luă resemnat după ea. Nina Pavlovna simţi însă că, sub resemnarea lui, se ascunde nemulţumirea. Într-adevăr, cum ieşiră în stradă, băiatul o şi întrebă:

— I-ai turnat, nu-i aşa?

— Am spus tot ce era necesar — îi răspunse scurt Nina Pavlovna.

Nu apucară bine să facă cîţiva paşi, că le ieşiră iar în întîmpinare cele trei umbre.

— Ei ! E-n regulă ?...

Nina Pavlovna se opri :

— Vadik ! Iartă-mă, te rog, dar lasă-ne în pace !

Se întoarse şi porni mai departe, ascultînd cu o atenţie bolnăvicioasă dacă băiatul o urmează sau nu. Tocmai se pregătea să-l strige, cînd îl auzi. Stătuse cîteva clipe cu băieţii şi acum se grăbea s-o ajungă. Cînd fu lîngă ea, şuieră printre dinţi cu răutate :

— Ce te tot repezi la prietenii mei ?

— Tonik ! şi Nina Pavlovna, îngrozită, se opri locului. Oare n-ai înţeles nimic ?

— Ce să înţeleg ? Totul e clar ! zise Anton cu atîta încăpăţînare în glas, încît Nina Pavlovna rămase uluită. N-am nici o vină. Am luat doar apărarea unui băiat. Mare lucru ! Ce, parcă ar fi sărăcit ăia de acolo dacă dădeau drumul puştiului să intre la cinema ?!

— Care „ăia" ? i-o reteză Nina Pavlovna. Şi-apoi, băiatul nu avea bilet, nu-i aşa ?

— Ba avea ! Avea, numai că pentru altă oră... Doar banii îi plătise !

Nina Pavlovna se zăpăci. Nu mai înţelegea nimic. Aici era vorba de ceva străin ei, de alte concepţii, de altă logică. Totul i se păru bizar, ciudat, de neînţeles.

— Cum vine asta, Tonik ? Crezi într-adevăr că ai avut dreptate ? îl întrebă ea, aproape ţipînd.

Anton nu-i răspunse.

Mai tîrziu, mult, mult mai tîrziu, cînd îşi analiză viaţa şi greşelile — atît ale lui cît şi ale ei — îşi aduse aminte de această discuţie şi de tăcerea lui, care-i răspunsese la întrebarea aceea atît de importantă, dacă nu chiar hotărîtoare : cum îşi judeca el fapta ?

Atunci însă, fără să-şi dea seama de ce, trecuse brusc la cu totul altă problemă :

— Şi cum rămîne acum cu intrarea ta în Comsomol ?

— După cît se pare, tu te gîndeşti la intrarea mea în Comsomol mai mult decît mine! zîmbi ironic Anton.

— Mie mi se pare că, în general, mă gîndesc la soarta ta mai mult decît tine!

Era un salt. Un salt din ziua de azi în cea de ieri, cînd totul era încă relativ normal, şi cînd, cu toate doiurile şi poznele lui Anton, mai exista nădejdea că lucrurile se vor îndrepta într-un fel, că băiatul se va schimba în bine şi că va porni de acelaşi făgaş pe care merg toţi copiii: va termina şcoala şi va intra la facultate. La care? Deocamdată era prea devreme să se gîndească la asta. Să termine numai şcoala şi să intre undeva! Acesta era pragul la care se opreau îngrijorările şi visurile Ninei Pavlovna. Băiatul ei avea nevoie de cineva care să-l ajute, să-l sprijine, să ştie să-l atragă spre învăţătură. Şi aici, Nina Pavlovna nu putea să nu se gîndească la organizaţia de Comsomol. Dar ca Anton să poată intra în Comsomol, trebuia, în primul rînd, să înveţe bine — în orice caz fără doiuri! Şi să aibă o purtare bună. Dar Anton... Era un cerc vicios: acum totul se năruia, se amîna pentru un viitor nedefinit. După cele petrecute în ziua aceea, cum să mai fie primit în Comsomol?

Pe Anton, Iakov Borisovici îl întîmpină cu un zîmbet ciudat:

— Ei? Stătea cu mîinile la spate şi se uita. Adică, la drept vorbind, nu se uita, ci îl studia cu atenţie pe Anton, care sta cu privirile în jos în faţa lui. Ei, ce-aştepţi? Dă-i drumul...

În prima clipă, Nina Pavlovna se bucură de intervenţia soţului ei. Tocmai acum, mai mult ca niciodată, era necesară acea voce autoritară de bărbat la care visase atîta. Dar în acelaşi timp simţi că la Iakov Borisovici toate erau altfel decît ar fi trebuit: şi întrebarea, şi tonul, şi zîmbetul. De altfel, zîmbetul nici nu-şi avea rostul. Era un zîmbet jignitor, răutăcios, triumfător. Deslușea pe chipul fiului acea duritate şi îndîrjire care o speriaseră de atîtea ori. Aşa că interveni şi povesti ea ce aflase la miliţie.

— Dar de ce vorbește maică-ta ? o întrerupse Iakov Borisovici. De ce nu aflu totul chiar din gura personajului principal ? Zic totul, pentru că, nu-i așa, întîmplarea de azi de la cinematograf nu este decît o urmare a altei întîmplări ! Am dreptate ? Și Iakov Borisovici îl privi scrutător. Dar Anton tăcea, ferindu-și ochii în lături. Asta-i partea proastă ! reluă Iakov Borisovici, cu tonul acela ferm și convins care îi plăcuse atît de mult cîndva Ninei Pavlovna. Asta-i cel mai grav lucru ! Cînd omul greșește și nu-i în stare să-și recunoască vina, să-și analizeze purtările sau nici măcar să vorbească despre ele, la ce ne-am mai putea aștepta de la dumnealui ?!

Nina Pavlovna îi aruncă fiului ei o privire îngrijorată. Ultimele cuvinte ale lui Iakov Borisovici îi reînviaseră în minte povestea cu samovarul și-i fu teamă că și Anton își va reaminti de ea. Anton însă continua să se uite undeva, într-un colț al camerei, cu o expresie de nepăsare și încăpățînare întipărită pe față. Iakov Borisovici, bineînțeles observă totul și, în glasul lui, răzbi enervarea, pe care însă izbuti repede să și-o stăpînească.

— La baza cinstei se află sinceritatea — zise el și se apucă să măsoare odaia în lung și în lat, semn că are de gînd să țină un discurs. Într-adevăr, cînd ajunse la măsuța televizorului, se opri, cugetînd pesemne la ceea ce spusese mai înainte, după care se întoarse și continuă : Sau poate că e invers... Poate că e invers !... În orice caz, între cinste și sinceritate există o totală interdependență. Dialectica, dragul meu ! Da, dialectica ! Cinstea este fundamentul ! Și la școală, și acasă, și-n producție, și în viața obștească, și chiar pe stradă ! De fapt, oare viața fără cinste se mai poate numi viață ? Și, mai ales, la noi, în societatea socialistă. Cinstea este suprema deviză umană ! Vi se vorbește probabil de asta și la școală, și în cadrul organizației de Comsomol... Deși tu... vezi, tu nu ești nici cel puțin comsomolist ! Pe Makarenko, pe Kalinin cred că nici nu i-ai citit. Și cum se poate fără asta ? Dacă vrei să te educi în spirit co-

munist, cum să nu faci apel, în primul rînd, la clasicii noştri? Omul trebuie să tindă în viaţă spre un orizont larg, foarte larg! Dar trebuie să doreşti acest lucru! Iar eu stau şi mă întreb dacă doreşti tu aşa ceva! Şi, fiindcă tot veni vorba, mă întreb: ce doreşti tu în realitate? Iată ce trebuie lămurit! Da, negreşit! Hai să admitem că singur nu eşti în stare, fiindcă omul tînăr se încrede în forţele lui, dar e naiv. Insă, dacă nu poţi, întreabă! Discută! Împărtăşeşte altora ce gîndeşti... Numai că tu taci!

Nina Pavlovna asculta cu plăcere cuvintele rostite convingător, deşi cam emfatic. Iată că, în sfîrşit, Iakov Borisovici găsise, pare-se, tonul potrivit, tonul educatorului, aproape al părintelui — un părinte sever, principial şi inteligent, care nu mustră, dar convinge, face legătura între cele petrecute şi orizonturile largi ale vieţii. Cu atît mai mult o uimi expresia zugrăvită pe chipul lui Anton. Îl asculta pe tatăl său vitreg, şi pe faţa lui nu mai citeai încăpăţînarea de la început, ci răutate, înverşunare. Băiatul se uita ţintă la Iakov Borisovici şi-i urmărea orice mişcare, îi urmărea paşii care măsurau spaţiul dintre divan şi televizor, şi înapoi.

Şi în locul bucuriei care pusese stăpînire pe ea, în sufletul Ninei Pavlovna crescură, vijelioase, înfricoşătoare, tulburarea şi spaima, o spaimă vecină cu deznădejdea. Iar cînd amestecul acesta de sentimente ajunse de neîndurat, ţipă:

— De ce taci, nemernicule? Nemernic ce eşti! Alţii au copii buni, copii care fac bucuria şi mîndria mamelor lor! Dar tu? Iakov Borisovici caută să-ţi arate calea cea dreaptă, îţi vorbeşte ca unui fiu, şi tu...

Ţipa tot mai strident, gata să izbucnească în lacrimi. Dar drept răspuns, Anton strînse pumnii şi-i replică, încordat ca o strună:

— Ca unui fiu? Ca unui fiu? şopti el. Dar fiul lui unde e? Fiul lui cel adevărat?

— Anton, ai înnebunit?! strigă Nina Pavlovna, dînd din mîini.

— Nu-ţi fie teamă, n-a înnebunit de loc! rosti cu un calm glacial Iakov Borisovici. Feciorul tău nu-i nebun! E doar bădăran.

10

Specialitatea Elisavetei Ivanovna era chimia şi, la început, avusese în clasă elevi buni şi disciplinaţi, iar ea fusese apreciată atît în şcoală cît şi la raion. La drept vorbind, se obişnuise cu situaţia asta şi se întrista dacă directorul şcolii sau şeful secţiei raionale de învăţămînt uitau să pomenească de ea în rapoartele lor. Se mai obişnuise ca la toate conferinţele profesorilor să fie rugată să ia cuvîntul. Şi-l lua întotdeauna. Era o femeie impunătoare şi avea o voce puternică, în stare să umple, şi fără microfon, săli cît de mari. În plus, era o fire hotărîtă şi curajoasă, fapt pentru care toate cuvîntările ei aveau de obicei succes.

Aşa stînd lucrurile, cînd se construise în raion o şcoală nouă, Elisaveta Ivanovna fusese numită directoare şi ea primise. În primul rînd, primise pentru că era o şcoală de fete şi, după părerea ei, cu fetele treaba mergea totuşi mai uşor. Elisaveta Ivanovna era, precum am mai spus, o persoană hotărîtă şi energică şi, în plus, foarte sănătoasă şi cu multă putere de muncă. Ce-i al ei e al ei, nu se cruţa de loc: de dimineaţa pînă seara la şcoală, se interesa de toate şi, într-un timp foarte scurt, şcoala ei se număra printre primele din raion la toţi indicii. La conferinţele corpului didactic făcea parte din prezidiu şi urmărea şi mai atentă felul în care se vorbea despre şcoala ei în raportul secţiei raionale de învăţămînt. Cu aceeaşi scrupulozitate, veghea la tot ce stătea la temelia ordinei instaurate de ea. Drept care, în toate discuţiile şi polemicile ce avuseseră loc în perioada

aceea, se declarase o înflăcărată adeptă a învățămîntului separat. Pentru a dovedi justețea punctului său de vedere, se folosise de cele mai variate argumente, argumente uneori insuficient întemeiate. Adevărul era că, în adîncul sufletului, ea se temea de băieți, iar cînd aceștia, în pofida tuturor argumentelor sale, îi fură totuși repartizați, se pierdu cu firea. De trădat, nu se trădă însă și se hotărî să-i întîmpine bine înarmată. După ea, cu băieții era necesară, în primul rînd, o disciplină de fier, așa că se străduia să mențină, ba mai mult, să întărească ordinea care caracterizase totdeauna școala sa. În cadrul consiliului pedagogic, ținuse chiar o conferință cu tema: „Disciplina — factor al educației".

Dar cu cît se străduia, cu atît simțea că în școală se schimbase ceva. Se întîmpla ba una, ba alta, și ceea ce înainte fusese considerat ca având temelii de neclintit începea să se clatine, să oscileze, în timp ce lucruri pînă atunci socotite imposibile deveniseră deodată posibile!

Așa, de pildă, o îngrijora mult Marina Zorina. Fiică de profesor universitar — laureat al Premiului de Stat — Marina nu făcea parte din categoria celor care se împăunează cu meritele părinților lor și care intenționează să treacă prin viață ca fluturașii! Modestă și la locul ei, ea fusese totdeauna unul din elementele pe care se sprijinea școala, una din elevele care putea fi totdeauna dată de exemplu. Ascultătoare și cuminte, Marina era mereu cea dintîi în orice acțiune — la învățătură, la lucru, la curățenia școlii, la colectarea hîrtiei și a fierului vechi, peste tot. Ai fi crezut că poți citi în ea ca într-o carte. Dar dintr-o dată toată această limpezime se tulbură. La început, Marina Zorina îi făcuse o mare bucurie: nu orice fată e în stare să aducă de guler, în cabinetul directoarei, un huligan care vorbește urît! Dar cînd, după această întîmplare, Șelestov fusese mutat în altă clasă, Marina intrase ca o furtună în același cabinet, cu o întrebare nemaiauzită, cu o întrebare imposibil de trecut cu vederea: de ce se luase această măsură?

— Cum de ce?! se mirase Elisaveta Ivanovna. Cu ce drept mă întrebi? Sau te privește cumva?

— Oare am dreptul să întreb numai ce mă privește? replicase Marina. Doar este vorba de un tovarăș!...

Stătuse în fața directoarei dreaptă, încordată, gata să înfrunte orice. Dar peste o clipă se tulbură și roși. Îi dădură lacrimile, căută să și le stăpînească, însă ele — ce trădătoare! — n-o ascultară și începură să i se prelingă pe obraji.

— Ce-i asta? o întrebase cu asprime Elisaveta Ivanovna. Ce-i sentimentalismul ăsta?

Marina o privise, făcuse brusc stînga împrejur și ieșise din cabinet tot atît de vijelios precum intrase.

— Marina! Înapoi! strigase în urma ei Elisaveta Ivanovna, dar Marina nu se mai oprise din fugă.

Nu era oare aceasta o atitudine cu totul neobișnuită, îngrijorătoare?

Principalul motiv de îngrijorare pentru Elisaveta Ivanovna nu era, poate, atît renumele școlii, care nu era deocamdată cu nimic amenințat, ci reputația ei personală. Așa, de pildă, nu mai tîrziu decît în ajun, fusese la secția de învățămînt, la conferința cu directorii, și aici se vorbi și despre ea, dar de data asta cu totul altfel. Nu demult, școala ei fusese vizitată de o delegație străină. Membrii delegației se mulțumiseră să zîmbească și să strîngă mîini, însă tovarășii de la secția orășenească de învățămînt și, pare-se, chiar de la minister, care însoțeau delegația, observaseră o serie de lipsuri, despre care se și discutase la conferința din ajun. Elisaveta Ivanovna încercase să se dezvinovățească, să demonstreze că băieții aduseseră cu ei în școală un element nou, dezordinea, dar șeful secției îi răspunsese că acum toate școlile erau mixte și că peste tot treburile mergeau mai bine, încheind că „dezordinea" trebuie stăpînită.

Toată noaptea se perpelise Elisaveta Ivanovna din cauza jignirii din ajun, iar dimineața sosi tulburată la școală. Obișnuită cu laudele, era pentru prima oară că suferea o rușine ca asta! Și cînd te gîndești

că de vină erau numai niște băiețoi obraznici și deșănțați de teapa celor „trei mușchetari" ! Ce să facă cu ei ? De separat, separase trioul buclucaș, dar degeaba, căci băieții se întîlneau în recreații și mereu puneau parcă ceva la cale. Sau se încuiau în closet și fumau acolo toată recreația. În concluzie, nu se sinchiseau de nimeni și de nimic !

Sau cazul cu panoul de onoare, cînd dispăruse fotografia instructoarei superioare de pionieri — Liusia. Cum ? De ce ? Problema rămăsese nelămurită. Și în vremea asta, „mușchetarii" te privesc în ochi, rîd și umblă îmbrățișați pe coridoare, cîntînd :

Noi sîntem mușchetari !
Noi sîntem mușchetari !
Noi sîntem mușchetari !
Sîntem !

Asta era starea de spirit a Elisavetei Ivanovna cînd intră în cabinet. Se așeză, își trase furioasă fotoliul, mută cărțile dintr-un loc în altul pe masă și se apucă să-și trieze corespondența. Deodată, printre celelalte scrisori, descoperi o carte poștală.

„La data de, secția de miliție numărul cutare a reținut pe elevul școlii dumneavoastră Șelestov Anton Antonovici pentru comportare nedemnă și provocare de scandal într-un local public. Vi se aduce la cunoștință spre a lua măsurile corespunzătoare..."

— Șelestov ? și Elisaveta Ivanovna apăsă cu putere butonul soneriei.

— Să poftească Pcelințeva la mine ! îi ceru ea secretarei, care apăru în prag.

Praskovia Petrovna veni în recreația următoare, dar întîrziase și se grăbea, căci recreația era scurtă. Așa că Elisaveta Ivanovna nu avu cînd să-și verse toată indignarea și se mulțumi să-i întindă cartea poștală, spunînd :

— Poftim, admiră și dumneata !

Praskovia Petrovna citi, clătină din cap și zise scurt :

— Mă voi ocupa de el chiar acum!

Dar nu avu timp, căci sună de intrare și trebui să se ducă în clasă.

In timpul orei, instructoarea superioară de pionieri, care era în același timp și redactor al gazetei-radio din școală, trecu pe la directoare. Elisaveta Ivanovna îi zise:

— Vă tot văitați că n-aveți material! Poftim! și-i întinse cartea poștală cu pricina.

Instructoarea de pionieri o citi și dădu din mîini, îngrozită:

— Vai de mine, Elisaveta Ivanovna! Înainte, la noi, nu se întîmplau niciodată astfel de lucruri!

— Acum au să ne pomenească iar în toate felurile la secția raională! se văicări Elisaveta Ivanovna.

— Și iar e vorba de Șelestov! adăugă Liusia.

— Care altul ar fi fost în stare de așa ceva?... Ia să-l iei în primire zdravăn, ca nimeni să nu mai îndrăznească altă dată! N-am să tolerez purtări de-astea în școala mea!

Nici Liusia nu voia să tolereze. Cu atît mai mult cu cît, indignată de incidentul cu poza, căuta vinovații și pretutindeni întîlnea privirile batjocoritoare ale lui Șelestov și ale celor doi prieteni ai lui. Așa că propunerea directoarei o bucură grozav și, în recreația mare, la toate etajele școlii, vui, prin stația de radioficare, vestea în legătură cu rușinoasa faptă a elevului Anton Șelestov din clasa a IX-a B. Cum se termină transmisiunea, în cabinetul directoarei intră, alergînd tulburată, Praskovia Petrovna:

— Ce s-a întîmplat, Elisaveta Ivanovna? Ce înseamnă asta?

— La ce te referi dumneata?

Numai o ureche exersată putea deslușì, în tonul calm și rece al directoarei, o mînie surdă, și Praskovia Petrovna, și mai revoltată de răceala și de prefăcuta ei indiferență, se înfierbîntă:

— De ce se fac comunicări de genul ăsta fără știrea mea?

— De cînd sîntem obligaţi să consultăm profesorii cînd e vorba de activitatea colegiului redacţional al gazetei ?

— Elisaveta Ivanovna, nu vă înţeleg ! Eu nu sînt doar profesoară, ci şi dirigintă ! Şi, pe urmă, de unde vorba asta : obligaţii, neobligaţii ?... Asta-i formalism ! Noi sîntem pedagogi. Şelestov este elevul meu şi mie mi-aţi încredinţat sarcina să mă ocup de el. Şi acum... Trebuia să discut cu el, cu mama lui, să mă lămuresc, să-mi pregătesc activul, şi deodată... Aţi stricat totul !

— Cum adică „am stricat" ? ridică şi Elisaveta Ivanovna tonul. Se poate strica opinia publică ? Trebuie să ne folosim de ea, şi dumneavoastră... Vă rog, cît mai puţine discuţii şi parlamentări... Soiul ăsta de elevi trebuie alungaţi ! De ce să stăm şi să ne tot rugăm de ei ? Autoritatea, crezi dumneata, că se sprijină pe liberalismul putred ? Şcoala, în nici un caz, nu poate fi condusă cu liberalisme ! Dumneavoastră nu vedeţi ce se petrece la noi ? Şcoala trebuie salvată !

Sună clopoţelul, care vestea sfîrşitul recreaţiei mari, şi Praskovia Petrovna, deşi avea oră într-una din clasele paralele, trecu totuşi şi pe la clasa ei, ca să-l vadă pe Anton şi să-l roage să rămînă după ore. Dar băiatul nu era acolo.

— O fi pe undeva, cu amicii lui — îi răspunse acră Klara Veselova, secretara de Comsomol a clasei.

— Cînd vine, spune-i că am nevoie de el !

Şi Praskovia Petrovna îşi ţinu ora cu seriozitatea ce o caracteriza : ascultă lecţia zilei, după care „făcu o călătorie", adică explică lecţia nouă. Dar, deşi era absorbită de munca ei, îi apăreau mereu în faţă Anton şi problemele legate de el. Cînd ora se sfîrşi, din nou se gîndi la băiatul acela, totuşi discută liniştită cu elevii care o înconjuraseră, convinsă că Anton o aştepta pe coridor. Dar nu era acolo. Iar cînd Praskovia Petrovna intră grăbită în clasa ei, află că Anton lipsise şi de la oră...

11

Primul lucru care-l impresionă pe Anton după difuzarea ştirii aceleia transmise prin staţia de radioficare a şcolii fură ochii. Văzu dintr-o dată că-l înconjoară un număr infinit de ochi. Ochii aceştia făceau parcă cerc în jurul lui, îl priveau din toate colţurile sălii, îl urmăreau de-a lungul coridorului. Îl pîndeau de peste tot, iar el, pierdut în mijlocul lor, era singur.

Deşi îi tremura sufletul ca frunza-n vînt, luă un aer nepăsător şi, fără să plece capul, străbătu curajos coridorul, cît era el de lung, cu clădăraia lui de păr vizibilă de la orice distanţă. O singură dată fu gata-gata să plîngă: se apropiase de el unul din prietenii muşchetari — Seriojka Pronin — şi, în văzul tuturor, îi întinsese, cu un gest larg, mîna. Dar pe urmă se petrecu ceva care i se păru lui Anton peste putinţă de îndurat: venea spre el Marina, slăbuţă, subţirică, încordată ca o strună şi cu totul neobişnuită în ziua aceea. Era încă departe, dar lui Anton i se părea că-i vede sprîncenele puternic arcuite, că-i simte privirea luminoasă, curată, mirată, însă plină de indignare, care îl osîndea. Nu găsi în el forţe să îndure toate astea. N-avu nici măcar tăria s-o privească. Aşa că se întoarse şi, fără a se mai sinchisi de ochii cuiva, părăsi şcoala.

Numai cînd se văzu pe stradă îşi puse întrebarea: „De ce m-am speriat aşa de rău de Marina?" La urma urmelor, ce-i păsa lui cum îl privea şi ce gîndea fata asta despre el? Şi-apoi, de unde pînă unde ideea că s-ar gîndi măcar la el? Ea învăţa bine, avea să termine cu bine şcoala, să intre la facultate... Pe cînd la el, totul era confuz... La el, nimic nu era pus la punct. Şi, de fapt, ce-i păsa ei de el! Acum, desigur, nu s-ar mai fi speriat şi nu s-ar mai fi întors... Dacă i-ar vedea acum chipul încadrat de părul acela de aur, s-ar duce glonţ la ea, i s-ar uita drept în ochi

și, poate... da... poate că i-ar zîmbi ironic. Adică: „Da, ăsta sînt!"

Îndîrjit, mergea haihui pe străzi, fără să ia în seamă nici vîntul care-i flutura poalele paltonului descheiat, nici acele de zăpadă care-i înțepau obrajii. Nu vedea nimic. Întîlnea în drumul lui oameni, alții i-o luau înainte venind din spate, treceau mașini, viața clocotea, iar el, pierdut în mijlocul ei, mergea singur, fără rost, fără țel...

Acasă nu-l trăgea inima să se ducă... Acasă era, și fără asta, război...

Nu știa dacă ar mai fi în stare să rostească vreodată cuvinte ca cele pe care i le aruncase lui Iakov Borisovici... Dar atunci trebuise să vorbească așa cum vorbise... Prea îl scosese din fire tot discursul acela despre orizonturile vieții și despre deviza supremă a umanității! Cu toate că tatăl său vitreg se enervase și-i prevestise că: „O s-ajungi ca vai de capul tău", cu toate că maică-sa sărise la el, făcîndu-l mojic și nerecunoscător, cu toate că, mai tîrziu, peste noapte, venise, plînsese și căutase să-l convingă să-și ceară iertare de la bărbatul ei, Anton nu-și ceruse iertare și nici nu retractase vreun cuvînt! La care, maică-sa iar se înfuriase și ieșise trîntind ușa. Acum aveau să înceapă alte discuții, explicații, certuri, altă pisălogeală. Nu, acasă nu-i venea să se ducă!

Se opri la o răscruce, să vadă unde se află, unde-l purtaseră gîndurile și străzile întortocheate, întrebîndu-se încotro să pornească mai departe. Undeva, în adîncul sufletului, i se aprinse, sfioasă, scînteia mică de tot a îndoielii. Oare drepte erau faptele pe care le săvîrșise și pe care le mai săvîrșea? Dar își aduse aminte de casă, de emisiunea stației de radioficare, de Marina, și scînteia se stinse. Nu! Acasă n-avea ce căuta! Ducă-se toți la naiba!

Cînd privi în jur, își dădu seama că o luase în direcția în care locuia bunica, că făcuse mai mult de jumătate de drum și că nu mai avea rost să se suie în tramvai sau în troleibuz. Își încheie paltonul, își

ridică gulerul și porni în întîmpinarea vîntului care se înteţea. Vîntul, rătăcit printre case, ba îl urmărea, ba îl slăbea, ca apoi să-i apară în faţă de după un colţ şi să se năpustească asupra lui, să-i dea roată, să se învîrtejească în dorinţa răutăcioasă de a-l trînti la pămînt, de a-l abate din drum, de a-l împinge într-un ungher, sub bolta vreunei porţi întunecoase.

Aproape de casa bunicii, Anton se întîlni cu Vadik şi cu toată gaşca. Băieţii, gălăgioşi, făcură pe dată cerc în jurul lui, şi întrebările, strîngerile de mîini şi bătăile pe umăr fură tot atîtea dovezi că-i bucură nespus această neaşteptată întîlnire. Şi Anton se simţi mai vesel. Pentru că, după ce hoinărise singur pe străzi, se întîlnea cu ei, cu tovarăşii credincioşi care îşi dovediseră într-adevăr prietenia şi în ochii cărora se simţea oarecum erou.

— Ei, cum e ? Ce s-a întîmplat ?

— Nimic ! Fleacuri !

— Cum de te-au prins a doua oară ? Fleţule ! De ce n-ai întins-o ?

— De n-ar fi fost portarul !... Dacă n-ar fi fost el, nu m-ar fi ajuns ăla pentru nimic în lume ! Doar am luat şi premiu la alergări !

Făcea pe grozavul, înflorind faptele, vorbea tare şi dezinvolt, ca şi cum nu el stătuse gheboşat la miliţie, mototolindu-şi şapca în mîini !

— Gata ! Ajunge cu asta ! Ai scăpat, bravo ţie ! Hai cu noi !

— Unde ?

— Păi undeva... într-un loc. O să fie acolo şi Galka Buzata... adăugă Vadik, făcîndu-i cu ochiul.

— Care Galka ?

— N-o ţii minte ? Doar a sărit să-ţi ia apărarea ! A întrebat de tine : „Cum o mai duce puişorul", zice... Hai !

— Nu-i dă voie mămiţica ! glumi Ghenka Lîzlov, posac.

— Ce-mi pasă mie de mama ! Hai !

Auzi, „nu-i dă voie mămiţica" !... Ce-i pasă lui de maică-sa ? Înţelege ea oare ceva din viaţa lui ? Me-

reu îi e frică de ceva. Toată ziua îi pune în vedere ba una, ba alta, în schimb ea... Şi pentru prima oară îi trecură prin minte gînduri urîte despre Nina Pavlovna şi Iakov Borisovici. Lor le e uşor să facă educaţie, că sînt de capul lor, dar tu, ba aia n-ai voie, ba ailaltă n-ai voie! Nu ştii cum să mai mergi, unde să te mai întorci... Mama? Mare lucru!

I se învălmăşeau în minte, haotic, întrebări, reproşuri, învinuiri. Îndoiala dăinuia şi ea, dar pe undeva, pierdută, înecată în torentul lor. Îşi dădea seama că, ducîndu-se iar cu băieţii, făcea un pas nou şi hotărît spre un necunoscut care-l cam înfricoşa. Băuse votcă, dar niciodată nu i se întîmpla să plece de-acasă anume ca să bea, să petreacă şi să ia parte la ceva despre care n-avea habar încă. Ei, şi ce? Cîte nu se întîmplă în viaţă! Bine! Hai!

Intrară într-o fundătură pe care Anton nu o cunoştea. În curtea dosnică zări o baracă lungă şi urîtă, cu ferestre mari, pătrate. Înăuntru, baraca era împărţită în două de un coridor lung, în care se deschideau, de o parte şi de alta, mai multe uşi. Gaşca intră, sau mai bine zis năvăli pe una din uşi, rîzînd şi făcînd gălăgie, fără să bată, fără să ceară voie. Se părea, de altfel, că nici n-ar fi avut rost s-o facă, căci în odaie mai erau nişte musafiri. Cîteva fete şi doi băieţi, unul cu un dinte de aur, altul cu faţa brăzdată pieziş de o cicatrice. În mijlocul odăii, a cărei ferestră era acoperită cu o pătură, se afla o masă plină de sticle şi gustări, iar deasupra atîrna un bec puternic, cu un abajur portocaliu.

— Sosiră şi burlacii! strigă Kapa, gazda, venindu-le în întîmpinare.

— Care-s? auzi Anton o voce cunoscută.

— Au venit doi şi au adus unul nou.

Spre mirarea lui Anton, din pat se ridică Vitka „Guzganul", care spuse, pe jumătate binevoitor, pe jumătate în batjocură, lungind cuvintele:

— A-a-a-a!... Apăruşi şi dumneata? Eroule! N-am ce zice! Acum, dac-ai venit, dezbracă-te. Toţi sînt de-ai noştri! Băieţi buni!

Anton, rotindu-și privirile în jur, întîlni ochii Galkăi, care-l priveau fix. O recunoscuse imediat printre celelalte fete din cameră și încercă să se ferească de privirea ei, ascunzîndu-se în spatele cuiva. Dar ochii ei îl găsiră din nou și-l urmăriră, surîzători, nerușinați. După ce se sătură de plăcerea pe care i-o producea zăpăceala lui, fata zise cu glas cîntat:

— Și eu care mă tot frămîntam, gîndindu-mă pe unde s-o fi prăpădit puișorul meu!

— Puișorul?... hohoti Vitka. Așa o să-ți zicem de acum înainte, băiete! Puiul!

Anton, rușinat, îi întinse fetei mîna. Iar Galka, după ce i-o luă, îl trase spre ea.

— Stai, stai, băiete! În fața controloarei făceai pe grozavul ca un cocoșel! Aici de ce te-ai fîstîcit? Prostuțule!

Anton simți ceva înnebunitor, amețitor, țîșnind din atingerea mîinilor calde ale Galkăi și din privirea ei insistentă, surîzătoare, de care nu știa cum să se ferească.

Mai ales, nu știa de ce rîde. Rîdea oare de el? Era într-adevăr prost și stîngaci în fața fetișcanei aceleia înfloritoare și ștrengăriță, cu mult mai mare decît el? Dar nu! Era doar atît de blîndă și de apropiată! Nu avea decît să întindă mîna spre ea. Și fața ei lată, zîmbitoare, cu buze groase... buze moi... iar ochii... ochii ei îl atrăgeau ca o apă adîncă, și sînii, sînii ei sub bluza ce sta să crape...

— Iote-te! Proastă, proastă, dar știe să pună laba pe el! chicoti „Guzganul", care băgase de seamă străduința Galkăi. I-a mirosit a prospătură!

— Ți-o fi ciudă, hai? și Galka îi aruncă o privire. Iubesc pe cine vreau! Fiecare cu firea lui. Și nu te mai da la mine! Întinde-o!

— Of, puiculiță pe tocuri 'nalte! zise Vitka și-o luă pe după umeri, rîzînd.

— Întinde-o, întinde-o îți zic! repetă Galka. Dar mîinile lui Vitka îi lunecară de pe umeri spre piept. În glumă, el încercă s-o dea jos de pe scaun. Dar Galka scăpă și-i făcu vînt. Piei, urîtule! Quasimodo!

Nu te mai lega de subsemnata ! Ce părere o să-şi facă despre mine puişorul meu ? O să stăm alături. Vrei ? şi-l privi pe Anton drept în ochi. Să vezi ce bine o să fie ! Şi se aşeză la masă lîngă Anton, pe care-l tot îmbia să mănînce, umplîndu-i mereu paharul cu votcă : Pîn' la fund ! Pîn' la fund ! Aşa !

Nici nu-i trebui mult, căci deodată totul începu să joace în jurul lui, să plutească, să capete alte contururi. Băieţii erau mai veseli şi parcă mai blînzi : chiar şi Vitka, chiar şi băiatul cu cicatricea. Apăru apoi o armonică, o fată începu să cînte piţigăiat, alta sări de la masă şi, ca o jucărie mecanică, se apucă să bată un step complicat, în timp ce cîţiva băieţi cîntau un cîntec obscen. Rîdeau toţi, rîdea şi Anton. Apoi, fără să ştie de ce, începu să bată cu palmele în masă, şi bătu pînă cînd Galka îl prinse de mîini şi-l trase mai aproape de ea.

Anton îi simţi căldura şi moliciunea trupului. Nu, cum era să rămînă mai prejos decît ceilalţi, mai prejos ca Vadik ? Vadik tot încerca s-o sărute pe blonda de lîngă el, coafată permanent ca o oaie. Era beată blonda şi rîdea. Rîdea, chiuia ca speriată şi-l pocnea peste mîini. Pe urmă dispărură undeva... Anton, ameţit, simţi că-i vine rău. Cînd şi cînd, totul din jurul lui dispărea, ca să apară din nou, dar iar pierea...

La un moment dat auzi o bătaie sfioasă în uşă. Kapa se ridică de la masă, se uită în coridor şi, după ce discută cu cineva, se întoarse trîntind uşa.

— Care-i porcul ? Care se bagă ? întrebă ameţit Vitka.

— Vecina ! O deranjăm !

— Vecina ? zîmbi Vitka, cîinos. Las' că-i zic eu vreo cîteva vecinei !

— Lasă-te ! N-auzi ! Stai jos ! zise Kapa şi-l privi aspru.

Dar Vitka nu se lăsă :

— La ce să stau jos ? La ce să stau jos ? Ce se tot bagă ?

Începuse să-i zvîcnească un obraz, ochii îi sticleau plini de furie şi răutate, semn că Vitka „îşi iese din

pepeni". Iar cînd își ieșea el din pepeni, să te ții! Dar se vede că gazda își dădu seama mai bine decît ceilalți, căci, schimbînd tonul, îl luă de după umeri:

— Lasă, Vitenka, lasă! rosti Kapa blînd, ținîndu-l lîngă ea, deși era furios ca un nebun.

„Guzganul" se uită la ea un timp, cu o mutră tîmpă și rea. Apoi, dintr-o dată, se muie și se așeză la locul său.

— Fir-ar ea să fie! Spune-i hoașcăi să nu mai facă pe mimoza, că altfel o scurtăm cît ai zice peșteⁱ!

— Ia mai dă-l încolo! Hai cu mine! îi șopti Galka lui Anton și-l trase de mînă.

Ieșiră din cameră, o luară pe coridor și Galka deschise o ușă căptușită cu o mușama zdrențuită. Camera era împărțită în două printr-un paravan de după care se auzi o voce speriată:

— Cine-i?

— Las' că noi sîntem! răspunse Galka și, cu vocea aceea surdă, sugrumată, care-l tulbura atît pe Anton, îi zise: Sînt ai noștri! Cuprinzîndu-l cu amîndouă mîinile, îl sărută pe obraz cu buzele ei groase și moi: Puișorul meu cu caș la gură!

Fără să vrea, Anton își șterse obrazul de sărutul acela umed, dar Galka îl mai sărută o dată și încă o dată, pînă cînd, lăsîndu-se pe lada din apropiere, îl atrase spre ea cu atîta putere, încît băiatului i se tăie răsuflarea. Tremura tot, totul prinse a pluti în fața lui și nu-și mai dădu seama de nimic, nu mai ținu minte nimic...

12

Praskovia Petrovna avusese de gînd să-i oprească după ore pe Klava Veselova, pe Stiopa Orlov, pe Volodea Volkov și un alt elev din activul clasei, ca să discute cu ei cazul lui Anton, dar, după ce mai cu-

getă, își zise că, deocamdată, era prea devreme: trebuia să se lămurească și să vadă în primul rînd ea ce-i cu băiatul ăsta. Așa că, în seara aceleiași zile, se duse la el acasă. Numai că Nina Pavlovna nu știa unde este.

— O fi iar la bunică-sa...

De astă dată îi răspunse cu o voce rea, dușmănoasă, glacială.

— Nina Pavlovna, ce se-ntîmplă în casa dumneavoastră? o întrebă Praskovia Petrovna.

— Ce se întîmplă într-o casă cînd un copil nu mai vrea să asculte de nimeni! îi ripostă Nina Pavlovna, și în glasul ei răzbătu o răceală și o îndîrjire care distonau cu îngrijorarea ce o mînase pe Praskovia Petrovna acolo.

— De ce nu mai ascultă? Ce fel de relații există între dumneavoastră? întrebă ea, dar răspunsul fu atît de dureros și plin de venin, încît profesoara fu puternic zguduită.

— Cine vă dă dreptul să vă amestecați în relațiile dintre noi? Relații!... Din cauza acestui copil mi se duce viața de rîpă, mi se cască o prăpastie în drum! Și eu nu știu, nu știu ce să fac!...

Totul era mult mai complicat decît păruse la început, iar Praskovia Petrovna își dădu seama și mai bine de acest lucru cînd sosi tatăl vitreg, Iakov Borisovici: fără a spune un cuvînt, el trecu în camera vecină, iar cînd Nina Pavlovna îi spuse că Anton a dispărut, se mulțumi să-i răspundă posac din odaia alăturată:

— Soiul rău nu piere! N-o să i se întîmple nimic, n-avea grijă!...

Era limpede că în familia aceea se declarase război, dar cît de greu îți este să-ți faci o părere completă asupra unei situații cînd ești doar martor! Poți însă să nu te bagi cînd vezi priviri rele, ca de lup, și descoperi dușmănie vădită în glasuri?

— Iertați-mă, Nina Pavlovna... începu Praskovia Petrovna. În viața dumneavoastră personală, descurcați-vă singură, e treaba dumneavoastră! Însă

din cauza discuțiilor și a neînțelegerilor dintre dumneavoastră nu trebuie să sufere băiatul! Ingăduiți-mi să vă telefonez mai tîrziu. Știți, mă tem să nu i se fi întîmplat ceva!...

Un timp, după plecarea profesoarei, Nina Pavlovna încercă să se apere de mustrările ce i se aduseseră, să se scuture de îngrijorare. Era aproape convinsă că Anton este la bunica, unde se ascunde de frică, dar discuția cu Praskovia Petrovna avusese darul să-i trezească în suflet o teamă care punea încetul cu încetul stăpînire pe ea. Dacă totuși i s-a întîmplat ceva?

Se duse deci la bunica, unde dădu peste frate-său Roman și peste cumnată-sa Liza. Erau abătuți, ba, mai mult, se părea că Liza plînsese, și asta era ceva cu totul neobișnuit. De cîte ori se gîndea la viața ei, care era departe de a fi fericită, Nina Pavlovna își simțea sufletul învăluit de căldură, uneori chiar de tristețe și de invidie, cînd își aducea aminte că acești doi oameni, atît de diferiți unul de celălalt, puteau fi în același timp atît de apropiați, puteau trăi în bună înțelegere. Cînd, mai în glumă, mai în serios, îl întreba pe Roman cum fac ei de nu se ceartă, fratele său îi răspundea pe același ton, jumătate serios, jumătate glumeț: „Foarte simplu! De certat se ceartă numai proștii. Oamenii deștepți ajung pînă la urmă să se înțeleagă!"

Liza — liniștită, muncitoare și bună mamă — o umplea de uimire pe Nina Pavlovna prin calmul și prin blîndețea cu care își domolea bărbatul, cam impetuos din fire și, uneori, dur. Aceeași era atitudinea ei — duioasă, grijulie — și față de bunica. Iar bătrîna îi răspundea cu aceeași monedă: o iubea ca pe copilul ei.

De astă dată însă, alta era atmosfera: se vedea că Liza se simte dezorientată. Bunica, înfășurată în broboadă, stătea întoarsă cu spatele spre fiul ei, în timp ce Roman nu-și mai lua ochii de la maică-sa.

— Eu, mamă, am fost pe front și trăiesc încă sentimentul că mă aflu în prima linie — spunea el. Și

mă rog cerului ca acest sentiment să nu mă părăsească niciodată! Pe lîngă asta, mai sînt și membru de partid. Dacă partidul începe ofensiva pentru pîine, carne și lapte, pentru tot ce-i este omului necesar în viață, pentru belșug, pentru comunism... Mă înțelegi? Și dacă partidul mă cheamă... Da, eu sînt mîndru de lucrul acesta! Cum să dau bir cu fugiții cînd începe ofensiva? N-am făcut-o pe front, unde am socotit ruşinos o atare faptă, n-o pot face nici acum!

— Crezi că nu te cunosc, neastîmpăratule! îi răspunse bunica, tot supărată. Dar omul nu poate trăi numai așa: „Am fost trimis, am fost numit, dacă nu plec, totul se duce dracului!" La viață te gîndești tu oare? La familie te gîndești? Crezi că acolo îți va fi viața mai dulce?

— Nici mai dulce, nici mai amară! rosti Roman. Comsomoliștii care pleacă să desțelenească pămînturile văd în asta împlinirea unei datorii de onoare! Acolo trăiesc în stepă! În corturi! Pe cînd pe mine mă trimit într-un colhoz, adică într-un loc, cum s-ar zice, bătătorit!

— Vezi, aici e aici! o ținea bunica pe a ei. Comsomoliști! În stepă! În corturi! Ai uitat cîți ani ai? Sau te crezi încă băiețandru? Nevastă-ta ar trebui să se gîndească și ea la asta! și bătrîna se uită dojenitoare la Liza.

— Ce să facem, mamă? Trebuie! Cum să procedăm? Iar în ce privește neastîmpărul lui — zîmbi sfios Liza — eu, pentru că este neastîmpărat, îl iubesc! Ce bărbat ar mai fi Roman dacă i-ar lipsi forța?

— „Iubesc"... o îngînă bunica. Și în dragoste trebuie să ai cap! Trebuie să ai grijă! Au să-l trimită... știi unde au să-l trimită? În cel mai prăpădit colhoz! Să muncească din răsputeri și să-l scoată la liman! Îți dai tu seama ce povară își ia pe cap? Și nu se știe dacă o s-o scoată la capăt au ba!

— De ce să n-o scoată ? făcu Liza, jignită parcă. După dumneata, ce-ar trebui să facă ? Să refuze ? Mai mare rușinea !

— Rușine ? De ce ? se încăpățînă bătrîna. Nu zic, să plece, să ia parte la ofensivă, dar cum termină, să se întoarcă acasă, ca de pe front ! S-a întors el de pe front ? S-a întors ! Cu atît mai mult trebuie să se întoarcă din colhoz !

— Asta nu ! rosti Liza, hotărîtă. Nu sînt de acord cu așa ceva !

— Ce-i cu tine ? N-ai încredere-n el ? Te temi că n-o să-ți rămînă credincios ?

— Cum de-ți trece prin minte una ca asta, mamă ?! exclamă Liza. Mi-e și rușine ! Cum să nu ai încredere într-un om pe care-l iubești ? Nu... Dar de ce să stea singur acolo, ca un cuc, iar eu singură aici, cu copiii ?...

— Am să te-ajut eu — zise bunica. Mai am putere în mine și-am să te ajut.

— Îți mulțumesc, dar, vezi... Copiii fără tată...

— Și eu ce să fac ? Să stau călare pe geamantane ? sări și Roman. Nici eu nu sînt de acord cu așa ceva ! Liza e femeie deșteaptă și toate le judecă cum trebuie ! Ce, acolo, în colhoz, oamenii nu trăiesc ? Și acolo tot oameni sînt ! Cît privește întrebarea dacă voi face față au ba... vom vedea noi !

Nina Pavlovna, care înțelese repede despre ce e vorba, nu știa ce atitudine să ia. Îl iubea pe Roman pentru că era bun la suflet, puternic și drept. În copilărie, el se alegea totdeauna cu vînătăi în urma interminabilelor bătălii de pe stradă. Dar, ori de cîte ori îl lua maică-sa la refec, nu făcea decît să-i vorbească despre cel cu care se bătuse : „De ce s-a băgat ?“ Mereu se bătea cu cineva, mereu apăra pe cineva. Copilandru încă, intrase în Comsomol și devenise inițiatorul a numeroase acțiuni : făcea dejurnă la casa de lectură, cînta la armonică, dansa, organiza spectacole sau pleca cu echipa în satele învecinate și căuta grîul ascuns de chiaburi. În cele din urmă se dusese la Moscova, să ia parte la construirea

metroului. Fusese primul în toate acțiunile și, așa cum îi spusese bunica, pasionat, neastîmpărat: muncise, învățase, fusese secretar de Comsomol, agitator, plecase pe front voluntar în primele zile ale războiului. Fusese rănit, fusese cît pe-aci să se înece, dar scăpase, fusese cît pe-aci să ardă de viu, dar nu arsese și, îndată ce se întorsese din război, beteag de un picior, se dusese la uzină, să muncească. Aici însă nu rămăsese prea mult timp în producție, căci fusese ales președinte al comitetului de întreprindere. Și iată-l avîntîndu-se din nou, cu aceeași energie, în altă muncă, acolo unde îl trimitea partidul. Puternic și neastîmpărat... Inainte, Nina Pavlovna îl iubise mult, dar se măritase cu Iakov Borisovici, din care pricină relațiile ei cu rudele se stricaseră, deci și cu frate-său. Așa că acum totul îi era indiferent. „Roman este un om neobosit, activ, făcut parcă anume pentru toate ofensivele care există în viață. N-are decît să plece!"

Adevărul era însă că n-o trăgea de loc inima să ia parte la această discuție. Prea îi vuia capul de vălmășagul gîndurilor ei! Căuta mereu prilejul să întrebe de Anton, însă nu-l găsea. Dar cînd, la un moment dat, bunica aruncă asupra ei o privire fugară, se hotărî să întrebe:

— Mamă, nu cumva Tonik a fost pe la dumneata?

— Ce s-a mai întîmplat? Iar e ceva? se sperie bătrîna. Mie nu-mi plac toate istoriile astea! Vă stricați numai nervii! Doi oameni în toată firea și să nu fiți în stare să stăpîniți un copil!

— Nu, nu s-a întîmplat nimic grav — încercă s-o liniștească Nina Pavlovna, dar i se umplură ochii de lacrimi.

— Dai apă la șoareci! M-auzi? Apă la șoareci! sări Roman. Ieftin! Trebuie să te gîndești, nu să dai drumul la robinet! Ce mai e?

— Nu știu! Nici eu nu știu! îi răspunse Nina Pavlovna printre lacrimi.

— Ai observat ceva la el? Trage la măsea?

— Doamne! Cum poți să te gîndești la așa ceva? se îngrozi bunica.

— Stai, te rog, mamă! Stai! o întrerupse Roman. De ce n-ai observat? își repetă el întrebarea. Dar cu fetele?

— Nu știu...

— Asta nu-i bine! Înseamnă că se ascunde. Înseamnă că... Ce fel de prieteni are?

— Prieteni? Pe Vadik... La început mai era unul, dar acum nu l-am mai văzut decît pe Vadik...

— Și Vadik? Ce e cu el?

— Ce mai vreți cu Vadik? bombăni bunica. E neascultător, asta e drept, dar îl observ într-una. Maică-sa îl îngrijește cum își îngrijește cloșca puii. Iar eu le tot spun băieților: „Luați seama, să nu vă înhăitați cu vreo gașcă de pungași!" Dar ei: „Cum să ne înhăităm, bunico?" Într-o zi am stat cu Anton de vorbă despre Vadik, însă el mi-a răspuns: „Cum să-l părăsesc? Dacă nimerește în vreo gașcă de pungași, se pierde de tot!" Mi-au dat și lacrimile cînd l-am auzit: „Vino să te sărut pentru sufletul tău bun", i-am spus eu atunci. Gîndiți-vă că asta pornește de la un copil care nu se simte nici el fericit în familia lui...

— Dar tu? Tu ce-ai observat? o întrebă Roman pe soră-sa.

— Vorbește urît, s-a înstrăinat de mine...

— Asta nu înțeleg! făcu Liza, uimită. Cum poate un fiu să se înstrăineze de maică-sa?!

— Nu vă spuneam? Nu vă spuneam? o mustră bunica cu degetul.

— Văd că tu nu observi decît ceea ce te privește pe tine! continuă Roman. Băiatul ți-e străin, băiatul vorbește urît cu tine... Dar de ce, te-ai întrebat?

— De ce, de ce! se supără Nina Pavlovna. Ce te tot legi de mine? Mai bine mi-ai spune ce să fac!

— Să-l supraveghezi — interveni Liza.

— Nu-i de ajuns! o corectă Roman. Aici nu-i vorba numai de supraveghere, ci de familie. Cînd există o familie în adevăratul înțeles al cuvîntului,

tatăl își va ține în mîini fiul, chiar dacă se află în Arctica! Fără asta, îl va scăpa și dacă stă acasă!

— Știu la ce faci aluzie! îl întrerupse enervată Nina Pavlovna, care ajunsese iar în pragul isteriei. Tu nu știi decît să condamni. Mă condamni că am divorțat! Mă condamni că m-am recăsătorit, mă condamni pentru toată viața mea! Știu! Dar nu toți pot fi ca tine și nu toți au parte de fericirea voastră, a ta și a Lizei! Eu mă chinuiesc! Sînt în pragul deznădejdii! Și Nina Pavlovna începu iar să plîngă. Cel puțin dac-ar lua trei la școală! Dar nu! El îmi aduce doiuri, lui îi e totuna și, dacă-i faci observație, se obrăznicește: „Lasă-mă în pace", „Mă plictisești", „Las' că știu eu". Dacă nu-i spui nimic, învață și el o jumătate de ceas, pe urmă ia o carte sau pleacă la plimbare. Dar dacă-l întrebi unde se duce, iar se obrăznicește: „Nu-i treaba ta"... Ca și cum nu l-ar mai interesa nimic; la școală se tîrăște în silă... Ar fi bucuros să nu mai meargă de loc... Nu mai știu! Nu mai știu și mi se pare că m-am încurcat rău de tot...

— Decît să ajungi să verși acum lacrimi de crocodil, mai bine nu te încurcai! mormăi Roman.

— Iar tu mai bine ai ajuta-o! îi luă dintr-o dată Liza apărarea. Ce vorbă-i asta, lacrimi de crocodil? Nu vezi că femeia asta și-a pierdut cumpătul? Că nu-i fericită în viață? Crezi că pentru toate astea verși lacrimi de crocodil?

— Are dreptate! Liza e o femeie înțeleaptă! se bucură bunica. Ce-ar fi, Roman, dac-ai vorbi tu cu băiatul? Că de, e ușor să condamni! De condamnat, oricine poate! Mai bine te-ai duce și-ai vorbi cu el.

— Fie, am să mă duc! Discut eu cu el! cedă Roman. Ești mulțumită? o întrebă el pe Nina Pavlovna și-i zîmbi.

— Vino! zise ea, dar se vedea din glasul ei că nu mai crede în nimic, în nici un fel de discuții. Ce băiat! Doamne, ce băiat! Unde s-o fi dus?

— Poate că-i acasă — încercă bunica s-o liniștească. O să-l găsești acolo...

Avusese dreptate bătrîna, căci, intrînd în casă, cînd își aruncă ochii în camera băiatului, îl văzu dormind cu fața la perete.

— A venit de mult ? îl întrebă ea pe Iakov Borisovici.

— Mai adineauri...

— Cum... cum arată ?

— De ce mă întrebi ? N-am observat nimic ! îi răspunse Iakov Borisovici în doi peri.

13

Cît de ușor scăpase ! Să te minunezi, nu alta ! Avusese noroc !

Cînd se întoarse cu Galka în camera unde chefuiau ceilalți, lui Anton îi era rușine și scîrbă să se mai uite la ea. Nici ochii nu-i venea să și-i mai ridice din pămînt ! Dar Galka îi tot căuta mîna pe sub masă și rîdea ca o nebună. Anton prinse din zbor privirea lui Vadik, care se uită înțelegător la el, și atunci, zăpăcit de-a binelea, se sculă vrînd să plece acasă. Vadik îl duse pînă în stradă. La despărțire îl bătu pe umăr :

— Nu-i nimic !... Nu-ți fie frică !

Nu, frică nu-i era, însă, pe măsură ce se apropia de casă, se tot întreba cum o să-l primească maică-sa și ce-i va spune el ! Se obișnuise s-o mintă, dar nici el nu știa de ce acum îi venea foarte greu. Nu-l slăbea scîrba, dezgustul provocat de Galka, și nu știa dacă va avea destulă putere să ascundă toate astea de maică-sa. Și, colac peste pupăză, mai era și beat !...

Lucrurile se petrecuseră însă cît se poate de bine : Nina Pavlovna nu era acasă ! Anton intră, pășind

vioi în bucătărie, și se spălă bine. Ar fi vrut să facă o baie, însă asta cerea prea multă bătaie de cap, așa că se spălă la repezeală și se vîrî în pat. Nu ca să doarmă — gîndurile, răscolite, îi vuiau prin cap sălbatic, haotic, ca un vîrtej... Dar cînd sosi maică-sa, se prefăcu că doarme.

Totul trecuse deci cu bine. Numai că, pe neașteptate, Anton primi o citație să se prezinte la secția de miliție, la camera copilului. De data asta, la secția de care aparțineau și pe lîngă care trecea zilnic în drum spre școală. Mama îl privi din nou îngrijorată:

— Ce e, Tonik? Ce s-a mai întîmplat?

— Nu s-a întîmplat nimic! De unde vrei să știu? îi răspunse Anton, dar inima îi bătea să-i spargă pieptul, iar prin minte îi trecu gîndul amar: „Să fi aflat de chef?"

Și maică-sa, care-l privea, care-l întreba, care-l descosea, ca pînă la urmă să zică:

— Mergem împreună!

— De ce? ciuli urechea Anton. Pe mine mă cheamă, nu pe tine! Ce să cauți tu acolo?

— Merg și eu!

— Dar eu nu vreau să merg cu tine! îi răspunse hotărît Anton și se prezentă la miliție la altă oră decît cea indicată în citație.

Sosit la miliție, îi spuse responsabilei de la camera copilului că, la ora la care îl citaseră ei, avea școală, și femeia nu-l mai amînă. Dacă venise, foarte bine, să discute! Îi dădu un scaun în fața ei și începu să-l întrebe ba despre note, ba despre viață, ba de ce-ar vrea să facă după absolvirea școlii.

Discuția n-avea nimic „milițienesc". De altfel, nici responsabila, Ludmila Mironovna, femeie tînără și drăguță, cu jacheta de lînă aruncată pe umeri, nu avea nimic de locotenent-major de miliție: uniforma ei atîrna în cuier, lîngă ușă. Dar pe Anton tocmai asta îl sperie.

„O cercetare adîncă, în spatele frontului" — își spuse el, aducîndu-și aminte de cuvintele dintr-o nuvelă sau poate piesă de teatru, care îi rămăseseră întipărite în minte. Așa că, atunci cînd Ludmila Mironovna îl întrebă ce prieteni are, băiatului i se păru că-i întinde o cursă și-i răspunse prudent, reținut, ca să nu-l ia cumva gura pe dinainte și să trădeze pe vreunul. După „cercetare", Ludmila Mironovna trecu la chestiunea pentru care îl chemase.

— Ia spune-mi și mie, ce-a fost la cinema ? Pentru ce ai fost reținut ?

— Ați și aflat ? zîmbi Anton.

— Bineînțeles ! Ni s-a transmis !

— Atunci v-au transmis și de ce m-au reținut !

— Vezi bine ! Dar aș vrea să-mi povestești și tu !

— Degeaba ! Parcă o să mă credeți ! Rămîne valabil ce v-au spus ei !

— Care „ei" ? îl întrebă Ludmila Mironovna.

— Miliția dumneavoastră, cine alta ?

— De ce „miliția dumneavoastră" ? Nu-i și a ta ? L-ai citit pe Maiakovski ?

— „Miliția mea mă apără"... Am izbutit pînă la urmă s-o și uit ! E tipărită în toate cărțile de citire — zîmbi din nou Anton. Pe mine însă, miliția mea nu mă apără, ci mă arestează, adică, vă rog să mă iertați, mă reține....

— Dar dacă prin asta te apără ? zise Ludmila Mironovna, făcîndu-se că nu pricepe ironia.

— Probabil că dumneavoastră și cu mine avem două feluri diferite de a înțelege cuvîntul „a apăra" ! îi răspunse Anton, degajat.

— Da ? și Ludmila Mironovna îl privi lung. Păcat ! Căci munca noastră e o muncă importantă ! Apărăm munca și liniștea oamenilor sovietici și e păcat că privim aceste chestiuni din puncte de vedere diferite. De la cine te-ai molipsit ? Ce fel de prieteni ai ? Sînt colegi de-ai tăi ? Sau nu ?

Lui Anton i se păru că fiecare din aceste întrebări ascunde un pericol și minți. Pomeni numai de Vla-

dik ; cît despre ceilalți, zise că nu știe cum îi cheamă. Niște băieți și atîta tot !

— Ei sînt amicii care au vrut să te scape de patrulă ? întrebă Ludmila Mironovna.

— Nu sînt „amici", ci prieteni ! răspunse Anton.

— Bine ! Prieteni ! Cum îi cheamă ?

Anton o privi încurcat :

— Ce vreți dumneavoastră ? Să-mi trădez prietenii ?

— Vezi, asta dovedește că și în privința prieteniei părerile noastre se deosebesc ! observă Ludmila Mironovna.

— Se pare că aveți dreptate ! și Anton dădu din umeri.

— Și asta nu-i bine ! oftă Ludmila Mironovna. Mi-e frică, tinere, că drumul pe care ai apucat nu e tocmai cel bun... Cum merg treburile acasă ?

— Acasă ? și Anton schiță iar un gest nedefinit. Bine ! Vă interesează, probabil, tatăl meu numărul doi ?

— Nu ! De interesat mă interesezi numai tu ! și Ludmila Mironovna îl privi iar cercetător. Aș vrea să vorbim amîndoi sincer, deschis !

— După mine, unul, nu secția de miliție e cadrul potrivit unei convorbiri sincere — răspunse Anton.

Cînd se văzu iar în stradă, își aminti tot ce discutase și fu mulțumit că nu trădase pe nimeni, că nu spusese nimic. Se mai bucura că nu fusese întrebat despre ceea ce se temuse cel mai mult. Miliția nu aflase nimic despre cheful de la Kapa. Așa că-i fu ușor, ba chiar putu glumi cînd îi spuse maică-si ce făcuse la miliție și ce discutase cu Ludmila Mironovna.

— Totuși, de ce te-ai dus singur ? se miră din nou, furioasă, Nina Pavlovna.

— Crezi cumva că te mint ?

— De ce n-ai vrut să mergi cu mine ? Cu ce te împiedica mama ?

Enervată la culme, Nina Pavlovna se hotărî să se ducă la miliție, să afle, să controleze... Dacă Anton făcuse iar vreo boacănă ?

Ludmila Mironovna nu-i spuse nimic nou. Bucuroasă însă că o vede acolo, o întrebă despre „tatăl numărul doi" și despre viața pe care o duce băiatul acasă. La care, Nina Pavlovna rosti prudentă :

— De unde știți toate astea ? Vi s-a plîns Anton ?

— Nu, băiatul nu mi s-a plîns de nimic — îi răspunse Ludmila Mironovna. Dar îngăduiți-ne și nouă să avem informațiile noastre.

Nu-i pomeni un cuvînt nici despre convorbirea cu Praskovia Petrovna, nici despre observațiile și temerile ei. Nina Pavlovna vedea în toate astea alte primejdii pentru ea și pentru viața cea nouă, viață pe care și-o organizase cu atîta trudă și pe care o voia îmbinată strîns cu viața fiului ei și cu grija pe care i-o purta. Așa că se enervă și începu să plîngă. Își căută batista în poșetă, n-o găsi și asta o enervă și mai rău.

— Nu vă privește ! Nu vă privește viața noastră particulară ! strigă ea ascuțit, dușmănos.

— Numai dacă nu se răsfrînge asupra băiatului — încercă s-o contrazică Ludmila Mironovna, dar întîmpină o rezistență și mai aprigă.

— Nu se răsfrînge în nici un fel !... Mie să nu-mi bîrfiți băiatul ! Dacă n-a făcut decît prostia aia de la cinema, ce-l suciți și-l tot cărați pe la miliție ? Și dacă învață prost, ce-ar fi să lămurim cine-i de vină ? N-avem dreptul să acuzăm numai copiii ! Și școala este uneori de vină ! Școala, care nu-i atrage, ci-i respinge ! De altfel, Anton nici nu are prieteni... Așa că nu-i mai aruncați în spinare tot felul de prostii ! La urma urmelor, sînt mama lui și-l supraveghez. Îl supraveghez și eu, și bunica. Interesați-vă mai bine de acei care fac într-adevăr fapte rele ! Ați și găsit pe cine să învinuiți !

Supărată, Nina Pavlovna se ridică și ieși trîntind ușa.

14

Praskovia Petrovna n-avea telefon acasă, aşa că fu nevoită să se ducă în două rînduri pînă la telefonul public din stradă. Voia să vorbească cu Nina Pavlovna. Prima oară nu-i răspunse nimeni. A doua oară veni Iakov Borisovici la telefon şi, la întrebarea ei, îi spuse că Anton se întorsese şi se culcase.

— Prea îi căutăm în coarne! De-asta îşi închipuie că-i cine ştie ce de capul lui! rosti el în încheiere, rece, tăios.

„Poate că are dreptate că-i căutăm în coarne! îşi spuse Praskovia Petrovna. Dar cum poate cineva să vorbească atît de rece, de indiferent?"

Plină de îndoieli şi de gînduri contradictorii, Praskovia Petrovna se duse a doua zi la şcoală şi-i povesti şi directoarei cele petrecute în ajun.

— Ei, bravo! Frumos! exclamă Elisaveta Ivanovna, dînd din umeri. Un act de indisciplină după altul! Va trebui să terminăm odată cu asta!

— N-ar fi mai bine să ne lămurim? se împotrivi Praskovia Petrovna. Am impresia că ceva nu e în regulă în viaţa lui Şelestov. Nu ştiu, nu ştiu încă nimic, dar simt. Chiar şi el... După părerea mea, băiatul n-are un suflet simplu, ci plin de contradicţii şi neformat!

— Dumneata nu complica problema! o întrerupse Elisaveta Ivanovna. Mi se pare că ajunsesem la concluzia că trebuie luat din scurt!

— Elisaveta Ivanovna — observă prudentă Praskovia Petrovna — în asta constă doar esenţa educaţiei: atenţia faţă de om.

— Dar nu omul ca unitate! sări Elisaveta Ivanovna. Şi Anton al dumitale e doar o unitate!... Eu port însă răspunderea şcolii întregi! În mîinile mele am o mie cinci sute de astfel de unităţi.

— Cunoaşteţi parabola cu ciobanul care avea o sută de oi, dar care, pierzînd una, le-a lăsat pe cele

99 în voia soartei și s-a dus să caute oaia rătăcită? Cînd a găsit-o, a adus-o înapoi, în turmă, și...

— Lasă parabolele biblice! ripostă categoric Elisaveta Ivanovna. Noi avem aici un colectiv. Noi facem aici educație în masă, educăm colectivul, care e temelia a toate! Ce? Nu l-ai citit pe Makarenko?

Praskovia Petrovna nu-și amintea să fi citit în Makarenko ceva asemănător cazului lui Anton Șelestov. Dar, chiar așa fiind, inima ei îi spunea că nu oricînd și orice poate fi încadrat în textul unui citat sau într-o schemă. Știa că viața e mult prea complicată și îmbracă forme prea diverse pentru a fi încadrată într-o schemă. Mai știa că viața unui om nu se dezvoltă totdeauna după reguli fixe, matematice. Există, desigur, momente, dacă nu chiar perioade întregi, cînd omul se simte ca firul de nisip și se pierde în vîrtejul unor evenimente de care nu se poate feri. Dar ei trăiau într-o lume în care omul, luat ca unitate, constituia prima grijă a societății, societate cu adevărat umană. O lume în care societatea nu se poate socoti fericită dacă membrii care o compun nu sînt, la rîndul lor, fericiți. Paralel cu realizările comune, cu împlinirea planurilor epocale, trebuie să ai în vedere și soarta omului care, singur fiind, rătăcește pe căile vieții.

Iată de ce rămase Praskovia Petrovna la părerea ei, adică la hotărîrea de a sta deschis de vorbă cu Anton. Era arma cea mai tăioasă, dar și cea mai sigură, din întregul ei arsenal pedagogic. O armă care de foarte puține ori dăduse greș. De obicei, după un început de rezistență, elevul i se deschidea și-i spunea, încetul cu încetul, tot ce avea pe suflet. Iar tot ceea ce păruse înainte confuz se clarifica, în timp ce în priviri apărea încrederea... De astă dată însă nu reuși: Anton păstra o muțenie îndărătnică, ferindu-și privirile. Era deosebit de tăcut în ziua aceea. Ca și cum cele petrecute în ajun — anunțul citit la stația de radioficare a școlii — îl apăsau nespus de mult, ca să mai poată fi obraznic. La început, Praskovia Petrovna crezu că asta s-ar datora

faptului că se știa vinovat, deși, dintr-o ambiție copilărească, nu voia s-o recunoască. Mai tîrziu își dădu însă seama că greșea și în privința asta.

— Zău, Praskovia Petrovna, degeaba vă pierdeți timpul cu mine! îi zise Anton, după ce ea încercă zadarnic să se apropie de el ba dintr-o parte, ba din alta.

— Asta-i bună! De ce?

— Așa... Tot n-o să iasă nimic! De vreme ce s-a vorbit în toată școala despre mine, la stația de radio, la ce bun să mai discutăm? Oricum ar fi, tot eu trebuie să fiu scos vinovat!

— Și nu ești?

— Cum de nu — făcu Anton, ocolind un răspuns direct și ferindu-și iar privirile. Poate că sînt și mai vinovat decît credeți, dar nu de faptele de care sînt acuzat! La cinema n-am fost obraznic și totuși am fost acuzat! Așa că, ce să mai vorbim despre asta?

Degeaba îl rugă Praskovia Petrovna să-i povestească și ei ce se întîmplase atunci la cinema, căci Anton se închise iar în carapacea lui. Dacă vorbea, trebuia să pomenească și de Vadîk, și de Galka, și de toți cei care fuseseră cu el și voiseră să-l scape de patrulă.

— Bine! Dar cum de ți-ai permis să pleci de la școală? încercă Praskovia Petrovna s-o ia pe alt drum. Crezi că ai voie să-ți spui: „Dacă vreau stau, dacă nu, plec"? Cu ce drept procedezi așa? Aici e doar o școală!

Drept răspuns, Anton îi aruncă o privire fulgerătoare, dar greu de înțeles, după care întoarse iar capul, bosumflat.

„Ce-mi pasă mie de școală!" citi Praskovia Petrovna în privirea lui, și se simți deodată prost.

Băiatul a trecut ca un călător prin patru școli. Ajunsese acum în clasa a noua și, în afară de Alexandra Feodorovna, care-i fusese învățătoare în clasa întîi, uitase numele tuturor profesorilor pe care îi avusese. Unde și cînd pierise oare fiorul acela copilăresc cu care își strîngea cîndva cărțile și caietele, ca să

se ducă la şcoală, la început cu bunica, apoi singur? Şi cum de amarul şi dezamăgirea luaseră locul acestui fior? Cum de-i încolţise în suflet nepăsarea, cum de se înfipseseră atît de adînc în el tulpinile obrăznicieî, ale neascultării şi ale gîndurilor rele? Cum? De ce? De ce se întîmplaseră toate astea? Praskovia Petrovna nu fusese în stare s-o afle de la Anton, care, poate, nu ştia nici el. O cuprinse atunci un sentiment în care se învălmăşeau indignarea şi uimirea şi, totodată, senzaţia că purta şi ea, fără voie, vina şi răspunderea că lucrurile ajunseseră pînă aici. Îi venea să-l jignească pe acest băieţandru fanfaron, care n-a ştiut să se apropie de nimeni şi de nimic, cu sufletul lui pustiu, uşuratic. Fără să-şi mai aleagă cuvintele, zise:

— Uite cum te porţi! Ai plecat de la şcoală... Spune-mi, ţie-nu ţi-e ruşine de nimeni? Nu există nimeni de a cărui părere să ţii seama?

Praskoviei Petrovna îi scăpase, fără să vrea, întrebarea aceasta, care, de fapt, era mai mult o constatare. O făcuse din dorinţa ei de a-l scutura pe copilul acesta, care-i inspira milă, dar o şi revolta. Şi deodată băgă de seamă că întrebarea pe care o pusese aşa, la întîmplare, avu efect. Trezise în Anton licărul slab al unor sentimente şi gînduri ascunse.

— Cel puţin în clasa noastră, nu! şopti el încet, dar hotărît.

— De ce?

— Pentru că nu-i o clasă, ci o adunătură de indivizi!

— Bine, să zicem că nu în clasa noastră! acceptă zorită Praskovia Petrovna. Dar aşa, în general, există un astfel de om? Imposibil să nu ai pe lume pe cineva care să nu-ţi fie apropiat sufleteşte! Prinse din nou pe faţa lui o umbră fugară, dar nu-şi dădu seama ce însemna: exista sau nu un astfel de om? Nu-şi dădu seama, dar mizâ pe cartea asta: Vezi! Ce părere crezi că are despre tine?

— Cui îi pasă de mine? îi răspunse cu o neaşteptată obrăznicie Anton şi se închistă din nou.

Praskovia Petrovna mai făcu vreo două încercări, dar își dădu seama pînă la urmă că nu va izbuti să închege cu Anton o convorbire de la om la om, deschisă, pe care o dorea atît.

Așa că discuția n-a mai continuat. Mai tîrziu i-a părut foarte rău. Dar și mai rău i-a părut lui Anton. Asta s-a întîmplat însă mult, mult mai tîrziu, cînd, după marile încercări prin care a trecut, s-a întîlnit iar cu Praskovia Petrovna. Atunci a recunoscut că nimic nu s-ar fi întîmplat din toate cîte s-au întîmplat și că n-ar fi avut de îndurat atîtea suferințe dacă... Da, toate ar fi fost altfel, toate ar fi luat o altă întorsătură, dar nu luaseră...

Așa că, fără a fi izbutit să ia o hotărîre, Praskovia Petrovna convocă a doua zi activul clasei, ca să discute cazul lui Anton.

— Ce să mai discutăm? La noi e străin! Stă numai în ore, dar în recreație aleargă la prietenii lui sau acasă — spusese Klava Veselova.

Era o elevă care învăța bine; fusese aleasă pentru a doua oară secretară a biroului de Comsomol pe clasă. Exigentă cu ea, era exigentă și cu ceilalți. Pînă atunci, Praskoviei Petrovna îi plăcuse intransigența ei neclintită. Acum însă o duru răceala atît de categorică cu care vorbea despre colegul ei. Dar cînd i-a spus-o, Klava replică scurt, dînd din umeri:

— Posibil! Și pe fața ei cu trăsături cam neregulate și colțuroase, dar voluntare, se citi numai intransigența: Poate fi oare considerat tovarăș cineva care nu ține seama de colectivul din care face parte? Oare Șelestov ne ajută cu ceva să închegăm acest colectiv? Nu! El este o piedică, ne silește să ne luptăm cu el!

— N-ar fi mai bine să luptăm pentru el? o întrerupse Stiopa Orlov, șeful clasei.

— A lupta împotriva lui înseamnă a lupta pentru el! i-o tăie Klava.

Socotea că principala calitate a omului este tăria de caracter și de aceea își susținea părerea pînă la capăt. Stiopa Orlov, dimpotrivă, nu prea avea încre-

dere în sine. Așa stînd lucrurile, lăsa pe alții să vorbească, iar el asculta mai mult decît vorbea, punea întrebări mai mult decît afirma, căuta să studieze în felul acesta fiecare problemă din toate punctele de vedere înainte de a-și forma o părere definitivă. Profunzimea lui de gîndire se transforma uneori în gîndire greoaie, înceată, în lipsă de inițiativă. Dar era un băiat silitor, gata să-și îndeplinească sarcinile la vreme și cum trebuie, fiind și inimos din fire. Spre deosebire de Klava, care se lovea pentru prima oară de firile colțuroase ale băieților, Stiopa văzuse multe și, poate, se obișnuise cu multe. De aceea avea o atitudine mult mai calmă față de Anton și de toate fanfaronadele lui. Cînd acesta era din cale-afară de grosolan, îi spunea prietenește:

— Ce tot faci pe nebunul? Ia mai lasă-te!

În astfel de cazuri, Klava bombănea, acuzîndu-l pe Stiopa de „liberalism". Stiopa, la rîndul lui, n-o prea înghițea pe Klava. Găsea că judecă lucrurile prea la suprafață și îl supăra tonul ei mult prea categoric. Și-apoi băgase de seamă că Vera Dmitrievna nu întotdeauna și în toate cazurile avea dreptate. Așa că Stiopa, în sinea lui, în conflictul dintre ea și Anton, era de partea acestuia. Într-un cuvînt, problema trebuia totuși analizată. Stiopa hotărî să discute cu unii elevi dintr-a IX-a A, clasa din care venea Anton — se gîndea la Tolik Kipciak, Seriojka Pronin și Marina Zorina. Îl uimi căldura cu care aceasta din urmă răspunse la apelul său. Nu numai că nu era supărată pe Anton, dar se arătă foarte nemulțumită că directoarea și Vera Dmitrievna îl mutaseră din clasa lor.

— Parcă pentru asta l-am dus noi atunci la directoare? spunea ea, indignată. Eu credeam... Într-un cuvînt, voiam să-l facem să simtă! Dar ele, gata, l-au și mutat! Ce înseamnă să muți pe cineva? Înseamnă să-l arunci. Cum poți să arunci un om?

— Trebuie să lupți pentru om! îi răspunse Stiopa Orlov, cu un citat dintr-o carte.

— Sigur, așa-i! îl susținu Marina. Ele însă l-au luat și l-au aruncat cît colo. Ce e mai ușor decît să scapi de cineva?

De aici, replica lui Stiopa și controversa născută din ea: să lupte contra lui Anton, contra greșelilor lui, sau să lupte pentru el? Despre asta discutară Volodea Volkov și Katiușa Juk. Luară cuvîntul și alții, ceea ce o bucură pe Praskovia Petrovna. La drept vorbind, o duruse mult cînd Anton spusese că clasa lui e „o adunătură de indivizi". Avea o clasă dificilă, desigur, cu probleme, eterogenă, alcătuită, în urma reformei, din elevi aduși din alte școli și clase. Și, ca să fie sinceră, nici ea nu simțise încă nici o scînteiere: ținuse ședințe, luase diverse măsuri, se organizau discuții, erau prelucrați cei cu note proaste, dar nici un elev nu dăduse dovada — sau dăduse prea puțin — acelui entuziasm creator, acelui interes viu, înflăcărat, care stă la baza colectivului, care încheagă un colectiv. De-abia acum, cînd se discuta atît de aprins în jurul faptei și al soartei lui Șelestov, Praskovia Petrovna simți sufletul colectivului care se înfiripa.

Cum să procedeze totuși? Cum să-l domolească pe băiatul acesta singuratic și încăpățînat? Căci trebuia să-l domolească, nu-l puteau lăsa așa — era cu neputință! O recunoscuse pînă și Klava Veselova, care venise cu propunerea să țină o adunare pe școală, în care Anton să fie „prelucrat" așa cum trebuie.

— Ce fel de adunare? o întrerupse Katiușa Juk. Dacă s-a anunțat prin radio de-a vuit școala, ce adunare să mai ținem? N-are rost să-l prelucrăm! Să vedem ce comportare va avea pe viitor.

— Trebuie să-i dăm o sarcină! Să ne dovedească și el că știe să muncească! ceda Klava pînă la urmă.

— Da, fie — încuviință Katiușa. Dar, în primul rînd, trebuie ajutat să iasă din impas la matematică! Și asta cît mai repede, acum, ca să nu mai aibă media doi pe trimestru, să nu se descurajeze!

— Just — zise şi Stiopa Orlov. Atunci, cum să procedăm ? şi se uită la cei din jur. Eu cred nimerit să-i încredinţăm această sarcină lui Volodea Volkov.

— Mie ?! se miră Volkov.

— Ţie. Cui altuia ? Eşti doar cel mai bun matematician al nostru !

— Dar Anton nu vrea să facă nimic.

— Trezeşte-i interesul ! Asta-i misiunea ta, sarcină obştească ! Trezeşte-i interesul şi ajută-l să se descurce ! A rămas hotărît deci ! Votat în unanimitate !

15

„Stai acasă, după toate cele petrecute în ultimul timp ! Şi nici un ban !"

Anton, care se simţea vinovat pentru cheful făcut şi pentru ce se petrecuse acolo, primi totul cu resemnare, deşi oarecum demonstrativ : „Acasă ? Bine ! Am să stau acasă !"

Cîteva zile în şir Anton nu cunoscu decît drumul de la şcoală şi înapoi, nu ceru bani de bufet, ba, mai mult, o refuză pe maică-sa cînd aceasta vru să-i dea. Iar cînd îl chemă cineva la telefon şi Nina Pavlovna răspunse — în prezenţa lui — că nu-i acasă, răbdă totul cu aceeaşi resemnare ostentativă.

Fusese liber, absolut liber pînă nu demult, şi acum i se părea curios că, deodată, n-avea voie asta, n-avea voie ailaltă, n-avea voie nimic. Stătea acasă şi fierbea de ciudă : pe maică-sa, fiindcă, cum i se părea lui, îl trădase, iar pe taică-său vitreg, pentru toate : pentru că avea o voce catifelată de bariton care răsuna în toată casa, pentru că păşea îngîmfat ca un păun — prea e „stăpînul casei" — şi pentru că, faţă de el, Anton, se purta cu o răceală ostentativă. Dar cel mai mult îl scoteau din fire convorbirile lui telefonice : atunci cînd din politicos şi distant devenea deodată excesiv de familiar („Trebuie să ştii să

trăiești, porumbelule!"), sau cînd își dădea aere și lua ton de comandă („Să știi că nu te las în pace pînă nu...") sau cu totul pe neașteptate se îmblînzea ca un mieluțel, străduindu-se să pară mic, cît mai mic.

Cel puțin așa i se părea lui. Îi urmărea fiecare cuvînt și dădea convorbirilor pe care le auzea un anumit sens, totdeauna ostil. Într-un rînd, Iakov Borisovici încheiase o convorbire, din care Anton nu pricepuse decît jumătate, cu un: „Ei, porumbelule, așa stau lucrurile!" Cealaltă jumătate, pe care n-o pricepuse, se transformase pentru el în acele misterioase „treburi" care constituiau permanenta preocupare a neobositului său tată vitreg.

— Cine?... A-a!... Bună ziua, porumbelule, bună ziua! Eu? Ce să fac? Trăiesc! Muncesc! Muncesc! Tu?... Foarte bine... De la tine?... A-a, da, da! Am primit. Cum să nu! Toată lista celor ce-ți sînt necesare. Să știi însă, scumpule, c-o să las să mai zacă... Știu eu ce-ți trebuie ție, dar acum nu se poate! Las-o să mai stea... Ești un om tare curios! Înțelege-mă, nu e momentul!... Nu din cauza mea, frate! A conducerii. Asta-i tot! Lasă timpul să treacă și se aranjează. Ai încredere în intuiția mea! Acum aș strica totul! Nu-i momentul!

Sau începea să rîdă dintr-o dată, făcînd să vuiască toată casa de glasul său baritonal:

— Ha-ha-ha-ha! Cum ziceai?... Băgăreț? Cine, eu? Eu sînt băgăreț?... Mare pișicher mai ești! Ha-ha-ha-ha!

Dar cîte nu vorbea el la telefon despre vilă, ciment, cărămizi, mașini, despre cîte vrei și cîte nu vrei! În ultima vreme, la astea toate se adăugau și discuțiile cu tanti Katia, sora lui. Se certau pentru niște bani, pentru gardul care trebuia făcut la vilă și, pe zi ce trecea, cearta lor devenea tot mai aprigă...

Anton îl asculta furios, iar pînă la urmă își astupa urechile și se adîncea în vreo carte — trebuia doar să se stăpînească! I-o făgăduise și Praskoviei Petrovna, și prietenilor, și clasei. Și, după o lungă chibzuință, și-o făgăduise și lui. Treceau așa cinci, zece,

cincisprezece minute, răstimp în care se străduia să priceapă ce scrie în manual, dar pe urmă i se pierdeau privirile în depărtare, îi veneau în minte frînturi din cele ce fusese nevoit să asculte la adunarea clasei, vedea ochii Marinei, visa cum să-şi procure o barcă cu motor în vederea excursiei pe care dorea s-o facă împreună cu Seriojka Pronin şi cu Tolea Kipciak, peste vară. Pe urmă întindea mîna spre o carte terfelită, din care lipseau primele cinci file, cuprinzînd aventurile unui oarecare Fabian, carte pe care o primise de la Vadik.

„Femeile, doar în costum de baie, se roteau în cerc, desfăcîndu-şi întîi mîinile, apoi degetele, şi zîmbeau, seducătoare, bărbaţilor, care se simţeau ca într-un tîrg de vite..."

Dar femeile acelea seducătoare dispăreau, cu costumele lor de baie cu tot, şi ceea ce scria mai departe nu-l mai lăsa să închidă cartea. Doar cînd auzea dincolo paşii mamei, o ascundea la repezeală şi îşi aducea aminte de făgăduiala lui...

Nu avu însă prea mult timp răbdare să stea acasă şi să nu se ducă nicăieri! Aşa că, într-o zi, încălcă ordinul şi porni spre Seriojka Pronin. Cum era să nu se ducă la cel care, într-o clipă de grea cumpănă, se apropiase în văzul tuturor de el şi-i întinsese mîna. Numai că şi aici avu ghinion: cînd sună, îi deschise mama lui Serioja, care se uită atît de urît la el, încît băiatul se pierdu.

— Seriojka e acasă? întrebă el, cuprins de o sfiiciune ce-l miră.

— Ce vrei cu Serioja? îi răspunse mama acestuia, ridicînd tonul, mînioasă. Doar nu sînteţi în aceeaşi clasă! Ce treburi puteţi avea voi împreună? Vrei s-ajungă şi el la miliţie ca tine? Nu permit!

Şi-i trînti uşa în nas, lăsîndu-l singur pe scară.

Înrăit, Anton trase cu piciorul în uşa prietenului său, căci simţea că Seriojka este acolo, ascuns pe undeva, şi că auzise tot. Trădare! Şi cînd te gîndeşti că avuseseră de gînd să plece împreună cu barca de la Moscova la Odesa! Făcuseră amîndoi planuri, stu-

diaseră itinerariul, voiseră să învețe cum să pregătească o supă... Cum să porneşti la drum cu asemenea tovarăş ?

Se întoarse acasă supărat. Iar supărarea lui se adînci cînd îl găsi acolo pe Volodea Volkov. Intrase în camera lui şi vorbea cu Nina Pavlovna.

— Pe unde-ai hoinărit ? Vezi ? Te aşteaptă un prieten — zise mama. Bine că nu l-am lăsat să plece...

Anton mormăi ceva nedesluşit şi se uită încruntat la Volodea, îi văzu ochii cenuşii şi urechile mari, roşii.

— Vrea să te ajute la învăţătură. Mulţumeşte-i ! adăugă mama.

Anton se mulţumi să dea din umeri, duşmănos :

— Bine, mamă. Du-te !

Nu se putea spune că Anton îl antipatiza pe Volodea Volkov. La drept vorbind, poate că nu avea nici o părere despre băiatul acesta blond, cu ochi luminoşi, care era cel mai bun elev din clasă. Colegii îl porecliseră „Membrul corespondent", dar n-o făcuseră din răutate, ci aşa, din prietenie, ba chiar din dragoste. Volkov părea într-adevăr a şti tot, a citi tot şi a fi interesat de tot şi toate. Nu făcea însă niciodată pe grozavul şi nici nu-şi impunea punctul de vedere. În acelaşi timp nu pregeta niciodată să dea o mînă de ajutor celor care aveau nevoie de el. Un singur lucru nu înţelegea el : cum să nu-ţi placă să înveţi ?! Pe cînd Anton nu înţelegea cum există oameni cărora le place să înveţe. Nu vedea ce poate fi interesant în învăţătură, aşa că, pentru el, oricine dorea note bune nu era decît un tip care alerga după evidenţieri sau se linguşea pe lîngă profesor. Asta, cînd nu găsea altă explicaţie şi mai urîtă, şi mai josnică. Iată de ce, pînă în ziua aceea, între Anton şi Volodea nu existaseră nici un fel de relaţii. Erau doi băieţi cu orizonturi diferite. La şcoală, Volodea aproape că nu vorbea cu el. N-ar fi avut ce discuta. Este deci de la sine înţeles că nu venise niciodată să-l vadă acasă. La ce-ar fi făcut-o ? Şi nici nu i-ar

fi trecut vreodată pragul dacă n-ar fi fost vorba de o sarcină obștească. Anton, care își dăduse seama de la început că vizita lui avea un scop, se înfurie de-a binelea.

— Ai venit să mă educi? făcu el, cu un zîmbet plin de răutate.

— De ce să te educ? Am venit aici ca tovarăș! îi răspunse Volodea.

— „Ca tovarăș"... îl îngînă Anton. Ia nu te mai preface!

— De ce m-aș preface? Prieteni nu sîntem, dar, dacă ai nevoie, de ce să nu te-ajut tovărășește? Ce n-ai știut ultima oară cînd ți-a dat un doi? Haide!

— Hai, dacă trebuie!

Plictisit la culme, Anton își scoase cărțile și se apucară de învățătură. Lucra în silă, mai ales că nu scăpase încă de sentimentul acela apăsător de amărăciune. Volodea căuta, dimpotrivă, să-i explice, să-i demonstreze, să-l convingă, adîncindu-se tot mai înflăcărat în studiu. I se părea interesant să-l corecteze, să-l ajute pe deșiratul ăsta care tăcea de obicei atît de mult și atît de jalnic în fața tablei, care-și bîiguia atît de penibil răspunsurile. Dar îl enerva în același timp încetineala de gîndire și superficialitatea — pentru el inexplicabile — pe care le descoperi la Anton. Cu chiu, cu vai izbuti să-l facă să se concentreze asupra celor învățate în clasă în ultima vreme, lucruri pe care Vera Dmitrievna ar fi putut să-l asculte. Iar Anton, care începuse să fie pasionat de rezolvarea problemelor, nici nu auzi că, în timp ce ei învățau, sunase cineva la ușă. După zgomotul și veselia care umplură toată casa, își dădu seama că sosise unchiul Roman, pentru a-și lua rămas bun înainte de a pleca la țară. Mai apoi oaspetele se retrase cu Nina Pavlovna în altă cameră.

După un timp, cînd înțelese tot ceea ce la început îi păruse de neînțeles, Anton închise brusc manualul și zise:

— Gata! Ajunge!

— Mai așteaptă! încercă să-l oprească Volodea.

— Îţi spun că ajunge! Un trei tot scot eu!

— Dar ideea ţi-e clară? vru să ştie Volodea.

— Ce idee? Ia mai scuteşte-mă!

— Ce curios eşti! zise Volodea. Înţelege, fără asta nu se poate! Mîine ai să răspunzi papagaliceşte, dar mai tîrziu ai să te poticneşti. Trebuie să înţelegi esenţa!

— Ce te tot legi de mine? se înfurie Anton cu totul pe neaşteptate. Sau te-o fi durînd chestia asta mai mult decît pe mine?

— Ce interes aş avea să mă leg de tine? făcu Volodea, jignit. Ce crezi? Că am nevoie de problemele astea? Eu le-am rezolvat de ieri. Dar nu înţeleg ce-i în capul tău: „Iau un trei, şi basta!" Vrei să te strecori prin viaţă uşor, fără eforturi, asta vrei!

— Ai venit să-mi faci morală? îl întrebă Anton, cu acelaşi zîmbet rău.

— Ce fel de morală? Ţi-am spus doar ce gîndesc! În felul acesta n-ai să poţi căpăta niciodată cunoştinţele necesare!

— Cunoştinţe... Pe naiba! Ce? Astea-s cunoştinţe? îl îngînă Anton. Parcă tu ai nevoie de cunoştinţe? Cauţi să te evidenţiezi, asta e! Sau nu-i aşa! adăugă el, văzînd că Volodea se schimbă la faţă. Ca să te mîngîie mămica pe cap şi să faci pe grozavul în faţa fetelor! Degeaba, sînt supărate toate pe tine, că nu te uiţi la nici una!

— Ce prostie! zise Volodea, indignat. Dacă nu vrei să înveţi serios, atunci...

— Ce „atunci"? Ce-o să fie „atunci"?

— Mai bine spune-o deschis! Şi timpul meu e preţios.

— Atunci, cară-te! ţipă Anton. Dacă ţi-e timpul preţios, du-te şi toceşte! Du-te de-ţi ia cinciurile, să nu te-nvîrteşti de un trei din cauza mea! Pleacă!...

Volodea ieşi în fugă în antreu şi începu să se îmbrace. Veni şi Nina Pavlovna, care auzise larma din camera lor.

— Ce-a fost gălăgia asta?

— Nimic... Am avut o mică discuție. La revedere! se grăbi să-i răspundă Volodea.

— Mai vino pe la noi, tinere!

— Bine, bine! Sigur că am să vin! Volodea se retrase și, încheindu-și paltonul, plecă grăbit.

— Ce s-a petrecut între voi? îl întrebă Nina Pavlovna pe fiul său.

— Lasă, mamă! Între prieteni se petrec multe — spuse Anton, liniștit. De altfel, începea să-i pară rău de tot ce se întîmplase.

Veni și unchiul Roman.

— Mare scandalagiu ești, nepoate! glumi el și îi făcu semn Ninei Pavlovna să iasă. Iar cînd rămaseră singuri, îl întrebă: Ce-i cu băiatul ăsta? Ți-e tovarăș? Prieten?

— Prieten?... făcu în silă Anton. Aș! A venit să mă reeduce!

— Cum asta? Tu nu ești educat? zîmbi unchiul Roman.

— Cică n-aș fi — răspunse Anton, neștiind dacă e mai bine să tacă sau să primească discuția pe care, pare-se, unchiul Roman dorea s-o aibă cu el. N-aș vrea să fiu însă educat ca papă-lapte ăsta!

— De ce?

— E plicticos!

— Ce-i plicticos?

— Nu știu... Tot! Și el, și viața lui... Ce viață o mai fi și asta? Toată ziua bună ziua, numai lecții și cărți! După ce termină școala, zice că se duce la facultate... Acolo, iar cărți. Și așa mereu! Stă și tocește! Dar viață nu ai decît una!

— Una, vezi bine, asta-i drept! recunoscu unchiul Roman. Numai că din faptul ăsta oamenii trag concluzii diferite: unii vor să se folosească de ea, pe cîtă vreme alții vor să-i dea ei cît mai mult!

— Ca să nu le fie rușine mai tîrziu, să se uite înapoi, la drumul parcurs... continuă Anton.

— Ce? Nu-i adevărat? îl întrebă unchiul Roman, dintr-o dată prudent.

— Cum să nu fie! Dacă a spus-o Ostrovski, înseamnă că-i adevărat!

— Pare-mi-se că nu vorbești serios, băiete! Cauți subînțelesuri pe care cuvintele nu le au! făcu unchiul Roman, privindu-l lung.

— Ce subînțelesuri? Nu caut nimic! zîmbi Anton, dar strîmb, și continuă cu tîlc: Numai că Ostrovski vorbea despre eroism! Aici însă, ce eroism vezi dumneata? Înveți, înveți ca prostul ce ți se bagă în cap. Dar dacă eu nu vreau? După părerea mea ar trebui să înveți numai ce-ți place!

— Dar dacă nu-ți place? îl descusu mai departe unchiul Roman. Eh, frățioare! Vorbiți așa de îmbuibați ce sînteți! Cu cîtă bucurie aș mai sta și azi cu cartea-n mînă!

— O zi, de, mai merge, dar să stai astăzi, să stai mîine, să stai mereu! Și pentru ce? Spune-mi, unchiule, pentru ce? Ca să poți ajunge după asta „slujbaș"?

— De ce „slujbaș"? Și de unde pînă unde vorba asta atît de învechită la tine?

— Bine, nu slujbaș! Strungar, să zicem, că așa e acum moda nouă — se corectă ironic Anton.

— Află că și lîngă strung poți fi „slujbaș"! Îți faci orele de muncă și te gîndești numai la gologani! îi răspunse unchiul Roman. De altfel, și la o masă de birou...

— ...poți lucra cu suflet — încheie fraza Anton, cu buzele chinuite de același zîmbet schimonosit.

— Da! Cu suflet!... Dar tu de ce mă îngîni? Îți bați joc de mine?

— Nu te îngîn! Ai dreptate! făcu el, calm, dar tot cu subînțeles. Ai perfectă dreptate. Deodată, înfuriindu-se adăugă: Ne-au împuiat destul capul cu toatea astea! Sînt fumate de mult!

— De ce „fumate", dacă în realitate așa stau lucrurile?!

— De-aia! Pentru că toți spun la fel! Și de ce eu trebuie să gîndesc ca toți ceilalți? Toată ziua bună ziua îți vorbesc despre aspectul moral și iar despre

aspectul moral... La toate ședințele, la toate conferințele, de cînd ești pionier te tot îndoapă: „Bună dimineața, copii! Ascultați emisiunea pentru pionieri!" și imită vocea atît de cunoscută de la emisiunile radiofonice zilnice. Și trompetele sînt aceleași! Parcă ar veni pompierii! Și te tot bat la cap cu aceleași lucruri: „Ce fetiță cuminte e Mania! Ce bine învață! Ce rău e băiețelul Vanea, ce prost se poartă și ce rău învață!" După asta Mania îl ajută pe Vanea, și amîndoi devin mai buni!

— Îți bați joc! Te-ai acrit! Cum i-ar mai fi tras unchiul Roman una zdravănă nepotului, care făcea pe deșteptul! Numai că nu aflase încă nimic din ceea ce voia să afle, așa că se stăpîni. Cum crezi tu că se educă oamenii? îl întrebă el mai departe. Oare nu așa s-au născut în Vanea și în Mania calitățile de care au dat dovadă atîția tineri în timpul războiului?

— Vorbești de Oleg Koșevoi și de Zoia Kosmodemianskaia? îl ajută Anton, cu aceeași ironie, abia deslușită, în glas.

— Da!... Sau poate nu-ți convine? și unchiului Roman îi străluciră dintr-o dată ochii.

— Spune-mi și dumneata ceva mai nou, unchiule! Astea-s răsuflate!

Unchiul îl privi scrutător. Căuta să-l pătrundă, să-l înțeleagă, să se lămurească. Ce, de ce și de unde? Să fie de vină formalismul și monotonia, care se strecoară într-adevăr uneori, sau poate totul se datorește unei „minți încîlcite", cum spunea el, superficialității în gîndire, unui anarhism ieftin, unei îngîmfări de băiețandru, pentru care totul este vechi și de mult știut?

— Aș vrea să-ți spun ceva — zise el, calm încă, dar ajuns, pe cît se părea, la culmea răbdării. N-ai mîncat bătaie, de asta ți se par răsuflate! Noi însă, în o mie nouă sute douăzeci și nouă, eram cam de vîrsta ta cînd umblam să descoperim unde-și ascundeau chiaburii grîul... Ei îl ascundeau și noi îl cău-

tam... Bunicul tău a şi murit din cauza asta... L-a străpuns un glonţ tras de chiaburi...

— Ţii minte lucruri care prea s-au învechit, unchiule Roman — zîmbi Anton, binevoitor.

Dar unchiul Roman părea că nici nu-i mai observă zîmbetul. Aflase ce era de aflat. Trecu acum la atac:

— Dar cum am construit noi metroul? Noi, comsomoliştii... Ne-au recrutat... Ştii tu cum am intrat noi atunci pentru prima oară în subterana din cartierul Sokolniki, acolo, lîngă fabrica de răcoritoare? Nu ştii? Dar cum ne-a fost inundată galeria şi cum am muncit eu în apă pînă la brîu, ştii? Învechite, zici tu? Pentru tine poate că şi războiul e învechit!

— Ce vină avem că sîntem tineri?!

— Tineri? Tineri, oameni de teapa ta?! Lipsiţi de avînt, de căldură sufletească şi de bucurie? Da, de bucurie. Pentru că bucuria noastră constă în a servi o cauză, a munci, constă într-o viaţă plină, în conştiinţa că eşti necesar semenilor tăi! Te poftesc să nu te strîmbi! Ce rost are să trăieşti cum trăieşti tu? Pomul e judecat după roade, omul după fapte! Numai porcii sau cei asemenea lor socotesc că n-au altă treabă de făcut decît să trăiască! Pentru om însă, viaţa înseamnă putinţa de a acţiona, de a face ceva, de a aduce foloase. „Trebuie să aduci foloase oamenilor", a spus ieri un băiat, de meserie montor. Ieri, noi, noi de la fabrică, i-am condus la gară pe comsomoliştii care au plecat la desţelenirea pămînturilor. A vorbit şi o fată: „Trăiesc, dar asta e puţin!" a spus ea. Aşa mai înţeleg şi eu! Tinereţea nu constă în anii pe care-i ai, ci în atitudinea ta faţă de viaţă. Dar voi, ăştia... Peste tot e de muncă, mult de muncă, viaţa e, pe zi ce trece, mai bună, dar voi vă plictisiţi, nu vă găsiţi locul, aţi trecut prin toate, aţi gustat din toate şi v-aţi plictisit de toate. În realitate însă n-aţi trecut prin nimic şi nici nu ştiţi nimic! De unde aţi apărut, lepădăturilor?

Unchiul Roman folosea cuvinte aspre, dezgolite de orice înveliş, ca firele electrice, şi biciuia cu ele din

răsputeri, setos, dornic să-şi verse amarul. Dar nici atacul acesta nu-l descurajă pe Anton, care-l întrebă, înflăcărat:

— Dar ce crezi dumneata că, dacă în timpul războiului aş fi fost mare, n-aş fi făcut şi eu ce-au făcut Oleg sau Seriojka Tiulenin?

— N-aş crede! îi răspunse unchiul Roman, cu o forţă mereu crescîndă în atac. O faptă de eroism nu se naşte dintr-o dată. Pentru asta trebuie să ai un suflet generos, bogat, mare! Trebuie să crezi în viitor, trebuie să crezi în cauza ta! Altfel nu poţi să-ţi dai de bună voie viaţa! Dar tu... Buricul pămîntului! Centrul Universului! În ce crezi tu? Cine eşti tu, cu plictisul tău? Un om fără viitor! Şi asta e încă prea puţin spus! Eşti în stare să te mînjeşti în aşa hal, să nu te mai spele nici o apă! Şi să puţi toată viaţa!

— Probabil că mama te-a îndemnat să-mi spui toate astea! „Te previn!" Auzi?! „Te avertizez!" îl îngînă Anton.

— N-ai găsit nimic mai inteligent de spus? Ca şi cum n-aş fi în stare să-mi fac şi singur o părere despre tine! Citesc în tine ca într-o carte deschisă! Domnul se plictiseşte! Ştii ce trebuie să faci ca să nu te mai plictiseşti? Să vrei, să acţionezi, să te zbaţi, aşa cum socot eu că trebuie să facă un tînăr!

— Să fii, adică, la înălţimea sarcinilor! îl ajută Anton.

— Da! Să fii! confirmă unchiul Roman. Nu-i aşa?

— Asta îmi spune şi Iakov Borisovici...

— Şi bine spune! Trebuie să ai suflet mare şi sentimente înălţătoare!

— Astea-s vorbe! se înfurie din nou Anton, atins în punctul lui dureros. Cine să-mi facă mie morală? Iakov Borisovici! Ca şi cum n-aş şti, unchiule Roman!... Crezi oare că într-adevăr nu vreau nimic? Că n-am nici un ţel?... Eu... Dar nici nu ştii ce-am să fac eu! Ceva ce n-a mai făcut nimeni!

— Laudă-mă, gură! zîmbi unchiul Roman.

— De ce? De exemplu, nimeni n-a mai călătorit de la Moscova la Odesa cu barca! Iar noi avem de gînd să facem excursia asta la vară! Îmi ajuți să-mi procur un motor de barcă? Da?

— Ce rost are să te duci la Odesa?

— Așa, fiindcă e interesant! Nimeni n-a făcut pînă acum o călătorie ca asta! O s-o facem noi!

— Adică, hai să fim și noi eroi! Asta vrei să spui, nu? Ca în basme? Dacă n-ai făcut nici o minune, nu te cunoaște nimeni!

— Nu așa, unchiule Roman! După terminarea școlii, am de gînd să intru într-o școală de marină și vreau să mă pregătesc.

— Ce-ți trebuie ție, șoarece de uscat, școală de marină?

— Cum de ce?! Fiindcă e interesant! Ce disciplină-i acolo!...

— Știi unde ar trebui să te duci? îl întrerupse unchiul Roman. Ar trebui să te duci într-o mină de cărbuni sau de fier, ca să afli, să știi cum se cîștigă un ban... Ia stai!... Ce-ar fi să facem așa? Nina!... Ia vino încoace! și, deschizînd ușa, unchiul Roman o chemă pe soră-sa. Uite, am o propunere concretă: dă-i voie lui Anton să plece cu mine!

— Unde?

— În colhoz! Să învețe să muncească pe tractor, să are!

— Glumești? făcu Nina Pavlovna, cu un aer de dojană amară.

— De ce? Cine poate glumi într-o treabă ca asta? De vreme ce nu are nici un țel și nici o bucurie, să muncească! Acolo au să-i treacă toate!

— Dar școala?... Ce vorbești? Nu sînt eu oare mamă bună băiatului meu?

— Școala trebuie s-o termine!

— Sigur că trebuie! Iar tu... lasă-mă, Romane! Totdeauna ai fost așa!

— Totdeauna? o întrebă unchiul Roman, iar în ochi i se aprinse din nou mînia. Și așa am să rămîn în vecii vecilor! Tu, în schimb, ai făcut pe dracu-n

patru s-ajungi cucoană mare și l-ai tras și pe băiat după tine...

— Roman!

— Ce Roman? De patruzeci de ani tot Roman sînt și Roman am rămas! Eu ți-am propus un lucru bine gîndit. Tu fă cum vrei! Ține minte însă că băiatul trebuie dat pe brazdă!

Și unchiul Roman își luă rămas bun, gălăgios și repezit ca de obicei, fără să se fi hotărît ceva.

16

Ce supărată și ce amărîtă fu Praskovia Petrovna cînd află că Volodea Volkov se certase cu Anton!

— Cum se poate una ca asta? îi zise ea. Te duci să-l ajuți și, cînd colo, vă luați la harță! Unde ți-e stăpînirea de sine? Nu mai înțeleg nimic!

— Eu înțeleg și mai puțin! îi răspunse Volodea, care se simțea jignit. Să ai doi de la un capăt la celălalt al anului, dar să mai faci și pe nebunul, ca și cum nu pe tine trebuie să te tragă ceilalți de păr, ca să treci clasa!...

Apoi veni mama lui Volodea. Venea și ea cu pretențiile ei! Era îngrijorată, zicea ea, de faptul că băiatul său fusese pus să ajute un huligan! Volodea învăța mult, voia să ia medalia de aur, ea, categoric, era împotriva acestui ajutor!

Așa se lega un lucru de altul! Totul trebuia aranjat, pus la punct, dar timpul trecea și trimestrul se apropia de sfîrșit. Pentru Anton, și de data asta se încheia prost: abia în ultima zi izbutise să-și îndrepte doiul de la fizică. La matematică avea însă, vorba Verei Dmitrievna, „doi la pătrat". Numai că Anton se simți jignit de acest „doi la pătrat", pentru că el o socotea vinovată pe Vera Dmitrievna.

Asupra oricui ar fi aruncat el vina, de bine nu era bine, iar ruşinea tot ruşine rămînea! Oricît şi-ar fi făcut curaj, îi era ruşine şi de maică-sa, şi de băieţi şi, mai ales, de fete. De Katiuşa Juk şi de Rima Saakianţ. Îi era ruşine şi de toţi ceilalţi şi, deşi faţă de ei făcea pe omul care nu se sinchiseşte de nimic, îi crăpa obrazul.

Se apropia Anul nou şi, pe geamurile sălii de festivităţi, fuseseră lipiţi fulgi de hîrtie, pe la ferestre atîrnau ţurţuri albăstrui, iar în curtea şcolii fusese adus bradul. În sălile de clasă, băieţi şi fete făceau repetiţie... Se pregăteau pentru noaptea de revelion.

Anton nu voia să facă revelionul la şcoală, deşi nu avea nici un alt program. Maică-sa şi Iakov Borisovici intenţionau să întîmpine noul an la un coleg sau şef al acestuia. E drept că-i dăduse Vadik un telefon şi-i propusese să organizeze ceva în comun, fiecare depunînd o cotă-parte. Dar pentru asta trebuia bani, iar el nu avea şi-i era ruşine s-o recunoască faţă de alţii. Vadik, simţind asta din felul în care-i răspunse, zise:

— Ce dracu! Nu poţi să le storci bătrînilor măcar un cincizeci de ruble, acolo? Dacă nu poţi, nu-i nimic! Vino şi aşa, că de plictisit n-ai să te plictiseşti! Ne-om socoti noi pe urmă!

Anton n-ar fi putut „stoarce" cele cincizeci de ruble decît cerîndu-le. Asta ar fi însemnat însă să se ploconească, şi mîndria nu-l lăsa să se umilească în faţa „bătrînilor". Maică-si, treacă-meargă, i-ar mai fi cerut! Dar dacă afla taică-său vitreg?... Nu! El fusese cel ce aruncase atunci, ca o supremă ameninţare şi cruntă pedeapsă: „Nici un ban!"

„Să-l ia dracu! N-am eu nevoie de rublele lui! îşi zise Anton şi din nou i se aprinse mînia în suflet. Numai să vreau, că pot face rost oricînd!"

Ştia acum pentru ce primise hîrtia de 25 de ruble de la Vadik. Pricepuse totul aşa cum pricepuse şi ce înseamnă acel: „Ne-om socoti noi!" dar acum îi era totuna. Îi era totuna, cu singura condiţie să nu se dea bătut în lupta pe care o ducea cu taică-său vitreg

şi, într-o oarecare măsură, cu Nina Pavlovna. Era în stare să umble haihui pe străzi toată noaptea de Anul nou şi să se uite pe fereastră la brazii strălucitori şi la veselia altora, la veselia care se va revărsa în seara aceea peste întreaga Moscovă, decît să....

Fu smuls din gîndurile sale de Stiopka Orlov, şeful clasei :

— Tu unde îţi petreci revelionul ? Vii la şcoală ? îl întrebă Stiopka.

Vorbise însă cam prea hotărît, cam prea vioi ! Voia, probabil, să se arate deosebit de binevoitor faţă de el.

— Da' ţie ce ţi-o fi păsînd ? îl întrebă Anton, atent la ce-o să urmeze.

— Ce vorbă-i asta, ce mi-o fi păsînd ? îi răspunse Stiopka, voind parcă să-şi scoată şi mai mult în evidenţă sentimentele de simpatie. Potoleşte-te ! Nu mai face pe neînţelesul ! Vino ! Nu te înstrăina de noi ! Te aşteaptă toată clasa !

Era vădit o exagerare, dar Stiopa ţinea într-adevăr ca Anton să-şi petreacă revelionul la şcoală. Îi venise gîndul ăsta după ce Praskovia Petrovna discutase cu el, în calitatea lui de şef al clasei, şi cu Klava Veselova. Asta se întîmplase în ultima zi de şcoală, înaintea vacanţei. După ce verificase felul în care elevii ei se pregătiseră pentru spectacolul de revelion, Praskovia Petrovna întrebase :

— Cine vine la revelion şi cine nu ? Spuneţi-mi, ştiţi unde va petrece fiecare dintre colegii voştri noaptea Anului nou ? De pildă, Şelestov ? şi se uitase la Klava, dar îşi dăduse seama, după expresia ei de încăpăţînare, că fata nu mai voia să ştie de Anton şi că nu se va mai ocupa de el. Îşi întoarse atunci privirile spre Stiopa : Şelestov trebuie să întîmpine Anul nou la şcoală, cu toată clasa ! Trebuie !

Aşa că Stiopa începu să ducă muncă de lămurire cu Anton.

— Ştii ceva ? îi spuse el. Trec pe la tine să te iau ! Bine ?

Anton își dădu seama de la început că și Stiopa îndeplinește o sarcină, dar îi plăcea băiatul ăsta simplu, cîrn și pistruiat. Îi plăcu și felul în care îi vorbi: sincer, prietenește. Așa că primi. Ba, mai mult, începu chiar să-l bucure gîndul că va petrece noaptea aceea de sărbătoare la școală, printre băieți...

Toate bune și frumoase dacă n-ar fi intervenit chiar de la început o întîmplare neplăcută!

Cînd ajunse acolo, vru să facă pe grozavul și invită la dans pe cea mai elegantă fată din clasă. Rima Saakiant era o armeancă frumoasă, înaltă și cu ochi mari, care te atrăgeau în primul rînd prin albul lor imaculat, parcă de porțelan. De altfel, părea toată din porțelan emailat, și era frumoasă ca o păpușă, o frumusețe cu totul diferită de a celorlalte fete. Numai că omul prea frumos trebuie neapărat să fie și foarte deștept, ca să se poată feri de ispitele și primejdiile pe care i le scoate în cale această însușire. Asta, mai ales dacă ai un tată colonel, palton cu guler de vulpe argintie și ceas de aur... Rima însă nu era inteligentă, așa că trăia numai prin frumusețea ei. Conștientă de această frumusețe, se lăsa îmbătată. Nu se gîndea tot timpul decît la impresia pe care o face asupra celor din jur. Iată de ce o interesau mai mult tinerii locotenenți, studenții și, în special, filfizonii cu pălării verzi de fetru, după ultima modă.

Anton însă nu știa asta. Oarecum stingherit, dar totuși cu o degajare forțată, se apropie de Rima și o pofti la dans. Ba, și mai mult, îi și zîmbi. Rima îi zîmbi și ea din ochii ei de porțelan, dar îl refuză. Zicea că o doare capul. Numai că peste cinci minute dansa cu un elev dintr-a X-a. Avea elevul ăsta niște pantofi grozavi, gri cu luciri albăstrii...

Anton, scrîșnind din dinți, nu mai invită pe nimeni. Cu atît mai mult cu cît, peste cîtva timp, nu se mai dansă, căci începu „joaca de Anul nou", cum botezase Anton în gînd montajul muzical-literar „Visul", pus în scenă de clasa a X-a. „Visul înseamnă înflăcărare... fără vis nu ai aripi... visul a zămislit totul...

știința, poezia, muzica și cel mai înalt ideal al omenirii, comunismul..."

Anton însă privea la toate astea, cu un zîmbet ironic, și nimic nu găsea răsunet în sufletul lui: nici înflăcărarea, nici aripile, nici cel mai înalt ideal al omenirii.

Cînd începu iar dansul, Anton se așeză într-un colț cu băieții care nu dansau sau erau prea timizi, sau cu cei care dansau încă prea prost pentru o serată atît de importantă. La început, stătură liniștiți, copleșiți de propria lor micime. Mai tîrziu însă, fie din plictiseală, fie din invidie, îi cuprinse un fel de neastîmpăr. Se aflau, de altfel, printre ei prieteni ca Seriojka Pronin și Tolik Kipciak, adică foștii mușchetari... În seara aceea uitară de supărarea care-i dezbinase și începură glumele și hazul pe socoteala celor care dansau. Se apucară să-i imite prin tot felul de piruete năstrușnice pe unii dansatori, asta așa, pentru a demonstra că nici ei nu sînt mai prejos, că ar fi suficient să vrea, ca să danseze cel puțin tot atît de bine ca ceilalți...

Stiopa Orlov, care era elev de serviciu și purta banderola roșie la mînă, se apropie și încercă să-i tempereze. Dar Anton, cum dădu cu ochii de el, își aduse aminte de argumentele și de făgăduielile lui. Da! Fusese așteptat! Arseseră de dorința de a-l vedea pe el, Anton Șelestov, la această petrecere! Grozav! Numai că din toate astea, cu ce se alesese? Cu o fată mofturoasă cu ochi de porțelan, care îl făcuse de rîs în fața tuturor!

— Ce te bagi, mă, deșteptule? îl repezi pe Stiopa, cu o furie mereu crescîndă, și dintr-o dată pupilele i se măriră, devenind mari și negre. Răsufla greu, întretăiat.

— Șelestov! Ce ai? Așteaptă! Așteaptă! îi zise Stiopa.

— Întinde-o de-aici, pînă nu te descleiez! S-aude? îi țipă Anton drept în față.

Deodată, cu totul pe neașteptate, se pomeni cu Marina Zorina între el și Orlov. O zărise într-un

grup de fete, ciripind ceva în mijlocul sălii. Și acum, uite, îl privea iar drept în ochi, așa cum îi era obiceiul :

— De ce nu dansezi ? Vino !

Dar în Anton mocnea încă supărarea. Așa că-i răspunse mînios, ba chiar cam mojic :

— De ce ? Nu știu să dansez !

— Nu-i adevărat ! îi răspunse Marina. Nu-i adevărat !... Hai, vino ! Vino ! Nu te lăsa rugat ! Să încercăm !

Și, zîmbind, îl trase de mînă. Iar lui îi venea greu, foarte, foarte greu s-o refuze. De altfel, nici nu voia s-o refuze. Aruncîndu-i lui Stiopa o ultimă privire care se voia ucigătoare, se duse să danseze. Și deodată își dădu seama că totul era minunat !

— Vezi ! Și tu care spuneai că... îl lăudă Marina. Dansezi foarte bine ! Alții dau din picioare și atîta tot, dar tu... tu ai simțul ritmului...

Asta îi făcu plăcere, așa că, îndată ce muzica începu un tango, o invită iar.

— Imnul capitalismului muribund... rosti el cu tonul de ironică superioritate folosit de Vadik.

— De ce ? Mie-mi plac tangourile ! îi răspunse Marina. Sînt liniștite... Apoi își ridică ochii spre el și îl privi foarte atentă : Astea-s cuvintele tale ?

— Dar ale cui ? ! se miră băiatul.

— Poate că m-am exprimat greșit — se corectă Marina. Astea-s cuvintele tale sau le-ai auzit de la altcineva ?

— De la cine ? Sigur că-s ale mele ! îi răspunse el, dar fără același curaj și convingere. Iar din privirea pe care i-o aruncă din nou Marina, nu-și putu da seama dacă-l crede sau nu...

Întrebarea asta și-o puse și mai tîrziu, în pauza dintre două dansuri : oare îl crezuse sau nu ?

Și apoi, de ce îi pusese întrebarea asta ? Avea de gînd s-o întrebe în timpul dansului următor, dar întîrzie, și Marina dansă ceardașul cu alt băiat. Anton nu invită pe nimeni și, tot timpul cît ținu jocul, ră-

mase pe scaun, urmărindu-i din priviri rochia albastră. Cum începu însă valsul, se și apropie de fată.

Numai că de fapt era mult mai complicat decît crezuse el. Cum s-o întrebe? Cum să înceapă discuția? Timpul trecea și Anton nu știa cum să înceapă.

Și cum nu găsi nimic mai bun, o întrebă de-a dreptul:

— Ce-ai vrut să spui adineauri cînd am vorbit despre tango? Semăn eu oare a papagal?

— Nu știu... și Marina ridică din umeri. În general, e interesant să poți deosebi un om adevărat de unul care pare numai om. Pe tine nu te cunosc de loc. Hai să stăm jos! La început, Anton se cam sperie că Marina nu mai vrea să danseze cu el. Dar fata găsi două locuri libere și se așeză. Apoi, arătîndu-i scaunul de lîngă ea, se întoarse hotărîtă și-i spuse: Ascultă! Te întreb din nou: de ce ești atît de grosolan? Atît de brutal? Era cît pe-aci să te cerți iar cu Stiopa! De ce? Fiindcă nu știu ce să-i răspundă, Anton tăcu. Numai că Marina aștepta. Aștepta și-l privea în ochi. După părerea mea — continuă ea, văzînd că el nu deschide gura — după părerea mea, tu nu faci decît să imiți pe cineva!

— Cine, eu?! De ce?... Nu, eu nu imit pe nimeni! îngăimă Anton.

— Ba da! insistă Marina. Faci tot ce vezi rău la unii băieți. Mie însă mi se pare... da, mi se pare că tu, în realitate, ești altfel.

— De unde știi? Sînt așa, sînt altfel... Poate că sînt mai rău decît acei „unii" de care pomeneai!

— Și vrei să te lauzi cu asta? Nu e o glorie prea mare! zîmbi Marina.

— N-am nevoie de glorie! Sînt așa cum sînt și pace bună!

— Da?... Păcat că nu ți-ai văzut mutra adineauri cînd erai cît pe ce să faci scandal! se încăpățînă Marina. Încă un minut, și ai fi sărit la bătaie!

— Şi dacă? Poate c-aş fi sărit! Fără bătaie nu se poate! Numai voi, fetele, puteţi trăi fără ea! Nouă, băieţilor, nu ne tihneşte fără bătaie!

— Să loveşti oameni!... şi Marina dădu iar din umeri. Dar se învioră pe dată şi adăugă rîzînd: Ştii că uneori şi eu mă bat cu frate-meu? Numai că ne batem aşa, cum să zic, paşnic! Fiindcă avem surplus de energie, nu cu răutate.

— E mare? întrebă Anton.

— Cine? Frate-meu? Nu! E mai mic ca mine. E într-a şasea. Zice că-i bărbat, dar nu consideră necesar să strîngă masa după ce-a mîncat! După el, trebuie să-l servească femeile. Am şi discuţii uneori cu mama pentru asta... Îl răsfaţă...

Marina începu să-i vorbească despre ea şi despre familia ei; discuţia alunecă pe nesimţite de la subiecte neplăcute la unele mai agreabile, mai calde. Încetul cu încetul, totul deveni mai uşor, mai liniştitor, şi Anton putu să-i vadă şi bucla ce-i cădea pe frunte, şi felul în care îşi încreţea nasul cînd rîdea. Era aşa de „sărbătorească", aşa de neobişnuită în rochia ei albastră, subţire! Iată de ce, cu totul pe neaşteptate, pentru Anton, revelionul se încheie şi frumos, şi interesant. La plecare vru chiar s-o conducă acasă, dar îşi aduse deodată aminte de Galka, de ladă... şi nu îndrăzni.

17

Avea nume nobil — Viktor. Viktor, care vine de la „victorie". Dar ai fi zis că purta numele ăsta tocmai pentru a sublinia şi mai mult întunericul vieţii în care trăia.

Nimeni nu-i mai putea reconstitui viaţa. Trecuse de mult ziua în care tatăl lui nu se mai întorsese acasă. Trecuse de mult ziua în care — după cum

avea să afle mai tîrziu — fusese arestat şi trimis în ţinutul Kolîma. Buzunov fusese un sălbatic, un om mereu încruntat, venit nu se ştie de unde. Cine-ar fi putut spune ce ascundea privirea lui fixă ? De vorbit vorbea rar, şi numai cînd era băut. Cînd era beat, cînta. Cînta : „Petrecut-am la a mea vreme ! Petreceţi acuma voi !“ Cînta, lovea greoi cu pumnul în masă şi rostea, hodoronc-tronc, cîte o frază pompoasă, cu care părea că vrea să-şi încheie amarele socoteli cu viaţa : „Viaţa ia naştere din nimic“ sau : „Nu există oameni, ci veşnici duşmani“. Nimic nu-i plăcea : în colhoz era prost, se trăia prost, totul era prost, peste tot era prost ! Asta, cînd, de fapt, lui nu-i păsa de nimic. Pentru el, viaţa consta numai din a „smulge“ cît mai mult, de a trage întotdeauna spuza pe turta ta, oricum şi de oriunde, legal sau ilegal. De a cîştiga, indiferent cum, bani, şi chiar de a fura, dacă se putea.

Nevastă-sa nu ştiuse niciodată nici unde lucrează, nici cît cîştigă. Ştiuse numai cît îi aduce în casă. Era cam tîmpă, nu se pricepea de loc la gospodărie şi suferea de o lene animalică. De gătit, nu gătea decît fiertură sau caşă — adică tot ce era mai uşor, mai simplu. Decît să-şi bată capul, mai bucuroasă zăcea în aşternut un ceas mai mult. Dar rămăsese fără bărbat şi crezuse c-o să poată lenevi mai departe. Numai că asta nu era posibil. Atunci se înfurie şi deveni dură, brutală ca un animal. Se înhăită cu tot felul de golani şi se porni cu ei pe beţii şi scandaluri ; uneori, noaptea, derbedeii îi aduceau în casă geamantane şi baloturi... Alteori se certau între ei şi se luau la bătaie. Iar băieţaşul, de frica lor, se vîra sub pat... De el nu avea nevoie nimeni. Iar dacă avea nevoie, nevoia asta era totdeauna legată de anumite treburi josnice. Îl trimitea, de pildă, maică-sa în piaţă, după carne. Dar îl trimitea fără să-i dea bani şi-l certa dacă se întorcea cu mîna goală. Sau îl mînau musafirii după votcă şi ţigări.

Şi aşa că Viktor deveni la început „Vitka“, apoi „derbedeule !“, „diavole !“, şi „pui de şarpe !“...

Pînă la urmă fu copleşit de atmosfera descompusă din casa lor; se alese cu o poreclă josnică: „Guzganul". Adevărul e că semăna cu un şoboian. Avea nasul lung şi ascuţit, bărbia teşită, ochii mici şi răi. La început, pe Vitka îl scosese din fire porecla asta şi sărise la bătaie. Dar legile „curţii" erau aspre: la supărare se răspundea cu batjocură, iar la bătaie cu cotonogeală. Aşa că Viktor nu se mai putu scutura de poreclă. Cu vremea se învăţă cu ea. Dar în acelaşi timp, simţămîntul mîndriei sale jignite se prefăcu în răutate. Îl întărîta totul: camera mică din subsol cu apa mustind pe pereţi, mîinile cu negi, paltonul rupt şi veşnic văduvit de nasturi, patul care scîrţîia sub plapuma murdară, mereu nestrînsă, mama beată, amicii ei cu votca în nas, gaşca de derbedei care stăpîneau „curtea", şi întreaga hidoşenie a vieţii pe care o ducea.

Cînd maică-sa venea cu vreun bărbat şi-l trimitea să se plimbe, băieţii, cu Senka Miasnikov, zis „Miaso" [1], în frunte, îşi băteau joc de el şi spuneau despre ea cuvinte atît de urîte, încît el tăbăra pe ei cînd nu mai putea îndura. Dar se alegea de fiecare dată cu „o subţirică" şi începea să scuipe şi să muşte. Pe urmă alerga acasă şi, bătînd ca turbat cu pumnii în uşa încuiată, ţipa! „Mai aveţi mult acolo?"... şi atunci palmelor lui „Miaso" i se adăugau scatoalcele şi înjurăturile mamei, iar în sufletul lui se adînceau furia şi ura. Atîta furie şi ură, încît începea să fiarbă. Dar era mic, şi ce însemnau oare furia şi ura lui?

Se rostogoleau în juru-i, năvalnice, valurile vieţii măreţe: se construia, se crea, se sădeau parcuri şi grădini, strada, pînă nu demult pavată cu piatră de rîu, îşi pusese covor de asfalt, se construise metroul, fuseseră respinse atacurile fasciste de lîngă Moscova, se trăseseră salvele de salut în cinstea Victoriei, dar toate, toate rămăseseră în afara vieţii lui meschine şi întunecate. O singură dată — asta a fost cînd în

[1] Carne (n. t.).

casa lor fu numit administrator un invalid de război — subsolul, cu larma lui, se simți primejduit. Veneau tot felul de controale, se puneau tot felul de întrebări și se luau tot felul de notițe. Începu să umble prin curte zvonul cum că mama lui Vitea o să fie scoasă din Moscova, iar că el, Vitea, va fi dat la Casa copilului. Băiatul se speriase — „Ce mă fac fără mama?" — și cînd veniseră alte controale, se pusese pe plîns și spusese numai lucruri bune despre maică-sa. Bune, dar mincinoase. Iar femeia, prinzînd curaj, nu voi în ruptul capului să-și dea băiatul la Casa copilului.

— Dacă l-oți prinde cu ceva, mă rog, luați-l! zicea ea. Dar eu, cu mîna mea, nu vi-l dau!

Lucrurile se tărăgănară, administratorul fu mutat în altă parte și totul căzu baltă.

Anii treceau. „Miaso" și gașca lui „picară". Fură prinși pe cînd spărgeau o casă. Iar Vitka — crescuse între timp — se pomeni șef pe curte! Acum el amenința cu pumnul și tot el îl folosea cînd nu era ascultat. El era legiuitorul și judecătorul a tot ce se petrecea în curte, dar de porecla cu care se alesese cîndva nu scăpă: era „Guzganul".

Vitka încercă să-și imite „nașul". Însă era plămădit din alt aluat, și cu el lucrurile au mers altfel. „Miaso" fusese puternic, sănătos și obraznic, dar obrăznicia lui se îmbinase — ce ciudat! — cu un fel de blîndețe tîmpă și, pare-se, chiar cu lipsa răutății. Vitka nu era nici blînd, nici puternic. Era însă plin de cîinoșie și de furie. Cînd voia ceva de la vreun băiețel, îl lua de gît, își înfigea ochii tăioși ca briciul în ochii speriați ai copilului și-l amenința: „Dacă nu faci ce-ți spun, încasezi o «subțirică»! Pricepi?" „Pricep" — răspundea copilul, frînt, fără voință, și făcea întocmai ce i se poruncise. Știa că, dacă-l scoate cineva din fire, „Guzganul" este în stare să bată, ba chiar să omoare, și se temea de el. De iubit nu-l iubea nimeni, dar groază de el le era tuturor.

Cînd vorbea, închidea pe jumătate un ochi, strîmba din buze, clipea și zvîrlea printre dinți o dîră subțire

de scuipat. Asta ca să arate că nu-i pasă de nimic din ceea ce pentru ceilalți era sfînt, obligatoriu. O șuviță din clădăraia lui de păr — mica sa mîndrie — îi cădea pe frunte pînă în ochi. O arunca la locul ei, cu o mișcare furioasă a capului, dar cum peste un minut părul îi acoperea din nou ochii, făcea iar mișcarea aceea turbată. Îți venea să crezi că-și lăsase moțul anume ca să-i întrețină furia. Acum, pînă și maică-si îi era frică de el. Venise vremea să nu-l mai poată bate, ci ea să fie cotonogită. Acum nu el alerga după țigări și votcă, ci ea. Și tot el o storcea de parale :

— Ce, pe schilodul ăla l-ai adus de pomană ? Ia încearcă să nu-mi dai banii !

Și femeia îi dădea ; se împrumuta, dar îi dădea.

— De, ce să fac ? zicea ea, resemnată. Băiat, de !

Dar nimănui nu-i era milă nici de mamă, nici de fiu !

Vitka nu mai muncea. Își luase la început un serviciu, dar lipsise de la lucru ; se certase și plecase. Pe urmă iar se angajase, însă furase ceva și nimerise la „mititica". Cum scăpase, „picase" din nou. De astă dată îl scăpase o amnistie. Nu era trecut în cartea de imobil, căci ba apărea, ba dispărea. Obraznic și înfipt, băgase frica în unii și stîrnise admirația ascunsă a altora, care-i semănau și pentru care, dintr-un anumit punct de vedere, era întruchiparea curajului, a forței și a îndrăznelii. Tenebroasa lui „glorie" luase aripi, mai ales după ce se alesese cu „un cuțit" de la nu se știe cine, pentru nu se știe ce, și zăcuse în spital cîteva săptămîni.

„Gloria" lui se răspîndise ca pecinginea printre copiii cei mai răi și mai obraznici de prin curțile vecine.

Vitka, zis „Guzganul", ca să-și umfle și mai mult „gloria", își exagera peripețiile. Colindase — zicea el — „toate închisorile și coloniile", văzuse tot ce era de văzut și îndurase tot ce era de îndurat. „Viața-i fiere, dar e veselă ! Să trăim, care va să zică !" Se adunau în jurul lui tot felul de băieți, și mari, și mici,

și cu experiență, și „boboci", care auzeau vorbindu-li-se, poate pentru prima oară, în limba hoților și care, pentru prima oară, ascultau, poate, povești cu aventuri și crime, cu băieți neînfricați, cu fete frumoase și vesele, povești în care li se pomenea de un „ogeac" plin de taine și de regimul închisorilor pe care avusese prilejul să le viziteze neobositul povestitor...

Copiii îl ascultau cu sufletul la gură: mai ales cînd, în timpul povestirii, „Guzganul" făcea pe bîlbîitul, pe omul beat mort sau „pe nebunul". Atunci limba i se împleticea în gură și, printre buzele strînse, începeau să-i curgă bale.

Nimeni nu știa însă ce se întîmplase cu Vitka în realitate.

Adevărul e că, după o „treabă", ascunsese unul din geamantane. Nu-l adusese la împărțeala comună, dovedindu-se în felul acesta hoț de hoți. Pentru isprava asta fusese chemat la judecata „lor", în cartierul Sokolniki. Numai că lui îi fusese frică și nu se dusese. Dar mîna răzbunării îl ajunsese și, într-o noapte, pe cînd trecea pe o străduță din vecinătatea mănăstirii Novodevicie, se alesese cu „un cuțit".

Cînd ieșise din spital, ai săi nu-l mai primiseră. Rămăsese ca o hienă alungată, căreia nu-i mai rămînea decît să urle în noapte. Pe cei care trăiau după legile normale ale oamenilor normali, nu voia să-i recunoască. În schimb, conform „legii" junglei, nici unul din vechii lui amici nu-l mai recunoștea pe el! Dar nici guzganii, cît sînt ei de guzgani, și tot nu pot trăi singuri. Așa că Vitka începu să ia seama la băieții fără căpătîi sau care nu-și găsiseră încă drumul în viață, pe care-i vedea prin curțile vecine, și se hotărî să-și afle printre ei „ortaci"...

Curtea!... Cuvînt cu conținut confuz, dar atît de cuprinzător! Un pătrat încins de brîul caselor, un spațiu... loc de odihnă și de trîndăvie și, în același timp, o societate, o părticică în veșnică mișcare și schimbare. Locul jocurilor și al bătăilor copilărești, al lăzilor cu gunoi și al frînghiilor de rufe, al întîl-

nirilor şi al discuţiilor, al glumelor şi al intrigilor, al florilor şi al ascunzişurilor misterioase. Locul în care se amestecă culorile şi izurile, lumina cu întunericul, seninul cu ceaţa, tot ce e pur cu rapănul. Într-un cuvînt, curtea nu mai e „loc" ci „noţiune". Un punct în care se întîlnesc, se întretaie diferitele vieţi ale diferitelor locuinţe, scări şi intrări. Întîlniri şi întretăieri ce se produc uneori cu totul pe neaşteptate, fără nici un fel de control. Curtea este însă o stihie care se cere stăpînită.

Vitka „Guzganul", crescut în inima acestei stihii, îi cunoştea şi legile, şi forţele ascunse apărute încă pe timpul lui „Miaso", ba chiar al predecesorilor lui. Îi cunoştea şi pe băieţi. Bineînţeles, pe aceia care-l interesau. Pe unii mai bine, pe alţii mai puţin. Ştia cum reacţiona fiecare în timpul bătăilor sau la jocul de cărţi, ştia ce atitudine are fiecare faţă de bani şi de fete, ştia care sînt „aptitudinile" fiecăruia, aşa cum ştia şi de ce sînt în stare fiecare în parte. Iar Vadik fu printre primii care îi atrase atenţia.

Îl ţinea minte încă de pe vremea cînd era un „ăla" mic, blond şi rotofei, îmbrăcat în paltonaş de blană de capră; îl ţinea minte, pentru că maică-sa îşi tot scotea capul pe fereastră — aşa cum îşi scoate şi grăuriţa capul din colivie — ca să-i dea cîte un sfat. Iar băiatul îi răspundea de fiecare dată aşa cum răspunde orice copil cuminte: „Bine, mămico! Bine, mămico!" Dar cînd fereastra se închidea la loc, înjura, ceea ce pentru mintea primitivă a „Guzganului" constituia un fapt interesant. Se apucă deci să-l înveţe toate înjurăturile pe care le ştia. Pe urmă îl trimise după tot felul de treburi. Se vădi, cu acest prilej, că băieţaşul era în stare să facă pe dracu în patru numai ca să le îndeplinească întocmai. Milos, Vitka îi mulţumea de fiecare dată. Şi pentru că avea o guşiţă şi obrajii trandafirii ca de purceluş, îi dărui şi o poreclă: „Pateu-de-porc".

Vitka nu uită de nişte certuri şi de nişte bătăi care avuseseră loc în curte din pricina unei colibe denumite „stat-major". Cu toate că Vadik — Pateu-de-

porc — făcuse atunci cea mai mare gălăgie și țipase cît toți ceilalți la un loc, la bătaie se dovedise cam slăbuț, și Vitka fusese nevoit într-un rînd să-l ajute — cum tot nu avea ce face — și pe el și gașca lui. Respinsese atacul taberei inamice, adică al copiilor din curtea vecină. Cu care prilej se izbise de un băiat nu prea înalt, dar puternic, care se avîntase împotriva „statului-major" al copiilor, fără să țină seamă de nimic. La drept vorbind, asta îl hotărîse pe „Guzgan" să pună și el umărul la respingerea atacului. Dar băiatul — neînfricat, cu priviri obraznice, încăpățînat și cu nas lung — îl înfruntase pînă și pe el!

Și lui Vitka îi plăcuse acest lucru!

— Te bați bine! îl lăudă el. Numai că ai nasul ca un letcon!

Și de atunci, Ghenea Lîzlov rămase „Letcon"...

Vitka îl întîlni din nou, tot cu prilejul unei bătăi. Vadik se tunsese ca un „bulevardist" și purta pantalonii strîmți ca niște burlane, iar Ghenea tăbărîse pe el, strigînd: „Arde-i pe «bulevardiști»!" Vitka îi spusese: „Hai să facem frăție!" Cu alte cuvinte, să se sprijine și să se ajute unul pe altul în toate. Lui Vadik, care o încasa nu numai de la Ghenea, „frăția" cu atotputernicul „Guzgan" îi convenea. Să nu-i mai fie niciodată frică de nimic și să se simtă în stradă ca acasă la el!

Vadik nu făcea niciodată nimic dacă nu întrezărea un profit. De mic îi plăcuse numai ce-i bun. Cînd i se dădea pîine cu unt, lingea untul, și pîinea o ascundea sub marginea farfuriei, iar cînd taică-său îi spunea să mănînce și pîinea, se strîmba și se uita smiorcăindu-se la mamă-sa. Știa că-i ia întotdeauna apărarea. Dacă maică-sa îl silea să înghită o lingură cu untură de pește, se uita la tată-său. Atunci, mama și tata începeau să se certe, iar el, în timpul ăsta, o ștergea.

Așa descoperi el toate șmecheriile, așa învăță să manevreze între cei doi părinți — care va făgădui mai mult, care va da mai mult, care-i va cere mai puțin. Era gata să mintă, să falsifice, să înșele. Purtarea asta nu-i dădea bătaie de cap și nici nu-i pro-

voca mustrări de conştiinţă. Coţcar mărunt, suflet de iepure, era în stare să mintă fără să roşească, privindu-te drept în ochi. De mic copil trăise în atmosfera unui veşnic război între părinţii săi, război cu scurte perioade de amnistie caracterizate prin alintări şi sărutări. Şi tot de mic observase că în acest război el avea rolul principal. Cînd tatăl era bun cu el, mama era severă, şi cînd mama îi acorda o încredere deplină, tatăl era peste măsură de aspru; de unde concluzia că, dacă cele două autorităţi se ciocnesc, autoritatea dispare complet.

Aşa că Vadik se adaptase situaţiei, căutînd să profite de pe urma ei. Dacă mama îi refuza ceva, se ducea la taică-său şi căpăta tot ce dorea. Iar dacă tata nu-i da voie să se ducă undeva sau să facă ceva, cerea ajutor mamei, şi mama, ca să-i facă rîcă bărbatului ei, îl mîngîia pe cap şi-l lăsa în voia lui. Copilul simţea că mîngîierea i-a fost dată numai ca să i se facă tatălui în necaz, că nu însemna decît: „Vezi ce bună sînt eu şi ce rău e el?" Mai ales cînd „se folosea" de lacrimi! Observase şi asta: lacrimile aveau şi ele puterea lor, şi le „folosea" destul de des.

Mai băgase de seamă un lucru: că şi mîngîierile au efect. Mai ales asupra mamei, care ţipa mult, dar vorbea şi mai mult de mîngîieri şi dragoste. Iar cînd voia să obţină ceva foarte important pentru el, Vadik o săruta pe nas sau pe bărbie.

Mai descoperise ceva: sănătatea. Iată o problemă care avea darul să provoace veşnic discuţii între părinţii lui: tata era de părere că Vadik trebuie să se călească, pe cîtă vreme mama susţinea că Vadik trebuie doftoricit. Şi cum de obicei mama ieşea învingătoare, Vadik, de cînd se ţinea minte, se doftoricise: se îndopa cu untura aceea scîrboasă de peşte şi cu vitamine. Numai că şi din asta descoperise că poate să profite. Mai ales cînd începu să meargă la şcoală. Dacă n-avea chef să-şi facă lecţiile, se văita puţin că-l doare capul, şi maică-sa îl expedia pe loc afară, la aer curat... Iar dacă nu voia să se ducă la şcoală,

declara că-l doare în gît cînd înghite. La care mama îl și vîra în pat.

Din cauza asta, între maică-sa și profesoară se ducea o luptă lungă și cruntă. Tatăl încercase să-i explice că profesoara are dreptate, dar cei doi soți nu erau în stare să ajungă la un acord. Căci Bronislava Stanislavovna holba ochii și-l copleșa pe bărbatul său cu o avalanșă de argumente.

— Băiatul are polipi, dar ei nici nu-i pasă — spunea mama, vorbind de profesoară. Habar n-are! Pe cuvîntul meu că femeia asta habar n-are că polipii astupă căile respiratorii și împiedică alimentarea normală a creierului! De altfel, profesoarele astea nu știu nimic și n-au nici o indulgență față de copii! Știu numai să pretindă, să pretindă mereu!

Un timp, profesoara se chinui cu această femeie, care se credea prea deșteaptă, dar pînă la urmă, cînd își dădu seama cine este mama și ce urmărește fiul, îi zise într-o zi lui Vadik:

— Tu, băiețaș, nu ești nici bolnav, nici nervos! Tu ești pur și simplu leneș!

Vadik, bineînțeles, îi raportă asta imediat maică-si, care alergă cu o falcă în cer și cu alta în pămînt la profesoară. Se certară în vestibulul școlii, în fața tuturor. Bronislava Stanislavovna zbieră în gura mare, ca la ea acasă, și nu băgă de seamă că în tot timpul ăsta Vadik, ascuns după o coloană, nu-și mai lua ochii de la profesoara lui și zîmbea obraznic.

Cu anii se mai ivi o problemă: a banilor. Nu ducea lipsă de ei, dar pofta vine mîncînd și, ori de cîte ori Vadik voia să facă rost de gologani, se folosea de toate șmecheriile, începînd cu aluzia că-i e rău și sfîrșind cu sărutările. Numai că acum lacrimile lui de copil nu se mai potriveau. Le luă locul ceva mult mai eficace: grosolănia. Însă numai la nevoie. Nu, oamenii nu-l considerau grosolan. Era politicos cînd trebuia și grosolan tot cînd trebuia; mai bine zis, era politicos cînd era cazul, și grobian la nevoie.

Așa i se formă caracterul. Caracterul unui om în care nu puteai avea încredere. Nu puteai avea încre-

dere nici în cuvîntul lui, nici în privirile și în sărutările lui, pentru că era și fals, și josnic. Sînt unii care, deși greșesc și au lipsuri, au totuși în viață o scînteiere, o năzuință, dorința de a realiza ceva. El însă nu avea nimic: nici vis tainic, nici scop în viață. Se socotea unic pe lume, o lume în care totul trebuia să fie la cheremul lui. La drept vorbind, nici măcar nu se putea spune că ajunsese printr-un raționament la concluzia asta. Nu. Pentru el era de la sine înțeles!

Și poate că Vadik ar fi rămas pînă la urmă un tip mărunt și egoist, dar nu rău, dacă n-ar fi intervenit „frăția" cu „Guzganul". Asta nu înseamnă că, pînă la el, Vadik n-a furat! Povestea cu bomboanele și incursiunile din copilărie, împreună cu Anton, prin dulapuri străine după schiuri și clei de tîmplărie... Mai furase el, pe ici, pe colo, și după aceea, de la tata și de la mama, dacă nu de la amîndoi odată. Dar furase cu atîta rafinament, cu atîta șiretenie, încît, chiar dacă fusese suspectat, intrase în joc acea dușmănie a părinților care-l salvase de atîtea ori.

Furase de la ceilalți locatari din imobil. Aveau locatarii un obicei: atîrnaseră în coridor un săculeț unde fiecare își depunea cota-parte din taxele de lumină și de apă. Cădea în sarcina celui care punea ultimul banii să-i ducă la bancă.

Numai că, într-o bună zi, Vadik goli săculețul! Se bănuiră și se acuzară unii pe alții, avură loc discuții aprinse și de lungă durată, la care Vadik asistă zîmbind...

S-ar fi putut opri băiatul și aici... Da. Numai dacă n-ar fi zîmbit în astfel de ocazii! Superficial în gîndire, nu cugeta nici la viață, nici la el, nici la viitor. Nu cugetă nici cînd „Guzganul" îl îndemnă să buzunărească un bețiv.

— Și așa o să-și dea banii pe gît! îi spusese „Guzganul".

Vadik fusese de acord: sigur c-o să-i dea pe gît! Nu se întrebase însă nici o clipă dacă e bine sau rău ceea ce face.

Așa se întîmplară toate. Ai fi zis că nu există nici o legătură între Vitka, puiul de năpîrcă alungat și înjurat de toți, și Vadik, băiatul cu obrajii ca bujorul, copilul înconjurat de o permanentă grijă, fiul unui director de club și al unei foste artiste... Și totuși, cei doi porniră împreună la o treabă josnică.

Între timp, Vadik se certase definitiv cu școala : de învățat nu voia să învețe. Învățătura cere muncă, căci fără muncă nu se poate face nimic.

— Ce rost are să înveți ? îi spuse „Guzganul" și Vadik se lăsă de școală. Născoci pentru părinți o poveste cum că vrea să muncească pentru a aduce cît mai curînd foloase patriei, și făcu pe omul care-și caută serviciu. Asta era, de altfel, explicația pe care o dădea deselor lui absențe de acasă. Tatăl, printr-un cunoscut, vru să-l bage într-o uzină. Dar Vadik născoci altă poveste : voia altceva, ceva care să-l intereseze. De interesat îl interesa telefonia. Din cauza telefoniei, părinții lui se certară iar crunt. Dar nimeni nu știa că Vadik fusese sfătuit și în această chestiune de „Guzgan".

— Dacă vrei să muncești, știi unde să te vîri ? Fă-te montor la telefoane. Munca-i ușoară și... mă-nțelegi ? Lucrezi prin casele oamenilor... Acolo, ai tu grijă...

În rezumat, din Vadik puteai face tot ce voiai.

Ghenea Lizlov era altfel : puternic și înfipt. „Din ăsta iese un hoț prima-ntîi ! Le vede, băiatul !" Și încăpățînat. Cît și-a bătut capul Vitka pînă să-l împace cu Vadik ! „Nu-mi plac bulevardiștii !" zicea Ghenea. Totuși reuși pînă la urmă să-i împace...

Cu ajutorul lui Ghenea, „Guzganul" îl trase și pe Paska Elaghin, băiat buclucaș și trăsnit, dar „bun". Iar prin Vadik, îl luă pe lîngă el și pe „nepoțelul", pe Anton. Anton avea caș la gură încă, e drept, dar se mînjise o dată, așa că nu mai avea încotro. Mai putea fi de folos.

Așa își adunase „Guzganul" ortacii.

„Unde-i mierea pe aici ?"

Căpitanul Pancenko nu uitase întrebarea pe care şi-o pusese cu prilejul primei sale întîlniri cu Anton : lucrătorii operativi nu uită niciodată nimic. Pancenko ţinea bine minte şi încăpăţînarea cu care Anton nu voise să-şi numească prietenii, şi felul în care-i închisese maică-si gura : „Iţi interzic !" Lucrul acesta fu observat şi de maiorul-şef al secţiei de miliţie, căruia căpitanul Pancenko îi raportă cazul.

— N-aveţi nici o bănuială ?... Nu este vorba cumva de vreo bandă ? îl întrebase şeful după ce-l ascultase.

— Deocamdată n-am observat nimic — răspunsese Pancenko.

— Poate că n-aţi observat bine ! Băiatul ăsta vine din Krasnaia Presnia tocmai în Devicie Pole. Se pune într-adevăr întrebarea : pentru ce ?

— Zice că se duce la bunică-sa.

— Nu-i oare prea puternică această dragoste faţă de o bunică ?... Dar Vadik cine e ? îl aveţi în evidenţă ?

— Nu.

— Ocupaţi-vă de acest caz !

— Am înţeles, tovarăşe maior.

Şi Pancenko, schimbîndu-şi căciula de astrahan gri cu o şapcă, se duse la adresa indicată de Nina Pavlovna.

In curtea casei vechi, care urma să fie demolată, găsi o bătrînă care îşi întindea frînghia de rufe. Intră în vorbă cu ea, întrebînd-o de o adresă imaginară, şi tot timpul, conform unui obicei de care nici el nu-şi mai dădea seama, cercetă atent curtea. Văzu cu acest prilej că, de după magazie, îl pîndesc două mutre : una rotundă, plină şi cam obraznică... Cealaltă... Căpitanul Pancenko nu reuşi să vadă decît un nas ascuţit pe un obraz impertinent. Şi tocmai pentru a ţine mai bine minte toate acestea, nu se putu stăpîni

şi se mai uită o dată la ei. Dar comise o greşeală, căci cei doi se topiră imediat.

— Nu vă e frică pentru rufe? o întrebă căpitanul Pancenko pe bătrînică. Mi s-a părut că se uitau nişte băieţi la dumneata...

— Aş! Ăştia-s de-ai noştri. Umblă şi ei brambura... răspunse femeia.

— Păi de ce umblă brambura? N-au ce face?

— Nu ştiu... Unul parcă lucrează undeva... Alalt... Cine-i mai ştie? S-a lăsat de şcoală, dar de muncit... Ce să mai muncească dacă are tată şi mamă?

— Cine sînt părinţii lui? întrebă Pancenko, dar o făcu prea direct, şi femeia, pusă în gardă, îl privi bănuitoare.

Aşa că fu nevoit să-şi arate legitimaţia, la care bătrînica, tot punîndu-şi la uscat rufele, îi vorbi despre familia lui Vadik.

— Asta nu-i viaţă! Un bărbat sub papuc şi fără voinţă, un băiat şmecher, şi ea, care face pe deşteapta... Înţelegeţi dumneavoastră... Bărbatul a pus-o „să se lase de teatru"... i-a „stricat" viaţa... Asta, cînd dumneaei nu iese din bucătărie! „Cucoană de bucătărie"... Ciorbă şi vitamine... Pentru fiecare încheietură are cîte o vitamină! A turbat de tot cu vitaminele astea. Ce mai vorbă, se mănîncă unul pe altul...

După aceea, Pancenko stătu de vorbă cu portarul şi cu administratorul casei şi află că, într-adevăr, din toamnă Vadik nu se mai ducea la şcoală, dar nici nu lucra nicăieri. Nu putu afla însă cu ce se ocupă. Cine-l ştia ce făcea!

Se văzu deci nevoit să-l cheme pe Vadik la el. Băiatul se prezentă exact la ora fixată, bătu prevenitor la uşă, intră cu modestie şi se înclină reverenţios:

— Este voie?

— Este! Intră! Bună ziua, tinere. Bună ziua. Ia loc!

Îl recunoscuse imediat: era unul dintre cei doi băieţi care-l pîndiseră de după magazie, cel cu faţa rotundă, grăsană şi cam obraznică. Vadik îi întîlni privirile,

dar nu și le coborî pe ale sale. Rămase așa tot timpul convorbirii, fără să clipească măcar. Da, se lăsase de școală, recunoscu el, pe de o parte pentru că nu avea profesori buni, iar pe de alta, fiindcă nu-i plăcea cartea. Nu orice om ajunge un Lomonosov! Va aduce mai mult folos patriei dacă va munci.

— Atunci de ce nu lucrezi? îl întrebă Pancenko.

— Pentru că trebuie întîi să găsesc de lucru — zîmbi Vadik, binevoitor.

— Te-ai adresat la camera copilului?

— Nu.

— Dar la comitetul executiv raional, la comisia pentru repartizarea brațelor de muncă, te-ai adresat?

— Nu.

— Să-ți dăm noi o adresă. Vrei?

— Vă rog. Numai că... se fîstîci Vadik.

— „Numai că" ?... Zi!

— Cu adresa au să mă repartizeze cine știe unde! Eu, cînd e vorba de muncă, vreau una care să-mi placă!

— Și ce ți-ar plăcea?

— Știi, mi-e greu să spun... Aș vrea să fac atîtea! În viața noastră sînt atîtea lucruri interesante!

Pancenko schiță un zîmbet și-l privi drept în ochii lui albaștri.

— Deci cu ce te ocupi? Ce faci? îl întrebă el.

— Cum să vă spun... Caut de lucru... și pe urmă, așa... pe-acasă!

— Dar tovarășii?

— Tovarășii?... Care tovarăși? Băieții?

— Băieții!... Hai, vorbește, nu te sfii!

Căpitanul Pancenko ar fi vrut să-l întrebe de celălalt, de băiatul cu nasul ascuțit cu care stătuse ascuns în spatele magaziei, dar tăcu. Nu știa — și nici nu se gîndise măcar — că Vitka zisese „Guzganul" aflase că el, Pancenko, fusese în curtea lui și că vorbise cu bătrînica aceea.

Așa că Vadik, așezat cuminte pe scaun, îi înșira numele foștilor săi colegi de la școală! Colegi cu care nu se mai văzuse de șase luni de zile! Pomeni și de Anton, pomeni și un nume nou pentru căpitan,

Smirnov. Pancenko se uită la el, întrebîndu-se dacă să-l creadă. N-avea nici măcar de ce să se agațe, așa că, reținînd pentru orice eventualitate adresa lui Senea Smirnov, îi dădu drumul.

Chiar a doua zi, Vadik îi și raportă lui Vitka „Guzganul".

— Trebuie să jucăm mai încet! hotărî acesta. Cu Ghenea să te certi!

În calea lui se ivise o nouă piedică: vecina pe care o amenințase atunci, cînd cu cheful de la Kapa, c-o „scurtează". Depusese femeia o plîngere la miliție. O reclama pe Kapa, pentru faptul că la ea se aduna prea des lume multă. Veni sectoristul, care începu s-o descoasă pe față: cu ce se ocupă, din ce trăiește... Kapa îi explică pe îndelete că de curînd își sărbătorise ziua de naștere. La care sectoristul îi ceru buletinul și văzu că se născuse în cu totul altă zi. Dar Kapa nu se pierdu cu firea și-i spuse că, de fapt, era vorba de ziua numelui.

— Cum s-ar zice, o sărbătoare religioasă... și sectoristul o privi lung.

— Ce, nu-i voie? zîmbi Kapa galeș.

Dar zîmbetul ei nu produse nici o impresie.

— Dumneata obișnuiești să-ți sărbătorești ziua numelui în fiecare săptămînă?

— Cine a spus că în fiecare săptămînă? trecu Kapa la atac. Vecina? Dacă e vorba pe așa, află dumneata că dumneaei...

Și-i înșiră despre ea verzi și uscate, încheind chiar cu întrebarea cum de o mai lasă miliția în libertate!

Sectoristul o ascultă zîmbind pînă la capăt. Cînd termină, rosti calm:

— Te previn că, dacă mai tulburi liniștea, vei fi trasă la răspundere!

Kapa îi povesti imediat lui Vitka că fusese vizitată de milițian. „Guzganul" rămînea la ea uneori peste noapte. Fata îi „vindea ponturi" — adică îi spunea unde și ce se poate „prăji". Uneori ascundea la ea cîte ceva, după „treabă". Acum, dacă așa stăteau lucrurile, trebuia găsit alt loc. Și Vitka își aduse

aminte de Anton : locuia în cu totul alt raion, departe. Putea fi deci de folos.

Şi iată că Anton se pomeni, cu totul pe neaşteptate, cu vizita lui Vadik. Discutară ei despre una, despre alta, ca la plecare Vadik să-l întrebe :

— Sîntem prieteni ?

— Ce mai vorbă ! Sigur că sîntem ! îi răspunse Anton.

— Pînă la moarte ?

— Pînă !

— Ştii să păstrezi un secret ?

— Tu ce crezi ?

— Bine. Drept chezăşie a prieteniei, ţine !

Îi vîrî în mînă un ceas de damă şi, pînă să se dezmeticească băiatul, Vadik îşi şi luă rămas bun şi o şterse.

19

Chezăşie a prieteniei !

Anton îşi dădu imediat seama ce fel de ceas primise şi de unde provenea, aşa că nu mai puse nici o întrebare. Se străduia să nu se mai gîndească dacă ceea ce face e bine sau rău. Nu se mai întreba ; şi chiar dacă întrebarea zăcea undeva, în fundul sufletului său, o înăbuşea. Pentru că, orice-ar fi, cuvîntul e cuvînt şi prietenia, prietenie. Ei, tovarăşii, îşi dovediseră prin fapte prietenia faţă de el şi, solidari, nu-l părăsiseră în nenorocire. Cum să le trădeze el secretele ? Avea doar atît de puţini prieteni ! Şi ce poate fi mai de preţ ca prietenia ? Se vorbea atît de mult de ea în toate cărţile pe care le citise, în toate filmele pe care le văzuse... Şi toate răspundeau atît de bine dorului de prietenie pe care-l purta ascuns în suflet ! Dintotdeauna visase să-şi dea viaţa pentru un prieten ! „N-au decît să tragă în mine, dacă ştiu că prin asta ajut un tovarăş !“

Așa că, a doua zi dimineața, Anton puse ceasul în sertarul noptierei sale și se duse la școală. Dar toată ora îl chinui un gînd : dacă mamei îi trece prin minte să-i deretice odaia și dă peste un ceas străin ? Pînă la recreația mare i se păru un veac ! Dădu o fugă pînă acasă, fără palton și șapcă, iar cînd Nina Pavlovna îl întrebă, îngrijorată, ce i s-a întîmplat, îi răspunse că și-a uitat un caiet. Dar ca un făcut, maică-sa intră după el în odaie și nu mai plecă, așa că fu nevoit să răscolească prin cărți vreme îndelungată înainte de a găsi momentul potrivit să scoată ceasul din sertar. Îl luă cu el la școală, dar tot nu-și află liniștea. Îi ardea parcă buzunarul.

Cînd se întoarse iar acasă, îl ascunse sub saltea, dar după o jumătate de oră se întrebă ce se va întîmpla dacă maică-si i se năzare să schimbe așternutul... Îl scoase deci la repezeală și-l puse pe raft, printre cărți, dar nici ascunzătoarea asta nu era prea sigură. Se uită prin odaia, care, dintr-o dată, i se păru atît de mică, încît nu găsi nicăieri un locșor unde să pitească acea „chezășie a prieteniei" ce-i fusese încredințată.

Tîrziu, mult mai tîrziu, într-o convorbire sinceră avută cu un scriitor care căuta să-i înțeleagă viața, Anton îi povesti în toate amănuntele ce se întîmplase atunci. Scriitorul insista asupra tărășeniei cu bicicleta. Era convins că băiatul nu poate uita prima cădere. Dar pentru Anton, istoria cu bicicleta, seara aceea neguroasă și zgomotul scîndurii smulse din loc nu constituiseră decît tot atîtea impresii puternice, însă întîmplătoare, și care dispăruseră la fel de repede. Devenise conștient de prima lui greșeală din clipa cînd survenise „chezășia prieteniei"...

Și pe măsură ce schimba locul ceasului, ascunzîndu-l mereu în altă parte, creștea în el și teama, sentimentul că săvîrșise o faptă incorectă. Chiar dacă nu-l furase el, cu fiece oră care trecea își dădea mai limpede seama că e părtaș la o ticăloșie. Nu, n-avea de gînd să-și trădeze prietenul. Dacă ar fi venit cineva și i-ar fi spus să se ducă la maică-sa, să-i povestească

tot și să-i dea ceasul, ar fi socotit acest lucru drept o ticăloșie. Gîndul că face ceva nepermis nu-i dădea însă pace, cu toate că noțiunea de „infracțiune" nu apăruse încă.

Așa trecură cîteva zile. Apoi Vadik îi dădu un telefon și-i spuse unde să vină cu „chezășia prieteniei", atît de apăsătoare pentru el.

Anton nu-i împărtăși lui Vadik nimic din frămîntările sale, dar, cum rămase singur, căzu iar pe gînduri. Nu, nu-l va trăda niciodată și știa bine că, dacă prietenul lui din copilărie îi va mai da ceva în păstrare, el n-o să-l refuze. Numai că în clipa aceea puse stăpînire pe el gîndul de a părăsi căminul părintesc. Da, ce-ar fi să plece ? Bine, dar unde ? Ca fulgerul îi trecu gîndul ăsta, dar tot ca fulgerul pieri...

Și-apoi, dintr-o dată, după una din certurile sale cu Nina Pavlovna, îl mai frămîntă o întrebare : o iubea el oare pe maică-sa ? Întrebare grea și complicată. La drept vorbind, toate întrebările erau grele și, după cîte își amintea, încă din copilărie întrebările i se perindaseră prin față, una dînd naștere alteia : „Unde-i tata ? Ce înseamnă «și-a luat tălpășița» ? De ce «și-a luat tălpășița» ?"

Și nu găsea răspuns acestor „de ce ?" În taină, se gîndea mereu la taică-său, visa la ziua cînd se va întoarce la el. Dar vremea trecuse, tata nu mai venise și, în sufletul lui, băiatul se simțise tot mai jignit, și pentru el, și pentru mama.

Avea o mamă atît de frumoasă, atît de bună și atît de tristă ! Cît de adînc și cît de amar ofta cînd îl săruta seara, la culcare ! Se lipise cu tot sufletul lui de maică-sa. Într-o zi, auzind-o cum oftează, o îmbrățișase și zisese :

— Eu n-o să-mi iau niciodată tălpășița de lîngă tine!

Numai că mama, mama lui, care atunci se lipise atît de strîns de obrăjorii fiului ei și începuse să plîngă, „își luase și ea tălpășița" ! Unde ? Pentru ce ? Îi spusese că pleacă în străinătate, în Germania, cu serviciul. Pentru ce în Germania ? Nu găsea oare de lucru și acasă, în țară ?

Anton o întrebase pe bunică-sa, la care rămăsese după plecarea Ninei Pavlovna. Îl întrebase și pe unchiul Roman, care venea uneori pe la ei. Bunica oftase, iar unchiul Roman îi vorbise despre necesitate și datorie. Dar Anton nu prea înțelesese cum vine asta. Maică-sa ar fi putut totuși foarte bine să rămînă și să lucreze acasă, ca înainte. Și, ca o confirmare a gîndurilor ce-l frămîntau, auzea ce vorbeau pe coridor sau în bucătărie vecinele care forfecau, atotștiutoare, viața.

— Colindă străinătățurile, dar copilul și l-a lepădat ca o pisică.

Într-o zi, o mînă miloasă se întinde, îi mîngîie părul cîrlionțat, în timp ce un glas compătimitor șoptește:

— Orfanule!...

Anton a scăpat printr-o mișcare a capului de mîna aceea care-l sîcîia, dar în sufletul lui a mai picurat un dram de amar. Picătură pe care vecinele n-o văd. N-o vede nici bunica, și cu atît mai puțin mama, care e atît de departe...

Dar nu! Au trăncănit aiurea vecinele, fiindcă mama tot s-a întors! Era acum cu totul alta — mulțumită, veselă, mai frumoasă parcă. Atît de schimbată era, încît băiatul, la început, mai că n-a recunoscut-o. I s-a părut atît de străină în dimineața aceea cînd, îmbrăcată într-o pijama albastră, cu garnitură de mătase albă, s-a apucat să-și desfacă geamantanele! Vecinele își tot căutau de lucru prin odaia lor; chiuiau de fericire, minunîndu-se de șorțul cu mărgele pe margini, de clipsurile violete, de poșeta aceea de o formă atît de neobișnuită. Pe urmă, la bucătărie, comentară între ele tot ce văzuseră și traseră concluzia care li se păru de cuviință.

Indignarea lor nu cunoscu margini în fața pijamalei. Era prima și singura pijama în casa asta veche din Moscova, și pentru cele tinere constituia un atentat la adresa bărbaților lor, iar pentru cele bătrîne, un atac la bazele moralității. Urmarea a fost că Nina Pavlovna s-a ales cu porecla răutăcioasă de „Frau"...

Anton auzea toate astea și vedea că pînă și bunica, deși tace, se uită lung la pijamaua mamei. Nici lui nu-i plăcea pijamaua asta, așa că atunci cînd Nina Pavlovna scoase din geamantanul acela mare și galben un costum în carouri și-l măsură, zîmbind mulțumită, pe Anton, băiatul primi cadoul fără prea mare entuziasm. Pe urmă însă își imagină ce va fi cînd va apare în curte și băieții se vor mira de costumul lui atît de neobișnuit. Numai că băieții, în loc să se mire, își bătură joc de el. Ziceau că seamănă cu unul dintr-un film văzut de curînd, ba îl mai făcură și filfizon, la care băiatul alergă acasă și-și azvîrli costumul buclucaș:

— Nu vreau să port haine aduse de tine!

Toate astea erau fleacuri. Dar se adunau...

Cînd mama obținu o cameră, Anton tare n-ar fi vrut să plece de la bunica. Odaia cea nouă era mare, dar lungă și îngustă ca un penar, și-apoi era goală și rece. Și viața în camera asta i se părea rece. El avea școală dimineața; seara, Nina Pavlovna pleca la serviciu și se culca singur, fără s-o mai aștepte.

Nici în curte nu era bine: băieții erau toți noi, necunoscuți. Șeful lor — poreclit, nu se știe de ce, „Umbrelă" — era slăbuț și pipernicit, dar lăudăros și obraznic. Poate că tocmai pentru a-și ascunde slăbiciunea era atît de obraznic. Cu toți voia să se bată: se legase și de Anton.

— Ne batem?

— Ne! Și Anton, care era mai înalt decît el cu un cap, luă hotărîrea să nu se lase.

Numai că „Umbrelă" era șmecher și tare înfipt: îl atinse de la bun început în ochi, pe urmă îl pocni și-n celălalt. Iar Anton, scos din fire și aproape orbit, lovea cu pumnii în gol, înconjurat de băieții care rîdeau de se prăpădeau.

Hohotele lor de rîs îl jigniră de moarte și Anton plînse amar, cu capul în perne, singur, la el acasă. Nu putu să adoarmă și aștepta pînă veni maică-sa. Dar Nina Pavlovna nu-i spuse decît atît:

— Dacă eşti gură-cască şi n-ai fost în stare să învingi un băieţaş! Trebuie să ştii să te aperi!

Aşa că, dacă nu i se mai plînse niciodată, învăţă în schimb să se bată.

Mai era supărat pe ea şi pentru taică-său numărul doi. Ţinea bine minte duminicile în care Nina Pavlovna venea acasă tîrziu, deşi nu avea de lucru. Ţinea minte cum se îmbrăca elegant şi cum se parfuma, nu uitase nici telefoanele şi nici scrisorile, cum nu uitase nici prima vizită făcută într-o seară, pe neaşteptate, de Iakov Borisovici. Văzuse că mama se mirase la început, dar că pe urmă s-a bucurat şi i l-a arătat pe el, Anton, din ochi.

— Nu-i nimic! E băiat bun — spuse Iakov Borisovici şi-i întinse mîna prietenește.

După aceea, Anton se culcă, se vîrî sub plapumă şi închise ochii, dar trase cu urechea pînă adormi la tot ce vorbea maică-sa cu oaspetele necunoscut. Atunci nu-şi dăduse seama de nimic. Numai după ce o cunoscuse pe Galia, văzuse totul clar, şi noua lumină în care îi apăru intrarea lui Iakov Borisovici în viaţa lor, ca şi toate întrebările şi jignirile legate de ivirea lui i se părură mai dureroase, mai supărătoare. Aşa că Anton nu mai ştia dacă-şi iubeşte mama sau nu.

Şi, cum era şi firesc, îl mînară gîndurile spre taică-său.

„Da, e departe. N-a vrut să mai stea cu mama... Are acum altă nevastă... Are şi o fată, Şurocika. Aflase asta din discuţiile lui cu bunica. Dar e totuşi tatăl meu. Tatăl meu!"

Cuvîntul acesta, atît de firesc, căpătă pentru el un conţinut cu totul nou, deosebit şi profund. Tata! Lui i-ar fi împărtăşit acum tot ce avea pe suflet. Mama? Mama e femeie! Cum să fii sincer cu ea, sincer şi fără rezerve? Oare poate ea să înţeleagă totul? Cum îi spui ceva, lasă buza în jos şi începe să plîngă. Un tată e cu totul altceva! Bărbat!

Uite, de pildă, chiar ultima vizită a lui Vadik şi povestea cu ceasul acela mic, de damă...

Nu! Despre asta n-ar fi discutat nici cu taică-său...

Îngrijorat și îngîndurat, Anton se duse la bunica, și cum n-avea ce face, se uită la niște fotografii vechi de familie. Deodată, dintr-o poză îngălbenită făcută de un amator, îl privi o față prelungă și osoasă, cu nas subțire, puțin acvilin, și cu ochii umbriți de sprîncene ridicate în semn de neliniște.

Tata! Da, pînă și părul îl are ca al lui... Cam nepieptănat, vîlvoi, bogat.

— Cine-i ăsta? o întrebă pe bunica.

— Ăsta? E taică-tău! șovăi o clipă bătrîna pînă să-i răspundă.

— Unde e acum? spuse Anton, încordat.

— Dacă nu l-or fi transferat, tot la Rostov trebuie să fie!

Și deodată se hotărî: se va duce la taică-său! Trebuie să se ducă, și nu exista putere pe lume în stare să-l împiedice. Cum de nu se gîndise la asta mai demult?

20

În dimineața aceea avusese mult de lucru, așa că nu văzu bilețelul decît atunci cînd se apucă să deretice prin casă.

„Mamă! Nu mă căuta! Ți-am luat 300 de ruble. Din casă n-am luat nimic altceva."

„Nu mă căuta!..."

Nina Pavlovna scăpă mătura din mînă și alergă să-i dea un telefon lui Iakov Borisovici.

— Asta pune capac la toate! îi răspunse glasul bărbatului.

— Ce capac? Ce fel de capac? se miră Nina Pavlovna, care nu înțelegea.

— Vreau să spun că era de așteptat! De la el te poți aștepta la orice! Numai tu n-ai observat nimic!

— Și te bucuri? se înfurie Nina Pavlovna.

— Știi ceva ?... Te rog să nu-mi mai telefonezi la birou pentru astfel de bazaconii ! Astea se discută acasă ! și Iakov Borisovici îi închise telefonul.

Nina Pavlovna rămase înmărmurită : sigur, spusese o prostie, dar cum fusese el în stare să-i închidă telefonul ? Cum de nu-i dăduse nici un sfat, cum de n-o mîngîiase... Dar dacă, totuși, cuprindeau și spusele ei un dram de dreptate ?

N-avea rost să-l mai cheme, așa că, după ce se zbătu în casă ca pasărea în colivie, alergă la școală. Desigur, era inutil, dar cum să mai gîndești cînd îți cade pe cap o nenorocire ca asta ?!

În recreație se feri de Praskovia Petrovna. Îi căută pe colegii lui Anton pe care-i cunoștea. Îl zări pe Volodea Volkov, dar băiatul, care poate n-o văzuse, o luă pe scară în jos. Pe urmă dădu cu ochii de Stiopa Orlov. Era cu alți băieți, însă cum îi făcu semn să se apropie, Stepan veni la ea.

— Te rog... șopti ea — cheamă-l pe Șelestov !

— Pe Anton ?! se miră Stiopa. Nu e în clasă !

— Nu ?!

Și Nina Pavlovna, complet pierdută, se duse la bunica. Cînd auzi ce s-a întîmplat, bătrîna se sperie și ea, dar își aduse aminte că ultima dată, cînd fusese la ea, băiatul întrebase de taică-său.

— S-o fi dus la el... Sigur că da... La taică-său ! deduse bătrîna. Asta, de viața bună pe care a dus-o la voi ! I-ați mîncat sufletul !

Dintre toți copiii ei, Nina Pavlovna fusese singura fată și o cam răsfățaseră. Băieții — trei la număr — erau oameni la locul lor, muncitori, prieteni între ei, adevărat sprijin pentru mamă, după moartea tatălui.

Erau mai mari ca Nina Pavlovna. Pe măsură ce crescuseră, se duseseră la muncă și o ajutaseră pe bătrînă să-i crească și pe ceilalți. Aceasta este explicația că numai ultimul copil — Nina Pavlovna — izbutise, în parte și cu ajutorul lor, să urmeze cursuri universitare. Dintr-o fetiță vioaie, zglobie și plină de viață, Nina Pavlovna ajunsese o fată frumoasă, independentă și capricioasă. Probabil că și Institutul de

limbi străine fusese un capriciu. Fraţii, toţi muncitori, oameni serioşi, însuraţi şi cu copii, fuseseră împotrivă. Dacă voia să înveţe, să înveţe, dar ceva practic, ingineria de pildă! Dar Ninei Pavlovna, pe care tot ei o rîzgîiaseră, îi plăcea să-şi impună punctul de vedere. Şi l-a impus!

La fel s-a întîmplat şi cînd s-a măritat, fără a-şi fi terminat studiile. Apoi, tot aşa, pe neaşteptate, a divorţat. Dar cînd, după cîţiva ani, s-a măritat iar, nici un membru al familiei n-a fost de acord cu alegerea ei. Iakov Borisovici nu le plăcea.

Aşa s-a întîmplat că, încetul cu încetul, se cam răciseră relaţiile dintre Nina Pavlovna şi familia ei — mai precis, dintre ea şi fraţii săi, iar bătrîna, căutînd să-i tot împace, mereu găsea ceva în justificarea fetei. Bunica, după moartea bărbatului ei, rămăsese o văduvă apăsată de povara unei munci grele. Nu înţelegea şi nu accepta divorţul, pe care-l socotea un fel de boală molipsitoare de care sufereau tinerii. Ce să-i faci? Poate că oamenii noi vor o viaţă nouă, dar ea, prea bătrînă, nu înţelegea ce-i asta. De înţeles n-o înţelegea nici pe Nina Pavlovna. Îi era milă de ea, de aceea îl luase cu atîta drag pe nepotul său la ea.

„N-are rost să rămînă singură. E atît de tînără! Şi-o găsi ea pe cineva!"

Şi se împăcase la început cu gîndul că timpul trecea fără ca Nina Pavlovna să-şi fi găsit alt bărbat. La fel se împăcase şi cu alegerea făcută pînă la urmă. Iakov Borisovici nu-i plăcea, cum nu-i plăcea, pare-se, nici ea lui. Ce să-i faci? De trăit, ei trăiau împreună, nu ea! I se rupea însă inima după nepot. De dus, se ducea rar pe la fiică-sa, dar din cîte vedea şi auzea, precum şi din faptul că Anton se simţea atît de străin, îşi dăduse seama că fata ei nu izbutise să-şi întemeieze o familie în adevăratul înţeles al cuvîntului. Şi-acum, iată rezultatul!

— Trebuia, zic eu, să-ţi fi căutat tată pentru copil, nu bărbat pentru tine! o mustră ea. Şi să ai mai multă grijă de el! Dar tu, furată de dragoste, ai uitat

de băiat! Şi mult îi trebuie unui copil?! Copiii sînt foarte sensibili şi înţeleg tot. În felul lor, dar înţeleg.

După discuţia cu maică-sa, Ninei Pavlovna nu-i mai veni să se ducă la Roman. Dacă pînă şi maică-sa îi spusese ce-i spusese, frate-său ce-o să zică? Numai că asta era singura soluţie, aşa că, pînă la urmă, n-avu încotro şi porni spre el; o s-o certe, dar o s-o sfătuiască ce anume să facă. Din păcate însă, Roman nu era acasă: alerga să-şi adune hîrtiile pentru plecare. O primi Liza, nevasta lui, care-şi lăsă baltă toate treburile — se pregătea de drum — şi o ascultă cu luare-aminte.

— De unde a dedus mama că băiatul a plecat la tatăl său? întrebă Liza. Din spusele lui? Anton putea să spună multe... De la vorbă la faptă e cale lungă! Şi unde să plece? Pentru ce?

— Dar unde poate fi atunci? bîigui Nina Pavlovna, pierdută cu totul.

— Nu ştiu, dar eu, în locul tău, m-aş adresa miliţiei! zise Liza. Chiar dacă a plecat la taică-său! Dacă i s-o fi întîmplat ceva? Dacă l-au atras cine ştie ce haimanale? Dacă i-au luat banii? Ei fac lucruri dintr-astea! Nu, nu-i de glumit, Nina! Eu m-aş duce la miliţie.

Şi Nina Pavlovna se duse la miliţie, la camera copilului, să ceară ajutor Ludmilei Mironovna.

21

Căpitanul Pancenko nu era prea convins că adresa lui Senea Smirnov, aşa cum îi fusese dată de Vadik, este cea adevărată, şi de aceea se duse s-o verifice. Nu cumva Senea Smirnov era băiatul acela cu nasul ascuţit care se ascunsese cu Vadik în spatele magaziei?

Porni deci la adresa indicată și află de la administrația blocului că Semion Smirnov locuiește într-adevăr în apartamentul 3. Părinții lui, strungari amîndoi, munceau la una din marile uzine din Moscova : taică-său, ca meșter, iar maică-sa, la controlul tehnic de calitate. Aveau doi băieți și alcătuiau o familie sănătoasă, cinstită și bine închegată.

— Aș putea intra la ei ? se interesă căpitanul Pancenko.

— Desigur ! spuse administratorul. Tocmai trebuie să li se facă niște reparații. O să spunem că sînteți tehnician...

Și se duseră. Spre bucuria căpitanului, erau toți acasă. Îl văzu deci și pe Semion, cel mai mare dintre băieți. Dar nu pe el îl zărise atunci Pancenko în tovărășia lui Vadik. Semion era un băiat cu un nas borcănat și față mare, dar simpatică și blîndă.

„Interesant ! își spuse ofițerul. De ce mi-a pomenit Vadik de acesta, dar despre celălalt n-a suflat o vorbă ? Interesant !"

Așa că trebuia neapărat să-l identifice pe cel cu nasul ascuțit. Iar Senea Smirnov, care-l cunoștea pe Vadik, de bună seamă că îi cunoștea și pe ceilalți prieteni ai săi. Nici căpitanul nu știa de ce, dar era convins că Senea Smirnov nu-l va minți și nici nu-i va ascunde ceva. Îi plăcuse familia lui, și chiar el, Senea, îi inspira încredere. Pentru moment nu-și dădu în vileag identitatea, dar făcu în așa fel ca Senea să fie convocat la camera copilului.

Totul se dovedi însă mult mai complicat decît se așteptase.

Senea se fîstîci grozav, dădu chiar să plîngă și, la început, nu vru să spună nimic. Numai după ce lucrătorul de la camera copilului îl mai liniști, pe baza semnalmentelor date, Senea pomeni de Ghenea Lîzlov. Dar pe urmă se sperie iar și se rugă să nu fie trădat. Mai pomeni de unul cu moț, dar nu-i rosti numele ; zicea că nu-l știe.

Așadar, căpitanul Pancenko îl convocă pe Ghenea Lîzlov. Iar acum îl privea direct în ochii răi, tăioși.

Cu Vadik totul fusese mai simplu. Și buna-cuviință ostentativă, și privirea, și vorba, totul trăda o prea evidentă și prea primitivă șmecherie. Ghenea însă tăcea și părea că te studiază atent, scrutător. Avea o comportare perfect degajată.

— Ce, n-am dreptul să umblu cu băieții ? Mă plimb cu cine vreau. Unul cu moț ? Ce fel de moț ? Nu știu !... Vadik ? A-a, bulevardistul ! L-am bătut ieri !

— Pentru ce ? întrebă căpitanul Pancenko.

— Că-i papițoi ! Ar trebui bătuți toți !

— Parcă erați prieteni !

— Eu, prieten cu el ? Cine v-a spus minciuna asta ?

Pancenko se uită în ochii lui, sperînd să prindă o scînteie care să-i trădeze firul ascuns al gîndurilor. Dar scînteia nu se ivi, și Ghenea, impasibil, îi dădu niște nume cu totul necunoscute pentru el, și fără nici o legătură cu cele care-l interesau acum : Valerik Severov, Lioșka Korotkov...

— De unde-i cunoști ? întrebă Pancenko.

— Am fost colegi — îi explică binevoitor Ghenea. Stau în casa noastră : Valerik în apartamentul 5, iar Lioșka în apartamentul 9, la etajul doi.

Pancenko nu-și nota nimic, dar reținea totul. Trebuia să verifice și informațiile astea. Trebuia să se ducă neapărat la Ghenea, să facă cunoștință cu Nadejda Egorovna, mama lui.

Găsi prilejul potrivit și se duse. Nadejda Egorovna îl ascultă cu privirea încordată.

— De ce e așa băiatul ? Probabil pentru că așa e viața, de-aia ! Și îi vorbi despre anii de mult trecuți ai tinereții ei și despre bărbatul mort pe front. Îi arătă și fotografia : Iată-l !

Îl privi din ramă un bărbat frumos, cu trei triunghiuri la petlițe. El, înalt, cu un zîmbet plin de viață pe buze, ea mai mică cu un cap, dolofană, cu priviri cam galeșe și visătoare. Acum are pielea galbenă, întinsă pe fălcile proeminente. Nu mai e nici visătoare și nici galeșă : în ochi se simte îndîrjirea, o îndîrjire

aproape febrilă. Ca un om care merge pe sîrmă și se teme să nu cadă.

Ghenea nu împlinise încă anul cînd taică-său plecase pe front. Nu-l mai văzuse. Era sergent într-un regiment de artilerie și căzuse în bătălia istorică de la Kursk. Căzuse cu toți ceilalți servanți ai tunului, dar nu îngăduise fasciștilor să treacă spre rîpa aceea, care reprezenta atunci pentru el întreaga Rusie.

— Am tras multe... și Nadejda Egorovna își umezi buzele uscate. La început am luat copilul cu mine la lucru, dar au aflat șefii și nu mi-au mai dat voie. Și l-am lăsat acasă. Îi pregăteam mîncare, și-l încuiam în odaie. Iarna, sta el acolo, dar primăvara ieșea pe fereastră și se juca cu băieții prin curte. Cînd venea vremea să mă întorc, intra înapoi în odaie. Cînd mi-au spus vecinii, l-am certat, dar el s-a uitat la mine și mi-a zis: „Încearcă să stai închisă în casă!" Obraznic, nimic de zis! De copil a fost obraznic. Și priviri rele. Nici alintările nu le simte. Dac-ar fi după el, ar putea lipsi. Cînd era la grădiniță, educatoarele îl lăudau: băiat serios, nu-i plac dezmierdările.

— L-ați dat totuși la grădiniță? întrebă Pancenko.

— L-am dat. Dar și acolo, alt chin. Era bătăuș! Îi jumulea pe toți, voia să fie cel mai tare, să le comande: „Du-te, fă!" Dacă erau bandiți, el trebuia să le fie șef; dacă erau partizani, el trebuia să le fie comandant! Dar pentru jucării se bătea cel mai abitir: „Sînt ale mele!" Cînd a mai crescut, s-a ivit și problema banilor. Care-i viața mea? Muncesc toată ziua. Acum lucrez la un spital, sînt soră. De trăit, trăim, nu ne e nici foame și nici nu umblăm goi, dar atîta tot! Ce să mai vorbim! Ban măsurat! Băiatul vrea însă mai mult! Să fie și el ca alții! Dar pentru asta trebuie bani mai mulți! Cînd i-am spus: „De unde să-i iau, băiete?" mi-a răspuns: „Ce, eu sînt de lemn? Sau oi fi mai prost ca alții!"

Tot ce spunea Nadejda Egorovna putea fi adevărat, dar căpitanul Pancenko nu credea totdeauna oamenii pe cuvînt. Așa îl învățase meseria. Pe de altă parte, se

plîngea cam prea mult această mamă: și alții au avut de suferit, dar toate durerile aparțin trecutului, au fost uitate, lăsînd să răzbată forța, lumina, dragostea de viață. Aici însă, la suprafață rămăsese jalea pentru trecut și supărarea pe viață. Așa că Pancenko, găsind prilejul, mai verifică o dată lucrurile. Discută cu o vecină, care îi dezvălui tot ce-i ascunsese Lîzlova.

— Care mamă ți-ar spune tot adevărul gol-goluț? Și apoi, adevărul e ca soarele: nu-l poți privi cu ochii larg deschiși! îi zise vecina. Totuși, n-are rost să poleiești cu aur un fier ruginit. Mie nu-mi place așa ceva! Ce e drept, e drept! Nadia o duce destul de greu, totuși pe băiat ar trebui să-l învețe ce e cinstea, să-i vîre în cap că cinstea e cea mai prețioasă dintre bogății! Lui însă i se întîmpla să aducă, încă de cînd era la grădiniță, tot felul de panglicuțe și de jucării. „Nu-i bine, Nadia!" îi spuneam eu, dar ea mai-mai să-mi scoată ochii: „Ce te bagi? De ce-ți vîri nasul unde nu-ți fierbe oala?" Are ea ale ei! E rea! Uite, mi-aduc aminte că într-o zi Ghenea — mergea la școală pe-atunci — s-a dus la băcănie. Vine și-i spune: „Știi, mamă, la rest, casierița mi-a dat din greșeală o rublă mai mult". „Foarte bine! zice ea. Să ai la școală pentru bufet." Păi asta-i treabă? Ce fel de educație o mai fi și asta? Așa a început, tovarășe! Și pe măsură ce-a trecut timpul, băiatul s-a făcut tot mai rău! Mi-a luat și mie cîte ceva, fleacuri: o sticluță, o broșă de cinci ruble, dar știți, vorba ceea, azi furi un ou și mîine un bou... Așa-i la ei. Pe urmă a început să fure și de la mamă-sa, și-acum nu mai ascultă de nimeni!

— Ce... trage cumva și pe de lături? căută să precizeze Pancenko.

— Ce nu știu nu știu — se feri vecina. Numai că, dacă ghemul a început să se desfășoare... Te-ai lăsat de învățătură? Du-te cel puțin la muncă, ajut-o pe maică-ta, adu foloase statului!

— Nu muncește nicăieri? ciuli urechea Pancenko.

— Ba muncește... — răspunse în doi peri vecina. Da' ce-i trebuie lui muncă? Ți-o spune și-n față: „Muncească proștii! Sînt unii care nu mișcă un deget, dar au balonseide!" Că asta-l frămîntă pe el: balonseidul! Alții au, el nu! Și crapă cînd vede vreunul de-ăștia, îmbrăcat mai nu știu cum! Ce mai vorbă, se crede mai presus de toți...

„Înfipt flăcăul! își spuse Pancenko după toată convorbirea asta. Am impresia că am dat peste un «grup»"...

— Ce „grup"? De făcut, n-au făcut nimic! îi spuseră însă colegii, cînd le împărtăși bănuielile sale.

Într-adevăr, la activul „grupului" nu exista deocamdată nimic. Numai că, în această problemă, căpitanul Pancenko avea altă părere decît unii dintre colegii săi, care socoteau că nu are rost să se ocupe de niște băieți care nu făcuseră nimic. Le răspunse, ca de obicei, glumeț:

— Ploaie să fie, că ciupercile cresc ele!... Ăștia-s băieți șmecheri! N-au să stea mult cu mîinile-n sîn!

Dar gluma ascundea gîndul lui cel mai scump: nu trebuie să se ajungă la infracțiune, infracțiunea trebuie prevenită înainte de a fi comisă...

Drept care luă hotărîrea ca, în pofida oricăror argumente, să nu-i scape din vedere pe acești „copii". Adică să se ducă la serviciul lui Ghenea Lîzlov.

Dispariția lui Anton îl determină să cugete și mai mult la aceste probleme. Mai întîi și întîi se punea întrebarea: de ce a fugit Anton? Pe el nu-l interesa atît unde a fugit, ci de ce a făcut-o!

22

Ogoare, păduri, cîmp, stepă... Totul acoperit de zăpadă. Albă cu luciri albăstrii, se întindea pînă în zare, peste tot, de jur împrejur. Cît de ciudată pare

urma asta a unui pas de om, ivită brusc lîngă calea ferată! Duce peste cîmp, spre brazii pe care zăpada i-a acoperit ca o şubă. Cine, unde şi pentru ce a trecut pe-aici?... Sau, deodată, o sanie! O sanie adevărată, ţărănească, şi pe ea aruncate, ca nişte butuci, multe bidoane... şi căluţul acoperit de chiciură, şi bătrînul cu şuba lui plină şi ea de chiciură... Un camion cu fîn... Stă la barieră şi aşteaptă să treacă trenul. Ceva mai încolo, alt camion gol. A păţit ceva, şi şoferul, în scurta lui vătuită, meşterește pe lîngă roţi. Peste tot nesfîrşite întinderi şi nici un om. Soarele apare apoi printr-o ruptură a pîclei ce acoperă cerul; şi dintr-o dată se scurg valuri de lumină şi totul devine luminos, jucăuş, strălucitor. Un minut-două. Apoi iar se întunecă...

Anton s-a culcat pe bancheta de sus şi se uită pe fereastră la toată această frumuseţe, la toată această linişte şi tăcere. Şi viaţa i se pare deodată şi simplă, şi limpede, iar grijile şi necazurile nişte născociri. Dar şuieră locomotiva, roţile ţăcănesc, pe lîngă fereastra vagonului se perindă stîlpii de telegraf, cu firele lor acoperite de chiciură, şi Anton cade iar pe gînduri: de ce a plecat, ce-l aşteaptă la Rostov? Şi din nou şuieră locomotiva, iar ţăcănesc roţile, şi stîlpii de telegraf se perindă unul după altul prin faţa ferestrei... Piere liniştea şi tăcerea şi se ivesc locuri pline de viaţă: fumegă fabricile, se aude zgomotul oraşelor, ard în întunericul nopţii cuptoarele Donbasului, se văd piramidele haldelor, de la un orăşel minier la altul aleargă autobuze vopsite ca la Moscova, în galben şi roşu, şi iată şi Rostovul, coşurile uzinei „Selmaş", cartierele mărginaşe ce se transformă treptat în oraş!

Abia acum îşi dă seama cît de nechibzuit a fost cînd a pornit la drum fără a şti adresa, fără a şti cum îl va primi taică-său şi, mai ales, fără a şti ce anume voia de la el.

Dorise totuşi să-l vadă şi să-i vorbească. Atît: să-l vadă şi să-i vorbească.

Prin biroul de adrese află destul de ușor unde locuia și, cu inima tremurîndă, se duse la adresa indicată, pe Bulevardul Budionnîi. Îi deschise o fetiță de vreo zece ani. Avea un obraz prelung și nas subțire, ușor acvilin, ca și tatăl lui.

— Șurocika? o întrebă Anton, ghicindu-i numele după trăsăturile acelea atît de cunoscute.

— Da — îi răspunse fetița și se zăpăci. De unde mă cunoașteți?

— Cu cine vorbești acolo? se auzi din casă o voce groasă de femeie, care adăugă severă, exigentă: Tată, ia du-te și te uită!

Ieși în antreu un bărbat... da, același nas, aceleași trăsături... Dar ridurile, cutele supărătoare fac din el aproape un bătrîn.

— Pe cine cauți, tinere?...

Lui Anton i se tăie răsuflarea. Stă și se uită, se uită mereu la chipul acela brăzdat de zbîrcituri.

— Probabil că ai greșit adresa...

— Tată!

Fața se luminează: și ochii, și sprîncenele, și cutele, toată fața!

— Antoșka!

Tatăl se repezi la el, îl strînse la piept și rămaseră așa îmbrățișați, mult timp. Uitaseră de Șurocika. Nu le trecuse prin cap să închidă ușa de afară și nici măcar nu se sinchiseau de femeia care ieșise din bucătărie, la început mirată, apoi întunecată și, în sfîrșit, mînioasă.

— Ce păzești? Închide ușa! E iarnă doar! îi zise fetiței, nemulțumită.

Tatăl, auzind-o, se dezmetici:

— Variușa! E Antoșa, băiatul meu! A venit să mă vadă!...

Dar bucuria îi pierea din voce cu fiece cuvînt și, pînă la urmă, îi luară locul intonații triste care parcă cereau iertare.

— De, ce să-i faci! Bine a venit! rosti Varvara Egorovna printre dinți.

Nici bucurie, nici căldură în glasul ei. Doar o rece bună-cuviinţă. Şi atît. Şi tatăl o simţi.

— Intră, intră! zise el, stingherit. Dezbracă-te!... Bine c-ai venit duminică... Azi e duminică şi la serviciu nu m-ai fi găsit...

Se aşezară să mănînce. La masă, tatăl căuta să destrame atmosfera stînjenitoare cu vorbăria lui. Varvara Egorovna tăcea reţinută. Tăcea şi Şurocika, dar Anton îi surprinse de cîteva ori privirea insistentă şi foarte curioasă. Mama, care băgase şi ea de seamă, o luă la rost:

— Mănîncă mai repede şi du-te la magazin! Mănîncă! N-ai ce holba ochii!

Tata îi vorbea despre munca lui, despre noul tip de combină pentru recoltat porumbul la care lucrează acum, despre schimbările radicale care începeau să se producă în dezvoltarea agriculturii. De maică-sa, nici o vorbă. O singură dată aruncă aşa, ca din întîmplare:

— Dar tu cum o duci?

— Binişor.

— Cum merge cu şcoala?

— Bine — făcu Anton în doi peri.

Ar fi vrut grozav să-şi aprindă o ţigară, dar nu avu curajul s-o facă nici la masă, nici după aceea, cînd taică-său îşi scoase tabachera şi chibriturile. Numai după ce ieşiră în stradă — plecau să vadă oraşul — îndrăzni să-şi scoată din buzunar pachetul cu ţigări.

— Fumezi? îl întrebă tata.

— Da — îi răspunse scurt Anton.

Nu-l mai îndemna inima la o discuţie deschisă, nu mai dorea să-i vorbească nici de jigniriie îndurate, nici de pretenţiile sale faţă de mama. Acum, dimpotrivă, ştia că i-ar fi luat maică-si apărarea dacă el, din cauza cine ştie căror socoteli vechi, ar fi învinuit-o sau condamnat pentru ceva. Dar tatăl lui nu spuse nimic rău despre Nina Pavlovna, aşa că Anton nu avu de ce să-i ia apărarea. Nu-i putu ascunde însă

că mama se recăsătorise, așa că-și vărsă tot focul asupra lui Iakov Borisovici:

— Mie-mi vorbește despre orizonturile vieții, despre deviza supremă a oamenilor, dar el este un... un băgăreț nenorocit!

— Cum?! Cum?! se miră tata.

— Nu eu i-am zis așa, ci unul din prietenii lui, la telefon. Dar el știi, tată, nici măcar nu s-a supărat! Ba a și rîs și s-a lăudat chiar față de mama: „Ai dracului oameni! Ai văzut ce-au născocit?" Ce părere ai, tată? Există astfel de oameni? Ce zici?

— Există! Există, își croiesc drum peste tot și fac pe dracu-n patru ca să parvină! Sigur să există! Stăteau pe o bancă într-o grădiniță, de unde se deschidea o priveliște largă spre Donul cu cîmpiile lui acoperite de zăpadă. Acum însă nimic nu exista pentru ei. Tatăl, cu picioarele adunate sub bancă, vorbea mai departe, aprins și emoționat: Sînt unii șmecheri, descurcăreți. Nu știu ce-i mila și dărîmă tot ce le stă în cale! Există! N-au nimic al lor: nici suflet, nici păreri! Trăiesc cu ochii legați. Dacă le spui: „Du-te acolo", se duc. Dacă îi întorci cu 180 de grade, pornesc și într-acolo! Și spun orice. Însă ce gîndesc ei, asta-i treaba lor, dar de spus vor spune exact ceea ce trebuie! Și totdeauna vor ajunge la țintă! De-abia am mai rămas în picioare din cauza lor!

— Dar ai rămas? făcu Anton, cuprins de milă.

— M-au sprijinit tovarășii și am rezistat! În general, e groaznic cînd omul vede viața de-a lungul, dar o trăiește de-a latul!

— Așa-i și el! zise Anton, mulțumit de expresia pe care o folosise taică-său. A primit un apartament. Ăsta-i al doilea, în primul și-a lăsat nevasta ailaltă și băiatul... De ce n-o fi luat-o la noi și pe bunica? Doar știi unde stă! Au să-i dărîme casa în curînd... De ce n-a vrut s-o ia și pe bunica?... Vecinele ziceau c-o ia. Nici ea n-a mai vrut cînd a aflat că el e împotrivă. „Oricît de prost o fi colțișorul ăsta, zice, e al meu și e mai bine să mor aici, decît să trăiesc din mila unui ajuns!" Dar cu vila... Știi ce-i cu vila?

A primit un teren, a vorbit cu soră-sa, dar ea... Nu prea știu bine cum a fost, dar știu că ea a moștenit de la părinți o casă... Și el s-a înțeles cu soră-sa să clădească vila împreună. Locul lui, casa ei. Acum însă vrea s-o scoată de-acolo... nu știu în ce fel, dar vrea s-o scoată! Să rămînă numai el proprietar.

— Descurcăreț omul! zîmbi tata. Dar cu tine cum se poartă?

— Ce-am eu cu el? Nu se poartă în nici un fel. Ca o stană de piatră! Numai cînd începe să-mi facă morală, mă cam scîrbește.

— Dar mama?...

— Mama? repetă Anton întrebarea, gata parcă să-și trădeze enervarea, suferințele. Dar se opri. Simțind în glasul tatălui o notă caldă, sări fără să vrea la cu totul alt subiect: Tată! De ce n-ai rămas cu noi?

Tatăl se pierdu, clipi des și-și lăsă capul în jos.

— Nu e bine să discutăm despre asta, Anton!... Iartă-mă, te rog, sînt vinovat față de tine, dar... Într-un cuvînt, iartă-mă!... S-o iubești pe mama. E bună!

— Tată! Fă-mi un rost pe undeva, pe aici! îi răspunse Anton ca într-un țipăt de deznădejde. Unde vrei tu!

— Unde? Antoșik!... Cum? se zăpăci tatăl și mai mult. Și ferindu-și privirile de fiul său, începu să vorbească repede, ca și în dimineața aceea, la masă: O să mă gîndesc... O să mă gîndesc, să văd...

Noaptea, după ce se culcară, Anton auzi vocea Varvarei Egorovna. Vorbea încet, înăbușit, dar poate că tocmai din cauza asta ajungea clar pînă la el:

— Ce caută aici? Da' nici cu tine nu mi-e rușine! Îți aduci tot gunoiul acasă...

— Ce vorbă-i asta, mi-l aduc? se scuza tata, în șoaptă. A venit singur!

— Eu ce ziceam? El e singur, dar tu nu ești! Tu ai familie, ai o fată! N-ai văzut cu ce ochi se uita ea la el? Nu știa că are un frate, habar n-avea de viața ta din trecut. Pentru ea ești tată și atîta tot!

Şi eu te întreb: ce-o să gîndească acuma? Ce furtună o fi în sufletul ei!... Cum o să te mai poţi uita acuma în ochii fetei? Ar fi trebuit de la început să tai răul din rădăcină: „N-am nici un fel de fiu, ai greşit adresa, tinere!" Aşa ar fi trebuit să răspunzi. Dar dumneata te-ai blegit: „Băieţaşule!"

— Vorbeşte mai încet! încercă s-o domolească el.

— De ce? Sînt la mine acasă. Îmi apăr familia. Tu să faci bine şi să nu-i găseşti nimic! Să nu-i aranjezi nimic! Să plece de unde-a venit, că eu nu vreau să ştiu de el!

A doua zi de dimineaţă, cînd să plece la serviciu, tată-său nu-l mai privi în ochi. Varvara Egorovna era foc şi pară.

Şi atunci băiatul pricepu totul. Îşi luă rămas bun de la taică-său şi se duse la gară. La primul tren — acceleratul Kislovodsk-Moscova — nu găsi bilet, însă, cum nu voia să aştepte, se căţără pe tampoane, între două vagoane.

Trenul porni, alergînd tot mai repede, şi vîntul rece îl pătrundea prin palton. Se simţea cel mai nefericit om, un om de care nimeni nu are nevoie. Şi începu să plîngă.

23

Dar n-avea dreptate. Greşite erau gîndurile sale amare, acolo, în bătaia vîntului, pe tampoanele acceleratului Kislovodsk-Moscova, căci, în afară de mama şi bunica, în afară de Praskovia Petrovna, de căpitanul Pancenko şi de Ludmila Mironovna, în afară de Stiopa Orlov şi de Klava Veselova — care îşi făcea şi ea griji — mai era cineva care tremura pentru soarta lui: Marina Zorina. Cum se întîmplase asta, nici ea nu ştia. Erau doar diferiţi, atît de diferiţi, încît ar fi putut urma două linii paralele, care nu se

întîlnesc niciodată. Dar iată că paralelele astea deviaseră!

Pentru Marina sosise vîrsta cînd omul se pregătește să devină om, cînd i se formează caracterul. La unii, perioada asta înseamnă haos și lupte, greșeli și chinuri. La alții însă, personalitatea se clădește ca o casă, cărămidă cu cărămidă, conform unui plan luminos și limpede. Poate că nici nu e vorba de plan, ci numai de căutări, de năzuințe, de un zbor care, în desfășurarea lui, se conturează, devine un plan. Așa și cu Marina: datorită caracterului, sensibilității ei, era însuflețită de gînduri mari, nelimitate. Îi plăcea să urmeze un plan bine stabilit, dar în același timp voia să desfășoare și o activitate vie, năvalnică. Îi plăcea tot ce e frumos și bun. Pînă și scrisul îl avea frumos, clar. Își ținea caietele în cea mai perfectă ordine și-și privea cu toată seriozitatea obligațiile școlare, practica și munca în producție, abia introduse în școală.

În acestea toate, un rol însemnat îl jucaseră și părinții. Mai ales tatăl. Era foarte ocupat, dar totdeauna accesibil și, în special, era un om foarte cinstit. Marina nici nu găsea cuvinte pentru a vorbi de atitudinea ei față de taică-său. În el nu puteai să nu ai încredere și, în fața ochilor lui albaștri-cenușii, trebuia să spui numai adevărul.

Dar un rol și mai important în formarea caracterului fetei îl juca „Komsomolskaia Pravda". Era ziarul ei preferat, la care se abonase a doua zi după ce intrase în Comsomol. De atunci, în fiecare număr găsea cîte ceva interesant, cîte ceva apropiat și drag. Își făcuse rost de o mapă albastră, cu desene argintii pe margini, și lipise pe ea o etichetă: „Cuvinte și fapte". Aduna înăuntru tăieturi din „Komsomolskaia Pravda" și din alte ziare, articole în care era vorba de oamenii faptelor eroice, de revolta de pe „Potiomkin", de Țulukidze și Sciors, Serghei Cekmariov, Musa și Djalil și alții. Tot acolo își găsiseră locul și programul spectacolului „Oleko Dundici" de la teatrul Vahtangov, și o reproducere a tabloului „Asaltul Palatului de

iarnă", și fotografiile stațiunii sovietice din Arctica, precum și ale primelor corturi de pe pămînturile înțelenite sau biletul cu care intrase în sala conservatorului, să asculte „Eroica" de Beethoven. În aceeași prețioasă mapă își ținea și „notițele" despre diferitele întîmplări trăite, și scrisorile studentului ceh cu care era în corespondență, și primele ei încercări, neștiute de nimeni, în ale poeziei. Îi făcuse o deosebită impresie discuția organizată de „Komsomolskaia Pravda" cu privire la felul în care trebuie să te comporți ca să fii om adevărat. Adunase în mapa ei toate ziarele care conțineau materiale apărute în cadrul acestei discuții și subliniase titlurile cu roșu. Încercase, în primul rînd, să se lămurească în ce măsură corespunde propria ei comportare cu cele scrise de ziariști. Și în ce anume nu corespunde.

Încercase să înțeleagă și atitudinea ei față de Anton, care o umplea de uimire cînd judeca la rece. Într-adevăr, mare prostie! Pentru că Anton n-o condusese acasă în noaptea de revelion, se supărase! De unde pînă unde trebuia s-o conducă? La ce te poți aștepta de la un băiat atît de mojic și atît de prost-crescut? Dar îi era ciudă! Toți ceilalți plecaseră în grup, grupurile se risipiseră apoi perechi-perechi... Numai ea rămăsese pe loc, la ieșirea din școală, deoarece i se păruse că zărește în beznă pe deșiratul ăla de Anton. Dar nu era el, ci altul, și fusese nevoită să se întoarcă singură acasă, de parcă ar fi fost ciuma ciumelor!

Oare anul care începea o dată cu noaptea de revelion va fi tot atît de trist?

Dar cu timpul îi trecuse supărarea și încercase să se lămurească în toate.

Învățînd într-o clasă liniștită — exemplu de disciplină, într-o școală de fete, exemplu de disciplină și ea, la rîndul ei — se căznise să-i înțeleagă pe cei care introduseseră în clasa și în viața lor un alt spirit. Printre purtătorii acestui alt spirit, de „mușchetari", îl remarcase repede pe Anton Șelestov. Tolik Kipciak era doar un băiețaș gata să fie de acord cu oricine,

în timp ce Seriojka Pronin era de neînțeles. Cum fusese mutat Anton în altă clasă, spiritul de „mușchetar" al lui Serioja se spulberase; felul lui de a fi se schimba, fără să promită nimic bun. Anton însă i se părea curajos și independent. În orice caz, original, cu toate că atitudinea lui o indigna totodată.

Atinsese culmea obrăzniciei cînd o înjurase. Ea, indignată, îl dusese la directoare și jubilase. Era o victorie a „spiritului" impus de fete asupra celui adus de „mușchetari", victoria bunei-cuviințe asupra mojiciei. Nu se așteptase însă cîtuși de puțin la un atare deznodămînt. Considerase transferul lui Anton în altă clasă drept cea mai mare nedreptate. O auzise pe directoare strigîndu-i atunci: „Marina! Întoarce-te!" dar nu se întorsese. Nu putuse s-o facă, fiindcă tremura toată: „Cum să mă mai uit eu acum în ochii lui?" Discutase în contradictoriu cu Vera Dmitrievna, cu secretarul de Comsomol al clasei, cu șeful clasei și cu toți cei care socoteau mutarea lui utilă pentru însănătoșirea atmosferei din clasă.

„Dar pentru el? se împotrivea ea cu ardoare tuturor argumentelor lor. Să ne scăpăm de toți cei de care n-avem nevoie... Atunci pe ei cine-i va educa?"

Totul fusese însă în zadar, și Marina se simțise dintr-o dată vinovată față de el. Se întîlneau deseori pe coridoarele școlii, stăteau unul lîngă altul la rînd, lîngă vestiar, și uneori îi venise să se apropie de el, să-i spună ceva, să-i explice. Dar Anton părea că nici n-o bagă în seamă, și Marina nu se hotărîse.

Intervenise apoi, deodată, povestea ce avusese atîta răsunet: la stația de radioficare a școlii se transmisese ceea ce făcuse Anton la cinema. Huliganism, scandal, miliție... Marina ascultase totul, copleșită de cele două simțăminte contradictorii: indignarea și conștiința vinei sale. Se afla pe coridor, și încă de departe îi zărise trupul deșirat. Deslușise înverșunarea întipărită pe fața lui. Băiatul își ținea semeț capul cu păr bogat și venea drept spre ea. Dar deodată... Deodată Anton o văzuse!... O văzuse și se oprise, și în aceeași clipă îndîrjirea din ochii lui dispăruse, lă-

sînd loc zăpăcelii. Dar asta n-a ţinut mult, căci în clipa următoare Anton făcuse stînga-mprejur şi, străbătînd coridorul, o luase îndărăt.

„Ce prostie!" îşi spuse Marina, dar inima ei de fată n-o asculta, îi şoptea că Anton plecase din cauza ei, că Anton se speriase, că-i *era ruşine* de ea!

Mai tîrziu, Marina aflase că imediat după aceea Anton părăsise şcoala.

Toate astea erau însă prostii, romantisme de fată naivă. Anton aproape că nici n-o lua în seamă. Ce-i drept, e drept, acum o saluta, dar aşa, în treacăt, şi doar printr-un semn abia perceptibil al capului. În ochi tot nu i se uita. Ea căuta cu multă prudenţă să afle de pe la alţii cum o duce în noua clasă şi-i lua mai departe, cu aceeaşi căldură, apărarea cînd auzea vorbind pe cineva despre el ca despre un străin. Cum poate fi cineva străin? Dacă e străin, atrage-l! Are dreptate Stiopa: pentru om trebuie să lupţi!

La revelion, Marina venise fără un gînd ascuns şi rămase cam mirată cînd îl întîlni pe Anton. Fără să-şi dea seama, îl urmări din priviri, observă că o invitase pe Rima Saakianţ, văzu umbra aşternută pe faţa lui după ce fusese refuzat şi desluşi zîmbetul absent, „oneghinian", cu care ascultă montajul muzical-literar despre vis. Cînd văzu că de grupul acela gălăgios se apropie Stiopa Orlov şi că Anton se ridică furios în întîmpinarea lui, îşi dădu seama că poate izbucni un scandal, aşa că alergă spre el şi-l invită la dans. De ce şi pentru ce? Acum se mira şi ea! Nici măcar azi, cînd se gîndeşte la acest lucru, nu pricepe! Ce o interesează pe ea Anton? Totuşi, gîndurile legate de numele lui se înmulţeau şi nu-i mai ieşeau din cap.

Poate era vorba doar de o mîndrie naivă de fată? Vorbeau despre băieţi încă din clasa a şaptea, iar de anul trecut — adică dintr-a opta — interesul lor faţă de ei crescuse şi mai mult. Cine sînt? Ce sînt ei? Cum sînt? Se împrieteniseră cu elevii unei şcoli de băieţi, organizau serate, mergeau împreună la teatru,

discutau despre prietenie şi dacă e neapărat necesar ca această prietenie să se transforme în dragoste?

Băieţii!... Încă dintr-a opta cuvîntul ăsta cuprindea pentru ele multe taine. Cîte gînduri, cîte discuţii şi cîte certuri nu provocase el anul trecut, cînd şcoala era numai de fete! Dar acum băieţii se aflau aici, lîngă ele, şi cu totul altfel decît în închipuire: dintr-un punct de vedere mai buni, din altul mai răi, şi totuşi de neînţeles, stranii; unii foarte mîndri şi plini de ei, alţii uimitor de copilăroşi. Aceştia din urmă o interesau pe ea în special. Prin atitudinea lor faţă de băieţi, fetele se împărţiseră în trei categorii stricte: „adoratoare", „dispreţuitoare", „indiferente". Dintre „adoratoare", cea mai grozavă era Rima Saakianţ. Purta o pălărie scumpă şi frumoasă, care stîrnea admiraţie; se aşeza în bancă şi începea să ofteze sentimental: „Vai, fetelor! Tare aş vrea să fiu sărutată!" Toată clasa urmărea cu sufletul la gură calvarul lui Iurka Nemeşaev, un băiat bun, din altă şcoală, cu care era prietenă. Îi făgăduia, de pildă, că iese în stradă, dar n-o făcea, ci sta la fereastră şi se uita la el cum se plimba cu orele prin faţa casei ei.

Marina se trecuse singură în categoria „dispreţuitoarelor". Şi mama, şi tatăl ei erau oameni severi, iar sora ei mai mare o ţinea din scurt şi o socotea încă o fetiţă. Marina era într-adevăr încă o fetiţă şi, dacă n-ar fi fost discuţiile din clasă, nici nu s-ar fi gîndit la băieţi. Dar toate convorbirile astea şi, mai ales, povestirile Rimei Saakianţ o făcuseră să fie, în taină, interesată de ei. O supăra tonul de superioritate al Rimei Saakianţ, o supăra felul ei de a ridica nepăsătoare din umeri. Mai ales că într-o zi, Rima o poreclise „încuiata" şi-i spusese că acum astfel de fete nu mai sînt. Cu toate acestea, Marina continua să rămînă o adeptă înflăcărată a prieteniei pure, o prietenie care nu trebuia neapărat să se transforme în dragoste.

De cînd şcoala lor era mixtă, Marina se considera tot „dispreţuitoare" şi-i fu silă cînd jumătate din cole-

gele ei de clasă se îndrăgostiră, toate deodată, de Volodea Volkov. Le auzea şuşotind despre „al meu" şi-i era silă de expresia asta, deşi, în acelaşi timp, se simţea parcă supărată, jignită că n-are şi ea un „al ei". Altele au, ea însă nu!

Anton umpluse parcă acest gol. Fără îndoială, era cu totul altceva. Căci ce fel de „al ei" mai era şi ăsta? Ce fel de prieten? E un inconştient! Are însă ceva care te sileşte să te gîndeşti la el. Poftim, a jignit-o, n-a condus-o acasă, nu se apropie, se fereşte... De uitat, se uită la ea — i-a prins deseori privirea din zbor — dar se fereşte...

Şi acum s-a petrecut ceva cu totul neaşteptat! Şelestov a fugit de acasă!

Ce înseamnă oare asta?

24

La fel de neaşteptat cum dispăruse, Anton reapăru. Dar se întoarse schimbat: abătut, mai închis şi mai deznădăjduit. Aşa că tonul caustic, aproape batjocoritor, cu care-l primi Iakov Borisovici, fu cît se poate de nepotrivit:

— A-a!... Te-ai întors! Dovadă că iarba rea nici apa n-o îneacă, nici focul n-o arde!

— Taci, Iakov Borisovici! Te rog din suflet, taci! îl imploră Nina Pavlovna.

Iakov Borisovici intră în camera lui, trîntind uşa după el, ca şi cum voia să le arate că nu mai vrea să ia parte la nimic; dar nu era decît o amînare.

Cum rămase singură cu fiul ei, Nina Pavlovna îl întrebă unde a fost, dar la toate întrebările ei nu primi decît răspunsuri scurte, de om încăpăţînat:

— La tata am fost, unde să fiu... Am plecat şi gata... Aşa am vrut eu...

— Cum vine asta? întrebă Nina Pavlovna. „Așa am vrut și gata"... Cum se poate una ca asta? De ce n-ai spus nimic?

— Parcă dacă ți-aș fi spus, mi-ai fi dat drumul! ripostă Anton și o privi lung.

Dar Nina Pavlovna nu voia să agraveze situația, așa că schimbă tonul:

— Ei bine! Te-ai dus, foarte bine! Acum mănîncă și du-te la băieți, să-i întrebi de lecții. Stiopa era foarte îngrijorat din cauza ta. A fost pe-aici de cîteva ori. A trebuit să discut și cu Praskovia Petrovna... În general... Hai, du-te acum!

Anton îmbucă ceva în grabă și plecă la Stiopa Orlov. În urma lui, cearta dintre cei doi soți se aprinse din nou. Ieși la suprafață tot ce se adunase în luni de zile, tot ce nu fusese spus la timp, tot ce nu fusese lămurit, toate jignirile și toate pretențiile. Căci sînt mai periculoase gîndurile ascunse, sugrumate, decît cele mărturisite, și toate se înrăutățesc cînd, în fine, le scoți la lumină. De pildă, Nina Pavlovna și-a adus aminte de unda de bucurie — poate nu chiar de bucurie, ci de ușurare — care răzbătuse din glasul lui Iakov Borisovici cînd ea îi spusese că băiatul a dispărut.

— Ce-i prostia asta? Ție multe ți se pot năzări! se indignă Iakov Borisovici. Dacă vrei să fiu sincer, între noi doi nu toate sînt așa cum ar trebui! Nu avem viața pe care am visat-o!

— Da, aici ai dreptate! Nu asta am visat noi! oftă Nina Pavlovna.

— De ce? De ce oare, Nina? Eu te iubesc doar atît de mult! Înțelege-mă, lîngă tine am trăit ceea ce nu mi-a fost dat să trăiesc în tinerețe! Sînt convins că între noi totul ar fi fost perfect, că totul ar fi fost bine, că am fi avut o viață fără nor dacă n-ar fi fost această problemă aparte!

— Care problemă aparte? îl privi mirată Nina Pavlovna.

— Ei, și tu!... Înțelegi doar!... ocoli Iakov Borisovici răspunsul.

— Spune-mi, care e această problemă aparte? Anton? E doar copilul meu! Ce-ai vrea? Să... și așa l-am neglijat, l-am neglijat cu totul!... Dar și eu mi-am făurit visul meu, știi? Visam să întîlnesc în drumul meu un suflet mare și generos, am dorit sprijinul tău prietenesc, visam ajutorul și înțelegerea pe care aveai să mi le dai. Dar tu...

De obicei, cînd oamenii se ceartă, se întîmplă următorul lucru: face unul o greșeală, caută s-o dreagă pe loc, din cauza asta face altă greșeală mai mare, iar după ea vine și a treia și, pînă la urmă, se duce stăpînirea de sine. Așa și cu Iakov Borisovici; nu știa ce să-i răspundă nevesti-si, dar pentru că trebuia să răspundă (asta e legea certurilor), zise:

— Ce sînt eu de vină? Ce puteam face eu? Așa l-am găsit! Ce puteam face dacă el era un leneș și un puturos? Și-acum a ajuns mai rău: un bandit și un hoț! Asta-i!

— Cum poți să spui așa ceva, Iakov Borisovici? și Nina Pavlovna ridică mîinile ca omul care vrea să se apere de loviturile unui bici.

— De ce? nu se mai putu opri Iakov Borisovici Și printre hoți, nu toți sînt în stare să fure chiar de la propria lor mamă!

Ninei Pavlovna i se păru că aude ușa de la intrare închizîndu-se și se uită în antreu. Dar nu era nimeni, așa că se întoarse în prag și rosti cu o durere stăpînită, dar adîncă:

— Cui îi spui tu toate astea? Unei mame? Ești crud!

Să fi știut ea cît de repede alerga în timpul acesta Anton pe scări în jos! Alerga de-i zburau treptele sub picioare! Pe Stiopa Orlov nu-l găsise acasă. Voise să treacă pe la Volodea Volkov, dar își adusese aminte că mamei lui Volodea nu-i place să-l vadă și se hotărîse să se întoarcă acasă, cu gîndul să-i telefoneze. Dar cînd deschisese ușa, îi auzise pe cei doi certîndu-se, și cum vorbeau tare, îl izbise glasul adînc, baritonal al lui Iakov Borisovici, care acoperea

restul zgomotelor. Îl loviseră cuvintele lui rostite cu atîta tărie : „Un bandit și un hoț !“

I se urcă sîngele la cap. Nu mai auzi răspunsul mamei. Se temu deodată să nu fie surprins, să nu creadă că dinadins stă acolo, ca să asculte, și se repezi afară, pe palier. Dar și acolo puteau să-l vadă. Știa că arată îngrozitor, roșu, emoționat, cu ochii rătăciți și orbi, așa că o luă la fugă pe scări. Fugea alungat de cuvintele acelea înspăimîntătoare, care-l urmăreau.

Nu-l făcură nici să se rușineze, nici nu-l întristară, ci, dimpotrivă, îl întărîtară. Mult mai tîrziu s-a gîndit îndelung la ceasul acela, și n-a fost în stare să înțeleagă și să-și explice nici chiar lui însuși. Ce fusese asta ? O neînțelegere ? O înțelegere greșită ? O prostie ? O aiureală ? Sau ce dracu ? El fusese oare acolo, pe scări, el fugise ca un nebun pe trepte în jos, cu mintea întunecată ?

„Bandit ? Hoț ?... Ei, și ! Foarte bine ! Am să fiu și bandit, am să fiu și hoț dacă așa-ți place ție !“...

Era el oare bandit și hoț ?...

Seara aceea întunecoasă... Ceață, zgomotul scîndurii smulse... foșnetul bancnotei de 25 de ruble. Cine văzuse astea toate ? Totul trecuse și nu se întîmplase nimic, și niciodată nu se va mai repeta așa ceva ! Ceasul de damă îl ținuse doar trei zile, ca să-și ajute prietenii : prietenie pentru prietenie, solidaritate ! Trei sute de ruble ? Asta, da ! Asta-i altă poveste ! Adică a fost ! Ce, mama nu i le-ar fi dat dacă i le-ar fi cerut ? Ca să se ducă la tata ?... Sigur că i-ar fi dat ! Și dacă nu i-ar fi dat, de vină ar fi fost teama ei de „băgărețul“ ăla !

Anton nu se socotea vinovat nici de astă dată, așa că nu-i rămase în suflet decît simțămîntul că fusese jignit. Cînd se întoarse acasă, la întrebarea îngrijorată a mamei, care voia să știe unde a fost, răspunse iar țîfnos :

— Ce te interesează ?

La rîndul ei, și Nina Pavlovna se simți foarte jignită de grosolănia lui. Doar din pricina lui se certase

atît de rău cu bărbatu-său! Nu-i putuse ierta felul în care vorbise despre băiatul ei, despre fiul ei. El n-ar fi spus niciodată așa ceva despre propriul lui băiat! Și-acum, poftim, Anton, pe care îl apărase cu atîta îndîrjire, îi răspundea ca un nerecunoscător!

Amare lacrimi de deznădejde începură să-i curgă nestăvilite pe obraji.

— Tonik!... Pentru ce?... De ce ești așa? Îți sînt doar mamă, Tonik!

O clipă, inima băiatului se muie. Dar numai o clipă, căci Anton își aduse aminte de discuția celor doi, și inima i se împietri iar. Îi dădu cu răutate la o parte mîinile întinse spre el:

— Pleacă! Lasă-mă în pace! Mă duc să-mi fac lecțiile!

De învățat, nu învață însă nimic. Și nici nu încercă să se descurce în haosul care-i umplea sufletul.

Și, ca un făcut, peste cîteva zile îi telefonă Vadik:

— Vino de ia „mațele"!

Se înțeleseseră între ei să spună „mațe" obiectelor ce trebuiau ascunse. Anton nu-l întrebase de ce trebuiau ascunse...

Era seara tîrziu, și de unde pînă atunci se pregătea de culcare, îi veni așa, deodată, cheful să se plimbe!

— Unde te duci? Cine mai stă pe stradă la ora zece? îl întrebă maică-sa.

— Mă doare rău capul! Mă duc să iau puțin aer!

— Puțin?

— Cinci-zece minute!

Crezuse că Vadik îi va aduce iar un ceas și că totul nu va dura decît cinci minute. Dar Vadik veni cu un pachet, și cu un pachet nu se putea duce acasă!

— Ascunde-l în pod. În pod e cel mai bine! îl sfătui Vadik.

Dar nici în pod nu putea intra acum, noaptea! Tot căutînd o ascunzătoare, dădu ocol curții pe afară și se opri lîngă imobilul unde locuia el, în fața unui mic șantier pe care se aflau cîteva case la roșu, fără terestre. Intră deci acolo și ascunse pachetul în moloz.

Dimineața, în drum spre școală, trecu din nou pe la locul cu pricina și se încredință că totul e în ordine. Iar la prînz mai făcu o inspecție, ca să se convingă că nu s-a întîmplat nimic. După-amiază se strecură în pod — din fericire era descuiat — și cotrobăi îndelung prin semiobscuritate, împiedicîndu-se de grinzi. Descoperi în cele din urmă un locșor ferit, în spatele coșului, care i se păru mai bun, așa că pîndi momentul potrivit și ascunse acolo pachetul. Peste cîteva zile, Vadik îi telefonă iar. Se strecură deci din nou în pod, luă pachetul și îl predă lui Vadik și lui Ghenea Lîzlov, care îl așteptau după colțul casei.

Și de-atunci, într-una: un telefon — „la mațele" — și Anton pleca la „plimbare"... Cînd răspundea Nina Pavlovna, Vadik se da drept un coleg de școală și vorbeau un timp despre lecții. Printre altele, Vadik rostea însă cuvîntul „mațe", și Anton, cu îngăduința maică-si, se ducea să se „intereseze" ce au la „chimie". O dată, la ieșirea din pod, îl văzuse o femeie care locuia în apartamentul 58 și îl întrebase:

— Ce cauți acolo?

— Creștem porumbei — mințise Anton, și femeia se dusese liniștită la treburile sale.

Pe urmă, Vadik mai veni cu o șmecherie:

— Mă-nțelegi?... și-i rîdeau ochii în cap, gîndindu-se la ce avea să-i spună. Am făcut rost de un ceas mișto... Elvețian... Tare aș vrea să-l cumpere chiar mama! Pentru mine!

— Cum adică? nu pricepu Anton.

— Am să-i spun că-l vinde Oleg Valovoi, că-l dă ieftin, și tu ai să confirmi. Bine?

— Bine! acceptă repede Anton, fără să se gîndească: o făcea tot din „spirit de solidaritate". Apoi întrebă: Dar dacă n-o să ne creadă?

— Ne crede, nu-ți fie frică! îi răspunse Vadik. E o bleagă!

Zis și făcut! Bronislava Stanislavovna nu se putu împotrivi nici argumentelor, nici sărutului lui copilăresc pe nas și, încrezîndu-se în spusele lui Anton

— venit la ei ca din întîmplare — scoase frumușel două sute de ruble. Din care Anton căpătă treizeci. Iar mai tîrziu, la braserie, povestiră cele petrecute „amicilor", care, vorba lui Vadik, „rîseră sălbatic" !

25

Nina Pavlovna nu se gîndi s-o anunțe pe Ludmila Mironovna că Anton s-a întors. Cu toate acestea, peste două zile, pe numele fiului ei sosi o invitație la camera copilului, unde, în afara Ludmilei Mironovna, Anton mai găsi pe cineva : un bărbat vînjos, brunet, îmbrăcat civil, a cărui figură i se păru de la început cunoscută. Nu-și aduse aminte imediat unde și în ce împrejurări îl văzuse, dar, după gropițele ca de fată și după felul în care îi spusese „băiete", îl recunoscu pe căpitanul Pancenko. La început, căpitanul tăcu — vorbea mai mult Ludmila Mironovna — dar, după atenția cu care asculta totul, se vedea că-l interesează și locul, și motivul pentru care plecase de acasă.

— Bine, ai fost la tata. Dar de ce ?

— Cum de ce ?... Curioasă întrebare !... răspunse Anton. Am vrut să-l văd !

— De ce ? îl mai întrebă o dată căpitanul Pancenko. De ce pînă acum n-ai vrut, și acum, deodată, așa, te-a apucat dorul ?

— Am vrut și înainte, dar...

— Ce înseamnă „dar" ?... Ai stat ce-ai stat și ți-ai luat deodată zborul ! Ca o pasăre !

— Și n-ai spus nimic părinților ! adăugă Ludmila Mironovna. De ce ?

— De ce să le spun ? M-ar fi lăsat ? Eu însă trebuia neapărat să plec !

— De ce neapărat? se agăță de acest cuvînt Pancenko, dar Anton se mulțumi să ridice din nou din umeri.

— O luăm iar de la început! V-am spus doar că doream să-l văd! E tata, ce dracu!

Cu toate că era un om stăpînit, pe chipul căpitanului Pancenko se așternu o clipă dezamăgirea. Deși era foarte ocupat, cînd aflase de fuga lui Anton, se interesase de cazul lui și încercase să-i analizeze faptele. Eliminase de la început situația familială și pasiunea de a călători, ca mobiluri prea elementare și prea lipsite de interes. Voia să vadă mai adînc. Poate că Anton încercase să fugă de vreo primejdie venită din partea prietenilor săi. S-a mai întîmplat! Sau comisese vreo infracțiune și voia să scape de răspundere. Și asta se mai întîmplă! Căpitanul începuse să analizeze în gînd unele infracțiuni săvîrșite cu puțin înainte, întrebîndu-se dacă nu erau opera lui Anton. Dar nu i se „potrivi" nici una, așa că, pînă la urmă, tot ceea ce construise în mintea lui se dărîmă și, după cum susținuse Ludmila Mironovna, ajunse la concluzia că se aflau în fața unui caz foarte banal de neînțelegeri familiale.

O voce lăuntrică nu-i îngăduia însă căpitanului să se liniștească, așa că, pentru el, grupul acela de băieți, care-l interesa, rămase o gașcă organizată. Întrebarea era în ce stadiu de organizare ajunsese și cu ce se ocupa? Faptul că la activul ei nu exista nimic concret îl determinase să tragă concluzia că nu se afla în fața cîtorva tineri derbedei, obraznici, dar proști și neexperimentați, care-și încheie rapid activitatea pe banca acuzaților, ci de cu totul altceva! Căpetenia grupului era probabil un individ foarte abil și foarte experimentat. Dar asta era numai o ipoteză cu nimic confirmată prin fapte!

La un moment dat fu cît pe ce să capete și această confirmare! Fu cît pe ce s-o aibă în mîinile sale, dar îi scăpă! Într-o seară, pe o stradă întunecoasă, niște băieți jefuiră o fată. Metoda folosită era cunoscută: au înconjurat-o și i-au luat inelul de aur și cerceii.

— Ați reținut figura vreunuia din ei? o întrebase pe fată căpitanul Pancenko.

— Nu cred... parcă de asta îmi ardea mie atunci!... Și-apoi era întuneric... — răspunse fata. Dar, parcă-mi-se, era unul cu moț!

Moț!... A doua oară auzea acest cuvînt. Căută deci să-l verifice printre cei pe care-i cunoștea, de aceea se hotărî să procedeze la o identificare. Îi convocă pe Anton, pe Vadik și pe Ghenka Lîzlov și îi arătă victimei, printre alți băieți. Fata se zăpăci însă și nu știu ce să spună. La adresa lui Anton, fu categorică: „Nu e el! Pe ăsta nu l-am văzut". La Ghenka Lîzlov se uită cu mai multă atenție, dar dădu imediat hotărîtă din cap: „Nu!" Cînd îl văzu pe Vadik, în ochi i se aprinse o licărire de teamă, dar băiatul zîmbi și atunci fata întoarse capul, zăpăcită. Rosti într-un sfîrșit:

— Nu știu, nu știu!... Și-apoi nu vreau nimic! N-am nevoie de nimic, nici de inel, nici de altceva... Mi-e scîrbă!

Căpitanul Pancenko îi deslușise licărirea de teamă din ochi și căută s-o convingă că trebuie să fie conștientă și să ajute pe anchetatori ca să descopere infractorul. Dar fata, încăpățînată, nu mai voia să spună nimic.

Și totuși, licărirea existase! Nu putea fi consemnată într-un proces-verbal, nu putea constitui o dovadă, dar existase!

— Dacă vi-l aducem pe băiatul cu moț, o să-l recunoașteți? o întrebă Pancenko.

— Nu știu, nu știu! Nu vreau să știu nimic! răspunse fata categoric. Mi-e scîrbă!

Scîrbă! Ca și cum lui, căpitanului Pancenko, ucraineanul vesel și bun la suflet, îi făcea plăcere să scormonească în tot putregaiul ăsta, ca să descurce toate ițele! Nu era însă foarte important ca aceste ițe să fie descurcate, pentru ca, trăgînd de ele, adevărul să iasă întreg la iveală? Încearcă însă să le găsești dacă fata asta dă din mîini și zice că-i e scîrbă! Cineva venise chiar în ziua aceea, cu sufletul la gură și cu o

falcă în cer și una în pământ: „De ce îmi tot sîcîiți copilul?“ Era Nina Pavlovna. Aflase de la Anton de ce anume fusese chemat la miliție...

— Îl socotiți hoț?

— De unde trageți concluzia asta? îi răspunse căpitanul Pancenko. Voiam numai să stabilim și să verificăm ceva. Avem dreptul...

— De ce trebuie să puneți pe drumuri pentru asta oameni cinstiți, de ce îi puneți într-o situație înjositoare?

— Vă repet: putem și avem dreptul să chemăm pe orișicine! Și adăugă: Nu sîntem obligați să ne justificăm!

Și iată că pierdutele iețe ale adevărului ieșeau din nou la iveală: Pancenko luă registrul cu însemnări privind cazurile petrecute în raza secției și descoperi un nume cunoscut: Lîzlov. Da, Ghenadi Lîzlov... Fusese adus la secție, cu un grup de alți tineri, toți băuți. Refuzaseră să plătească șoferului unui taxi o cursă. Luaseră o mașină și, după ce se plimbaseră fără nici un rost prin Moscova, îi dăduseră șoferului o adresă în afara orașului. Cînd omul refuzase să-i ducă și le ceruse banii, poftindu-i să părăsească taxiul, făcuseră scandal și nu voiseră să-i plătească. Atunci șoferul îi dusese la primul milițian din post, care, la rîndul lui, pornise cu ei la miliție. Acolo, Ghenea Lîzlov luase asupră-și toată vina și se angajase să plătească șoferului tot ce datorau.

Toate astea n-ar fi avut nici o importanță dacă n-ar fi fost un amănunt: printre băieții aceia fusese unul, care, deși avea buletin de identitate, nu era trecut în evidența populației orașului și nu avea dreptul să locuiască la Moscova. Se numea Viktor Buzunov, de douăzeci și șase de ani, judecat de două ori, fără profesiune precisă. Cine era Viktor Buzunov? Nu cumva purta moț?

Căpitanul Pancenko îl căută pe sectoristul care fusese de serviciu la secție în ziua respectivă, stătu cu el de vorbă și ajunse la concluzia că, probabil, este vorba despre una și aceeași persoană. Buzunov

avea un moț care îi tot cădea în ochi. Ca să scape de el, scutura mereu din cap. Sectoristul de serviciu îl pusese să-și ia în scris angajamentul că va părăsi Moscova, apoi îi dăduse drumul. Acum, găsește-l dacă poți !...

26

După întoarcerea sa de la Rostov, Anton se duse din nou la școală ; aici se întîlni cu Marina, o salută, dar nu se apropie de ea. Nici fata nu avu destul curaj, să intre în vorbă cu el. Iar mai tîrziu n-o mai îndemnă inima să se apropie și să discute cu el. Văzuse în fuga lui o manifestare de romantism. Crescuse, pare-se, în ochii ei. Da, era ceva în băiatul ăsta !... Pe baza unei logici proprii ei, a unei logici specifice vîrstei, așteptase ca Anton să vină la ea și să-i povestească tot ce i s-a întîmplat. Oare nu-și dădea seama cît de mult se gîndea ea la el, cît de dornică era să-l înțeleagă și, dacă se putea, să-l ajute ? Treaba lui ! E adevărat, băieții sînt mîndri, vor să facă pe grozavii în fața fetelor, fiecare cum îl taie capul. Știe asta și din povestirile colegilor, și din cîte văzuse singură. Cu toate că, la drept vorbind, văzuse prea puține... Dar ce rost are să faci pe grozavul cînd poți să te porți normal, firesc ?

În strădania ei de a nu rămîne mai prejos decît prietenele sale, Marina încerca să priceapă în felul ei dragostea. Dar nu putea rosti cuvîntul acesta fără să nu se bîlbîie. De altfel, în adîncul sufletului, era convinsă că despre dragoste nu trebuie să vorbești. De iubit, da, poți iubi ! Dar cum să vorbești despre iubire ? Deși se socotea și acum o „disprețuitoare", i se tăia răsuflarea în fața scenelor de dragoste, la cinematograf : căuta să pătrundă înțelesul acestui cuvînt tulburător. Dar și atunci avea o atitudine

aparte. Nu-i plăceau, de pildă, sărutările lungi, în prim plan, acompaniate de obicei de fluierăturile golanilor din sală. Le socotea o profanare. Doar nu-i frumos să te săruți în văzul tuturor! Dimpotrivă, îi plăcea cînd vedea fata lipindu-se de pieptul iubitului. Se lipea, dar nu-l săruta. Lucrul acesta i se părea atît de duios, de cald, de plin de încredere, îi dezvăluia o dragoste atît de adîncă, de curată și de sinceră, încît îi dădeau lacrimile și o chinuia dorul de a se cuibări și ea la pieptul unui băiat, un piept larg și puternic.

Socotea că în dragoste nu trebuie să faci paradă, că omul trebuie iubit așa cum este. Dar între ea și Anton... Ce era între ei doi? Nici măcar prietenie! Pentru ea, băiatul ăsta era ca un rebus, iar el... El nici măcar nu se interesa de ea! Uite, i se întîmplase ceva, ceva grav, dureros, dar el tăcea! Nici măcar nu se apropia de ea! N-avea nevoie de nici un fel de prietenie și puțin îi păsa de ea, de Marina! Oare nu l-ar putea ajuta? Nu i-ar putea da un sfat, nu i-ar putea alina suferința?

Iată de ce nu voia să-l mai întrebe nimic. Se străduia chiar nici să nu se mai gîndească la el. La urma urmelor, ce voia de la băiatul ăsta nedisciplinat și prost-crescut? Nu făcea parte din clasa ei și, s-ar putea spune, nici din viața ei! Ea avea un tată și o mamă, amîndoi buni, avea o viață liniștită, gînduri, țeluri și voie bună, note bune... Ce conta ea pentru Anton? Trăiască și el cum o știe!

...Avu lecții multe, scrise o lucrare despre romanul „Război și pace" și pregăti un raport pentru adunarea de Comsomol, așa că trecură două săptămîni de la întoarcerea lui Anton pînă să se poată duce la patinaj. La drept vorbind, și atunci o trase prietena ei, Jenia Varskaia, spunîndu-i: „Vine primăvara și se închide patinoarul!"

Se întîlniră acolo cu mai mulți colegi de clasă. Erau printre ei și foștii „mușchetari": Serioja Pronin și Tolik Kipciak. Jenia Varskaia începu să patineze cu Tolik. Era frumoasă și plină de viață, așa că nu

se putea plînge că n-o luau băieții în seamă. Dar, spre deosebire de Rima Saakianț, acest lucru n-o îmbăta. Dimpotrivă, Jenia era o fată serioasă și nu o dată se uitase ironic la „cavalerii" care roiau în preajma ei. De altfel, de la ea aflase Marina tot ce știa despre băieți.

Tot pălăvrăgind cu Tolik, Jenia trăgea cu coada ochiului, să vadă cum se comportă Serioja Pronin cu Marina, și zîmbi în sinea ei cînd își dădu seama că purtarea lui nu se deosebea prea mult de felul în care se purtase cu ea duminica trecută.

Marina, care nu lua nimic în seamă, patina cu Serioja, vorbind ba de una, ba de alta. Printre altele aduse vorba și despre Anton Șelestov. Se cam zăpăci cînd Serioja îi ceru voie s-o conducă pînă acasă, dar acceptă. Băiatul o luă deci de braț, iar cînd încercă să-și tragă mîna, el i-o strînse cu putere. Era primul semn de atenție de care se bucura din partea unui băiat. Întunericul îi ascunse și roșeața obrajilor, și emoția. Merseră de braț pînă aproape de casă, iar la despărțire, cu totul pe neașteptate, Serioja o atrase cu putere spre el și o sărută. La început, Marina se pierdu, dar își veni în fire imediat și se zbătu să scape. Numai că Serioja avea brațe vînjoase, iar ea era firavă. Pînă la urmă, cînd izbuti să scape, strigă cu lacrimi în glas :

— Pleacă, scîrbosule! Scîrbosule! și de departe îi mai strigă o dată : Mi-e silă de tine!

Nici nu-l văzu cum a dispărut. Ai fi zis că l-a înghițit noaptea. Multă vreme după plecarea lui, Marina nu se hotărî să intre în casă : i se părea că lumea toată știe, că i se citește pe față că a sărutat-o un băiat. Adormi într-un tîrziu și, tot gîndindu-se la povestirile cu sărutări pe care le auzise anul trecut de la Rima Saakianț, își zise : „Ce o fi plăcut în porcăria asta ?"

A doua zi se întîlni cu Jenia Varskaia și, din privirea ei, înțelese că știa, că ghicise totul.

— Ei, te-a condus acasă Tiunea, nu-i așa ?

— Care Tiunea ? se miră Marina.

— Proastă mai eşti, Marina! zîmbi Jenia. Tiunea care face declaraţii din prima clipă, caută să te sărute şi nu se astîmpără cu mîinile!

Marina roşi şi, fără să-şi dea seama de ce, se gîndi din nou la Anton.

„Sînt şi băieţi d-ăştia. Anton, în schimb, nici nu m-a condus şi nici nu se uită la mine... Ce înseamnă asta?... Ce fel de om o fi?"...

Şi-l simţi deodată mai bun, mai apropiat.

Apoi, cu totul pe neaşteptate pentru el — şi chiar pentru ea — Marina se duse la Anton acasă.

Praskovia Petrovna fusese foarte îngrijorată de fuga lui Anton. Aflase că Nina Pavlovna trecuse pe la şcoală în căutarea băiatului, aşa că se dusese chiar în aceeaşi seară la ea, iar discuţia care avusese loc îi întărise vechea-i convingere că în familia lor nu mergea chiar totul pe roate. Cînd se întoarse băiatul, diriginta căută să stea deschis de vorbă cu el şi să-l împace într-un fel cu ai lui, dar nu izbuti. Căci Anton, închistat parcă, nici nu voia să discute despre asta. Ce să facă cu el? Din „patronajul" lui Volodea Volkov nu ieşise nimic. Trebuia să găsească altceva. De altfel ar fi trebuit să găsească de mult, dar uitase! Uitase un timp de Anton. Ce bine ar fi fost dacă Anton ar fi fost singurul care-i punea probleme! Îl scăpase din vedere; lui, între timp, i se întîmplase ceva şi acum ea trebuia s-o ia de la capăt!

Discută despre el cu Stiopa Orlov, pe care îl urmărise mai mult în ultima vreme şi pe care-l îndrăgise, deşi era cam moale şi cam stîngaci. Dar, în ciuda stîngăciei, a încetinelei şi a slăbiciunilor lui iniţiative, era totuşi un băiat inimos, care, o dată ce începea o treabă, n-o lăsa neisprăvită. De altfel punea tot sufletul în orice acţiune.

Aşa că Stiopa se duse chiar în seara aceea la Anton şi rămase acolo pînă tîrziu. Anton îl primi fără prea mult entuziasm, dar Stiopa se făcu a nu observa nimic şi, încetul cu încetul, gheaţa se topi. La început discutară despre Volodea Volkov. Stiopa căută să-l convingă că n-avea rost să fie supărat pe

el, deoarece Volodea era un băiat bun. Dacă stă mereu cu nasul în cărți, înseamnă că nu poate altfel. Studiul cere multă muncă. Nu, nu era tocilar. Nu. Învăța și citea foarte mult. Frecventa observatorul astronomic popular și ținuse chiar o prelegere în cadrul cercului de astronomie, despre călătoriile interplanetare.

— Așa-i el! încheie Stepan, convins. Dacă și-a pus în cap să se facă astronom, să știi că astronom se face! Cine știe! Poate că ajunge chiar de-adevărat membru corespondent al cine știe cărei academii!

— Eu mă fac marinar — zise Anton, convins și el. Îmi plac călătoriile.

Pe urmă vorbiră despre călătorii, și Anton îi împărtăși visul său. Voia ca, după terminarea școlii medii, să intre într-o școală de marină spre a putea călători; voia să vadă țări străine, să lupte cu furtunile, să debarce apoi pe o insulă pustie. Iar odată ajuns acolo, să pescuiască și să rămînă singur, departe de oameni.

— Ce să faci singur pe o insulă pustie? îl întrebă Stiopa. Ia te uită unde-mi era Robinson! Și-apoi, nici nu mai sînt insule pustii.

Discutară apoi despre un film pe care-l văzuseră de curînd și despre actorii care interpretaseră rolurile. Stiopa era mare iubitor de teatru. Ce-i drept, nu visa să se facă artist — după terminarea școlii avea de gînd să urmeze istoria — dar frecventa cu entuziasm cercul lor dramatic. Cum veni vorba despre asta, îl bătu pe Anton pe umăr și-i zise:

— Știi ceva? Ia înscrie-te și tu în cercul nostru! Tocmai ne-am apucat să pregătim o piesă nouă! Joacă și Marina Zorina!

Anton se uită bănuitor la el, dar Stiopa îl privea atît de deschis, de sincer, încît Șelestov dădu frîu liber dorului său de a se apropia de oameni, de tovarăși, și-i răspunse:

— Bine, vin!

Dar la prima repetiție lipsi...

— N-am nevoie de astfel de elemente! spuse conducătorul cercului.

Stiopa Orlov, ajutat de Marina, sărira însă cu hotărîre în apărarea lui și, în încheiere, își luară angajamentul, și unul și altul, să se intereseze și să discute cu Anton. Așa că, după repetiție, porniră amîndoi spre el. Pe drum însă, Stiopa se uită la ceas și își aduse aminte, speriat, că trebuie să meargă imediat acasă, unde-l aștepta o treabă care nu suferea amînare.

— Du-te tu! îi spuse el Marinei. Ce-are a face că ești singură! Și spune-i tot, hotărît! Vorbește și din partea mea!

Într-adevăr, ce era rău în faptul că avea să-l viziteze singură? Marina, luîndu-și deci inima în dinți, se duse.

Îi deschise Nina Pavlovna. La început, mama lui Anton se miră, dar pînă la urmă îi zîmbi cu simpatie:

— Tonik nu-i acasă! Dar intră, te rog!

— Nu, nu-i nevoie! Transmiteți-i numai, vă rog, că...

— Nu-i transmit nimic! Te rog să intri!

Pentru Nina Pavlovna, vizita Marinei era o surpriză plăcută, căci, după întoarcerea fiului ei și discuția cu Praskovia Petrovna, ea căuta să facă imposibilul, căuta orice cale pentru a se apropia de băiat. Lua bilete la teatru, se dusese cu el la cinema, apoi la Galeria Tretiakov, așa că sosirea fetei îi deschidea un drum nou. „Anton nu-i chiar atît de mojic, iar o fată bună poate să-l potolească, să-l îmblînzească".

Nina Pavlovna vorbi cu ea, prudent, prevăzător, despre Anton, iar Marina, fără a-și scoate paltonul sta pe marginea unui scaun și, sfioasă, nu-și ridica ochii din pămînt. Nu mai știa ce caută acolo, de ce mai zăbovește. Spusese ce avea de spus, dar rămînea în casa aceea. Sta gata de plecare, însă nu se ridica de pe scaun... Deodată auzi un zgomot care-o făcu să priceapă că nu așteptase în zadar. Cineva răsucise cheia în broasca de la intrare, iar Nina Pavlovna, care ieșise în antreu, spunea:

— Iată-l și pe Tonik!... Tonik, ai musafiri!

Marina, sărind de pe scaun, roșie ca racul, turui într-un suflet:

— Cercul dramatic este colectivul cel mai tare și mai strîns unit... Trebuie să fii... Acolo toți depind unul de altul și nimeni nu poate fi înlocuit. Vezi... Stiopa a spus să-ți transmit asta. Vezi... Da! De ce n-ai venit? Unde ai fost?

— Ocupat! Cu treburi! îi răspunse scurt Anton.

— Ce treburi? întrebă fata, cîntărindu-i parcă răspunsul acesta sec și, încă o dată, gravă, adăugă: Și asta tot treabă e! Dacă nu vii la repetiția următoare, au să te excludă! La revedere!

Își luă repede rămas bun de la Nina Pavlovna și plecă.

— De ce n-o conduci? îl întrebă Nina Pavlovna pe Anton.

— Da' ce, e musai? i-o tăie băiatul, și Nina Pavlovna nu pricepu ce însemna asta. Deodată se cutremură: i se păru că Anton miroase a votcă! Apropie-te! îi spuse ea.

— Pentru ce?

— Suflă! și Nina Pavlovna îl apucă de umeri. Dar Anton se smuci și se duse în odaia lui, unde se încuie cu cheia.

27

Anton luă parte la a doua repetiție, dar la a treia lipsi din nou. Conducătorul cercului își scoase atunci, fără o vorbă, stiloul din buzunar și-l șterse de pe listă.

— Foarte bine! făcu a doua zi, nepăsător. Anton, căruia Stiopa Orlov îi povesti cele întîmplate.

— Ce fel de om ești tu? și Stiopa clătină din cap. Nu te înțeleg!

Își respecta însă cuvîntul dat Praskoviei Petrovna și se ducea mai departe la Anton, să-l ajute la matematici. Lui Anton îi plăcea firea lui liniștită, cam flegmatică. Îi mai plăcea și faptul că Stiopa nu se supăra cînd el nu înțelegea ceva. Cu Stiopa putea discuta orice! Nu era ca Volodea Volkov, care nu vorbea decît despre matematici. Și ca tovarăș Stiopa era altfel, mai cald, mai apropiat. Poate că s-ar fi împrietenit cu el dacă toate astea s-ar fi întîmplat mai demult și, mai ales, dacă n-ar fi ajuns între timp să acționeze din plin forța aceea care îl atrăgea în altă parte.

Anton nu-și dădea seama — avea s-o facă mult mai tîrziu — că contactul cu Vadik și cu lumea lui descompusă, putredă îi lăsa în suflet o urmă, uneori mai adîncă, alteori mai ușoară, dar totdeauna amară; ba jargonul lor hoțesc, de neînțeles pentru ceilalți oameni, ba jocurile de cărți și chefurile lor, ba întîlnirile cu Galia, ba relatarea unor aventuri recente și povestirile despre hoți vestiți, ba „panseurile" „Guzganului" privitor la rosturile vieții (a trăi înseamnă a bea; ce-i al tău e și-al meu, ce-i al meu nu-i și-al tău), ba lecțiile cu privire la „meseria" lor: cum să „faci pe nebunul", pe beatul sau pe bîlbîitul, ce trebuie să faci, ce trebuie să știi, cum să te strecori și cum să procedezi într-un moment greu, fără să mai ții seama de ceva:

Inima-ți bată vioaie,
Pistolul nu-ți tremure-n mîini...

Iar cînd veni ziua ca „Guzganul" să spună: „Basta! Ai ascuns destule mațe, să te apuci acum de treabă!" lui Anton i se tăie răsuflarea. Gata! Îl cuprinse și frica, și emoția. Nu era nici supărat pe oameni și nici lacom. Nu-l interesau banii și nu se întrebase niciodată ce se întîmplă cu „mațele" pe care le ascundea. Primea tot ce-i dădea Vadik din timp în timp, fără să stea și să cugete dacă era mult sau puțin și cum se împărțea restul. Acum, gîn-

dindu-se la „treaba" la care va lua parte, îl atrăgea cu totul altceva: cum se procedează? Înfruntarea primejdiei, falsul romantism... cineva se va apăra, cineva îi va urmări... Exact ca în Conan Doyle... Căuta să intre în atmosferă, să se pregătească pentru orice eventualitate... Nu voia să se facă de rîs în fața tovarășilor. Cumpărase de la farmacie un bisturiu. Dăduse pe el trei ruble și cincizeci de copeici... Armă! Cu ea, josnicia îți se pare eroism, iar frica se preface în curaj. Vezi? Acum poți să umbli șmecherește și să faci tot ce altora le este oprit.

Pe urmă, „Guzganul" își botează banda „Moț" și Anton îl lăsă o clipă să-i ardă mîna cu țigara: Legămîntul!

Erau și ceasuri în care vocea neînfrîntă a conștiinței se ridica împotriva tuturor acestor fapte ale lui, erau zile cînd în troleibuzul arhiplin i se părea că toată lumea îl privește bănuitoare. Dar acestui sentiment îi lua locul cînd deznădejdea, cînd o hotărîre desperată. Încerca atunci să-și înăbușe conștiința neascultătoare, s-o împingă în colțurile cele mai ascunse ale sufletului său ca să nu-i mai audă glasul. Și se străduia din răsputeri să pară mîndru și independent.

Era prudent: băgase maică-sa ceva de seamă sau nu? Era abil: avea în buzunar douăzeci de ruble primite de la Vadik, dar cînd se ducea la cinema îi cerea bani Ninei Pavlovna. Ba îi aducea și restul, ca să nu-l bănuiască.

— Dă-mi de troleibuz...

— Ia-ți bani din bufet!

— Dă-mi tu!

Și respecta ostentativ programul. Cînd venea acasă, întreba:

— N-am întîrziat?

Erau însă și situații cînd se vedea silit să întîrzie. Atunci era mojic și o făcea pe maică-sa să plîngă.

— Tonik! Tonik dragă! Astîmpără-te, te rog! Vrei oare să nimerești în cine știe ce poveste urîtă?

— Nu mă sperii tu cu poveștile tale urîte! Tu mă apeși mai rău decît orice! Mă simt ca într-o închisoare!

— Habar n-ai tu cum e la închisoare...

— N-oi fi avînd eu, dar au alții!

— Cine?... Tonik, de unde toate astea la tine? Doamne!

Nina Pavlovna era tot mai bănuitoare. Și tot mai mult îi era frică.

De pildă, Anton zicea că se duce la patinaj.

„Ce patinaj o mai fi și ăsta? se întrebă Nina Pavlovna. Iarna-i pe sfîrșite. A început dezghețul"...

Și îi legă într-un anumit fel șireturile la ghetele cu patine. Anton se întoarse seara tîrziu.

— Ai fost la patinaj?

— Fost.

— Ai patinat?

— Da.

Dar Nina Pavlovna se uită la ghete și văzu că șiretul era tot așa cum îl legase ea. O mințea deci!

Iarna a trecut, pîrîiașele primăverii au secat și, de jur împrejur, lumină și strălucire. Numai în inima Ninei Pavlovna mai dăinuia, ca într-un beci adînc, gheața fricii și a tristeții. Căuta însă să-și ascundă răceala și bănuielile, iar cînd Ludmila Mironovna o rugă într-o zi să treacă pe la ea, zise:

— Am impresia că totul merge bine! În ultimul trimestru, Anton n-a avut nici o medie de doi!

Primea semnale de alarmă și de la Praskovia Petrovna, dar căuta să nu le ia în seamă, să le găsească o justificare.

— Nina Pavlovna, fetele spun că l-au văzut pe Anton cu o sticlă de votcă!

— Nu, Praskovia Petrovna! Nu! Cum se poate una ca asta? Sînt eu oare dușmana fiului meu? Era cu o sticlă de apă minerală! Eu l-am trimis... „Doamne! Să ajungă cel puțin să-și dea examenele!"

Căuta în același timp o cale prin care să se poată apropia de școală. De-abia acum pricepu că școala îi fusese cel mai bun aliat și prieten. Se ducea acolo

aproape în fiecare zi, discuta cu profesorii, activa în comitetul de părinți, făcea diferite controale, primise să fie președinta comisiei pentru pregătirea sărbătoririi zilei de 1 Mai, înființă o gazetă de perete a părinților, ba se apucă să facă un raport în legătură cu educația pe care trebuie s-o primească tinerii în familie.

Dar îngrozitoarea senzație că Anton se prăbușește sporea, sporea mereu. Iată-l, citește o carte cu un titlu înspăimîntător: „Banda lui Tacker", sau desenează pistoale și pumnale, fredonînd de dimineața pînă seara cîntecul din „Vagabondul". S-ar putea ca toate acestea să nu ascundă nimic prea grav, dar „Banda lui Tacker"? Ce-i trebuie lui cărți cu măști pe coperte? De unde le are? Tot de la Vadik?

Într-o zi veni acasă cu mîna bandajată.

— Ce ai?

— Mă doare.

Îl sili să-și scoată pansamentul. Descoperi o rană mică, rotundă, care supura.

— Unde te-ai rănit?

— În laboratorul de chimie... Mi-a căzut pe mînă o picătură de acid sulfuric.

Să-l creadă sau nu? Dar poți oare să nu-l crezi chiar niciodată? Cum să te rabde inima să-ți înstrăinezi copilul?

Iată că într-o duminică, la prînz, se pomeni cu un băiat. Era într-o scurtă de piele, beat, rupt, cu cearcăne la ochi, și făcea scandal pe scară. Anton se sculă de la masă, îl luă de braț și plecă, potrivindu-i cu grijă șapca pe cap. Nina Pavlovna, lăsîndu-și vasele nespălate, se luă după ei. Se urcă în tramvai pe cealaltă parte, coborî o dată cu ei și-i urmări, mergînd pe lîngă case. Voia să vadă unde se duc. Dar fură zadarnice toate măsurile ei de precauție.

— Mă spionezi?! îi zise Anton, schimonosit de furie. Pleacă! Pleacă, altfel...

— E un prieten de-al meu — îi explică el mai tîrziu, cînd ea încercă, mînată de desperare, să afle ceva. Mă înțelegi? Un prieten! Îl puteam lăsa în

halul în care era? Vrei să știi cum îl cheamă? Poftim, Valovoi! Oleg Valovoi! Să nu-ți faci nici un fel de iluzii: prietenia asta n-ai să mi-o poți strica!

Duminica următoare, Nina Pavlovna simți și mai puternic forța îngrozitoarelor lui prietenii. Sîmbătă trecuse pe la ei Stiopa Orlov și-l poftise pe Anton să meargă cu toată clasa într-o excursie, la Abramțevo. Voiau să viziteze casa lui Aksakov.

— Cică acolo și-a citit Gogol „Suflete moarte"... — căută să-l convingă Stiopa Orlov. Acolo a trăit și Repin, iar Vasnețov tot acolo și-a pictat celebra „Alionuška"...

Anton refuză. Refuză sub motiv că se duce cu maică-sa la vilă. Nina Pavlovna și Iakov Borisovici se pregăteau într-adevăr să plece din oraș. Aveau de făcut la vilă anumite pregătiri de primăvară. Dar plecau mai ales pentru că voiau să-l scoată pe Anton din Moscova.

Cînd auzi despre excursie, maică-sa încercă să-l convingă că ar fi bine să se ducă și el cu clasa la Abramțevo, însă Anton nu se lăsă:

— Ce să caut acolo?

Numai că duminică dimineața îi spuse că are treabă și că nu vine cu ei la vilă.

— Trebuie! Mă-nțelegi? Trebuie! repetă el în neștire, și Nina Pavlovna presimți că se ascunde ceva groaznic în încăpățînarea lui.

Uitînd de toate, se aruncă în genunchi în fața lui, i se agăță de mînecă, dar Anton o respinse. Indignat, Iakov Borisovici căută să-l oprească și-l apucă zdravăn cu amîndouă mîinile, dar Anton îl lovi cu piciorul în burtă și fugi trîntind ușa.

Mama pierduse puterea asupra fiului ei, iar fiul își pierduse cu totul stăpînirea de sine.

Cît se căină mai tîrziu Nina Pavlovna că nu fugise atunci după Anton, că nu-l oprise, că nu-l întorsese din drum... Cum de se gîndise la mîndria ei cînd își pierdea fiul? Își dădu seama de acest lucru îndată ce își veni în fire. Anton plecase pentru totdeauna

de lîngă ea! Chiar dacă se întorcea, tot plecat avea să rămînă!

Ieşi în fugă pe scări:

— Anton!

O îngrozi însă tăcerea scării; şi o luă la fugă pe trepte în jos.

La etajul de dedesubt se întîlni cu o femeie cărunţă; locuia în apartamentul 58.

— Pe băiat îl cauţi? o întrebă ea. L-am zărit la poartă...

— Îl cunoaşteţi?

— Sigur! Fiindcă veni vorba, voiam să vă spun de mult că-şi tot face de lucru prin pod... Zice că are porumbei, dar n-am văzut nici un fel de porumbel acolo...

Fără s-o mai asculte pînă la capăt, Nina Pavlovna alergă în stradă. Dar Anton dispăruse. Treceau oameni, fiecare cu ale lui, fiecare cu bucuriile, cu necazurile şi grijile lui, dar băiatul ei parcă intrase în pămînt. Nici la bunica nu-l găsi. Şi Vadik plecase undeva. Nu plecase de mult, iar Bronislava Stanislavovna nu ştia unde se dusese. Aşa că Nina Pavlovna se întoarse la maică-sa, căzu pe divan şi începu să plîngă în hohote.

— Nenorocire! Presimt că se apropie o nenorocire!

Bătrîna se pierdu. Alerga în jurul fetei sale:

— Păcatele mele... Nu i mai da voie să vină aici! Ştii ce rău s-a făcut Vadik? Un nemernic!

— Dar dumneata ce-ai păzit pînă acum? îi reproşă Nina Pavlovna. Cum de n-ai observat pînă acum? De ce nu mi-ai spus?

— Fiindcă sînt o bătrînă proastă! mormăi bunica, încercînd să se apere.

Rămaseră aşa multă vreme, sfătuindu-se şi întrebîndu-se ce-i de făcut. Nina Pavlovna hotărî în cele din urmă să se ducă la Ludmila Mironovna. Ea o va înţelege şi o va ajuta. Îi venea foarte greu să ceară ajutorul miliţiei şi să-l reclame pe propriul ei fiu, dar trebuia. Simţea că-şi iroseşte în van ultimele puteri

în lupta pe care o ducea pentru băiat, simțea că e neputincioasă și are nevoie de sprijinul cuiva mai puternic, mai inteligent. Ludmila Mironovna nu era însă de serviciu. Iar cu altcineva nu voi să vorbească.

Se întoarse deci acasă. Pe scări își aduse aminte de femeia aceea căruntă, de la 58, și de ceea ce-i spusese despre pod. Se urcă deci în pod, păși în semiîntunericul ce domnea acolo, se lovi cu capul de ceva și se murdări toată. Îi era frică, dar făcea eforturi desperate, poate chiar eroice, pentru a găsi ceva care s-o poată lămuri asupra soartei fiului ei. Dar nu găsi nimic.

Era tîrziu, prea tîrziu...

28

De data aceasta era definitiv! Anton ajunsese aproape să-și urască mama. Ce se tot băga? Degeaba, nu mai putea fi schimbat! Orice-ar fi să fie, va rămîne cu „ei". Ei, și ce? Foarte bine! Dar mama se vîră peste tot, îl spionează, ba mai face și crize de isterie!

Acestea erau gîndurile lui, în drum spre locul întîlnirii: Devicie Pole. Trebuie! Cum nu pricepe ea că el trebuie să se ducă? Toți pentru unul, unul pentru toți! În buzunar avea bisturiul acela de trei ruble și jumătate. Pornise iar la o „treabă".

Prima oară fusese cu trei zile în urmă, în Parcul de Cultură. Ghenka Lîzlov îi băgase acolo printr-o curte. Apoi, printr-o spărtură în gard. Scosese din sîn ceva și se lăudase:

— Am făcut rost de o pocnitoare!

„Pocnitoarea" era un browning vechi, căruia îi lipsea percutorul și pentru care nu avea gloanțe. Dar îl ținea în mînă ca pe un pistol adevărat...

Ghenea conduse grupul în fundul parcului. Mergeau dispersați, ca să nu atragă atenția. La auzul

fluierăturii convenționale trebuia să se adune toți lîngă Ghenka și Vadik. Anton și Oleg Valovoi, discutînd aprins, o luară înainte. Cînd auzi fluieratul și se întoarse, văzu că Ghenka și Vadik stăteau pe o bancă cu alți doi băieți. Crezu că erau cunoscuți, dar Oleg îi zise:

— Să mergem, fluieră!

Nici nu apucară bine să ajungă lîngă ei, cînd văzură că băieții îi dau lui Vadik aparatele lor de fotografiat — le purtau agățate pe umeri — iar Ghenka bagă „pocnitoarea" în buzunar.

— În regulă! rînji Vadik.

— Acum stați aici și așteptați pînă fluier! le ordonă Ghenka celor doi străini. Iar alor săi le spuse scurt: Hai! Bineînțeles, nu mai fluieră. După ce își scoase prietenii din parc, folosind aceeași cale ca la sosire, zîmbi: Mari proști mai sînt!

Se miră și Anton. Nimeni nu se apărase, nimeni nu-i urmărise, totul mersese strună. Îi venea să și rîdă. Arătaseră la doi găligani de băieți o bucată de fier, li se spusese „dați", și ei le dăduseră aparatele lor de fotografiat... Li s-a spus „stați", și ei au stat ca proștii! Interesant... Cît timp or mai fi rămas acolo pe bancă? Și asta așa, ziua în amiaza mare, într-un parc, unde oricînd poate apărea cineva de pe orice alee. Anton nici nu-și dăduse bine seama ce s-a întîmplat. De fapt nu participase la nimic. Totul se desfășurase de la sine!

Acum ieșeau din oraș. Nu vorbiră despre scopul acestei deplasări. Ai fi zis că și uitaseră de el. Cînd coborîră din tren, trecură printr-un sat și ieșiră la hotarul unui cîmp care se termina cu niște tufișuri ce se transformau mai încolo în pădure. Era o zi caldă. O zi luminoasă de primăvară. Iarba tînără — nu apucase încă să acopere tot cîmpul — avea culoarea aceea fragedă, neîntinată, pe care și-o pierde în iulie, în august. Și cerul era la fel de curat, fără pic de nor. Băieții uitaseră parcă ce căutau acolo. Mergeau pe cîmp, intrau în băltoacele care nu se uscaseră încă, culegeau primele flori de primăvară.

Erau flori mici, cu tulpinițe scurte, și nu le puteai strînge mănunchi, dar ce le trebuia lor buchete? Erau totuși flori, și florile aduc totdeauna bucurie...

O singură dată Ghenea deveni atent: zărise un tînăr. Era singur și avea o carte în mînă. Ieșise din tufișuri și mergea agale spre sat, adîncit în lectură. Ghenka Lîzlov i-l arătă lui Vadik, dar din cealaltă parte se auzi un cîntec de armonică și pe cărare apăru un grup numeros de fete și flăcăi. Pînă să se îndepărteze ei și să se stingă zvonul cîntecului și glasul fetelor, tînărul se apropiase prea mult de sat.

— Înainte! comandă Ghenea.

Anton observase că, de la o vreme, Ghenea juca un rol de frunte în bandă. De pildă, nici rîndul trecut nu fusese „Guzganul" cu ei. Ghenka îi condusese. Tonul lui rece, de comandă, privirea pătrunzătoare, sprîncenele îmbinate deasupra nasului — uneori mai expresiv chiar decît cuvintele — îi făceau pe băieți să-i dea ascultare.

Trecuseră de tufișuri. Anton, ca să-și încerce bisturiul, tăie un băț. Ajunseră pe urmă la malul unui lac, după toate aparențele artificial, cu malurile adumbrite de mălini, cu frunze timpurii înverzite ce se deslușeau bine pe fondul întunecat al pădurii, care abia se trezea la viață.

— Hai să facem o baie! zise cineva.

— Baie, acuma?

Pînă să încerce Vadik apa, Ghenea se și dezbrăcase și sărise în lac. Iar în cădere, sfărîmă parcă o uriașă oglindă, și mii de stropi, ca tot atîtea cioburi de sticlă, țîșniră în toate părțile, strălucind în soare. Iar mălinii, care pînă atunci se oglindiseră în unde, se clătinară și se frînseră...

Se dezbrăcă și Anton și, urmînd pilda celorlalți, sări și el în apă, care-l arse ca apa clocotită. I se oprise inima și fu cît pe ce să țipe, dar se stăpîni și începu să înoate. Nu răbdă însă prea mult mușcătura apei și ieși la mal, clănțănind din dinți, iar după el, unul cîte unul, ieșiră și ceilalți băieți. Se întinseră pe mal, la soare.

În acest timp, pe partea cealaltă a lacului, în tufișuri, mișcă ceva. Erau două persoane: un tînăr și o fată. Anton băgă de seamă cît de atent, de încordat deveni dintr-o dată Ghenka. Schimbă o privire cu Vadik și, fără o vorbă, se îmbrăcă. Se îmbrăcară și ceilalți și porniră în jurul lacului, după Ghenka. Anton rămase mai în urmă. Îi tremurau mîinile, și șireturile de la ghete se încăpățînau și nu se lăsau legate. Îi ajunse totuși pe ceilalți și intră cu ei tot mai adînc în tufișuri. Văzu că fata întoarce capul spre ei, îi privește și-i spune ceva tînărului, acesta întoarce și el capul, dar continuă să meargă mai departe în același pas. O parte dintre băieți, în frunte cu Ghenka, le-o luă înainte, dar apoi se întoarseră brusc și le ieșiră în întîmpinare, în timp ce ceilalți, împreună cu Vadik, se apropiau din urmă.

Primul lucru care-l impresionă pe Anton, după ce își înconjurară victimele, fu fata. Avea ochii albaștri ca cerul, mari, cu gene lungi, în care lucirile fericirii, nestinse încă, luptau cu frica crescîndă. Luptau, dar nu se stingeau. Ca și cum nu credea, nu putea, nu voia să creadă că pe pămînt poate exista ceva rău atît timp cît totul în jurul ei era scăldat în soare, lumină și bucurie.

Tînărul era bine legat și părea vîrtos înfipt pe picioarele lui. Puțin cam greoi, era însă puternic și încrezător în forțele sale. Văzîndu-se înconjurat, se opri și privi atent la cei din gașcă.

— Ce vreți?

Ghenka își scoase „pocnitoarea", iar în mîinile lui Paska Elaghin luci un cuțit de cizmărie, cu mînerul înfășurat în sfoară.

Tînărul făcu o mișcare, dornic să scape de fata care-l ținea de braț, dar ea îl prinse cu și mai multă putere.

— Lesik! Nu!

Tînărul își trase totuși mîinile și, punîndu-se în gardă, îi zise:

— Fugi!

— Prindeți-o! țipă Ghenka și se aruncă asupra lui.

Fata, îngrozită că începe lupta, scoase un strigăt, dar Oleg Valovoi îi porunci:

— Gura!

Fata își acoperi fața cu mîinile.

— Ai grijă de ea! zise Valovoi, vîrîndu-se în încăierare.

Anton își scoase bisturiul, dar cum nu știa ce să facă cu el, se apucă să-și cioplească bățul.

În cîteva minute, încăierarea luă sfîrșit: Paşka Elaghin îi smulse brutal tînărului ceasul, în timp ce Vadik se apropia zîmbind de fată, arătînd cu degetul și spre ceasul ei.

— *Bitte*!

Fata, uimită, îl privi, și-l scoase fără un cuvînt și i-l întinse.

— Ce curte ți-aș mai face, drăguțo! zise el, înclinîndu-se. Umblați sănătoși!

Tînărul făcu o mișcare, vrînd să apere fata, însă banda se și risipise în tufișuri. Fugise și Anton, strecurîndu-se printre ramurile înmiresmate, cu mugurii umflați. Nu-și putu înfrînge însă dorința de a mai privi o dată spre fata cu ochii albaștri: întoarse capul și o văzu căzută la pieptul tînărului. Plîngea, iar el o îmbrățișa cu duioșie, șoptindu-i ceva, probabil ca s-o liniștească. Și atunci, în mintea lui Anton se făcu lumină, ca și cum un fulger despicase noaptea într-un ceas de groază: cît de mîrșavă fusese fapta lor!

29

După asta, Anton nu se mai duse la Vadik. În schimb îi telefonă Vadik în cîteva rînduri, și Anton pretextă ba că-i bolnav, ba că are treburi urgente. Vocea lui Vadik îi amintea de acel „*Bitte*", de privirea

speriată a fetei cu ochi albaştri, de tînărul care-i îmbrăţişase umerii tremurînzi...

Ca un făcut, Stiopa Orlov îi povesti despre excursia pe care o făcuseră la Abramţevo şi despre o întîmplare aflată de la ghid: lui Aksakov îi plăcea foarte mult să culeagă ciuperci. Dar, bolnav şi slăbit, nu se mai putea plimba decît pe aleile parcului. Iar Gogol, pentru a-i face bătrînului plăcere, culegea ciuperci şi le înfigea din nou în pămînt pe lîngă aleile pe unde se plimba el. Bătrînul îi descoperi repede şmecheria, dar, la rîndul său, pentru a-i face plăcere lui Gogol, se prefăcea că nu ştie nimic.

Iar Stiopa îşi încheie povestirea, spunînd:

— Ce minunat e să faci bine oamenilor!

Aşa se întîmplă că, dintr-o dată, conştiinţa pe care Anton o înmormîntase undeva, în adîncul sufletului său, ieşi din nou la iveală şi-i lumină faptele cu lumina ei. Poate că nu tocmai în lumină deplină, dar concepţia lui deformată, greşită despre viaţă, concepţie care se născuse în mintea lui tot atît de deformată, se clătină. Poate că Anton nu-şi pusese încă întrebarea ce înseamnă să trăieşti fără ţel, să duci o viaţă fără sens sau să urmăreşti un ţel nedemn de un om, să-ţi creezi bucurii din josnicii şi murdării, din durerea altora. Poate că mintea lui, necoaptă încă, nu pricepea ce înseamnă să fii om, nu descoperise încă rosturile vieţii. Datorită lui Stiopa, Anton pricepu însă un lucru: „Ce minunat e să faci bine oamenilor!"

Acasă, începu să-i fie milă de maică-sa. Îi văzu faţa trasă, privirile îngrijorate şi o întrebă dacă n-are nevoie de el... să se ducă după cumpărături, s-o ajute cu ceva. Altcori îi venea să-i spună tot, dar îi era frică. De altfel, ce rost avea? Ar plînge, însă de ajutat tot n-ar avea cum să-l ajute. Şi-apoi nu se va mai întîmpla niciodată! „Am să mă îndrept!"

Şi Praskovia Petrovna observă la el o schimbare în bine. Nu băgă de seamă un singur lucru: că Anton îşi ferea privirile de privirile ei...

Intr-o duminică, în cadrul şcolii se organiză o zi de muncă voluntară pentru plantarea de pomi în Moscova. In dimineaţa aceea se sculă mai devreme ca de obicei, se sfătui cu Nina Pavlovna cum să se îmbrace, găsi în sfîrşit un costum vechi de schi şi nişte pantofi uşori şi plecă, refuzînd categoric să ia ceva de mîncare. Trebuia să facă o grădiniţă în locul unde fuseseră nişte barăci dărîmate de curînd. Munci cu rîvnă, cărînd pămîntul cu targa sau făcînd tot ce i se cerea. Se alese cu băşici la mîini, îl cam dureau umerii, murea de foame, dar era vesel şi se simţea uşurat.

Se întîlni în cîteva rînduri cu Marina : era şefă de brigadă şi pe faţă i se citea sentimentul răspunderii şi o voioşie fără margini. Era îmbrăcată cu nişte pantaloni negri de trening şi cu o jachetă veche de lînă. La început îşi strînsese părul într-o băsmăluţă în pătrăţele, dar, după un timp, băsmăluţa îi lunecase pe umeri şi atunci capul i se lumină ca o floare de răsărită.

Anton o privise pe furiş, fata îi simţise privirile şi îi răspunsese prin zîmbete abia mijite.

In sfîrşit terminară : pe maidanul acela urît şi pustiu apăruseră alei, cărări şi straturi cu flori. Era într-adevăr plăcut să te gîndeşti că totul e opera mîinilor tale, că mîine, poimîine vor înverzi boschetele şi vor înflori florile...

Inainte de a se despărţi, băieţii şi fetele se înţeleseră să se ducă în seara aceea la cinema. Se apropiau examenele şi nu vor mai avea timp de aşa ceva. Acum însă era tocmai bine. Anton, cu gîndul să se ataşeze grupului din care făcea parte şi Marina, se întoarse acasă, mîncă ceva în grabă şi, pregătindu-se de plecare, îşi puse costumul cel nou şi cravata.

— Unde te duci ? îl întrebă Nina Pavlovna.

— La cinema, cu băieţii !

— Cu care băieţi ?

— „Cu care"... cu cei de la şcoală ! încercă Anton să se burzuluiască după vechiul său obicei.

— Vin și fetele ?
— Vin !
— Și Marina ? zîmbi Nina Pavlovna.
— Nu știu. Poate... — făcu Anton pe nepăsătorul.
— Să-ți dau bani pentru un singur bilet ?
— Dă-mi pentru două — zise Anton, zîmbind la rîndul său.

Cumpără într-adevăr două bilete. După care se plimbă în sus și în jos prin fața cinematografului. O aștepta pe Marina. Cum o văzu, îi și ieși în întîmpinare.

— Am întîrziat... Nu știi, mai sînt bilete ? îl întrebă fata, roșie la față. Alergase.

— Poftim ! și Anton îi întinse, cu un gest teatral, cele două bilete.

Marina, privindu-l recunoscătoare, roși și mai tare.

— Ce băiat bun ești ! Mulțumesc ! Cît costă ?
— Așa ceva nu se întreabă !
— De ce ? se miră fata. Altfel nu primesc !

Știa că multe fete nu se sfiau să se lase invitate de băieți la patinoar, la cinema sau la bufet, unde erau tratate cu cafea, cacao sau prăjituri, fără să se întrebe de unde au bani. Pe ea însă lucrul acesta o indigna și se ferea să se ducă la cinema cu băieții. Așa și de astă dată : se încăpățînă să-și plătească singură biletul.

— Altfel nu primesc ! Nu merg !

Lui Anton îi veni greu, foarte greu să-i ia cele două ruble și jumătate, mai ales că ea îi dăduse trei și el nu avea cincizeci de copeici pentru rest. Dar în același timp purtarea Marinei îi plăcea. În lumea lui Vadik și a prietenilor săi exista un obicei. Ca să fii „șic", trebuia să scoți cu un gest larg din buzunarul de la piept o hîrtie de o sută și s-o întinzi, în văzul fetei, bufetierei. Fetele mîncau și beau, și uneori habar nu aveau de unde venea sutarul scos cu atîta eleganță. Nu s-ar fi dus nicăieri cu un băiat care nu le-ar fi oferit nimic ! Vadik avea, în privința asta, o concepție a lui, însușită dintr-un roman străin : cînd vrei să cucerești o femeie, trebuie să fii

insistent. Dar ca s-o păstrezi, trebuie să ai bani. Probabil însă că teoria asta a lui nu era totdeauna valabilă, căci uneori se plîngea enervat:

— Am cheltuit o groază de bani cu toanta asta, dar n-a vrut să vină cu mine!

Mai exista în lumea lor un obicei din cale-afară de scîrbos: erau unele fete — chifle, așa le ziceau ei — care plăteau și pentru băieți... Galia „Buzata", de pildă... Căuta să-l atragă pe Anton, oferindu-i tot felul de tratații... Dar Anton nu voia să se gîndească acum la toate astea...

Uitase tot. Nu se mai gîndea decît la faptul că era la cinema cu Marina. Cu o fată bună. Ca să-i poată da restul, se duseră la bufet și băură, rîzînd, cîte un pahar de suc de roșii...

Totul era minunat, iar de voie bună, să nu mai vorbim... Anton o zări pe Jenia Varskaia, care-i privea înțelegătoare. Așa sînt fetele: ieși cu cineva fără nici un gînd ascuns, dar ele încep să șușotească și să-ți arunce priviri ironice și răuvoitoare... Nu se sinchisi însă de ea. După ce văzură filmul „Medicul de țară", ieșiră din nou împreună în stradă.

— Ți-a plăcut?

— Așa și așa...

— De ce „așa și așa"? se miră Marina. Ce oameni! Adevărați oameni ruși!

— Ca la cinema! rosti Anton, indiferent.

— Ce înseamnă „ca la cinema"? se înfierbîntă Marina. Nu există oameni ca ei și în viață? De ce vorbiți așa voi, băieții? Ideal? Ha-ha! Cărți? Ha-ha! Vis? Ha-ha! Spune-mi, de unde au ieșit toți băieții ăștia, papițoii ăștia? Mi-e și scîrbă să-i privesc!

Marina nu era una din fetele cărora le turuia gura într-una. Nu turuia ca o moară neferecată, dar nici distantă nu se arăta. Cînd era cu Anton, se purta totdeauna foarte firesc, astfel că și de astă dată îi spuse tot ce avea de spus despre cărți, despre Gorki, despre portretul acela unde el pare că vrea să-și

scoată inima, întocmai ca Danko, spre a o dărui oamenilor.

Anton uitase de portretul acela, iar cînd și-l aminti, își dădu seama că nu-l înțelesese. Pentru el nu reprezenta altceva decît o poză, o poză care nu-i spusese nimic. Intimidat, tăcu, iar Marina, băgînd de seamă, curmă discuția. Se lăsă între ei acea tăcere plină de înțelesuri care zămislește fie înstrăinarea, fie apropierea. Se îndreptau spre podul Gorbatîi. Trecură pe lîngă gardul parcului pentru copii „Pavlik Morozov" și intrară. Intrară fără a-și da seama și tot fără a-și da seama se așezară.

Marina tăcea. Era prima ei plimbare cu un băiat, sub luna care arginta ramurile copacilor abia înverziți și așternea izvoade de lumină pe pămînt.

— Ce-ți place mai mult, primăvara sau toamna? îl întrebă ea.

— Mie? și Anton dădu din umeri. Nu știu!

— Cum nu știi? Ți-e totuna? și ochii Marinei luciră șireți.

— De ce „totuna"? se fîstîci băiatul. Nu m-am gîndit!

— Nu știu de ce, dar mie îmi place toamna!

Ah, codrule, de ce mă-mbii
Cu foșnetul, susurul tău?...
Dar, după-alean și bucurii,
Hoinar aleargă dorul meu.

Frumoasă-i toamna în pădure! —
M-aș duce-așa, uitînd de ceas,
O cărăruie să mă fure,
Fără de griji, fără popas...

— De cine e poezia asta? întrebă Anton.

— Tu de cine crezi? rîse fata.

Anton nu-i răspunse și se întunecă.

— De ce ești așa de posomorît? De ce ești ca un arici? De ce nu intri în Comsomol?

— Parcă mă primesc pe mine în Comsomol! șopti Anton. Pe mine nici n-ar fi bine să ma primească!

— Nu vorbi prostii! De ce n-ar fi bine? De ce cauți tu să pari mai rău decît ești în realitate? Ți-am mai spus-o! Ții minte?

— Cum să uit așa ceva? zise Anton cu amărăciune. Numai că în realitate poate sînt altfel!

Gîndul Marinei fugi la Serioja Pronin, la mîinile lui mari, obraznice, la sărutul acela scîrbos, furat aproape, în văzul lumii. În schimb, băiatul care sta acum lîngă ea era reținut, căuta să fie la locul lui și, abătut, își plecase capul în jos și tăcea. Dar lumea îl socotea golan! Uite, a vîrît mîna în buzunar, și-a scos o țigară și o frămîntă nervos între degete. Marina îl privește, se uită la țigară și, simțindu-se brusc în drept s-o facă, i-o ia și i-o rupe.

— Bine?

— Bine! făcu Anton și, scoțînd tot pachetul, i-l întinse. Fata îl rupse în două și-l aruncă undeva, în spatele băncii. Da, Marina! Numai că totul e pe dos! oftă Anton. Cît de mult aș vrea eu să par mai bun decît sînt! Dar nu te poți preface! Oamenii au ochi ageri!

Marina nu înțelegea — de ce această umilire? — dar îi plăcea, căci îi întărea părerea despre Anton. Oare putea fi într-adevăr rău un om care se rușina într-atît de lipsurile lui, mărunte la urma urmelor?

— Să zicem că ai dreptate! Fie! spuse ea. Dar oamenii nu se nasc buni. Ei se educă.

Anton se îndreptă brusc și rosti hotărît:

— Ba nu! Totul este exact invers! Se nasc buni, dar se strică pe parcurs!

— Ce bunătate o mai fi și asta? Vorbești copilării! Bun e numai cine e bun în mod conștient!

— Poate că nici aici n-ai dreptate! șopti Anton, emoționat. A fi bun în mod conștient, aceasta poate

oricine dacă se silește să-și controleze fiecare pas. Dar dacă-și pierde controlul? Bun e numai cine e bun din naștere. Cine vrea neapărat să fie bun...

— Și asta ce-nseamnă? Că nu trebuie să cauți să fii bun?

— De ce? Anton dădu din umeri și, aplecîndu-se din nou, tăcu.

Marinei îi fu milă de el:

— Îți vine foarte greu să trăiești, Anton?

— Cred că în general e greu să trăiești — zise Anton, fără să ridice capul.

— Ce ai? și Marina își lăsă mîna pe brațul lui.

Dar gestul ei îl zgudui. Totul se aprinse în el. Tremura tot. Îi privi degetele subțiri-subțirele și-i veni să plîngă, să plîngă în hohote și să-i povestească totul. Dar cum s-ar fi putut? Ar fi însemnat s-o piardă dintr-o dată! Cum să facă așa ceva?

Își reveni și zise într-o doară:

— Nimic... Acasă...

— Am auzit și eu cîte ceva și bănuiesc că ți-e foarte greu. Eu nu știu, n-am suferit... La noi merge bine. Am părinți buni... „Ticu" și „Mica", așa le spun eu.

— Eu însă... și Anton, făcînd un gest cu mîna se întoarse.

— Hai, spune-mi și mie! O să-ți fie mai ușor — șopti iar Marina, și din nou îi atinse brațul.

Anton se învioră. Cu ce bucurie se lepădă de una din greutățile care-i apăsau sufletul!

Îi vorbi despre drumul lui la Rostov, despre întîlnirea cu taică-său, despre discuția pe care o auzise în noapte. Își mărturisi gîndurile care-l frămîntaseră acolo, pe tampoanele vagonului. Nu-i tăinui decît lacrimile sale. Cînd se uită însă la Marina, o văzu că plînge și simți că pentru el fata asta era cea mai dragă ființă din lume. Cea mai dragă și mai apropiată... Dar... Din nou același „dar"!

Şi totuşi era atît de bine, iar luna atît de mare şi de rotundă! Era cald, liniște... Nici nu-i venea să creadă că putea să-i fie atît de bine! Ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat! Nimic!

Aşa a rămas amintirea acelei seri în sufletul lui. Singura lui seară, amintire sfîntă. La despărţire şopti solemn:

— Marina, niciodată n-am vorbit cu nimeni aşa cum am vorbit cu tine! Eşti atît de bună!

— Eu, bună? se fîstîci Marina. Eu, care intru într-a zecea şi nu ştiu încă ce am să fac? Îmi place şi una, şi alta, şi nu mă pot hotărî!

— Pînă la urmă o să iei însă o hotărîre şi o să faci ce vrei — rosti pe acelaşi ton solemn Anton. Tu nu eşti ca mine! Pot să te rog ceva, Marina?

— Da — răspunse fata, la fel de solemn şi de încet ca el.

— Dă-mi o fotografie de-a ta! Bine?

— Bine!

— Ştii ceva? Vino la noi la televizor — a adăugat Anton, înviorat deodată. Vino într-o zi, da?

Pusese întrebarea cu un ton plin de îndoială...

— Bine, vin! îi răspunse hotărît Marina, convinsă că într-adevăr se va duce.

Şi s-a dus. Şi i-a adus şi fotografia. Anton o întoarse pe dos şi citi: „Cînd te leagă aceleaşi amintiri, cuvintele sînt de prisos".

Iar acum stăteau unul lîngă altul în faţa televizorului: se transmitea un film străin, iar în spatele lor zîmbea mama. Totul era iar atît de liniştit şi de bine! Numai că sună cineva la uşă.

Nina Pavlovna făcu o mişcare, cu gînd să se ridice şi să deschidă, dar Anton sări de pe scaun şi, atingîndu-i blînd mîna, cu un gest cu totul nou, îi şopti:

— Rămîi! Deschid eu!

Cît de mişcată se simţi Nina Pavlovna. Un mic gest, o simplă atingere şi alt ton! Nici nu mai ţi-

nea minte de cînd nu-i mai vorbise așa copilul ei! Și-apoi, din partea unui băiat nu te poți aștepta la duioșie! Nici nu e nevoie! De-aia e băiat. Dar tonul simplu, omenesc, tonul prieteniei și al încrederii... ce altceva poate cere inima unei mame? Nina Pavlovna rămase deci pe loc și privi mai departe fericită și liniștită la cele ce se petreceau pe micul ecran.

Anton, nerăbdător să afle și el ce se va întîmpla cu eroii filmului, deschise ușa repede. Dar cînd îl văzu în prag pe Vadik însoțit de Ghenea înlemni. Iar zîmbetul unuia și privirea sfredelitoare a celuilalt îl făcură să-și piardă cumpătul, să se strîngă ca un arici.

— Iată-l! zise Vadik. Vino puțin!

— Nu pot! Avem musafiri! Nu pot!

Anton își auzea glasul: suna nehotărît. Văzu apoi zîmbetul răutăcios al lui Ghenea Lîzlov. Ieși deci în capul scării și, împingînd ușa cu spatele zise:

— Vin mai tîrziu. Acum nu pot.

— Duminică, la șapte seara... Tot acolo, la Devicie... — rosti scurt Vadik, cu tonul sec al omului care tratează o afacere.

— Tot acolo? și lui Anton i se uscară buzele.

„Tot acolo... pentru același lucru... — și gîndurile îi treceau prin minte ca tot atîtea fulgere. Asta înseamnă că pentru același lucru... Înseamnă că iar"...

Tăcea, buimăcit de noianul lui de gînduri, și nu știa ce să răspundă.

— Nu știu... N-am timp...

— Ți-e frică? îl întrebă Vadik, cu același zîmbet rău.

— Nu mi-e frică! Nu vă gîndiți la așa ceva — șopti Anton, atent însă la ce se petrecea în spatele ușii. De ce? Nu mi-e frică... Nu, băieți! Dar ce-ar fi să ne lăsăm? Să nu ne prindă!

— Înseamnă că ți-e frică! chicoti Ghenea și-l săgetă cu privirea ochilor lui răi.

— Nu, nu mi-e frică, dar...

Tăcu. Nu știa cum să-și exprime gîndurile. Ei însă înțeleseseră și fără explicații.

— Atunci, duminică la şapte! zise dur Vadik, căutînd totuşi să păstreze pe faţă umbra unui zîmbet prietenos.

Anton vru să le spună că nu va veni, că ar fi mai bine să nu se ducă nici ei, dar... Dar sprîncenele lui Ghenea se îmbinară mînioase, crunte, în timp ce glasul lui răsună mai ameninţător ca niciodată:

— Dacă nu vii, faci cunoştinţă cu cuţitul!

Mai tîrziu, mult mai tîrziu, lui Anton îi fu dat să se întîlnească cu un om care îi aduse aminte de clipa asta îngrozitoare şi, poate, hotărîtoare pentru el. Mult, mult mai tîrziu, omul acesta îi povesti viaţa lui, felul în care laţul morţii îi strînsese grumazul şi cum se hotărîse el să scape de această strînsoare cu orice preţ, fie chiar cu preţul vieţii. Îi mărturisi cum „prietenii" lui îi făcuseră „cunoştinţă cu cuţitul", cum îl duseseră într-un loc întunecos şi-l judecaseră pentru trădare. Îi arătă cum îi atinseseră gîtul cu cuţitul, cum îl crestaseră şi cum el îşi zisese în clipa aceea: „Ei, şi? O să mor! Mai bine mort!" Iar „prietenii", simţindu-i parcă hotărîrea nestrămutată, îi trăseseră o sfîntă de bătaie şi-apoi îi dăduseră drumul. Toate acestea avea să i le povestească un om care îndurase multe. Dar asta se va petrece mult mai tîrziu, mult, mult mai tîrziu.

Acum nu vedea decît privirea lui Ghenea Lîzlov şi se sperie. Mai ales că auzea paşii mamei îndreptîndu-se spre uşă. Nu mai avea timp. Nu mai putea să discute. Aşa că zise, ca să scape cît mai repede:

— Bine, bine!

Şi, strecurîndu-se în antreu, trase uşa după el.

Dădu de Nina Pavlovna.

— Cine era?

— Băieţii. Veniseră să mă ia la plimbare, dar nu m-am dus — răspunse Anton.

— Bine ai făcut, fiule. Bravo!

Şi Nina Pavlovna îl sărută.

Anton era convins că scăpase de ei. Că aveau să-l lase în pace, că-l uitaseră. Anul şcolar se terminase, începuseră pregătirile pentru examene şi el voia să cîştige timpul pierdut. Aşa că telefonul lui Vadik îl găsi la masa de lucru. Citea liniştit.

— Nu uita, duminică la şapte!

— Am examene! îi răspunse Anton.

— Vacs! Ţi-ai găsit! chicoti Vadik. Eşti un fricos!

— Bine! Cum vrei tu!

— Să nu-ţi pară rău! Te sfătuiesc prietenește: lasă-te de romantisme de-astea! Iţi vorbesc foarte serios! Ca unui prieten!

Era atît de puţină prietenie în sfatul lui „prietenesc", încît, după convorbirea cu Vadik, Anton nu mai fu în stare să înveţe nimic.

Sub pretextul că are de luat o carte de la Stiopa Orlov, ieşi să se plimbe, să se destindă. Umblă haihui, trist, apăsat de amărăciune. Fără să-şi dea seama, paşii îl mînară pe strada unde se afla casa în faţa căreia se despărţise de Marina. Cînd îşi luase rămas bun, fata îi spusese numărul apartamentului lor, aşa că găsi repede uşa locuinţei ei. Şovăi puţin, puse degetul pe sonerie, dar nu se hotărî să sune. Coborî scările. Se răzgîndi însă şi, de astă dată, brusc, se întoarse în fugă, sărind cîte două trepte deodată, şi apăsă cu putere pe buton. Auzi paşi tîrşiţi, uşa se deschise şi el văzu o femeie care semăna uimitor cu Marina: aceleaşi sprîncene subţiri, puternic arcuite, acelaşi păr auriu, aceeaşi faţă luminoasă.

— Marina e acasă? bîigui Anton.

— Marina? Da, e acasă — îi răspunse femeia şi, întorcînd capul, strigă: Marina, te caută cineva!

Marina era îmbrăcată într-o rochie de casă. Cînd îl văzu, pe chipul ei se citi şi mirarea, dar şi bucuria:

— Anton! Ce bine îmi pare! Intră! Îl duse în camera ei. Şopti cam zăpăcită: Stau aici, cu sora mea...

Anton se căznea să născocească un motiv care să-i justifice vizita. Nu înțelesese ceva la algebră... Avea nevoie de niște articole despre Cehov...

Marinei, Anton i se păru schimbat.

— Ce s-a întîmplat? îl întrebă ea, speriată.

Tăcut, Anton făcu un gest cu mîna.

— Iar acasă?... Știi, mi-a plăcut mama ta... rosti fata, vioaie. Numai că e tristă.

— Asta-i noptiera ta? o întrebă Anton, ca să schimbe vorba.

— Da. Cum de ai ghicit?

— Așa... și băiatul dădu din umeri. Dar adăugă imediat: După fotografia Zoiei.

— Țin mult la ea! Țin mult de tot la ea! Uneori închid ochii și mă gîndesc cum te poți jertfi. Nu de la tribună, cu cuvinte pompoase, ci în fapte... Tu ai putea?

— Dar tu?

— Nu știu... Principalul constă în fapte! După părerea mea, despre asta vorbesc mai mult tocmai cei care nu sînt în stare de nici o faptă eroică!

— Se uită în lungul drumului, dar trăiesc de-a latul lui... Ai dreptate — spuse cu vioiciune Anton, amintindu-și de cuvintele rostite de taică-său, acolo, pe banca aceea din Rostov.

— Vorbe și fapte! răspunse ea cu aceeași vioiciune ca Anton. Eu colecționez... Numai că, știi, e secret... Îți arăt numai ție. Bine? Adun materiale cu subiecte în care oamenii, în fapte, mă înțelegi, în fapte, arată că sînt oameni. Privește! Își scoase din noptieră mapa cu ornamente argintii, apoi, răsfoind prin tăieturile din ziare și prin notițe, repetă: Privește!

— Ce sînt astea? Poezii? întrebă Anton, care zărise și niște versuri printre hîrtiile ei.

— Aș! Prostii! se rușină Marina. Uită-te aici! Ca să știi și tu ce oameni există pe lume... Cum să mă exprim? Ai fost la ultima expoziție? La expoziția de artă?

— Nu.

— De ce? E foarte interesantă. Există acolo o sculptură: o stîncă din care răsare capul unui muncitor. Așa și aici. Există oameni dintr-o bucată. Pricepi ce vreau să spun? Anton pricepuse, dar pe chip i se zugrăvi o nedumerire, așa că fata își strînse mapa și, fără nici o legătură cu cele discutate pînă atunci, îi arătă o fotografie prinsă cu piuneze deasupra noptierei sale: Asta-i echipa noastră de baschet de anul trecut... a fetelor. Am ocupat atunci locul întîi pe raion. Asta sînt eu. A doua din stînga. M-ai recunoscut?

Intră mama — „Mica", își aduse Anton aminte că-i spune Marina — și-i întrebă dacă vor un ceai. Anton însă nu primi. Plecă repede și Marina nu știu ce să răspundă cînd o întrebă maică-sa de ce venise băiatul.

Anton mergea pe stradă, cu sufletul și mai tulburat. „Vorbe și fapte"... Asta era ea. Ce să facă? Cum să procedeze? Ce hotărîre să ia?

Ca un făcut, trecu pe lîngă o tăbliță pe care scria: „Tribunalul Popular al raionului"... De ce-i căzură ochii tocmai pe tăbliță asta? Intră într-o sală unde asistența tocmai aștepta să se dea o hotărîre judecătorească. Pe banca acuzaților, trei inși păziți de doi milițieni, iar lîngă ușă, afară, șușotind adunați grămadă, niște băieți de aceeași vîrstă cu inculpații. Poate chiar prietenii lor... Trecu un timp și judecătorul citi sentința. Conform articolelor cutare și cutare, inculpații erau condamnați la închisoare pe termenele cutare și cutare. Atunci, unul dintre condamnați — avea ochi mari, ca de bou, și frunte îngustă — se întoarse spre sală și strigă:

— Curățați-l pe Bobik!

Anton pricepu ce voia să spună. Înțelese că „Bobik" era porecla cuiva care avea cine știe ce vină și trebuia înlăturat, iar ordinul era adresat băieților care șușoteau pe coridor. Își aduse atunci aminte de „Guzgan" și de basmele cu care le împuia capul

băieților din jurul lui, își aduse aminte de cuvintele cîntecului pe care-l cîntase atunci, la cheful de la Kapa :

...Răzbuna-mă-voi fără cruțare...

Dar abia acum pricepea el îngrozitorul tîlc al cîntecului, și se sperie. Așa că duminică, la șapte, fu la locul stabilit din Devicie Pole.

Crezuse că totul se va petrece la fel de ușor ca atunci, ca într-o operetă. In realitate însă fu cu totul altfel.

De data aceasta plecară tîrziu — se înserase — și Anton numai cu greu fu în stare să născocească o minciună pentru maică-sa.

Spre deosebire de rîndul trecut, venise cu ei și „Guzganul" în persoană. Cînd îl văzu pe Anton, bodogăni :

— Tremuri, puișorule ? Să-ți intre bine în căpățînă că, dacă ne torni, te găsim noi oriunde te-ai ascunde, te scoatem și din pămînt ! Și ce-ți spune mandea acu' e mai serios decît codul penal !

Anton îl ascultă fără a crîcni. Îi era egal : tot nu mai putea face nimic, tot nu mai putea îndrepta nimic ! Toate visurile lui despre viața cea nouă se spulberaseră în vînt. Seara din parcul „Pavlik Morozov" era atît de departe... Parcă nici nu fusese aievea ! Iar Marina...

Dac-ar ști Marina !

Totul rămăsese undeva departe, aparținea trecutului, nu-l mai interesa nimic. Nu-l mai interesa nici unde se duc !

Luară metroul pînă în Piața Comsomolului. Cînd intrară în Gara Iaroslav, tocmai răsuna glasul crainicului :

— Trenul spre Zagorsk pleacă de pe linia a treia la orele douăzeci și opt minute. Oprește în gările...

— Hai la Zagorsk ! ordonă „Guzganul".

Nici gînd să cumpere bilete. Se strecurară prin mulțimea moscoviților care părăseau orașul, îndrep-

tîndu-se spre casele de odihnă, şi se repeziră pe peron. Nu apucară să se urce, că trenul porni imediat; lui Anton îi fulgeră pin minte să sară jos, să rămînă acolo. Dar pesemne că îşi trădă intenţia prin cine ştie ce gest, deoarece Paşka Elaghin îl înhăţă de cot şi-l ţinu. Trenul plecă deci cu el.

Era lume multă şi rămaseră pe platformă. Ieşeau din Moscova, şi Anton privea oraşul, stînd în uşa rămasă deschisă, legănat de glasul roţilor. Trecură de vechiul depou circular şi intrară în suburbii: barăci, magazii acoperite cu carton asfaltat pe care fuseseră puse din loc în loc cărămizi, ca să nu le ia vîntul, case mari, noi, cu faţadele încă netencuite... Departe, în spatele acoperişurilor şi al caselor, se înălţau turnurile şi săgeţile Expoziţiei Agricole. Totul era luminat de raze puternice şi calde ca de vară. Soarele coborîse spre zare şi mîngîia turnurile, coşurile fabricilor şi hotarul unei păduri ce se deslușea în depărtare. Iar Anton îi urmărea din ochi mersul, căutînd să ghicească în ce loc va apune. Nu se mai gîndea la drumul pe care-l făcea şi nici în ce scop. Nu voia să se gîndească la asta. Se bucura că vîntul îi biciuia obrajii şi că simte legănarea trenului. Într-un tîrziu băgă de seamă că, alături de el, ţinîndu-se de mîner, stătea o fată care se uita şi ea la soare. Vîntul îi răvăşea pletele, iar la mîna cu care se ţinea de bară îi lucea un ceas de aur.

Ceas de aur! Anton se cutremură la gîndul care îl străbătu ca un fulger. Ceas de aur! Întoarse capul, ca să nu mai vadă nici fata, nici ceasul. Iar peste cîteva clipe plecă de acolo.

Ce însemna asta? Că se obişnuise?

Călătorii coborîră prin gări. Cînd băieţii intrară în vagon şi se aşezară, Anton băgă de seamă că Vitka părea a cîntări fiecare pasager, cu priviri de expert. Treceau pe lîngă vilele construite una lîngă alta. Apoi începură pădurile, tot mai dese... Un pod... zăriră în umbra înserării un rîu cu malurile încinse de un brîu de aluniş. Cînd trenul dădu să-şi încetinească mersul, o femeie mai în vîrstă, îmbrăcată

într-un taior croit dintr-o stofă fină, își luă din plasă geamantanul — un geamantan foarte frumos — și se îndreptă spre ieșire, cu geamantanul ei de piele galbenă, elegant, cu încuietori de bună calitate. „Guzganul" le făcu semn din ochi, iar băieții se ridicară și coborîră după el din vagon.

Pe fațada gării scrie: „Abramțevo"...

Abramțevo... După cum aflase de la Stiopa Orlov, pe undeva, pe aici, în spatele pădurii de pin, dincolo de rîulețul acela cu apă lină, se afla casa-muzeu a lui Aksakov, unde colegii lui fuseseră în excursie, cu o săptămînă în urmă. El nu se dusese cu ei. Fusese în cu totul altă parte. Dar soarta îl adusese totuși și pe el la Abramțevo...

Vadik îi întrerupse gîndurile:

— Hai!

Mergeau în urma femeii în taior gri, care pășea fără grabă peste liniile de cale ferată. Apoi o luară la picior și o depășiră. De cealaltă parte a peronului era o scăriță ce ducea spre un drumeag, iar drumeagul, la rîndul lui, ducea spre un pod aruncat peste o rîpă adîncă, din care se ridica mireasma mălinului. În spatele podului, unde începea pădurea, drumeagul se despărțea în două cărări, una mai umblată, ce pornea drept înainte, iar alta ce cotea spre stînga, abia deslușită. Conform tacticii, „Guzganul" îi duse drept înainte, ca apoi să se întoarcă brusc și să-și împresoare victima.

— Noi o aranjăm aici... Tu stai colo — îi zise lui Anton „Guzganul" — să ne acoperi dinspre sat!

Dar socoteala lui nu se dovedi bună, căci, pînă să se întoarcă ei, femeia dispăruse. Abia mai tîrziu o zăriră printre copaci: o luase pe cealaltă cărare. „Guzganul" porni atunci cu toată banda de-a dreptul prin pădure, ca s-o ajungă din urmă, căci femeia mergea foarte încet. Pe Anton însă, care rămăsese pe cărarea umblată, cu misiunea de a le acoperi retragerea, uitară să-l mai prevină de schimbarea survenită, așa că băiatul rămase pe loc, pîndind întunericul, cu inima înghețată. Îl înspăimîntau brazii

mari, înalți din jur, care-și întindeau spre el ramurile grele și lungi. Ai fi zis că vor să-l înhațe, ca să nu-i mai dea drumul din strînsoarea lor. Doar ici-colo mai răzbea printre ei purpuriul unui asfințit limpede și pașnic ce te îmbia la visare...

Deodată însă liniștea și tăcerea aceea fură sfîșiate de un țipăt, neașteptat ca o explozie și sfîșietor ca o chemare a morții. Anton nu-și închipuise niciodată că glasul omului poate cuprinde atîta groază. Și această groază tulbură tăcerea și învălui totul împrejur : și pădurea, și lumea care visa în lumina amurgului, și sufletul lui cutremurat. Anton pricepu. Își astupă urechile, rămase locului ca o stană de piatră cîteva clipe și apoi fugi. Încotro ? Nu știa. Se lovea de copaci, se încurca în tufișuri, cădea în gropi. Sări peste apa unui rîuleț, se cățără pe malurile repezi ale rîpei, nimeri într-o mlaștină, își pierdu șapca... Gonea, urmărit tot timpul, însă nu de strigătul acela, care, deși se stinsese, îi răsuna în urechi cu aceeași putere, ci de voci omenești și lătrat de cîini. Semn că undeva se petrecea ceva.

Tot orbecăind prin rîpă, răzbi la malurile apei. Știa că este rîul Vorea peste care trecuseră în drum spre Abramțevo. Iată și podul ! Trebuia să treacă peste el. Dar dacă la capătul lui dă peste vreun ostaș sau paznic ? Dacă dă peste vreo pereche de îndrăgostiți ? Căci podul este un loc deschis ! Putea el să treacă printr-un loc deschis ?

Aproape tîrîș, ca un hoț — nu, acum nu mai era doar hoț ! — traversă podul. O luă apoi pe linia ferată, gata oricînd să sară în lături, să se rostogolească pe rambleul înalt și abrupt. Avea în față lumina unui semafor ce-și răsfrîngea razele verzi, moarte, ca într-o apă, pe șinele lucioase. Era totuși o lumină. Putea el oare ieși la lumină ?

Și, ca un făcut, văzu deodată înaintea lui două lumini mari. Veneau spre el vii, tot mai mari și mai vii ; dinspre zare se risipiră, ca niște coarde, un alt mănunchi de raze vii. Apoi lumina deveni puternică, aproape albă, orbitoare. Vedea în fața lui două linii

aprinse : liniile de cale ferată... Trenul electric ! Răzbise deodată pe culmea dealului şi venea cu toată viteza spre el, luminîndu-l din cap pînă în picioare. Şi el nu avea unde să fugă, unde să se ascundă de lumina aceasta...

Ajunse în goană la un stîlp electric şi se ghemui la picioarele lui, ascultînd zgomotul drăcesc al trenului ce se apropia. Îl duse gîndul la Anna Karenina şi la groaza ce-o cuprinsese înaintea morţii, dar gîndul i se păru atît de înfiorător, încît se agăţă aproape cu desperare de fierul rece al stîlpului.

Trenul trecu şi, în urma lui se înstăpîni din nou întunericul. Şi din nou se cufundă şi Anton în beznă, poticnindu-se de traverse. Porni spre luminile din depărtare. Ajunse la un peron asemănător celui de la Abramţevo : în jur pădure şi la mijloc o tăbliţă cu inscripţia : „Kilometrul 55". De frică, nu se urcă pe peron. Rămase mai la o parte, în tufişuri, pînă cînd veni trenul. Iar cînd se opri garnitura, se strecură zorit în vagon.

Şi din nou se perindară în goană pe lîngă fereastră alte peroane, din nou urcară şi coborîră din tren alţi pasageri. Citeau ziare sau cărţi, rîdeau, discutau...

Unul, pare-se vînător, avea cu el un cîine, şi între bărbaţii din jur se legă conversaţia. Cineva povesti cum îşi împuşcase căţeaua. Alergase bietul animal în jurul lui, sărind, ca şi cum presimţea ce-l aşteaptă. Un bătrînel — moţăise pînă atunci — deschise deodată ochii şi întrebă :

— Ei, şi ? Ai împuşcat-o ?

— Da.

— Şi pentru o treabă ca asta se cere omului inimă tare !

Prin vagon trecu un miliţian cu fundul şepcii zmeuriu. Mergea încet printre bănci şi ai fi zis că nu se uită la nimeni. Dar tocmai asta i se păru suspect lui Anton.

„Ne caută !" îi trecu ca un vîrtej prin minte. Se ghemui lîngă fereastră, uitîndu-se doar cu coada

ochiului cum miliţianul trecu agale, cu pas măsurat, prin vagonul lor, şi se duse în următorul.

În faţă începeau să se aprindă luminile salvatoare. Se apropiau de Moscova!

31

Nu-l mai înconjurau oameni, ci geamantane... Da, geamantane... Geamantane care te apasă, te strîng, te sufocă, îţi stînjenesc orice mişcare. Munţi de geamantane care cresc, cresc mereu, gata să se prăbuşească... Se prăbuşesc, şi atunci... De unde atîtea geamantane? Pentru ce?... Şi Anton ridică braţele, ca să oprească maldărul ce se prăvăleşte peste el, munte, adevărat munte de geamantane. Dar nu mai sînt geamantane, ci bolovani. Vine muntele peste el, scuturat ca de cutremur. Lui Anton îi înţepenesc braţele. Încearcă să oprească totul, dar nu izbuteşte. Căci totul se dărîmă, se prăvăleşte peste el cu un zgomot infernal şi, aprinzîndu-se, devine incandescent şi se preface într-o sferă de foc care străluceşte ca un ceas de aur. Peste tot se aud ţipete, peste tot latră cîinii... Nu, nu! De ce cîini? Unul singur, un singur cîine, mare şi frumos ca un lup. Iar călare pe spinarea lui, străbate pădurea ţareviciul Ivan. Are o prinţesă la piept, iar cîinele latră şi sare în jurul lui Anton, încercînd să-l lingă pe gură. Dar el ridică puşca şi trage. În clipa următoare se pomeneşte înconjurat de nişte fiare groaznice care îl cuprind cu labele lor păroase şi lungi ca ramurile brazilor, şi-l strîng, îl strîng mereu... Îi scot şapca şi el nu mai poate respira, se sufocă. Cîtă trudă ca să scapi de labele astea uriaşe care te ţin!

— Nu vreau! Nu trebuie! Nu vreau!

Dar labele acelea l-au apucat de umeri şi-l scutură:

— Tonik! Băiatule! Ce ai?

Anton deschide ochii. O vede pe maică-sa aplecată asupra lui. Ca să fie sigur că nu e vis, o privește lung, atent: da, e mama! Dar își aduce aminte de toate și închide din nou ochii.

— Ce coșmar! zice el și se preface că vrea să doarmă.

Dar nu închide ochii pînă la ziuă. Stă în pat, slăbit, sleit de puteri, ca omul bătut. Așteaptă să plece Iakov Borisovici la serviciu. Numai după aceea se hotărăște să dea semne de viață. Nina Pavlovna se apropie:

— Anton, de ce ești murdar de lut pe pantaloni?

Anton o privește lung, chinuit, și se ridică repede în capul oaselor:

— Nu mă întreba, mamă!

— Cum să nu te întreb, Tonik? Ce s-a întîmplat?

Anton o ia de umeri și, privind-o în ochi, zice:

— Îți repet, mamă! Nu mă întreba nimic! Nimic! Să nu dai drumul nimănui la mine! Să nu-ți mai fie teamă pentru mine!

Nina Pavlovna se uită și ea drept în ochii lui. Vede pînă în fundul lor și își dă seama că Anton vorbește serios. E pentru prima oară că-i descoperă privirea asta atît de matură, prima oară că-l aude vorbind cu glasul ăsta. Simte că în sufletul lui s-a încordat o strună, s-a încordat la maximum, și că, dacă mai trage de ea, plesnește. Și atunci, cine știe ce se mai poate întîmpla!

— Bine — rostește ea aproape în șoaptă.

Nu-și dă bine seama dacă asta este o autoamăgire — din dorința sa de a se liniști — sau viața fiului ei a făcut într-adevăr o cotitură. Nu poate să nu recunoască că băiatul ei a devenit mai liniștit și mai ascultător.

Se apucase de citit. Se pregătea aproape fără răgaz pentru examenul următor. Acum ea era aceea care-l trimitea seara să se plimbe o jumătate de oră, măcar o jumătate de oră. Dar Anton se încăpățîna, îndîrjit, să stea acasă. Cînd ieșea după treburi, se

întorcea foarte repede. Pe la Vadik nu se mai ducea, și cînd bunica — venise în lipsa lui Iakov Borisovici să-i vadă — îl mustră că o uitase, băiatul schiță un zîmbet, dar tăcu. La plecare, bunica întrebă :

— De ce e copilul așa de abătut ?

— Învață mult... îi răspunse Nina Pavlovna. Zile întregi...

Și bătrîna se bucură :

— Slavă ție, Doamne, că i-a venit mintea la cap !

Nina Pavlovna nu-i destăinui nici una din temerile care o măcinau zi și noapte. Nu voia s-o întristeze. Și-apoi, cu ce ar fi putut-o ajuta bătrîna ?

Băgase de seamă că Anton e mereu preocupat și trist, că privește dus pe gînduri, mănîncă puțin și fumează mult.

— Tonik, nu-ți mai ajunge un pachet pe zi ! Și știi doar cît de dăunător e !

— Ei, și ?

— Îți usucă creierii !

— Ei, și ?

— Nu mai dormi nopțile ! Asta-i din cauza tutunului !

— Nu-i din cauza tutunului — zîmbi Anton, abia deslușit. E adevărat că, dacă iei cîteva pastile de luminal, adormi și nu te mai trezești ?

— De ce întrebi asta ? Ce-i cu tine ?

— Mă gîndesc, mamă !

— La ce ?

— La viață.

— La ce ? La ce te gîndești ? ! făcu din nou Nina Pavlovna o ultimă încercare de a discuta pe față cu băiatul ei. Tonik, îți sînt doar mamă ! Mama e și prieten, și judecător, te sfătuiește și te poate salva !

Anton îi aruncă o privire scurtă, dar întoarse imediat capul :

— Nu-i oare prea mult ? Sînt anumite lucruri de care nimeni nu te poate salva !

— Despre ce anume e vorba, Tonik ?

— Despre nimic ! Așa, în general...

— Te-a bătut cineva ?

— Cine să mă bată ?

— Te-ai certat cu Marina ?

— Cu Marina ?... și Anton tăcu o clipă. Da, m-am certat...

— De ce ? E o fată minunată !

— Sîntem atît de diferiți !

Nina Pavlovna crezu că a găsit motivul tristeții fiului ei :

— De ce ? Ce e cu tragedia asta la vîrsta voastră ?

— Oare poți spune chiar totul unei mame ?

Și Anton o privi cu atîta mîhnire, încît inima ei se strînse. Poate că se întîmplase ceva ! Poate că fusese ceva și nu mai este ! Marina era doar prima lui dragoste, de asta era sigură. Își dădea însă seama că e vorba de o problemă mult prea delicată și prea complicată, că nu e bine să i se vîre prea mult în suflet.

Anton se certase într-adevăr cu Marina. Se certase pentru că nu-și putea închipui cum va mai da ochi cu ea *după toate cele întîmplate*. Doar ea era *un om adevărat* !

Începuseră examenele. Dar cum orarul claselor lor nu se potrivea, nu se întîlniră mult timp. Numai că fata îi telefonă într-o zi, și el îi răspunse scurt și rece, iar Marina, probabil jignită de răceala lui, pusese receptorul în furcă. O întîlni apoi la școală, pe scări : el cobora de la etajul patru, ea urca. Se prefăcu însă că n-o vede, se opri la etajul trei și coborî mai departe, pe altă scară.

O dată însă se întîlniră pe stradă, cu totul întîmplător. Anton făcu ce făcu și căzu la matematică, iar Marina, care aflase, uită de supărarea pricinuită de purtarea lui și îl întrebă, compătimitoare :

— Ce-i cu tine ? Te simți prost ?

— Prost — îi răspunse Anton, arțăgos. Dar ție ce-ți pasă ?

Marina se pierdu :

— Ce rău ești !

— Ei, și ? îi răspunse Anton, grosolan. Ce ai tu cu mine ? Tu vezi-ți de notele tale, că de descurcat mă descurc eu și singur !

Mirarea fetei se transformă în supărare :

— Treaba ta ! Credeam că...

— Poți să crezi ce pofteşti ! Ți-am vorbit cam multe atunci, în parc... Ți-am spus tot felul de bazaconii, și tu m-ai crezut ! Ți s-a făcut, vezi 'mneata, milă de mine ! Eu însă... Nu ! N-am nevoie de mila ta ! N-am nevoie de mila nimănui ! A nimănui !

Îi strigă ultimele cuvinte din urmă, căci fata, tăcută, se întoarse și plecă de lîngă el, călcînd apăsat și purtîndu-și sus capul auriu. Iar după plecarea ei îi fu dintr-o dată frică de singurătatea care-l înconjura. Căci ar fi dat orice ca să-i fie cuiva milă de el, să-l compătimească cineva, să-i spună un cuvînt bun. Și nu uitase cum îl compătimise atunci Marina, ce cuvinte pline de bunătate îi spusese atunci în parc. Poate că l-ar fi înțeles și de astă dată dacă ar fi oprit-o, dacă i-ar fi mărturisit totul. Poate că n-ar fi plecat de lîngă el... Poate că n-ar fi rămas singur acolo, în marginea trotuarului ! Dar se scutură pe dată. Așa-i trebuie ! El trebuie să rămînă singur !

Și, hotărîrea fiind luată, n-o strigă, n-o chemă înapoi.

Deodată tresări : chiar lîngă el se opri, fîșîind din cauza frînei pe asfalt, o mașină. Portiera automobilului se deschise și lui îi sări inima de spaimă. Făcu un salt într-o parte.

— Nervos mai ești, tinere ! îi spuse femeia care coborî din mașină.

Lui Anton nu-i fu rușine. De fapt, se bucură. Își aduse aminte de un film italian în care o mașină se apropie, se oprește, iar victima e vîrîtă înăuntru cu sila. Apoi, gata ! Merge pe stradă un automobil la fel ca alte mii de automobile.

Altă dată însă, Anton se sperie : auzise în urma lui zgomot de pași, dar nu erau decît niște copii care se jucau de-a v-ați ascunselea.

Frica!

Frica ce-şi luă nestăvilite aripi cînd bunica, îngrijorată, veni şi le spuse că Vadik a fost arestat.

Acum glasul conştiinţei amuţi. Îi luă locul frica, o frică de moarte care învăluia totul.

Să treacă pe lîngă el toate astea! Să treacă! N-ar mai dori nimic! Să treacă, să nu-l atingă!

...Anton se uită pe geam şi vede peste drum o maşină a miliţiei... Albastră cu dungă roşie... Şi iar i se opreşte inima. Pe cine caută? De cînd e acolo? Poate că *ei* urcă scara şi au să sune la uşă... Dar soneria tace, şi cînd se uită din nou pe fereastră, Anton vede că maşina a dispărut.

...A rămas singur acasă şi citeşte. Se pregăteşte pentru examenul ce urmează. Sună. *Ei* să fie? Şi mama care lipseşte! Ce să facă fără ea? Se descalţă, se apropie cu picioarele goale de uşă, îşi lipeşte urechea de tăblie şi aude că afară e cineva. Cineva care stă şi respiră. Anton stă, dar nu respiră. Trece un minut, încă unul, şi acel „cineva" pleacă. Anton îi aude paşii pe scări. S-a dus!

...Anton se întoarce acasă. Mama îi spune:

— Te-a căutat cineva.

— Cine?

— Nu ştiu. Nu mi-a spus. Un tînăr.

— Băiat?

— Nu, om mare. Zicea că mai trece pe aici. Vrea să stea de vorbă cu tine.

Cînd, în sfîrşit, termină şi cu examenele, Anton se întîlneşte cu Jenia Varskaia, de la care află că Marina pleacă a doua zi dimineaţa într-o tabără de pionieri. De ce i-a spus asta? Ca să se ducă la gară s-o conducă? Nu, nu! Să plece! Să plece cît mai repede! Şi el trebuie să plece! Mama se pregăteşte să se mute la vilă. Dar ce e vila? Un loc situat pe aici, pe aproape... Parcă ai fi tot în Moscova... Dar el trebuie să plece undeva departe-departe. Să fugă? Unde să fugă? Şi cum?

Aude la radio un reportaj în care este vorba despre pămînturile desţelenite, despre greutăţi şi bucurii, despre muncă şi izbîndă...

Se desfăşoară lungul drum,
Salut, pămînt desţelenit...

Anton se duce la comitetul raional al Comsomolului, declară că vrea să plece la desţelenirea pămînturilor, că e de acord cu toate, că nu-i e frică de nici un fel de greutăţi... Depune o cerere, completează un formular. I se spune să aştepte răspuns. Aşteaptă. Numără zilele, îşi strînge lucrurile...

Asta, în timp ce undeva cineva descurcă un ghem încîlcit. Îl descurcă, îi găseşte capetele... Apoi acel „cineva" porneşte, înţelept şi cu priviri pătrunzătoare, pe urmele lor...

Căci omul, cînd face ceva rău, lasă totdeauna urme. Urme de paşi pe pămînt, amprente digitale pe lucruri, o tabacheră scăpată din buzunar în toiul luptei, un nasture rupt... Pe un pat de spital s-a dus zile în şir lupta împotriva morţii. A învins viaţa, şi medicul îngăduie rănitei să vorbească. Acum totul pare mult mai limpede. Mai rămîn de verificat doar unele amănunte. Iar după asta vine ceasul răsplatei! Totul a început ca o glumă, ca un joc de copii... Întîi a fost o joacă, golănie, dar mai tîrziu deşănţare, huliganism, lăudăroşenie prostească... „Eu sînt în stare de orice şi nu mi-e frică." Toate se îmbină unele cu altele, se încheagă, şi iată că omul nu mai e om. Atunci vine pedeapsa.

Pe Anton l-a găsit dormind liniştit. A sunat cineva în noapte la intrare, şi mama s-a dus să deschidă, lipăind în papuci. Cînd au intrat ei, pe Anton l-au găsit îmbrăcîndu-se. Înţelesese...

— Tonik! îl privi mama, îngrozită.

— Vezi?... Ce ţi-am spus eu? strigă Iakov Borisovici din uşă. Şi-a dat arama pe faţă derbedeul ăsta!

Totul s-a dărîmat deodată! Totul! Nu mai are nici fiu, nici soţ!

După ce l-au luat pe Anton, Nina Pavlovna a căzut fără puteri pe divan. Nu se gîndea la nimic. Avea impresia că s-a prăbuşit într-un abis. Deodată, din acest abis, răzbi pînă la ea o voce:

— Ce-ai făcut cu mine? La început n-a înţeles cine vorbeşte, dar a deschis ochii şi l-a văzut pe Iakov Borisovici. Stătea lîngă ea, în pijamaua lui elegantă, şi-o privea indignat: Îţi dai seama ce-ai făcut cu mine? Cum au să-mi mai confirme acum numirea?

Care numire? A-a, da... Iakov Borisovici se întorsese deunăzi acasă, cu un zîmbet mulţumit şi plin de înţelesuri: «Se pare că încep să urc scara ierarhiilor. Azi am avut o convorbire „la cea mai înaltă tensiune". Vor să mă facă director general!»

Nina Pavlovna îşi aminti asta şi pricepu despre ce este vorba. Îşi mai aminti şi cuvintele pe care le rostise bărbatul ei cînd plecase Anton: „Şi-a dat arama pe faţă derbedeul ăsta!" şi, ridicîndu-se repede de pe divan, îl măsură din priviri pe omul care stătea în faţa ei: frumos, puternic, plin de bărbăţie şi cu ochii scînteind de o neprefăcută indignare.

Fără să spună un cuvînt, măsurîndu-l încă o dată pe omul din faţa ei, se duse în camera lui Anton, liberă acum.

De gîndit, se gîndea numai la el, la băiatul ei. Sperase la început că e vorba de o confuzie, de un vis groaznic într-o noapte plină de coşmaruri. Se duse însă la miliţie şi află ce învinuire i se aducea lui Anton. Atunci se pierdu cu desăvîrşire. Ce înseamnă viaţa! A fost o vreme cînd totul i se păruse un vis plăcut. Pînă şi greutăţile pe care le întîmpinase fuseseră pentru ea doar nimicuri peste care se putea trece la fel de uşor ca peste pragul unei uşi. Chiar şi prima ei căsătorie, chiar şi anii de singu-

rătate care urmaseră i se păruseră niște praguri peste care trebuia doar să treacă spre a trăi mai departe. Cît de greu îi este însă omului să trăiască dacă are de rezolvat probleme care-l macină și-l împresoară din toate părțile! Se întreabă atunci: „Am trăit eu oare așa cum trebuie? De cîte nu avea ea acum nevoie, ca să poată trăi!

Îi venea greu să înțeleagă tot ce se petrecuse. Acum era nevoită să se descurce singură. Nenorocirea care se abătuse asupra lor într-atîta o năucise pe bunică, încît nu mai era chip să te sfătuiești cu ea în privința asta. Ajunsese numai piele și os, îmbătrînise, plîngea toată ziua și se văita:

— Păcatele mele!

Cu cîtă bucurie ar fi ascultat Nina Pavlovna asprele dojeni ale fratelui său Roman! Dar Roman era departe și, în scrisoarea pe care o primi, în sfîrșit, de la el, nu-i făcea nici un reproș. Dimpotrivă, era o scrisoare caldă și cam tristă. Iar în post-scriptum, cîteva rînduri pline de compătimire din partea Lizei: „Fără îndoială, e o nenorocire pentru noi toți — și pentru Anton, și pentru tine, și pentru noi, ceilalți. Am trecut, probabil, ceva cu vederea! Ceva foarte important!"

Nu, nici o mustrare în scrisoarea asta, dar sub tonul aparent cald răzbăteau învinuirile aduse de Roman și în trecut surorii sale: „Lipsa adevărului în viață! E lașitate! Astea descompun, umplu existența de putregai".

Mai departe, Roman o întreba cu ce-o putea ajuta, dat fiind situația ei atît de grea, și-i făgădui să vină dacă va fi nevoie. „Nu, Romane! Tu stai și muncește! Ai o muncă grea și importantă... Ne-om descurca noi și singure"...

Cu Iakov Borisovici nu voia să se sfătuiască. De altfel, Iakov Borisovici tăcea. În schimb, se pomeni, cu totul pe neașteptate, cu primul ei soț. Îi scrisese bunica despre cele întîmplate și el lăsase totul baltă — se certase și cu nevastă-sa — și venise. Nina Pavlovna, foarte mișcată, petrecu împreună cu el cîteva

clipe emoționante. Triste, dar pline de adevărată căldură sufletească.

Ce importanță avea că pe chipul omului atît de drag cîndva s-au săpat brazde adînci și timpurii? Ce importanță avea că nici ea nu mai era aceeași și că între ei doi exista acum o stavilă de netrecut? Ce a fost s-a dus... S-a dus și bucuria, și fericirea, și tresăririle curate ale inimii, și viața însorită. Nu voia să-și mai aducă aminte de nimic. Nici de ce a urmat după aceea, nici de întrebarea rămasă fără răspuns: cine a avut dreptate și cine a fost vinovat? Îi părea rău de anii care trecuseră în goană, de puritatea de cleștar a sufletului, de simțămîntul mort pe veci, dar care a existat și pe care n-au știut să-l păstreze. De cîte ori nu vor oamenii să prindă de coadă o stea căzătoare, s-o silească a le împlini dorințele și visurile, să zboare cu ea, dar nu știu să păstreze ceea ce le-a fost dăruit!

Așa și cu aceste două ființe, cîndva atît de apropiate! Tăcură un timp, oftară și unul și altul și se întrebară: „Cum de s-a putut întîmpla una ca asta?"

Nu, nu mai vorbeau despre ei, vorbeau despre fiul lor, despre greșelile lor. Dar răzbea din cuvintele rostite conștiința greșelii capitale: greșiseră din dragoste. Se pare că nu-i tocmai simplu să iubești. Trebuie, în primul rînd, să știi să iubești, și chiar dacă greșești în dragoste, să nu uiți de fructul ei! Dar ce însemnătate mai aveau acum gîndurile lor? Lirică, atîta tot!

Numai că, după lirică, veni și proza: avocat, bani — tot felul de multe alte probleme prozaice. După care, foștii soți se despărțiră: aveau totuși drumuri diferite...

Pe urmă, la ușă sună sfios, nehotărît, cineva: era Praskovia Petrovna.

— Poate că nu vrei să mă vezi...

— Ba nu, Praskovia Petrovna, draga mea...

— Vin ca o mamă la altă mamă, ca om și ca... pedagog.

Se îmbrățișară și plînseră împreună. Își aduseră aminte de o sumedenie de lucruri. În clipele acelea le trăiră împreună, așa că nu mai simțiră nevoia cuvintelor.

— Nu-mi găsesc locul! spuse în cele din urmă Praskovia Petrovna, căci sosise timpul să vorbească. Nici eu n-am făcut tot ce trebuia, mi-au scăpat și mie unele lucruri. E drept, a venit la mine prea tîrziu! Ce puteam eu face în cîteva luni? Și totuși, aș fi putut face ceva, trebuia să fac ceva! Dar n-am făcut! Am scăpat amîndouă băiatul din mîini!

Amară recunoaștere!

Sosește și scrisoarea! Anton a fost mutat la închisoare, de unde scrie prima carte poștală: „Nu te amărî, mamă! Caută să mă uiți. Am săvîrșit fapte rele. Dacă vii la proces, să nu plîngi. Să nu-ți pară rău de mine. Singur mi-am făcut-o, singur trebuie să plătesc. Mamă, dacă judecătorii mă vor înțelege la proces, am să devin om cinstit. Dacă nu, nu ne vom mai vedea".

Mai jos — probabil că șovăise îndelung — adăugase: „Marina îți telefonează?"

Cu capul strîns între palme, Nina Pavlovna se plimba prin cameră ca o fiară în cușcă. Abia acum descoperea că tot ce avea mai scump, singurul bun pe care i-l dăruise viața, era Tonik, fiul ei, oricum ar fi fost el. Nu, nu el era vinovat de toate cele petrecute!

„Nu! Nu! Nu el, eu sînt de vină! Eu! Eu! Pentru ce am trăit? Pentru cine? Asta-i răsplata pentru viața mea, pentru felul în care m-am purtat cu copilul meu! Asta-i răsplata!"

Nopți de nesomn și zile pline de griji. Nevoită să rezolve diferite treburi, cunoscu alți părinți, tovarăși de nenorocire. Făcură împreună tot felul de demersuri, plînseră împreună, se despărțiră prieteni, adevărați prieteni, suflete legate prin aceleași griji și gînduri.

Cînd auzi de Valovoi, își aduse aminte de lucruri foarte neplăcute. Valovoi era băiatul acela care venise

într-o zi la ei, beat în ultimul hal. Pe el îl condusese atunci Anton. Se sculase de la masa sărbătorească şi ea îi urmărise, ascunzîndu-se pe după case. Unde fuseseră în după-amiaza aceea? Ce vorbiseră? Nu atunci începuse oare totul? Într-un cuvînt, Nina Pavlovna îl socotea pe Valovoi unul dintre principalii vinovaţi ai decăderii fiului ei. Iar de mama lui, pe care nici măcar n-o văzuse, îi era silă.

Cu aceeaşi silă o primi şi cînd se prezentă la uşa apartamentului ei. Era o femeie cu umerii obrajilor foarte proeminenţi, cu o faţă aspră şi cu privirea hotărîtă, îmbrăcată într-o rochie modestă, albastru-închis, cu guleraş de dantelă la gît.

„Parcă ar fi o învăţătoare" — îşi spuse Nina Pavlovna.

Serafima Andreevna era într-adevăr profesoară la o şcoală de tineri muncitori. Socotea, la rîndul ei, că Anton este vinovat de decăderea lui Oleg, aşa că, la început, cele două mame nu prea avură ce să-şi spună. Pe urmă însă, discuţia se închegă, pentru a lua sfîrşit tîrziu, în noapte. Suferinţa apropie oamenii!

Din una în alta, Serafima Andreevna îi spuse Ninei Pavlovna că, de la un timp, se interesa de copiii lor un ziarist sau scriitor, nici ea nu ştia prea bine, care trecea pe la părinţi, ca să stea de vorbă cu ei.

— Nu-mi plac ziariştii! zise Nina Pavlovna. Se vîră în viaţa altora, răscolesc totul, ca pînă la urmă să denatureze sensul celor aflate şi să te facă de rîsul lumii. Ce mai vrea? Nu-mi place asta!

Iată de ce răspunse destul de rece la telefon cînd o chemă Şanski, cerîndu-i îngăduinţa să treacă pe la ea, ca să discute despre tinerii care-l interesau.

Simţindu-i — sau mai bine zis presimţindu-i îndoielile — scriitorul adăugă:

— Nu vă fie teamă. Nu sînt un reporter în căutare de informaţii senzaţionale, ci un om care vrea să înţeleagă, să se lămurească. Şi cred că aceasta este şi dorinţa dumneavoastră.

Nina Pavlovna se codi. Auzise de Șanski, deși nu-i citise cărțile. Și cum vocea și tonul scriitorului îi plăcură, nu avu curajul să-l refuze.

Această primă și sumară impresie fu confirmată cînd sosi scriitorul. Șanski, salutînd-o, își mai ceru o dată scuze — modest, cam timid și în aparență flegmatic. Și tot timid, flegmatic și cam fără legătură în idei, îi mai explică o dată rostul vizitei sale. La început, Ninei Pavlovna i se păru chiar că omul nu știe ce vrea. Dar se înșela, căci, odată discuția înfiripată, în privirea liniștită, atentă a scriitorului prinse a juca o flăcăruie sprințară, care deveni tot mai vie pe măsură ce trecea timpul, ca la fiecare nouă întrebare să se prefacă într-un foc ce trăda interesul neobosit. Ai fi zis că nu există problemă, că nu există fațetă a vieții care să nu-l intereseze pe acest om, cu toate că uneori problemele nu păreau a avea nici o legătură cu cele petrecute cu Anton. I se întîmpla, furat de discuție, să dea cîte o replică sau să țină o tiradă, și atunci îți dădeai limpede seama că nu ai în fața ta un om flegmatic, ci un inimos — poate chiar prea inimos — care se străduiește să rezolve probleme grele rămase nerezolvate.

Mai tîrziu, Nina Petrovna avea să se întrebe de ce stătuse la îndoială, de ce șovăise să vadă un om care, prin însăși menirea lui, era un prieten al oamenilor? De ce n-ar fi cugetat împreună la problemele pe care se chinuise să le dezlege singură pînă atunci? Simți nevoia să-i împărtășească totul, să-i ceară sfatul. Stătură de vorbă o seară întreagă și Nina Pavlovna îi povesti, fără nici un înconjur, toată viața ei.

33

Șanski, scriitorul, se apucase de lucru, plin de îndoieli și de emoții.

Ideea îi venise pe neașteptate. I-o sugerase o scrisoare scrisă cu multă sinceritate, pe care avusese

prilejul s-o citească într-o redacție. Fusese scrisă de un om care săvîrșise multe greșeli în viață, ajunsese pe banca acuzaților și, de acolo, în detenție în ținutul Vorkuta, unde muncise în mine, scosese cărbune, se gîndise la toate: muncise cinstit și fusese amnistiat. După eliberare, rămăsese în Vorkuta, ca să se reabiliteze în fața patriei și ca să pună și el umărul la înflorirea acelui ținut bogat, dar arid. Își așternuse într-o scrisoare lungă — avea cîteva pagini — toată viața și toate greșelile și o trimisese redacției, cu rugămintea de a fi publicată, „ca să nu facă și alții la fel", zicea el.

Rîndurile lui avuseseră asupra lui Șanski efectul unui șoc electric, atît de interesante și de complexe i se păruseră problemele ridicate în misivă. „Ce temă extraordinară!" Dar se speriase: „Voi fi eu în stare? O tematică atît de aparte! Voi izbuti eu oare?" Un an și mai bine căutase să scape de obsesia ei, așa cum încerci să scapi de un țînțar care te sîcîie. Dar ea îi tot dădea tîrcoale și nu-l mai lăsa să se ocupe de altceva.

Pînă la urmă, bineînțeles, îl prinse în laț! Îl prinse și nu-i mai dădu drumul, îl trase după ea în cele mai adînci străfunduri ale vieții. Viața punea probleme arzătoare, care se ciocneau între ele, dînd naștere altor probleme; scriitorul se simțea cuprins de un nou val de energie, de care el, om trecut de anii tinereții, nu se mai credea în stare.

Discutase îndelung ideea romanului său și cu prietenii, și cu el însuși.

— Ce-ți veni? întrebaseră unii. N-ai altceva mai bun de făcut? Gîndește-te numai cîtă mocirlă ai s-aduni în suflet!

— Mocirlă? Da, multă! recunoscuse el. Dar dacă această mocirlă există, ce să facem cu ea? S-o îndepărtăm de noi, și cu asta basta? Să ne punem mănuși albe? Sau să închidem ochii, cum fac unii care vor să vadă totul în roz? Să n-o mai vedem și să ne căutăm un locșor uscat?... Nu, numai femeia îngălată trage gunoiul după ușă și-l ascunde cu mătura! Gos-

podina cea bună este curată, ea nu rabdă nici un fir de praf în casa ei!

— O fi! dar tematica pe care ţi-ai ales-o tu nu poate fi folosită în literatură — ziceau unii. Ce vezi tu frumos în toate astea? Numai măreţia poate inspira!

— Dar nu este oare minunat să lupţi pentru lichidarea josniciei în numele măreţiei?

— Să nu te-neci în mocirla asta!

— De înecat te poţi îneca şi în mare! răspunse scriitorul. Dacă ştii să înoţi, ieşi la mal! Nu prinzi peşte în apă mică!

Şi nu vorbea în vînt, pentru că, într-adevăr, trebuie să înoţi ca să ieşi la mal, evitînd apele scăzute şi înşelătoare ale temelor minore şi superficiale. Căci ce poate fi mai groaznic decît să ai un subiect mare, dar să faci din el o carte care să nu schimbe nimic în viaţă! Trebuie neapărat să schimbe ceva, să combată ceva, să confirme ceva; ea, cartea, aşa cum scria la vremea lui Visarion cel fără de odihnă, trebuie să fie un motor al vieţii, „să lămurească problemele arzătoare ale contemporaneităţii".

„Omul ăsta n-are astîmpăr" — spuneau prietenii, vorbind despre Şanski. Iar el, „omul fără astîmpăr", umbla de colo-colo prin camera lui de lucru şi se gîndea. Mergea pe stradă şi se gîndea, lua parte la şedinţe şi se gîndea, se plimba o oră-două şi se gîndea. Gînduri de care nu putea scăpa. Nu mai era în stare să scrie nimic, căci a scrie înseamnă „a-ţi îndeplini misiunea de cetăţean". Cine scrie conştient că-şi îndeplineşte această misiune ajută partidului, ajută la cunoaşterea vieţii.

Cînd văzu în toată complexitatea lor problemele pe care numai le întrezărise citind scrisoarea aceea din Vorkuta, şi cînd încercă să descurce ţiţele, să priceapă cauzele şi urmările, să pună toate acestea faţă în faţă cu ţelurile înalte şi cu grandioasele planuri ale epocii, îşi simţi umerii apăsaţi de o grea povară. Ştia că nu-şi va mai putea găsi liniştea, pînă ce nu va soluţiona aceste probleme. Şi chiar dacă nu le va putea

soluționa, să le aducă cel puțin în centrul atenției opiniei publice, ca lumea să se gîndească la ele. Căci nimeni nu avea dreptul să nu se gîndească la ele.

Mergem spre soare, dar pentru a ajunge la el păşim pe mai multe căi deodată. În primul rînd, calea belşugului, a bazei materiale. Dar aceasta înseamnă şi puritatea sufletului omenesc, şi existența unor scopuri înalte şi noblețe de caracter. Fără acestea, de asemenea, nu se poate construi comunismul. Calea spre soare trece şi prin inimile oamenilor!

„Iar aceste inimi trebuie formate, trebuie aprinsă în ele flacăra aceea care le va face să ardă întocmai ca inima lui Danko!" Asta spun prietenii, şi scriitorul umblă iar o oră-două, şi iar se gîndeşte. Da, inimile trebuie înflăcărate, da, omul, cu toate calitățile lui sufleteşti, trebuie format! Fără asta, scriitorul nu e scriitor. Dar lucrul acesta se poate obține numai prin adevăr. Numai că, şi pentru a ajunge la adevăr, poți alege mai multe căi! Ca în matematică, demonstrații directe şi demonstrații indirecte. Şi unele, şi altele la fel de valabile.

Şanski îşi aminteşte de unele dintre personajele lui, aşa cum le-a creat el într-o lucrare precedentă. Un tînăr de o rară curățenie sufletească.

— Am fost influențat nu atît de Koşevoi, cît de Stahovici şi de Mecik! recunoscuse el într-o discuție sinceră. Mi-a fost atît de frică să nu semăn cu ei!

Şi fata aceea din clasa a IX-a! Ce spusese fata asta despre ea? „Mi-e gîndul numai la băieți şi sînt tare împrăştiată." Dar adăugase cu toată sinceritatea: „Ştiți ceva?... Scrieți şi despre mine! Ca să nu mai existe fete ca mine!"

Probleme, probleme noi, noi căutări şi mereu alte gînduri... Ce fel de proces este oare procesul educației, activ sau pasiv? Oare obiectul educației nu este în acelaşi timp şi subiectul ei? Te poți oare mulțumi, în munca de educație, la simple imitații? Are oare omul dreptul să-şi însuşească ideile altuia fără să învețe să gîndească? Unde este oare hotarul dintre munca de convingere şi didacticism? În ce constă

forța morală a omului: în imitarea pasivă a binelui sau în rezistența activă față de rău? Oare nu este mai puternic omul care cunoaște toate laturile vieții, omul care, trăind, face și el eforturi, se gîndește la toate și știe singur să aleagă între ceea ce este bine și rău, omul în stare să-și întocmească singur un plan, după care se va realiza pe sine însuși? Oare patosul vieții nu constă în învingerea greutăților?

Cînd vrem să construim, trebuie să avem oameni puternici, viteji, convinși de justețea măreței lor cauze, oameni cu suflet mare, frumos și îndrăzneț. Iar asta, Șanski o știa, o înțelegea perfect. Lua, căuta, scormonea, setos față de tot ce era înălțător, cinstit și curat, față de tot ceea ce sta la baza vieții sovietice, față de tot ceea ce trebuia afirmat și glorificat. Afirmația se naște însă din negație, cum mișcarea își are izvorul din forța de respingere, iar forța în învingerea greutăților. Afirmînd ce e bun, cinstit și înaintat, trebuie să urăști cu tot atîta patimă răul, josnicia, inumanul.

Așa că, după toate aceste discuții, după toate gîndurile și îndoielile sale, scriitorul se hotărî să se apuce de lucru.

„Dacă vom trece cu vederea un fenomen sau nu vom pomeni nimic despre el, aceasta nu înseamnă că el a încetat de a mai exista. Dimpotrivă. Se va adînci, va lua aspecte schimonosite, deformate — își notă Șanski în agendă. Nu putem trăi în lumină, ferecînd întunericul undeva, sub cheie. Nu există astfel de chei! N-au fost încă inventate. Trebuie să învingem întunericul în noi înșine, prin forța luminii noastre, să-l izgonim din viața noastră. Căci ce înseamnă comunismul, dacă nu lumină fără întuneric?"

Venise ceasul în care nu-l mai domina tematica. De astă dată scriitorul era acela care o stăpînea. La miliție, era un vizitator obișnuit și își ducea „ancheta" sa de scriitor paralel cu ancheta judecătorească. Intra în casele oamenilor, în viața lor de familie, se ducea la școală... Studia și cerceta, căutînd să afle rădă-

cinile şi să se lămurească în acele probleme în care se putea lămuri.

Prima concluzie trasă fu importanţa lipsei de organizare în viaţă, mai ales în viaţa de familie. Pînă atunci nu prea luase în seamă acest lucru. Trăise şi văzuse viaţa în jurul său, viaţă plină de bucurii, văzuse munca şi eforturile, văzuse marile realizări şi fericirea. Familia? Grija mamei şi ochiul diriguitor al tatălui...

...Mama bagă de seamă că băiatul ascunde ceva în gură. O bomboană! Prima faptă necinstită a copilului! Ce grozăvie! Mama îşi învinge însă groaza şi discută între patru ochi cu tata: ce să facă? Seara, la ceai, mama şi tata iau cîte o bomboană. Băiatului i se dau însă două, trei... „Mai vreau. Voi de ce mîncaţi numai una?" „Nouă ne ajunge. Dar să nu mai iei pe furiş. De ce? Mănîncă, fiule, cîte vrei!" Copilul roşeşte, îl podidesc lacrimile. A primit o lecţie care-i va folosi toată viaţa.

Aşa se naşte fericirea, pacea şi cinstea? Da? Şi ce este asta? O ştiinţă? Experienţă? Talent?

Şanski s-a dus la Nina Pavlovna. A ascultat-o, a privit-o atent, pătrunzător, şi a căutat să priceapă tragedia ce se desfăşura în faţa lui: mama îşi scăpase fiul din mînă şi acum îşi dădea seama de asta. Avusese dreptul şi ea la viaţă, însă nu înţelesese un lucru şi, cum era şi firesc, nu izbutise într-o anumită latură a acestei vieţi, şi anume nu izbutise să le îmbine pe toate. Nu ştiuse nici să trăiască, nici să dea educaţie. Alergase după o fericire, dar pierduse alta, şi acum, condamnîndu-se singură, nu-şi mai găsea locul.

Sau Serafima Andreevna, profesoară la o şcoală de adulţi... O femeie cu faţa energică şi umerii obrajilor proeminenţi, ca de mongolă. Judecă mai limpede ca Nina Pavlovna şi pare mai inteligentă şi mai tare. Şi ea a divorţat, şi-n viaţa ei a existat o dramă. Dar cu ea altfel s-au petrecut lucrurile.

— În tinereţe, am fost o idealistă — îi mărturiseşte Serafima Andreevna, după ce răceala primului moment s-a risipit. Priveam totul fără griji... Pe cerul

meu nu era nici un nor... Viața însemna fericire! Eram convinsă că și în familia lui omul trebuie să ducă o viață luminoasă și fericită. Nu-i înțelegeam pe cei care se chinuiau, pe cei care trăiau chinuindu-se. Ce rost mai are atunci viața? M-am dăruit cu trup și suflet soțului meu. Înțelegeți? M-am dat la o parte. Credeam în el, îl iubeam, așteptam un copil. Numai că... Ah, cîte lucruri stupide există în viață!

— Ce vreți să spuneți? tresări Șanski, speriat că această explozie de lirism va pune capăt sinceri-tății ei.

Dar spaima îi fusese zadarnică, deoarece Serafima Andreevna oftă și-și depănă mai departe povestea vieții:

— Mi se părea că-i om bun. Nici nu vă puteți închipui cît de frumos vorbea despre toate, dar ce secătură era de fapt! N-o spun ca femeie, căci nu m-a înșelat. Cînd tatăl meu a fost arestat pentru o vină care mai tîrziu n-a mai fost vină, de altfel a fost pus repede în libertate — Doamne, ce vremuri îngrozitoare pentru mine! — tocmai în ceasul acela greu, cînd eram distrusă și nu mai știam cum să trăiesc, soțul meu umbla negru ca noaptea la față! Și eu, proasta, crezînd că suferă din pricina mea, îmi făceam tot felul de probleme! Și cum nu voiam să fiu izvorul necazurilor lui, am zis, nu știu cum, într-o zi: „M-ai bine m-aș omorî!" Și ce văd atunci? Că bărbatul meu se luminează deodată la față: „Știi, zice, să ai grijă să lași o scrisoare!" Eu stăteam pe un scaun, cu capul în mîini. Mi-am ridicat privirea și într-o clipă am înțeles totul. Secătura! Se temea pentru pielea lui!

Peste o jumătate de oră m-au apucat durerile. Așa se face că l-am născut pe Oleg înainte de termen... Eram la spital și mă gîndeam: „Să mai trăiesc cu secătura asta sau nu?" Începea să se facă auzit în mine glasul mamei: voiam un tată pentru fiul meu. A venit la mine în fiecare zi, și-a cerut iertare și eu n-am mai plecat. Dar pentru mine, omul ăsta a rămas o secătură, și el, dîndu-și seama, s-a răzbunat. Aveam o odăiță de opt metri pătrați. Asta era toată „scena",

ca să zic așa. N-aveam nici măcar unde să punem un dulap în loc de perete despărțitor. Era camera mea. Vorba ceea, cum se zice la țară, bărbatu-meu venise în zestrea mea... Într-o singură iarnă am fost de cîteva ori la tribunal. După divorț, a făcut pe dracu-n patru, doar-doar ne-o scoate, pe mine și pe băiat, din odăița aia. Sînt vinovată? Poate! Poate că ar fi fost mai bine să las secătura în odaia mea, iar eu să încerc să-mi construiesc altfel viața!

— Și pe urmă? întrebă Șanski, fără a-și ascunde nerăbdarea.

— Pe urmă? După opt ani și-a găsit altă nevastă. Asta avea casa ei... Pentru mine, însurătoarea lui a fost o fericire. Rămăsesem singură. Mi-a fost greu, foarte greu, dar ce bucurie putea fi singurătatea asta! Mă bucuram și mă gîndeam: „Acum am să fac tot ce trebuie făcut, am să mă dăruiesc copilului meu!" Și am dat totul fiului meu. Adică tot ce-i puteam da în orele libere. Dar cît timp aveam pentru el? Lucram la două școli. Ce vedea băiatul la mine decît muncă și iar muncă? Teancuri de caiete peste teancuri de caiete și, deasupra, alte caiete! Nu l-am înșelat și nu l-am mințit niciodată. N-a văzut la mine bărbați străini. Ce-aș mai putea adăuga? Lux n-am făcut. Avea însă tot ce-i era necesar, era îmbrăcat și sătul. Niciodată n-am încuiat banii de el. Era fiul meu și aveam încredere în el... Speram că-mi va răspunde cu aceeași monedă. Dar Oleg al meu... Dispăruseră forța internă și emoția cu care vorbise pînă atunci. Serafima Andreevna părea un om doborît. Se ofilise. Iar pe față i se prelingea o lacrimă. Prima, în seara aceea... Acum toată lumea spune: „Părinții n-au avut grijă, părinții n-au fost atenți"... Poți însă vedea tot ce face un om? șopti ea, făcîndu-și parcă bilanțul gîndurilor, poate chiar al întregii sale vieți. Omul trebuie educat în așa fel, ca singur să se poată stăpîni cînd este ispitit să comită o faptă rea! Are nevoie de frîne interne, de ordine strictă în viață. Trebuie educată capacitatea de a rezista răului și de a tinde către ce-i bun. La noi însă s-a petrecut probabil

altceva. Probabil că în sufletul fiului meu s-a frînt ceva... S-au cutremurat temeliile, s-a zdruncinat încrederea în ceilalți, în bine, în dreptate! Totul s-a dus de rîpă, și el și-a pierdut imunitatea, iar cînd i-a ieșit răul în cale, nu i-a mai putut rezista. Așa gîndesc eu, asta-i explicația pe care am găsit-o. Căci trebuie să găsesc o explicație acestei grozăvii! Doar nu eu l-am învățat să facă ceea ce a făcut! Viața mea a fost numai muncă. Mi-am clădit viața cinstit, iar pe el am căutat să-l învăț același lucru. L-am împins numai spre bine. El însă a luat-o razna! De ce?

„De ce? se întrebă Șanski mai tîrziu, străbătînd străzile Moscovei, aproape pustii în noapte. Două mame. Una a alergat după pasărea ei de aur, cealaltă a renunțat la toate. Nu și-a înșelat nici bărbatul, nici copilul. Dar s-au întîlnit pe același drum. De ce?"

Își aduce aminte de o poveste auzită cîndva. Vin la un înțelept un tată și o mamă, cu copilul în brațe, și-l roagă: „Învață-ne, o, tu, înțeleptule, cum să ne educăm copilul, cît nu-i încă prea tîrziu". „Ce vîrstă are fiul vostru?" întreabă înțeleptul. „Șase luni" — răspund părinții. „E prea tîrziu!"

N-a fost și de astă dată prea tîrziu? Prea tîrziu! Căci infracțiunea nu apare așa, deodată, spontan! Crește, se pregătește, uneori timp foarte îndelungat și în condiții foarte grele și complexe!

...Iată altă poveste, altă viață, altă soartă... Numai că, spre deosebire de celelalte, a început și s-a terminat cu lacrimi. Lacrimi tot timpul. Întrebarea pusă a fost însă aceeași: „Unde am greșit?"

Gîndești? Da. Trăiești după toate normele obișnuite, ți se pare că duci o viață firească, dar cînd te uiți înapoi, vezi că nimic n-a fost în fond așa cum ar fi trebuit să fie. Unde e însă greșeala? N-o găsești!

Lacrimi, lacrimi...

— Tata a murit de mult. După el a murit și mama. Am rămas două fetițe: Mașa și cu mine. Mașa s-a măritat, a intrat într-un colhoz, iar eu am plecat la Moscova. Aici am mers întîi la școală, apoi am urmat

cursurile de șoferi. Cum am terminat, am și fost angajată la un depozit militar. Mi-a plăcut un ostaș... Cine nu știe că fetele sînt proaste? M-a dus cu vorba! Stau și mă întreb dacă nu atunci am greșit! Vezi bine! Dar stau și iar mă întreb: „Cum poți trăi dacă n-ai încredere în oameni? Cum poți iubi dacă n-ai încredere în omul către care îți tinde sufletul?" Într-un cuvînt, am greșit. Ostașul meu, după ce a făcut armata, s-a întors pe Volga, la el acasă. Mie mi-a făgăduit că se întoarce să mă ia. Dar nici nu s-a întors și nici nu m-a luat. După ce-am născut băiatul, m-am dus eu singură. M-am dus nepoftită și l-am găsit însurat, cu familie. M-am întors la Moscova. Îmi rămăsese o singură bucurie, amară: Pavlușka, și credeam că bucuria asta îmi va ajunge pentru toată viața. Mi-au dat un colțișor într-o baracă și acolo am trăit. Munceam tot ca șofer. Strîngeam din dinți, fiindcă-mi jurasem să nu mă las. Așa am trăit, cu dinții încleștați, fără să mă uit la nimeni.

Alte lacrimi, altă sforțare de a le stăpîni. Sforțare zadarnică, însoțită de un zîmbet amar...

— Lucra la garaj un lăcătuș. Băiat liniștit. Nu bea, nu alerga după muieri... Mie nu-mi era gîndul la el, dar văzuse poate că trăiesc scrîșnind din dinți... Știți și dumneavoastră cum se-ntîmplă... A început cu mașina... Venea s-o controleze mai des și se uita la mine de după caroserie... De legat, nu se lega de mine, că nu era derbedeu. Mi-a spus-o deschis: „Hai să trăim împreună". M-am uitat urît la el, am dat din umeri și am plecat fără să-i răspund. Trece o săptămînă. El iar. Eu iar am tăcut. Pe atunci nu mai aveam de loc încredere în oameni. Dar el nu s-a lăsat. Îmi dădeam seama că nu are gînduri rele. Am găsit și eu cuvinte bune pentru el: „Știi cine sînt eu? Știi că am un copil?" „Știu." „Nu, Fedea — i-am spus pentru prima oară pe nume — tu ești băiat tînăr, n-ai mai fost însurat... n-are rost să-ți strici viața pentru mine! O să-ți găsești tu o fată adevărată, curată"... „Tu, zice, ești pentru mine fata adevărată"...

Din nou lacrimi în ochi. Le-a stăpînit. A trecut un minut, batista e mototolită, dar totul a trecut. Femeia s-a liniștit:

— Inima mi s-a muiat, dar n-am arătat-o. Ba am strîns din dinți mai înversunat. Iar el mi-a spus-o mai hotărît: „Hai la sfat!" Hai și hai! Să fi greșit eu și de astă dată? Poate că ar fi trebuit să-mi trăiesc viața scrîșnind mai departe din dinți! Acum stau și mă gîndesc că poate așa ar fi trebuit să fac. Mi l-aș fi crescut singură pe Pavlușa și băiatul ar fi rămas singura mea bucurie în viață. Dar eu... Mi s-a îmblînzit inima încetul cu încetul și am primit. Dar nu așa, dintr-o dată! Nu, nu dintr-o dată!... M-am căsătorit cu Fedea și, după cununie, am plecat care încotro: eu în baraca mea, el, la el acasă. Să vadă care-i situația... Stătea cu taică-său, cu maică-sa, cu frații, și-mi era frică să intru în casa lor. Mi-era frică de bătrîni. Erau din cei care trăiau după stil vechi... Foști negustori, oameni cu rădăcini adînci în trecut, cu suflete aspre și gînduri ascunse... In casă, toate erau ale lor: și bufetul, și dulapul, și icoanele, tot. Eu n-aveam nimic. Doar frica...

Un oftat adînc și o tăcere prelungă.

— După vreo lună și jumătate, numai ce se apropie de baraca noastră o mașină și din ea coboară Fedea al meu. Zice: „Hai să încărcăm lucrurile". Eu am tăcut. Înțelesesem că hotărîse totul. Și am început să trăim în camera aceea cu bufet și dulap. Totul era ca înainte. Am trăit bine, n-am ce mă plînge pentru mine. Cu bătrînii a fost însă așa cum bănuisem eu. Cred că sufletul lor de negustori era de vină. Mai ales bătrîna. S-a pus să-mi facă mizerii: „Tu l-ai îmbrobodit pe fiu-meu, tu i-ai stricat viața!" Mă judeca în fel și chip. „Ți-a plăcut bunul altuia, de-aia ai venit aici! Cu ce-ai venit tu în casă? Cu un plod în poală!" Ca o vrăjitoare! Nici în basme, să tot cauți în ele, nu găsești una să sugă sîngele din om ca soacră-mea! Dacă ar fi fost vorba numai de mine, poate că aș mai fi răbdat. Dar baba, cînd s-a săturat de mine, s-a legat de copil. Ce alta a auzit de la ea decît

„drace împielițat" sau „pui de lele" ? Ce era să fac ? Am greșit și de astă dată, poate... Trebuia să fi plecat de la bătrîni... Dar unde ? Vrei, nu vrei, stai ! Eram iar grea... Ce să-i faci ? Doar nu-i nimic rău în asta ! Dacă n-ar fi fost bătrînii, cu Fedea aș fi dus-o bine. Dar și lor, ce să le faci dacă nu vor să moară ? Trăiesc ! Trăiesc bătrînii, dar pe noi nu ne lasă... M-am gîndit atunci să-l trimit pe Pavlușa la soră-mea Mașa. N-avea copii și i-a fost mîngîiere. O ducea bine. Mă gîndeam că, după ce-o mai crește, să-l iau iar la mine. De gîndit, m-am gîndit eu, dar lucrurile au ieșit altfel !

Alt oftat. Batista la ochi. Vocea femeii tremură :

— Omul nu-i copac sau floare ; omul crește, gîndește. Și inima lui simte. Așa și Pavlușa al meu. L-am adus înapoi cînd a venit vremea să-l dau la școală. Bătrîna trăia, tot înrăită. A stat băiatul vreo trei săptămîni, pînă s-a răzvrătit. „Nu vreau să stau aici, zice, vreau la mătușa Mașa." M-am chinuit în fel și chip, dar n-am avut încotro și l-am dus îndărăt. A rămas la ea cîțiva ani. Pe urmă i-a murit soru-mi bărbatul și s-a mutat și ea la Moscova, la noi. De trăit, trăiam împreună, dar vedeam că băiatul trage la ea, c-o sărută... Eu, cînd încercam să-l mîngîi, se făcea ca ariciul ! Fugea de mine, și mie îmi era ciudă. Copilul meu să fugă de mine ? Gîndiți-vă și dumneavoastră, cum să nu-mi fie ciudă ? Am încercat să-l atrag de partea mea, i-am cumpărat ba una, ba alta... De primit, primea tot, dar fugea. Pe urmă am zăcut la spital. A venit la mine, m-a văzut, a stat pe scaun cum se cuvine... Cînd a nimerit însă mătușă-sa Mașa sub o mașină și au transportat-o la spital, nu s-a dus la ea. „Mi-e frică", zice. La maică-sa nu i-a fost frică, dar la ea... După ce a murit Mașa, a fost un timp ca bolnav. Iar după aia, s-a apucat de prostii. Nu mai învăța, se făcuse obraznic... Nu mai era chip să-i spui ceva ! Vedeți, noi sîntem oameni simpli, nu prea avem știință de carte. Fedea a stat, s-a tot uitat și a încercat să pună mîna pe curea. Cum altfel să-ți astîmperi băiatul ? Fără pedeapsă nu se poate ! Știți

ce s-a întîmplat atunci ? L-a muşcat de mînă ! Fedea şi-a ieşit din fire şi din ziua aceea s-au încurcat toate ! Taică-său a încercat să-l dea pe brazdă, dar băiatul nu s-a lăsat. Şi pînă la urmă s-a făcut ca o fiară mică. Nici la şcoală nu mai mergeau treburile cum ar fi trebuit să meargă. Nu-i plăcea şcoala şi nici şcolii nu-i plăcea de el. S-a lăsat de carte, dar era nevîrstnic şi nu se putea angaja încă nicăieri. Eu ce era să fac ? Am umblat peste tot ! Pe unde n-am fost ! Dar ce folos ? Ba că n-are anii, ba că n-are studiile necesare, ba că e prea mic de stat... Cunoştea Fedea un cizmar... I-am dat de două ori de băut meşterului şi l-a luat pe Pavluşa ucenic. De învăţat, l-a învăţat şi ce trebuie şi ce nu... La început l-a trimis după votcă... Pe urmă l-a învăţat şi să bea. Aşa şi-a început viaţa Pavluşa al meu, fără să aibă destulă minte ! Unde-i greşeala mea, unde-i vina mea ? Nu pot să-mi dau seama ! Mă gîndesc, îmi pocneşte capul de atîtea gînduri, dar nu pot afla !

Asta era povestea pe care o auzi Şanski de la Anna Mihailovna, mama lui Pavel Elaghin, care apărea în proces ca infractorul cel mai important după Ghenea Lîzlov. El scosese acolo, în pădurea de la Abramţevo, cuţitul de cizmărie... Şi tot din cauza acestui cuţit fusese arestat la două săptămîni după întîmplarea aceea. Îl mai folosise într-o încăierare de beţivi... De altfel, cu aceasta începuse demascarea definitivă a bandei.

— Nici nu vă pot spune cum a dus-o el în aste două săptămîni ! continuă Anna Mihailovna. S-a zbătut ca musca în geam ! Umbla beat zi şi noapte, înjura, plîngea... S-a bătut cu taică-său... Era să se arunce pe fereastră... Noroc că i s-au agăţat pantalonii de ceva şi l-am putut trage înapoi ! Se trezise în el conştiinţa ! Cînd l-au prins atunci, la bătaia aceea, a mărturisit totul, totul ! Ca să-şi uşureze sufletul, aşa zic eu... Că nu era el în stare să comită infracţiuni... Nu-i şmecher nici de doi bani ! Acum tot nu mai are mult de trăit ! S-a zis cu el, c-au să-l taie hoţii ăilalţi !

Șanski se cutremură de simplitatea cu care fusese rostită sentința aceasta atît de îngrozitoare. Fu însă nevoit să recunoască în sinea lui: „Poate da! Poate îl vor tăia!"

Așa i s-au deschis, una după alta, porțile închise ale vieții oamenilor, fiecare cu necazurile și cu soarta lui. Ce să-i faci! Ăsta era subiectul ales! Vorba unuia dintre ofițerii de miliție cu care discutase: „Culisele vieții"... Vezi peste tot numai viață adevărată și fericirea adevărată, dar tematica aleasă te trage în culisele vieții și, o dată cu aceasta, gîndurile și necazurile altora devin gîndurile și necazurile tale. Nu mai ai liniște nici odihnă pînă nu te descurci în toate meandrele ei, meandre care ți se deschid brusc în față, ivite din nimic, tocmai cînd părea zarea mai senină.

Tatăl înalt, zvelt, chibzuit. Mama ordonată, cu părul blond, ondulat. Din toată atitudinea ei se vede că este o femeie modestă. El strungar, ea strungăriță. S-au cunoscut la fabrică, s-au iubit și s-au căsătorit. Lucrează amîndoi în aceeași întreprindere: el maistru, ea controloare de calitate. O familie în adevăratul înțeles al cuvîntului, o familie de invidiat, ca alte mii și mii asemenea lor. Să le fi fost viața numai bucurie... Dar au și ei necazuri: băiatul lor, Senea Smirnov, a fost și el complice. O dată. O singură dată. Dar a fost complice și acum mama și-a lăsat baltă toate treburile și se uită îngrijorată la scriitorul Șanski care a venit la ei.

— Procurorul zice că să am grijă de celălalt, mai mic... Cum să-l feresc? De cine să-l feresc? Peste tot oameni... Ca oamenii... Cum să le poți pătrunde în suflet? Și băiatul crește, are paisprezece ani... Vor mai trece un an-doi, și atunci au să vină iar la patru dimineața ca să-l ia și pe el? Femeia își sprijină capul în mîini și privește înainte pierdută. Ce greu îmi e! Parcă deasupra capului îmi atîrnă un bolovan și îmi îngheață sîngele în vine! Uneori umblu prin casă ca proasta și nu știu ce să fac! A ajuns să-mi fie frică de orice băiat care vine la copilul meu, de orice vorbă a lor! Dacă nu-i acasă la zece seara, mă

apucă frigurile morții! Mi-e frică de toate, pentru că nu știu nimic! De ce asta? Zic unii că părinții ar fi de vină! Dar Senea nici măcar țigara n-a îndrăznit s-o aprindă în fața mea! Darămite să înjure! Mi-a fost dădacă la copilul cel mic, mi-a fost ajutor în gospodărie... Vara se ducea în tabăra de pionieri... A fost premiat pentru purtarea și activitatea lui sportivă, a devenit comsomolist, și acum... Comsomolist fiind, să nimerească el în cloaca asta? De ce? Ce vină am eu? De ce n-am ajuns și eu hoață sau speculantă? Cum am crescut noi? În timpul foametei am crescut! Am trăit în spirit revoluționar. Am luat parte și la adunări de Comsomol... Erau interesante, nu se pierdea din vedere nici o problemă, nici de viață, nici de producție, nimic nu era tratat superficial; totul se discuta din toate punctele de vedere. Și tocmai în asta consta frumusețea, că luam hotărîrile așa cum ne dicta inima și conștiința! De ce atunci s-a lipit răul de băiatul meu? Nu! Nu! Nu pot crede că s-a lipit de el! E vorba doar de neastîmpărul adolescenței... S-a dus cu ei o dată, o singură dată! Dar de ce a greșit, fie chiar și această singură dată? De cînd s-a născut, a fost controlat de noi. A fost însă de ajuns să ne scape din mînă o singură dată, ca să cadă! Cred că Paska Elaghin l-a încurcat! Altul n-avea cine!

— Dar mintea unde i-a fost? se băgă în vorbă și tatăl, care tăcuse pînă atunci. Băieții nu judecă, asta e! Pentru ei, viața e un măr frumos și nu-i văd decît partea pîrguită, ca luna, luminată totdeauna dintr-o singură parte! Orice medalie are însă două fețe!

— Crezi tu că viața lui Paska a fost trandafirie? îi răspunse mama. Numai bunică-sa știe cîte parale face! O catastrofă, nu alta!

— Dar băiatul nostru? se încăpățîna tatăl să-și impună punctul lui de vedere. Ce-a văzut Senea rău în jurul lui? Acasă, o viață normală, la școală o muncă normală... Asta înseamnă că-i mergea bine, și cînd totul merge bine, n-ai la ce te gîndi! Se ivește un prilej? „Ia hai să încerc!“ Se mai ivește unul?

„Ia să încerc și de astă dată!" De știut, n-a știut însă ce are și ce nu are voie să facă! N-a știut nici ce poate păți dacă săvîrșește un lucru nepermis! I s-a tot părut că-i joacă! Uite unde l-a dus joaca lui! Dacă ar fi știut ce-i viața, dacă ar fi fost nevoit să muncească...

— Și de învățat, cînd să mai învețe? îi răspunse mama.

— Dar ce, munca nu-i învățătură? Muncind, omul învață să stea mai bine pe picioare, nu ca... S-au obișnuit copiii noștri să le pice totul mură-n gură!

Scriitorul Șanski făcu cunoștință și cu cealaltă față a lunii. Cu viața lui Ghenea Lîzlov. Dar aceasta îi puse noi probleme. Avusese ocazia să consulte materiale privind infracțiunea în rîndurile copiilor în vechea Moscovă. Pe vremea aceea cauzele erau mai simple: foamete, nevoi, sărăcie, Piața Hitrov, viața sălbatică, pe jumătate animalică a acelor copii. „Erau împinși spre crimă de două forțe groaznice: foamea și frigul" — citește el în „Infractorii copii", lucrare de peste 500 de pagini.

Astăzi însă totul era altfel, și viața, și oamenii, ba chiar și „strada". Ghenea Lîzlov era sătul și îmbrăcat. Nu se dusese la Abramțevo după o bucată de pîine!

Atunci care-i cauza? Dacă nu mînat de nevoi, atunci de ce? Să fi fost vina mamei, care a primit în casă prima jucărie adusă de fiul ei de la grădiniță? Sau a cărțuliilor cu coperte pestrițe, de care-i făcea rost Vadik? Nu cumva de vină era cîinoșenia acelor negustori bătrîni, care trăiau încă după stilul vechi și alături de care-și ducea zilele Paska Elaghin? Sau vinovat de toate era Vitka „Guzganul", care avea rădăcini adînc înfipte în bezna trecutului, poate chiar în vestita Piață Hitrov, „vulcan al criminalității", cum scria în studiul acela? Poate vinovat era altcineva, rămas încă nedescoperit. Nu cumva era vorba numai de josnicia instinctelor primare, de fiară, ieșite învingătoare în lupta cu omul?

Sau toate acestea la un loc, adunate într-un ghem încîlcit, de nedescurcat ?

Tot căutînd răspunsul, Şanski citi o mulţime de cărţi şi discută îndelung cu diferiţi criminalişti, dar degeaba. Vorbi cu unii, cu alţii, cu profesori, cu părinţi, cu muncitori, bărbaţi şi femei, tineri şi bătrîni. Într-un cuvînt, stătu de vorbă cu toţi cei pe care-i interesa problema, cu toţi cei a căror inimă vie şi neliniştită nu se mulţumea numai cu aparenţe. Şi fiecare îi spuse cîte ceva. Fiecare îi vorbi despre ceea ce observase şi cugetase, despre şcoală, despre mediu şi şcoală, despre şcoală şi societate, joacă, muncă şi Comsomol.

34

Procesul...

Sosi, pînă la urmă, şi ziua aceea cumplită, hotărîrea. Mai exact, zilele, deoarece procesul a ţinut o săptămînă încheiată, săptămînă în care Nina Pavlovna a trăit într-o încordare aproape supraomenească. Parcă toţi nervii i se adunaseră într-un singur ghem, chiar lîngă inimă, şi toată viaţa i se concentrase acolo. Nici nu se sinchisi că Iakov Borisovici refuzase categoric să asiste la judecată. Se dovedise că temerile lui fuseseră zadarnice, întrucît îl numiseră totuşi director şi el plecase în delegaţie, să facă cunoştinţă cu „obiectivele" ce-i erau încredinţate. Ceea ce pe Nina Pavlovna o bucură. Pentru că ruptura ce survenise între ei nu mai putea fi cîrpită... Mai bine singură ! Mai bine să îndure totul singură, în faţa propriei sale conştiinţe, în faţa poporului. Totul, începînd cu capul tuns chilug al fiului ei Anton.

Nina Pavlovna îl revăzu în minte, cu părul acela bogat şi mai aparte, care-l deosebea de ceilalţi băieţi.

Acum însă, așa, cu țeasta goală... Pielea aceea întinsă pe craniul colțuros, cu umflături și cucuie, urechile lui neobișnuit de mari și privirile-i pierdute, uneori speriate!

Clipa cînd acuzații străbătură, sub pază, coridorul ce ducea la sala de judecată îi străpunse inima. Lume, lume multă. Rude, martori și... nelipsiții curioși. Fiecare acuzat trecea prin fața unei mulțimi de ochi, unul cîte unul, sub paza a doi ostași înarmați...

— Ca niște criminali adevărați! se auzi, pe jumătate compătimitoare, o voce miloasă.

— Dar ăștia ce-oi fi crezînd dumneata să sînt? Ingeri? Nu! Tîlhari! Criminali! îi răspunse glacial altă voce.

Pe Anton întîrziau să-l aducă și, de fiecare dată cînd se deschidea ușa dinspre capătul coridorului, Nina Pavlovna, încordată, se pregătea să-și întîmpine fiul liniștită.

Dar treceau mereu alții, toți tunși și slabi, toți cu mîinile la spate, unii abătuți, alții afișînd o vioiciune silită, cu un zîmbet atît de căznit pe buze, că-ți era și milă. În cele din urmă ușa se deschise și intră fiul ei Anton. Păși pe coridor, se opri pierdut, speriat parcă de oameni, și se gheboșă. Avea o privire ce nu putea fi uitată, o privire care o va chinui pe Nina Pavlovna toată noaptea. Se opri o clipă, o clipă doar, dar ostașul din spatele lui îi ordonă ceva sever, ba chiar — cel puțin așa i se păru Ninei Pavlovna — îl și împinse puțin. Iar Anton merse mai departe, cu umerii aduși și cu capul în jos, strîngînd cu desperare mîinile la spate.

— Tonik! îl strigă ea.

Băiatul tresări și întoarse capul, dar Nina Pavlovna nu fu sigură c-o văzuse în mulțimea aceea. Se auzi iar exclamația ostașului și Anton porni mai departe, spre sala de judecată, spre banca acuzaților.

Banca se afla în stînga mesei completului de judecată și era înconjurată de o balustradă înaltă de după care se zăreau numai capetele celor ce aveau să răspundă de răul făcut semenilor lor. Lîngă balustradă

se aflau trei santinele, care urmăreau atent fiecare mișcare a băieților, iar alături de ei, avocații. Vizavi era locul procurorului, iar în mijloc, pe un podium de lemn, sub portretul lui Lenin, în spatele unei mese acoperite cu postav verde, al judecătoarei — o femeie nici tînără, nici bătrînă, îmbrăcată sobru, într-un costum albastru. Lîngă ea, cei doi asesori — un bărbat sever, cam încordat, după toate aparențele muncitor, și o femeie tînără, drăguță și subțirică, cu trăsături frumoase, pictate parcă cu penelul. Avea un păr bogat și pieptănat cu gust, iar bluzele sale — și le schimba în fiecare zi — mereu altele, violete, portocalii, verzi, subțiri și croite de o mînă iscusită, contrastau izbitor cu tot ceea ce se discuta acolo. Președinta completului de judecată imprimase însă de la începutul procesului un ton sever și-l menținu pînă la sfîrșit. Era o femeie inteligentă, cu experiență, care avusese prilejul să cunoască mulți oameni și multe tragedii. Nina Pavlovna, cu ochii la ea, căuta s-o înțeleagă. Își încordase toate puterile, străduindu-se să rămînă calmă, dar, în adîncul inimii sale era atît de emoționată, încît vocea severă a președintei, privirea ei cercetătoare și siguranța cu care-și întorcea capul cu părul pieptănat lins i se păreau întruchiparea lipsei de suflet și a birocrației. Unei astfel de femei totul îi era egal! Cine știe cîte zeci de oameni condamnase pînă atunci! Auzise și adevăr, și minciună, întîlnise și cinste, și perfidie, văzuse și păreri de rău, și prefăcătorii, și lacrimi adevărate, omenești, și lacrimi mincinoase, stoarse din ochi de indivizi învățați să plîngă la comandă, ca la teatru. Avea în fața ei Legea și probabil că soarta acestor bieți pui de cioară, golanii temuți pînă mai ieri, o lăsa rece.

Dar pe măsură ce lucrările procesului înaintau, scădea și resentimentul Ninei Pavlovna față de judecătoare, pentru a pieri cu totul pînă la sfîrșit.

Iată, de pildă, pe individul acela scîrbos, cu mutră de șobolan și cu bărbia teșită. Toți părinții spun că el ar fi capul bandei. Priviți-l însă cît de cuminte stă în colțul lui și cu ce ochi nevinovați se uită în jur,

cu ce glas calm și limpede povestește în ce împrejurări a fost rănit. A auzit, chipurile, într-o seară, pe malul Moscovei, țipătul unei fete, i-a sărit în ajutor și, pentru asta, s-a ales cu un cuțit! Iar maică-sa, care știe cum s-au petrecut de fapt lucrurile, stă și tace în timp ce băieții — mai ales Vadik și Ghenea Lîzlov — caută să-l scoată basma curată! Peste tot s-a nimerit întîmplător, n-a făcut nimic, n-a instigat la nimic, ba, dimpotrivă, i-a prevenit pe băieți, a căutat să-i convingă că ar fi bine să se lase păgubași! Iar avocatul lui Vitka se agață de declarațiile lor și caută să-și transforme clientul într-un mielușel nevinovat. Ninei Pavlovna îi plăcu mult faptul că judecătoarea, atentă, se uitase lung la apărător și-i dăduse riposta cuvenită. La fel de mult îi plăcu și răbdarea cu care analiză relațiile existente între membrii bandei. Puse întrebări cînd unuia, cînd altuia și, pînă la urmă, Ghenea Lîzlov, care-și asuma cu îndîrjire rolul de șef al bandei, trecu pe planul al doilea, pentru a lăsa locul lui Vitka Buzunov, zis „Guzganul".

Ce bine ar fi dacă și în cazul lui Anton ar da dovadă de aceeași pătrundere! Dacă ar observa cît de jalnic arată în scurta lui de doc, cu capul colțuros tuns zero, cu urechile mari și cu tusea aceea! Da, a fost cu „ei", a participat la toate grozăviile despre care Vadik a dat atîtea amănunte. I-a strîns mîna „Guzganului", s-a considerat prieten cu Ghenea Lîzlov și a rămas la pîndă cînd Paska Elaghin, pe al cărui chip s-au așternut pete mari, roșii, a vîrît cuțitul într-o femeie nevinovată. Băieții aceștia trebuie condamnați, nu mai încape discuție!

Dar nu va înțelege oare judecătoarea că Anton nu-i de teapa „Guzganului", a lui Ghenea sau chiar a lui Vadik, cîndva un copilaș dolofan, plin de haz, devenit acum un cinic de ultimă speță? Auzi și nu-ți vine a crede: a vîndut propriei sale mame un ceas furat, i l-a vîndut pentru a-l lua tot el! Iar banii i-a dat hoților, să și-i împartă! Chiar și Bronislava Stanislavovna, care parcă avusese orbul găinilor pînă

atunci în ceea ce privește fiul ei, n-a putut îndura amarul acestei descoperiri făcute încă în timpul anchetei preliminare și s-a îmbolnăvit. Iar Anton... Anton, de cînd s-a așezat acolo, pe banca infamiei, n-a avut curajul o dată măcar să ridice ochii și să se uite la cei din jur. Pînă și declarațiile le-a dat cu capul plecat și cu privirile pironite în pămînt. A vorbit despre „Guzgan", a vorbit despre toate cele petrecute, a vorbit poate și despre lucruri care nu s-au întîmplat în realitate. Sigur! A fost atras ca un prost, a fost luat pe sus de „amicii" aceștia îngrozitori, dar acum declară că a luat parte conștient la toate fărădelegile lor.

— Eram curios să știu cum se procedează... zice el, fără să ridice capul.

— Credeai că e romantic? îl întreabă asesorul, bărbatul acela sever, muncitor de profesie.

— Nu știu... poate — șoptește el.

— Ei, și? A fost într-adevăr romantic? rostește judecătoarea, ironică. Ți-a plăcut?

— Da — răspunde Anton. Pînă la întîmplarea de pe cîmp.

Și le vorbește despre fata care s-a lipit atunci de pieptul tînărului și despre tot ce s-a petrecut în sufletul lui după aceea.

— Ceea ce nu te-a împiedicat să te duci la Abramțevo! remarcă procurorul.

Și Nina Pavlovna, căreia i se strînsese inima, îl privi aproape cu ură.

Procurorul era un bărbat scund și se sprijinea în baston. Avea obrajii roșii, părul cărunt și ochii albaștri, de loc severi; dimpotrivă, erau nevinovați ca ai unui copil. Purta pe piept barete de decorații și părea atît de bun și de inimos! Atunci de ce încerca, amintind de povestea de la Abramțevo, să strice buna impresie lăsată de mărturisirea fiului ei? Băiatul, zăpăcit, tăcea. De ce tăcea, prostul?

— Da... m-am dus — rosti abia auzit Anton, după ce izbuti să-și înfrîngă tulburarea. M-am dus fiindcă am fost un laș!

— Nu cumva eşti şi acum la fel? întrebă judecătoarea şi-l privi fix.

— Nu! şi pentru prima oară Tonik ridică ochii din pămînt. Nu, acum recunosc cu toată hotărîrea că ceea ce am înfăptuit noi a fost mîrşăvie!

Nina Pavlovna băgă de seamă că privirea unuia dintre cei doi asesori — a muncitorului — se îmblînzi şi că ochii fetei cu bluza violetă prinseră a străluci. Numai privirea judecătoarei rămase neschimbată, sfredelitoare, exigentă. De l-ar crede! De-ar cîntări totul, de-ar înţelege femeia asta severă, în costum albastru, cu părul lins!

Nina Pavlovna se uită la ea atent şi-i pîndeşte inflexiunile glasului, căutînd să afle, ascunse sub austeritatea oficială, note umane, feminine, poate chiar materne! Are şi ea familie, copii! Ce muncă extraordinară duce! Fără îndoială, a judecat pînă acum zeci şi zeci de oameni, dar tot zeci şi zeci a achitat. Ultima ei hotărîre — vinovat sau nu, condamnat sau achitat — grea sarcină, sarcină ce conţine greul acela unic, greul pe care nu-l are nici o altă îndeletnicire omenească. Soarta omului, soarta societăţii! Toate cîntărite pe cîntarul atît de sensibil al conştiinţei!

Cu aceeaşi atenţie bolnăvicioasă ascultă Nina Pavlovna şi depoziţiile martorilor. Urechea ei primeşte cu ostilitate declaraţia directoarei şcolii, Elizaveta Ivanovna, care se vaită că-i vine greu, că are mulţi elevi la şcoală, care elevi învaţă în mai multe schimburi... Vorbeşte despre felul în care a reuşit să pună la punct „contingentul de copii" venit din şcoli diferite. Cînd preşedinta o roagă să revină la subiect şi să vorbească de cazul în speţă, începe să-l imploare pe Anton cu noroi, accentuînd că are un caracter urît, dificil, şi că a fost întodeauna obraznic.

Pe Nina Pavlovna o cuprinde groaza şi nu se linişteşte decît după ce o aude pe Praskovia Petrovna, declarînd exact contrariul.

— Este vorba mai mult de un caracter complicat decît dificil. Nu e greu educabil. Spre ruşinea mea,

trebuie să recunosc că n-am reușit să mă edific la timp în privința lui. Nu mă eschivez de a răspunde cinstit : n-am reușit ! Ar fi trebuit să reușesc, așa cum socot necesar, după părerea mea, să se facă acum !

Ceea ce declară ea în continuare ținea mai mult de analiză decît de acuzare. Toată depoziția ei avu mai degrabă un ton de meditație decît de învinuire.

Ninei Pavlovna îi era frică de bunica, îi era frică să nu spună vrute și nevrute în declarațiile sale. La drept vorbind, fusese împotrivă ca ea să se prezinte la proces, dar bătrîna nu voise să audă de nimic și venise. Primul lucru pe care-l făcu, ajungînd în fața judecătorilor, fu să plîngă. Cu mîinile tremurînde, începu să se caute prin buzunare, apoi prin mînecă și prin geanta ei veche, de mușama, dar nu-și găsi batista, rătăcită cine știe unde, ca să-și oprească lacrimile.

— Ați venit aici ca să plîngeți, martoră ? încercă s-o pună la punct președinta și-i vorbi aspru, dar se vedea c-o face formal.

— Doar îi sînt bunică, tovarășă judecătoare ! răspunse bătrîna. Îl știu de cînd era atîtica ! și, aplecîndu-se, arătă cu mîna cît de mic era Anton pe atunci. Ce copil frumos a fost ! Cu părul numai inele... Iar acum...

Se uită la capul tuns chilug al nepotului său și o podidiră și mai și lacrimile.

Judecătoarea se foi în fotoliul ei cu spătar înalt, împodobit cu stema statului, fără a mai avea putere s-o dojenească pe bătrînă, care spunea, cu buzele tremurînde, înghițindu-și lacrimile :

— Era gingaș ca un clopoțel !

— Curat clopoțel ! Un clopoțel care a ieșit la drumul mare — o întrerupse președinta, de astă dată foarte aspru.

Tonul și vorba ei o readuseră brusc pe bunica la realitate. Lacrimile i se uscară pe loc, iar glasul îi sună hotărît :

— Nu, cetățeni judecători, puteți s-o credeți pe bunică ! Copilul ăsta aduna de pe stradă toate pisicile

rîioase și le aducea acasă! Cît l-am mai certat pentru asta! De desenat, desena numai iepuri... Iepuri-ostași, iepuri-ofițeri... Desena o mașină? Băga și în ea iepuri! Bani?... Niciodată n-a fost lacom de bani. Colecționa mărci. Mai tîrziu s-a lăsat. N-a fost perseverent niciodată, de ce s-o ascund... se apuca de una... se apuca de alta... Dar cînd nu l-au mai interesat mărcile, ar fi putut să le vîndă, nu? El le-a dat pe degeaba ăstuia de-i aleargă ochii — și bunica îl arătă pe Vadik. Și ăsta le-a vîndut pe cinci ruble bucata! Cînd l-am certat pentru asta, Antoșa a început să plîngă... Era nervos, mîndru și foarte neastîmpărat... Asculta o poveste? Oricît de interesantă ar fi fost, dădea tot timpul din mîini și din picioare! Cîteodată, păcătoasa de mine, îi legam mîinile... Să stea și el liniștit măcar un minut!

În tăcerea plină de încordare se produse o explozie de rîs. Rîdeau asesorii, rîdeau avocații, rîdea scriitorul Șanski, aflat printre ei, rîdea publicul...

Rîd și acuzații și se uită la Anton, care se ascunde după balustradă. Numai judecătoarea rămîne serioasă. Ciocănește cu creionul în carafa cu apă de pe masă, și bunica, stăvilindu-și revărsarea amintirilor, oftează cu amărăciune:

— Nu-i chip să pricep ce s-a petrecut cu el!

Dar ce înseamnă o bunică, cu toate lacrimile și naivitățile ei, ce înseamnă frica și emoțiile Ninei Pavlovna față de ceea ce i-a fost dat victimei să îndure? Intră în sală, căutînd să păsească drept, cu toate că cele suferite au lăsat urme adînci pe chipul ei chinuit, în ochii cu luciri febrile. Tușește sec, mereu, mereu. Altă mărturie... După ce răspunde la întrebările de rigoare, chinuită de tusea care-o face să se oprească din minut în minut, povestește cum a fost la Abramțevo:

— Am fost întotdeauna fricoasă, dar atunci... atunci m-am apărat! Cînd am auzit zgomotul crăcilor rupte de pașii lor, cînd am văzut luciul cuțitului și cînd am auzit că mi se poruncește: „Gura!", n-am tăcut. M-am împotrivit... Mai tîrziu mi s-a spus că am fost

imprudentă. Să-mi risc eu viața pentru un geamantan ?... O înecă din nou, puternic, tusea. Dar femeia și-o învinse printr-un vădit efort de voință : Nu geamantanul la care rîvneau ei l-am apărat eu ! Eu... Vorbise pînă atunci încet, rar, cu tristețea și durerea întipărite pe față. Acum însă se îndreptă de spate și păru dintr-o dată mai înaltă. Glasul ei căpătă rezonanțe sonore : Mi-am dăruit singurul meu copil patriei, ca s-o apere ! De ce n-aș putea umbla nestingherită pe pămîntul ei ? De ce să mă ascund, să tac și să mă supun răului care îl calcă ? Am plîns după copilul meu, m-am socotit cea mai nefericită dintre mame, i-am invidiat pe toți cei care și-au revăzut pe cei apropiați. Acum însă sînt mîndră : mai bine să-ți pierzi fiul, decît să crești din el un hoț, un tîlhar, un dușman al oamenilor !

Înmărmurită, sala asculta în tăcere spusele acelei femei, care crescuse atît în ochii tuturor.

35

Chinuitoare gimnastică a sentimentelor ! Deznădejdea ia locul speranțelor, indignarea înlocuiește rușinea, și o nepăsare obtuză, apărută nu se știe de unde, înlătură durerea. Anton era atît de aproape — doar la cîțiva pași — dar în același timp atît de departe ! Nu puteai schimba cu el nici un cuvînt, nici măcar o jumătate de cuvînt ! Se perindă la bară părinții, martorii, se prezintă și victimele, și fiecare povestește cum și în ce fel s-au petrecut lucrurile. Cînd îi vine și ei rîndul, Nina Pavlovna este nevoită să răspundă pentru toate, să-și recunoască vina. Încetul cu încetul, totul se lămurește, se întregește într-un tablou foarte clar. Iar la urmă, cuvîntul procurorului.

Cît au durat dezbaterile, Nina Pavlovna l-a privit stăpînită de un sentiment în care se amestecau, în părți egale, simpatia și nedumerirea. Să acuzi... Cum poate îndeplini munca asta un om care pare atît de bun, cu ochi nevinovați de copil, un om care stă de vorbă atît de firesc cu Șanski în pauze ?

Răspunzînd parcă nedumeririi ei, procurorul își începe rechizitoriul cu glas scăzut, blînd, în care aveau să apară însă, treptat și tot mai vii, inflexiuni aspre. Vorbește despre importanța socială a procesului, importanță care depășește mult sălile tribunalului, despre părinții care au știut să-și ferească odraslele de gripă, dar nu și de crimă, despre școala în care notele mari și goana după procente au ajuns un paravan care ascunde ochilor educatorilor ceea ce se petrece în sufletul copilului. Vorbește apoi despre Comsomol și despre faptul că, uneori, munca cu masele poate deveni o simplă formalitate, se poate transforma într-un plan de îndeplinit sau, și mai rău, în indiferență față de om. „Nu te primim pentru că ai trei la fizică." „Ei, și ? Mă descurc eu și fără voi !" Și băiatul se descurcă, într-adevăr ! Iese în stradă unde îl așteaptă „vînătorii de suflete omenești" ! Vorbi despre importanța întregului sistem de educare, a strînsei legături dintre toți factorii enumerați de el, și aminti că lipsa acestei legături lasă goluri prin care dușmanul se strecoară cu ușurință, producînd un nou proces inflamatoriu în rănile rămase încă deschise de pe urma capitalismului.

— Iată care sînt principalele cauze care au dus la procesul de față ! își încheie el rechizitoriul. Cauza nu poate însă constitui o justificare ! Căci am ajunge atunci la concluzia că nu există vinovați ! Cauzele ne pot explica o situație dată, dar explicația în sine nu înlătură răspunderea. Doar cînd e vorba de niște inculpați mult prea tineri poate fi considerată justificare, dar și atunci, într-o anumită măsură. Deoarece vine clipa în care omul trebuie să încerce să treacă peste aceste cauze, să le învingă, clipa în care, în pofida tuturor acestor cauze, a tuturor condițiilor și

influenţelor, omul trebuie să dea dovadă de o înaltă ţinută morală! Căci pentru asta este om! Şi răspunde atunci pentru toate acţiunile sale! Şi pentru faptul că nu s-a putut stăpîni, şi pentru haosul din lumea sentimentelor şi a gîndurilor lui, şi pentru că a încălcat regulile sociale şi normele morale, şi pentru nihilismul la care singur a ajuns, şi pentru cinismul şi uşurinţa cu care priveşte viaţa, şi pentru curiozitatea de a afla ce este o infracţiune, şi pentru că a înţeles greşit conţinutul cuvintelor „romantism" şi „prietenie", şi pentru tendinţa lui de a duce un trai uşor, de a petrece pe seama celor ce muncesc. Să nu uităm că toate aceste cauze au şi un efect! Indivizi de categoria celor care se află acum pe banca acuzaţilor aduc prea mult rău oamenilor. Şi mînia poporului nostru împotriva lor e prea mare. Sprijinit în baston, procurorul îşi trecu greutatea trupului de pe un picior pe altul şi continuă: Care dintre noi n-a fost zguduit de înfăţişarea victimei şi cine n-a fost mişcat de cuvintele ei?! „Mi-am dăruit singurul meu copil patriei, ca s-o apere! De ce n-aş putea umbla nestingherită pe pămîntul ei?" Ea, mama unui ostaş căzut pe front, a fost atacată de nişte bandiţi care sînt ruşinea pămîntului pentru care şi-au dat sîngele atîţia eroi. De o parte poporul nostru, care a izgonit hoardele duşmane, de cealaltă nişte izolaţi, rătăciţi în sînul lui! Lenin spunea: „Bogaţii şi hoţii sînt cele două varietăţi ale aceleiaşi specii de paraziţi". Dar cei ce stau acum în faţa dumneavoastră, pe banca acuzaţilor, sînt ultimii lor reprezentanţi, ultimii purtători ai ideii de silnicie şi parazitism, care, pînă la noi, constituiau temelia întregii lumi. Lenin ne-a prevenit că, deşi capitalismul a murit, hoitul lui mai pute încă. Iar duhoarea lui ne otrăveşte aerul! Iată de ce nu trebuie să existe nici o cruţare faţă de cel ce duhneşte!

Analizînd în continuare pas cu pas toate elementele procesului — fapte, dovezi, rolul jucat de fiecare dintre acuzaţi — procurorul îşi formulează cererea de condamnare. Nina Pavlovna nu izbuteşte să reţină

tot ce spune despre ceilalți acuzați. Ține minte numai că pentru Senea Smirnov a cerut o condamnare condiționată. O uluiește însă pedeapsa propusă pentru Anton : cinci ani !

— Și ce ochi nevinovați are ! șopti ea, pierdută, cînd se întîlni în pauză cu avocatul fiului ei.

— Ce credeai dumneata ? E doar procuror ! îi răspunse acesta, liniștit. Nu-i nimic ! Ne vom agăța tocmai de tonul lui acuzator. N-a fost prea convingător !

Și s-a agățat !

— Am ascultat cu viu interes, aș putea spune chiar cu plăcere, cuvîntul pătruns de un înalt patos cetățenesc al reprezentantului acuzării. Și aici avocatul făcu o plecăciune în direcția procurorului. Îmi permit însă să prezint lucrurile din alt punct de vedere, aceasta, bineînțeles, în măsura în care lucrurile se referă la clientul meu. Nu avem, în cazul în speță, de-a face cu un fapt sau o infracțiune luate așa, abstract ! In fața noastră se află un om viu, tînăr și departe de a ne fi indiferent cine este acest tînăr și, ca urmare, care sînt perspectivele dezvoltării lui viitoare. Avocatul — gras, greoi, cu barbișon — trase adînc aer în pieptul lui apăsat de ani și se pregăti pentru luptă. Continuă apoi : Mi-aș permite să pun o întrebare : ce este personalitatea omului, care este baza și expresia ei exterioară ? Am auzit cu toții declarațiile atît de sincere ale bunicii clientului meu. „Era gingaș ca un clopoțel", zicea ea, și eu o cred. Mă doare că acest băiat atît de gingaș cîndva, cu suflet blînd, cu pisicile, mărcile și iepurii lui, a putut să se-nrăiască într-atît, încît să comită o infracțiune ! Se pune însă întrebarea dacă s-a înrăit ! Pentru a ne da seama de aceasta, ni se cere o subtilitate și o putere de pătrundere pe care, cu tot respectul pe care-l port tovarășului procuror, domnia-sa nu le-a manifestat ! Schițînd un zîmbet reținut, avocatul se înclină din nou în direcția acuzatorului public. Din păcate, nici directoarea școlii n-a dat dovadă de aceste două calități ! Mi se pare că a avut mai multă dreptate tovarășa dirigintă cînd a afirmat că băiatul

are un caracter mai mult complicat decît dificil. Eu aș adăuga: nu dificil, ci neclar, și poate mai mult decît atît, înfrînt! Să ne gîndim la dialectica sentimentelor. O gingășie pîngărită se poate transforma în amărăciune, năzuința spre bine nesatisfăcută, în neîncredere față de bine. Asta, în timp ce căutarea extraordinarului poate duce la denaturări și erori. Să analizăm acum cu toată atenția viața tînărului meu client.

Era crud, mult prea crud din partea avocatului! Tot ceea ce o chinuise pe Nina Pavlovna, toate gîndurile ei din lungile nopți de insomnie, totul avea să fie dezvăluit cu glas tare acolo, în fața tuturor. Instinctiv, ea își acoperi chipul cu mîinile, dar și-l descoperi imediat. Era gata să înfrunte totul!

— Familia. Mama și tata. Tata și mama — primele două autorități pe care se sprijină viața copilului, pe care se reazemă încrederea lui în viață, în om, în tot ce e cinstit, bun și sfînt. Dar deodată, familia se năruie! Băiatului îi e dor de tatăl său, dar se înșală în privința lui, cum se înșală și în privința mamei. Iar cel care ia locul tatălui în cămin, în loc să-i înlăture dezechilibrul sufletesc, nu face decît să i-l întărească. Întruchipează falsitatea care se ascunde în viață. Și totul se năruie. Începînd cu baza, cu suporții pe care s-a clădit lumea spirituală a copilului în plină formare. Și fiindcă veni vorba de vîrstă... Există în dezvoltarea omului cîteva momente hotărîtoare, și numai cu greu se poate preciza care este cel mai important dintre ele! Tranziția de la pubertate la adolescență este, pe cît se pare, treapta cea mai puțin stabilă, deci ceva mai greu de trecut. Este momentul în care se conturează cunoașterea eului și a lumii, se încheagă caracterul, se formează concepția despre viață, voință, se definesc scopurile și idealurile, aprecierea spirituală a lumii, oamenilor și propriei persoane, se determină atitudinea față de tot ceea ce ne înconjoară. Adolescentul începe să se maturizeze, devine bărbat. Devine, dar n-a devenit încă. Totul e în transformare, totul se află la răscruce de drumuri. Viața e încurcată, complicată, plină

de contradicții, și omul trebuie să se descurce în ea. Dar are încă atît de puțină experiență, spiritul critic este slab dezvoltat, funcționează slab și cînd e vorba de aprecierea propriei sale persoane, și cînd e vorba de drepturile și obligațiile sale! Tinerii se încred prea mult în forțele lor, tînjesc după fapte mari, după realizări mari, după eroisme și romantisme, au nelimitată încredere în puterile tinereții lor! Vor și pot orice! „Așa că înlătur din cale tot ce mă împiedică, tot ce mă reține! Trăiască deci tot ce mă ajută și mă sprijină!" Principalul este independența! Principalul este libertatea totală! Principalul este manifestarea personalității sale, chiar și a laturilor ei negative, chiar și a laturilor bazate pe temeiuri greșite, căci constituie totuși o afirmare!

Aici însă te pîndesc primejdii! Poți s-o iei pe drumul cel bun, dar poți să te și rătăcești! Așa cum s-a rătăcit și inculpatul pe care îl apăr! Este o realitate — s-a stabilit și la anchetă, a recunoscut și el, deci nu pot exista controverse juridice asupra acestui punct. Șelestov merită să fie pedepsit. E vorba însă de atitudinea față de persoana lui. Cît de adînc a pătruns oare putregaiul în sufletul lui? A cuprins el oare temelia personalității, sau i-a atins numai suprafața? Spre marea mea surprindere, această latură a problemei nici n-a fost atinsă de reprezentantul acuzării!

O nouă plecăciune în direcția procurorului, de data asta fără zîmbete. De altfel, orice urmă de oboseală a pierit de pe chipul avocatului, care pare acum supărat, aproape rău, mistuit și el de înflăcărarea luptei.

— Eu sînt pentru cea de-a doua variantă; sufletul acestui tînăr nu este acoperit de cenușă. Șelestov nu este un înrăit, n-a alergat după bețiii și bani și, vreau să cred, nici nu-i sînt necesari! Departe de el dorințe josnice! E drept, în cazul lui, procesul acesta a degenerat, s-a complicat, s-a lungit mult. De altfel, acest proces nu poate fi îngrădit în termenele prevăzute în acte, nu se încheie o dată cu primirea buletinului de identitate. Ai buletin în buzunar, dar ți-e

capul plin de prostii! Nimic nu-i stabil, nimic nu-i organizat, totul se clatină. Încotro s-o ia? Pentru ce? Spre ce să tindă? Și-apoi, trebuie oare neapărat să tindă spre ceva? Nu la toți socoteala din târg se potrivește cu cea de acasă! Nu toți au o existență care să se asemene cu tabla înmulțirii. Așa și cu Șelestov. S-a căutat pe sine însuși, nu s-a găsit și s-a încurcat în căutări. A vrut prieteni, dar nu i-a găsit, iar cei pe care i-a găsit nu i-au fost prieteni. Îi vedem de altfel aici, în fața noastră, cu capetele plecate, și ne e silă de ei, pentru că nu au adevărul de partea lor, pentru că nu sînt prieteni între ei, pentru că nu cunosc onoarea și elanul acelor idealuri și scopuri care însuflețesc întreaga noastră societate sovietică. Fiecare își are caracterul și soarta lui, și tribunalul va trebui să aprecieze de la caz la caz. Eu vorbesc numai pentru inculpatul Anton Șelestov, în vîrstă de 16 ani. Cu toată charitatea țelurilor noastre mari, comune, acest tînăr s-a rătăcit pe cărări întinate, care, de altfel, l-au dus cu ele în mocirlă. Acest tînăr s-a rătăcit, recunosc, dar nu s-a stricat! Am încredere în el și vă cer și vouă să aveți, cetățeni judecători! E ușor, foarte ușor să condamni! E mult mai greu însă să te încrezi în om, în viitorul lui! Iată de ce nu mă pot declara de acord cu cererea procurorului și doresc să se aplice inculpatului o condamnare condiționată. Să-i dăm o speranță!

În pauza următoare, cînd Nina Pavlovna strînse mîna apărătorului fiului ei, auzi pe cineva rostind indignat:

— Ce eforturi a făcut avocatul lui Șelestov! A încercat să transforme un bandit într-un îngeraș, într-o victimă chinuită și un nefericit! Clopoțel gingaș! Să-l scuipi, nu alta!

De rușine sau poate de indignare, Nina Pavlovna făcu stînga-mprejur și plecă, dar simți în urmă privirile reci, ca niște ace de gheață, ale mulțimii.

Ici-colo, oamenii discută aprins, iar discuțiile lor se întețesc după ce completul de judecată se retrage pentru deliberare. În așteptarea sentinței, oamenii vorbesc.

— Ce le-a lipsit oare? răzbate dintr-un colț o voce emoționată, neliniștită. Nu mai înțelegi nimic!

— Ce nu-i de înțeles în povestea asta? îi răspunde cineva de pe o bancă vecină. Ai auzit doar: rămășițe ale capitalismului.

— Rămășițe, rămășițe! se aprinde și mai mult celălalt. De ce s-o tot repetăm? Numai pentru că s-a spus? Dar de ce mai există rămășițele astea și cît au să mai dăinuie ele? Și de ce tocmai tinerii sînt purtătorii lor? Sînt doar fiii unor oameni care au crescut în vremea noastră! Au învățat în școlile noastre, au citit literatura noastră, ne-au ascultat cuvîntul la radio, au fost membrii societății noastre sovietice! De ce toate astea au trecut pe lîngă ei fără a-i atinge? Iată întrebarea și trebuie să ne gîndim bine la ea!

— Prea mult umanitarism! se aude, nemulțumită, o a treia voce.

— Cum vine asta, umanitarism?

— Foarte simplu! Pe mucoșii ăștia care se uită acum la noi ca niște viței în țarc au să-i vîre la închisoare. Bun! Dar credeți că mult au să stea închiși? Stai că vine calcularea, recalcularea, amnistia și paraamnistia! Unu-doi, și salutare! Nici n-au apucat să intre bine la zdup, că li s-a și dat drumul!

— Probabil că așa trebuie! Cei ce poartă grija asta știu ce fac!

— Numai că dumnealor tocmai asta așteaptă! „Au să mă elibereze", zic. Și din an în an se fac tot mai obraznici! De ce? Pentru că văd că sînt compătimiți! Dar poate fi vorba de compătimire față de pleava societății noastre? Trîntori! Asupra cui ridică ei mîna? De pildă, eu... Eu mi-am clădit viața cu sudoarea frunții și trebuie să vă mărturisesc că nu mi-a fost de loc ușor. Mai am și acum bătături în palme! Dumnealor însă vor să-mi bage mîna în buzunar! Dar eu, să-l prind pe careva cu mîna în buzunarul meu, îi rup degetele și-i scot ochii! Și dacă totuși n-am s-o fac, asta pentru că, pur și simplu, nu vreau să trag ponoasele de pe urma unor derbedei

ca ăștia ! Nu, nici o milă, nici o compătimire ! Dac-ar fi după mine, i-aș spînzura ! Aș spînzura unul, doi, în văzul tuturor, sau le-aș tăia o mînă, cum am auzit că se făcea în unele țări, ca a doua oară să le piară cheful să mai facă ce au făcut !

— Pasămite, tocmai de-aia nu ți se dă dumitale dreptul s-o faci — se vîrî în vorbă un glas de femeie. Ian te uită unde era călăul ! Poate că băiatul a greșit numai ! Ia întoarce-l cu fața la popor, la oameni, poate că iese om din el !

— Auzi pe cine vrea dumneaei să întoarcă cu fața la popor !

— De ce nu ? Și ursul, cît e el de urs, poate fi educat ! Șoarecele dresat aleargă și pe sîrmă ! Cu ce-i mai prejos omul ? Nu, frate dragă ! Copiii răi trebuie ținuți cu mînă de fier, dar cu dragoste, fără răutate, ca o mamă, cu dreptate și înțelegere !

— Da, cu lecții de morală și muncă de lămurire ! nu se lăsă cel care opinase pentru tăierea mîinilor. Nu, cu ei trebuie procedat altfel ! Trimite-i să muncească ! În Siberia ! Bogății acolo cît vrei ! Muncește, bobocule, și ajută-ți patria ! Să se ducă acolo, să valorifice avuțiile !

— Sigur ! Tovarășul are dreptate ! mai intră în vorbă cineva. De ce, adică, floarea tinereții noastre, cei mai buni dintre copiii noștri, pleacă la desțelenirea pămînturilor ? De pildă, și fata mea a plecat ! De ce să trăiască ei acolo în corturi, îndurînd tot felul de greutăți, în vreme ce putregaiul ăsta stă și se răcorește la Moscova, unde o duce numai în chefuri și chiolhanuri ? Asta nu-i drept și, după mine, codurile noastre de legi ar trebui întocmite pe alte baze !

— Doamne, Doamne ! se auzi o voce bătrînească, de om plictisit. N-o să schimbăm nimic, n-o să facem nimic ! De vorbit, vorbim, dar n-o să ajungem la nici un rezultat, și viața va merge înainte așa cum a mers și pînă acum !

— Adică de ce să nu facem, de ce să nu schimbăm ? răsună iar vocea femeii. Ba putem schimba, tovarășe, putem orice ! Desigur, nu dacă stăm cu

mîinile-n sîn și dăm vina pe tot felul de rămășițe! Să nu dăm vina pe ele, ci să căutăm să le descoperim, să aflăm unde se ascund și să le scoatem la lumină cum ne scoatem primăvara hainele de iarnă, să nu le mănînce moliile! Și n-ar fi rău să stăm și să analizăm și unele obiceiuri care au prins rădăcini la noi!

Cît timp dincolo, în camera de consiliu, se hotăra soarta inculpaților, oamenii discutară o mie de probleme. Șanski, scriitorul, trecea de la un grup la altul, asista la discuțiile și la controversele ivite, încercînd să nu se bage, ci să le surprindă în toată naturaleța lor. Doar cînd discuția lîncezea, arunca și el cîte o săgeată, uneori dinadins ticluită, pentru a da loc la replici la care nici una dintre părți să nu mai aibă ce riposta. Căci pentru el tot ce se vorbea acolo era foarte important, de vreme ce, într-o anumită măsură, avea să-l ajute la soluționarea unor probleme rămase încă nelămurite. Trebuia să afle care dintre participanții la aceste discuții avea sau nu dreptate, dar tot ce se discuta acolo era la fel de important și de interesant, pentru că pornea din popor.

Nina Pavlovna vedea și auzea și ea totul, dar ca prin ceață, căci gîndurile ei erau îndreptate spre camera de consiliu. Poate că și acolo se discută în contradictoriu! Altfel de ce se prelungește atîta pauza? De ce, tot mai des, secretarul privește spre ușa care dă în camera aceea unde nu-i este nimănui îngăduit să intre?

Apare, în sfîrșit, și completul de judecată.

Toată lumea se scoală în picioare. Se dă citire sentinței și Nina Pavlovna ascultă, cu sufletul la gură, glasul puternic și grav al judecătoarei. Face expunerea cazului în speță și enumeră probele și argumentele. De fapt, nu mai era necesar... Totul este clar, totul a fost dovedit, nu mai există nici o speranță...

— ...Smirnov... pus în libertate...

Nina Pavlovna nu mai știe cine a fost condamnat și la cît. Nu bagă de seamă nici că sala primește cu satisfacție sentința. Ea așteptase doar un singur nume

și-l auzise : „Trei ani detenție într-o colonie de muncă pentru minori".

Nodurile care îi legaseră nervii se rup brusc și totul începe să i se învîrtească înaintea ochilor, să zboare. Fără să-și dea seama, țipă. Dar nu-și recunoaște vocea, și numai pentru că se întorc toți spre ea, își dă seama că ea a țipat. Dar nu asta e principalul ! Principalul e chipul lui Anton, schimonosit de durere. Nina Pavlovna, speriată, își ducea amîndouă mîinile la gură.

Și acum, ultimul pas. Din nou coridorul, din nou însoțitorii, din nou privirile oamenilor. De data asta nu mai sînt inculpați, ci condamnați. Din nou, unul cîte unul, cu mîinile la spate !

Nina Pavlovna se strecoară de data asta în față, chiar lîngă ieșire. Nu-și poate ierta țipătul, o obsedează chipul schimonosit al fiului ei. Își adună toate forțele și, cînd Anton ajunge lîngă ea, îi zîmbește și-i face semn cu mîna. Zîmbetul ei însă este strîmb, și Anton n-o crede. Cînd trece prin dreptul ei, îi strigă :

— Nu plînge, mamă !

Ușa se închide. Totul s-a sfîrșit.

Acum, ce rost mai are să te stăpînești ?

1

Totul s-a sfîrșit!

Cît fusese la miliție, în detenție preventivă, Anton mai nutrise în suflet speranțe. Își făcuse iluzii datorită felului în care înțelegea cuvîntul „prevenție". N-o socotea detenție, detenție adevărată, și poate că nici nu-i va fi dat s-o cunoască vreodată. Cel puțin așa gîndea cînd văzu lîngă fereastra arestului cîteva rînduri zgîriate pe zid de o mînă necunoscută. Cineva încercase să șteargă cele scrise, dar n-o făcuse cu prea multă grijă, și Anton izbutise să descifreze: „Aici a stat Iura Kravciuk și a așteptat..." Mai departe erau desenate niște zăbrele de închisoare.

Dori și el să lase un semn al trecerii sale prin locul acela de tristă aducere aminte și, cu un gest rămas „din libertate", începu să se caute prin buzunare, dar nu găsi nimic, nici creion, nici briceag, nici cui, nimic. Totul îi fusese confiscat. Supărat, rupse capătul unui șiret și se apucă să zgîrie cu el. Dar iar îi veni în minte gîndul liniștitor că, poate, nu va ajunge după zăbrele... Prea era albastru cerul și prea pașnic plutea prin văzduhul de iunie pufușorul plopilor...

Chiar la primul interogatoriu — nici nu avusese încă timp să „uite" sau să nege ceva — își dădu seama că anchetatorii știau tot, că posedau dovezi suficiente și că n-avea nici un rost să mai facă pe prostul. Din păcate însă, chiar atunci cînd spuse adevărul adevărat, oamenii ăștia nu-l crezură. Iar cînd își dădu cuvîntul de onoare, îi rîseră în nas:

— Onoarea? Ți-ai pierdut-o, băiete! Așa că nu mai pomeni despre ea! Treci la fapte!

Căpitanul Pancenko, care asista la interogatoriu, zise, încruntîndu-şi sprîncenele negre :

— Ca să vezi, băiete, cum se întîmplă în viaţă!

Îl duceau zi de zi la interogatoriu, la confruntări. Îl aşezau în faţa lui pe Vadik sau pe Ghenka Lîzlov şi i se punea întrebarea de rigoare : „Îl cunoşti pe cetăţeanul care se află în faţa dumitale?" Iar el rostea resemnat numele şi prenumele cetăţeanului despre care era vorba în ziua aceea şi răspundea la toate întrebările. Mai tîrziu fu dus la locul atacului şi el le arătă rîpa cu mălini, tufişurile acum înfrunzite, cărarea ce duce spre Abramţevo şi povesti cum s-au petrecut lucrurile. Aşa că nădejdea lui că va scăpa de zăbrele nu era de fapt decît amăgire. Fu dus la frizer şi frizerul, pregătindu-şi maşina de tuns, se uită cu jale la părul lui :

— Ce păr bogat ai, flăcăule! Te doare inima să tunzi un păr ca ăsta!

Dar peste un minut, chica lui zăcea pe jos, în praf, la picioarele sentimentalului frizer...

Fu apoi fotografiat şi din faţă, şi din profil, i se făcură diverse măsurători. Mai tîrziu răbdă gluma sinistră a unuia care se obişnuise cu trista lui profesiune :

— Ia să cîntăm puţin la pian!

Adică : „Să-ţi iau amprentele digitale!"

Totul era înjositor, ruşinos, totul avea darul să-i trezească teama, totul îi dovedea că nu era altceva decît un deţinut. Dar cel mai grav i s-a părut cînd l-au dus la închisoare.

L-au transportat noaptea, într-o dubă. „Corbul negru", cum îi ziceau pasagerii cărora le era destinată această maşină. Numai după zgomotele surde, ce răzbăteau cînd şi cînd de afară, şi după opririle rare, la stopuri, îşi dădu seama că se află în Moscova, că în preajma lui trăiesc oameni, că pulsează viaţa. O viaţă a nopţii, dar tot viaţă. Cînd duba se opri, fu coborît într-o curte pustie. În jurul lui, ziduri înalte şi ferestre zăbrelite. Era la închisoare...

Noaptea aceea, pînă în zori, Anton o petrecu chinuit de simțămîntul că totul s-a sfîrșit. La drept vorbind, închisoarea nu avea nimic înfricoșător. Fu spălat și, conform regulamentului, percheziționat. „Ai vreun obiect cu care ai putea tăia sau înțepa? Dar chimicale?" Iar cînd, nedîndu-i-se crezare, îl căutară pe la toate cusăturile hainelor, nu-și făcură decît datoria... Lui Anton însă totul i se părea nespus de înjositor, de rușinos, de cumplit. Ca și atunci cînd fusese tuns, fotografiat și pus să „cînte la pian". De astă dată totul era însă înecat în deznădejde. Dispăruse ca persoană, se topise în noianul de proceduri și formalități. Cînd se isprăvi totul, rămase pe bancă, așteptînd să fie trimis mai departe. La drept vorbind, nu mai aștepta nimic. Totul îi era indiferent. Dar nu-i fusese încă pregătit locul și trebui să stea pe bancă și să aștepte îndelung. Apoi cineva telefonă ofițerului de serviciu, care zise plantonului, arătînd din ochi spre el:

— La camera pentru minori...

Lui Anton i se ordonă să-și ducă mîinile la spate; străbătu niște coridoare pustii, o curte, alte coridoare, scări de piatră cu treptele tocite, după care trecu printr-o mulțime de uși de fier sau de gratii, fiecare cu lacătul ei, fiecare închizîndu-se după el cu un sunet sec, metalic. Fier!... Piatră și fier! Pînă și platformele scărilor erau închise în plase de sîrmă!

Pe urmă plantonul îl dădu în primire unui alt militar, care era, după cum avea să afle mai tîrziu, „comandantul aripii"; acesta merse cu el mai departe printr-un coridor lung și pustiu, de-a lungul căruia se înșirau la infinit, cel puțin așa i se păru lui, uși, multe uși. Apoi „comandantul aripii" scoase din buzunar o cheie și deschise: „numărul 19".

Celula! Intră și se opri.

— Fă-ți patul aici! și militarul îi arătă un loc liber.

In urma lui se închise și ușa aceasta, cu același zgomot sec, metalic. Anton privi în jur, zări ochii plantonului, care se uita la el prin vizor.

Gata!

Cercetă încăperea. Pînă atunci, ori de cîte ori se gîndise la închisoare, și-o închipuise ca o încăpere joasă și întunecoasă, cu pereții și tavanul mustind de apă. Piatră goală și mucegai... Ca în filmul „Mînăstirea din Parma". Aici era însă o cameră vopsită în ulei verde deschis, cu tavanul alb și fereastra largă, cu zăbrele duble. În mijloc se afla o masă și două bănci, iar la perete, jur împrejur, paturi de lemn, fixate pe suporți de fier, pe care dormeau cîțiva oameni, fiecare cu salteaua și pătura lui.

Rămase locului un timp, privind nehotărît. Ce să facă acum? Auzi deodată o voce răgușită:

— Treci, ce mai stai! Și de sub pătura aflată pe patul vecin cu cel pe care i-l indicase plantonul se ivi un cap tuns chilug: Șezi, nu te teme! Sîntem opt mutre, cu tine nouă. Adicătelea, e complet!

Anton își întinse așternutul, se culcă pe spate, cu mîinile sub cap, și privi în tavan. Nu se gîndea la nimic. Era sleit de puteri. Nici lacrimi nu mai avea. Se simțea doar grozav de obosit; o totală nepăsare pusese stăpînire pe el.

— Eu sînt Iașka Klin. Ai auzit de mine? întrebă vecinul.

— Nu — răspunse Anton, indiferent.

— Auzi acum — și tăcerea pe care o păstră o clipă Iașka Klin fu plină de tîlc. Ciripești... A... ești sugaci încă! N-ai învățat să glăsuiești p-a noastră! îl lămuri Iașka, văzînd cît de uimit se uita băiatul la el.

— Nu — răspunse Anton, apatic.

— Ce hram porți?

— Nu pricep. Sînt pentru prima oară aici!

— Te facem ucenic! Pentru ce-ai picat, bre?

— Hoție! rosti el, hotărît, ca omul care a tras o linie sub un șir de cifre și a făcut totalul.

— Oț! zîmbi Iașka. Tu ești găinar, bă, nu hoț! Mai ai pînă să spui că ești hoț! Anton se întoarse spre el. Abia acuma îi vedea fața umflată și ochii încercănați. Iașka îl privea disprețuitor. Continuă: Oț?... Știi tu, bă, ce-i aia oț?...

Şi începu să se laude ca turbat, amenințîndu-l. Îi turuia gura despre viață, despre „frumusețile" vieții lor de infractori, a unei vieți sortite pieirii, dar care nu vrea încă să piară : se apără, își creează noțiunile, normele de conduită și „codul ei de onoare". Anton își dădu seama că acolo era într-adevăr o lume aparte, complicată și înrăită. Hoți „cu idei" și hoți „fără idei"... Rămase uimit. Deci cine fură din greșeală, din ușurință sau printr-o întîmplare nu era, după ei, decît un găinar fără idei, un oarecare, un ins ce nu merită nici o atenție. Hoț adevărat, da, ăsta-i un titlu, ăsta-i hoț „legal", care-și pune în aplicare „ideile" lui hoțești, ideile silniciei... Să trăiești pe seama societății și să-ți aperi complicii cu orice preț, fie și cu cuțitul... Iată temelia „legilor" și a „normelor", a ceea ce e drept și nedrept, a ceea ce e „ticăloșie", pe limba lui, a hoțului ! Un întreg sistem de amenințări și de atitudini convenționale, începînd cu îmbrăcămintea și terminînd cu normele de conduită : hoțul nu trebuie să muncească, nu trebuie să se însoare, nu trebuie să facă armata, nu trebuie să cînte imnul...

Mai tîrziu, Anton avea să se îndoiască de cele auzite, iar și mai tîrziu, își va pierde încrederea în „lumea" asta și o va urî.

Dar la toate astea avea să se gîndească cu timpul. Pînă una-alta asculta zăpăcit la turuiala lui Iașka și se întreba, năuc, cum să trăiască și ce să facă acum !

Acesta a fost primul lui contact cu lumea aceea despre care îi vorbise cîndva „Guzganul". Dar ce-i spusese Vitka reprezenta un simplu „abecedar" față de „știința" pe care o descoperea sub groaznicele cuvinte ale vecinului său în prima sa noapte de închisoare. Cîndva, căscase gura la poveștile „Guzganului", fusese numai ochi și urechi, îl crezuse și nu prea, căci nu avea încredere în el. În ruptul capului nu și-ar fi închipuit că toate acestea i s-ar putea întîmpla și lui. Dar i se înfundase : patru pereți, zăbrele la ferestre, vizor la ușă, hîrdăul pentru excremente, plimbarea „pentru nevoi" de două ori pe zi și zgomotul

cheii în broască, iar alături de el, un „oț" în toată regula, un hoț adevărat, deși tot un copilandru și el.

Își dădea seama că înspăimîntători nu erau șefii și nici „cekiștii" — cum le spuneau deținuții celor care-i supravegheau. Nu erau înspăimîntătoare nici gratiile, nici încuietorile, nici dispozițiile regulamentului de ordine interioară — „este permis deținuților", „deținuților le este interzis", „deținuții sînt obligați" — atîrnate pe perete. Și nici carcera („închisoarea-i închisoare, și nu loc de randevu cu demoazelele", cum îi plăcea să spună unuia dintre cei mai severi supraveghetori). Inspăimîntători erau deținuții, „frații". Răul închis între patru pereți căuta să fie rău și aici, fierbea în zeama lui și găsea mijloacele de a permite celor tari să-și exercite violența asupra celor slabi, a celor fără rușine asupra victimelor nerușinării lor.

Și Anton simți asta chiar din prima dimineață. Căci Iașka Klin, care peste noapte i se păruse aproape prieten, îl obligă să scoată în locul lui hîrdăul cu murdării. Asta, pentru că lui, nu se știe de ce, nu i se „cuvenea" să facă așa ceva. O simți cînd același Iașka îi spuse să-și scoată ghetele și-i dădu, în locul lor, rupturile lui. O simți cînd, primind un pachet de la maică-sa, se văzu silit să-l împartă jumătate cu Iașka. O mai simți și cînd fu silit să se lase tatuat... Scăpă numai fiindcă se nimeri să intre tocmai atunci educatoarea.

Simți asta în toate: îi intrau treptat în ființa lui, se obișnuia, se împăca cu faptul că, o dată cu „ciripitul", tatuajul, cărțile de joc, cîntecele și nesfîrșitele povestiri, pătrundea lent în el, și tot așa de imperceptibil se așeza între el și lumea „aceea" normală, lumea relațiilor omenești, o lume înșelătoare și diformă, reflectată parcă într-o oglindă strîmbă. O lume în care, în loc de nume, nu existau decît porecle sălbatice, o lume a beznei și a ticăloșiei, o lume a limbii stîlcite și a noțiunilor și sentimentelor deformate.

2

Detenția !

Anton stă la fereastră, se uită la peticul de cer curat și albastru care se vede printre gratii. Stă, se întreabă ce face mama lui în clipa aceea și ce se petrece acolo, în lumea libertății. În lumea unde oamenii merg unde vor, fac ce vor, băieții se plimbă cu fetele sau dansează prin parcuri, se plimbă cu barca, se duc la cinematograf. Există și aici o sală de proiecție, dar nu rulează decît filme vechi, văzute de mult. Oare ce filme noi or mai fi rulînd dincolo de aceste ziduri ?

Anton stă și, în spatele lui, cîntă Sanka Țîrkulev, gălăgiosul — celălalt vecin de pat al lui. Copil de orbi, a fugit de la părinți, a umblat haihui prin țară, a fost în Caucaz și Habarovsk, la Taşkent și Kiev, și pentru diversele-i isprăvi izbutise să se pomenească iar, pentru a treia oară, la închisoare. A văzut de toate, a auzit de toate și știe multe cîntece de pușcăriași. Băiat prietenos, de loc rău, nu-și pierde cumpătul niciodată și îi place să povestească — la drept vorbind, mai mult să scornească — tot felul de istorii. Îi mai place și să cînte, fapt pentru care s-a ales cu porecla „artist al Teatrului Mic". Are în repertoriul lui cîntece de groază, de durere și lumești, duioase și triviale, în care e vorba de chefuri și „nopți nebune", de dorul de patrie, de mamă, de iubită, de cerul din miazănoapte și evadări. La fel, cîntecele se topesc unul în altul, se intercalează, se întrepătrund :

Plînge ghitara și-armonica plînge...
E ceasul în care băieții petrec !

pentru ca mai departe să urmeze cu totul altceva :

Viața îmi zîmbește mie ! —
Lîngă maica mea blajină,
Să-mi spăl inima de tină,
Fericit ca în pruncie.

Apoi iar „Stropi de șampanie", „Băiatul cu șapcă și dinte de aur", sau înspăimîntătoarele „Tablouri ale răzbunării". După ele alt cîntec nou, pe care ai vrea să-l cînți și tu, ca să nu-l uiți :

Sînt tînăr, și să rîd parc-am uitat...
Mai cînt tînjind cu dor de libertate, —
Privesc prin gratii cerul înstelat,
Și-n inimă-mi cad lacrimile toate.
Jelesc, iubirea mea, îmi plînge dorul,
Mă mistuie neogoit pojar,
Cînd în visarea mea, frumoși, mi-apar,
Iubito, ochii tăi, — pe frunte, părul.
Ah, zorile au stins ultima stea ! —
Sînt pasăre captivă-n colivie...
S-a dus și visul, inima-i pustie :
Cu stelele, s-a stins visarea mea...

Anton îl ascultă și îl înecă plînsul : „Cu stelele, s-a stins visarea mea..."

Ce-are a face că afară e zi și strălucește soarele pe cerul senin ? Cîntecul lui Sanka te face să vezi ultimele stele ale nopții și lumina sîngerie a zorilor, îți îngăduie să pleci, să-ți iei zborul dintre pereții de piatră, spre țara visurilor și a amintirilor, care nu pot fi închise cu nici un fel de lacăte. Iar dintre toate aceste amintiri, cea mai caldă, cea mai blîndă este amintirea parcului, a monumentului lui Pavlik Morozov și a tot ce-au vorbit ei atunci pe bancă. Marina... Cît de departe și pe veci sînt pierdute toate acestea ! Poate la fel de departe ca și cerul acesta albastru.

...Poate că în clipa asta, chiar în clipa asta, se uită și Marina la cer. Mai adineauri a plecat de la ea Stiopa Orlov. A făcut el ce-a făcut și a aflat că fata s-a întors azi, acum două ceasuri, din tabăra de pionieri. Și cum a aflat, s-a și dus și i-a povestit cele petrecute cu Anton. Și Stiopa rămîne cu gura căscată cînd vede cum se schimbă la față Marina : „Bună

tovarășă ! La urma urmelor, ce-i pentru ea Șelestov ? Un băiat străin dintr-o clasă străină ! Dar cît de simțitoare e la nenorocirea altuia !"

Nevinovata, dar neprețuita inconștiență a oamenilor încrezători !

Discuția încetează și Stiopa pleacă. Iar în urma lui, Marina deschide fereastra, privește cerul și se gîndește. Ar vrea să nu se gîndească la Anton, dar nu poate.

În pofida a tot ce a fost, chiar în pofida întîlnirii de pe stradă, cînd Marina plecase indignată, chiar în pofida zîmbetului și a cuvintelor lui crude, jignitoare : „Ți-am turuit acolo, în parc, vrute și nevrute, și tu m-ai crezut !"

Cum putuse oare să-i spună așa ceva ? Cum îndrăznise să se atingă de asta ?

Căci seara aceea din parc rămăsese sfîntă pentru Marina. Așa își închipuise ea tainicele clipe în care se hotărăște soarta sufletelor. Nu cu sărutări, dezmierdări sau cuvinte, ci acea apropiere care-ți taie răsuflarea, apropiere a sufletelor ce se privesc unul pe altul ca două stele. În seara aceea i se păruse că așa pătrunsese ea în sufletul lui, că văzuse în el ceea ce nu văzuseră alții. Îl văzuse cu totul altfel decît îl vedeau toți, îl văzuse blînd și ascultător, iar supunerea lui o cucerise. Marina își aducea aminte de Olga Ilinskaia, care încercase să-l salveze pe Oblomov, de Natașa lui Turgheniev, care-l îndemna pe Rudin să meargă înainte, să treacă de la vorbe la fapte. Ce frumos le vorbise despre asta, în timpul orei, profesorul de literatură Vladimir Vladimirovici ! Le vorbise despre dragoste constructivă, vie, despre acea dragoste plină de abnegație care îndemna femeia rusă să plece în Siberia, în deportare, pentru a-l urma pe cel drag.

Toate acestea se împletiră cu gîndurile și visurile ei despre dragoste. Despre dragostea la care cugeta cînd era singură cu ea însăși, ca la o „taină a tainelor", deși se socotea o „disprețuitoare".

Aceste gînduri și dorul din sufletul ei își găsiseră expresia în versuri, pe care, după o oarecare gîndire, le intitulă : „Cel mai bun dintre oameni".

Departe, eu te am tot lîngă mine,
Oricît de singură m-ai crede-acum, —
Și împreună-om răsădi verbine,
Cînd primăvara nouă-și face drum.

N-o știi, dar nu ne despărțim :
Alergi cu mine pe aici —
La clopoțelul școlii vei sări,
Pe coridoare-alături ne zorim.

Cînd inima îmi bate la examen,
Îți ții la fel ca mine răsuflarea,
Citești cu mine-odată întrebarea
Din bilețel — răspunsul e tot geamăn.

În nici o seară n-ai lipsit
Din colțul unde ascultăm
Ușorul apei clipocit,
Sub mari apusuri cînd visăm.

Ne leagă țelul muncii noastre, trainic,
Și visurile tale-s și-ale mele. —
Să ne-ntîlnim în comunism mai grabnic,
În era navelor zburînd spre stele!

N-ai încă nume, dar te știu,
Te-aștept cu dorurile toate,
Ca și-ale tale-ntraripate, —
Și-mi vei veni, și am să-ți viu!

Citise cîndva în „Komsomolskaia Pravda" o poveste în care era vorba de o fată care crescuse, ca o mamă, trei copii orfani, și visurile ei prinseseră aripi. Se simțise în stare să facă și ea o asemenea faptă : să se mărite cu un om văduv, tată a trei-patru copii, și să-l ajute în viața lui amară, căci ea lega cuvîntul

dragoste de tot ce era înălțător, curat, sfînt și demn de jertfire.

În seara aceea, locul văduvului îl luase Anton Șelestov. După ce se despărțise de el, nu dormise aproape toată noaptea. Rămăsese cu ochii pierduți în beznă, stăpînită de gîndul că trebuie să-l ajute, să-l susțină, să-l îndrepte și, poate, să-l salveze — și nu erau oare acestea toate destul de înălțătoare, ca în întunericul acelei nopți să poată rosti cuvîntul „iubesc" ? Dar deodată... Deodată fraza aceea grosolană, zîmbetul și tonul acela indiferent... Cum era posibil ? Cum de îndrăznise să se atingă de asta, să risipească totul în vînt ? Cît adevăr în cuvintele : „Nici într-un an nu găsești un prieten adevărat, dar de pierdut, poți să-l pierzi și într-o clipă !"

Supărată, indignată, Marina se hotărîse atunci să plece ca instructoare în tabăra de pionieri. Muncise mult, căci voia să uite și de supărare, și de indignare, și de Anton, și de seara din parc, și de noaptea aceea de nesomn. Mersese cu copiii în excursie, lucrase cu ei pe ogoarele colhozurilor, se străduise ca cei leneși să devină harnici și îndemnase la lucru pe chiulangii, pe cei ce nu știau îi învățase să curețe cartofii și să spele vasele, îi mîngîiase pe cei plîngăreți și-i călise pe cei ce se văitau la cea mai mică zgîrietură.

Căutase să învingă totul prin convingerea ei și prin cuvintele ei sincere :

— Copii ! Trebuie ! Înțelegeți ? Trebuie !

Învinsese și lenea, și nepriceperea, îi învinsese pe cei ce nu voiau să muncească, învățase în același timp și ea, aflase multe lucruri noi : cum crește grîul, a ce miroase, cum trebuie mulsă o vacă... Serile cînta cu fetele din colhoz, compunea strigături și dansa „rusească". Atunci i se părea că Anton, seara din parc și discuția de pe stradă rămăseseră undeva, în urmă, uitate. Nu-și mai dădea seama dacă existaseră în realitate, sau nu. Dar cînd larma taberei se potolea, cînd copiii dormeau, o învăluia din nou întunericul trădător și știa că totul fusese aievea, că totul trăiește în inima ei.

...Iar acum stă la fereastră, străduindu-se să se poarte în așa fel ca mama să nu bage de seamă că e tulburată. Stă și se gîndește... La început i-a fost cu neputință să creadă, iar după ce s-a încredințat de adevăr, a apucat-o groaza. Și din groaza care i-a cuprins sufletul, s-au născut de la sine versuri noi:

Cum Saşa Matrosov — ții minte? —
Pe front a luptat, — ți-amintești?
Pe Zoia — tu n-o mai ții minte? —
Desculță-ntre arme nemțești?
De tînărul, bravul Tiulenin,
Sfidînd pe călăi, — ai uitat?...
Prea ieftin, Șelestov, prea ieftin
E tot ce în viață ai dat!

Cu fiecare zi petrecută în închisoare, tot mai mulți oameni se perindau pe lîngă Anton: puternici și slabi, oameni de care ți-era teamă și alții de care ți-era milă, nenorociți și dezgustători. Fiecare însă cu atitudinea lui față de situația în care se afla și fiecare găsindu-și, în felul lui, locul în închisoare. Anton lua cîte una de la ei, zvîrlea altele, căutînd să găsească și pentru el ceva în viața care i se deschisese înainte. Existase în viața lui o întîlnire pe care știa că n-avea s-o uite niciodată.

Aveau o curte rezervată plimbărilor. Într-una din zile, deținuții din celula 19 jucau în curtea asta fotbal. Înfierbîntat, Anton bău apă rece, apoi se întoarse în celulă și zăbovi lîngă fereastra deschisă. Fie din cauza asta, fie din alta, făcu temperatură și fu trimis la staționar.

În salonul unde fusese internat mai erau, în afară de cîțiva băieți, un tînăr de vreo 25 de ani, cam fandosit și cam înfipt, cu ochelari. A doua zi dimineața, mai aduseră un bărbat mohorît, de vreo patruzeci de ani.

Intrase în cameră tăcut, tot atît de tăcut se culcase și pînă seara nu deschise gura. La început, Anton se uitase la el curios cu teamă, căci avea un cap mare

și cam colțuros. Te uimeau ochii lui. Adînciți în orbite și negrii ca tăciunele, sălbatici și parcă bolnavi, păreau a-ți pătrunde în suflet și priveau cu atîta încordare, că ți-era frică să te uiți în ei, așa cum ți-e frică să privești într-o fîntînă adîncă. Dar mîinile ?... Nu i le văzuse bine la început, dar după aceea nu-și mai putuse dezlipi ochii de la ele : toate degetele, în afara policarilor, fuseseră scurtate, le lipsea prima falangă și n-aveau unghii, ci niște cicatrice diforme. Anton, care în ultimul timp văzuse tot felul de oameni ciudați, bănui că omul acesta trebuia să fie un bandit dintre cei mai înverșunați.

Spre seară, tînărul cu ochelari adună băieții în jurul lui și începu să-i toace la cap că „hoțul trebuie să corespundă menirii sale", să trăiască „conform dialecticii". Vechile reguli hoțești ? Prostii învechite ! Cînd se schimbă cultura, trebuie să se schimbe și hoțul. Și hoțul trebuie să citească ! Trebuie să fie mai deștept ca alții, mai șmecher ca toți, să se priceapă cum să-i încurce, să-i înșele, să-i zăpăcească, să știe cum se stă tolănit într-un vagon de-a-ntîia, să discute despre viață și politică, să arunce omului praf în ochi, ca să-i cîștige încrederea și să-și poată face treaba. El vorbea, iar băieții îl ascultau. Tăcea și bărbatul pe care Anton îl luase drept un bandit fioros. Tăcea, stînd pe pat în capul oaselor, sprijinindu-și pe genunchii ascuțiți și proeminenți degetele lui boante și diforme. Doar arar ridica și el capul, ca să-i arunce povestitorului priviri scurte, veninoase. Pînă la urmă, cel cu ochelari băgă de seamă și mîrîi :

— Ce te tot holbezi ?

— Da' tu ce tot clănțăni ? Ce tot aiurezi ? Ce le bagi în cap, suflet de putregai ? zise „banditul" și-i mai aruncă o privire plină de răutate.

— Da' tu ce te bagi, rahatule ? sări la ceartă „Cultivatul" (așa-l poreclise Anton în gînd).

— Cine-i rahat ?... Eu ?

„Banditul" se ridică și se apropie cu pas încet, greoi, de „Cultivat". Se apropie de el, îl apucă de umeri și îl strînse.

— De Egorka Buhai ai auzit?... Nu? Atunci auzi acuma! Şi-l lovi scurt, dar cu putere în bărbie, iar „Cultivatul", spre marea mirare a băieţilor din jur, căzu pe pat, clănţănind din dinţi. Ai văzut?... Te strivesc ca pe-un vierme! Pricepi? zise el cînd tînărul se ridică şi-şi puse la loc ochelarii, care-i căzuseră pe jos. Să-mi spui mie cum mi-ai spus? Rahat eşti tu! Eu îs muncitor! Ţăran! Ai văzut? şi Egorka îi vîrî sub nas mîinile sale diforme. În muncă le-am pierdut! Şi după ce-i mai aruncă o privire grea de dispreţ, se întoarse spre băieţi: Măi copii, nu-l ascultaţi pe mincinosul ăsta! V-o spun eu, Egorka Buhai, un fost condamnat la moarte! Ce vă uitaţi aşa la mine? Prin împuşcare! Dar m-a graţiat Mihail Ivanovici Kalinin. Acuma am înţeles şi eu adevărul vieţii. Acum, de-ar fi să trăiesc de la început, aş porni în viaţă prin a învăţa cum se duce lingura la gură!

Aşa a început totul. Apoi au discutat aproape în şoaptă pînă în zori. Astfel a aflat Anton povestea omului care avusese cinci nume — cîte unul după fiecare evadare şi schimbare de identitate. Toate numele astea însă rămăseseră cuprinse într-o singură poreclă. Porecla sub care era cunoscut de ai „săi".

I se zicea „Buhaiul", pentru că era voinic ca un taur, aşa cum fuseseră din moşi-strămoşi bărbaţii din neamul lui. Bunicul său făcuse într-un rînd prinsoare pe cinci litri de votcă cum că scoate o căruţă din şanţ, sub greutatea căreia calul căzuse; şi o scosese. În bătăile cu pumnii de pe vremea lui fusese spaima întregului ţinut, dar tăcuta şi bălana Niura, cu un singur cuvîntel, ştia să-i domolească firea sălbatică de răzvrătit. De dragul ei, bunicul „Buhaiului" îşi lăsase şi gospodărie, şi casă, şi părinte, fiindcă se împotrivise căsătoriei lor. Mai tîrziu, tot el o omorîse pe Niura. Cu pumnul o omorîse, de gelozie. Drept care fusese deportat în Siberia, iar de la Niura îi rămăsese o fată — mama lui Egor. Crescuse fata printre străini, muncind şi hoinărind. Şi după vorba lui Egor: „M-a făcut din flori".

Şi tot aşa a păşit în viaţă Egorka, copilul din flori. Crescuse fără să-şi dea seama cum anume, trăise fără să-şi dea seama că trăieşte. Într-un cuvînt, „gustase din amarul vieţii". La opt ani ieşise la prima „treabă" ; urmă apoi a doua, a treia şi aşa a început să i se scurgă viaţa, măsurată nu cu anii, ci cu termenele condamnărilor, nu cu bucuria şi succesele omului, ci cu procese şi sentinţe. Viaţă care, vorba lui, era bună numai „de îngrăşat pămîntul". Dar el nu voia să „îngraşe pămîntul", şi de-abia mai tîrziu a înţeles Anton cum ajunsese Egor la hotărîrea asta. La început, Şelestov a fost doar uimit de felul în care se despărţise Egor de lumea hoţilor.

— Am fost aduşi într-un loc nou, un lot întreg. Doi s-au şi proţăpit la mine cu cuţitele: „De ce culoare eşti?" I-am azvîrlit în lături şi m-am lipit de zid, ca să nu-mi sară careva în spate. Scot cuţitul, aveam unul uite aşa de lung (şi Egor arată cît de lung era cuţitul lui). Stau şi aştept. (Arată iar cum stătea cu cuţitul scos, lipit de perete, privind în toate părţile.) „Să nu se apropie careva de mine, că eu nu recunosc nici un fel de culoare! Voi, mîncaţi-vă între voi cum poftiţi, în lege sau fără lege. Dar eu, de azi încolo, nu mai sînt hoţ! S-a zis! Vreau să muncesc!" Stăteau hoţii şi căscau ochii la mine, iar eu aşteptam. Numai ce văd că din lotul sosit cu mine o dată iese unul. Vine şi se aşază alături de mine. Mai vine şi al doilea, şi al treilea, şi al cincilea... şi uite aşa, am fost cinci!

Pe coridor se auzi zgomot de paşi. Era sora, care le spuse că e timpul să doarmă. Egor tăcu. Se culcară. Bineînţeles, nu le era somn de fel. Îndată ce sora se îndepărtă, Anton întrebă încet:

— Şi pe urmă?

— Pe urmă?... M-am făcut ţăran. Şi asta-i o culoare: „om al muncii". Am vrut să muncesc şi să-mi cîştig cinstit bucata mea de pîine. Ziceam să-mi ispăşesc pedeapsa prin muncă. Să muncesc cît timp oi sta la închisoare şi pe urmă să ies. Ca oricărui om, să-mi fie şi mie toate drumurile deschise, că

prea mi se scîrbise de viața asta. Nu! Nu-mi mai pria. Am 37 de ani, dar am început să încărunțesc. Nu trăiam, nu iubeam, nu văzusem și nu cunoscusem nimic. Învățasem să fur, dar cu oamenii nu știam să trăiesc, și eu nu mai puteam trăi fără oameni. Nu mai puteam! Ce eram, fir-ar să fie? Om sau păduche?

— Începuseși să te gîndești la viață? făcu batjocoritor „Cultivatul" cu ochelari, care tăcuse pînă atunci.

— Da, începusem! îi răspunse Egor. Că dacă nu m-aș fi gîndit, știi ce-aș fi fost? O fiară bună de legat. Din clipa aia am înțeles totul. Am înțeles și lumea voastră, a șmecherilor, a paraziților. Sînteți niște fiare de pradă, putregaiuri, sălbatici. Voi sînteți împotriva tuturora, dar și unul împotriva ălui-lalt!

— Minți! Sîntem aliați! sări „Cultivatul", pus iar pe harță.

— Aliați, zici? și Egor se ridică brusc în pat. Viața voastră e viață de lup, nu de aliați. Joc și înșelăciune! Cum greșești, nu te iartă nimeni! Nu cîștigi? Nu te iartă nimeni! Nu plătești? Iar nu te iartă nimeni! Dar nici să refuzi jocul de cărți n-ai voie, că așa-i legea! Trăiești toată viața ca pe muchie de cuțit. Asta-i domnia unora asupra altora, nu alianță! Cine-i mai înfipt, cine are gură mai mare și pumn mai tare trăiește. Cine-i mai puternic ăla-i Dumnezeu. Am avut și eu, la vremea mea, un cuvînt greu în lumea voastră și știu cum vine asta. Am mai văzut și eu cîte ceva... Lucruri pe care tu nici nu le-ai înțelege și nici nu le-ai crede. Puteam sta și eu cu mîinile-n sîn, să-mi apăr ifosele de hoț, că s-ar fi găsit cîțiva puști ca ăștia — și arătă spre băieții culcați în jurul lui — sau cine știe ce fraieri, dacă nu vreun prăpădit de ochelarist ca tine, să-mi dea de haleală. Mi-ar fi adus ce mi se cuvenea din boarfele furate. Numai că n-am vrut așa ceva. Nu era de mine. Eu am vrut să fiu om, așa cum zice Alexei Maximovici Gorki. Și-acum mi-am pus în minte să-i

mătur din calea mea, să lupt pentru a smulge copiii de sub influența lor. Ce rost are să furi cînd poți avea același lucru prin muncă ? Nu mai sînt timpurile de pe vremea copilăriei mele. Cînd am crescut eu, n-aveam unde să muncesc. Acum însă... Tu ce ești ? îl întrebă el pe Anton. Ai casă sau ești vagabond ? Ai tată, mamă ?

— Am — răspunse Anton.

— Casă ai ?

— Am.

— Atunci de ce dracu te-ai băgat în porcăria asta, măgarule ? Ce-ți lipsea ? Unde te-ai vîrît ? Cu ce gîndiți voi, mucoșilor ? Cu șezutul ? Că nu sînt eu taică-tău ! Ți-aș fi rupt picioarele și pe răni ți-aș fi presărat sare !

— Au să te omoare ! chicoti „Cultivatul" de pe patul său.

— Nu-i nimic !... Eu îs om trăit ! Mi s-a întîmplat să mă lege în somn, în baracă. M-au aruncat de vreo cincisprezece ori... M-au dus cu targa de acolo, și tot n-am murit. Că se mira directorul : „Tare mai ești, zicea, nu credeam să mai scapi !"

— Cum te-au „aruncat" ? vru să știe Anton.

— Cum ? zîmbi amar Egor. Cum se face de obicei, frățioare ! E o treabă foarte simplă. Te aruncă în sus și uită să te mai prindă. Tu n-ai decît să cazi cum vrei. Asta-i toată șmecheria. Asta-i ! Taigaua-i lege, ursul stăpîn !

— Și mai departe ?

— Mai departe ? Am început să muncesc. Dar sînt printre dumnealor, ăștia, niște mutre, să te ții ! Nu-și strică ei manichiura împingînd la roabă, dar de mers, le merg trei zile pentru una. Muncească țăranii pentru ei ! De la mine știu că n-au căpătat nimica. Am lucrat cum se cuvine, și pentru stat, și pentru mine. Ca să mă eliberez. Că de-aia mî-am și betejit degetele.

— Cum a fost ? Povestește-mi, nene Egor ! se rugă un băiat, culcat lîngă Anton.

— Au degerat! Căram la copaci. Pe umeri îi căram. Am luat și eu un trunchi. Ar fi trebuit să-l ridicăm trei, dar eu l-am luat singur și l-am dus. Mi-am înfipt mîinile ca un clește în el și l-am dus. Și era un ger! 50 de grade! Mă ardea, zău așa! Am simțit eu că-mi amorțesc degetele, dar ziceam că tot am să izbutesc. Și am dus trunchiul unde trebuia! Numai că au trebuit să-mi scurteze degetele. Cazul a fost raportat șefilor, m-au chemat, au stat de vorbă cu mine, m-au trimis la comisie, s-a încheiat procesverbal și mi s-a dat drumul. Pentru invaliditate...

— Ți-au dat drumul? făcu Anton, cu răsuflarea tăiată. Dar atunci... Cum de?...

— Cum de am ajuns aici? îl întrerupse Egor. Fiindcă mi-am dat arama pe față și-am arătat cum sînt: tare sau slab? Adevărul e că nu sînt om, ci cîrpă, măgar, butoi cu varză împuțită, tîmp cu cap de bou!

Egor tăcu. Nimeni nu îndrăzni să rupă tăcerea. Pricepuseră cu toții că se făcuse o mare greșeală, că se întîmplase o nenorocire, o catastrofă...

Tăcură îndelung, așa că sora — intrase din nou în salon — trecu mai departe: „Oamenii dorm liniștiți, totul e în ordine". Dar nu dormea nimeni, toți așteptau clipa în care inima lui Egor va tresălta și-i va îngădui să povestească ce i se întîmplase, fără a mai aștepta să fie rugat. Într-adevăr, veni și clipa cînd Egor nu mai putu să tacă:

— O singură dată am să povestesc asta, dar din suflet. Bine! Ascultați mai departe! Poate c-o să vă fie de folos în viață... După aia mi-a fost greu. Ce să mai spun! Greu! N-aveam casă, n-aveam slujbă! Oamenilor le e frică! Cine dă crezare hoțului cînd spune că a pus cap la toate, o dată pentru totdeauna? Oamenii văd viața pe deasupra... Arar dacă se uită cineva în adîncurile ei... Mi-am luat atunci iar un păcat pe suflet... Am mai făcut o ispravă... I-am luat unuia paltonul... v-o spun cinstit: l-am luat de nevoie, că n-aveam ce mînca și nu mai puteam răbda. După aia am și plecat în Donbas. Fugeam

de păcat, vezi bine! Și acolo mi-a fost greu mult timp, dar mai tîrziu s-a găsit un suflet și m-a ajutat. M-a angajat și m-a trimis în abataj. Cînd am ieșit prima oară din mină, s-a rotit pămîntul sub mine. Gîndeam: „Cum oi trăi eu oare?" Apoi m-am uitat la soare, la oameni... Toți erau veseli, dornici de viață, cu casele și „Pobedele" lor. Cu ce eram eu mai prejos decît ei? De ce să nu pot avea și eu toate astea?... Și m-am pus pe muncă... Îmi mergea bine. Aflați, băieți, de la mine, că munca trebuie îndrăgită dacă vrei să te îndrăgească și ea! Treaba mergea, începusem să dau procente în plus... „Cîte procente dăm astăzi, Egor?" mă-ntreba șeful. „Păi cîte vagoane goale or fi, Mihail Mihailovici!" îi răspundeam eu și nu plecam pînă nu terminam. Începusem să cîștig binișor... O mie, o mie cinci sute. Găsisem și o femeie. Nu așa, ci nevastă adevărată! Lui Egor începu să-i tremure vocea și toți își dădură seama că-i vine tare, tare greu să-și stăpînească lacrimile. Fiindcă m-a crezut! Ca să știți și voi ce femeie a fost! spuse Egor cînd își recăpătă stăpînirea de sine. I-am mărturisit tot. N-am ascuns nimic! Doar porcăria cu paltonul, fir-ar el de trei ori afurisit să fie de palton! M-am jurat ei, mi-am jurat și mie că, dacă mai calc strîmb vreodată, să ajung să fiu spînzurat ca ultimul nemernic, de stîlpul cel mai infam, iar trupul să-mi fie aruncat în groapa cea mai scîrnavă! Și mi-era frică... „Dacă nu mă crede?" Dar m-a crezut! Am plîns și eu, a plîns și ea și m-a crezut! Am început să trăim. Taică-său ne-a meșterit dintr-o magazie a lui o căsuță, i-am adăugat și noi o verandă, am cumpărat scaune, radio... Îmi făceam planul să plecăm, Klava și cu mine, într-o stațiune de odihnă. Dar se vede că de ce ți-e scris, nu scapi. M-a ajuns istoria cu paltonul din urmă. M-au luat chiar la ieșirea din mină, în fața tuturor, și m-au trimis la zdup. Și iar m-am ales cu o condamnare!...

Și iar se lăsă tăcerea peste gînduri, legate toate într-un nod strîns. Viața se destrăma. În văzul tu-

turor. Nimeni nu putea spune nici un cuvînt, nici de milă, nici de mîngîiere. Nimeni nu putea nici să-l condamne. Cum să condamni omul care şi-a recunoscut singur slăbiciunea ? Doar şi pentru asta se cere tărie !

— Ştiţi voi ceva, băieţi ? rupse din nou Egor tăcerea. De data asta însă n-am mai recunoscut dreptatea condamnării ! N-o fi bine. dar n-am recunoscut-o. Eram tare necăjit, căci doar înţelesesem tot ! Dacă n-aş fi înţeles, mai zic, dar înţelesesem ! Tot ! Toată viaţa ! Şi sufletul îmi era altul acum. Nu mai era suflet de hoţ. Dar judecătorul sta şi îşi bălăngănea picioarele, iar asesorii moţăiau ! N-am recunoscut, şi pace ! Am declarat greva foamei. N-am mîncat şi n-am băut nimic două săptămîni încheiate, pînă cînd s-a găsit un locotenent din operativ, suflet bun, ce-i drept, care m-a convins să încetez şi să fac recurs. Acuma aştept. Am aşternut tot pe hîrtie, mi-am întors sufletul pe dos. Dacă îmi suspendă condamnarea, iau viaţa mai departe de unde am lăsat-o, ca toţi oamenii. Dacă nu... Egor se întinse din nou, se acoperi cu plapuma şi tăcu. Tăcu mult timp. Părea că adormise. Ceilalţi moţăiau şi ei, cînd, deodată, în liniştea adîncă, Egor încheie încet, parcă vorbind singur : Dacă nu, fug ! N-au să mă poată ţine închis toate lacătele din lume ! Fug !

Nimeni nu mai zise nimic. Se prefăceau că dorm. Dacă nu cumva adormiseră treptat cu toţii.

Mult timp Anton nu fu în stare să închidă ochii. Îşi aducea aminte cît de ciudat şi temător se uitase la început la „banditul“ ăsta cu degete boante. Amestecul acesta de sentimente se prefăcuse pe rînd în uimire, în admiraţie, în compătimire şi în dorinţa sinceră ca Egor să fie înţeles, şi condamnarea care-l apăsa atîta, suspendată. Nimeni nu-i vedea chipul, dar, de bună seamă, cîtă suferinţă se putea citi în ochii lui ! Cine era el, la urma urmelor ? Putea fi crezut sau nu ? Putea fi înţeles omul acesta care părea a fi suferit atît de mult şi care declarase război

pe viață și pe moarte tuturor „figurilor măiestre", tuturor „năpîrcilor", cu lumea lor hrăpăreață de ticăloși ?

4

Povestirea lui Egor „Buhaiul" a fost, poate, ultimul motiv care l-a determinat pe Anton să ia la proces poziția pe care o luase.

Avocatul îl sfătuise să spună adevărul, dar avocatul ținea de lumea „cealaltă", „curată", pe cînd aici toate erau altfel, și oamenii, și noțiunile ; alte scopuri, alte interese. Întîi și întîi trebuia să scapi de răspundere sau cel puțin s-o micșoreze. Iar asupra acestei chestiuni se duceau discuții nesfîrșite, se dădeau sfaturi, se spuneau tot felul de istorii din care învățai cum să lungești ancheta, cum să te comporți la proces, cum să faci pe nebunul sau pe epilepticul. Ce haz a fost pe ei cînd Sanka Țîrkulev, „cîntărețul", „artist al Teatrului Mic", s-a dat la proces drept regele Indiilor, privind înainte cu o privire tîmpă și întrebîndu-l pe judecător : „Unde-s elefanții mei ?", la care judecătorul i-a răspuns : „Unde ? La Ilf și Petrov, în «Vițelul de aur» !..."

Și Anton își punea întrebarea, dacă să recunoască sau nu. Ar fi fost caraghios să nu recunoască, de vreme ce, în timpul anchetei preliminare, relatase totul cu lux de amănunte. Unii băieți, vecini de celulă, cărora el le împărtășise gîndurile sale, îl făcuseră albie de porci pentru că se „spărsese" așa de ușor. Acum îi părea și lui uneori rău că recunoscuse totul. Avusese o răbufnire sinceră de căință, de deznădejde, dar acum, după ce văzuse și auzise atîtea, îi stăruia mereu în minte gîndul că cine nu e „șmecher" nu-i om. Noaptea se uita la becul puternic — închis și el între zăbrele — poreclit de ei „soarele", și se în-

treba uneori dacă nu ar putea inventa şi el nişte „elefanţi", dacă nu şi-ar putea atenua declaraţiile anterioare, dacă n-ar putea retracta cîte ceva, dacă n-ar putea scăpa de ceva, evita ceva. Băieţii, care îi împărtăşeau supărarea, îl învăţară cum să facă pentru a schimba declaraţiile. N-avea decît să spună că la miliţie îl ameninţaseră, îl siliseră să dea acele declaraţii, ba îl şi bătuseră. Dar Anton nu se putea hotărî să facă una ca asta.

Şi-apoi, mai erau foştii lui prieteni şi actuali complici, inclusiv Ghenea Lîzlov. Erau închişi în aceeaşi închisoare, dar la etaje diferite. Iar Ghenea, care era un tip descurcăreţ şi perseverent, găsise, în ciuda regimului strict ce domnea acolo, mijlocul de a-i transmite lui Anton ordinul: „Scăpaţi-l pe «Guzgan»!" Asta însemna ca la proces va trebui să facă pe dracu-n patru, ca să-l scoată pe Vitka din cauză. Anton, bineînţeles, se sperie. Crezuse că închisoarea şi procesul aveau să pună capăt întregii poveşti, că în faţa justiţiei toţi sînt egali şi trebuie să se supună cu toţii. Văzu însă că şi aici continuă jocul acela ascuns, că o forţă străină lui, rea, încearcă din nou să-i impună un rol de neînţeles pentru el, un rol de care-i era scîrbă.

Întîlnirea cu „Buhaiul" îl făcuse să privească lucrurile dintr-un punct de vedere cu totul nou. Egorka „Buhaiul", mai mult decît cîntecele lui Sanka Ţîrkulev, a avut darul să-i dezvăluie întreaga tragedie ce-l aştepta în cazul cînd ar fi apucat pe calea pe care voia să apuce, i-a arătat în ce prăpastie îl va duce această cale, i-a demonstrat ce înseamnă forţa răului şi i-a trezit în suflet dorinţa sinceră de a scăpa de tot ce-l ţinea încătuşat. Trebuia să ai o putere neobişnuită şi o voinţă fără seamăn pentru a ieşi din această situaţie tragică şi fără scăpare.

Iată de ce se hotărîse, pînă la urmă, ca la proces să se comporte aşa cum îl sfătuise avocatul său. Adică să spună adevărul.

Aşteptase procesul cu înfrigurare, deşi faţă de băieţi făcea pe neînfricatul. Cît au să-i dea oare? Mai

nutrea în suflet o vagă speranţă că poate va fi iertat, că-l vor graţia, că vor înţelege cît de adînc de sincere sînt părerile lui de rău.

Cu înfrigurare aşteptase şi întîlnirea cu maică-sa şi cu Marina, dacă avea să vină şi ea. De atîta amar de vreme nu vedea decît „mutrele" din jur, cu prostiile, maimuţărelile şi înjurăturile lor. Pe el îl atrăgea cu putere lumea cea adevărată. La proces însă se sperie de cele două şiruri compacte de ochi care-l priveau. Ei toţi erau oameni, iar el... Cît timp străbătu, cu mîinile la spate, coridorul acela nesfîrşit, nu văzu pe nimeni. N-o văzu nici măcar pe maică-sa, care îl strigase de undeva, de departe. Îl cuprinse frica, ruşinea. Şi era bine, desigur, era bine că Marina nu venise, pare-se, la proces.

Îşi aşteptase condamnarea cu aceeaşi înfrigurare. Pricepuse că nimerise într-o bandă adevărată şi că „treburile" la care participase nu erau decît o parte neînsemnată faţă de tot ceea ce sărvîşiseră „Guzganul", Vadik şi Ghenka. Îşi dăduse seama şi de rolul jucat de el în această bandă. Chiar dacă participase doar în cîteva rînduri la „treburile" lor, el de mult le tăinuise faptele. Iată de ce aşteptase, cu sufletul la gură. Cînd auzi „trei ani", i se făcu negru înaintea ochilor.

— Trei ani!

— Ai scăpat ieftin, scumpule! zise Sanka Ţîrkulev cînd Anton se întoarse în celulă, după proces. Trece o iarnă şi o vară, mai trece o iarnă şi o vară, apoi încă una şi gata, s-a dus termenul!

Uşor de spus „trece o iarnă şi o vară"! E doar vorba de trei ierni, de trei veri şi de trei primăveri, pline de veselie şi de bucurii! Trei ani? Toată adolescenţa! Şi el abia intrase în adolescenţă! Iar cînd va fi din nou liber, adolescenţa lui va fi undeva, în urmă. Dar pata? Pata, care nu i-o va putea curăţa nici o apă! Parcă aşa spusese cîndva unchiul Roman! Ce mult e de atunci! A fost oare, într-adevăr? A existat vreodată timpul cînd era liber?

Apoi altă complicație și alte spaime. Cînd au fost suiți în dubă, „Guzganul", încălcînd toate instrucțiunile, îi strigase:

— Ne-ai vîndut, cîine! Ține minte că te găsesc eu, de-ar fi să te caut și pe lumea ailaltă! Ajung eu la tine, javră!

Cel care îi însoțea îl întrerupse sever, și „Guzganul" tăcu, dar vorba fusese aruncată și-i stîrni în suflet o teamă ascunsă. Avusese destulă vreme să afle despre legăturile din lumea bandiților, despre legile răzbunării; își aminti cum auzise atunci — era încă liber — pe cineva strigînd: „Curățați-l pe Bobik!", și-l cuprinse frica. Ce se va întîmpla dacă Vitka îl va „ajunge" totuși, din lumea „aceea" a lui? Căci, pare-se, existau într-adevăr două lumi, și ceea ce era cinstit într-una însemna trădare în cealaltă, unde totul avea alt aspect, dușmănos. Pentru faptul că Anton spusese la proces adevărul despre „Guzgan" și despre propriul său rol, „nebulos, dar principal", despre Ghenka Lîzlov și despre Vadik — declarase și lucruri pe care ar fi putut să le treacă sub tăcere, ca, de pildă, furtul bicicletei, fapt neștiut pînă atunci — pentru toate acestea, „Guzganul" putea să se răzbune!

— Ai grijă! îl preveni Sanka Țîrkulov. Ăștia au mîini lungi.

Și într-o noapte, pe Anton îl trezi o arsură de neîndurat la picioare. În hohotele de rîs ale celorlalți, începu să dea din ele: era „bicicleta", una din cele mai groaznice încercări pentru cei noi și pedeapsă pentru cei vinovați: i se vîrau între degetele de la picioare bucățele de vată cărora li se dădea foc. Să te ții rîs cînd începea „plimbarea cu bicicleta". Era isprava lui Vaska Baranov, un băiat moale ca o cocă, supt la față și cu inimă de iepure. Dar Sanka Țîrkulev îi mărturisi în mare taină că Vaska Baranov fusese silit să facă ce făcuse de către Iașka Klin. De ce?

— Păi dacă i-ai vîndut pe ai tăi! îl lămuri Sanka. Iașka știe ce stă în dreptul hoților!

— Care ai „mei" ? replică Anton. Nu mai vreau să știu de ei !

— Asta, amice, nu se poate ! Dacă vrei să trăiești cu lupii, trebuie să urli cu ei. Ce altceva ai de făcut ? îi răspunse Sanka Țîrkulev, cu glasul omului sigur de ceea ce spune.

Totul i se amesteca, i se învălmășea în minte, și vălmășagul ăsta îi zămisli în suflet sentimentul că este sortit pieirii. Iată de ce era abătut.

Poate că totul ar fi trecut mai ușor, poate că deprimarea i s-ar fi spulberat. Dar soarta îi mai pregătea o încercare...

La o săptămînă după proces, Anton împlini șaptesprezece ani. Și el își petrecea ziua asta mare, „ziua de naștere", cum îi spunea încă din copilărie, la închisoare ! Poate că nici nu și-ar fi adus aminte de ea, dacă maică-sa n-ar fi obținut, prin cineva din conducere, îngăduința de a-i trimite o felicitare și un pachet suplimentar. Iar el fu foarte mișcat.

Șaptesprezece ani ! Cîtă amărăciune i se lăsă în suflet ! Doar se scuturase de toate ! Se scuturase o dată pentru totdeauna ! Nu mai voia să vadă pe nici unul dintre ei : nici pe Vadik, nici pe Ghenka... Acum nu s-ar mai fi dus cu ei în ruptul capului, nu s-ar mai fi speriat de nici un fel de amenințări. Dar infractorul a fost prins ! El spusese totul, în speranța că-l vor înțelege ! Și totuși îl condamnaseră !

Creștea în el supărarea. Era supărat pe toți și pe toate : pe judecătoare, pe căpitanul Pancenko, pe procuror, pe avocați cu vorbele lor frumoase, pe toți ! Pe ziduri și lacăte, pe „Omletă de oase" — așa îl porecliseră băieții pe cel mai sever și mai intransigent supraveghetor — ba chiar și pe Raisa Feodorovna, educatoarea.

Aceasta, băgînd de seamă în ce hal era, se așeză într-o zi lîngă el și încercă să lege o discuție, dar Anton i-o tăie dușmănos și cam brutal :

— Ce mă tot compătimiți ? A, da... pentru asta sînteți doar plătită, să duceți cu noi muncă de lămu-

rire! Dar noi cu ce ne alegem din treaba asta? Că tot în închisoare rămînem!

— Cine-i de vină, Anton? Ce poți face acum, dacă așa s-au întîmplat toate?

— S-au întîmplat! repetă dușmănos Anton, căci nu găsea răspuns în fața acestui adevăr. Dar judecătorii?... Judecătorul trebuia să înțeleagă ce s-a întîmplat! Dacă ar putea vedea dumnealor ce se petrece aici!

Și Anton se lovi în piept, desperat. Apoi se ridică și se duse la fereastră.

Aici era vorba de o problemă greu de rezolvat: pe de o parte, conștiința morală, pe de alta, situația juridică. Dacă privești problema asta numai sub aspectul juridic, cum îți mai poți da seama de gradul de conștiință și al tăriei de caracter la care a ajuns infractorul, cum poți ajunge la constatarea că răul s-a învins pe sine însuși?

Iar cînd ceilalți nu au încredere că transformarea aceasta a avut loc, cel în cauză socotește că i se face o nedreptate, iar nedreptatea dă naștere la revoltă: cei care și-au pierdut cinstea sînt foarte sensibili cînd e vorba de această cinste, iar dacă se manifestă cinstit sînt gata să-și apere cu orice preț dreptatea.

Așa s-a întîmplat și cu Anton.

Cît timp stătu la închisoare, se produseră treptat anumite schimbări. Ani și ani de zile, totul aici a fost încîlcit, a fost dat uitării scopul urmărit, iar relațiile dintre oameni s-au deformat. Au existat tot felul de reguli și instrucțiuni, dar numai pe hîrtie. Iar dacă nu există un ochi adevărat, în stare să vadă, unii, fără să vrea, se cred mai mari decît sînt în realitate. Și dacă în această împărăție a fierului și a pietrei cineva se crede stăpîn cu puteri depline, cei pe care-i are în grijă, prin lege, devin niște simple obiecte. Dar ochiul ager care a început să lumineze totul în viața noastră, ca un reflector, a reușit să pătrundă și aici. Și s-a luat hotărîrea ca închisoarea să nu mai fie socotită doar patru pereți și un lacăt.

Între aceste patru ziduri trăiesc oameni, care trebuie redați patriei cinstiți și dornici de muncă.

A venit o comisie superioară, a cercetat toate corpurile clădirii și a acționat. Pînă și deținuții au aflat că „șeful a luat-o tare pe coajă". Apoi, încetul cu încetul, au început să se producă anumite schimbări: minorii au fost delimitați mai riguros de adulți, au început să vizioneze filme, li s-au dat mingi de fotbal în orele de plimbare, ba au fost îndemnați să pregătească un concert de artiști amatori. S-a introdus munca manuală, s-a schimbat ordinea efectuării serviciului pe celulă și felul în care se lua masa. Acum, prînzul și cina nu li se mai dădeau pe ferestruici. Erau duși într-o cantină special amenajată, așa că nu mai aveai cum să-ți „pierzi" rația de pîine sau să-ți cedezi mîncarea vreunei „mutre" de teapa lui Iașka Klin. Și în celule era mai curat.

Într-una din zile — cînd deținuții de la „19" tocmai terminaseră masa și se îndreptau spre ieșire — se auzi vocea supraveghetorului de serviciu:

— Rămîneți pe locuri!

Cineva furase o lingură. De ce? Greu de spus! Probabil că avusese nevoie de ea. Făptașul nu voia însă să răspundă pentru fapta sa. Transmisese lingura altui deținut, iar acesta o băgase pe furiș în buzunarul lui Anton. Lingura fu găsită deci la Anton. Anton, bineînțeles, nu vru să recunoască fapta, iar cînd nu fu crezut începu să înjure, să facă scandal și refuză să intre în celulă.

Așa că se alese cu o pedeapsă: carcera! Aici nu se mai vedea cerul: fereastra mică, cu gratii groase de două degete, se proptea într-un zid jupuit, de după care se strecura o lumină tulbure. Pereți groși, un tavan jos, pat fără așternut, podea de piatră, ușă de fier cu vizor — asta-i tot!

Anton, încă furios, se năpusti asupra ușii și începu să lovească turbat cu picioarele și cu capul. Dar fieru-i fier și piatra-i piatră: nu răspund. Se aruncă atunci pe scîndurile goale ale patului și începu să plîngă. Să urle ca un cățel bătut și hăituit din toate

părțile. Apoi desperarea luă locul furiei: era un om pierdut, definitiv pierdut. Nu va mai revedea nici casă, nici oameni, nici străzi, nici flori! Îi trecu prin minte, nici el nu știe de ce, gîndul evadării. Unde să fugă? Cum? Gînduri fantastice. Apoi hotărî să se spînzure. Dar cu ce? Cum? N-avea nici curea, nici prosop, nimic! Adormi în culmea desperării, sleit de puteri, somn greu ca de mort. Se trezi cu sentimentul că a ieșit de sub o lespede de piatră. Stătea întins, stană de piatră și el, n-avea nici o dorință, n-avea nevoie de nimic, iar sufletul îi era ca o noapte fără stele. Întuneric și pustiu. Deodată însă, pustiul acesta prinse viață, înflori; creșteau copaci care umpleau tot locul: unii țepoși, răi, lungi, cu ramurile plecate ca niște plete, alții veseli și drăgăstoși, gata parcă de joacă, gata s-o ia la goană prin poieni; iar alții strîmbi și caraghioși ca spiridușii din basme. Toți îi înconjurară — el era cu maică-sa, băiat micuț și stîngaci, cu o căciuliță albastră de lînă, cu moț. Îi înconjurară și nu-l lăsau să treacă, iar peste tot întuneric, întuneric de moarte. Dar iată că prin beznă se strecoară o rază de soare și frunzele tufișurilor încep să lucească de parc-ar fi de cleștar!

De n-ar fi fost maică-sa, l-ar fi cuprins frica. Dar ea era lîngă el și Anton nu se mai temea de nimic, ceea ce însemna că această lume a codrului nu avea nimic de care să-ți fie frică. Dimpotrivă, cuprindea lucruri interesante și vesele: și raza de soare care a sărit jucăușă pe un tufiș de ferigi, și gîza care zumzăia deasupra unei flori, și pomul cu rădăcinile smulse, căzut în iarba culcată, și păsărica singuratică, ce repeta la infinit: „Pi-iu... pi-iu"... Și, mai ales, ciupercile. Parcă ar fi copiii la Pomul de iarnă: multicolore, gătite și zglobii, se ascund, își iețesc pălărioarele de după o frunză verde, ca să dispară din nou.

— Tonik! Vino-ncoa'! Mai repede! strigă mama.

Anton aleargă spre ea, se împiedică, cade, dar se ridică și aleargă mai departe.

— Ia te uită ce ciupercă! rîde mama. Creşte sub pini!

Ciuperca e roşie. Ca Scufiţa Roşie din poveste. Cu o pălărioară roşie în creştetul capului.

— Rupe-o! Rupe-o! zice mama.

Anton întinde mîinile spre ciupercă, încearcă s-o rupă, dar îi alunecă mîna, şi pălărioara... pălărioara aceea roşie şi frumoasă ca o podoabă se desprinde şi cade la pămînt. Anton plînge. Mama îl sărută şi-l linişteşte.

— Găsim noi alta mai bună! Hai să căutăm mînătărci!

Anton se cam sperie de cuvîntul „mînătărci", dar nu mai plînge. Merge cu maică-sa mai departe, dau iarba la o parte, se uită sub toate tufişurile.

...Cum era să se supere pe mama? Pe cine să iubească dacă nu pe mama?

5

Anton nu rămase însă mult la carceră. Asta, fiindcă pe Raisa Feodorovna o miră grozav scandalul pe care-l făcuse. Ştia că nu-i stă în fire. Şi-apoi plantonul de serviciu de pe coridor îi raportase că la „19" e dezordine: băieţii se ceartă şi se înjură.

Intrase în celulă şi, conform regulamentului, băieţii se aşezară la rînd: cel de serviciu dădu raportul. Chiar de la început, educatoarea simţi că ceva nu e în ordine. Iar cînd le îngădui să se întoarcă la locurile lor, observă că se împrăştiară: Laşka Klin se aşeză pe patul său, iar ceilalţi, împreună, la masă. Era limpede deci că între ei se petrecuse ceva.

— Eu sînt de părere, băieţi, c-ar fi mai bine să-mi spuneţi chiar acum ce s-a întîmplat cu lingura — zise Raisa Feodorovna, aplicînd metoda clasică a luării prin surprindere.

— Ce s-a întîmplat cu lingura ? repetă Iaşka Klin întrebarea. De ce mai întrebaţi ? E limpede, nu ?

Vorbise tare, cu siguranţă, socotind că tonul lui autoritar va avea, ca şi pînă atunci, efectul unui ordin : de data asta însă se înşelă.

— Vorbeşte ! şopti Sanka Ţîrkulev, aruncînd o privire spre Vaska Baranov.

Vaska începu să se foiască în loc, se uită o clipă pierdut la Iaşka, dar nu îndrăzni să deschidă gura.

— Vorbeşte, n-auzi ! repetă Ţîrkulev, de astă dată aspru, dur, cu scînteieri în ochi.

Ţîrkulev era un tînăr înalt, voinic, căruia îi mijea mustaţa. Vaska, în schimb, era pirpiriu şi slab. Toată puterea lui sta în faptul că-l slugărea pe Iaşka. Acum trebuia să spună ceva rău despre şeful lui şi asta nu-i convenea.

— Vorbeşte ! ţipă Ţîrkulev la el. Vorbeşte, că de nu, îţi fac mutra arşice !

— Lasă-l, că ne-om lămuri noi într-un fel şi fără „mutră“ — îl opri Raisa Feodorovna. Ce s-a întîmplat, Baranov ?

Vaska începu să se smiorcăie.

— Ce-i, mă, nemernicule, vrei să faci igrasie în cameră ? ţipă la el şi mai tare Sanka Ţîrkulev. Te doare-n cot că din cauza ta Şelestov stă în „cală“ ? Pentru el n-ai lacrimi ! Raisa Feodorovna, el e ăla care i-a băgat lingura lui Şelestov în buzunar ! L-a silit ăstălalt... — şi arătă spre Iaşa, care tăcea. Mutaţi „mutra“ asta de la noi, că nu vrem să stăm cu ea ! Şi aflaţi că, dacă nu-l mutaţi, îi aplicăm un tratament, de-o să ne ţină minte !

Iaşka Klin dădu să deschidă gura, dar ceilalţi băieţi făceau un scandal nemaipomenit ! Fiecare se grăbea să-şi verse amarul ce-l apăsa de atîta timp !

— Ne ameninţă cu : „Te spînzur !“ Ne porunceşte : „Stai pe ţucal şi mănîncă, derbedeule !“ De ce mă face derbedeu ?

— Se laudă că : „Eu sînt hoţ“, zice. Ce fel de hoţ o mai fi şi ăsta ? Face pe hoţul, dar nu e, că vrea

să trăiască pe spinarea noastră. N-avem nevoie de el ! Luaţi-l, că altfel e vai de pielea lui !

Se petrecea evenimentul visat de orice educator : se produsese ruptura, victoria binelui asupra răului ! Raisa Feodorovna suferea mult din cauza neîncrederii şi chiar a duşmăniei pe care o simţea la tinerii deţinuţi. Cu toate păcatele lor, pentru ea tot copii rămăseseră şi ea căuta întotdeauna să-şi îndeplinească cît mai bine misiunea de educatoare : discuta cu ei, le citea ziarele, le dădea cărţi, jocuri de şah şi de domino... Dar ea venea şi pleca, iar băieţii rămîneau acolo, după uşile zăvorîte, în mediul lor, victime ale ideilor lor greşite. Cu toate eforturile ei, apărea în ochii celor spre care se îndreptau aceste eforturi ca un duşman, un înşelător. Ca om, se simţea jignită, se necăjea ; visul ei cel scump era să învingă aceste idei greşite, să risipească neîncrederea şi tot ce zămislise aceste idei. Ştia că în astfel de cazuri există cineva care are o influenţă nefastă asupra băieţilor. Dar acest „cineva" putea fi şi din afară, din altă celulă, chiar din alt corp de clădire, şi dacă era foarte greu să-l descoperi, era şi mai greu să-l învingi.

Aşa şi cu ei. Raisa Feodorovna îl auzise de multe ori pe Sanka Ţîrkulev cîntîndu-şi cîntecele şi-i plăcuseră. Încercase, de altfel, să-l atragă în corul închisorii, un cor în devenire ; şi de unde la început Sanka primise bucuros, a doua zi refuză cu încăpăţînare. Iar ea nu izbutise, în ciuda tuturor eforturilor făcute, să afle din ce cauză îşi schimbase gîndul. Avu deci ocazia de a dezlega şi problema asta : descoperi cu acest prilej că atunci, după plecarea ei, se iscase în celulă o discuţie aprigă în jurul întrebării dacă este sau nu bine să iei parte la această nouă activitate. Prin căile sale tainice, Iaşka Klin întrebase pe un oarecare Lioha, care îi răspunsese că „nu se cade" ca un deţinut să participe la o activitate artistică de amatori.

Acuma cărţile fuseseră date pe faţă şi băieţii se răsculaseră împotriva forţei răului care îi apăsa de atîta timp. Iaşka Klin fu deci mutat la alt etaj, Sanka

Țîrkulev se înscrise la cor, iar Raisa Feodorovna făcu un raport în care cerea suspendarea pedepsei lui Șelestov. A doua zi deci, Anton fu eliberat din carceră.

Căpătă mai multă încredere în Raisa Feodorovna, cu care discuta uneori. Iar în timpul acestor discuții îi mărturisi tot ceea ce îl frămînta pe el în ultima vreme. Îi vorbi adică de nedreptatea făcută de judecători.

— Ei nu știu decît să spună: „A făcut cutare faptă? Da!" Dar de ce a făcut-o și cum, nu-i interesează. Dacă ar încerca să se lămurească...

— Ce „să se lămurească"? îl întrebă Raisa Feodorovna. Să ne lămurim împreună! După tine, infractorii nu sînt vinovați!...

— Vreți să știți de ce? îi răspunse Anton. Fiindcă oamenii nu se nasc secături. Ajung secături pe parcurs. Mi se pare că așa zice Gorki.

— Dar nu toți ajung secături! insistă Raisa Feodorovna. Crezi tu că sînt rare cazurile cînd viața de-acasă nu-i în regulă, cînd anturajul e prost, și totuși oamenii nu greșesc, ci rămîn tari! Există oameni de-ăștia sau nu?

— Există! recunoscu Anton.

— Ce s-ar întîmpla altfel? continuă Raisa Feodorovna. Ceilalți toți sînt vinovați, numai eu sînt o biată victimă a soartei! Așa-i?... Societatea e de vină?... Nu-i adevărat! Omul trebuie să fie om totdeauna și în toate condițiile!

Sau discutară despre închisoare.

— De ce să fie băgați minorii la închisoare? zise Anton. Dacă mi s-ar fi dat drumul atunci de la miliție, n-aș mai fi făcut niciodată nimic! La proces m-aș fi prezentat și singur. Dar așa, trebuie să stau aici... Numai că aici am învățat niște chestii pe care altfel n-aș fi avut cum să le învăț!

— Asta-i adevărat! În direcția asta n-am reușit încă să facem nimic! recunoscu Raisa Feodorovna. Dar las' că pleci la colonie, și-atunci ai să le uiți pe toate! Acolo ai să muncești, ai să înveți...

— Depinde în ce colonie am să fiu trimis. Am auzit că sînt unele...

— Ar trebui să asculţi mai puţin ce se spune!

Dar el n-avea cum să nu asculte! Circulau atîtea zvonuri despre coloniile de minori! Erau, pare-se, unele socotite „hoţeşti", altele „active", iar altele cu denumiri aproape scîrnave, căci în lumea asta a lor nu exista bună-cuviinţă. Anton nu ştia pe care s-o prefere. Cele „hoţeşti" îl speriau prin denumirea lor, căci nu-i mai ieşeau din minte vorbele lui Vitka „Guzganul", rostite după proces: „Ajung eu la tine, de-ar fi să te caut şi pe lumea cealaltă!" Dar şi despre coloniile „active" se spuneau atîtea, că ţi se făcea părul măciucă! Acolo, mare şi tare era un „activ de elevi", din partea căruia te puteai aştepta la şi mai puţine bucurii.

Raisa Feodorovna încercă să-l liniştească şi să-i explice totul, însă una e să discuţi cu Raisa Feodorovna şi alta să discuţi cu băieţii, şi Anton era din nou dezorientat. Îşi dădea seama că nu depindea nimic de el. Unde-l vor trimite, acolo se va duce. Dar unde-l vor trimite? Şi cum să se poarte acolo? Toate i se păreau învăluite în negură şi totul îl înfricoşa...

...Juca cu băieţii domino, cînd auzi clinchetul lacătului şi, în uşa celulei deschise, apăru supraveghetorul de serviciu şi strigă:

— Şelestov! Ia-ţi lucrurile şi vino!

Şi Anton îşi strînse la repezeală cele cîteva obiecte pe care le avea şi îşi luă rămas bun de la băieţi. La plecare i se comunică: era trimis într-o colonie — iar colonia asta era tocmai una „activă", cu care îl băgaseră ceilalţi în sperieţi. Însoţit, cu mîinile la spate, fu scos în curte, urcat în maşină şi dus. Nici de astă dată nu putu vedea pe ce străzi trece. Ghicea din nou suflul Moscovei numai după zgomotele înăbuşite. La gară fu suit într-un vagon special, cu zăbrele, în care fiecare compartiment era despărţit de coridor prin gratii.

În compartimentul în care fu băgat se mai aflau trei persoane. Trei bărbaţi. Un găligan voinic ca un

taur, cu părul roșu și ochi răi, strălucitori, un bătrîn respectabil, care ofta mereu, și un tînăr nici mic, nici mare, osos și vioi. Se numea Mișka Șevciuk, fapt pe care se grăbi să-l comunice celorlalți chiar de la primele cuvinte.

Avea un cap ca al lui Ivan Ivanovici, din Gogol — o ridiche cu coada în jos, bărbie îngustă și ascuțită, frunte mare, lată și cucuiată, brăzdată în toată lungimea ei de niște cute ce se împreunau și se depărtau întocmai ca o armonică. Mai tîrziu aveau să-i descopere o altă calitate: putea să-și miște și urechile, și pielea capului, și atunci fruntea i se făcea ori mai lată, ori mai îngustă, iar șapca cu pătrățele din creștet se mișca de parcă ar fi fost vie. Părea țepos din fire, ca Ghenka Lîzlov, dar era mult mai vorbăreț, și Anton află curînd chiar din gura lui că-și începuse șirul peregrinărilor prin a fugi de la maică-sa, pentru că-l plictisea morala pe care i-o făcea într-una. Mai află că mergeau în aceeași colonie.

— Ce bine! se bucură Mișka. Asta înseamnă că vom rezista împreună!

— Cum să „rezistăm" ? întrebă Anton.

— Să nu-mi spui că ai de gînd „să intri în zonă"! Prostule! Au să te cocoșeze!

— Cine?

— Codoșii.

— Care codoși?

— E-e! Ai caș la gură, băiete! și Mișka scuipă plin de dispreț. Activul de elevi!... Știi ce-i aia activ? Asta-i atunci cînd șefii beau ceai, iar brigadierii și comandanții conduc și te-ncovoaie!

— Cum asta „te-ncovoaie" ?

— Mă, da' prost mai ești! Las' că vezi tu la fața locului cum au să te-ncovoaie. Dacă te pui bine cu comandantul, trăiești, dacă nu, ți-arată ei ție. Îți taie porția, îți opresc pachetele, te pun să le faci paturile. Cum nu le convine ceva, ăștia îți trîntesc scaunul în cap sau îți dau drumul în noptieră, pe scară.

— Cum „în noptieră" ? nu se dumeri Anton.

— Te bagă într-o noptieră şi-ţi dau drumul de la etaj!

— Cum vine asta? se miră Anton. Raisa Feodorovna zicea...

— Raisa Feodorovna? Care Raisa Feodorovna?

— Educatoarea de la închisoare.

— Educatoarea!... şi cît pe ce să se prăpădească de rîs. Dacă eşti prost, de ce nu te cauţi, băiete? Auzi pe cine crede el! Dar bine, frate, nu-ţi dai seama că ăştia ţin între ei? Că lor ce le pasă! Interesul lor este să ne înşele şi să ne vîre la apă, ca să nu mai avem cum să ieşim. De-aia umblă cu limba scoasă după proşti ca tine. Iar deşteptii... Dac-ai şti tu ce vinere veselă am avut noi într-o colonie!

— Ce vinere? făcu iar Anton, care nu pricepea nimic.

— N-auzi? Veselă! Am vrut să dăm o lovitură de stat! Împotriva activului! îi explică Mişka, văzîndu-i privirile uluite. Precum văd, tu, bobocule, acum ai picat dintîi! Pleci pentru prima oară în colonie! Eu însă... o cunosc, o cunosc pe toate feţele! Te silesc, cu sila, auzi tu? Te silesc să munceşti, te silesc să înveţi... Mie, unul, nu-mi place să mă supun! Ascultă-mă pe mine şi fă ce fac şi eu: nu te lăsa şi gata! Nu intra în zonă. În colonie, adică! Să ne trimită în alta, unde nu-i activ de elevi!

— N-are 'mnealui pipotă să facă asta! bombăni cu dispreţ roşcovanul tolănit pe bancheta de sus.

— De ce n-am? se aprinse Anton. Ce, crezi că eu sînt...

— Atunci e-n regulă! făcu Mişka Şevciuk. Hai să jucăm un „21"!

— De ce să jucăm?... Nu vreau să jucăm cărţi! se sperie Anton.

— Vezi? Şi mai ziceai că tu aşa şi pe dincolo!... Ce să facem atunci?

— Un hoţ adevărat nu refuză niciodată să joace! N-are dreptul să refuze! bodogăni iar cel de pe ban-

cheta de sus. Dar ăsta, după mine, e o curcă plouată! Unul ca ăsta te și vinde, pe parola mea!

Anton se chirci sub greutatea cuvintelor rostite cu atîta dispreț, pe un ton aproape dușmănos. Vitka, Iașka Klin și găligan ul ăsta roșcovan și ursuz se înțeleseseră parcă în a spune că „îi vinde"! Ce vorbă urîtă, cu adevărat hoțească! De ce să-i „vîndă"? La proces Anton spusese adevărul, pentru că nu putuse face altfel!

Nu, nu voia să joace cărți, dar nici cu Mișka nu voia să se certe: mergeau totuși în aceeași colonie, și încă nu știa cum va fi viața acolo, așa că nu-i era indiferent ce va gîndi acesta despre el.

Începură deci să joace. După un timp, roșcovanul își aplecă spre ei capul și spuse:

— Dar dacă au să vă ducă la lucru cu sila?... Dacă vă bagă cu sila în zonă?

— Fug! răspunse Mișka, hotărît.

— Cap de bostan! Unde să fugi, bă, muceo? Trebuie să ții zona! Nu te băga în activ, nu avea de-a face cu nici un elev. Stai liniștit și caută să faci legătura cu ai tăi, că nu există zonă fără hoți! Alegeți-i și acționează! Dacă nu izbutești, stai în stuf!... Auzi la el: „Fug!" Mai departe de Rusia tot n-ai să poți fugi!

Așa își continuă Anton „educația lui de pușcărias". Află că te poți „ridica în zonă", că poți intra în ea, că poți să „nu te ridici", că poți să „ții zona" și că poți să „stai în stuf". Juca el cărți, dar totodată trăgea cu urechea la ce vorbeau ceilalți. Descoperi că cei care au făcut parte din același lot de acuzați sînt trimiși, după proces, în puncte și colonii diferite. Iată ceva care-l bucură. Știa acum că nu va mai da ochii cu foștii lui prieteni, fir-ar ei să fie, că totul avea să se termine. Dar mai pricepu un lucru: că nu se încheiase încă șirul încercărilor sale, de vreme ce și în colonie poți da de indivizi ca Vadik, Ghenka Lîzlov sau Iașka Klin. Asta nu însemna oare că și acolo te puteau ajunge mîinile lungi ale „Guzganului"?

Nu, pare-se că nu exista loc unde ar fi putut să scape de năvodul ăsta în care s-a încurcat urît de tot.

Ce să facă ? Cum să trăiască ? Nu mai avea mult, trenul se va opri, şi el, Anton, va ajunge la colonia cu „activul", cu „noptierele", cu „scaunele" şi cu Mişka al ei, cu Mişka pe care-l aducea cu el din trecut în viitor... Cum să se poarte oare ?

Frămîntat de gînduri, pierdea. Pierdea şi era frămîntat de gînduri, fără să-şi dea seama că va veni şi momentul cînd va trebui să-i plătească lui Mişka tot ce pierduse !

Dar locomotiva scoase un şuierat şi trenul opri într-o gară.

— Şelestov şi Şevciuk ! Jos !

— Bine ! Îmi rămîi dator — zise Mişka, strîngînd cărţile.

Se îndreptară spre ieşire, amîndoi cu mîinile la spate, amîndoi cu capul plecat. Peste tot, lume ; oamenii care se urcă şi coboară din tren se salută, îşi iau rămas bun, se sărută, îşi fac semne cu mîna. O gară mică, în care trenul stă puţin... Un nou şuierat şi locomotiva porneşte iar, ducînd după ea vagonul cu zăbrele.

Paza e aceeaşi : în uniformă, cu epoleţi, dar fără arme.

Se aude comanda :

— Mîinile jos ! Pas de voie !

Ce neaşteptat, ce neobişnuit ! Pas de voie ! Poţi să-ţi mişti mîinile. Te cuprinde parcă un nou sentiment, de „libertate"...

6

Colonia în care fusese adus Anton se afla într-unul din oraşele din sudul Rusiei, pînă nu demult un centru raional oarecare, fără nimic deosebit, avînd doar

o mică industrie locală. De-abia în ultima primăvară, lanurile care stăteau gata să năvălească din trei părți în oraș se văzuseră silite să dea înapoi, ca să facă loc unor mari șantiere de construcții. Dinspre cea de-a patra latură — adică dinspre miazăzi — se apropia de oraș pădurea : o învălmășeală de pini mărunți și gheboși, ce se desfășurau ca un evantai pe kilometri și kilometri de teren, ca să se prefacă după aceea într-un codru adevărat, cu poieni, bălți și lacuri liniștite. Lacurile erau bogate în pește, iar în crescătorii special amenajate trăiau castorii...

Chiar la hotarul pădurii, dincolo de rîul ce-o despărțea de oraș, fusese cîndva o mînăstire de maici. Avea un zid înalt, cu un turn de o construcție complicată, cocoțat deasupra porții ce o apăra de „răul lumesc". După revoluție, mînăstirea fusese desființată, iar clădirea fusese folosită, după vremuri și împrejurări, în tot felul de scopuri. Acuma adăpostea colonia de muncă pentru infractorii minori. În afara posturilor de observație și a reflectoarelor instalate la colțurile zidurilor, mai era un amănunt care-i dădea în vileag actuala utilizare. De obicei, ușile se închid pe dinăuntru. Aici însă, porțile aveau două mari încuietori pe dinafară. Pe dinafară, pentru că „răul" era înăuntru.

În fața coloniei — mai bine zis a „zonei" — se afla o piață adumbrită de plopi tineri și cu o fîntînă la mijloc. Iar în jurul ei se ridicase o mică așezare a personalului. Chiar lîngă zid se afla o baracă lungă de lemn : „statul-major", adică direcția. De aceasta se apropie duba argintie, fără ferestre și bine închisă, din care coborîră, privind curioși în jur, Anton și Mișka Șevciuk. Tot cu pas de voie, conduși de același supraveghetor, străbătură o grădiniță plină de flori și intrară în clădire. Ajunși într-o sălită, se așezară pe canapeaua pe care le-o arătă supraveghetorul, drept în fața unei uși capitonate cu mușama neagră pe care era o tăbliță : „Directorul coloniei". Îngrijorat, Anton rămase cu ochii țintă la ea : dincolo de această ușă avea să i se hotărască soarta.

Dar „soarta" era încă încuiată. Nu știa cît e ceasul, era probabil devreme, deoarece la „statul-major" nu se simțea nici o mișcare. Doar de undeva, de departe, răzbăteau pînă la el sunetele unui marș.

— Mi-am închipuit eu! Militărie sadea! bombăni Șevciuk.

Anton nu-i răspunse. Asculta cîntecul acela, mereu încălecat, depășit de un altul, apoi de încă unul, cum se întîmplă cînd trec pe rînd mai multe plutoane de soldați.

Nu așteptară mult, căci pe coridor se auzi zgomot de pași grăbiți și în sălița intră un militar potrivit de stat, care se duse să descuie ușa capitonată. La un moment dat întoarse capul și-i văzu pe băieți:

— A-a!... Completarea contingentului?

— Exact, tovarășe locotenent-colonel! raportă supraveghetorul, luînd poziția de drepți.

— Așa! și militarul se uită atent la ei. Bună ziua!

Șevciuk tăcu, iar Anton dădu un „bună ziua" cam cu jumătate de gură.

— Nu-mi place cum răspundeți! zise locotenent-colonelul. Nu știți să răspundeți! Dar nu-i nimic! Vă învățăm noi!

Și intră în cabinetul său, iar în urma lui, Mișka Șevciuk, obraznic, îl întrebă pe supraveghetor:

— Asta cine-i? Jupînul?

— E locotenent-colonelul Evstigneev, directorul coloniei — îl lămuri acesta.

— Înțeles — și Mișka îi făcu lui Anton semn cu ochiul: „Vă învățăm noi!" Las' că știm noi cum au să ne învețe! Au să ne cocoșeze de-atîta învățat!

Va să zică începea!... Tot ce pălăvrăgiseră ei în vagon nu fuseseră, la urma urmelor, decît vorbe. Acuma însă vorbele astea se concretizau. Aproape că puteai pune mîna pe ele! „Încep să ne cocoșeze"... Adevărul e că directorul coloniei nu avea nimic înfricoșător în înfățișarea lui: un chip deschis și priviri limpezi, vesele. Dar era „jupînul", și de la un „jupîn" te poți aștepta la orice. Cel puțin așa îl învățase Șevciuk, în tren...

Nu știa nici ce atitudine să ia față de Mișka. Avea de-a face, pe de o parte, cu un băiat trăit, care știa ceea ce el nu știa despre noua pagină a vieții care i se deschidea în față. Pe de altă parte însă, Șevciuk avea ceva ce-l îndemna să fie cu băgare de seamă și-l speria. Într-un cuvînt, Anton se zăpăcise de tot.

Între timp, în cabinet intraseră tot felul de oameni — și militari, și civili. Și nici unul nu ieșise. De ce? Nu se știe! „Înseamnă că au ședință!" își făcu Anton socoteala. Deodată începură să-i chiorăie maţele: îi era foame. Dar ușa cabinetului se deschise brusc și un militar înalt — avea părul numai inele și purta în piept insigna trupelor de gardă — zise:

— Șelestov!

Anton tresări, se ridică și se duse.

— Ai grijă! Nu te lăsa! ghici mai mult decît auzi din șoapta lui Mișka, rămas în urmă.

Trecu pragul și se opri: de la biroul mare, din față, îl priveau calm ochii locotenent-colonelului. Ofițerul își scoase chipiul și i se vedea părul blond ca paiul, dat peste cap. În jurul lui, de-a lungul pereților, stăteau militarii și civilii care intraseră în birou după sosirea lui. Anton privi mirat și se opri lîngă ușă.

— Ce se spune? îl întrebă locotenent-colonelul.

— Bună ziua! șopti Anton.

— Apropie-te! adăugă locotenent-colonelul. Cum te numești?

— Șelestov Anton Antonovici — răspunse el ca la tribunal.

— Așa-a! și locotenent-colonelul, după ce-i răsfoi dosarul, trimis o dată cu el, ridică ochii și-l întrebă: Cum vezi tu acum tot ce ți s-a întîmplat?

Anton se fîstîci. Cînd își pusese lui însuși întrebarea aceasta găsise o mie de răspunsuri, la tribunal vorbise în fața unei săli pline, dar aici — nu știa nici el de ce — nu-și găsi cuvintele. Se foi în loc și lăsă ochii în jos. Ofițerul cu păr ondulat și cu fruntea mare care-l chemase în cabinet — abia acum își dădu seama Anton că avea gradul de căpitan — vru

să se amestece, dar locotenent-colonelul îl opri dintr-o privire.

— Așa ?... Bine ! Cîte clase ai ?

— Nouă — răspunse Anton. Dar pe a noua n-am terminat-o, fiindcă am rămas corijent la matematică...

— Da-a... — făcu locotenent-colonelul, gînditor. Sîntem la sfîrșitul lui septembrie... Anul școlar a început. Deci unde vrei să înveți ?

— Eu... — și Anton își aminti de Mișka și de ceea ce-i șoptise la despărțire. Eu... nu intru în colonie.

— Așa-a ? se minună locotenent-colonelul. De ce, mă rog ?

— Așa... — mormăi Anton, vag.

— Ridică ochii ! rosti sever locotenent-colonelul și, privindu-l drept în față, repetă : De ce ? Nu există pe lume nimic fără cauză. Luă celălalt dosar și-l răsfoi : Așa... Pricep !

Schimbă o privire cu un maior care stătea chiar lîngă biroul lui.

— Dacă-i așa, ar fi trebuit să spui că „nu te ridici în zonă" ! zise maiorul. Nu așa te-au învățat ?

— Ba da... — șopti Anton.

— Cine ? Anton tăcu ; dar maiorul își repetă întrebarea : Cine te-a învățat ?

— Nimeni... — răspunse Anton. Singur am...

— E clar ! spuse locotenent-colonelul și, întorcîndu-se spre un civil în costum albastru, adăugă : Nikolai Petrovici, ce-ar fi să riscăm și să-l înscriem într-a zecea ? Credeți c-o s-o scoată la capăt ?

— Dumnealui zice însă că nu vrea „să se ridice în zonă". Așa că, ce să mai discutăm cu el ?! răspunse Nikolai Petrovici. Mă faceți să rîd !

— Auzi ? zise locotenent-colonelul. Directorul școlii e contra și are dreptate, iar eu n-am nimic de obiectat !

Anton simți că-i fuge pămîntul de sub picioare. Cît de aproape erau toate ! Doar să întindă mîna... și intra în clasa a zecea... Da, dar... se destrăma visul neașteptat ! Zguduit, Anton uită pe loc și de Mișka, și de poveștile lui.

— Nu !... Cetățene comandant !

— La noi nu-i închisoare — rosti locotenent-colonelul. La noi să vorbești normal : tovarășe director. De altfel, mă numesc Maxim Kuzmici.

Faptul că înfricoșătorul „jupîn", care, după spusele lui Mișka Șevciuk, avea să-l „cocoșeze", era în realitate doar Maxim Kuzmici îl dezarmă complet. Tăcea dezorientat. Nu știa ce să spună, cum să spună, cum să-i vorbească... Locotenent-colonelul, privindu-l din nou repede, înțelegător, lovi ușurel cu palma în dosarul lui :

— Hai, băiete, să hotărîm împreună felul în care vei trăi. Știi că avem dreptul să te eliberăm înainte de termen ?

— Mi s-a spus la închisoare...

— Dar știi în ce condiții e posibilă această eliberare ?

— În cazul unei purtări bune, exemplare.

— Adică să fii ascultător și cuminte... Așa crezi tu ? îl întrebă directorul. Nu, nu de asta avem noi nevoie. Trebuie să înțelegi totul... Și cînd totul îți va pătrunde în conștiință, cînd vei învăța să muncești și să te comporți în societate, atunci, poftim ! E clar ?

— Clar.

— Mîna ! Locotenent-colonelul se ridică de la birou și-i întinse mîna cu un gest larg. Iar Anton o atinse, nehotărît. Mai strîns ! Cu putere ! Așa ! Cu școala cum rămîne ? N-ai să ne faci de rușine ?

— Nu.

— Ai grijă !... Vei fi repartizat în detașamentul trei, grupa a noua, iar acesta îți va fi educator-șef — și arătă spre ofițerul cu păr inelat și cu insigna trupelor de gardă în piept. Căpitanul Șukailo Kiril Petrovici. Ei, și acum, la baie ! Anton porni spre ușă, dar își aminti că dincolo se afla Mișka Șevciuk și se opri. Dar locotenent-colonelul îl văzu și-l întrebă : Ce mai e ?

— De ce „culoare" e colonia dumneavoastră ?

— Tu de ce culoare ai vrea să fie? Anton, dezorientat, tăcu; colonelul, cu voce rece, îi ordonă: Marş la baie!

7

Nu se închisese bine uşa în urma lui Anton, şi locotenent-colonelul se uită pe rînd la toţi cei adunaţi în jur, care alcătuiau comisia de primire: educatorii-şefi, directorul şcolii, medicul, şeful atelierelor de producţie. Într-un cuvînt, conducerea.

— Ce vă spuneam? zise directorul şcolii, răspunzînd privirii lui Maxim Kuzmici. Clasa a zecea îi trebuie ăstuia? O să ne coboare procentul la învăţătură!

— Nikolai Petrovici! interveni prompt Şukailo. Noi de procente avem nevoie? Nu! Băiatul trebuie ajutat!

— Dar bine, nu vedeţi că-i un moliu? sări cineva în sprijinul directorului.

— N-aş crede! făcu Kiril Petrovici. Numai că i-au împuiat capul la închisoare cu tot felul de bazaconii... Se vedea că nu-s cuvintele lui!

— Vreţi cumva să ştiţi ale cui sînt? zise locotenent-colonelul Evstigneev, luînd dosarul următor. Poftim: Mihail Şevciuk, două condamnări şi patru sancţionări pentru încălcarea regimului din închisori.

— Ceea ce constituie un lucru firesc! Închisoarea! clătină înţelegător din cap maiorul, care stătea lîngă birou şi care era adjunctul lui Evstigneev.

— Desigur, închisoarea — recunoscu şi căpitanul Şukailo. Numai că ce ne trebuie nouă aceste „lucruri fireşti"? De ce trebuie oare neapărat să treacă aceşti copii necopţi prin închisoare? Ar trebui apăraţi de ea!

— După dumneata, ce-ar trebui să facem cu ei? Să-i iertăm? se întoarse brusc spre el maiorul.

— Nu ştiu — recunoscu sincer Kiril Petrovici şi repetă: Nu ştiu. Apoi adăugă: Trebuie totuşi să gă-

sim, să inventăm ceva! Dacă ar sta în puterea mea, eu aș închide această instituție!

— Prostii! Fantezie! Anarhism! și maiorul dădu din mînă.

— Iertați-mă că vă întreb, Vasili Vasilievici — spuse locotenent-colonelul — dar mai țineți minte ce scrie, în legătură cu aceasta, în programul partidului nostru? „Transformarea radicală a caracterului pedepsei... Sistemul pedepselor să fie schimbat definitiv printr-un sistem de măsuri educative." N-am ajuns încă pînă acolo, dar mie, unul, mi se pare că nu e aici nimic fantezist! Dacă acești copii ne-ar fi trimiși direct, fără a mai trece prin închisoare...

— Poate că s-ar putea lipsi și de noi — observă Kiril Petrovici.

— Și asta e posibil! acceptă directorul coloniei. Sînt convins că pentru un tînăr ca Șelestov ar fi fost de ajuns procesul! Faptul că a fost judecat! Atîta tot! Acum nu se mai știe ce e cu el! N-ați observat cum s-a încurcat cînd l-am întrebat despre trecut?

— Da, dar țineți seama că, în general, nu le aducem niciodată aminte de trecut! făcu Șukailo. Și, după cum știți, Makarenko...

— Știu, Makarenko era de părere că totul trebuie să rămînă afară — îl întrerupse locotenent-colonelul. Numai că... în această chestiune, nu sînt de acord cu dumneata, Kiril Petrovici. De ce să nu gîndim uneori cu mintea noastră, fără să ne referim la alții și fără să folosim citate? Timpurile se schimbă doar!

— Și credeți că trebuie să se schimbe și atitudinea noastră față de copii? insistă Kiril Petrovici. Sînt doar aceiași!

— Nu știu! șopti Maxim Kuzmici cu îndoială. Și da, și nu! Dar ne lovim de probleme mari, pe care nu le putem rezolva aici. N-ar strica însă să le discutăm în consiliul profesoral. Oare copiii noștri sînt aidoma celor de pe timpul lui Makarenko? Nu! Și nivelul lor e altul, și căile lor sînt diferite. În timpul lui Makarenko existau vagabondajul, foametea, distrugerile și urmele trecutului. Năpaste cumplite! La

noi e altceva. Totul e mai subtil, mai profund, mai complex. Azi, fărădelegile săvîrşite de aceşti tineri constituie crime împotriva prezentului nostru!

— Şi a viitorului! rosti unul dintre educatori.

— Da, şi împotriva viitorului — încuviinţă Maxim Kuzmici. Ceea ce înseamnă că şi faţă de copii trebuie să avem o altă atitudine. Şi, poate, n-ar strica uneori să le aducem aminte de trecut! Nu, nu e vorba de simple aduceri aminte, ci să-i facem să înţeleagă! Nu-i vorba de dojană, ci de apreciere. Să li se trezească conştiinţa, să fie în stare să-şi judece faptele, reconsiderîndu-şi propria lor viaţă. Asta-i părerea mea. Or, în cazul lui Şelestov, tocmai această putere de a judeca, tocmai această reconsiderare nu s-a manifestat! Cel puţin deocamdată!

— Pe baza cărui articol a fost condamnat? vru să ştie maiorul Lagutin.

— Ce importanţă are articolul sau termenul? răspunse directorul coloniei. Important este în ce măsură a pătruns în el criminalitatea, în ce măsură e descompus. În cazul lui Şelestov, acestea sînt la suprafaţă, aşa că în privinţa lui vom lua următoarea hotărîre: să facem în aşa fel, ca să dispară tot ce s-a suprapus în închisoare, să ştergem toate urmele închisorii! Chiar azi să înceapă să muncească la construcţia clubului. Trebuie imediat trimis într-un atelier de producţie! Neapărat!

— În care? întrebă căpitanul Şukailo.

— Căutaţi să aflaţi ce-l interesează şi unde mai sînt locuri. Cum aflaţi, să-l şi repartizaţi. La fel şi în ce priveşte şcoala. Trebuie să acţionăm asupra lui intens, energic. Să-l ţinem mereu încordat, să nu aibă cînd lîncezi. Nikolai Petrovici, dumneata trasează aceeaşi sarcină şi profesorilor. Ai grijă şi dumneata, Kiril Petrovici! M-aţi înţeles?

— Da!

— Să mergem atunci mai departe! Kiril Petrovici, tot te-ai aşezat dumneata lîngă uşă. Fii, te rog, amabil şi poftеşte-l pe Şevciuk!

Șevciuk intră plin de fasoane. Își trăsese șapca în pătrățele pe sprînceană, își vîrîse mîinile în buzunare și zîmbea ironic. Rezistă privirii insistente a locotenent-colonelului și își întinse provocător un picior.

— Șapca! zise sever locotenent-colonelul.

Mișka îl privi ca omul care nu pricepe despre ce e vorba.

— Scoate-ți șapca și stai cum se cuvine!

— A, mă rog, mă rog!

Șevciuk își scoase alene șapca și-și trase puțin piciorul, dar deodată începu să miște din urechi ca un cîine lup.

— Lasă-te de giumbușlucuri, că nu ești la circ! Numele? îl întrebă locotenent-colonelul.

— Păi scrie acolo! Ce mai întrebați de pomană? strecură el cuvintele printre dinți, mișcîndu-și și chica înainte și înapoi.

Dar lucrul acesta nu produse nici o impresie asupra nimănui. Singurul rezultat a fost că locotenent-colonelul deveni și mai sever.

— Răspunde! Numele și prenumele?

— Să zicem că-mi zice Șevciuk Mihail Ilarionovici. Precum vedeți, mă cheamă ca pe Kutuzov.

— Îi și semeni! se auzi o voce ironică.

— A doua condamnare?

— Ihî!

— Ce-i asta, „ihî" ?... Prima dată pentru ce ai fost condamnat?

— Nu mai reții diversele variante...

— Eliberat înainte de termen?

— Înainte.

— Recidivist?

— După cum se vede...

Locotenent-colonelul se uită atent la Mișka, îl cercetă. În timpul ăsta, Mișka își întinse iar piciorul și începu să privească pereții, tavanul, iar după ce aruncă o ocheadă pe fereastră, își pironi privirile în podea.

— Ridică ochii! zise colonelul.

— Nu obișnuiesc... Nu mi-am format încă această obișnuință... — zise Șevciuk, încăpățînat, studiind parcă desenul covorului.

— Știi tu cine nu obișnuiește? interveni maiorul. Omul care n-are conștiința curată!

— Despre conștiință să vorbești mata pionierilor, că nouă ne trebuie conștiință cum îi trebuie peștelui umbrelă! Și apoi, aflați că vă pierdeți timpul de pomană! La mine morala nu ține!

— Știi ceva, Mihail Ilarionovici? zise locotenent-colonelul, vorbind de astă dată fără severitate, ba chiar zîmbitor, glumeț și plin de blîndețe parcă. Pe proști să nu-i semeni! Cresc ei și singuri!

— 'nțeles! zîmbi Mișka. Numai că pe prost îl tragi mai puțin la răspundere!

— Văd că ți-e mintea sucită de tot! Ia hai mai bine să ne gîndim la viitor — continuă locotenent-colonelul.

— Ce să mă gîndesc? Să mă văd eu frai, că v-arăt eu ce pot!

— Da, să ieși, că vedem noi unde aterizezi! se vîrî din nou în vorbă adjunctul directorului coloniei. Dacă o să ai cap, te faci om, dacă nu, te prăpădești!

— Nu-mi purtați mata de grijă! îi răspunse Mișka, disprețuitor. Are omul cap? Să facă atunci cum vrea!

— Ce tot faci pe grozavul? spuse locotenent-colonelul, privindu-l din ce în ce mai atent. Am văzut noi alții mai grozavi!

— Da, asta vă e meseria... — zîmbi Șevciuk.

— Asta, vezi bine! Deci, lasă-te de bancuri și hai să vedem mai bine ce meserie îți alegi. Ce vrei să fii: ajustor, strungar, turnător? Sau poate constructor? Alege ce vrei!

— Eu am meserie!

— Care?

— Sînt hoț!

— Și ai de gînd să furi toată viața?

— Pentru asta m-a făcut mămica mea — răspunse Șevciuk, emfatic. Hoț am fost, hoț rămîn. Și mă mîndresc!

— Așa!... Dar dacă se-apucă toți de furat, ce-o să se întîmple?

— Nu-s toți în stare! Nu-i ca șefia, să stai doar în fotoliu! Pentru asta se cere forță!

— Zău? făcu Maxim Kuzmici, aruncîndu-i o privire ironică.

— Te cred! îi răspunse cu același ton Șevciuk. Și-apoi trebuie să ai tehnică!

— În privința tehnicii, da, cam ai dreptate! recunoscu locotenent-colonelul. Fiecare cu ce a învățat! În ceea ce privește însă forța... Cred că e tocmai pe dos: de forță ai nevoie tocmai ca să te dezbari de aceste deprinderi!

— Nu! Pentru asta ți se cere ticăloșie.

— Iar cred că este exact pe dos! Totul depinde de felul în care înțelegi ticăloșia.

— Ticăloșie înseamnă încălcarea legilor hoțești și, pentru asta, singurul leac e cuțitul!

Și deodată, în zîmbetul strîmb, disprețuitor, pe care îl păstrase tot timpul cît îi vorbise directorului coloniei, străfulgeră ceva frenetic, sălbatic, care îi făcu pe toți să tacă și să fie atenți. Erau oameni care munceau de ani și ani de zile în colonii și văzuseră într-adevăr tot felul de specimene, însă ca cel care stătea acum în fața lor, rar avuseseră prilejul să întîlnească!

— Cu mine n-o să puteți face nimic! continuă Șevciuk, tot mai dușmănos. Nu intru în zonă de-ar fi să mă tăiați bucăți-bucățele! Eu mi-am ales viața! Rămîn hoț, iar voi, dușmanii mei! Vreți să-mi rupă codoșii coastele, să-mi pună scaune în cap...

— Noi n-avem codoși — i-o reteză locotenent-colonelul. Noi avem comandanți.

— Tot codoși îs și ăștia! Activ! Nu intru! Nu!

Isteria, la început doar străfulgerare, se dezlănțui, și fața palidă a lui Mișka prinse să tremure convulsiv. Cu pumnii strînși, sta încordat, gata să sară la bătaie.

Şi poate că, dacă n-ar fi fost zece-doisprezece oameni în camera aceea, ar fi sărit la Maxim Kuzmici peste biroul ce-i despărţea. Directorul coloniei îl măsură însă cu o privire atentă, calmă, dar pătrunzătoare, şi-i zise:

— Unde te-ai lovit la deget?

Şevciuk tăcu pe loc, se uită la el, se uită la degetul lovit şi scăpă şapca din mînă. Dar se aplecă imediat şi o ridică.

— Ţi-au crescut ghearele... — zise Maxim Kuzmici, clătinînd din cap şi făcîndu-se că nu observă nimic. Ei? În ce clasă intri?

— În nici una! se înfurie şi mai tare Mişka. Lăsaţi-vă de chestiile astea, că la mine nu ţin!

— De ce-ţi lipseşte un dinte? îl întrebă maiorul, prefăcîndu-se şi el că nu-i observă enervarea.

— Nu mi-a crescut!

— Ţi-l punem noi.

— Vedeţi mai bine să nu mi-i scoateţi şi pe ăi de mi-au mai rămas! şi se uită obraznic, provocător la Maxim Kuzmici. Dar nici de astă dată directorul coloniei nu păru enervat sau supărat.

— Ce-ţi place să faci? îl întrebă responsabilul clubului. Joci fotbal, şah?

— Cărţi.

— La noi jocul de cărţi este interzis.

— Nu pot fără! Aşa mi s-a format caracterul!

— Dar dacă pierzi, cu ce-ai să plăteşti?

— Eu nu pierd. Cîştig totdeauna.

— Cum vine asta?

— Am eu sistemul meu!

— Cîte clase ai absolvit? îl întrebă directorul şcolii.

— Patru clase şi un coridor!

— Ce-ai citit? Ce-ţi place să citeşti?

— Cărţi îs multe! şi Mişka dădu din umeri. L-am citit pe Jack London... şi altele, despre dragoste, despre război...

— ...despre crime — completă directorul şcolii.

— Vezi bine! Cu multe crime!

— Ai tată ? întrebă locotenent-colonelul.
— Nu.
— Dar mamă ?
— Nici. N-am pe nimeni !

Mai mult de o oră dură duelul cu încăpățînatul acela sălbăticit, care se hotărîse să-și apere cu orice preț „onoarea hoțească", pe care i-o băgase în cap cine știe ce nemernic și cu care se fălea. Oamenii se cam uitau la ceas, pe masa șefului suna telefonul — Maxim Kuzmici ridica receptorul și-l lăsa din nou fără să întrerupă discuția, dar Șevciuk cerea într-una să fie trimis la o colonie de adulți sau într-o colonie „cu regim". Oriunde, numai să nu rămînă în puterea „activului" de aici, pe care-l ura.

— Bine, Mihail ! zise în sfîrșit locotenent-colonelul. Pentru astăzi, ajunge. Du-te și te mai gîndește !

— „Erudit" tovarăș, n-am ce zice ! exclamă directorul școlii, clătinînd din cap, cînd Șevciuk ieși, purtîndu-și plin de ifose șapca pe creștetul capului.

— N-ar fi mai bine să-l transferăm direct într-o colonie cu regim sever ? fu de părere maiorul Lagutin.

— Ce înseamnă asta „să-l transferăm" ? sări locotenent-colonelul. Ce, noi recepționăm aici ambalaje, luăm butoaie goale în primire ?

— Știu asta — observă maiorul. Dar avem sute de internați ! L-am primit adineauri pe Șelestov, și acum, alături de el, Șevciuk. Dacă de la început are atitudinea pe care o are, la ce bun să introducem la noi o molimă ca ăsta ?

— Fără să încercăm măcar ?... făcu iar locotenent-colonelul. Cum se poate ? Fără să încercăm, fără să facem nimic ?... Poate că Șevciuk se va face om de treabă mai repede decît Șelestov.

— Asta rămîne de văzut ! zise Kiril Petrovici, cu dezaprobare în glas.

Maxim Kuzmici se uită la ceas și își luă chipiul, pe care-l pusese pe birou în fața sa.

— Să nu ne mai certăm ! Vă puteți întoarce, tovarăși, la locurile voastre de muncă !

8

Anton ieșise foarte tulburat din biroul directorului coloniei, și, probabil, tulburarea i se citea pe față, deoarece Mișka Șevciuk, cum îl văzu, șuieră printre dinți :

— Te-au spart !... Cap sec ! Eu, gheboșat de-ar fi să plec de la ei, tot nu mă dau ! Pe mine nu mă-ncovoaie ei !

Anton nu-i răspunse, dar cînd fu dus iar de-a lungul zidului înalt de piatră și zări turnul care adăpostea camera corpului de gardă — intrarea în colonie — și cînd văzu ușa de fier cu un vizor asemănător celui de la închisoare, se pierdu din nou. Poate că dreptatea era de partea lui Mișka ! Trecuse prin multe și știa multe ! Ce se afla dincolo de această ușă cu încuietoare mare, de fier ? Cum îl vor primi băieții ? Ce fel de băieți sînt acolo ? Cum e activul de elevi ?... Codoși !... Ce cuvînt înjositor : codoși !

Dar încuietoarea pocni, ușa se deschise, se închise și-l înghiți pe Anton, cu toate îndoielile lui. Intrase în „zonă".

Un loc mic, semicircular, acoperit cu nisip galben și înconjurat de tei auriți ai toamnei. Sub copaci, de-a lungul întregului semicerc, bănci vopsite, cu speteze, ca cele din parcurile Moscovei. Chiar în fața corpului de gardă, pe un postament, bustul lui Lenin, iar alături, așezate tot în semicerc, panouri, diagrame și lozinci !... Din locul acela porneau, ca tot atîtea raze, alei curate și acoperite cu nisip, adumbrite de tei ce începeau să-și piardă podoaba frunzelor. Peste tot boschete și flori. Flori multe, ca în parcul de cultură. Ce surpriză pentru Anton să vadă flori aici, în umbra zidului înalt, cu posturi de observație, în spatele ușii de fier !

Codoșii ? Nu se vedea nici un fel de codoș ! Locul era aproape pustiu și peste tot domnea liniștea. Doar ici-colo, băieți în costume de doc negru. Veneau, treceau, se duceau la treburile lor și nimeni nu se sin-

chisea de el. Şi chiar dacă mai întorcea vreunul capul în urma lui, o făcea din curiozitate: „Unul nou?"

În spatele teilor şi florilor se întrezăreau nişte clădiri scunde, fără etaj — probabil vechi. Căci erau altele noi, cu etaj. Mai era acolo o clădire mare, de cărămidă. Lîngă ea roia un furnicar de băieţi.

Într-una din aceste clădiri fu adus Anton după baie. La intrare, tolănit pe bancă, stătea un băiat îmbrăcat tot în costum negru. Avea buzele roşii ca de fată şi umede, faţa îmbujorată şi nasul cîrn, cu nări largi.

— Căpitanul Şukailo n-a venit? îl întrebă militarul care îl însoţea pe Anton.

— Nu.

— Dar comandantul?

— E la şcoală. De ce?

— Unul nou.

— Ce mai aveţi nevoie de comandant dacă sînt eu de serviciu? şi băiatul, după ce-l măsură pe Anton din priviri, se dădu mai la o parte şi-i făcu loc şi lui. Stai jos!

Anton se uită nehotărît la însoţitorul său:

— Ce-i cu tine? zise acesta. Acum eşti acasă. Stai jos! Mă duc să-l caut pe căpitan!

Cei doi băieţi începură să vorbească. Îşi spuseră de unde erau fiecare, cum se numesc şi pe ce termen fuseseră trimişi în colonie.

Băiatul de serviciu se numea Ilia Elkin şi era elev într-a zecea. Împlinise optsprezece ani, se pregătea să plece într-o colonie de adulţi şi era nemulţumit că nu fusese încă transferat acolo.

— Dar ce, aici e rău? îl întrebă curios Anton.

— Ce să fie bine? Aici îţi împuie capul toată ziua numai despre eliberarea înainte de termen... Marfă pentru proşti! Eu stau de doi ani, dar nu mi-au scăzut nimic! Nici cel puţin un an! Jupînul m-a persecutat... N-a vrut să prezinte judecătorilor...

— Care judecători?... nu pricepu Anton.

— Vine pe aici judecătorul de la tribunalul regional; pentru revizuire, pentru reduceri... Colonia a îna-

intăt actele, dar le-a respins tribunalul, că merg mînă în mînă și țin unii cu alții! Dacă-i așa, mai bine să mă trimită la adulți! Am auzit că acolo poți trăi mai în voie...

— Dar aici?... Aici e rău?... îl mai întrebă o dată Anton.

— Ce viață vrei să fie aici? Muncă ici, școală dincolo, că n-ai timp nici pîn-afară să te duci! Și unde te duci, tot în coloană mergi, cu cîntec înainte! Dar și elevii... Nu-i chip să scapi de ei, că-ți stau pe cap toată ziua!

— Codoșii?

— Sigur. Caută să se pună bine cu ăi mari, și pe noi ne-apasă!

— Vă încovoaie?

— Las' c-ai să vezi tu singur! Pentru orice doi, tabără pe tine! Pentru doii ăștia... uite, aș sparge toate cățimările... Mama mă-si de treabă! și Elkin mai trase o sudalmă. Dar munca! Ai văzut? Construim un club... tot cu mîinile noastre îl construim!

Același tablou ca cel zugrăvit de Mișka Șevciuk: „codoși" care te „încovoaie" și doiuri pentru care tabără pe tine. Nu lipsesc decît scaunele puse în cap, dar poate că lui Elkin îi e frică să vorbească despre ele. „Ai să vezi tu singur!"...

Se risipi speranța de a fi eliberat înainte de termen. Poate că, într-adevăr, toate astea erau pentru prosti. Poate că, într-adevăr, ar fi trebuit să-l asculte pe Mișka, să se opună cu îndîrjire, să obțină, o dată cu el, să fie trimis undeva unde era mai bine. Probabil că Mișka nu acceptase să intre în colonie și fusese expediat. Anton zăbovise la baie cît putuse mai mult, în nădejdea că va sosi și tovarășul de drum. Dar acesta nu venise. Ceea ce însemna că și Anton ar fi putut să se opună. Ar fi ajuns într-o colonie fără „codoși"...

I se lăsă iar pe suflet o greutate, o tristețe. Cît de ușor se încrezuse în unii și nu dăduse crezare altora, cărora ar fi trebuit să le acorde încrederea lui! Iar greșise, iar pierduse prilejul de a se apăra! De a-și

apăra soarta! Căci soarta trebuie apărată, nu să te lași prins ca un peștișor, cu prima rîmă! Mișka era altfel, băiat dintr-o bucată!

Căpitanul Șukailo îl găsi deprimat. Întîrziase din cauza nesfîrșitelor discuții cu Mișka și acum se grăbea. Se ivise, pășind repede, de după colț, tocmai cînd Elkin îi povestea lui Anton cum organizase în colonie un cerc coregrafic și pregătea cu băieții, în cadrul acestui cerc, un dans grozav pentru serbarea zilei de 7 Noiembrie, la clubul cel nou.

— Am auzit că nu se cade să joci pe scenă — zise Anton.

— Dracu să știe ce se cade și ce nu! Astea-s legi care s-au mai muiat. Ascultă și tu mai puțin și trăiește așa ca să-ți fie ție mai ușor. Mie îmi place să cînt și să dansez. Știu ce fac cînd ies de aici. Mă duc la circ. Clovn! Să călătoresc peste tot!... Că așa mi-e firea, veselă și plină de viață. N-are nici un rost să-ți pierzi curajul!

Tocmai atunci apăruse de după colț și Kiril Petrovici.

— Ai dreptate, Ilia! Ai dreptate — spuse el, căci auzise ultimele cuvinte. Așa se cade să-ți întîmpini un nou tovarăș! De ce să-ți pierzi curajul? I-ai vorbit despre viața noastră?

— Da, i-am vorbit și de club... Că facem un club nou...

— Da, da — rosti Kiril Petrovici, înflăcărat. Îl inaugurăm de 7 Noiembrie. Lucrează la el întreaga colonie. L-ai văzut?

— Da — zise Anton.

— Dormitorul l-ai văzut?

— Nu.

— De ce nu i l-ai arătat? îl întrebă pe Elkin Kiril Petrovici. Deschide-i!

Elkin împinse ușa. Intrară în dormitor, iar Anton rămase cu gura căscată. Era atît de diferit de ceea ce își închipuise el! La urma urmelor, ce este o colonie? Tot o închisoare! Dar podelele sînt vopsite și în dormitor sînt vase cu ficuși. De-a lungul pereților, pe două rînduri, paturi cu așternut la fel. Erau, ce-i

drept, cam aproape unul de altul, dar la capul fiecăruia se afla cîte o noptieră, iar la ferestre perdeluțe. Pe pereți, portretul lui Lenin, planul cincinal, „Ce să citim ?", „Indatoririle celui ce este de serviciu" și „Gazeta de perete" !

— Iar aici, iată, foștii noștri elevi ! îi arătă Kiril Petrovici un carton colorat pe care erau lipite o mulțime de fotografii. Acesta e Boris Travkin, mîndria noastră. A venit în colonie printre primii, a participat la construirea ei, pe vremea aceea se dormea încă pe jos... A muncit cît zece. A ajuns comandant și a fost primul care a cucerit, cu grupa lui, steagul roșu ! A absolvit școala cu medalia de aur, s-a eliberat înainte de termen și acum este ofițer în Armata Sovietică. Acesta termină institutul, iar celălalt e tractorist. Anul trecut a plecat la desțelenirea pămînturilor. Dincoace, tînărul pe care-l vezi aici, lucrează azi într-o uzină, s-a însurat, are o fetiță...

Anton se uita, asculta, credea și nu prea cele auzite. Trecuse prin prea multe încercări în ultimul timp, ca să ia totul drept adevăr de la primul cuvînt, prea văzuse multă murdărie pentru a se încrede dintr-o dată în oameni ! Kiril Petrovici rostea însă mereu alte nume noi și, în spatele fiecăruia, se întrezărea o viață cu necazurile, succesele și bucuriile ei. Iar bucuriile se răsfrîngeau parcă pe fața colțuroasă și energică a educatorului, făcînd-o să strălucească. Vorbea cu atîta căldură, încît nu băgă de seamă frămîntările noului elev, nu băgă de seamă că Șelestov, după ce se uitase un timp la fotografii, își ațintise privirea asupra chipului său și apoi asupra insignei trupelor de gardă ce strălucea pe tunica lui ponosită, și-l întrebă :

— Ați făcut parte din trupele de gardă ?

— Da.

— Tanchist ?

— Nu. La trupele de desant aerian... De ce ? Crezi că-i mai rău ? Ascultă-mă pe mine... Dar, temîndu-se să nu-l răscolească năvala amintirilor, Kiril Petrovici trecu la celălalt perete : Aici e colțul „Meritelor noas-

tre" : diploma de onoare pentru activitate sportivă, pentru activitate artistică de amatori... Tot aici avem sfaturile părinților. In fiecare an se ține cîte o conferință cu părinții. S-a ținut una și în vara aceasta, la care s-a adoptat o chemare către băieți. Citește!

Și Anton citi :

„Copii, dragii noștri!

Trăim în țara sovietică, în țara conștiinței, în țara culturii, în mijlocul celor mai înaintați oameni din lume. Inimile noastre de părinți nutresc convingerea că voi, care purtați o mare vină față de popor, vă veți înțelege greșelile și veți face totul pentru a vă îndrepta. Avem încredere în succesele și năzuințele voastre, spre binele patriei noastre iubite.

Nu vă fie frică! Nu vă temeți de viitor! Viața vă stă în față și veți mai avea parte de multe lucruri bune. Dar țineți minte că numai omul cinstit și perseverent este demn să se numească om sovietic. Frumusețea vieții constă în muncă, în învățătură și în activitatea pusă în slujba poporului. Viața ușoară și cîștigul necinstit sînt o cale lunecoasă care aduce după sine disprețul și punerea individului în afara societății. Dar ce poate fi mai minunat decît dragostea și încrederea celor din jur?

Vă dorim, dragi copii, fericire în viitor, vă dorim să recîștigați cît mai repede cu putință cinstea pierdută și să meritați falnicul titlu de adevărat om sovietic. Viitorul vostru e în mîinile voastre."

Aceste cuvinte ale părinților avură darul să-l miște adînc. O vedea parcă aievea pe maică-sa, îi vedea privirile speriate, îi auzea strigătul scos atunci, după citirea sentinței, și își amintea zîmbetul strîmb cu care ea crezuse că-i ușurează drumul după proces. Era atît de adîncit în lectură, încît nici nu băgă de seamă cît de atent îi pîndea Kiril Petrovici fiecare tresărire.

...Un nou elev despre care știa prea puține. O ecuație cu mai multe necunoscute. Ce aducea cu el dinafară? Cu ce se alesese din încercările îndurate? Se căiește sau e revoltat, înrăit? Cum îi e sufletul, îm-

pietrit? Sau vrea să facă ceva, are încredere în viitor?

— Ai și tată, și mamă? îl întrebă Kiril Petrovici, după ce Anton termină de citit chemarea.

— Nu. Numai mamă! răspunse scurt Anton.

Dar tocmai acest răspuns scurt și hotărît îl determină pe educator să fie și mai atent.

— Hai să stăm puțin de vorbă — zise el și se așezară amîndoi la o masă acoperită cu un cearșaf alb, în loc de față de masă.

Kiril Petrovici îi spuse lui Elkin că poate pleca. Iar cînd rămaseră singuri, îl întrebă îndelung despre ai lui — despre mama, bunica, despre Iakov Borisovici și toate rudele. Vorbiră despre legăturile pe care le avea cu ei, despre școală și despre viața lui dinainte.

— Așa!... încheie educatorul, după ce află ceea ce voise să știe. Să discutăm acum și despre viitor, despre școală. Kiril Petrovici îi vorbi despre viața din colonie — serile și cercurile de la club, despre obligațiile zilnice, despre relațiile cu tovarășii, despre colectivul coloniei și principiile lui. Acum, despre producție... Ce ți-ar plăcea?

— Mi-e totuna...

— Nu, nu așa! Scutură-te de nepăsare, de apatie și de surorile lor bune! Apucă, băiete, viața de coarne și întoarce-o în direcția care-ți convine! Eu te-aș sfătui să te-apuci de lăcătușerie, căci e baza tuturor meseriilor. Avem, de altfel, un meșter bun, Nikodim Ignatievici...

— Kiril Petrovici! Unde îl culcăm? se vîrî în vorbă Elkin, care apăruse pe neașteptate. Culcați-l lîngă mine! Sazonov a fost internat la infirmerie și patul lui a rămas liber.

— Vom discuta aceasta cu comandantul grupei și vom vedea...

Era vădit că educatorul se ferea de un răspuns direct.

— N-aveți încredere? făcu Elkin, căznindu-se să zîmbească.

— Pare-mi-se că vin băieții! zise Kiril Petrovici, căci se auzea de departe un cîntec. Acuma du-te la masă. După-masă... După-masă te încadrăm în producție. Iar mai apoi, la construcția clubului. Bine? zise el, lăsîndu-și mîna pe umărul lui Anton. Avîntă-te în muncă, Anton, și toate vor fi în regulă! Principalul e să nu-ți fie teamă, căci forța... forța se cîștigă în luptă! Vino acum să-i întîmpinăm pe voinicii noștri!

Ieșiră. Anton se simțea ușurat: grija, teama lui de „codoși" și de „scaune" se risipea. Totul părea atît de deosebit! Încurajat, se hotărî, în sfîrșit, să pună întrebarea care-i stătuse tot timpul pe limbă:

— Tovarășe căpitan... cu celălalt cum a rămas?... Cu celălalt... cu Mișka Șevciuk?

— Ce-ți pasă? spuse Kiril Petrovici. Să-ți dau un sfat: nu te mai gîndi la el! Trăiește pentru tine și ține minte că nici aici n-o să-ți fie ușor! Au să vină să-ți dea fel și fel de sfaturi... Tu să gîndești însă numai cu mintea ta! Și dacă ai să reziști, dacă o să te stăpînești, o să-nțelegi că e de preferat să mănînci un codru de pîine uscată, cîștigat însă prin mijloace cinstite, decît să-ți vinzi conștiința, și atunci vei deveni om! Dar dacă o să te bălăbănești încoace și încolo și o să stai tot timpul să-ți faci socoteala că pe viitor o să fii mai deștept și n-o să te mai lași înhățat pentru toate găinăriile, te pierzi. Înțelegi?

— Înțeleg — șopti Anton.

Între timp apăru pe drum coloana băieților. Mergeau cîte patru în rînd, îmbrăcați toți în costume negre, dar nu prea păstrau cadența. Cînd îl zăriră însă pe educatorul-șef, comandantul, un băiat tînăr, înalt și subțire, care mergea alături, dădu comanda:

— Păstrați cadența!

Băieții strînseră rîndurile și, apropiindu-se de clădire, bătură pasul.

— Pe loc, un-doi, un-doi — număra conștiincios comandantul. Grupă, stai! Un-doi! Băieții făcură ultimii doi pași și încremeniră. Iar comandantul, luînd

poziție de drepți, raportă: Tovarășe educator-șef, grupa a noua vine de la școală pentru a lua masa!

— De ce fără cîntec? îl întrebă căpitanul.

— Am terminat unul și nu mai aveam timp să începem altul — îi explică tînărul.

— Drepți! comandă Kiril Petrovici. Tovarăși elevi, ne-a sosit un tovarăș nou, Anton Șelestov. Să-l întîmpinăm ca pe un prieten, așa cum facem totdeauna. S-a înțeles?

— S-a înțeles, tovarășe educator-șef — răspunse comandantul pentru întreaga grupă.

— Elev Șelestov — se întoarse solemn Kiril Petrovici spre Anton — ocupă-ți locul în coloana grupei a noua.

Și Anton trecu în coloană.

Așa se încheie ceremonia intrării lui în viața cea nouă. Ca toate ceremoniile însă, avea și ea ceva de suprafață, superficial, și lui Anton îi era dat să mai îndure multe pînă ce grupa „a noua" să devină într-adevăr „a lui".

9

Mișka cugetă cinci zile. Iar în aceste cinci zile, Maxim Kuzmici intra în fiecare zi în clădirea corpului de gardă, unde se afla noul și recalcitrantul elev. Asta, cînd nu-l chema la dînsul. Mișka însă continua să se încăpățîneze.

— Nu vreau și nici nu-mi place! Nu-mi place clima.

Altă dată declara hotărît:

— Nu. Bolșevicii se predau? Nu! Așa că nu mă predau nici eu!

— Mare harababură mai e și-n capul tău! zîmbi directorul coloniei, auzindu-l. Păi în felul ăsta ești împotriva bolșevicilor!

— De ce împotrivă? Bolşevicii cu ale lor, eu cu ale mele! Eu fac parte din cu totul altă lume!

— Aşa? Dar lumea împotriva căreia te-ai ridicat tu, ce lume o fi? E lumea muncii, e poporul, şi tu eşti împotriva lor! Bolşevicii vor ca viaţa să fie aşa cum trebuie să fie, dar tu?... Tu nu numai că nu mergi alături de ei, dar îi mai şi împiedici, le stai în cale!

— Ştii ceva? Basme de astea să povesteşti mata pionierilor matale, că eu am convingerile mele, pe care nimeni nu mi le-o putea dărîma.

— Ce convingeri? Tu, băiete, n-ai nici un fel de convingeri. Tu eşti doar laş!

— Cine? Eu?

— Da. Îţi tremură inima de frica activului şi a nu ştiu căror „codoşi"...

— Mie, frică?! şi Mişka îl privi crunt, înverşunat. Să pună numai un deget pe mine, că omor trei, auzi?

— Nu ţi se pare că trei or fi prea mulţi?

— O să vedeţi mata! O să vedeţi mata de nu vă fac o vinere veselă!

— Ce fel de vinere veselă?

— Aşa, obişnuită!

— Ia stai! Ia stai puţin! Despre ce vorbeşti tu, băiete? În ce colonie ai fost prima oară?

Mişka rosti numele coloniei şi Maxim Kuzmici îşi aduse aminte că acolo ceva nu fusese în regulă la vremea aceea. Se pomenise parcă de asta într-un ordin, se discutase şi într-o şedinţă... De bună seamă că fusese vorba şi despre respectiva „vinere veselă". Încercă să afle amănunte de la Mişka, dar acesta zîmbi acru — „Căutaţi mata alt prost" — şi nici de astă dată nu se putu închega discuţia.

Bineînţeles, Maxim Kuzmici l-ar fi putut băga cu sila în zonă. Putea foarte bine să cheme doi supraveghetori, care să-l ia pe Mişka pe sus şi să-l ducă la grupa respectivă. Dar pe urmă? Nu era el, Mişka, omul să meargă ca un mieluşel la braţul a doi supraveghetori! Ar fi început să se zbată, să muşte... Poate că doi supraveghetori nici nu l-ar fi putut

stăpîni... Ar fi fost un bîlci întreg! Şi-apoi se punea întrebarea ce influenţă ar fi avut hărmălaia asta asupra celorlalţi băieţi şi chiar asupra lui Mişka: „violenţă", „îşi bat joc", „ne rup mîinile", „ne bat"...

Îl chemă deci iar la dînsul şi-l pofti să stea jos, în fotoliu.

— Cum o mai duci cu coarnele? Le-ai lăsat plantonului în păstrare sau nu?

Mişka refuză să se aşeze în fotoliu şi nu-i răspunse la glumă. Maxim Kuzmici o luă atunci pe ocolite, tot încercînd să-l facă să-i povestească despre „vinerea veselă". Începuse să-l intereseze problema. I se părea deosebit de importantă şi voia să priceapă ce-l speriase în halul ăsta pe Mişka, de ce îi e atît de frică de „codoşi", de ce priveşte cu atîta neîncredere activul de elevi. Era firesc ca infractorii să fie împotriva celor care începeau să meargă pe calea cea bună, era firesc şi faptul că aceştia încercau să atragă de partea lor tineretul, dar în cazul acestui băiat înfipt, care se ascundea în spatele obrăzniciei lui ca după un scut, exista poate ceva cu totul deosebit.

Locotenent-colonelul Evstigneev conducea de ani şi ani de zile colonia. Cînd se întorsese de pe front şi fusese numit în acest post, numai încîntat nu se simţise. Încercase să refuze, dar era o sarcină de partid, aşa că primise. Se apucase de muncă, o îndrăgise, îi îndrăgise pe băieţi, cum îndrăgise şi lupta veşnică, de ceas cu ceas, care se dădea acolo. Era interesantă! Era interesant să primeşti un arici ca Mişka, să munceşti cu el un an-doi, cît trebuie, ca la despărţire să-i strîngi mîna şi să primeşti pe urmă din partea lui, de undeva, de departe, o scrisoare plină de cuvinte calde de mulţumire.

Oare nu era o datorie de membru de partid, o datorie omenească să salvezi pe aceşti băieţi? Să redai vieţii un element pierdut? Ca şi pe front, unde bucuria victoriei nu micşora cu nimic durerea pentru cei căzuţi, şi aici Maxim Kuzmici nu uita niciodată pierderile. Cu singura deosebire că, pe cîtă vreme cei

căzuți în război nu se mai întorc, aici mai puteai lupta încă! Vezi bine, nu chiar toți puteau fi salvați, dar mulți, foarte mulți erau redați societății, și asta i se părea lui a fi poezia muncii pe care o îndeplinea: lupta dusă pentru fiecare în parte, efortul de a vedea omul din om, de a-i detecta posibilitățile și viitorul. De aici, încrederea, uneori prea mare, apoi scăpările și chiar greșelile. Îi spunea însă vocea conștiinței că e mai bine să ai de două ori mai multă încredere în om decît să-l jignești prin neîncrederea ta. Știa foarte bine că uneori riști, dovedindu-te prea încrezător. Conform obiceiului rămas din anii milităriei, se socotea obligat să-și cunoască inamicul, să-și compare forțele cu ale lui, să-i ghicească manevrele și stratagemele. Iată de ce căuta să priceapă, înainte de toate, fenomenul care avea loc în mediul infracțional. Cu atît mai mult cu cît influența acestui mediu pătrundea pînă la ei, în ciuda zidurilor coloniei. Căci nu există ziduri de netrecut. Pătrunsese pînă la ei — e drept, într-o formă atenuată, neclară — dușmănia dintre „culori" și diversele grupuri. De unde și cele două tabere: „activul" și „recidivul"; și între acestea, ceea ce se află totdeauna la mijloc: unii care înclină într-o parte, alții în cealaltă, și unii gata să primească și una, și alta. Cel mai periculos era însă jocul dublu, tendința de a pătrunde în acest activ prin lingușiri, în vederea obținerii anumitor drepturi și avantaje. Partea dificilă era să deosebești activistul adevărat de cel care juca un dublu rol, care umbla cu șmecherii, se ascundea și încurca ițele, folosindu-se de calitatea lui de activist în interesul său, uneori chiar urmărind scopuri tenebroase. Iar pericolul era să nu-l observi la timp.

Totul depindea deci de perspicacitatea educatorilor.

Iată de ce se străduia locotenent-colonelul Evstigneev să afle de la Mișka ce-i cu povestea aceea „vineri vesele". Voia să tragă învățăminte din greșelile tovarășilor săi. În ce constase vina băieților și care fusese vina conducerii coloniei? Cine con-

ducea activul de elevi, cine se ridicase împotriva acestor conducători şi de ce ?

Mişka nu ştia cum se petrecuseră lucrurile şi nici nu se gîndise la ele, dar cînd vorbea despre o anumită „viperă" şi despre „pirateriile" ei, un individ care făcea pe sfîntul în faţa celor mari, iar pe băieţi îi lovea cu cizma peste gură, le lua lucrurile sau mînca separat, începea să-i tremure vocea.

— Pe noi ne sileau să tăiem lemne, dar ferăstraiele aveau dinţii tociţi şi nu intrau în buşteni... Iar în vremea asta comandanţii stăteau cu ai lor, cîntau din chitară şi rîdeau !

— Dar educatorii ?

— Educatorii ?!... Pe ei ce-i interesează ? Să fie ordine. Încolo... Sau poate că nu mă credeţi ?

— De ce să nu te cred ? Te cred ! Numai că am impresia că ai încurcat ceva !

— N-am încurcat nimic ! Asta-i adevărul golgoluţ ! se supără Mişka. Şi chiar dacă nu mă credeţi, e totuna ! Că unde s-a pomenit corb la corb să-şi scoată ochii ! Degeaba însă, că eu în colonia matale tot nu intru ! Nu-mi place !

Şi iar îi propuse Maxim Kuzmici lui Mişka să se mai gîndească...

Ceea ce a gîndit băiatul, ca şi concluziile la care ajunsese, avea să se afle mult, mult mai tîrziu. Atunci însă se petrecu un lucru foarte puţin important, dar care-l determină pe Mişka să-şi schimbe brusc hotărîrea. Plantonul care-l scosese „pentru nevoi" a căscat gura nu ştiu de ce, şi Mişka a avut posibilitatea să schimbe cîteva cuvinte cu un alt băiat, care se nimerise prin apropiere.

— Hoţi sînt p-aici ?

— Sînt — îi răspunse băiatul, uitîndu-se cu teamă împrejur.

— Cîte mutre ?

— Dracu-i ştie ! Ce-i cu tine, nu vrei să intri ?

— Nu !

— Intră ! Facem frăţie !

— Tu ce ești ? De ce „culoare" ești ?

Dar plantonul îl strigă și Mișka nu putu să afle „culoarea" celui cu care vorbise întîmplător. După cum nu-i află nici numele, prenumele sau grupa din care făcea parte. Discuția aceasta a avut însă influență asupra lui, căci Mișka făcu o constatare : de vreme ce-și găsise un „coleg" chiar de la prima ieșire, însemna că mai erau pe-acolo și alții. Așa că Mișka, după o noapte de chibzuință, declară a doua zi că vrea să vorbească cu „jupînul".

Maxim Kuzmici îl chemă imediat și chiar din prima clipă îi zări zîmbetul șiret de pe față.

— Dacă tot mi-am prins cornul, mai bine intru tot ! Intru în zonă ! Haideți să convenim cum și ce — zise Șevciuk, avînd însă grijă ca prin înfățișarea și comportarea lui să arate limpede că el, unul, înțelege să rămînă independent.

— Și ce convenție încheiem ? îl întrebă locotenent-colonelul, străduindu-se să ghicească tîlcul acelui zîmbet.

— Păi să fie clar ! N-o să mă ating de nimeni și nimeni să nu se-atingă de mine ! Am să trăiesc, dar am să trăiesc cum vreau eu !

— Cum vrei să trăiești într-un colectiv fără să te-atingi de nimeni ?

— N-am nevoie de colectiv. Eu sînt singur !

Locotenent-colonelul zîmbi :

— Mare harababură mai e și în capul tău ! Bine ! Vedem noi mai încolo ! Iată însă ce vreau să-ți spun, Mihail : Tu, băiete, ai suflet întunecat, plin de miasme... Plin tot de miasme... Să cugeți mult, mult, băiete !

Mișka fu repartizat, ca și Anton, în detașamentul trei, la căpitanul Șukailo, dar în altă grupă : numărul „11", unde era educator Suslin Ermolai Ermolaevici. Fu îmbrăcat și el în costum negru și introdus în coloană și, odată devenit elev, se dizolvă parcă în masa celorlalți. Dar acest „parcă" dură numai cîteva zile...

Vălul de ceață se ridica încetul cu încetul, și pojghița închistării care se prinsese de Anton începea și ea să dispară. Într-o zi, cînd din obișnuință Anton spuse „raft", în loc de pat, fu corectat pe loc: „Care raft?"

Cel care-l corectase era vecinul de pat, Slava Dunaev. Diminutivul de Slavik nu i se potrivea, căci era înalt, lat în spete și voinic, dar toți îi spuneau Slavik. Era totdeauna îmbrăcat îngrijit, încins cuviincios cu centura și făcea impresia unui băiat foarte cuminte, care nu se poate băga în nimic rău. Dar după cum află Anton mai tîrziu, făcuse și el destule încurcături, care, probabil, pentru el, erau toate de domeniul trecutului și nu lăsaseră nici un fel de urmă asupra lui. Avea un chip zîmbitor și blînd, cu buze groase, cărnoase, nasul mic, pistruiat, și niște sprîncene atît de blonde, încît mai mult le ghiceai decît le vedeai. Într-un cuvînt, avea un chip prietenos care inspira încredere.

Dunaev îl primise pe Anton plin de bunăvoință. Chiar în prima zi, cînd porniseră împreună, după-masă, spre șantierul clubului, Dunaev, care ținea în mîini o targă, îl întrebase:

— N-ai pereche? Vino cu mine!

Anton primise și începuseră să lucreze împreună. Sala mare, abia tencuită, trebuia curățată de moloz și băieții îl cărau, în șiruri lungi, cu tărgile. Intrau pe o ușă și ieșeau pe alta, ducînd tot felul de cărămizi sparte, capete de scînduri, talaș și praf de var. Pe Anton, neobișnuit cu munca asta, începură să-l doară repede mîinile, însă Dunaev, neobosit, îl silea să meargă în pas cu el. Era toamnă, zilele se răcoreau, dar Dunaev își scosese haina și i se vedea, sub maiou galben, ieșit de soare, încordarea mușchilor pieptului. Uneori i se întrezăreau contururile unui tatuaj, și Anton, curios să vadă ce reprezenta

tatuajul acela, se uita atent la liniile albastre, dar n-avea curajul să întrebe.

— Ce tot tragi cu ochiul? îl iscodi Dunaev, cînd băgă de seamă că se uita la el, și își ridică maioul: Galeria Tretiakov! Pe toată lățimea pieptului se vedea un tatuaj reprezentîndu-i pe cei „trei viteji". Ar trebui să scap de asta, dar e păcat! adăugă Dunaev.

— Păcat... — recunoscu Anton.

— Prostia noastră! zîmbi Dunaev. Ai și tu?

— Începusem și eu — și Anton îi arătă „M"-ul albastru de pe mînă — dar a intrat educatoarea și ne-a împiedicat, iar mai tîrziu n-am mai vrut.

— Bravo! îl lăudă Dunaev. Ce vrea să fie? Inițiala vreunei fete?

— Nu! se fîstîci Anton. Nu-i a unei fete. Vine de la „mama" — deși atunci voise să imortalizeze pe mînă numele Marinei...

Munciră pînă la cinci, se împrieteniră, iar seara, cînd Elkin propuse ca Anton să doarmă lîngă el, în patul lui Sazonov, rămas liber, Dunaev îi zise căpitanului Șukailo:

— Nu, Kiril Petrovici, să se culce alături de mine!

Rostise cuvintele simplu și hotărît, ca și cum era vorba despre un lucru stabilit, și Kiril Petrovici acceptă. În realitate, lîngă Dunaev nu era nici un pat liber, dar Slavik discută cu comandantul, se făcură anumite mutări și Anton se culcă alături de noul său prieten. A doua zi munciră din nou la șantierul clubului, de astă dată la amestecatul betonului. Și așa află Anton, pentru prima oară în viață, ce este betonul, cum se prepară, cît nisip, cît pietriș și cît ciment se pune. Mai află că cimentul e de calități diferite și, în funcție de calitatea lui, face „priză" mai repede sau mai încet...

Chiar în prima seară, Dunaev îl duse prin zonă și îi arătă totul. Pe urmă merseră împreună la stadion.

— Ia să vedem, de cîte ori poți să te ridici în mîini? întrebă Dunaev, arătînd inelele ce se clătinau în vînt.

Anton izbuti s-o facă de cinci ori.

— Trebuie să te antrenezi! oftă Dunaev şi, făcîndu-şi vînt, sări peste un gard de alergări. Joci fotbal?

— Joc.

— Tu ai fi bun la baschet, că eşti lung...

Deodată, Anton îşi dădu seama că i-ar plăcea ca şi la şcoală să stea alături de Dunaev, ba avu chiar îndrăzneala să-l roage pe Kiril Petrovici să-l aşeze lîngă el. De altfel, cuvîntul „îndrăzneală" nu se prea potrivea, întrucît, pe măsură ce trecea timpul, creştea şi încrederea pe care i-o inspira educatorul lor.

— Să vedem ce zice dirigintele — îi răspunse Kiril Petrovici.

A doua zi se duse la şcoală. Irina Pankratievna — profesoara de matematică şi diriginta clasei lui — îl chemă la ea, discută cu el şi-i spuse în încheiere:

— Ai să stai cu alt băiat... Nu-i nimic, n-are să-ţi pară rău...

Colegul său de bancă se numea Kostea Ermolin şi era un băiat înalt şi slăbuţ, cu trăsături fine, cu sprîncenele negre şi subţiri, trase parcă cu penelul, şi cu priviri triste în ochii liniştiţi şi blînzi.

Mai tîrziu avea să afle pricina acestei tristeţi...

Intr-o seară tîrziu, Kostea se plimba cu o fată, cînd dintr-o stradelă întunecoasă fu atacat de nişte golani. A luat-o atunci la fugă, cu fata de mînă, a lăsat-o apoi să treacă înainte, iar el a scos briceagul. Şi în focul luptei, l-a lovit pe unul din golani în piept. Haimanalele i-au dat pace atunci, şi el a plecat împreună cu fata, convins că totul s-a terminat cu bine. Numai că peste trei zile a fost arestat: băiatul pe care-l lovise murise între timp, iar el, Kostea, ajunsese un ucigaş!

La proces, avocatul susţinuse un lung duel oratoric cu procurorul, în privinţa limitelor dreptului de legitimă apărare. Dar pentru Kostea, povestea asta avu un final tragic: fu condamnat la închisoare.

Anton se împrieteni şi cu Ermolin. In recreaţie Irina Pankratievna veni lîngă Kostea, se aşeză pe bancă

şi-i spuse că Anton a rămas în urmă, că vrea să-i ajungă şi să termine o dată cu ceilalţi clasa a zecea :

— Îl ajuţi ?

— Mai e vorbă ? Sigur ! răspunse Kostea. Îi ajungem noi din urmă pe ceilalţi, numai să nu te ruşinezi şi să întrebi cînd nu pricepi ceva ! îi spuse el apoi lui Anton.

Numai că Anton se ruşina, desigur, ba, mai mult, uneori nu voia, din mîndrie, să ceară ajutor altora. Voia să înţeleagă totul singur, să se descurce singur, să-i ajungă din urmă pe ceilalţi singur, fără sprijinul nimănui. Din păcate însă, petele albe din trecut se făceau resimţite, mai ales la matematică, şi Anton îşi aduse aminte de cele ce-i spusese anul trecut Praskovia Petrovna, cînd încercase să-l facă să priceapă că ar fi de dorit să-şi învingă resentimentul faţă de Vera Dmitrievna şi să se ocupe intens de matematică : „Matematica este o construcţie logică. Este suficient să-i lipsească un singur suport, ca întreg edificiul să se dărîme." Abia acum îşi dădea seama cîţi „suporţi" îi lipseau lui : răbdarea, puterea de concentrare şi stăpînire de sine. De cîte ori nu se surprindea în timpul lecţiilor cu gîndul zburînd aiurea, ca un hulub speriat ! Îl surprinsese şi Kostea Ermolin, care-i spunea dojenitor :

— Ce faci ? De ce nu eşti atent ?

Îi venea greu şi la studiul individual, care avea loc tot la şcoală, sub supravegherea lui Kiril Petrovici. Uneori însă, educatorul era înlocuit de comandant şi atunci îi venea şi mai greu să se concentreze ; era prea multă gălăgie şi chiar comandantul încălca ordinea.

Kiril Petrovici îl dusese din prima zi la Nikodim Ignatievici, maistru în cadrul învăţămîntului profesional. Avea maistrul ceva foarte aspru în înfăţişare şi cerea să fie ascultat orbeşte, chiar cînd era vorba de lucruri mărunte. Pretindea băieţilor să vină la lucru încolonaţi, să dea raportul, apelul să fie făcut cu strictеţe, după catalog, să se dezbrace, să-şi ia în primire sculele, să-şi ocupe locurile de muncă, iar

după aceea să muncească, să nu umble fără rost de colo-colo, adică, vorba lui, să „nu-şi irosească timpul cu picioarele". „Dacă ai ceva de întrebat, ridică mîna, că maistrul are picioare şi vine şi singur"... Şi venea. La început, să vadă cum te apuci de lucru, după care mai trecea o dată pe la bancuri, iar la sfîrşitul zilei ca să vadă dacă elevii şi-au curăţat bine locul de muncă.

Băieţii mai bombăneau, însă maistrul nu se lăsa.

— Să nu vă-nchipuiţi că astea-s fleacuri! le spunea el în clipele cînd aveau mai puţin de lucru. Dacă-i disciplină, disciplină să fie. Disciplina e o problemă vitală.

Pe Anton, Nikodim Ignatievici îl întîmpină cu o privire severă şi exigentă, şi din cauza asta băiatului nu-i plăcu. Nu-i plăcu de la bun început. Chiar la prima temă, „trasarea", primi sarcina să tragă pe o tablă de fier de trei milimetri grosime două linii paralele la o distanţă de zece milimetri una de cealaltă.

„Aşa ceva poate face şi un prost!" îşi spuse Anton şi, luîndu-şi trasorul şi rigla gradată, execută cu repeziciune tot ce-i fusese cerut.

Nikodim Ignatievici îl puse să facă acelaşi lucru de două ori.

— Asta-i joacă! se supără Anton. Daţi-mi să fac ceva serios!

— Fă ce ţi se spune şi altă dată nu mai discuta! Prea eşti pripit! îl dojeni Nikodim Ignatievici.

A doua temă fu tăierea cu dalta. Anton, bineînţeles, se încăpăţînă şi de astă dată. Nikodim Ignatievici îi arătase cum să stea, cum să ţină dalta, cum să lovească cu ciocanul.

— Nu te uita unde dai cu ciocanul, ci la locul unde faci lucrarea, în punctul acesta...

„Prostii! gîndi Anton. Auzi, să loveşti într-un loc şi să te uiţi în altul!"

Bineînţeles, făcu tocmai pe dos decît i se arătase şi se lovi cu ciocanul peste mînă! Se lovi peste mînă şi începu să sufle în locul dureros.

— Nu există ajustor care să nu se fi lovit peste mînă! îi spuse Nikodim Ignatievici, apropiindu-se de el. Hai, lucrează mai departe!

Aşa se organiză încetul cu încetul viaţa lui cea nouă. Se înscrisese la bibliotecă, învăţase să frece podelele, să cureţe cartofii şi să facă o mulţime de alte treburi. Nu totdeauna îi mergea bine, căci aveau loc fel şi fel de întîmplări, se săvîrşeau diferite abateri, iar cei ce se făcuseră vinovaţi ieşeau la apelul de seară, în mijlocul careului, şi dădeau lămuririle cuvenite. Dar cît de departe erau toate de pălăvrăgelile lui Mişka Şevciuk!

În primele zile nu-l văzu de loc pe Mişka, de aceea crezu că băiatul izbutise să fie transferat şi Anton era curios să afle unde fusese trimis şi care „zonă" îi putea fi pe plac. În acelaşi timp se bucura că se despărţise de el, căci Şevciuk era prea agitat şi prea cîrcotaş. Mişka fusese în aceeaşi închisoare în care fusese şi el, era firul care lega viaţa lui cea nouă din colonie de trecut, de amintirea „Guzganului", a lui Ghenka Lîzlov şi a lui Iaşka Klin. Numai că, într-o zi, zări printre alte capete binecunoscuta şapcă în pătrăţele... În jur, larma era în toi: băieţii, călcîndu-se unii pe alţii pe picioare, duceau, perechi-perechi, într-un şir nesfîrşit, tărgile pe care alţi băieţi le încărcau cu moloz. Iar printre ei, Mişka! Dar un Mişka leneş, care abia se mişca, ridica în silă lopata şi pe al cărui obraz supt se citea cea mai adîncă nepăsare faţă de tot ce se petrecea în jurul lui. Pînă la urmă, scîrbiţi, băieţii începură să-l ocărască. La care Mişka aruncă lopata cît colo, îşi vîrî mîinile în buzunar şi o şterse. Anton îl văzu ceva mai tîrziu, în coloană. Mergea în alt pas decît ceilalţi, cu aceeaşi lipsă de interes faţă de cele ce se petreceau în juru-i. Cînd îl zări pe Anton, îi făcu semn cu ochiul. În sfîrşit, la atelier, Mişka se prostea în tot felul, mişca din urechi şi-i făcea pe băieţi să rîdă.

Cum găsi un moment prielnic, el se apropie de Anton şi, făcîndu-i iar cu ochiul, zise:

— Cum o mai duci, studentule?

— Trăiesc...
— Mai ţii minte că ai o datorie?
— Ce datorie?
— In vagon... Ai uitat? Nu se cade să uiţi ce-ai pierdut! Hoţii nu procedează aşa!
— Eu n-am de gînd să trăiesc ca hoţii! rosti Anton, hotărît.
— O-o?... Şi n-ai de gînd să dai înapoi ce-mi datorezi?
— Cum asta, n-am de gînd? Ba da!
— Dai dosul, hai?
— Nu înţeleg! Nu ştiu ce vrei să spui! Nu ştiu! şopti Anton, căruia i se părea că toată discuţia aceasta îl trage iar înapoi spre mocirla de unde abia scăpase. Speriat, repetă cu şi mai multă hotărîre: Nu înţeleg!

Mişka zîmbi şi, în zîmbetul acela, lui Anton i se păru că-l vede aievea pe „Guzgan"... In acelaşi timp îşi aduse aminte de privirea tăioasă pe care i-o aruncase Ghenka atunci, pe scări...

— „Nu înţeleg"... „N-am de gînd"... — îl maimuţări Mişka. Şi, mă rog, cam cum ai de gînd să trăieşti?... Sau vrei la mămica? Numai că nu-ţi dă nimeni viză să stai cu mămica la Moscova.
— De ce să nu-mi dea? făcu Anton, descurajat.
— Adică la ce să-ţi dea? Cine are nevoie de tine? Pentru ce? Ca să mai aibă comandantul miliţiei bătaie de cap cu tine? N-are el destule bucluciuri şi aşa? Sau crezi c-o să stea să te-aştepte... — rînji Mişka, băgînd de seamă că Anton este descumpănit. Sau c-au să-ţi iasă în cale cu pîine şi sare? Atunci aşteaptă! Numai vezi, ai grijă să laşti gura mare, ca nu care cumva să-ţi rămînă dumicatul în gît, că-ţi mai arată ei. Dacă nu eşti înscris în evidenţa populaţiei, nu te primeşte în slujbă şi, fără slujbă, nu te înscrie nimeni în evidenţa populaţiei! Pricepuşi? Uite-aşa au să-ţi tot care la pumni şi-au să te azvîrle de colo-colo ca pe o minge de fotbal! N-avea grijă, că nu ne părăseşti mata, că n-ai nici un drum

deschis în față! Ei? Ai băgat la scufiță? „Nu înțeleg!" Blegule!

Mișka plecă, iar în urma lui, Anton privi pierdut în jur; nu auzi cînd sună clopoțelul și întîrzie la lucru.

— Unde umbli? îl întrebă aspru Nikodim Ignatievici. De ce ai întîrziat?

Nu știu ce să-i răspundă și trecu mut la menghină.

Cum se întîmplă toate! Altă întrebare la care nu găsești răspuns! Datoria... Care datorie? Ce, parcă au jucat serios atunci în vagon? Au jucat așa, să le treacă timpul! Dar acum se pare că-i dator! „Nu ne părăsești mata, că n-ai nici un drum deschis în față." Cînd au să se termine oare toate astea? Și-apoi, se vor termina ele oare vreodată? Dacă într-adevăr nu-l mai așteaptă în viață decît necazuri, dacă într-adevăr nu mai are nici un drum deschis în față?

Se răni iar la mînă și strîmbă colțarul.

„Datorie?... Dracu s-o ia de datorie. Bine, am să i-o plătesc! Am să-i dau rația de zahăr și felul doi... Că n-o să mor eu fără felul doi și nici fără zahăr nu plesnesc! Să-l ia dracu!"

Așa că seara, la cină, își băgă în buzunar porția lui de zahăr, cu gîndul ca, la momentul potrivit, s-o dea lui Mișka. A doua zi — era într-o duminică — avură la prînz friptură și cartofi pire. Anton luă hotărîrea să mănînce numai cartofii, iar carnea s-o bage pe ascuns în buzunar. Dar cum s-o faci pe ascuns cînd în jurul tău sînt atîția băieți, cînd toți mănîncă, discută și privesc? Ceilalți terminaseră masa, dar Anton zăcea încă în fața farfuriei, cu bucata de carne neatinsă.

— Ce tot o morfolești? îl întrebă Slava Dunaev.

Anton nu știu ce să-i răspundă. Nu-i părea rău de carne, ci pentru că era nevoit să facă tot felul de șmecherii ca să iasă din încurcătură; deodată se înfurie și pe Mișka, și pe el. Cînd se auzi vocea co-

mandantului „Terminați masa! Drepți!" băgă la repezeală friptura în gură.

— Rămîi în urmă! îi strigă comandantul. Sau ai da gînd să rumegi și în coloană?

Îi fu rușine de băieți, așa că înghiți bucata pe nemestecate și, bineînțeles, se înecă.

— Ce-i cu tine? Ești cumva dator ceva, cuiva? îl întrebă Slava Dunaev, care mergea alături în coloană.

— Nu. De unde pînă unde? minți Anton, dar îi păru rău că-l mințise și se mira cum de îi ghicise gîndurile.

„Nu-i nimic! Asta nu privește pe nimeni! N-am să mai... Ce rost are? N-am să-i plătesc nimic lui Mișka! Ce rost are?"

Găsi în buzunar cele două bucățele de zahăr din ajun: se murdăriseră și le aruncă.

Era atît de sătul de timpul cît stătuse degeaba la închisoare, încît făcea totul cu rîvnă. Totul, începînd cu gimnastica de dimineață. Pînă și cînd își aranja patul, căuta să netezească orice cută și se uita cu ochi pieziși la vecini, ca nu cumva al lui să iasă mai prost.

Lua seama și la comandantul său. Nu puteai spune dacă era grec sau țigan; avea un nume ciudat — Kostanci — era morocănos, nu zîmbea niciodată și vorbea numai în fraze scurte, parcă tăiate. Lui Anton îi era cam frică de el și căuta să-și stăpînească teama pe care i-o inspira.

— Să mi te-mbraci în doi timpi și trei mișcări! îi strigase Kostanci chiar în prima dimineață.

Dar cum să vorbească un comandant dacă e comandant și are datoria să-și strunească subalternul! Trebuia sau nu să se deosebească într-un fel de ceilalți băieți? Așa că Anton se îmbrăca în „doi timpi și trei mișcări", își făcea conștiincios gimnastica, scotea, la ordinul lui Kostanci, apa de sub spălător și căuta să nu se-aleagă cu nici o mustrare, să nu rămînă cu nimic în urmă și să nu-și facă grupa de rîs.

E drept că, tot privind la ce se petrece în jur, băgă de seamă că nu toți făceau ca el și că nu pe toți îi obliga comandantul să se îmbrace în „doi timpi și trei mișcări". Din care cauză, grupa a noua se prezenta la gimnastică uneori cu întîrziere. Dar cînd, într-o zi, i se întîmplă și lui Anton să întîrzie, Kostanci țipă la el ca un bădăran.

— Face pe grozavu'! căută Elkin să-l mîngîie. După care se aplecă și-i șopti la ureche: E omul educatorului. Înțelegi?... Tu ai grijă să nu prea te lași! Mai bine, unge-l!

— Cum să-l „ung"? nu înțelese Anton.

— Sînt multe feluri... Mie mi-a trimis mama de ziua mea un pachet... Și nu-mi pare rău, că dacă lui i-e bine, eu sînt mai liniștit! Ce interes am să mă cert cu comandantul? Pentru ce?

Faptul că uneori comandantul căuta să facă pe „grozavu'" îl mai observă Anton și în timpul curățeniei generale sau, vorba băieților, „geniale". Îi zorea și țipa la ei, dar nu punea mîna, ferească sfîntul, pe cîrpă. Sau cînd ducea grupa în sala de mese. O ținea cîtva timp în picioare sau repeta uneori comanda: „Jos! Sus! Jos! Sus!"

Într-una din zile, în ora de repaos, băieții ieșiseră în grădiniță, unii cu o carte, alții cu șahul. Cînd veni vremea să-i încoloneze, Kostanci, în loc de comandă, mătură cu palma toate figurile de pe mesele jucătorilor...

Asta se întîmpla însă rar, și Anton nu se prea sinchisea. Erau atît de departe toate de „scaunele" și „noptierele" cu care îl speriase Mișka, încît se supunea conștiincios ordinelor comandantului. Ba, într-un rînd, îi strînse chiar patul.

— De ce faci asta? îl certă Slava Dunaev și Anton se fîstîci. Simțea că greșise, dar voia să fie un elev model și nu-și înțelegea greșeala.

Într-una din seri, după cină, se întîlni cu Maxim Kuzmici, care intrase în sala de mese.

— Ei? Ai început să te obișnuiești?

— Am început, tovarășe locotenent-colonel — răspunse Anton.

— Întrebări ai ?
— Nu am întrebări, tovarăşe locotenent-colonel.
— Mîncarea cum e ?
— Satisfăcătoare.
— Sincer ?
— Sincer ? Cam puţină... — zise Anton, sfios.
— După regimul de la închisoare, aşa ţi se pare totdeauna. De, aici munceşti ! Kiril Petrovici ! Treceţi-l cu o porţie suplimentară... De ce eşti amărît ? Nasul sus ! şi Maxim Kuzmici, în glumă, îl apucă de bărbie şi i-o ridică. Ţine capul sus !
— Am înţeles, să ţin capul sus, tovarăşe locotenent-colonel ! îi răspunse Anton, conform regulamentului. Dar deodată, cu totul pe neaşteptate chiar şi pentru el, întrebă : Tovarăşe locotenent-colonel, o să capăt viza cînd voi fi eliberat ?
— E cam devreme să te gîndeşti la viză — zîmbi Maxim Kuzmici. Mult prea devreme !
Anton îşi dădu seama că iar făcuse o prostie şi se întristă. Dar curînd se schimbă totul, căci la careul de seară şi el, şi Dunaev primiră mulţumiri pentru munca depusă pe şantier. Cînd îşi auzi numele, îi veni să plîngă. De cîtă vreme nu-l mai evidenţiase nimeni ! Uitase, da, uitase cînd fusese evidenţiat pentru ultima oară...

Totul începu la baie. Cînd Mişka Şevciuk se dezbrăcă, băieţii scoaseră o exclamaţie de uimire. Tatuajul era ceva obişnuit în lumea infractorilor, lucru ştiut. Cum ştiut este şi faptul că multora le plac desenele complicate, considerîndu-le ca ceva deosebit. Dar ceea ce avea pe trup Mişka îi ului pe toţi, chiar pe cei mai umblaţi şi mai păţiţi dintre ei. Era tatuat din cap pînă-n picioare. Şi pe piept, şi pe spate, şi pe mîini, şi pe pulpe... Pe corpul ciolănos i se vedea o sirenă pieptoasă, o inimă străpunsă de o săgeată, o ancoră cu un lanţ gros, un cuţit, un as de caro, o sticlă cu votcă şi multe altele. Pe piept avea scris cu litere cirilice : „În viaţă nu există fericire. Ducă-se deci naibi." Bineînţeles, nu „naibii" era cuvîntul fo-

losit, ci altul, mai vulgar. Într-un alt loc, mai intim, avea tatuat numele unei personalităţi din Occident, care-şi împrumutase numele unei cunoscute „doctrine", ceea ce plăcu nespus băieţilor, şi aceştia izbucniră într-un rîs homeric.

Curioşi şi dornici să facă haz, se înghesuiau care mai de care, să vadă inscripţia cît mai de aproape, şi Mişka se pomeni înconjurat, sîcîit şi tras în toate părţile. În primele momente le aruncă priviri de lup încolţit, încercă apoi să rîdă împreună cu ei, dar pînă la urmă se înfurie şi, luînd ligheanul, începu să dea cu el în toate părţile. La început, furia lui stîrni băieţilor un hohot şi mai puternic şi se lăsară fugăriţi de bătăuş. Ce distracţie neaşteptată! Dar pe Mişka îl apucă turbarea din cauza asta, se înroşi la faţă, ochii i se aprinseră de o mînie sălbatică şi, uitînd de tot, îl pocni din răsputeri pe unul dintre băieţi cu ligheanul. Băiatul scoase un ţipăt, se apucă de cap, şi toată lumea amuţi. Dar numai pentru o clipă. Căci în clipa următoare, tăcerea se transformă într-un adevărat vacarm:

— Ce-ai făcut?... De ce l-ai lovit? Cine eşti tu, mă, să dai în noi?

Greu de spus cum s-ar fi terminat toată povestea dacă n-ar fi intrat la timp educatorul Suslin. Nu ştia ce se petrece, dar, auzind larmă şi ţipete neobişnuite în baie, intră tocmai în momentul în care băieţii se strîngeau roată în jurul bătăuşului, care se apăra cu ligheanul, aruncînd în jur priviri ca un pui de lup. Suslin împrăştie băieţii şi-l apucă pe Mişka de mînă. Dar Mişka se uită fioros şi rînji colţii. Atunci, în ajutorul educatorului săriră comandantul şi doi băieţi, îi smulseră lui Mişka ligheanul şi, înşfăcîndu-l pe la spate, îi legară mîinile. Mişka încercă să se zbată, dar veniră alţi băieţi, îl luară pe sus de mîini şi de picioare, îl întinseră pe o bancă şi-l siliră să stea culcat, în vreme ce cîţiva îl udară din cap pînă-n picioare cu apă rece, pînă începu să fornăie şi să se schimonosească la faţă. Se mai zbătu Mişka ce se zbătu, dar în cele din urmă se linişti.

Totul ar fi trecut ca un simplu fapt divers dacă n-ar fi fost lovitura cu care se alesese unul dintre băieți; acesta avea capul spart. Fusese trimis la infirmerie, iar Maxim Kuzmici convocă, pentru a da lămuriri, atît pe educator cît și pe căpitanul Șukailo.

— Tovarășe locotenent-colonel, tocmai luam în primire rufăria la comisia gospodărească! încercă să se dezvinovățească Suslin. M-au reținut la depozit, pentru că nu aveau toate numerele necesare...

— Asta mă interesează prea puțin! rosti aspru Maxim Kuzmici. Rufăria trebuie s-o luați în primire din timp, nu să lăsați un elev nou fără supraveghere! Și încă ce elev!...

— Tovarășe locotenent-colonel, băieții l-au primit destul de bine. Se pare că nici el nu...

— „Destul de bine"... „Se pare că"... Ce vorbe sînt astea?

Se uită la chipul dezorientat al lui Suslin. Un om lipsit de personalitate, care, într-un moment de zăpăceală, își dovedise incapacitatea. Se vedea bine că era grozav de speriat, dar nu pentru Mișka sau cumva din cauza băiatului rănit, ci pentru sancțiunea cu care risca să se aleagă el însuși. Și pe măsură ce Maxim Kuzmici se uita tot mai lung la el, fața i se crispa și-i tremura vocea din ce în ce mai rău.

— Tovarășe locotenent-colonel, de unde să prevăd c-o să se întîmple o chestie ca asta cu tatuajul? continua el să se apere.

— In munca noastră trebuie să prevedem tot!

După ce-l mustră pe Suslin, Maxim Kuzmici se întoarse spre căpitanul Șukailo, care aștepta stînjenit, căci se simțea vinovat:

— Kiril Petrovici, pe Șevciuk să-l țineți sub control obștesc zi și noapte! Numai băgați de seamă să nu simtă! S-a înțeles?

— Înțeles, Maxim Kuzmici!

— Să-mi raportați despre el în fiecare zi.

— Am înțeles, tovarășe locotenent-colonel!

Dar ceea ce avea să-i raporteze căpitanul Șukailo despre Mișka nu erau de fel lucruri prea îmbucură-

toare: Mişka era anarhist, lui Mişka nu-i plăcea nimic — nu-i plăcea să facă curăţenie, nu-i plăcea să meargă în coloană („Te pun să mărşăluieşti"), nu-i plăcea careul, („Te aşază în pătrat şi te dau la raspel!"), trăncănea vrute şi nevrute despre închisori şi despre aventurile hoţilor la care luase parte, a încercat să-şi facă din ziare cărţi de joc şi să organizeze jocuri de noroc, era obraznic, se uita la toţi de sus şi plin de dispreţ, dacă i se făcea observaţie, zîmbea şi pleca de parcă n-ar fi fost vorba de el...

— Cum merge cu şcoala?

— Nici să n-audă! („Ce chilipir, şcoala asta a voastră? Ia mai lăsaţi-mă în pace!")

— Cum munceşte?

— La fel! („Ce chilipir clubul ăsta al vostru? V-aţi învăţat să scoateţi castanele din foc cu mîna altora!")

— Face de serviciu?

— Deocamdată nu l-am pus, dar ar fi timpul. Nu ştiu cum să procedez. N-o să poarte banderola!

— Mai aşteptaţi...

— Nu se poate! Să nu bombăne băieţii!

— Explicaţi-le! Ce realizăm dacă forţăm lucrurile? Probabil că a fost silit din cale-afară să facă ce nu-i place, cine ştie unde, aşa că aici se opune!

O dată cu Mişka mai fură puşi de serviciu doi băieţi, unul care era de prin părţile unde se născuse Mişka, iar altul, care la început nu voise nici el „să intre în zonă", dar acum era în activ, membru al comisiei de producţie. Băieţii încercau să se afle mereu lîngă el, discutau împreună cu el, îi povesteau despre viaţa din colonie... Iar Mişka sta şi asculta; uneori zîmbea şi zicea ca ei, ca să zică şi el ceva. Dar de cele mai multe ori tăcea. Cînd însă comandantul îi oferi o ţigară, îl refuză.

— Vrei să mă cumperi? zîmbi el, schimonosit. Nu-ţi merge matale!

Şi trînti o sudalmă înfiorătoare, sudalmă ce cuprindea în ea şi cuvîntul de ocară care desemna, în vorbirea lor grosolană, pe cel ce a trădat legile „sălba-

tice", cuvînt murdar şi ca formă, şi ca fond. Aşa încît comandantul grupei se simţi jignit. N-o arătă, dar rămăşiţele prejudecăţilor cu care fusese îmbîcsit cîndva îl făcură să-şi uite brusc de îndatoriri.

Veni şi timpul ca Mişka să facă de serviciu în sala de mese şi, aşa cum prevăzuse Kiril Petrovici, băiatul refuză să-şi pună banderola roşie, pe care era obligat s-o poarte pe mînecă. Atunci comandantul îşi aduse pe loc aminte de jignirea îndurată şi se hotărî să se folosească de puterile cu care era învestit.

— Ce, vrei să faci de serviciu fără banderolă? Pune-o, cînd îţi zic!

— Ce latri la mine? se înfurie Mişka. Orice... unadouă, ţipă la mine!

Şi-i aruncă iar vorba aceea de ocară.

— Pune-ţi banderola! strigă din nou comandantul, pierzîndu-şi stăpînirea de sine.

— Ba!

— Dar ce dracu îi tot căutăm ăstuia în coarne? bombăniră ceilalţi băieţi, scoşi din sărite de încăpăţînarea lui. Ei, fir-ar să fie! Să i-o punem cu sila şi să dea sfîntul să şi-o scoată!

Atunci se petrecu un lucru neaşteptat: Mişka sări pe fereastră! Sări pe fereastră şi-o luă la sănătoasa! Băieţii încremeniră, dar îşi veniră repede în fire, şi tule-o după el! Numai că pierduseră cîteva clipe bune, în care timp Mişca dăduse colţul clădirii, mai dăduse unul, înconjurase sala de mese şi se afla departe! Peste un minut, colonia vui de semnalele de alarmă şi, deasupra postului de observaţie ascuns după clădirea ce adăpostea sala de mese, se văzură sclipirile roşiatice ale împuşcăturilor de alarmă. Imediat, din turnul corpului de gardă — băieţii îl botezaseră „incubator" — ieşiră în fugă ostaşii de pază, iar în clădirea „statului-major" se ivi grăbit, îmbrăcîndu-se în mers, directorul coloniei, însoţit de adjunctul lui. Veniră alergînd căpitanul Şukailo, Suslin şi toţi cei care, în caz de alarmă, trebuia să fie la posturi. Toţi se grăbeau să ajungă în direcţia sălii de mese, la punc-

tul de observație de unde fuseseră trase focurile de armă.

La trei metri de zidul de piatră, pe niște stîlpi groși, fusese fixat un gard de sîrmă ghimpată. Spațiul dintre gard și zid se numea avanzonă, și era o zonă moartă, interzisă, pe care băieții o numeau simplu „interzisa". Era o porțiune de teren bine măturată și acoperită cu nisip, ca să se vadă orice urmă de pași.

Or, Mișka intră tocmai în această zonă interzisă. Se apropie în fugă de gardul de sîrmă ghimpată și-l sări chiar lîngă postul de observație, în văzul santinelei, care, după cele cîteva somații reglementare, trase un foc în aer. Mișka ajunse în avanzonă și se opri să-l aștepte acolo pe director. Apoi, nestînjenit, fără a se grăbi ca să nu-și rupă pantalonii, sări din nou gardul, chiar lîngă stîlp, și se apropie de locotenent-colonel :

— Luați-mă !

De fapt, tocmai asta urmărise Mișka ! Știa că încălcarea zonei interzise este considerată evadare și că evadarea se sancționează. Șevciuk era sigur că, drept pedeapsă, îl vor trimite în altă parte.

Locotenent-colonelul însă luase altă hotărîre : ordonă ca vinovatul să fie dus la „izolatorul de pedeapsă", îl chemă la el pe Suslin și, după ce află cum se petrecuseră lucrurile, dictă pe loc mustrare scrisă pentru educator. Apoi se duse la Mișka :

— De ce faci pe prostul ? Spune-mi ! Hai mai bine să discutăm deschis !

— Eu vă vorbesc deschis — îi răspunse Mișka — și nici nu fac pe prostul. Dar ce-s eu de vină dacă am nimerit într-un vagon de nefumători ?

— Ce nu-ți place aici ?

— Cam ce credeți mata c-ar putea să-mi placă ? și Mișka îl privi cîinos. „Un' te duci ?" „De ce te duci ?" M-ați înconjurat cu spioni ! Mă duc și eu, ca omu' pîn-afară, ei după mine ! Ce credeați că n-o să văd ? Și-apoi, ce rost are să-mi pierd timpul de pomană pe aici ? Pe mine n-o să mă puteți reeduca ! Chestie moartă ! Din mine n-o să iasă niciodată ni-

mic. Dacă așa-i situația, ce nevoie aveți mata de mine? Dați-mă dracului și isprăviți odată! Că eu aici nu trăiesc!

— Ba da! rosti hotărît locotenent-colonelul. Te pot transfera într-o colonie cu regim sever, pot lua aprobare și de la procuror să te trimit iar în fața judecății, dar n-am să fac nici una, nici alta! Rămîi aici!

— Nu!

— Ba rămîi!

— Dacă-i așa, vă fac muzică! îl amenință Mișka.

...Și le făcu!

Era seara tîrziu, și locotenent-colonelul se întorsese acasă, de la careul general, după ce își încheiase, în sfîrșit, ziua de muncă. Își scosese tunica, se transformase într-un om blond, obișnuit, în cetățeanul Maxim Kuzmici, tată de familie — se spălase și se așezase cu nevastă-sa la masă. Copiii dormeau de mult, dar soția lui îl aștepta totdeauna. Depășiseră de mult perioada, probabil inevitabilă, în care faptul că bărbatul are prea mult de lucru dă loc la tot felul de probleme și discuții. La ei totul era limpede, clar, totul se așezase pe treapta aceea atît de necesară a încrederii și a respectului reciproc, fără de care nu este posibilă o viață de familie normală. Iar cina luată în doi, obligatoriu, indiferent de oră, era tocmai simbolul căsniciei lor.

Cei doi soți stăteau deci la masă și discutau în șoaptă despre treburile mărunte ale gospodăriei lor, treburi fără de care viața nu este posibilă, cînd, deodată, liniștea căminului fu spulberată de soneria stridentă a telefonului. Maxim Kuzmici ridică receptorul și auzi o voce tulburată:

— Tovarășe locotenent-colonel, raportează ofițerul de serviciu pe colonie. Elevul Șevciuk, internat în „izolatorul de pedeapsă", a spart geamul și, cu ciobul, și-a făcut o tăietură pe abdomen.

— Vin!

— Tovarășe locotenent-colonel — adăugă aceeași voce, de astă dată mai liniștită — au fost luate mă-

surile necesare. A fost chemat medicul, iar elevul Şevciuk a fost trimis la infirmerie.

— Vin ! Vin !

Maxim Kuzmici îşi îmbrăcă la repezeală tunica, deveni iar locotenent-colonel, director al coloniei, şi plecă. Nu se întoarse acasă decît pe la miezul nopţii. Soţia lui dormea, dar se trezi imediat şi-l întrebă îngrijorată :

— Ei, cum e ? Ce s-a întîmplat ?

— Nimic, totul e în ordine...

— Halal ordine !... Ce te mai chinuieşti cu nerodul ăla ? O să ai neplăceri ! Transferă-l mai bine, şi gata povestea !

— Hai să ne culcăm, Lenocika ! E tîrziu.

— Nu-i în pericol ? mai întrebă soţia, îngrijorată.

— Nu.

Căci, într-adevăr, rana pe care şi-o făcuse Şevciuk nu prezenta nici un pericol. Iar după cîteva zile, cînd Mişka părăsi infirmeria, Maxim Kuzmici ordonă să fie adus la el şi-i zise :

— Află că totuşi nu te trimit nicăieri ! Să ştii asta !

12

A doua zi după sosirea în colonie, Anton şi trimisese mamei sale prima carte poştală, scurtă şi oficială : „Sînt sănătos şi am sosit la destinaţie". Avea de gînd să-i scrie o scrisoare lungă şi amănunţită după ce se va mai dezmetici şi se va obişnui cu locul. Viaţa din colonie era însă atît de intensă, zilele atît de pline de tot felul de treburi şi activităţi, disciplina atît de riguroasă, încît cele cîteva ceasuri rezervate în programul zilnic pentru rezolvarea problemelor personale erau utilizate acum la construirea clubului. Timpul care-i mai rămînea şi-l folosea cu lecturi şi cu lecţii suplimentare pentru şcoală. Avea atîta treabă

ziua, încît Anton, care, în fiece seară, se angaja față de el însuși să-i scrie a doua zi Ninei Pavlovna, uita dimineața s-o facă.

La drept vorbind, nu-i scria și din alt motiv: se gîndea tot timpul la Marina. Era o nebunie, o prostie să se mai gîndească la fata asta! O jignise atunci cînd îi vorbise pentru ultima oară, o jignise cu bună știință și ea plecase, bocănind ușurel cu tocurile pe trotuar, purtîndu-și mîndră capul auriu ca o floare de răsărită. Tot ce fusese între ei se terminase... Apoi urmaseră atîtea lucruri groaznice! Marina nu i-a scris la închisoare, n-a venit la proces... Deși... a făcut bine că n-a venit! Cum de se mai poate gîndi la ea?

Dar nu putea face altfel! Se gîndea! Și cu cît încerca să-și strunească gîndurile, cu atît mai des își aducea aminte de Marina și, fără să vrea, uita că trebuie să-i scrie maică-si. În mintea lui, totul se concentra în jurul întrebării dacă să-i trimită Marinei vești despre el sau nu? Și ce chinuitoare era întrebarea asta, ce persistentă și cum își cerea de impetuos rezolvarea! Așa că Anton nu avu încotro și îi trimise cîteva rînduri. Cîteva rînduri de tatonare, zvîrlite în necunoscut...

În timpul ăsta, Nina Pavlovna se frămînta, se chinuia, neștiind ce-i cu Tonik al ei, era mîhnită de tăcerea lui și dorea nespus să afle cum îi merge în colonie.

Viața lui Tonik însă se desfășura în chip firesc. Băiatul își lărgea cercul de cunoștințe, începea să cunoască oamenii, lega prietenii, își cunoștea obligațiile. Într-un cuvînt, se deprindea cu noul său loc. Întrucît Elkin fusese cel dintîi care îl cunoscuse pe Șelestov, încerca să-i cîștige prietenia și-i spunea „kunak“ [1], așa cum își spun caucazienii.

— Aș putea zice că eu te-am primit în grupă! spunea el. Nu ți-am arătat eu cum stau lucrurile pe aici?

Anton simțea însă că Elkin nutrește gînduri ascunse. O simțea numai. Certitudinea o avu însă mult

[1] Kunak — prieten (n. t.).

mai tîrziu. Pentru moment, Elkin i se părea doar un leneș și un trăncănitor. Parcă avea limba pe rulmenți, atît de mult vorbea. Avea o voce surdă și, auzindu-l, îți făcea impresia că bate într-o tobă spartă. Și-apoi stropea. Înșira vrute și nevrute despre cîte-n lună și-n soare, despre lucruri intime sau de ordin general, în fine, despre tot. Iar la început, Anton fusese dornic să afle cît de multe, tocmai pentru a se putea obișnui cu viața cea nouă.

Așa că nu-l contrazise ; dacă vrea el *kunak*, *kunak* să fie ! Numai că *kunak*-ul avea să-i joace foarte curînd o festă !

În clasă, Elkin stătea pe rîndul celălalt, vizavi de Anton. Într-o zi, în timpul lecției de istorie, îl înghionti și-i vîrî în mînă un bilețel pe care erau scrise cîteva versuri pornografice referitor la profesoara Taisia Mihailovna, o femeie tînără și frumoasă.

Nu apucă bine să-l citească, că auzi șoapta lui Elkin :

— Mai departe !

Și Anton, neștiind cum să procedeze, îl dădu, fără să se gîndească, lui Kostea Ermolin. Numai că acesta se fîstîci cu totul și se uită speriat la profesoară, fără a atinge biletul. Hîrtiuța, frumos împăturită, fu zărită de băieții din rîndul vecin, care profitară de un moment de neatenție și o înhățară. Și așa s-a întîmplat că versurile obscene începură să circule prin clasă, pînă ajunseră la Slava Dunaev. Slava le citi și apoi împături încet hîrtia.

— Mai departe ! Dă-o mai departe ! se întețiră șoaptele în jurul lui, dar Dunaev, fără să țină seama de nimeni, băgă bilețelul în buzunar și-l dădu după oră comandantului. Așa că întreaga clasă știa că la careul de seară mulți dintre ei vor trebui să iasă în fața frontului.

Contrar așteptărilor însă, careul de seară se desfășură în liniște ; fură scoși doar doi băieți : unul pentru că înjurase, al doilea pentru că se bătuse. În schimb, în dormitor, domni o agitație grozavă. Dar disciplina e disciplină și, dacă se prevede că de la ora

cutare la ora cutare trebuie să dormi, înseamnă că e musai să te culci. De dormit însă nu dormea nimeni; în tot dormitorul nu se discuta altceva.

Dunaev, aplecîndu-se din patul său spre Anton, zise:

— Te credeam mai tare...

— De ce?

— Te faci că nu știi?

Anton își dăduse seama că e vinovat, dar încercă să se apere:

— Vezi, nu știu cum s-a întîmplat, dar eu...

— Cum vine asta: „S-a întîmplat"? N-a fost o întîmplare! Ce-ai vrut, aia a ieșit!

Anton încercă să-i explice că, despăturind bilețelul, se zăpăcise și voise să scape cît mai repede de el, de aceea i-l întinsese lui Kostea Ermolin... Dar cum deschise gura, își dădu seama atît de inutilitatea cît și de absurditatea justificărilor sale. Avea dreptate Dunaev: „Ce făcuse, aia ieșise!"

— Spune-mi, al cui joc faci tu? continuă Dunaev. Îți dai seama cu cine te-ai împrietenit? E o vorbă din bătrîni care spune că treaba-i treabă și joaca joacă! Numai că la Elkin totul este exact pe dos. Nu-i pasă de nimic. Este și mojic... Te-mproașcă cu mojicii, dar e fricos ca un iepure! Dacă vede că-i ții hangul, se pune pe golănii, dacă nu, își vîră coada între picioare și dă din colț în colț ca un cotei! Zice că vrea să-și cimenteze prietenia, dar e în stare chiar a doua zi să-ți facă altă porcărie! E putred pînă-n măduva oaselor, crede-mă!

Tocmai pe cînd spunea asta, trecu în fugă pe lîngă ei, mic și iute ca un țipar, Senka Ventel. Curios să audă ce vorbesc, Senka mai trecu o dată.

— Ce te tot învîrți pe aici? Ia întinde-o! îi strigă Dunaev și, apropiindu-se și mai mult de Anton, continuă: De-ai ști cîtă bătaie de cap ne dă nemernicul ăsta de Elkin! Am încercat și cu binele, și cu răul, dar parcă am vorbi cu pereții! S-a înhăitat cu Sazonov și se înțeleg amîndoi de minune!

— Cine-i Sazonov? întrebă Anton.

— Unu' care-i internat la infirmerie. Şi-a dat cu nu ştiu ce acid pe degete şi acum stă cu mîinile umflate!

— De ce-a făcut asta?

— El ştie! Se pregăteşte să plece într-o colonie pentru adulţi şi le împuie celorlalţi capul. De-ar fi să te iei după el, acolo îl aşteaptă numai lapte şi miere: nici tu şcoală, nici tu învăţătură, timp liber mai mult, disciplină mai puţin severă, poţi să joci şi cărţi... Şi cînd te gîndeşti că era responsabil sanitar! Acuma vede că i se apropie termenul şi vrea să se „reabiliteze" dumnealui, vezi bine!

— Să se reabiliteze? În faţa cui?

— Cum asta, în faţa cui? În faţa ălora, a hoţilor! Să-l ierte că a activat! Ceea ce înseamnă că băiatul şi-a făcut termenul, dar minte tot cît bobul de mei în capul lui! Ba-l mai trage şi pe prostul ăsta de Elkin după el! Cînd îţi spun c-au făcut ce-au făcut, s-au îmbătat împreună şi s-au învîrtit de cîte trei zile de închisoare!

Intră supraveghetorul în dormitor şi discuţiile încetară; imediat, băieţii, cu păturile trase peste cap, se prefăcură că dorm... Dar cum ieşi supraveghetorul, vorba reîncepu.

În faţa lui Dunaev răsări Kostanci, tot aşa de brusc cum răsărise şi Senka Venţel:

— Ce tot pălăvrăgiţi voi aici?

— Da' tu ce te bagi? Ţi-au şi dat lingăii raportul, hai? îi răspunse Dunaev printr-o întrebare. De ce calci disciplina? Ce cauţi aici?

— N-ai nici un drept să-mi faci observaţie. Sînt comandant. V-aţi ascuns aici şi tot şopocăiţi.

— Tu ai grijă de ordine acolo unde e nevoie! zise Dunaev şi se ridică din pat. Unde ai pus bileţelul?

— Ce-ţi pasă? zise Kostanci, ridicînd vocea. Eu sînt comandantul, eu hotărăsc!

— Ba nu! i-o tăie Dunaev. Cam ce crezi tu că e comandantul... Ţar? Face ce vrea?! Pentru asta te-am ales?

Ceilalți băieți, atrași de cearta lor, se ridicară în capul oaselor în paturi. Unii se apropiară chiar de cei doi, cînd ușa se deschise brusc și apăru iar supraveghetorul:

— Ce-i mitingul ăsta la voi aici? Înapoi în pat!

Și din nou, ca suflate de vînt, păturile se ridicară și acoperiră capetele care se ascunseră cît ai clipi: toți dormeau!

A doua zi, Kiril Petrovici află însă totul și, în cadrul adunării generale a grupei, băieții trebuiră să dea explicații referitoare la versuri.

Comandantul încercă să se justifice, susținînd că n-a vrut să se iște prea multă zarvă spre a nu se scădea nota grupei din pricina unui bilețel stupid. Explicația lui părea destul de convingătoare: băieții din colonie erau în întrecere în toate ramurile de activitate — la școală și în ateliere; de asemenea erau în întrecere și în ce privește atitudinea lor față de superiori și a unuia față de celălalt, aspectul exterior, respectarea disciplinei, mersul în coloană, cîntatul, curățenia dormitoarelor. Dacă nu primeai nici o observație, pentru toate puteai căpăta 5. Dar pentru orice încălcare, scăpare din vedere sau lipsă grupa pierdea la punctaj. La sfîrșitul zilei, notele se totalizau și grupa care obținea media cea mai mare era evidențiată la careul de seară. Apoi, la anumite termene, se făcea bilanțul general și se stabilea cine e în frunte și cine a rămas în urmă.

Iar Kostanci înțelegea să se justifice, susținînd că, de vreme ce bilețelul nu ajunsese în mîna conducătorilor, iar profesoara nu aflase nimic, însemna că nu fusese jignită și totul rămăsese între băieți. De ce să li se scadă pentru asta nota? Mai ales că se apropia 7 Noiembrie, cînd urma să se facă bilanțul pe perioada ce se scursese...

Băieții discutau acest punct de vedere cu înfocare, dar Kiril Petrovici îi potoli repede: nu e just să ocupi un loc mai de frunte, folosind căi necinstite. Iar comandantul greșise.

— Am pretenţii şi faţă de Şelestov! adăugă el apoi. A venit vremea să pornească pe calea dreaptă, a venit vremea să înţeleagă, să ştie să deosebească binele de rău. A venit vremea!

Anton recunoscu imediat că este vinovat, iar Elkin, aşa cum prevăzuse Dunaev, îşi dădu cuvîntul că se va îndrepta, că îşi va ajuta tovarăşii şi că va întări prietenia.

— Asta-i tot? îl întrebă Kiril Petrovici.

— Tot! răspunse Elkin.

— Ascultă acum ce-ţi scrie mama!

Şi Kiril Petrovici scoase o scrisoare din buzunar:

„Bună ziua, scumpul nostru fiu,

Ţi-am trimis ieri un pachetel, ca să-l ai de ziua ta de naştere. Ce păcat că nu putem sărbători împreună această zi luminoasă, dar mă mîngîi cu gîndul că va veni timpul să fim din nou împreună.

Sînt amărîtă în sufletul meu că nu eşti cinstit cu mine. Mi-ai scris tot timpul că ai note bune, că totul e în regulă, că nu mai fumezi, dar am primit zilele trecute de la educatorul tău o scrisoare din care văd că lucrurile sînt tocmai pe dos. Ai izbutit chiar să-ţi faci rost, cine ştie cum, de votcă şi ai fost pedepsit. Se vede treaba că una scrii şi alta faci, şi mă înşeli din nou. De ce? Pe cine păcăleşti tu? Pe omul cel mai apropiat ţie, şi asta nu e bine de loc! Nici nu-mi vine să cred aşa ceva. Eu n-am minţit niciodată pe nimeni. Cînd ai să ai şi tu copii, ai să pricepi cît de dragi ne sînt şi ce durere este pentru un părinte să-l vadă călcînd strîmb!

Dar eu îţi sînt mamă şi am încredere în tine. Fiindcă, dacă vrei, poţi orice!

Despre viaţa noastră nu prea avem ce scrie: muncim, iar cînd ne întoarcem de la lucru, vedem de gospodărie. Avem cinci puicuţe şi tatii i-e drag să le îngrijească. Numai că nici eu, nici el nu o ducem prea bine cu sănătatea. Pe tata îl tot ţine spatele, îl chinuie lumbago de-i vine să urle de durere, iar eu stau prost cu nervii, mă cam doare în piept şi nu mai am puteri. Dacă ai ştii, fiule, cîtă sănătate m-au

costat „distracțiile" tale! Acuma mă gîndesc, mă gîndesc mereu și nu mă mai pot opri. Aștept zi de zi poștașul, și cînd nu vine, începe să mă chinuie grija. Cînd primesc însă de la tine o scrisoare cu vești bune, mă bucur ca un copil. Scrisoarea educatorului m-a mîhnit rău.

Dragul meu Iliușenka, te rog foarte mult stăpînește-te și ascultă-mi sfaturile! Crede-mă, mama ta nu te învață niciodată nimic rău!

Te sărut, scumpul meu fiu,

Mama."

Anton își aduse aminte că nu-i scrisese încă Ninei Pavlovna! Își aduse aminte și se hotărî să-i scrie chiar în ziua aceea.

13

Nina Pavlovna primi scrisoarea lui Anton cînd pierduse orice speranță. Îl ocărîse în gînd de nenumărate ori, fusese chinuită de gînduri pline de amărăciune, dar cum văzu scrisul lui drag pe plic, rîndurile acelea înclinate, uită imediat totul. Era o scrisoare lungă și amănunțită și, după ce o citi, Nina Pavlovna dori să vadă totul cu ochii ei, să pipăie totul cu mîinile ei, să cunoască ea însăși noua viață a fiului ei. Cu atît mai mult cu cît, printre altele, Tonik scria... ce credeți?... „Chiar săptămîna trecută, la careul de seară am fost evidențiat."

Nina Pavlovna ardea de nerăbdare să se laude, să-și împărtășească tuturor bucuria, tuturor celor care voiau să se bucure alături de ea: „Știți? Anton nu-i așa cum părea! Vedeți acum ce fel de copil e în realitate!"

Copleșită de amărăciune, fu nevoită să recunoască un lucru trist: mai curînd ar fi putut vorbi despre succesele fiului ei unor persoane complet străine,

luate la întîmplare de pe stradă, decît lui Iakov Borisovici. După ce-l părăsise — astă în urma unei discuţii aprinse ce avusese loc în fosta odaie a lui Anton, unde se şi mutase ea — crezuse că totul s-a sfîrşit. La început, chiar aşa a şi fost : ea nu se întorsese la bărbatul ei, care n-o chemase înapoi din mîndrie. Iar cînd o chemă, ea nu se duse, aşa că în aer pluti un timp primejdia ca cei doi soţi să se transforme în doi vecini urîcioşi. După cîtva timp însă, Iakov Borisovici veni la ea pentru a pune la punct, spunea el, anumite lucruri privind situaţia lor. Avu loc o altă discuţie, la fel de lungă şi cu nimic mai plăcută, în care, dacă se lămuriră unele puncte de vedere, se complicară altele, şi care avu ca rezultat imediat întoarcerea Ninei Pavlovna în camera soţului ei.

Dar Nina Pavlovna îşi dădu seama că revenirea ei nu schimbă cu nimic situaţia creată după arestarea lui Anton, căci îndată ce fu „reglementată" problema, Iakov Borisovici uită numaidecît şi de soţie, şi de necazurile ei, şi începu să se agite grozav cu vila lui. Ca şi cum vila era rostul întregii sale vieţi. Nimic din ceea ce se făcuse acolo nu fusese bine construit, nimic nu mai putea fi folosit, aşa că totul trebuia luat de la început. Erau zile în care Nina Pavlovna n-ar fi putut spune ce-l preocupă mai mult :' munca cea nouă sau problemele legate de construcţia vilei ?

Asta, în timp ce Nina Pavlovna nu-şi vedea capul de grijile legate de proces şi de detenţia fiului ei : pachete, întrevederi, discuţii cu avocatul, cu alţi părinţi, tovarăşi de nenorocire. Uneori îşi dădea seama că aceste preocupări nu-i puteau face nici o plăcere lui Iakov Borisovici. Dar unde să te ascunzi ? Începuse s-o scîrbească energia şi volubilitatea soţului ei, grija lui exagerată faţă de ceea ce ţinea de buna-cuviinţă, de aspectul exterior al vieţii lui de om îmbuibat, şi Nina Pavlovna începu să se întrebe dacă nu trecea cumva şi ea drept unul din elementele necesare acestei îmbuibări.

Problemele se înmulțeau și se cereau rezolvate; iar Anton, care părea că simte totul, care o tot întreba: „Dar tu cum o mai duci?“ Era în întrebarea fiului atîta îngrijorare pentru viața ei! De Iakov Borisovici nu pomenea niciodată, în schimb îi scrisese cîteva rînduri pentru bunica:

„Cum o mai duce bunica cu sănătatea? Sărut-o din partea mea și spune-i că o iubesc mult de tot. Să umble cu grijă, ca nu cumva să alunece și să cadă.“

Cum să nu alerge pe dată la bunica, cum să nu-i împărtășească și ei vestea, cum să nu plîngă împreună, aplecate deasupra rîndurilor dragi?

— Doamne! De-aș apuca să trăiesc pînă se-ntoarce! zise bunica. Atît mai doresc în viață, să trăiesc pînă vine băiatul.

Își căută batista ca să-și șteargă lacrimile, dar n-o găsi! Căci de-o bucată de vreme mereu pierdea cîte ceva, mereu căuta un lucru, dar, cum îl găsea, îl pierdea iar! Din ochii, tulburi acum, s-a stins flăcăruia plină de vioiciune care-i luminase făptura toată și o făcea să nu semene de loc cu o bunică.

Cum să nu împărtășească vestea cea bună celor care i se păruseră cîndva dușmanii cei mai înverșunați, dar care se dovediseră a nu-i fi de loc vrăjmași?

Nina Pavlovna pricepu acest lucru odată pentru totdeauna cînd se duse la secția de miliție, la camera copilului, la aceeași Ludmila Mironovna, cu care se certase cîndva la cuțite. Ludmila Mironovna o pofti pe scaun, dar își continuă discuția cu băiețandrul din fața ei, care, după toate aparențele, voia să fie angajat undeva în serviciu. Femeia nu avea nimic rău sau dușmănos, ci părea compătimitoare și foarte grijulie. După ce discută cu băiatul, luă telefonul, aranjă totul și zise:

— Iată care e situația, Petea. Marți, la comitetul executiv raional, se ține ședința comisiei pentru plasarea brațelor de muncă. Să vii acolo cu mama.

— N-aș crede să vină — răspunse băiatul. Se simte tare rău!

— Atunci vino singur la camera numărul 7. Am să fiu și eu! Am să fiu neapărat! Vom aranja toate acolo... După ce băiatul ieși, Ludmila Mironovna îl urmări cu privirea și zise: E într-o situație tare grea, bietul copil!

Îi vorbise atît de simplu, de deschis — ca unei vechi cunoștințe — încît, la început, Nina Pavlovna crezu că o asemuiește cu cineva.

— Vă mai aduceți aminte de Șelestov? bîigui ea.

— De Anton? răspunse Ludmila Mironovna. Cum să nu! Doar avem amîndouă, fiecare în felul nostru, o parte din vină.

— Am primit de la el o scrisoare. Vreți s-o vedeți?

Și în timp ce Ludmila Mironovna citea rîndurile băiatului, Nina Pavlovna îi privi jerseul vechi de lînă, chipul tînăr, pe care se citea oboseala, și genele atît de blonde, încît ai fi zis că sînt cărunte; își aduse aminte că toate aceste amănunte le văzuse și prima oară, atunci cînd primejdia de-abia începea să-l împresoare pe Anton, cînd această femeie, în același pulover, o prevenise, dar ea nu ascultase nimic, se considerase jignită și nu văzuse în grija Ludmilei Mironovna decît o insultă. Își aduse aminte de toate acestea și începu să plîngă.

— Precum văd, lucrurile merg bine — zise Ludmila Mironovna. Atunci de ce plîngi? De ce aceste lacrimi? O pofti să ia loc pe canapea, se așeză și ea alături pe un scăunel de copil, pregătit pentru micii ei vizitatori, și dintr-o dată discuția lor se transformă într-o convorbire caldă, prietenească. De ce plîngi?

Ce i-ar fi putut răspunde Nina Pavlovna, care își simțea sufletul răscolit pînă în străfunduri, copleșită de simțul răspunderii ce se trezise prea tîrziu, copleșită de vina ce-o făcea să plece rușinată capul ori de cîte ori ieșea pe stradă: era mama unui infractor!

— Dacă s-ar putea întoarce timpul!

— Ce s-ar întîmpla? o întrebă Ludmila Mironovna.

— Ce s-ar întîmpla?... și în ochii ei înlăcrimați se aprinse, sfioasă, o luminiță, care se prefăcu într-o

rază caldă şi plină de înţelegere... Aş... da... toată viaţa... mi-aş trăi-o altfel! Şi încheie cu o voce străină, pierdută: Sînt atît de vinovată, atît de vinovată!

Amuţi, căci uşa se deschise şi un tînăr cu faţa rotundă, simpatică şi zîmbitoare îşi vîrî capul, dar, intimidat de prezenţa Ninei Pavlovna, nu se hotăra să treacă pragul camerei.

— Intră, Jenea, intră! îi strigă Ludmila Mironovna.

După cum avea să afle mai tîrziu Nina Pavlovna, tînărul se numea Jenea Skvorţov şi era unul din numeroşii colaboratori voluntari ai Ludmilei Mironovna. Jenea intră, îi zîmbi Ninei Pavlovna şi se aşeză pe o margine de scaun. Într-una din zile adusese aici un băiat care se purtase ca un golan într-un magazin. După ce i-l dăduse în primire Ludmilei Mironovna, socotind că şi-a făcut datoria, voise să plece. Dar Ludmila Mironovna îl rugase că, „dacă poate", să ducă treaba pînă la capăt. Adică să vadă cine-i băiatul cu pricina şi de ce pierde timpul prin magazine. După ce Skvorţov duse lucrurile la bun sfîrşit, îl mai rugă ca, în cazul cînd „îl interesează problema" să „se ocupe" de băiat, adică să-l pornească pe drumul cel bun.

Aşa ajunse tînărul inginer Skvorţov colaborator în cadrul Camerei copilului. Se afla la cel de-al treilea caz. Şi tocmai în legătură cu acest caz venise la Ludmila Mironovna.

— Înţelegeţi?... Am dat de un întreg trust al descompunerii morale! spuse el, stăpînindu-şi cu greu indignarea. Tatăl, întors din detenţie... O brută şi un beţiv. Mama... în sfîrşit, ce mai vorbă, nu-i cum ar trebui să fie... Doi băieţi. Cît tata a fost la închisoare, copiii au stat la Casa copilului, iar cînd el s-a întors, s-au găsit nişte capete luminate care să zică: „Au şi tată, şi mamă! Familia fiind întregită, totul e în regulă!"

— Şi i-au trimis acasă... — continuă Ludmila Mironovna.

— Da, i-au trimis acasă. Dar să vedeți ce oameni! Tatăl vine beat, îi ia pe băieți de guler și-i bate cap în cap. A ridicat și toporul asupra lor. Numai că băieții, cît au stat la Casa copilului, s-au învățat cu o viață normală. Știți ce poate ieși din toată istoria asta?... Al mai mare mi-a spus: «A ridicat toporul la mine, țipînd: „Te tai!" Dar eu mi-am zis că, dacă nu mă taie el pe mine, îl tai eu pe el!» Nici nu știu ce să mai fac! își termină Jenea, emoționat, povestirea.

— Ce să facem? Trebuie să-i tragem la răspundere! N-avem încotro! Iar la nevoie, o să-i privăm de drepturile lor de părinți — rosti Ludmila Mironovna. Copiii să fie dați la internat. Pune pe hîrtie tot ce mi-ai spus! Bine? Jenea plecă, iar ea oftă din greu: Cum i-o fi venind băiatului, om nou, să răscolească prin gunoiul ăsta? Ceilalți nu văd toate acestea, iar noi sîntem nevoiți să privim în culisele vieții! Asta-i munca noastră! Uite, de pildă, dumneata... spuneai mai adineauri că te socotești vinovată și că ți-ai da acum și viața pentru băiat. Crezi oare că e suficient să-ți dai viața ca să-ți crești copilul? Poate, pentru o pasăre oarecare, dar pentru om... Căci omul nu se poate limita nici la cuibul, nici la puiul său! Dar dacă ceea ce se petrece în jurul nostru nu ne interesează? Nu trebuie oare să păzim de primejdie și puiul străin? Fiindcă veni vorba, și eu am un băiat. Cum să-i păzim pe toți copiii ăștia prostuți și fără experiență, dar atît de dragi inimii noastre? Căci sînt doar ai noștri! Asta-i problema, Nina Pavlovna! Sîntem doar comuniști! Nina Pavlovna înțelegea cam unde voia Ludmila Mironovna să ajungă. De altfel, aceasta dădu imediat cărțile pe față și zise: Locuiește pe lîngă dumneata un băiat, Volodea Ivlev. Școala se scutură de el, ca și maică-sa, de altfel! A fost adus de nenumărate ori la noi pentru fel de fel de isprăvi. Are un caracter dificil, dar are și ceva aparte în priviri. Trebuie să facem ceva pentru el, dar nu știu ce. Ar trebui să ne lămurim, să căutăm să înțelegem. Ce-ar fi să te-apuci dum-

neata de treaba asta? Să te ocupi de el, în locul băiatului dumitale? zîmbi dintr-o dată Ludmila Mironovna cu tîlc.

Nina Pavlovna socoti zîmbetul de prisos. Ca și aluzia la Anton. Înțelesese totul și se entuziasmase. Într-adevăr, ce-ar fi să caute băiatul, să se lămurească, să-l ajute și să prevină nenorocirea? Cum de nu se gîndise pînă acum la așa ceva? Ce mîngîiere pentru sufletul ei! Nu numai mîngîiere, ci și suport moral: așa ar avea mai mult curaj să se uite în ochii oamenilor!

14

Ce n-ar fi dat Nina Pavlovna să-i poată arăta Marinei scrisoarea lui Anton! Dar se întreba și ea mereu: „Oare ce-o fi gîndind fata, ce atitudine are față de Anton?" Fiul ei nu-i pomenea nimic despre ea. De ce tăcea? Cît de mult ar însemna pentru el să primească o scrisoare de la ea!

Și îi trecu prin minte un gînd îndrăzneț: să se ducă la Marina acasă, să stea cu ea de vorbă și, totodată, să facă o mai strînsă cunoștință cu părinții ei. Pe Ekaterina Vasilievna Zorina o văzuse în mai multe rînduri: era vicepreședinta comitetului de părinți și ducea de fapt toată munca acestui comitet. Soțul ei — Gheorghi Nikolaevici — era, dimpotrivă, oaspete rar la școală: îl văzuse o singură dată la o serată organizată de comitetul de părinți, la care își dăduseră concursul niște artiști renumiți din Moscova. Își aducea aminte că Gheorghi Nikolaevici — un bărbat simpatic, înalt și slab, cu ochelari și păr cărunt ondulat — se ridicase în picioare și-i făcuse, prevenitor, loc să treacă...

După ce Anton se împrietenise cu Marina, aflase ceva mai multe amănunte despre ei: că alcătuiau o

familie unită în care domnea buna înțelegere și că în afară de Marina, mai aveau doi copii. O fată mai mare și un băiat mai mic.

— Ce e însă plăcut la ei — îi spusese una din vechile sale cunoștințe, care locuia în același imobil cu familia Zorin — e simplitatea! Cum să spun? Felul lor popular de a se purta, dacă-mi îngădui să folosesc expresia asta învechită! Profesorul e laureat, și știi și dumneata, laureații ăștia sînt uneori... — aici gureșa vecină schițase un gest plin de înțelesuri. Dar la ei, nu! Oameni ca mine și ca dumneata! Asta poți s-o judeci totdeauna după nevastă! Căci nevestele sînt ca barometrul. Vezi cîte una... Bărbatu-său e, înțelegi mata, inginer-șef la o fabrică de paturi, dar dumneaei e „doamna inginer". Și nu vorbesc decît despre ele! Eu încolo, eu încoace... Ce mai una-alta, buricul pămîntului! Dar cu Ekaterina Vasilievna alta e situația! Nu-i vorbă că și el... Tare frumos se poartă cu lumea, și ce atent! Nu te întîlnește o dată pe scară, să nu-ți facă loc, să nu te salute! Ce să-ți mai spun! Uite, într-o zi, nu știu ce mi-a venit să scap dintr-odins un pachețel în fața lui. S-a aplecat și mi l-a dat! Da, da, sînt oameni foarte simpatici...

Amintindu-și lucrurile acestea plăcute, pe care le aflase despre familia Zorin, Nina Pavlovna se gîndi să treacă pe la ei și să discute împreună despre Anton. Dar vocea lăuntrică îi dictă să dea mai întîi un telefon. Și bine făcu.

O ceru pe Marina, dar în locul fetei veni Ekaterina Vasilievna. Iar în vocea ei, Nina Pavlovna ghici, cu ajutorul unui al șaselea simț, o îngrijorare vecină cu teama, și lucrul acesta o puse în gardă. Nu-și spuse decît numele mic și, mirată singură de prezența ei de spirit, se dădu drept o prietenă a Marinei și atîrnă imediat receptorul. Mai tîrziu se întrebă cum de-i trecuse prin minte gîndul prostesc de a se duce la ei. Ce-ar fi avut ea de vorbit cu Ekaterina Vasilievna?

De unde să știe ea că, în urmă cu cîteva zile, Ekaterina Vasilievna găsise în cutie o scrisoare adresată

Marinei şi că se interesase de unde vine scrisoarea şi de la cine ?

Poate că n-ar fi procedat în felul acesta dacă n-ar fi observat anumite lucruri mai înainte. Marina părea ciudată şi, de cîte ori încercase să discute cu ea, ori tăcuse, ori îi răspunsese vag :

— Ţi se pare, mamă ! N-am nimic !

În familia lor, principiul de bază era cinstea : orice ţi s-ar întîmpla, orice ai face, vino şi spune ! Cînd Jenea, elev în clasa a şaptea, cel mai mic dintre copii, spusese într-o zi că se duce la şcoală, dar plecase undeva cu băieţii şi se întorsese aproape de miezul nopţii, Ekaterina Vasilievna se dusese în persoană la directoare şi-i povestise toate cele petrecute.

Acuma însă, Ekaterina Vasilievna simţea că fata ei îi ascunde ceva, de aceea, găsind scrisoarea adresată Marinei, mama o deschise. Cînd văzu că e de la Anton, se îngrozi. Şi îngrozită trăia din ziua aceea, căutînd însă să ascundă totul, în ciuda principiilor ei. Nu spuse un cuvînt nimănui, nici chiar soţului, faţă de care nu tăinuise niciodată nimic !

Nina Pavlovna se duse la şcoală, căci şi gîndul acesta o urmărea zi şi noapte. Voia să-i arate directoarei scrisoarea lui Anton şi să-i spună : „Priviţi ! A şi fost evidenţiat ! De ce atunci din partea dumneavoastră a avut parte numai de cuvinte de ocară ?“

Dar pe Elisaveta Ivanovna n-o mai găsi acolo. Fusese mutată şi, în locul ei, venise un director nou — un bărbat — care nu ştia nimic despre fiul ei. În schimb, Praskovia Petrovna o întîmpină cu amabilitate, se bucură citind scrisoarea lui Anton şi făgădui că-i va scrie. Neapărat.

— Important e ca omul să nu se lase înfrînt, atunci nu-i mai e teamă de nimic !

La şcoală, Nina Pavlovna se întîlni din întîmplare cu Marina. Fata rămase tăcută în faţa ei, tulburată, speriată parcă, privind-o cu ochii larg deschişi, încordaţi.

— I-ai scris ? o întrebă nehotărîtă Nina Pavlovna.

— Nu — îi răspunse scurt Marina.

— Poate că ar fi bine să-i scrii... Rîndurile dumitale l-ar îmbărbăta.

— Bine, Nina Pavlovna, să mă gîndesc...

Şi Marina se miră singură: la ce bun să se mai gîndească? De unde făgăduiala asta nesinceră, diplomatică? Cum să scrie ea prima? Şi ce să-i scrie, cînd sufletul îi este tot răvăşit?

Apoi gîndurile dădură din nou năvală asupra ei. Gîndurile şi chinul sufletesc: „Cum de s-au întîmplat toate astea?"

— Spune-mi, Stiopa, tu înţelegi ceva? îl întrebă ea pe Stiopa Orlov cînd veni pe la ea.

Îşi împreună degetele şi le strînse cu atîta putere, încît îi trosniră din încheieturi, iar Stiopa, care îşi dădu seama cît de greu îi vine ei, se gîndi din nou ce fată bună şi serioasă era Marina. Despre Anton toţi spun acum: „Da, la făcut-o fiartă!" sau: „Cine-ar fi crezut? Părea un fleţ!" sau „Păcat de băiat!", „Aşa-i trebuie!" „De la huliganism la hoţie e doar un pas"... „Toate astea-s manifestări ale unei mentalităţi mic-burgheze." La început vorbesc toţi vrute şi nevrute, ca pe urmă să uite. Dar cum se poate uita aşa ceva? Marina se gîndeşte la Anton cel puţin tot atît de mult cît se gîndeşte şi Stiopa...

Numai că Stiopa e altfel: mai liniştit, mai domol. Ai zice că priveşte lumea cu ochi de observator imparţial... Dar nu e aşa. Realitatea este că el, unul, nu se lasă tulburat de orice fleac. În schimb, cînd ceva i se pare serios, se agaţă cu amîndouă mîinile.

Încercă să răspundă la întrebarea Marinei: „Cum de s-au întîmplat toate astea? dar nu ştiu ce să-i spună. În ochii lui, toate apar în altă lumină. E băiat, a auzit multe, a mai aflat cîte ceva, şi de atunci încearcă să observe mai atent viaţa „curţii", a „străzii"...

— Din păcate, privim viaţa printre degete! Omul se îneacă în văzul nostru, dar noi...

Şi tace. Nu-şi isprăveşte ideea. Voia să-i împărtăşească concluzia la care a ajuns datorită observaţiilor lui: „Uite, se spune că strada e stradă! Dar ce, nu

sîntem noi în stare să-i rupem pe băieți de stradă ?"... Numai că se întîmplă cu totul altceva. Nu pricepu ce anume, dar chipul Marinei, atît de schimbat, îl sili să se oprească la jumătatea frazei.

— În văzul nostru !... șopti ea, vorbind parcă singură. În văzul nostru !...

Ceea ce-i spusese Stiopa nu făcea decît să-i întărească sentimentul de vinovăție, care începuse să pună stăpînire pe ea : în văzul ei se pierduse un om. Stătuse lîngă ea, cu umerii căzuți, trist, atît de deosebit de arțăgosul mușchetar cunoscut de toată școala ! Încercase să-și recunoască pe jumătate vina, venise la ea acasă fără să știe de ce, ciudat, de nepătruns, altfel decît îl cunoșteau ceilalți, altfel decît fusese pe banca din parc... Parcă era un al treilea Anton. Cînd ?... Cînd se petrecuse grozăvia aceea ? În ajun ? Poate în ajun, dacă nu chiar în ziua aceea ! Poate că voise să se ascundă la ea, poate căutase, alături de ea, un adăpost. Dar ea... Ce fel de prietenă îi fusese ea ? Grozavă ! Ce fel de tovarășă fusese dacă nu observase, nu înțelesese nimic ? Și el rămăsese singur ! Singur ca un stîlp stingher, pierdut în cîmp...

Lui Stiopa nu-i spuse nimic, iar Stiopa nu află nimic, deși își dădu seama că șoapta ei are un tîlc ascuns. Era însă un băiat care gîndea mai lent și nu pricepu dintr-o dată despre ce anume e vorba. Cu atît mai mult, cu cît de părut i se puteau părea multe. Se mai duse deci la ea încă o dată, o mai vizită și a doua oară, se întîlni cu ea după aceea sub diferite pretexte pe stradă, iar cînd începu din nou școala, căută în fel și chip s-o vadă în recreații, ca să discute împreună diverse probleme legate de viața lor de elevi. Îi părea grozav de rău că nu învață în aceeași clasă și se interesa de treburile ei tot atît cît se interesa și de ale lui.

În anul acela, Marina fu aleasă secretară a biroului de Comsomol în clasa ei ; muncea mai mult, avea mai multă răspundere, așa că se sfătuia bucuroasă cu el.

Fu ales și Stiopa secretar al biroului de Comsomol în clasa lui — a X-a B. Fu o surpriză chiar și pentru el, cînd, la începutul anului școlar, chiar la prima adunare a clasei, se discută și despre cele petrecute cu Anton. Căutară să descopere unde anume greșiseră, ce anume nu observaseră, ce anume nu făcuseră? Iar pînă la urmă, aruncară toată vina în spinarea Klavei Veselova, care fusese secretara biroului de Comsomol într-a IX-a B, și-i zvîrliră în față ba că e distantă și mîndră, ba că nu e atentă, iar în locul ei îl aleseră secretar pe Stiopa Orlov. Așa că, deși învățau în clase diferite, și el, și Marina aveau munci identice și erau preocupați de aceleași probleme.

Marina își punea însă mereu aceeași întrebare: cum, de ce a fost posibil ca Anton să le scape din mîini?

— Spuneai că s-a pierdut în văzul nostru! Dar oare el e singurul? Poate că și alții... nu în același sens, ci în altul. N-are a face... Căci noi dorim ca toți să fie buni!

— Și în toate! adăugă Stiopa.

— În toate — recunoscu Marina. Aș vrea ca toți oamenii să fie buni!

Și Marina se uita mai atentă la tovarășii ei — băieți și fete — și cădea pe gînduri, chiar dacă nu era cazul. Iată-l de pildă, pe Tolik Kipceak. A rămas, nu se știe de ce, tot atît de slăbuț și pipernicit ca și pe vremea cînd era „mușchetar". Seriojka Pronin l-a și poreclit „ciovlică". Mama lui Pronin se dovedise a fi o femeie energică, își strunise băiatul, care se potolise și chiar începuse să „tocească" cu îndărătnicie. Marina însă era altfel. Uneori, conștient, alteori nu, ea căuta în jur exemple bune, se străduia să învețe, să afle lucruri noi, folositoare, fie dintr-o lecție interesantă, fie dintr-o carte, dintr-o conferință sau un concert simfonic care o impresiona în mod deosebit. Și astfel fata se forma. Se ocupa foarte mult și cu sportul. Nu-i plăcea că este atît de subțirică. Părea gata să se frîngă la orice mișcare. „Ai zice că-s o domnișoară de salon!" își spunea ea, considerînd

aceasta ca un semn de slăbiciune, ea, care nu voia să intre slabă în viață. Se forma deci singură și nu-i înțelegea pe cei care, nepăsători, își propuneau drept țel obținerea de note mari și erau gata să facă orice pentru un „cinci". Nu-i înțelegea pe cei care învățau pe de rost pagini întregi din manualul de literatură, fără să citească un rînd din operele pomenite acolo, de asemenea, pe cei care scoteau citate, dar nu-și puneau mintea la contribuție cînd trebuia să gîndească și să caute soluții.

Nu-l înțelegea pe Seriojka Pronin și pe cei asemenea lui. Ce fel de comsomolist mai era și ăsta? Peste vară se lățise în umeri, se maturizase... După vacanță, cînd îl văzu, una din fete nu se putu stăpîni și exclamă :

— Seriojka ! Ce drăguț te-ai făcut !

— Nu mai spune ! Sînt mișcat, copila mea ! îi răspunse Pronin, dezinvolt și numai pe jumătate în glumă...

Da, era acum mai înfipt chiar decît „drăguț" ! Cînd Marina îi făcu o observație în acest sens, Seriojka îi răspunse cu același zîmbet :

— Copilă dragă, după cîte văd, ai devenit foarte principială !

Mai de mult, cînd era încă în a șasea sau a șaptea, la școala „fetelor", Marina avusese o discuție aprinsă cu cei de acasă din cauză că fratele ei mai mic, Jenea, fusese prins de profesor copiind la matematică. De atunci luase hotărîrea ca ea să nu facă niciodată ca el, ba încercase chiar să organizeze un grup care să lupte „pentru cinste". Să nu copieze nici ei, dar nici pe alții să nu-i lase. Grupul se destrămase repede, dar ea, Marina, nu renunțase la principiile sale. Cînd însă nu o lăsase pe Rima Saakiant să copieze de la ea, aceasta bombănise supărată :

— Ia te uită ! Principialo ! Ca și cum n-aș putea să copiez de la altcineva !

O mai luă un coleg peste picior în legătură cu principialitatea ei : Pronin. Asta, după ce-o sărutase cu sila și după ce Marina, ceva mai tîrziu, se revol-

tase din pricina unei afirmații stupide făcute de Seriojka: „Ce rost mai are să înveți dacă tot intri în producție?!"

Pentru el, într-adevăr, nu avea „nici un rost" să învețe. Nu se știe pe ce se baza, ca să-și ia examenul de maturitate! În schimb, era primul care organiza tot felul de ceaiuri și, la dojenile Marinei, răspundea mereu cu aceeași frază pe jumătate glumeață, pe jumătate batjocoritoare:

— Scumpa mea copilă, observ că plesnești de principialitate!

Degeaba încercase să nu-l ia în seamă! Cuvintele lui Pronin o jigneau!

— De ce îmi spune așa? se plînse ea lui Stiopa Orlov. Parcă mi-a pus o etichetă, parcă e ceva rău! Cînd Tolik și-a sărbătorit ziua de naștere, n-a vrut să fiu invitată și eu: „Iar o să-mi împuie capul cu filozofia!" Adică eu eram aceea... „Face pe nebuna!" a mai zis. Dar eu nu vreau nimic și nu fac pe nebuna! Trăiesc așa cum înțeleg eu viața și, dacă sînt într-adevăr principială, asta e pentru mine, nu ca să fac pe nebuna!

— Adică principială fără ghilimele! zise Stiopa, admirativ.

— Da, fără ghilimele! adăugă Marina, atît de enervată, încît nici nu observă tonul lui admirativ. Nu vreau să fiu ca el: de spus, spune una, de făcut, face alta. Adică, la drept vorbind, de făcut nu face nimic, dar cînd e vorba de compunere, își alege ca temă: „Munca în literatura sovietică". Taler cu două fețe! Mie nu-mi place asta!

Cu timpul, Marina și Stiopa se împrieteniră. Dar lucrul acesta nu însemna că amintirea lui Anton se stinsese în inima ei, deoarece era de ajuns cel mai mic amănunt, ca gîndul să-i zboare iar la el. Fusese, de pildă, într-o zi cu Stiopa la cinema, la filmul „Iakov Sverdlov", și actorii rostiseră cuvintele: „Acolo unde se sfîrșește lupta pentru un tovarăș, începe trădarea!" Gata! Seara îi fusese stricată și începuse să clocotească din nou tumultuoasa mare a între-

bărilor. Pînă şi faptul că era cu Stiopa Orlov la cinema i se păruse o trădare. Apoi o întîlnise în treacăt şi cu totul întîmplător pe Nina Pavlovna. „Cît de mult l-ar îmbărbăta rîndurile dumitale"...

Şi aşa se porniră, nestăvilite, valurile sentimentului de vinovăţie pentru ceea ce se petrecuse cu Anton. Gînduri chinuitoare ce nu pot fi împărtăşite mamei — ale cărei priviri îngrijorate le simţea de la o vreme aţintite asupră-i — nici tatii, nici lui Stiopa... Iar senzaţia asta de îngrijorare nu-i dă pace. E amărîtă că Anton nu-i scrie, dar poate ea oare pune prima mîna pe condei ?

15

Mişka Şevciuk nu uitase de neaşteptata întîlnire cu unul dintre „colegii" lui atunci cînd fusese dus la toaletă. Toate cele cinci zile cît stătuse la corpul de gardă cugetase adînc şi ajunsese la concluzia că nu va fi trimis în altă colonie, dar mîndria nu-i îngăduia s-o recunoască, şi nici să cedeze sau să-şi ascundă „coarnele" nu-l lăsa. Intrase iar în joc mîndria sălbatică a hoţilor, mîndrie pe care i-o insuflaseră poveţele lui Fedka Ciuma, cînd era beat mort, gata să cadă sub masă. Şi-l mai împiedica să cedeze ruşinea faţă de „jupîn" şi faţă de sine însuşi.

Iată de ce scurta şi întîmplătoarea convorbire de atunci avusese pentru el şi valoare de temei, şi valoare de justificare : în colonia aceasta erau şi „hoţi", ce-i drept, strînşi cu uşa şi neputincioşi, dar gata oricînd să instaureze o rînduială aşa cum le convenea lor, însă n-avea cine să se apuce de această „treabă". De ce n-ar intra el, Mişka, în „zonă", de ce n-ar căuta „hoţii", n-ar întoarce, împreună cu ei, colonia cu susul în jos şi nu şi-ar dovedi astfel ataşamentul faţă de „principiile hoţeşti" ?

Iată ce gînduri se oglindeau în tainicul zîmbet cu care intră în dimineaţa următoare la directorul coloniei. Nu intenţiona de fel să-şi ascundă, chiar pînă la rădăcină, „coarnele", aşa că trebuia găsit băiatul acela care îl convinsese să intre în colonie, trebuia să-i descopere pe „hoţii" care se simţeau stînjeniţi de rînduielile existente aici...

De aceea, chiar din prima seară, după stingere, cînd toţi băieţii se culcară, începu să le povestească romanul de aventuri „Procurorul misterios". Romanul era destul de lung, aşa că, dacă o mai lua pe de lături şi mai spunea şi de la el cîte ceva, putea să povestească o săptămînă încheiată. Numai că nu-i merse! La început îl ascultară numai băieţii din paturile vecine, care, uluiţi de memoria lui şi de vioiciunea cu care povestea, tăcură chitic. Cu timpul, vocea lui puternică atrase mereu alţi ascultători, ba cineva din fund strigă „Mai tare!" Aşa că Mişka începu să istorisească în gura mare, ca să-l audă tot dormitorul. Numai că răsună comanda :

— Terminaţi discuţiile! Iar imediat după aceea, Andrei Malkov, comandantul grupei, se sculă din pat, zicînd : Care ţine discursuri acolo ? Linişte!

Şi Mişka, de voie, de nevoie, îşi întrerupse povestirea. Iar a doua zi se alese cu o săpuneală zdravănă din partea educatorului. Dar ţi-ai găsit cine să se astîmpere! Se apucă deci să-şi povestească aventurile sale şi ale lui Fedka Ciuma. Iar cînd unul din elevi încercă să-l potolească, Mişka îl înjură. Atunci îl scoaseră în faţa careului... După aceea îşi desenă nişte cărţi de joc şi se înţelese cu Saşa Rastorguev să joace „douăzeci şi unu". Bineînţeles, au fost descoperiţi, şi Mişka scos din nou în faţa careului. Dar asta nu-i plăcea de loc : „Te pun acolo şi băieţii încep să-ţi mănînce sufletul". Pînă şi Saşka Rastorguev „se apărase"! Se apărase cît ai zice „peşte" şi recunoscuse totul în faţa careului. Şi apoi, munca, şcoala, studiul individual, la care de asemenea nu poţi scoate un sunet! Într-un cuvînt, Mişka înţelese

repede că nimerise, vorba lui, „într-un vagon de nefumători" și totodată „tabără de pionieri".

Începu deci să dea din colț în colț, căută să scape, dar mîna „jupînului" se dovedi puternică: „Nu te trimit nicăieri!" Iar Mișka, pentru a arăta cine este, își puse în cap să facă ceva și mai teribil decît isprava cu burta: să înghită un cui, o coadă de lingură, să-și taie vinele... Din toate variantele, o alese pe cea mai fantastică.

În dimineața aceea, Maxim Kuzmici punea, în biroul său, ordine în diversele deconturi, rapoarte și hîrtii, fără de care nu poate fi dusă nici o muncă, oricît de vie, cînd deodată se pomeni cu educatorul Suslin intrînd valvîrtej și spunîndu-i cu sufletul la gură:

—Permiteți-mi să vă raportez, tovarășe locotenent-colonel!

— E foarte urgent? Sînt tare ocupat!

— Urgent, tovarășe locotenent-colonel! Un caz extraordinar!

— Ce s-a întîmplat? și Maxim Kuzmici își ridică ochii de pe deconturile la care lucra.

— Elevul Șevciuk și-a cusut gura!

— Cum și-a „cusut"? Ce gură?

— Gura lui, tovarășe locotenent-colonel! Cu ață!

— Ce prostie! se strîmbă Maxim Kuzmici, nemulțumit, dar se ridică de la birou și începu să se îmbrace. Cum s-au petrecut lucrurile?

— Nu știu cum s-au petrecut lucrurile! Mi-au povestit băieții cînd am venit! Azi-noapte a făcut-o! Dar ce e mai curios, a reușit s-o facă fără să-i curgă o picătură de sînge! Acuma grupa trebuie să-și ia gustarea de dimineață și băieții nu știu cum să procedeze!

— Ce înseamnă „cum să procedeze"?... Grupa să fie dusă la masă conform programului, iar Șevciuk... Șevciuk să poftească la mine!

Și Maxim Kuzmici, după ce-și atîrnă la loc, în cuier, mantaua și chipiul, se apucă din nou de hîrtii.

— Spuneți-i și infirmierei să vină! ordonă el.

Dar nu-i mai era capul la nici un fel de deconturi. Puse deci la o parte hîrtiile şi se gîndi la situaţia creată. Da, procedase just cînd nu se dusese la grupa respectivă, cum avusese intenţia s-o facă la început, mînat de enervare, ci rămăsese în biroul său. Mai mare rîsul dacă ar alerga nebuneşte după orice nerod, vorba soţiei sale Lena. Nu ştia încă toate amănuntele, dar era convins că Mişka pusese iar o drăcie la cale. Oricare ar fi însă situaţia, şi de data aceasta trebuia să-i înfrîngă încăpăţînarea.

Cînd auzi zgomotul de paşi afară, Maxim Kuzmici se apucă din nou de citit şi nu se uită mult timp la cei ce intraseră. Iar cînd îşi ridică privirea, văzu că buzele lui Mişka erau într-adevăr prinse în cîteva locuri şi că în stînga gurii îi atîrna un capăt de aţă groasă.

— Ei ?... întrebă Maxim Kuzmici, căutînd să pară cît mai sever. Cum vom discuta acuma ?... Na ! Scrie ! şi îi întinse o hîrtie şi un creion.

Mişka se aşeză deci la masă şi scrise :

„Veţi fi nevoiţi să mă alimentaţi pe cale artificială prin celălalt orificiu !"

Maxim Kuzmici citi şi puse rezoluţia :

„Nu se aprobă ! Nu eu ţi-am cusut gura !"

Mişka scrise mai departe :

„N-are a face ! O să umblaţi în jurul meu în vîrfuri şi o să-mi serviţi friptură de gîscă."

— Cum vine aia „în vîrfuri" ?... In vîrful picioarelor ? întrebă Maxim Kuzmici. Ba o să te servim şi cu friptură de gîscă ?!... Da' ciorbă nu vrei ? De altfel, nici pe asta n-ai cum s-o mănînci. Descoase-ţi întîi gura !

Mişka îl ascultă pînă la capăt. Apoi, privindu-l cu îndărătnicie, aşternu mai departe pe hîrtie :

„Dacă mor, n-o să vă fie moale, c-o să trebuiască să răspundeţi !"

— Pentru ce să răspundem ?! se miră Maxim Kuzmici. Te vom înmormînta şi gata povestea ! Ştii unde ? Acolo, în colţ, în spatele stadionului ! Fără nici

un fel de onoruri. Avem formulare? se întoarse el spre infirmiera care stătea alături.

— Ce fel de formulare?

— De deces! se supără Maxim Kuzmici pentru lipsa ei de perspicacitate.

— Nu — îi răspunse sora, naivă.

— De ce „nu"? Să pregătiți imediat! ordonă sever Maxim Kuzmici. Băiatul moare mîine-poimîine, iar noi n-avem formulare! Cum vine treaba asta?

— Da' pînă moare, ce facem cu el? întrebă Suslin.

— Pînă moare, să stea la „izolator"! răspunse Maxim Kuzmici.

— La care? Medical? se sperie infirmiera.

— De ce la medical? La cel de pedeapsă. Să aibă unde cugeta!

Și Mișka fu închis din nou la „izolatorul de pedeapsă"; iar Maxim Kuzmici dădu ordin ca supraveghetorul să intre mai des la el, masa să-i fie adusă conform regulamentului, să i se dea hîrtie și creion, și tot ce va scrie să i se raporteze personal.

Dar Mișka nu scria nimic. Voia să le arate cît este de tare. La ora obișnuită îi fu adusă masa: numai felul întîi, o gamelă cu ciorbă. Cașă cu pește nu i s-a dat, întrucît cei pedepsiți la „izolator" nu aveau dreptul la felul doi. Mișka se întoarse întîi cu spatele la mîncare și se culcă cu nasul în zidul de piatră. Pe celălalt pat — acum fără „locatar" — ședea unchiul Hariton, un sergent bătrîn, care muncea de mult în colonie și care fusese poreclit de băieți „Treabă-Socoteală", pentru că-i plăcea să repete mereu cuvintele astea. Pîcîia moșul din lulea și se uita la Mișka cu coada ochiului.

— Mare încurcă-lume mai ești și tu — spuse el, în sfîrșit. Ai fi având și mamă... Stă, săraca, așteaptă un prost ca tine și plînge! Și podoaba de fi-su uite ce face... Și mai ales, cui i-o face? Lui singur! Ce vrei tu să arăți cu asta? Toată lumea e ca oamenii, mănîncă băieții, beau, muncesc, dar tu... treabă-socoteală! Mintea proastă dă de furcă nu numai picioarelor, ci și capului! Și mîncarea... Ce să mă fac cu mîncarea? Se răcește...

Ce e drept, e drept, mîncarea se răcea; deasupra ciorbei abia mai plutea un firicel subțire de aburi. Dar Mișka sta nemișcat, cu fața la perete, iar unchiul Hariton, ca să-l necăjească sau, mai știi, de plictiseală, vorbea într-una de unul singur, atacînd treptat probleme tot mai vaste:

— Ce-or fi vrînd băieții ăștia? Au nimerit la noi... Că doar nu pentru faptele lor bune zac aici! Dacă ar fi să fie cum trebuie, pentru faptele voastre n-ați merita decît pîine și apă! Numai că aici vi se cam caută în coarne! Dar voi mai faceți și pe nebunii. Părinții voștri luptă, muncesc, te uiți în jur și vezi cum viața crește ceas de ceas... Ba se construiește una, ba alta, și dacă se construiește înseamnă că-i mai bine pentru popor. Dar pe voi vă doare-n cot! Pe voi nu vă interesează decît să vă distrați, să duceți o viață mai veselă. De loc nu știți să vă stăpîniți! Ptiu!

Moș Hariton scuipă, își curăță luleaua și se duse, lăsînd gamela cu ciorba rece lîngă Mișka. Închise în urma lui „izolatorul" cu cheia, ba mai atîrnă și un lacăt, după care se urcă la corpul de gardă și începu o partidă de „dame" cu celălalt sergent de serviciu. Jucară ei o partidă, o jucară și pe-a doua, dar cînd vrură s-o înceapă pe-a treia, se auzi de jos o bătaie în ușă: era Mișka. Lovea cu picioarele în ușa „izolatorului". Moș Hariton își luă cheile, coborî tacticos și descuie și lacătul, și broasca:

— Ei? Ce-i cu gălăgia asta?

Mișka îi întinse un bilețel: „Vreau să vorbesc cu jupînul".

— Să-ți fie de bine! bombăni unchiul Hariton. Mă duc să raportez.

Și se duse la Maxim Kuzmici, care, după ce-l ascultă, îl întrebă:

— Gura cum îi e?

— Cusută.

— Atunci ce să mai discut cu el! Să cheme întîi infirmiera să-l descoasă! Așa să-i spui!

Un timp, Mişka stătu liniştit. Atît de liniştit, încît moş Hariton intră chiar la el să vadă dacă totul e în regulă. Apoi se auziră lovituri dese şi puternice în uşă. Iar cînd moş Hariton descuie din nou „izolatorul", Mişka îi întinse un bilețel: „Trimiteţi infirmiera".

— Trebuia s-o faci de mult, treabă-socoteală! bodogăni bătrînul şi porni să aducă infirmiera.

După ce-i fu descusută gura, Maxim Kuzmici ordonă ca Mişka să fie adus la dînsul.

— Ei? îl întrebă el, repezit. Ai venit după friptura de gîscă? La care Mişka nu avu ce să răspundă: bătălia fusese pierdută definitiv şi irevocabil. Să ştii — continuă la fel de aspru Maxim Kuzmici — aici, la noi, să nu te-aştepţi la nici un fel de friptură de gîscă! Lasă-te de prostii şi apucă-te de lucru! Ai înţeles? Mişka tăcea. Ce vrei tu, să ne laşi cu gura căscată? continuă directorul. Află atunci că am văzut noi alţii mai dihai ca tine! Ţine minte asta! După care îl chemă pe Suslin: Elevul Şevciuk se întoarce la grupă. Să intre în front şi continuaţi-vă activitatea conform programului!

16

Nu trecu mult şi Nina Pavlovna primi încă o veste de la Anton. Şi, ceea ce o miră, mai primi o scrisoare: de la educatorul lui. Kiril Petrovici îi aducea la cunoştinţă că fiul ei urmează cu sîrguinţă cursurile clasei a zecea, caută să recupereze timpul pierdut, se simte bine şi nu i s-au făcut observaţii prea grave. Era o scrisoare scurtă şi despre care nu se putea spune dacă e oficială sau rece. Era doar o simplă scrisoare informativă şi nu ridica nici un fel de probleme dacă n-ar fi fost menţiunea „nu i s-au făcut observaţii prea grave", care o îngrijoră, căci ar fi

dorit ca în viaţa cea nouă lui Anton să nu i se facă nici un fel de observaţie. Dar faptul că primise aceste cîteva rînduri era atît de neaşteptat, încît se simţi ispitită să se gîndească cu simpatie la educator. Dar ceea ce era foarte important atît în scrisoarea lui cît şi în cea a lui Anton era comunicarea că putea veni să-şi vadă fiul.

În primul moment, Nina Pavlovna fu cît pe ce să-şi facă la repezeală geamantanul şi să plece a doua zi, ba nu, chiar în ziua aceea, cu primul tren. Se duse însă mai întîi la bunica, iar bătrîna o potoli pe dată :

— Ce te-ai zăpăcit ca o fetiţă ? Băiatul trebuie să înveţe, să muncească... Vrei să-i strici rostul ? Cu ce te-ai alege ? Emoţii şi pentru tine, şi pentru el ! Se apropie sărbătorile ! O să te duci atunci.

Şi Nina Pavlovna îi urmă sfatul : porni la drum în ajun de 7 Noiembrie.

Se urcase în tren, hotărîtă să nu-şi pună de loc întrebarea cum va găsi drumul spre colonie şi nici cum va ajunge pînă acolo, iar în discuţiile cu ceilalţi călători căuta ca nu cumva să scape vreo vorbă despre scopul călătoriei sale. Şi deodată află că vecina ei de compartiment se duce la aceeaşi colonie şi că se teme şi ea, iar înainte de a coborî mai descoperi pe cineva care mergea în aceeaşi direcţie : un bărbat care mai fusese acolo şi care nu-şi făcea nici un fel de griji.

— Ajungem noi ! zise el drept răspuns la temerile şi îndoielile lor. Dăm un telefon de la gară, ne trimit o maşină, ne repartizează o locuinţă şi totul o să fie în regulă.

Aşa se şi întîmplă : la sosire li se repartiză într-adevăr o locuinţă. Camera de oaspeţi era plină — se vede că mai multe bunici dăduseră înţeleptul sfat de a face vizite de sărbători — aşa că Nina Pavlovna fu repartizată la unul din salariaţii coloniei — maistrul Mohov Nikodim Ignatievici de la atelierul de producţie. Tînăr, dar cu o înfăţişare serioasă, aspră chiar, tăcut şi cu o cută adîncă ce nu dispărea nici-

odată dintre sprîncene, nu-i făcu o impresie tocmai plăcută. În schimb, soția i se păru foarte amabilă. El îi spunea cu duioșie, Raiușa și, ori de cîte ori se afla în prezența ei, se îmblînzea și nu mai părea atît de morocănos. Casa era destul de modest mobilată. O recunoscuse chiar Raisa, din prima clipă.

— Vă rog să ne scuzați... La noi, vedeți și dumneavoastră cum e...

— Ce-i asta? se băgase Nikodim Ignatievici în vorbă. Trăim omenește, trăim bine! Canapelele și celelalte le facem noi cu timpul.

După ce se instală cît de cît, Nina Pavlovna se duse la „statul-major" pentru a obține întrevederea, convinsă că va fi destul de complicat. Așa că intră în cabinetul directorului coloniei, speriată și aproape cu sufletul la gură. Dar Maxim Kuzmici puse imediat pe cererea ei o rezoluție favorabilă. După care se uită la ea și zise:

— Șelestov?... Aha!

Iar acest „aha" o sperie pe Nina Pavlovna așa cum o speriase și povestea cu observațiile din scrisoarea lui Kiril Petrovici. I se păru că directorul o privise cam nu știu cum! Însă totul ținu doar o clipă, căci Maxim Kuzmici adăugă, întinzîndu-i cererea:

— Veniți pentru prima oară? Poftiți! Mîine e zi festivă. Vom aduna de dimineață toți părinții și-i vom duce în zonă. Seara sînteți invitați la club... Inaugurăm clubul și comunicăm rezultatul întrecerilor...

Toate erau altfel decît și le închipuise Nina Pavlovna. Și întrevederea se petrecuse cu totul altfel ca la închisoare — fără apăsătoare supraveghere, fără priviri neîncrezătoare, fără strigăte severe. Fu o întrevedere lungă, nestingherită, chiar veselă: în vorbitor se adunaseră vizitatori mulți și toți aduseseră daruri și bunătăți, toți discutau, ba chiar rîdeau. Femeia care venise în tren cu Nina Pavlovna se dovedise a fi foarte glumeață. Întîlnirea cu băiatul ei o nemulțumi totuși pe Nina Pavlovna. Anton i se păru ciudat. Parcă nu se bucura că o vede, parcă-i era rușine de ceva, îi ascundea ceva. În general, între-

vederea fu cu totul altfel decît şi-o închipuise ea. La întrebările ei, Tonik răspunse destul de reţinut.

— Cum o duci ?

— Bine.

— Cum e masa ?

— Nu sîntem la un sanatoriu, să ne îngrăşăm !

— Nu ţi-e greu să munceşti ?

— Nu mi-e teamă de muncă şi nici n-o să-mi fie.

— Cu şcoala cum merge ?

— La fel şi cu şcoala.

— Dar în general ?... Viaţa cum e ?... încercă ea să-l descoasă.

— Viaţa ? îi răspunse tot laconic Anton. După program ! Păru mai înviorat cînd veni vorba de Kiril Petrovici, dar de răspuns, îi răspunse scurt, copilăreşte : E clasa-ntîi !

Apoi, încetul cu încetul, află ce voise să-i spună prin „clasa-ntîi". Kiril Petrovici era un om care te certa cînd greşeai şi pe urmă, gata, nu te mai pisa de fel. În general, nu-i prea plăcea să facă morală : spunea ce avea de spus, şi atîta tot ; nu era îngîmfat, juca şah cu băieţii... Era drept şi nu-i plăceau lingăii... Şi apoi „tocea" şi el... urma cursurile Facultăţii de ştiinţe juridice.

Anton se mai învioră şi cînd îi povesti despre colegii lui. Vorbi despre unii cu căldură, cu dragoste, despre unii cu respect, iar despre alţii ironic. Mai tîrziu, Nina Pavlovna făcu cunoştinţă şi cu ei, cu Slava Dunaev şi Kostea Ermolin. Ilia Elkin se recomandă singur : tovarăşul lui Anton. Fiul ei i-l arătă şi pe Mişka Şevciuk. Dar ceea ce îi spuse despre băiatul ăsta o îngrozi.

— Eşti cumva prieten cu el ? întrebă ea, speriată.

— Cum s-ar putea, mamă ?! El e... De fapt, nici nu înţeleg ce fel de om e ! Sau se crede într-adevăr erou, sau face pe nebunul !

— Ai grijă, Tonik ! Fereşte-te de el !

Adevărul e că Nina Pavlovna fu mulţumită de Anton. Era tuns, e drept, ca atunci cînd îl văzuse pen-

tru prima dată la proces; colţurile şi cucuiele atît de proeminente pe capul lui se neteziseră parcă sau poate nu mai erau atît de bătătoare la ochi. Şi-apoi, băiatul părea mult mai liniştit. Deşi liniştea asta se transformase în reţinere, care o îngrijora atît de mult.

I-o mărturisi, îngrijorată, lui Kiril Petrovici, cînd făcură cunoştinţă. Îi spuse:

— Aş vrea să discutăm... Nina Pavlovna nu-i tăinui nici întrebarea pe care şi-o pusese primind scrisoarea lui: Ce înseamnă „nu i s-au făcut observaţii grave" ? Dar alte observaţii i s-au făcut ?

Cu acest prilej află că, dacă educatorul îi bucurase inima de mamă vorbindu-i de prima evidenţiere a fiului ei, îi ascunsese povestea cu bileţelul, precum şi faptul că Anton fusese scos din cauza asta în faţa careului, să răspundă de greşeala lui.

— Cum se poate ? se tulbură Nina Pavlovna. De ce nu mi-aţi scris nimic despre asta ? Să vedeţi ce-i fac !

— Să nu-l ameninţaţi ! o domoli Kiril Petrovici. Fără „să vedeţi ce-i fac !", căci e prea puţin probabil să aibă vreun efect asupra lui. Nu-i în firea lui Anton.

— Nu ?! făcu, nespus de curioasă, Nina Pavlovna. Dar care-i firea lui ? Vă rog, Kiril Petrovici, cum îl vedeţi dumneavoastră ?

— Îmi puneţi o întrebare prea directă — încercă să ocolească Kiril Petrovici răspunsul. Nu-l cunosc încă suficient, dar unuia dintre tovarăşii mei i s-a părut, cum să vă spun, acru ! Am avut chiar o mică discuţie cu el în privinţa asta. Cum să educi dacă n-ai încredere în om ? Şi forţa, după părerea mea, e de mai multe feluri: unii se nasc puternici, alţii devin ! Aici, la noi, se poate întîmpla să ne vină tineri molîi, slabi, oameni care nu se-ncred în propriile lor forţe, dar care se aprind tîrziu şi ard cu o flacără greu de stăpînit.

— Credeţi că şi el se va aprinde ? îl întrebă Nina Pavlovna cu nădejde în glas.

— De ce nu? Sigur! De pildă, fiul dumitale citeşte mult.

— Înainte nu-i plăcea să citească. Ştiţi, înainte nu-l interesa nimic...

— Se vede. Acum însă... am de gînd să-i încredinţez biblioteca... să fie asta sarcina lui obştească.

— Vă rog, încredinţaţi-i-o! îl rugă Nina Pavlovna. Dar, în general, cum se poartă?... Cum se poartă cu tovarăşii?

— Încearcă să se împrietenească cu ei, dar îi este încă teamă. Ce vreţi, băiatul ăsta n-a crescut în colectiv — răspunse Kiril Petrovici — şi colectivul este pentru om ceea ce era pămîntul pentru Anteu... Spuneţi-mi, ce v-a spus despre colonie, despre viaţă?

— Cînd l-am întrebat, mi-a răspuns scurt: „Cum să fie viaţa? După program".

— Program?... se miră Kirii Petrovici. Bine, dar cum v-a spus asta? Ce atitudine vi s-a părut că are faţă de program? Înţelegeţi?... Pentru că, în condiţiile noastre, respectarea programului înseamnă totul.

Şi nu erau vorbe goale! Ţinuseră de altfel un referat special în cadrul consiliului pedagogic al coloniei, în jurul acestei probleme. Programul înseamnă organizare, înseamnă ordinea exterioară a vieţii, iar ordinea aceasta reflectă structura interioară a omului, capacitatea lui de a se stăpîni, de a înţelege ceea ce-i este permis şi ceea ce nu. Oare arta de a trăi nu constă tocmai în aceasta? În autocontrol, în priceperea de a te folosi de noţiunile „permis" şi „nepermis"? Nu din nerespectarea lui izvorăsc toate greşelile? Omul îşi dă frîu liber, trece peste un lucru oprit o dată, mai trece şi a doua şi a treia oară... Aceste încălcări îl duc la infracţiuni, şi omul, ca o mătură veche, se destramă, nu mai ţine seama de nimic, crede că orice îi e permis, iar asta înseamnă descompunerea personalităţii lui. În colonie însă, el e adunat şi legat la loc. Dar acest lucru este posibil în primul rînd prin respectarea programului, prin

respectarea ordinei. Iar cînd reuşeşte să respecte programul, omul, devenit organizat şi ordonat, îşi reconsideră viaţa dezordonată din trecut. Iată ce înseamnă programul.

Kiril Petrovici n-a putut, desigur, să-i redea la fel de complet şi de exact tot ceea ce se discutase în consiliul pedagogic, însă Nina Pavlovna, care-l asculta cu atenţie, îl înţelese. Îi fu recunoscătoare pentru sfaturile lui şi îşi puse în minte ca, în discuţiile cu Anton, să se poarte mai blînd. Nu se putu însă stăpîni şi-i vorbi totuşi dur. Dar, spre marea ei mirare, Anton nu se supără, deşi nici mai expansiv nu se dovedi, iar reţinerea fiului ei continuă să-i rămînă de neînţeles.

Totul se lămuri chiar înaintea plecării Ninei Pavlovna, cînd lui Anton i se acordă o recompensă deosebită: de a se duce cu ea în oraş. Lucrul acesta fu atît de neaşteptat şi de neobişnuit pentru el: nici ziduri, nici avanzonă, nici un fel de pază... Ce-are a face că drumul e noroios, ce-are a face că cerne cu fulgi urîcioşi, care se topesc înainte de a ajunge pe pămînt, cînd totul în jurul lor e atît de plăcut, atît de impresionant: şi casele, cu coşurile lor fumegînde, şi băltoacele, şi cîinele care ţine să-ţi arate cu orice preţ că este rău, şi puţul, şi gherghinele degerate, şi ciucurii roşii din vîrful sorbilor desfrunziţi! Oamenii merg, păşesc în voie, fără a privi înapoi, fără a se sinchisi de cei cu care se întîlnesc... Libertatea! Pentru o oră măcar!

Nina Pavlovna se uita la Anton şi-l vedea cum priveşte tot, sărind peste băltoace cu bocancii lui grosolani, îmbrăcat în mantaua veche, purtată înaintea lui de un alt băiat. Privea şi tăcea. I se părea că Tonik nu-i în apele lui. Dar cînd ieşiră din sat şi o luară la vale, printre grădinile pustii, spre rîul cu apa rece, plumburie, Anton căzu brusc în genunchi în faţa mamei sale. Se aruncă drept în noroi, pe iarba ofilită, umedă, şi se lipi de genunchii ei.

— Ce-i cu tine? Ce ai? Tonik!

Nina Pavlovna îl luă de umeri şi încercă să-l ridice; dar el îi ţinea genunchii strîns îmbrăţişaţi şi, cu faţa lipită de fusta ei, îi spuse într-un geamăt:

— Mamă, dragă mamă! Iartă-mă, mamă!

— Ce ai, dragul meu? Băiatul meu! Scumpul meu! Nu te mai chinui atîta! Nu trebuie!

— N-am uitat! N-am uitat nimic! continuă Anton cu glas surd. N-am uitat cum ai stat în faţa mea în genunchi, atunci! Ai vrut să mă reţii, să mă opreşti, dar eu... n-am să-mi iert niciodată, niciodată!

— Pentru ce spui asta? Pentru ce? Tonik! Ridică-te! Nu e bine ce faci! Scoală-te! Să discutăm în linişte! Ce-a fost, a fost! Acum să privim spre viitor. Totul va fi bine, Tonik! Va fi, nu-i aşa?

— Va fi, mamă! Va fi!

Băiatul ridică privirea şi, uitîndu-se drept în ochii mamei sale, văzu două lacrimi grele lunecîndu-i pe obraji şi se lipi cu şi mai multă ardoare de genunchii ei. Nina Pavlovna înţelese: era fericită. Zîmbea fără să-şi simtă lacrimile care i se scurgeau mereu pe obraji în jos, spre pămînt, spre noroi, lunecînd pe mantaua lui soioasă.

Ajunseră apoi în oraş, se duseră la cinematograf, mîncară la o cantină-restaurant, băură ceai cu prăjituri şi discutară cîte-n lună şi-n soare. Nina Pavlovna îi povesti cîte ceva despre viaţa ei actuală, despre munca pe care o ducea în cadrul miliţiei şi despre Iakov Borisovici, despre îndoielile şi gîndurile sale cele mai tainice.

— Poate că mă vei condamna, Tonik, dar poate că te vei gîndi şi nu mă vei condamna... Numai că eu... da... am greşit în viaţă, Tonik!

— Lasă-l, mamă! Pleacă! Ce nevoie ai tu de el? Pleacă!

Uşor de zis, dar ce greu de realizat! Şi totuşi, ce bine era că fiul ei ajunsese să-i dea sfaturi! Într-adevăr, oare nu aceasta fusese ziua cea mai fericită din viaţa lor?

In colonie începu serbarea. Părinții, adunați toți laolaltă, intrară în zonă o dată cu directorul coloniei, căruia, probabil, îi făcu plăcere, ca o gazdă bună și primitoare, să le arate școala, atelierele, cantina și dormitoarele. Iar părinții îl ascultară, se uitară pe sub pături, în noptiere, se opriră în fața gazetelor de perete și discutară cu elevii de serviciu.

— Credeam că zac în cazemate, și cînd colo... — zise femeia care venise cu Nina Pavlovna, dînd din cap. Cînd oi povesti asta acasă, n-o să mă creadă. Că la noi acasă, podelele nu sînt vopsite...

E drept că într-unul din dormitoare avu loc un mic incident: într-o noptieră, curată pe dinafară și acoperită cu un șervețel, găsiră două mucuri de țigară. Maxim Kuzmici se întunecă, ochii îi scăpărară de supărare și îl întrebă cu glas aspru pe elevul de serviciu:

— A cui e noptiera? Elevul de serviciu se fîstîci, dar directorul întrebă și mai stăruitor: Te-am întrebat a cui e noptiera!

— A lui Kostanci — bîigui elevul.

— Kostanci? zise șeful. Să facă imediat curățenie!

Un simplu noruleț, care umbrise o zi însorită... Maxim Kuzmici trecu mai departe, plin de viață, vioi, ca o flacără. Bărbații, de altfel, îl porecliseră „Ogoniok“ [1]. Arătă totul, povesti totul, răspunse la toate întrebările: vorbi și despre program, și despre mîncare, și despre ateliere, și despre suma alocată întreținerii fiecărui elev. Se vedea că totul îi era apropiat și drag. Le arătă mîndru atelierele. De fapt, o întreagă uzină care dădea produse în valoare de cinci milioane ruble...

— Producem, de exemplu, stații de benzină mobile pentru alimentarea tractoarelor în timpul muncilor

[1] Flăcăruie (n.t.).

agricole. Priviți!... Iată o stație gata, în prezent aflată în probă.

În fața oaspeților, rezervorul de sticlă se umple cu combustibil, ca tot în fața lor să se golească.

— Aici producem bormașini mici — spuse el, intrînd într-un alt atelier — necesare școlilor în vederea politehnizării. Sînt mici, precum vedeți, dar comode. Apoi își sui oaspeții la etajul întîi: Aici funcționează primul ciclu de învățămînt — atelierele. Acolo ați văzut producția noastră, aici însușirea practicii! Vedeți locurile de muncă... Menghine, scule... iar aici cele mai bune dintre lucrările elevilor noștri.

Și pe un panou special, vizitatorii deslușiră luciul cornierelor, al ciocanelor și al cleștilor noi, precum și al altor obiecte făcute de băieți.

Cu cîtă mîndrie le vorbi el cînd îi conduse la club și străbătură încăperile care aveau să adăpostească activitatea diferitelor cercuri, apoi foaierul mare, cu fotolii moi, și sala de spectacol.

— Aici, de mult, înainte de revoluție, a fost o mînăstire, apoi un depozit, apoi încă ceva, iar în timpul războiului totul a fost distrus. Acum însă... Și cu un gest larg, de gazdă primitoare, Maxim Kuzmici își roti brațul, spunînd: Șase sute de locuri!

Era, poate, cam copilăros, îi era poate prea luminoasă fericirea și prea vizibilă mulțumirea. Dar bucuria lui îi cuprinsese pe toți în ziua aceea: și pe Anton, care se instală cu grupa la locurile rezervate lor, și pe ceilalți tineri, și pe lucrătorii coloniei veniți cu familiile la dubla sărbătoare: inaugurarea clubului și bilanțul întrecerilor.

Totul era festiv: și sala plină de oameni zgomotoși, și tăcerea care se lăsă o dată cu venirea lui Maxim Kuzmici, la fel de vioi și de iute ca și pînă atunci, dar solemn în același timp, în uniformă de gală cenușie-deschisă, cu decorații, cu chipiul lui brodat cu aur și cu șnur de aur la cozoroc, și comanda generală: „Drepți!", și raportul rostit cu voce tare de ofițerul de serviciu. Apoi o comandă nouă:

— Pentru onor!

Toate privirile se ațintiră spre mijlocul sălii, orchestra începu să cînte, din foaier intră, străbătînd toată sala în pas de defilare, garda de onoare, cu steagul coloniei. După ei urmară purtătorii steagului de fruntaș și ai stegulețului de fruntaș pe atelierele de producție. Tot așa, cu gardă de onoare, steagurile fură așezate în spatele prezidiului, apoi începu ședința. O ședință ca oricare alta, cu raport și discuții. Ninei Pavlovna însă i se păru cu totul deosebită: înflăcărată, plină de un suflu lăuntric. Uitase că participa la o ședință a unor tineri care, în afara zidurilor coloniei, erau denumiți — și pe drept cuvînt — infractori. Se simțea adînc mișcată și, cînd își aduse aminte, vru să-i spună ceva femeii cu care venise și care se nimerise să stea lîngă ea, dar văzu că și femeia își șterge lacrimile, privind cu luare-aminte scena și sala, după care din nou își șterge ochii cu batista mototolită.

Pe scenă, maiorul Lagutin, adjunctul directorului coloniei, dădea citire ordinului privind rezultatele întrecerii, conform căruia grupa a cincea cucerise steagul de la grupa întîi. Nina Pavlovna remarcă printre altele că grupa a noua, din care făcea parte și Anton, se afla undeva departe, lîngă grupele codașe. Maiorul vorbi despre atelierul de strungărie, despre comandanții și elevii evidențiați, care primeau fie o carte, fie un mic premiu în bani, fie o evidențiere consemnată în dosarul personal, fie ridicarea unor sancțiuni anterioare. Cum își auzea numele, cel evidențiat trecea pe scenă și directorul îi strîngea mîna, apoi elevul se întorcea la locul său, în sală, în aplauzele înflăcărate ale întregii asistențe.

Discuțiile... Printre alții luă cuvîntul și secretarul comitetului raional. Le vorbi despre ceea ce se petrece în țară și în lume. După aceea se ridică președintele unui colhoz, care puse pe masă o armonică, darul colectiviștilor pentru ajutorul primit la recoltare... Vorbi și un ofițer tînăr...

— Dragi tovarăși — spuse solemn directorul coloniei. Am înmînat azi steagul nostru de fruntaș pe

colonie grupei a cincea, care a ieșit învingătoare în întreceri. Vă întreb însă: știți dumneavoastră care este povestea acestui steag? L-am primit mai demult, pe vremea cînd colonia noastră de-abia fusese întemeiată, cînd nu aveam nici flori, nici ateliere, nici club, nici măcar o școală adevărată! Pe atunci, steagul a fost acordat brigăzii — în perioada aceea, la noi erau brigăzi — al cărei șef se numea Boris Travkin, și de atunci a trecut din mînă în mînă. Boris Travkin se află astăzi printre noi. El, unul dintre primii noștri elevi și comandanți, este azi ofițer al Armatei Sovietice. Are cuvîntul Boris Travkin!

Tînărul locotenent așteptă îndelung la tribună să se potolească cei din sală.

— Da, sînt ofițer al Armatei Sovietice — spuse el, cînd lumea se domoli — și dacă va fi nevoie, dacă va veni o clipă în care să mi se spună: „Du-te și apără-ți patria!", mă voi duce și o voi apăra! Pentru că patria a făcut din mine om! Pentru că partidul a făcut din mine om! Tăcu. I se tăiase răsuflarea de emoție. Sta mut, respirînd adînc, și se uita la sala amuțită și ea, la sala care aștepta încordată. În ochii tuturor se citea nerăbdarea. Cu puteri noi, dar stăpînindu-se, vorbitorul făcu o scurtă incursiune în trecutul său: Eu, ce eram eu pe atunci? O haimana, un huligan și un hoț! Colonia m-a făcut om! Cînd am înțeles totul, cînd s-a aprins în mine scînteia, mi-am jurat să-mi plătesc datoria față de patrie și, la nevoie, s-o plătesc cu viața mea. Cînd am vrut să intru în școala militară și cînd, pe bună dreptate, am fost refuzat, directorul și educatorul nostru Maxim Kuzmici mi-a dat, în calitatea lui de membru de partid, mie, fost vagabond, huligan și hoț, o caracterizare, și nu l-am făcut și nici nu-l voi face vreodată de rușine! Sînt fericit să vă pot spune aici, căci pentru asta am venit, să-i pot spune lui și să vă pot spune și vouă că am intrat în rîndurile în care se află și el, în rîndurile partidului comunist!

Intreaga asistență se ridică în picioare și începu să aplaude. Nimeni nu voia să se așeze, toți aplaudau frenetic, neîncetat.

Maxim Kuzmici ridică ședința, răsună imnul, apoi un marș. Se dădu din nou onorul la steag și flamurile fură din nou purtate prin toată sala. Urmă o pauză, după care avea să înceapă programul artistic. Nina Pavlovna se aplecă spre vecina ei, vrînd să discute cu ea, cînd o întrerupse un strigăt plin de nerăbdare:

— Mamă, mamă, știi? A fost în grupa noastră!

— Cine?

— Travkin!... Ofițerul care a vorbit. Mi-a povestit despre el Kiril Petrovici cînd am venit aici. Avem și portretul lui atîrnat la noi, pe perete!

— Bravo! Dar lasă-l acum pe Travkin — îl întrerupse Nina Pavlovna — și spune-mi mai bine cum se face că grupa a noua, adică grupa voastră, se găsește pe locul al paisprezecelea?

— Lasă asta, mamă! șopti Anton, nemulțumit.

— De ce să las? Mi-a fost rușine! Băieții aceia au primit steagurile... Dar ce, voi sînteți mai prejos ca ei? O zi solemnă, iar voi să căscați ochii și să aplaudați succesele altora?!

— Ce vrei, mamă? Doar nu sînt singur!

— Dar tu?... Alții au primit daruri, dar tu? Tu de ce n-ai primit nimic? De ce n-ai fost evidențiat?

— Păi eu sînt nou...

— Ce-are a face că ești nou sau vechi? Nu-i totuna? Ia să fi avut pentru ce, să vezi cum te-ar fi evidențiat!

Anton se întristă. Se bucură însă cînd Nina Pavlovna, după ce-i spuse tot ce avea de spus, ieși cu el în foaier și acolo dădură peste Travkin, înconjurat de o mulțime de băieți. Bineînțeles, se apropie și Anton de ei, urmat de Nina Pavlovna. Imbrăcat într-o uniformă nouă, de locotenent, Travkin era numai prospețime și vigoare. Simțea privirile băieților ațintite asupra lui, le asculta atent întrebările și le răspundea imediat.

— Principalul, băieți, e să vă țineți tari! Cît mai tari! Nu plecați urechea la cei ce vă șușotesc tot felul de bazaconii! Nu vă pierdeți cu firea! Credeți că eu am fost altfel? Aș! La fel am fost și eu! Și eu am ajuns aici cu alți băieți, și pe drum ne-am vorbit să nu intrăm în zonă, și dacă intrăm, să răsturnăm totul cu susul în jos! Numai că, la sosire, n-am avut ce răsturna, că nu erau aici decît pereții goi! Atunci am început să ne gospodărim... să cărăm paturi...

— Nu te lăuda prea mult, că și tu mi-ai fost o poamă bună! se auzi deodată vocea lui Maxim Kuzmici. Întorcînd capul spre el, băieții îi făcură loc să treacă. Glumesc, glumesc! zîmbi Maxim Kuzmici.

— Da' de ce? Nu glumiți de loc! rîse Travkin. La început am fost elev numai cu numele! De-ați ști cîte porcării am acoperit! Că, slavă Domnului, erau de toate! Apoi m-am răzgîndit... Pentru că m-am întrebat: „Eu, cînd o să fiu iar liber, cum o să trăiesc?" Că de trăit, trebuie să trăiești! Și din ceasul acela m-am scuturat de haimanalele care roiau în jurul meu!

— Mai ții minte cum s-au ridicat împotriva ta? Îl mai ții minte pe Șurka Stroev?

— Cum să nu! M-a amenințat cu cuțitul... „Tu, parte de viață lungă, n-o să ai!" zicea el și, drept să vă spun, o cam băgasem pe mînecă... Mi-aduc aminte că am fugit la corpul de gardă, unde era paza. Dumneavoastră, Maxim Kuzmici, ați venit atunci și mi-ați spus: „Nu, Boris! Du-te și nu-ți fie frică! Trebuie să stoarcem puroiul ăsta din rană! Să-l stoarcem pînă la ultimul strop!"

— Și te-ai dus... Nu te-ai speriat. Da, era un moment critic... Dar au învins forțele binelui și treaba a început să meargă!

Maxim Kuzmici plecă, lăsîndu-l pe Travkin cu băieții care-l înconjurau. Mai discutară între ei un timp. Apoi se auzi soneria; publicul începu să se îndrepte spre sala de spectacol, cînd deodată răsună glasul lui Mișka Șevciuk:

— Cum ai ajuns în colonie? Ce-ai făcut?

Travkin se întoarse spre el și, observîndu-i privirile îndrăznețe, zîmbi:

— De ce întrebi? Te interesează mult asta?

— Apoi, vezi bine!

— Cum să-ți spun? îi răspunse Travkin, privindu-l drept în ochi. Cred că tu știi mai bine decît mine! Fiindcă n-am gîndit cu capul! Ai înțeles?

— Mai mult de-o grămadă! îi răspunse Mișka în doi peri.

— Știi ceva? Hai, mai bine, la spectacol! De discutat, vom discuta mîine. Bine? Cum te cheamă?

— Oreșkin. Efim Oreșkin — minți Mișka.

— Bine, Efim! Vorbim mîine. Din ce grupă ești?

— Întîi!

Anton se cutremură: „Minte! Iar minte! Minte mereu... Pentru ce?"

Vru să i-o spună lui Travkin, dar sună a doua oară și toată lumea intră în sală.

Spectacolul era inegal: unele părți erau mai bune, altele mai slabe. Un lucru însă se vădea limpede: că băieții munciseră cu sîrguință. Cîntară, dansară și recitară din toată inima, spectatorii îi aplaudară și ei din toată inima, așa că totul a fost cît se poate de bine.

Asistența fu impresionată în special de un cîntec nou, pregătit de cor anume pentru această zi festivă:

Răsună comanda: mă cheamă la muncă!
Am pas hotărît și voință de fier —
Să nu plîngă mama, ce-mi suferă încă
De cîte-a-ndurat pînă ieri.

Acuma și mama va fi mulțumită,
Prietenii mîndri, iar eu — fericit!
E norma de toți depășită —
Mă-ntrec cu brigada întîia,-ndrăcit!

Se termină ziua de lucru cu bine,
Mai-marii, ieșind, mi-au zîmbit...

Vor scrie măicuței, vorbind despre mine,
Spunîndu-i ce bine-am muncit.

Nu plînge, măicuță, și timpul zorește
Spre clipa-ntîlnirii, iar eu
Promit să fiu bun, să mă port bărbățește,
Să-ți fiu alinarea mereu.

Nu-s încă pe forțele mele stăpîn,
Mai am încă mult de-nvățat,
Dar inimă-n tot ce voi face-am să pun
Și sper să fiu chiar lăudat.

Nina Pavlovna a plîns tot timpul cît a durat cîntecul. Iar vecina ei, mișcată pînă-n adîncul inimii, zise:

— Iată ce înseamnă Puterea sovietică!

După spectacol, Nina Pavlovna porni spre casă împreună cu Nikodim Ignatievici și Raiușa, gazdele sale, și cît ținu drumul, numai despre cele văzute au discutat. Nina Pavlovna vru să știe după ce criterii fusese desemnat cîștigătorul întrecerii și de ce, de pildă, grupa a noua era penultima. O supăra faptul că grupa fiului ei era codașă.

— De ce? Fiindcă băieții nu s-au apucat de treabă ca lumea! îi răspunse scurt Nikodim Ignatievici.

— Cum adică „nu s-au apucat"? stărui Nina Pavlovna.

— Exact așa cum am spus! Fără băieți, nu se poate face nimic. Unul a înjurat, altul a făcut ce-a făcut și s-a îmbătat, altul... Iată, să-l luăm, de exemplu, pe fiul dumneavoastră: mi-a întîrziat într-una din zile la lucru. Cine știe pe unde-o fi umblat?! Dar fiecare greșeală înseamnă un punct scăzut! Așa că, pînă la urmă, dacă adaugi fir de praf lîngă fir de praf, strîngi o mînă de gunoi! De înțeles n-o înțeleg însă toți dintr-o dată. Dar va veni timpul și se va da și el pe brazdă!

— Credeți?... se învioră Nina Pavlovna. Uite, mă gîndesc la Travkin... Credeți că e într-adevăr posibil ca omul să se schimbe, să se schimbe complet?

— De ce nu? De ce să nu se poată face om dintr-un om? zise meșterul, posomorît, dar era limpede că tonul lui ascundea cu totul altceva, ceva viu, plin de căldură. Ce-a fost cu fiul dumneavoastră?

Și Nina Pavlovna vorbi, poate că pentru prima oară, liniștită și cu toate amănuntele, despre ceea ce se întîmplase cu Anton.

— Nu vă pierdeți firea! rosti Nikodim Ignatievici, după ce sfîrși ea. Băieții sînt la vîrsta cînd pot fi întorși în orice direcție. Numai să ai de ce să te-agăți! Dacă și adulții... Te uiți la ei, niște pramatii de nu le deslușești chipul de om! Dar dacă dai jos stratul de gunoi... Fiecare suflet are scînteia lui, oricît de josnic, de murdar ar fi!

— Fiecare? întrebă Nina Pavlovna. Dar oameni sfîrșiți nu există?

— Nu știu — se feri Nikodim Ignatievici să răspundă direct.

Cînd ajunseră acasă, Raiușa aprinse samovarul și pregăti masa. Făcu niște cartofi prăjiți, aduse și o cană cu lapte, scoase și Nina Pavlovna niște mezeluri, brînză și conserve și se așezară să mănînce împreună, prietenește, vorbind între ei de la suflet la suflet. Nina Pavlovna află cu acest prilej că și Nikodim Ignatievici fusese condamnat și că, după eliberare, mult timp nu-și putuse găsi de lucru. Oriunde se dusese, simțise că oamenii îl privesc lung, bănuitor. Asta, pînă se angajase la colonie.

— Aici am întîlnit-o pe Raisa și totul mi s-a luminat în cale! spuse el și, în ochii pironiți asupra femeii de lîngă samovar, se aprinse o scînteie. Da, sîngeram din toate rănile. Aveam părinți, și tată și mamă, și totul părea în regulă, dar trebuie să existe cineva care să privească și prin ușile închise, să vadă ce se petrece în casă... N-are rost să mai vorbesc de trecut, numai că eu n-am avut parte nici de dragoste, nici de mîngîiere părintească! Mie nimeni nu mi-a

cumpărat jucării sau patine. Apoi am cunoscut tot felul de femei, și inima mea s-a deprins să se lipsească de dragoste. De ea însă, cît timp am vorbit amîndoi, nu m-am atins nici cu un deget! Ea mi-a spus prima că îi sînt drag!

— De-aia ți-am spus, că nu m-ai atins! Nu știți cum sînt bărbații? Golani! intră în vorbă și Raiușa.

— Parcă am fost cuprins de friguri! N-am închis ochii toată noaptea! Cine-mi vorbise mie în felul ăsta pînă atunci? Nimeni!

Și Nikodim Ignatievici a privit din nou, blînd, cald, pe Raiușa lui. Dar femeia făcu pe supărata:

— Lasă! Ce să mai vorbim despre asta? Trăim și gata!

Nina Pavlovna observă că Nikodim Ignatievici era cu totul alt om decît i se păruse la început, că asprimea lui nu era asprime, ci încordare. Încordarea omului care are de lămurit o problemă grea, dureroasă: stîrpirea elementului infracțional.

— Începusem să mă gîndesc la asta încă de cînd eram în lagăr — zise Nikodim Ignatievici, și cuta care-i brăzda fruntea între sprîncene se adînci și mai mult. Vorbeați de Travkin și vă întrebați dacă omul se poate transforma într-atîta... Vreți să vă spun o poveste despre unul care și-a trăit mai toată viața în închisori?

— Trebuie să fie ceva îngrozitor... — se cutremură Nina Pavlovna.

— Lasă, omule, nu-i mai împuia capul tovarășei... — zise din nou Raiușa și, întorcîndu-se către Nina Pavlovna, adăugă: Are ca o așchie în inimă! I-a fost dat să sufere mult, așa că, iertați-l și dumneavoastră! Stă seara și scrie... Ar trebui să se odihnească, dar el scrie...

— De-asta scriu! făcu Nikodim Ignatievici, tot mai înfierbîntat. Am suferit mult, am văzut tot soiul de fiare și le cunosc toate năravurile... și pentru că și pe Maxim Kuzmici îl interesează, îi povestesc și lui... Vreau să scriu și acolo unde trebuie... Iată! Priviți! și meșterul luă de pe raft un teanc de caiete de școală,

albastre, cu tabla înmulțirii pe copertă: Scrie aici despre felul în care tot soiul de „mutre" și de bandiți țin de gît, prin legile lor, oameni pierduți... Asta scriu. Poate că am să scriu despre ceea ce am văzut, să se știe... Nu putem lua tot răul cu noi în comunism!

— Lasă, Dima, lasă! îl întrerupse, hotărît de astă dată, Raiușa. Las-o pe tovarășa să se odihnească! Du-te și te plimbă! Plimbă-te!

Nikodim Ignatievici, cu o mișcare bruscă, își puse la loc teancul de caiete albastre cu tabla înmulțirii pe coperte, și ieși afară să fumeze, să respire în liniște aerul curat. Iar în urma lui, Raiușa îi făcu Ninei Pavlovna patul. Dar ce greu adormi Nina Pavlovna în noaptea aceea! Se gîndea la acest bărbat, aspru la prima vedere, fost infractor și el, care voia să scrie „acolo unde trebuie" despre căile care se impun a fi folosite pentru a se ajunge la stîrpirea elementului infracțional, și își aduse deodată aminte de cuvintele scăpate de vecina ei: „Iată ce înseamnă Puterea sovietică!"

18

Maxim Kuzmici nu avusese de gînd nici să-i epateze și nici să arunce praf în ochii părinților, dar, cum era și firesc, dorise ca ei să găsească totul în cea mai perfectă ordine. Numai că într-o noptieră văzuse niște mucuri de țigară! Și încă în a cui noptieră?! A comandantului grupei! În raportul ținut cu ocazia bilanțului arătase că grupa a noua a rămas în urmă. Imediat după sărbători, convocă la dînsul întreaga grupă:

— Sînteți elevi în clasa a zecea! Voi ar trebui să fiți exemplu, fala coloniei! Dar voi... Se uită la băieții care umpleau cabinetul și care ședeau cu cape-

tele plecate. Drepți și ochii sus! comandă el deodată, folosind tonul cu care știa să vorbească la nevoie și care nu admitea nici un fel de comentariu. Și după ce se uită în ochii fiecăruia, continuă: Cînd am trecut prin dormitoare, al vostru era cel mai neîngrijit. Șervețelele de pe noptiere erau murdare.

— Dacă nu ni le-a luat la spălat! șopti Kostanci.

— N-ai voie să mă întrerupi! îl puse la punct Maxim Kuzmici, cu același ton hotărît. „Nu ni le-a luat la spălat!" Dar cîntecul? Mă întîlnesc cu grupa voastră... Merge fără cîntec. De ce? Fiindcă plouă afară? Careul și cîntecul sînt obligatorii, indiferent de starea vremii! Dar aspectul exterior! Ridică-te! Kostanci se ridică, mutîndu-și greutatea trupului de pe un picior pe altul. Drepți! Și Maxim Kuzmici îl privi cercetător. De ce nu ești încheiat la nasturii de sus? Știi să găsești motive... Mai bine te-ai fi uitat în noptiera ta! Elev! Comandant! Kiril Petrovici — se adresă el căpitanului Șukailo, care era de față. La următoarea ședință a grupei veți trece pe ordinea de zi activitatea comandantului!

— Am înțeles! făcu educatorul, ridicîndu-se.

— Și, în general... toată grupa! Ce-i asta? Vi s-a suit la cap?! „Sîntem într-a zecea!" Aduceți-vă aminte ce clasă a zecea am avut anul trecut! Au luat două medalii de aur și trei de argint! Nu mai sînteți exigenți cu voi înșivă! Rămîneți în urmă, sînteți dezorientați... Aș putea să mă amestec în viața voastră, dîndu-vă ordine, căci am dreptul și posibilitatea s-o fac. Dar nu vreau! Sper că veți ști să vă orientați just și să găsiți singuri metodele, ca să însănătoșiți atmosfera la voi. Veți reuși?

— Vom reuși! răspunseră ici-colo cîteva voci răzlețe.

— Nu cred! continuă Maxim Kuzmici, cu același ton hotărît, care nu admitea contraziceri.

— Vom reuși! se auziră de astă dată ceva mai multe glasuri.

Dar Maxim Kuzmici spuse și de astă dată:

— Nu cred!

— Vom reuși! strigară atunci toți cei douăzeci și cinci de membri ai grupei.

Și Maxim Kuzmici spuse mulțumit:

— Acum e cu totul altceva!

„Acum e cu totul altceva" — își zise și Anton, cînd grupa trecu în coloană la locul său.

Pentru el, zilele atît de scurte și de pline de evenimente ale sărbătorilor, ale solemnităților și ale vizitei mamei sale trecuseră repede, ca într-un basm. Avea impresia că acele zile refăcuseră legătura dintre viața dinainte de proces și viața ce urmase apoi. Acum procesul rămăsese doar un episod. Un episod greu, groaznic, dar totuși un episod al unei vieți unitare, continue. Și mama fusese aceea care înnodase firul, care sudase cele două jumătăți disparate.

De aceea îi părea rău, foarte rău că o necăjise. Kiril Petrovici nu-i ascunsese nimic: nici povestea cu bilețelul, nici întîrzierea de la lucru, nici alte greșeli fie cît de mici. Anton nu voia să-și mai aducă aminte de ele, mai ales după plimbarea aceea atît de frumoasă din oraș și după jurămîntul lui rostit în genunchi, că totul va fi bine, va fi, va fi neapărat! Mama îl crezuse, dar îl dojenise pentru toate greșelile și-l învinuise pentru faptul că grupa lui era codașă.

Simțea că se petrece ceva într-adevăr important și neobișnuit. O simțea și în chemarea lui Maxim Kuzmici, și în discuția care avusese loc, și în felul blînd în care Kiril Petrovici spusese „Am înțeles", și în purtarea lui Kostanci, și în concluzia finală de a fi discutată activitatea comandantului. Pentru el era ceva nou și în faptul că, intrînd în dormitor, băieții începură să facă gălăgie, să vorbească, să discute aprins. Dintr-o dată, Kostanci se dovedi a nu fi chiar atît de crunt ca înainte. Încercă chiar să se justifice.

— Da' ce, eu sînt de vină? Cu mucurile, e clar! Mucurile sînt ale mele! Da' ce, punctele le-am pierdut pentru mucurile mele?

Căutînd să-și păstreze tonul autoritar, de „comandă", vru să arunce vina ba pe unul, ba pe altul. Dar băieții nu-l lăsară să vorbească și-l potopiră cu

întrebările: „De ce ai admis așa ceva?“ „De ce ai făcut cutare lucru și n-ai făcut cutare lucru?“

A doua zi, Kostanci își ținu raportul în fața grupei. Îl întocmise în așa fel, ca să nu spună nimic de prisos, să nu jignească pe nimeni și loviturile, pe care știa că avea să le primească, să poată fi ori înlăturate, ori atenuate. Vorbi despre greșelile lui și despre munca nesatisfăcătoare a grupei, dar în așa fel ca să nu-și ridice băieții împotriva sa. Lui Anton, raportul nu-i plăcu. Mai ales cînd, scăpat din vălmășagul întrebărilor, Kostanci repetă, aproape cuvînt cu cuvînt, cele rostite în ajun de Maxim Kuzmici:

— Ne sînt deschise căile vieții, drum larg, drept. Fiți deci pildă de comportare pentru toată colonia, fiți inițiatorii a tot ce e bun! Aceasta e sarcina noastră de luptă, sarcină nobilă pe care sîntem obligați s-o îndeplinim!

Anton ascultase atent raportul, dar fusese în același timp atent și la starea de spirit a băieților.

Incetul cu încetul, băieții începură să pună întrebări, întîi prudent, apoi tot mai direct și mai critic:

— Ce părere ai de ordinea care domnește în grupă?

— De ce n-ai pomenit de faptul că se fumează în dormitor?

Era o lovitură directă la adresa lui Kostanci, întrucît toată lumea știa că în dormitor își permiteau să fumeze numai comandantul și ai lui. Kostanci însă evită să dea un răspuns limpede: „Nu știu ce face sanitarul grupei“... Dar asta atrase după sine o grindină de întrebări:

— „Ce face sanitarul?“ sări de la locul său Vehov. Dar cînd ți-am spus, ai dat doar din mîini... Ziceai că n-are importanță...

— De ce nu face toată lumea gimnastică dimineața?

— In general, cu unii ești prea sever, iar cînd e vorba de alții, ai orbul găinilor!

— Are favoriți!

O grea învinuire, foarte grea: favoriți!

— De ce întîrzii în pat dimineaţa ? îl întrebă responsabilul de dormitor, Drozdov. De ce îţi alegi rufăria ? Cînd am schimbat aşternutul, nu ţi-a plăcut cearşaful pentru că avea o pată şi mi-ai răscolit şase cearşafuri pînă să-ţi alegi unul ! L-ai luat pe cel mai alb. Ce, tu nu poţi să dormi pe unul pătat, dar altul poate ?

Altă învinuire grea, foarte grea : nedreptatea. Dar se ridică Elkin şi, printr-o singură întrebare, făcu să se năruiască învinuirea adusă :

— Da' tu de ce ţi-ai luat o pătură nouă ? Asta se poate ?

Drozdov, ruşinat, se fîstîci. Într-adevăr, printr-o şmecherie obţinuse o pătură nouă, bună. Cînd vrei să lupţi împotriva unui neadevăr, trebuie să fii pur ca cleştarul...

— Dar ce, or fi chiar toate rele aici la noi ? spuse iar Elkin, şi Kostanci îl privi cu recunoştinţă.

Kiril Petrovici ciuli urechile. Observă privirea lui Kostanci, ghici încordarea de pe faţa lui Slava Dunaev şi-l văzu strîngînd desperat din fălci. Da. În şedinţa asta luptau două tabere...

— Dunaev vrea, pare-mi-se, să spună ceva ! rosti calm educatorul.

Slava se ridică, îşi netezi cămaşa şi, întorcîndu-se pe jumătate spre Elkin, zise :

— Nimeni n-a spus că la noi toate treburile merg prost. Dar avem oare dreptul să trecem cu vederea ce e rău ? De ce să muşamalizăm greşelile şi să sărim în apărarea comandantului ?

— Ia nu-ţi mai încheia şi tu socotelile ! strigă Muraşov, ascuns în spatele cuiva.

— Ce socoteli ? făcu Dunaev, întorcîndu-se brusc spre el. Tu nici nu erai în grupă cînd Oleg şi cu mine ne-am împrietenit. E adevărat ? spuse el, uitîndu-se spre Kostanci. Tot eu am fost cel care l-am propus comandant şi nu am de încheiat cu el nici un fel de socoteli ! Sînt vinovat însă de faptul că n-am ridicat problema lui mai devreme ! Credeam că va înţelege

și se va îndrepta. Nouă nu ne trebuie comandant care să se transforme într-un fel de țar!

— Poate că mă faci și codoș! zîmbi mînzește Kostanci.

— De la tine la codoș mai e cale lungă! De altfel, cu toate că vrei, nu te lăsăm noi să devii codoș!

— Cum asta „vreau"? De ce „vreau"? se înfierbîntă Kostanci.

Dunaev îi răspunse însă cu aceeași voce calmă și hotărîtă:

— Cînd elevii de serviciu îți bagă mai mult unt în cașă, asta ce-o fi însemnînd?

— Cînd? Cine? întrebă tot mai agitat Kostanci.

Dunaev însă nu se pierdu cu firea, ci-l opri cu un gest, întocmai cum făcuse și Maxim Kuzmici:

— Nu-i nimic! Să vorbească băieții!... Cum de nu ți-o fi rămas în gît untul acela?... Comandant, comandant, dar ai mîncat porția altuia! Dunaev încheie pe un ton aspru; buzele i se schimonosiseră de încordare. Se așeză, dar se ridică imediat din nou și adăugă: Pînă și elevii de serviciu ți-i alegi: unii muncesc de se spetesc, alții umblă cu „periuța" și cu „lingurița"... De ce pe Șelestov îl pui ba la toaletă, ba la spălător, ba la curățat cartofii la bucătărie? N-ai discutat niciodată cu el tovărășește, dar de țipat la el ai țipat și chiar l-ai silit să-ți facă patul! Ce înseamnă asta, după tine?

— Ce tot te-ntinzi să-ți aperi prietenul? strigă Senka Ventel. Șelestov, Șelestov... Voi care stați alături în dormitor și călcați regulile! Conform programului, ar trebui să dormiți, dar voi stați și trăncăniți! Cînd v-a făcut comandantul observație, ați sărit cu gura la el... N-ați vrut să vă potoliți pînă n-a intrat supraveghetorul. Ce? Sau n-a fost așa? Cîte puncte am pierdut din cauza asta?

— Ar trebui despărțiți! Cine știe, poate au format vreo gașcă! bombăni din spatele cuiva Murașov.

Indignat, Dunaev se sculă din nou, dar Kiril Petrovici îl opri.

— Dar Şelestov de ce tace? întrebă el, aruncîndu-i lui Anton o privire.

Anton însă se fîstîci şi-şi trase capul între umeri.

19

Ascultase tot ce se discutase în şedinţă şi confruntase totul cu experienţa sa, care, deşi nu prea mare, avea totuşi importanţa ei. Băgase de seamă şi pînă atunci că în grupa lor nu toate mergeau ca pe roate, dar la început nu văzuse în asta decît neînţelegeri neînsemnate şi întîmplătoare. Abia acum îşi dădu seama că lucrurile erau mult mai complicate.

Pricepea de ce Kostanci voise să muşamalizeze şi povestea cu bileţelul, şi multe altele. Îşi aduse aminte ce-i povestise Elkin despre pachet şi de aluzia lui c-ar trebui să-i dea ceva şi comandantului. Îşi aduse aminte de toate şi înţelese tot ce spunea Dunaev. Kostanci, într-adevăr, avea în el sămînţă de codoş. Putea ajunge ca individul despre care îi vorbise cîndva Mişka Şevciuk...

Încetul cu încetul se lămuri că nu toate erau în regulă în grupa lor. Băieţii se împărţiseră în două tabere, care se luau mereu la harţă. O dată cu scăpările şi abaterile mărunte ce puteau fi uşor îndreptate din mers, treptat-treptat ieşiră la iveală abuzuri grave, evidente, şi cînd ieşiră la iveală, Anton observă că Kiril Petrovici se întunecă la faţă. Educatorul propuse demiterea lui Kostanci din funcţia de comandant, şi asta pentru Anton fu ceva cu totul neaşteptat, întrucît auzise de la băieţi că ar fi fost favoritul lui.

Ar fi vrut să ia şi el cuvîntul, dar nu avu destul curaj. Cînd Kiril Petrovici încercase să-l facă să vorbească, se speriase. De ce? Nici el nu ştia! Pe urmă însă, la culcare, Anton îi povesti lui Slava şi despre

Elkin, și despre aluzia lui la mită, și despre pachet și își împărtășește toate gîndurile și părerile sale.

— Dar la ședință de ce mi-ai tăcut? întrebă Slava. Nici mie nu mi-ai spus pînă acum nimic. De ce?

— De ce?... Nici eu nu știu... Credeam că așa trebuie...

— Ce „trebuie"? Să dai mită? Să sileşti pe alții să-ți facă patul? Să-i asupreşti pe băieți? Să fugi de muncă și să comanzi? Asta ar fi bine, după tine?

— Nu, nu pune problema așa! N-am spus asta — bîigui Anton.

— Cum n-ai spus? continuă să-l descoasă Dunaev. Nu vezi că nu știi ce vorbești! Trebuie, nu trebuie... Nu spui ceea ce gîndești. Asta, fiindcă te doare-n cot de grupă! Da! Parcă ai trăi, și n-ai trăi în colectiv! Ca și cum ai fi străin de toate! Străin!

— De ce străin? se supără Anton. Fac tot ce mi se cere și, la urma urmelor... și eu trebuie să trăiesc!

— Cum asta „eu"? se miră Dunaev.

— Foarte simplu! răspunse Anton, încruntîndu-se. De ce nu m-aș elibera mai repede, ca apoi...

— Apoi?... Ca apoi să te-nhăitezi cu unii ca ăștia și s-o iei de la început?

— De ce crezi c-o s-o iau de la început? se indignă Anton. De ce?

— De aia!... Dacă nu-ți formezi caracterul, cum crezi c-ai să arăți cînd ai să fii liber?

— De ce să nu mi-l formez? Crezi că nu-mi dau osteneala să mă schimb?

— Dacă te vei strădui numai pentru tine, dacă o să te gîndești numai la pielea ta, și nu la colectiv, ce crezi c-o să iasă? Nimic! Există și oameni dintr-ăștia... Fac totul ca la carte, dar de viață nu se sinchisesc... Trăiesc ei? Le e lor bine? De alții nici că le pasă!... Și nici de colectiv! Numai că toată viața constă în colectiv, în societate... cînd toți sînt legați și trăiesc numai pentru a se ajuta, pentru a se sprijini unii pe alții! Lasă acum, că tot n-ai să înțelegi! Hai să dormim! făcu brusc Dunaev. Își aduse aminte că acum el este comandant și că, după stingere, nu aveau voie să vorbească!

„De ce n-o să înțeleg?" ar fi vrut să-l mai întrebe Anton, însă Slava se întorsese cu fața la perete și, de altfel, adormi curînd. Anton se gîndi încă mult timp. Necazurile piereau treptat, treceau pe planul al doilea, iar pe primul plan se iveau viu cuvintele lui Dunaev: „Dacă nu-ți formezi caracterul, cum crezi c-ai să arăți cînd o să fii liber?"

Caracterul!... De cîte ori nu auzise el cuvîntul acesta și de la mama, și de la profesori, și de la unchiul Roman, ba chiar și de la Iakov Borisovici!...

Cu el ce era? N-avea caracter? Cînd ei, cei „trei mușchetari", luaseră hotărîrea să pună bețe-n roate și școlii noi, și „soldatului în fustă", care era directoarea Elisaveta Ivanovna, asta nu fusese o dovadă de caracter? Dar cînd plecase în doi timpi și trei mișcări la Rostov, la taică-său, oare nu fusese o dovadă de caracter? Cînd îl îmbrîncise pe Iakov Borisovici, care voise să-l rețină... Nu, asta nu fusese o dovadă de caracter! Și nici cînd o respinsese pe maică-sa, care îngenunchease în fața lui...

Anton își aduse aminte de Marina și de prețioasa ei mapă cu eticheta: „Cuvinte și fapte". Își aduse aminte și de fraza pe care ea o extrăsese din „Komsomolskaia Pravda": „În lupta cu greutățile se nasc calitățile hotărîtoare care determină un caracter ferm și consecvent".

Nu, asta e cu totul, cu totul altceva: caracter ferm și consecvent.

Amintirea Marinei îi schimbă șirul gîndurilor: de ce nu-i răspunsese oare? Ce jignitor! Toți îi scriseseră... și cei de la care te puteai aștepta, și ceilalți... Îi scrisese bunica și-i făgăduise să nu moară pînă nu-l va revedea, îi scrisese unchiul Roman, care-l sfătuise să învingă prezentul, agățîndu-se de viitor...

„Nu-ți pierde curajul, ai încredere în viitor! Nu rîde ca atunci la Moscova, căci fără credință nimeni nu poate trăi dacă vrea să trăiască cu adevărat! Dacă nu, omul se topește ca săpunul în apă. Cine crede în viitor crede în om, crede în el însuși și în bine. Și numai acela va birui toate piedicile. Văd asta în col-

hozul unde lucrez acum. Dar de ce să vorbim de colhoz?... Privește în jur și spune-mi, nu-i mai puternică Rusia noastră? Nu-i mai frumoasă? Da, e mai frumoasă și mai puternică! Datorită cui? Cine a rezistat, cine a învins în război? Cine răstoarnă azi pămînturile înțelenite și le face să rodească? Cine populează azi bătrîna Siberie și construiește acolo șantiere? Al cui e meritul că vin aici, la noi, oameni din alte țări să învețe? Al celor care nu cred în muncă, sau al celorlalți? Tocmai asta e nenorocirea voastră: că nu-i vedeți pe oamenii ăștia! Iar dacă nu-i vedeți, nu-i puteți urma, și asta-i nenorocirea noastră! Concluzia reiese de la sine!

Iartă-mă că-ți aduc aminte, nepoate, dar știi că mie-mi place adevărul. Trebuie să tragi tare ca să devii om!"

Îi trimisese o scrisoare și Praskovia Petrovna, lucru la care Anton nu se așteptase de fel. Și ea scria că are încredere în forțele și în viitorul lui și-i transmitea salutări din partea colegilor. Numai Marina nu-i răspunsese. Da, fata avea tot dreptul s-o facă, și el, Anton, n-avea nici un temei să se simtă jignit și să-i ceară ceva. Îi era totuși necaz: nu-i răspunsese...

Adormi cu acest gînd și visă monumentul lui Pavlik Morozov. Visă și luna, ale cărei raze se strecurau printre ramuri, visă și ochii dragi...

Visul lui, plăcut dar trist, fu întrerupt de o comandă scurtă și prozaică:

— Scularea!

Observă că Slava sare din pat fără a-și îngădui măcar o clipă să lenevească. Văzu cît de repede își potrivește așternutul, se spălă, se îmbrăcă și cît de hotărît trece, la ordinul instructorului sportiv, la gimnastică. Și înainte făcuse la fel de conștiincios și de precis totul, dar acum avea parcă un resort nou care-l îndemna să fie mai elastic, mai concentrat. Încolonă grupa, înainte de a o duce spre sala de mese, și-i dădu raportul lui Kiril Petrovici, care-și salută „atleții" și spuse fără grabă:

— Iată că am trecut cu toții printr-o criză serioasă. Și voi aveți o parte de vină, dar și eu: am avut prea mare încredere în grupă și am greșit. Ce vom face de aici înainte?

— Îmi dați voie? zise Dunaev și ieși în fața grupei.

— Vorbește!

— După cîte îmi dau seama, luăm acum startul! Dar ca să putem alerga pe toată distanța, trebuie să facem primul pas. Iar pentru noi, acest prim pas va fi cucerirea steagului de grupă fruntașă timp de 24 de ore.

— Bine! rosti tot așa, fără grabă, Kiril Petrovici. Dar fie ca primul pas să fie urmat de al doilea, și-apoi de-al treilea. Numai că și acest prim pas depinde de fiecare dintre voi în parte! Și fiecare să-și potrivească pașii vieții după cel comun. Victoria colectivului trebuie făurită în sufletul fiecăruia.

— Dacă nu ne vom mobiliza unii pe alții, și steagul, și toate celelalte vor trece doar pe lîngă noi: e limpede ca lumina zilei — răspunse pentru toți Slava Dunaev.

Ceea ce se și întîmplă: unul se alese cu o observație pentru că fumă la școală, altul fu văzut cu șireturile dezlegate, al treilea îl înjură pe meșter, și steagul trecu pe lîngă ei...

— Asta zic și eu prim pas! Un-doi! zîmbi mînzește Senka Ventel.

— Și de ce te bucuri? strigă Anton la el.

Roșu la față, fapt pentru care, în libertate, fusese poreclit „Racul", Senka își bătea joc de tot și de toate, făcea pe prostul și se lua la harță cu toată lumea. Nu știai niciodată cînd rîde, și cînd vorbește serios. Anton nu-l avea de mult la inimă, iar de cînd aflase că Kostanci îl pusese să-i facă fel de fel de servicii, îl scîrbise de-a binelea. Și acuma... grupa pierduse din puncte, grupa fusese învinsă... De ce să rîdă?

Anton avea o cu totul altă atitudine față de insuccesele grupei: își curăța bocancii, își îngrijea hainele,

nasturii, unghiile, adică tot ce ar fi putut da prilej de observații la control. Se avînta cu entuziasm în orice muncă și căuta s-o execute cît mai bine, cît mai conștiincios. Nu uitase cuvintele lui Dunaev privitoare la colectiv și se gîndea într-una cum să facă spre a fi de folos grupei sale.

„Ce înseamnă colectivul? Noi, băieții, noi înșine! Fără o prietenie adevărată, ce colectiv poate exista? Ce putere are comandantul și elevii? Dacă în fața educatorului toți își vorbesc frumos, dar în lipsa lui se înjură, ce fel de prietenie mai e și asta? Doar nu trăim pentru Kiril Petrovici și nici pentru directorul coloniei, ci pentru noi! Totul trebuie înfăptuit cu suflet, nu formal! Kiril Petrovici a spus cîndva o vorbă mare: «Conștiința să nu tacă!» Se mai întîmplă uneori să stea grupa în careu cîte un sfert de ceas, dar nimeni nu scoate o vorbă! Iar dacă deschide gura, o face din obligație, și nu mînat de conștiință! În primul rînd, trebuie să existe scînteia! Dacă băieții vor avea această scînteie, totul se va îndrepta."

Așa gîndea Anton și așa vorbea cînd, înfierbîntat și căutînd să-și demonstreze dreptatea, discuta cu ceilalți.

Îi făcea plăcere să îndeplinească orice sarcină și, cînd la următoarea ședință fu ales președinte al comitetului de bibliotecă, se apucă serios de lucru.

Predecesorul său, Murașov — îndelung discutat în ședință — lăsase totul în paragină. Nu așezase cu regularitate ziarele la colecție, le pierduse, nu ținuse evidența cititorilor, nu-și făcuse registru pentru notarea părerilor cititorilor, nu organizase lecturi în colectiv. Anton verifică fișele cititorilor și află că cinci dintre băieții din grupa lui nu împrumutau niciodată cărți de la bibliotecă. Discută cu responsabilul bibliotecii și stabili cu el măsurile ce trebuia luate în viitor.

Îl scoteau din fire toți cei care nu se gîndeau la colectiv, toți cei care nu vorbeau despre colectiv, care nu ajutau sau făceau greutăți colectivului. Și în special, Senka Ventel, cu aspectul lui dezordonat și cu

felul lui de a răspunde obraznic la orice observație. Senka băgase de seamă și-i făcea dinadins în ciudă: era suficient să treacă pe lîngă el, ca Senka să bată pasul și să numere:

— Un-doi!

Pînă la urmă, îl scoase de-a binelea din sărite pe Anton. Totul s-a petrecut într-o după-amiază, cînd întreaga colonie se adunase în front pentru a intra în ateliere sau a pleca la treburile gospodărești. Numai că în ziua aceea Senka lipsi.

— Unde-i Venței? întrebă Dunaev.

— Și-o fi făcut de lucru pe la bucătărie — răspunse unul dintre băieți. Asta nu se mai satură niciodată!

— Caută-l! îi zise Dunaev lui Anton.

Și Anton alergă într-un suflet spre sala de mese, unde îl găsi într-adevăr. Asta îl înfurie grozav: grupa se hotărîse să ocupe unul din primele locuri, deci fiecare punct era prețios, iar nemernicul ăsta... Orice întîrziere de la lucru însemna cîteva puncte pierdute.

— Ce faci, viperă? Pe tine nu te interesează munca? strigă Anton și, cuprins de furie, îi croi una peste spate, căci Senka dăduse s-o șteargă.

Atunci Senka se transformă brusc și, cu ochii cîinoși, se roși ca racul la față.

— Zi așa? Acum dacă ești amic cu noul comandant, ai voie să și bați, hai?

...Anton ar fi putut foarte ușor să nege totul cînd Senka îl pîrî comandantului, Dar el n-o făcu, așa că ieși în fața careului și răspunse pentru fapta sa.

— Nici nu-mi dau seama cum de s-a întîmplat...

— Iar ți s-a „întîmplat"? întrebă Dunaev. Ai făcut-o? Ai făcut-o! N-are nici un rost să mai cauți justificări. Propun să cerem conducerii coloniei ca Șelestov să fie sancționat pe linie administrativă!

Pedeapsă?... Pentru ce să fie pedepsit? Pentru că-l ajutase pe Dunaev, pentru că luptase pentru colectiv, pentru puncte, pentru cinstea colectivului? A dat în Senka?... Mare pagubă! A dat, fiindcă indivizi de teapa ăstuia nu știu decît de bătaie!

Anton se supără pe Dunaev, se supără grozav. La rîndul său, şi Slava fu nemulţumit de Anton. Aşa că între ei se strecură pisica neagră a duşmăniei...

20

Mişka Şevciuk „s-a dat la fund", fiindcă voia să potolească spiritele, să se orienteze şi să vadă încotro s-o ia mai departe. Cînd îşi dădu seama că n-a făcut nici o ispravă cosîndu-şi gura, înţelese că nu mai are decît o singură cale de ales. Se întoarse deci la grupa lui şi-i găsi pe băieţi la lucru. Aşa cum primise ordin de la directorul coloniei, educatorul Suslin îl duse la atelier şi vorbi cîteva clipe în şoaptă cu Nikodim Ignatievici. La care Nikodim Ignatievici, fără un cuvînt, îl puse pe Mişka la menghină. Mişka mai fusese şi înainte la atelier, dar muncise de mîntuială, îi făcuse pe băieţi să rîdă, mişcîndu-şi urechile, sau căutase nod în papură ca să nu lucreze — ba îi erau bocancii rupţi, ba îl durea mîna, ba avea crampe... Acum fu nevoit să se potolească, de formă, bineînţeles, să ia în tăcere ciocanul şi pila şi să se aşeze la menghină.

Băieţii îl primiră pe Mişka tăcuţi, însă el ştia, din privirile şi zîmbetele lor, că au înţeles totul. La început Mişka răbdă ce răbdă, dar după lăsarea lucrului, cînd veni la el comandantul şi, în glumă, îl mîngîie pe obraz: „Gata, Mişa, gata!", Mişka se înfurie şi-i împinse mîna cu răutate:

— Nici un „gata"! O să vă arăt eu ce pot!

În noaptea aceea, Mişka nu putu să doarmă multă vreme. Stătu cu ochii larg deschişi şi cîntări posibilităţile pe care le mai avea în viaţă. Nici prin gînd nu-i trecea să muncească cot la cot cu ceilalţi. Asta nu era de conceput. Trebuia să caute alte căi. Căi ocolite şi posibile în situaţia dată. Să plece? Acum

nici despre asta nu mai putea fi vorba ; nu mai putea pleca decît în urma unei acțiuni serioase, adevărate, „cu muzică". Să trăiască aici ?... Cum ?... Umilit ! Ca fiecare să-i zîmbească ironic, să-și bată joc de el, să-l mîngîie pe obraz ? Nu. Mîndria lui nu-i îngăduia un atare trai... Atunci ?

Deodată, lui Mișka, îi veni în cap o idee fantastică : să devină comandant ! Să-l „debarce" pe cel de acum și să-i ia locul. Dar își mută pe dată gîndul. Nu va reuși, n-o să-i meargă ! Așa că tot nu știa cum să trăiască mai departe. Cum, de altfel, nu știa nici ce vrea...

Începu deci să facă pe „șmecherul" : „se dădu la fund". Îndeplini adică toate sarcinile, nu mai călcă ordinea, se duse și la școală, și la atelier, și căută să nu-l supere cu nimic pe educator. Suslin afirmă chiar, într-o ședință, că Șevciuk a început să se îndrepte. Atunci Mișka încercă să intre în vorbă cu Anton, chipurile din întîmplare, la atelier, în pauză :

— Cum o duci ?

— De ce mă întrebi ? Viață ca oricare alta. Bine ! îi răspunse Anton, cam fără chef.

— Te-ai certat cu comandantul ?

— Cum asta, „m-am certat" ? Cînd ?

— Ei ? Parcă eu n-aș ști !

— Ce știi ? De unde știi ?... Ce te bagi unde nu-ți fierbe oala ?

— Bine, du-te ! Am știut din totdeauna că ești un molîu ! Noi ne ținem !

Anton se întoarse brusc spre Mișka și-l măsură din ochi : își aduse aminte imediat de vagonul dubă, de gratiile de la ferestre, de vorbele lui prostești, și prin față îi trecură, ca într-un film proiectat de la coadă la cap, groaznicele imagini ale trecutului : închisoarea, procesul, Abramțevo, discuția de lîngă ușă, pe scară, zîmbetul mieros al lui Vadik și privirile pline de răutate ale lui Ghenka Lîzlov... Iar în ochii lui Mișka, în întrebarea lui și în toată convorbirea asta confuză și neașteptată, simți o primejdie...

Nu-şi găsi mult timp liniştea. Ce voia Şevciuk? „Eşti un molîu, dar noi ne ţinem"? Cine erau aceşti „noi"? De ce era „molîu"? Se încurcase, da, se încurcase rău în viaţa lui trecută, atît de neorganizată... Dar acuma, de-ar fi să se tîrască în patru labe spre mal, nici un Mişka nu-l va mai putea abate din drum. Nu! Acum îşi cunoştea bine prietenii şi calea pe care trebuia să meargă. Degeaba vrea Mişka să se folosească de mica neînţelegere dintre el şi Dunaev. „Omul fără prieteni e ca pomul fără rădăcini" — scria pe un panou mare, lîngă stejar. Cu cine să fie prieten, dacă nu cu Slavik?

Fără să-şi dea seama cum, tot năduful lui împotriva lui Slava se risipi. Îşi aduse în schimb aminte de tot ce-i dăruise prietenia lor. Îşi aduse aminte şi de discuţiile lor, seara, după stingere, cînd stăteau culcaţi în paturile lor şi vorbeau despre toate, chiar şi despre anumite lucruri pe care ar fi dorit să le uite. Dar cum să nu-ţi aduci aminte şi să nu împărtăşeşti totul cînd ai lîngă tine un om pe care-l iubeşti, pe care-l stimezi şi pe care-l preţuieşti mai mult decît pe ceilalţi toţi? Cum să nu-i împărtăşeşti durerea inimii tale?

„Ca în basme... — îşi spuse Anton, încheind bilanţul. Ajungi la o răscruce de drumuri... Depinde pe care-l alegi, ca să iasă bine sau rău... Doar şi eu puteam alege celălalt drum! Mă puteam duce şi eu la Abramţevo, cu clasa, în excursie! Dar eu m-am dus cu... Am împins-o pe mama şi am plecat la dracu! Peste o săptămînă, tot am ajuns la Abramţevo, numai că nu cu tovarăşii mei, ci cu derbedeii!"

— Cînd priveşti înapoi, ai impresia că toate ar fi putut fi altfel! îi şoptise Slava Dunaev într-o seară. Mie, aici mi-a venit mintea la cap, iar pe Kiril Petrovici îl socotesc un al doilea tată. Pe vremea aia însă...

Şi făcuse un gest plin de tîlc, socotind că prin asta a spus tot.

— Ce era pe vremea aceea? îl întrebase Anton.

— Parcă nu ştii! Ai găsit un prieten, ăsta avea alt prieten, şi uite-aşa s-au ţinut lanţ toate! Votcă, bani.

fete... Pe oameni nu-i socoteam oameni... Căutam să smulg de la viață tot ce puteam, să mă ghiftuiesc... Acum însă... Știi tu care este acum idealul meu ?

— Care ?

— Să ajung educator. Am văzut și tot răul, și tot binele, am înțeles totul, m-am luminat ! Acum scopul meu principal în viață este de a-i educa pe alții. Să distrug în alții pînă și mugurii gîndurilor rele !

In cîteva rînduri, Anton băgase de seamă că Dunaev tot scrie ceva pe niște petice de hîrtie, pe care le ascunde apoi în carnețelul său, fără să le îndoaie. Intr-una din zile, cînd îl întrebă ce scrie, Slava, fiștîcit și poate supărat, își luă imediat carnețelul de sub pernă. Mai tîrziu însă îi dădu cîteva file, să le citească.

Și Anton citi :

„De obicei, oamenii sînt judecați și condamnați după faptele lor. Dacă s-ar putea citi însă în sufletele lor, poate că ar fi achitați."

„După ce ai trecut prin clipe de groază, înveți să dispui de propria-ți viață, să-i vezi frumusețea."

„Fericirea supremă este libertatea."

Iată ce tovarăș era Slava, ce prietenie îi unea : aveau totul în comun, și săpunul, și tutunul, și scrisorile fetelor ! Da ! Și scrisorile fetelor ! Deși Anton nu avea cu ce se lăuda, Marina continua să tacă — îi povestise totul despre ea.

— Știi ?... N-am avut în privința ei nici un fel de gînduri josnice... — se destăinui Anton. Ce rost ar avea să te mint ? N-am avut... Cum să-ți explic ?... Marina, și atîta tot !

— Te înțeleg, te înțeleg ! dădu din cap Dunaev. Cinstită și curată...

— Și dreaptă... — continuă Anton. Eram mîndru că o fată ca ea e prietenă cu mine. Nu în mine aveam încredere, ci în ea... Acum însă... De-ai ști cît mi-e de necesară acum !

— Unde stă ? întrebă Dunaev.

— De ce mă întrebi ?... Nu, nu se poate ! strigă el, căci îi înțelesese gîndul. Cum s-ar putea, după cele

întîmplate atunci, pe stradă ? S-a întors şi a plecat... Ar fi trebuit să alerg după ea şi...

— N-ai fi putut s-o ajungi... — răspunse Dunaev. N-aveai conştiinţa necesară. Parcă eu... Eu m-am legat dinadins de alta, numai şi numai ca s-o uit pe Svetlana ! Totuşi... E ca Marina... La început le uram pe toate, le socoteam un fel de gunoaie... De cînd încăpusem pe mîna stricatelor, mi-era scîrbă şi de celelalte ! Şi mă purtam cu ele ca un derbedeu... Dar cînd am întîlnit-o pe Svetlana, gata ! Ea e altfel ! Înţelegi ? Sînt fete care nu ştiu să-şi păstreze demnitatea... Băiatului ce-i pasă ? De aia e băiat ! Ştiu din proprie experienţă că poţi să procedezi cu una într-un fel, dar cu alta, dacă e mîndră, cu totul altfel ! Dacă i-aş fi povestit ce e cu mine, m-ar fi înţeles ! Eu însă am tăcut ! Cînd mi se strîngea prea multă cenuşă pe suflet, mă îmbătam şi mă duceam la ea. Dar ea : „În halul ăsta să nu vii la mine ! Vino treaz !" Numai că eu, treaz, nu aveam curaj... Mă chinuia conştiinţa... Cum era să discut cu ea ? Cu ea trebuia să-ţi alegi cuvintele !

— Îţi scrie ? se interesă Anton.

— Da. Vrei să-ţi arăt una din scrisorile ei ? Citeşte ! Citeşte şi spune-mi !

Anton citi. Şi rămase înmărmurit :

„Mă întrebi dacă te-am iertat. Slavik dragă, nu ştiu. Vedeam că e ceva, mă aşteptam să se întîmple ceva cu tine, şi de atîtea ori am vrut să discut cu tine serios ! Dar de fiecare dată ori tăceai, ori luai totul în glumă, ori schimbai vorba. Asta, dacă nu veneai beat şi trebuia să amînăm discuţia, aşa că mereu mă vedeam silită s-o iau de la capăt ! De-ai şti ce vinovată mă simt din cauza asta !

Uneori voiam să te uit. Da, da ! Să te uit pentru totdeauna. Crede-mă, aş fi avut destulă tărie, ştii doar ! Dar ţi s-a întîmplat o nenorocire şi... Nu ! Acum nu te mai dau nimănui ! Tu eşti cel mai drag, cel mai bun om din lume !"

— Ei, cum ți se pare? șopti Dunaev, și lui Anton i se păru că-i vorbește de undeva, de departe, prin ceață...

— Ce, cum mi se pare?

— Spune-mi, așa, ca între prieteni, cum ți se pare scrisoarea, e sinceră sau nu?

— Ești un prost! făcu Anton, furios, trezit ca dintr-un vis.

— Mă înțelegi — vorbi mai departe Dunaev — poate că o face îndemnată de conștiința ei... Ca să mă susțină... Vezi? „Ți s-a întîmplat o nenorocire"... Dar dacă nu s-ar fi întîmplat? Știi ce fată e? Gata la orice!

— Tu n-o crezi? N-o simți?

— Nu știu... — și Slava oftă. Nesiguranța mă chinuiește!...

„Asta nu-i oare prietenie? se întreba acum Anton, amintindu-și de discuția lor, și se întristă. Să fi distrus eu oare totul? Oare mă așteaptă din nou singurătatea?... Ce fel de om oi fi? Întîi fac un lucru, dar numai după aia mă întreb dacă e bine sau rău!"

Singurătatea... Ce poate fi mai groaznic decît singurătatea și tăcerea Marinei?

Își aduce aminte de scrisoarea pe care i-o dăduse Dunaev și de chinurile pe care le îndură prietenul său... „Nesiguranța mă chinuiește", spusese el. Ce om ciudat! Dacă el, Anton, ar primi o scrisoare ca a lui!...

Dar Marina tace. Și asta nu mai este de îndurat. Dacă vrei să pui cruce la ceva, pune și scrie: „Căile noastre s-au despărțit!" Dar așa, să ștergi cu buretele, să taci, să alungi un om din amintire... Și Anton se hotărăște să-i mai scrie o dată...

Dar șterge tot și, în plus, rupe și hîrtia. Ca după două zile să-i scrie din nou și să predea scrisoarea, conform regulamentului, lui Kiril Petrovici, pentru viza de expediere. Peste o jumătate de oră aleargă însă cu sufletul la gură la el și-l roagă să i-o dea înapoi: s-a răzgîndit!

Şi iar aşteaptă. Aşteaptă în fiecare zi, şi fiecare zi îl dezamăgeşte. Se uită, ros de invidie, la Kostea Ermolin, care primeşte aproape în fiecare zi veşti de la fata din a cărei pricină a ajuns în colonie, şi vede cum i se umplu de căldură ochii trişti, cum devine visător cînd îi citeşte rîndurile. Kostea are un teanc întreg de scrisori, pe care nu le arată nimănui. Le ţine într-o cutie de bomboane goală...

Cu Elkin lucrurile se petrec tocmai pe dos. Umblă peste tot cu scrisorile primite de la fata lui. Artiştii amatori din colonie dăduseră de curînd un spectacol în oraş şi, cu acest prilej, Elkin făcuse cunoştinţă cu o studentă la Institutul pedagogic. Îi scrisese, fata îi răspunsese, şi acum el se fudulea cu scrisorile ei!

De altfel, de la o vreme, îi cam dă iar tîrcoale lui Anton. I se cam bagă în suflet cu combinaţiile lui. Vrea să se învîrtească de o permisie în oraş, ca să se întîlnească cu noua lui cunoştinţă. Dar nu-i merge. Căci la toate cererile lui, Kiril Petrovici dă din cap a dojană:

— Trebuie s-o meriţi, Elkin, s-o meriţi!

Elkin bodogăne şi ameninţă cu evadarea.

— Ei, şi?... Stau după aia vreo trei zile la închisoare şi gata povestea! îi spuse el lui Anton. Dar, în schimb, mă întîlnesc cu ea? Mă întîlnesc!

Bagă pe urmă mîna în buzunar şi scoate o scrisoare de la altă fată. I-o dă lui Anton, „kunakul" său, s-o citească.

„Bună ziua, Ilia. Am primit astăzi scrisoarea ta şi m-am mirat. Ce-ţi închipui tu, că nu am nici amor propriu, nici mîndrie?

Mă întrebi dacă nu mi-a mai rămas nimic din trecut... Nu, Ilia, nimic! Totul s-a prefăcut în cenuşă! Acum nu mai are ce arde! E prea tîrziu! Nu poţi sili inima, căci inima îşi are legile ei şi îndrăgeşte numai pe cine vrea ea!

Nici eu nu mai sînt fata care credea totul şi ierta totul, pentru că vedea în tine un zeu!

Te credeam om de treabă, dar tu ai luat-o razna, te-a dus apa şi te-ai dovedit înotător slab. Şi cine

nu știe înota se înecă. Totul a ieșit foarte urît. Îmi dăruiai flori, dar erau de furat... Mi-e rușine că am avut încredere în tine și că mi-am dăruit prima dragoste, primul fior de fată, unui om atît de josnic ca tine.

Așa că, Ilia băiete, mai bine nu mi-ai mai scrie. Nu mai pot avea încredere în tine și n-are rost să fii prieten cu cineva în care nu crezi. Aș dori să am un prieten care să creadă în mine, căruia să-i pot încredința orice. Aș vrea să am un prieten care să mă respecte, să fie sincer cu mine, cinstit și deschis. Asta-i tot!

Ție îți doresc ca în dragoste să faci glume, dar să nu glumești cu dragostea!

Și nu uita că în viață există o fericire care depinde de tine.

Liuba

Avusesem de gînd să-ți trimit doar cîteva rînduri, dar a ieșit un întreg rechizitoriu!"

Lui Anton îi era milă de Liuba, de visul ei de a avea un prieten sincer și cinstit. Mai ales după ce află de la Elkin povestea ei simplă și naivă: încă de copilă ținuse la Ilia. Îi aducea mere și bomboane, iar mai tîrziu se îndrăgostise de el.

— Băieții rîdeau de mine: „Iar ți-a adus Liubka mere"... Eu rîdeam și ea roșea. Cînd am mai crescut, am început să ne plimbăm împreună. Dar m-am plictisit să mă tot duc cu ea la cinema de pomană. Ziceau băieții: „Ce-ți tot pierzi timpul cu maimuța asta? Trage-o și tu la o parte!"... De 1 Mai ne-am dus cu prietenii în pădure, la rîu, și „am tras-o la o parte". Știi ce-a făcut atunci?... Mi-a ars una peste bot și s-a aruncat în apă! S-a aruncat așa îmbrăcată cum era!...

Toată întîmplarea, ca și tonul lui Elkin, și luxul de amănunte erau atît de murdare, încît lui Anton i se făcu silă.

— De ce-i mai scrii atunci? întrebă el.

— Cum „de ce" ? Ca să am și eu o fată ! Dar ea... vezi... Are nevoie de prieteni dumneaei ! Mai buni ca mine ! I-am scris... Știu eu cu cine e prietenă acum ! „Cum mă eliberez, îi spînzur de felinar, peste drum de casa ta, pe ăla care e mai bun ca mine !" așa i-am scris ! Dacă pic pentru a doua oară, o să-mi fie mai ușor, c-o să știu barem pentru ce !

Probabil că într-adevăr așa îi scrisese, deoarece nu peste mult timp primi răspuns și-i arătă iar lui Anton :

„Ilia,

Cum de nu ți-e rușine ? Ce prostii mi-ai scris ? Cît de murdar și cinic ești ! Mi-a fost și scîrbă să-ți citesc scrisoarea !

Cu ce te lauzi ? Cu Liusia, Klava și cu alte douăzeci de fete ? Ce vrei cu asta ? Să mă faci geloasă ? Să mă impresionezi ? Astea-s prostii ! Unui băiat bun îi ajunge o singură fată. Cine se îndrăgostește de mai multe ori nu iubește și nu e în stare să iubească cu adevărat.

Așa că rămîi sănătos cu toate fetele astea pe care le socotești ale tale ! Mie îmi ajunge un singur băiat.

Profit de ocazie ca să-ți scriu și despre el, despre prietenul meu. Ai aflat, prin nu știu cine, despre el și mi-ai aruncat cuvinte atît de bandițești, că mi se face și frică !

La început, speriată, era să-ți scriu că nu am pe nimeni, nici un băiat. Dar i-am povestit lui și a rîs. Află deci că e vorba de Igor, cu care mi-ai făcut chiar tu cunoștință. Îți transmite salutări și nu e supărat pe tine.

Din partea mea află că într-adevăr sînt prietenă cu el și că sînt mulțumită de asta. Am găsit în prietenia asta tot ce mi-am visat. Igor e un băiat bun, blînd, și poate fi dat pildă multora. N-am de gînd și nici nu vreau să-l schimb cu tine. Nu mai vreau să-mi aduc aminte de murdăria din trecut !

Te rog încă o dată să nu-mi mai scrii ! Gata !

L."

...Liuba cel puțin îl respinsese! Îl pălmuise parcă din răsputeri... Oare nu merita și el cel puțin tot atît de la Marina?

Gînduri... gînduri... Cui să le împărtășească? Lui Ilia? Numai Slava poate înțelege! Nu, nu trebuie să se certe cu el...

21

Poate că tocmai tăcerea de neînțeles a Marinei, era cauza tristeții lui Anton. O tristețe tot mai adîncă, nevăzută, dar permanentă. Toate îi mergeau bine: își găsise, pare-se, în mijlocul colectivului, după toate greșelile și necazurile, locul potrivit. Era mulțumit de băieți și băieții erau mulțumiți de el. Îl îndrăgise pe Kiril Petrovici, pe care, ca și Dunaev, era gata să-l socotească un al doilea părinte.

La școală, trimestrul doi se încheiase cu bine. După spectacolul festiv, colonia lor intrase sub patronajul Institutului pedagogic, așa că acum studenții veneau mereu la ei în vizită. Anton fu dat în grija unei studente, care-l ajuta mult.

Dar la atelier? Acum nu se mai lovea peste mînă cu ciocanul. Știa să mînuiască și dalta, și pila, iar maistrul îl lăudase. Nikodim Ignatievici, care era atît de zgîrcit la laude! Între timp, Anton învățase tot ce ținea de lăcătușerie: pilea, dădea găuri, nituia și ajusta. Nu mai prăpădea fierul degeaba. Dimpotrivă, știa să facă tot felul de obiecte folositoare: ciocane, corniere de ajustaj... E drept, la început lucrase cam încet, anevoie, chiar dacă nu era vorba decît de o șurubelniță... Nu cumva din cauza superficialității lui în ceea ce privește însușirea elementelor de bază ale lăcătușeriei? Așa stînd lucrurile, cînd venise vremea să construiască o mașină de tăiat furnirul — mașină destul de complicată, din opt piese — îl apucase frica,

deoarece știa că va trebui să pună în aplicare tot ce învățase în ultimul timp.

Muncise încet, dar cu migală, așa că, la sfîrșit, Nikodim Ignatievici puse mașina de tăiat furnirul la panou, alături de cele mai bune lucrări executate de elevii săi.

— Maică-ta a locuit la mine ? îl întrebă el într-o zi.

— Da.

— Ei ? Ii aduci bucurii ?

— Asta nu sînt în măsură s-o apreciez eu ! îi răspunse Anton. Nu știu.

— Nu-i nimic. Lucrurile merg bine. Ia numai seama să nu te oprești la mijlocul drumului !

Da, cu Anton lucrurile mergeau într-adevăr bine. Ce folos însă, dacă sufletul lui era numai tristețe ? Primul an era pe sfîrșite, un an greu, nespus de greu, pe care-l va ține minte toată viața. Cum va fi viitorul ?

...In pauză, Anton stă pe palierul scării, lîngă atelier, și se uită pe fereastră. De acolo, de la etaj, vede pînă hăt-departe, dincolo de ziduri, dincolo de posturile de observație și de santinelele care stau de strajă în ger. Lîngă colonie se află ferma de păsări a colhozului : sute de găini albe, care abia se deslușesc pe zăpadă, forfotesc de colo-colo. Se apropie dinspre pădure un colhoznic : cară cu calul grinzi la fermă... Vine o mașină... Da, e mașina coloniei. Mai departe începe cîmpul acoperit de omăt și pădurea. Iar pe undeva, pe acolo, prin spatele pădurii, trece calea ferată, și printre vîrfurile copacilor, cînd ici, cînd colo, bufnește spre cer fumul locomotivelor. E drumul spre Moscova. Spre Moscova, spre mama, spre Marina, spre viață. Viață e pretutindeni. Și dincolo de Moscova, peste tot... Iar ei stau aici. Ii desparte de viață un zid, fiindcă n-au știut să se folosească de ceea ce le-a fost dăruit o dată cu lumina zilei. E dureros, nespus de dureros !...

Și cu toate că viața în colonie este foarte diferită de ceea ce își închipuise el pe vremea cînd asculta palavrele lui Mișka... da, cu toate astea, nu e liber.

Ştie că nu poate pleca nicăieri, că nu i se va da drumul şi că trebuie să trăiască mai departe aici, între ziduri, departe de oameni, departe de viaţa care clocoteşte în juru-i. Şi din gîndul acesta izvorăşte o tristeţe atît de amară, încît i se strînge inima. Asta e pedeapsa! Nu cazematele cu zăbrele de fier, nu biciul, nu tortura, nu umilirea este cea mai de neîndurat pedeapsă pentru om, ci asta! Pentru că omul e făcut pentru libertate şi, lipsit de ea, nu se mai simte om.

Greu!

Anton deschide fereastra şi trage cu nesaţ în piept aerul rece care dă năvală peste el.

— De ce eşti atît de trist? îl întrebă Kiril Petrovici, care s-a apropiat pe nesimţite.

— N-am nimic... — şi Anton se scutură. Mă uitam şi eu aşa...

— Te uitai şi te-au năpădit gîndurile. Da? rosti Kiril Petrovici şi îşi lăsă mîna pe umărul lui. La cine te gîndeşti? La fata care ţi-e dragă?

— Vai de mine, Kiril Petrovici! roşi el. Ce fată? N-am nici o fată!

— Ce fel de tînăr eşti atunci? glumi Kiril Petrovici. La ce te gîndeşti?

Anton tăcu un timp. Nu ştia ce să răspundă. Întrebă:

— Kiril Petrovici, cînd credeţi că aş putea cere revizuirea condamnării?

— E prea devreme, Anton. Prea devreme!

— Dacă mi s-ar da drumul acum, ce-aş mai munci! Ce-aş mai munci! strigă el. Să şterg pata... Numai că pata asta nu se va şterge, pare-se, niciodată! Aşa e?

— De ce să fie aşa? Totul depinde de ce vei face în viaţă!

— N-o să mi se mai întîmple niciodată! Orice-ar fi să fie, oricare ar fi împrejurările, niciodată!

— N-ar trebui să te gîndeşti la asta. Eu te înţeleg, băiete — şi Kiril Petrovici încercă să-l întoarcă cu faţa spre dînsul. Nu-i însă suficient să nu furi de la

alții! Important este să nu te furi pe tine însuți! Ești de acord? Trebuie să ai, dragul meu, un orizont cît mai larg... Numai atunci tot ce e mărunt va cădea de la sine!

— Așa mi-a scris și unchiul Roman — șopti Anton, dar educatorul nu-și dădu seama, din tonul lui, dacă este de acord sau nu. Numai că pentru așa ceva e nevoie de oameni mari, deosebiți...

— De ce?... Oare nu scopurile, nu aspirațiile formează omul? Te frigi de samovar și-ți tragi mîna, dar reziști la tortura focului... Ești gata chiar să arzi în flăcări, ca Giordano Bruno. De ce? Pentru că lupți pentru o cauză!

Și Kiril Petrovici se așeză pe prichiciul ferestrei. Voia să-l vadă mai bine pe Anton, care stătea întors spre zările îndepărtate. Avea încă umbre pe chip și educatorul voia să risipească neîncrederea băiatului, să-i aprindă în suflet flacăra încrederii și entuziasmului, fără de care viața este pustie și fără rost.

Era concluzia la care ajunsese după ce urmărise soarta unui mare număr de oameni. Lipsa unor țeluri nobile, iată izvorul psihologic al greșelilor noastre!

Avusese și el mult de suferit. Alt gen de suferințe, dar viața nu-i fusese ușoară, dimpotrivă. Crescuse într-o familie obișnuită: tata, mama, trei copii. Într-o bună zi, tatăl fusese, nu se știe pentru ce, scos din muncă. Nu mult după aceea fusese reîncadrat. Cu toate acestea, în el se produsese o ruptură și începuse să bea. Băiatul, care văzuse cu cît stoicism, cu cîtă mîndrie chiar, îndura mama nenorocirea ce se abătuse asupră-i, cu o hotărîre naivă de copil își dăduse cuvîntul s-o ajute în toate. Și o ajutase. Avusese grijă de părintele său, îl adunase de prin cîrciumi, îl culesese de prin șanțuri... Se alesese, din toată tragedia asta, cu sila de votcă și de josnicie. Pe urmă, tatăl murise și fiul se văzuse nevoit să renunțe la școală și să se apuce de muncă spre a o ajuta pe maică-sa. Muncise și se bucurase pentru fiecare rublă adusă acasă, pentru fiecare zîmbet cu care-l răsplătea bă-

trîna. Greutăţile îi şlefuiseră sufletul. Nu-l înrăiseră, ci îl întăriseră în năzuinţa lui spre bine.

Iată de ce punea acum atît suflet în convorbirea lui cu Anton, în discuţia aceasta care avea ca subiect încrederea în viaţă, scopul vieţii, forţă şi hotărîre.

— Crezi că numai oamenii mari, deosebiţi pot trăi aşa? Ia să presupunem că eşti un simplu zidar sau tîmplar şi construieşti un pod. Nu crezi că este într-adevăr un scop mare ca podul tău să fie şi rezistent, şi folositor semenilor tăi? Sensul adevărat constă tocmai în scopul pentru care faci ceva, în conştiinţa lucrului făcut. De altfel, fericirea are criterii diferite. A crea şi a consuma, a fi de folos oamenilor şi a-i folosi pentru nevoile tale, sînt două aspecte ale fericirii. Iată ce trebuie să hotărăşti tu, dragul meu! Trebuie să-ţi căleşti caracterul! Caracterul!

Pauza din atelier se terminase, dar Kiril Petrovici nu-l lăsă să plece. Discuţia lor începuse cu totul pe neaşteptate, şi întotdeauna acest gen de convorbiri sînt cele mai rodnice. Oricît ar fi fost însă de rodnică, trebuia încheiată, căci din atelier se auzea iar zgomotul ciocanelor şi scîrţîitul pilelor. Da, discuţia trebuia încheiată!

Mai aveau însă de atins o problemă importantă.

— De ce te-ai supărat pe Dunaev? Nu-ţi este prieten cel ce-ţi întinde lingura cu miere, ci acela care-ţi spune adevărul!

— Ce adevăr?... Care adevăr?... se înflăcără Anton deodată. Nu este vorba de nici un adevăr! N-a spus chiar el că trebuie să te doară sufletul pentru grupă? De ce l-am pocnit pe Ventel? Am greşit!

— Crezi că, spunînd că ai greşit, rezolvi ceva? Nu! Trebuie să fim exigenţi faţă de greşelile noastre! Nu vreau să-ţi reamintesc trecutul, convins fiind că nu l-ai uitat, dar de vină a fost şi atunci aceeaşi concepţie: „Ce-are a face că am greşit azi, ce-are a face că voi greşi şi mîine?“ Nu, băiatule, trebuie să ne învăţăm să trăim fără a greşi!

— Dar eu asta vreau! strigă Anton. Vreau să ţin minte şi să înţeleg! Da! Să înţeleg! Iar cînd încep

să înțeleg, îmi dau seama de ce am ajuns să fac tot ce am făcut! Nu m-am împotrivit, n-am avut voință! Am fost ca o bucată de ceară! M-am supus tuturor! Și lui Vadik, și lui Ghenka, și „Guzganului"! M-am purtat ca lașul lașilor! Căci și lașul e un hoț; cu singura deosebire că hoțul fură de la alții, pe cîtă vreme lașul fură de la sine!... Credeți cumva că nu-mi dădeam seama? Ba îmi dădeam, dar mă lăsam dus!... Nu m-am opus, și răului trebuie să te opui!

— Ai dreptate! observă Kiril Petrovici. În această privință ai perfectă dreptate!

— Abia cînd am ajuns aici, am văzut acest rău! Înțelegeți? Are un chip hidos! Ce să fac?... Să rabd iar? Tocmai aici, unde am început să dau dovadă de caracter? Trebuie să mă opun! Înțelegeți? Dunaev însă nu vrea să priceapă asta!

— Crezi că dai dovadă de caracter, cărînd la pumni în spinarea altuia? zise Kiril Petrovici. Dragă băiete, caracter înseamnă, în primul rînd, capacitatea de a te stăpîni. Nu știu care dintre oamenii mari a spus cîndva: „Nu există luptă mai grea decît lupta cu tine însuți" și „Nu există victorie mai mare decît aceea repurtată asupra ta însuți!" Asta înseamnă caracter!

— Și ce să faci cînd dai nas în nas cu un nemernic ca ăsta? nu se lăsă Anton. Sfînt să fii, și tot nu te poți stăpîni!

— Vezi, tocmai asta e problema, dragul meu! Tocmai asta! Ce e mai ușor decît să sari la bătaie? Și Dunaev... Să-ți spun un secret: La început nici el, Dunaev, n-a vrut să intre în colonie! De-ai ști cîte bețe-n roate ne-a pus!... Iar cînd a început să-i vină și lui mintea la cap, a bătut și el pe cineva! Din cauza lui m-am ales cu o mustrare din partea directorului coloniei! Pricepi? De aceea, azi, el e adeptul lozincii: „În colonie nimeni n-are voie să bată pe nimeni!" Și are dreptate! Violența zămislește totdeauna violență! Dă unul, altul răspunde, al treilea vede, tace, dar mocnește... Ce viață ar mai fi asta? Înțelegi?

— Înțeleg, Kiril Petrovici ! șopti Anton.

— Așa că te-ai supărat cam ca vărcarul pe sat... Căci Dunaev a avut dreptate cînd te-a întrebat : „Ce prietenie mai e și asta ?“ Înțelege că principalul, temelia temeliilor, este personalitatea și colectivul, omul și societatea ! Odată această problemă rezolvată, ai rezolvat totul ! Asta-i problema ! Dar dacă nu izbutești s-o faci, să știi că de aici pornesc toate greșelile. Dunaev e un băiat cinstit și drept, el nu poate fi cumpărat. Ține-te de el !

— Înțeleg ! răspunse Anton.

— Atunci, perfect ! Capul sus, Anton ! Mai sus ! Forța se cîștigă în timpul luptei ! Totul se va termina cu bine ! În curînd începe un an nou și poate că, o dată cu el, și o fericire nouă !

Într-adevăr, pregătirile de Anul nou se desfășurau din plin. Colectivul trimisese părinților invitații la sărbătoarea Pomului de iarnă, în dormitoare băieții atîrnaseră pe pereți tablouri noi, confecționaseră abajururi pentru lămpi, înlocuiseră perdelele de hîrtie de la geamuri cu altele noi, de pînză, trimise de mama lui Kostea Ermolin, și făcuseră jucării pentru brad. La început avuseseră de gînd să facă un singur pom pentru toți, la club, dar pe urmă luaseră hotărîrea ca fiecare grupă să-și aibă bradul ei, ca să fie mai intim, mai plăcut. Iar acum, grupele se întreceau care mai de care să-l împodobească mai frumos. Chiar în ajunul sărbătorii se răspîndi zvonul că ar veni în colonie și un scriitor, care scrie sau are de gînd să scrie despre ei. Vestea avu darul să-i intereseze pe toți. Cum arăta oare scriitorul acesta ? Avea ochelari, vezi bine, era gras, îmbrăcat după ultima modă și, mai mult ca sigur, își da importanță. Elkin le arătă cam cum își închipuie el că merge scriitorul acesta : cu nasul pe sus și întorcîndu-și la fiecare pas umerii cu nouăzeci de grade...

Dar scriitorul în chestiune nu purta ochelari, nici gras nu era și nu-și dădea de loc... importanță ! Colindă, însoțit de Maxim Kuzmici, toate grupele și discută simplu, zîmbind, cu băieții. Iar seara, la club.

cînd se făcu bilanțul întrecerilor, luă loc la masa prezidiului, pentru ca la sfîrșit să rostească o cuvîntare. Băieții îl aplaudară îndelung, căci ajunseseră la concluzia că este un „băiat de treabă", iar după ședință se adunară ciopor în jurul lui și se luară la întrecere care să-l invite mai repede la Pomul de iarnă al grupei lor.

— Bine, băieți! Bine! Mulțumesc! le răspunse el, cu același zîmbet pe buze. Care grupă? A doua? Vin neapărat! A cincea? Vin! A șaptea? Vin! Vin la toți! Pe cuvîntul meu!

Îl așteptau și cei din grupa a noua. Masa era pusă lîngă brad și pe ea, bomboane, prăjituri și sticle cu limonadă. Băieții cîntau, citeau scrisorile primite de la părinți ca răspuns la invitațiile lor. Scrisese mama lui Kostea Ermolin, tatăl și mama lui Elkin și, printre alții, și Nina Pavlovna.

Scriitorul ajunse la ei tocmai pe cînd le citeau. Rămase însă puțin. Îi felicită cu ocazia Anului nou, discută ce discută și se duse la grupa următoare. În schimb, sosi la ei directorul coloniei, Maxim Kuzmici. Goli un pahar de limonadă și le ură succes. Toți băieții erau bine dispuși, veseli, și la început Anton se bucură laolaltă cu ceilalți, chiar cîntă împreună cu ei. Deodată însă își aduse aminte că la revelionul trecut, adică exact cu un an în urmă, Marina venise la el și-l invitase la dans... Își aminti ce vorbiseră după aceea, își aminti de începuturile prieteniei lor, care se sfîrșise atît de prost...

Retrăi totul atît de intens, încît se hotărî: „Fie ce-o fi!"

Și-i scrise o scrisoare:

„Bună ziua, Marina!

Îți urez ani mulți fericiți! Dacă n-ai uitat revelionul de anul trecut, îți vei aminti de mine. Cît de lung poate fi un an!

Anton"

Peste o săptămînă primi răspunsul :

„Bună ziua, Anton,

N-am uitat revelionul de anul trecut și îmi amintesc tot. Ce rău îmi pare că s-a întîmplat așa ! Foarte rău ! Nu te pierde însă cu firea ! În viață, oricine poate fi supus greșelii. Așa și tu. Ai o vină foarte gravă, asta e drept, dar nu înseamnă că n-o să mai ai noroc în viață ! Vei avea, Anton ! Neapărat ! Îți spun asta ca o prietenă bună ce-ți sînt !

Marina"

— Slavik ! Slavik ! Uite, citește. Îți dau voie să citești !

Uitate fie toate greșelile mici, copilărești ! Prietenul rămîne prieten ! Cum să nu te gîndești la el într-o clipă de bucurie ? Anton îi întinde plicul, iar Slavik scoate, o dată cu scrisoarea, și o foaie de hîrtie pe care Anton n-o observase.

— Ce-i asta ?

Se apleacă asupra ei și o citesc împreună :

Cum Saşa Matrosov — ţii minte ?
Pe front a luptat — ţi-aminteşti ?
Pe Zoia — tu n-o mai ţii minte ? —
Desculţă-ntre arme nemţeşti ?
De tînărul, bravul Tiulenin,
Sfidînd pe călăi — ai uitat ?...
Prea ieftin, Şelestov, prea ieftin
E tot ce în viaţă ai dat !

— Deșteaptă fată ! spuse Slavik.

Anton, mîhnit, se gîndește un timp și-i dă dreptate lui Slava : sigur că-i deșteaptă ! Cum s-ar putea altfel ?

Se așază imediat și-i scrie o nouă scrisoare, în care o întreabă : „De ce nu mi-ai răspuns ? De ce ai tăcut atîta timp ?" Marina îi trimite cîteva rînduri :

„N-am primit nici o scrisoare ! Crezi că nu ți-aș fi răspuns ?"

„Crezi că nu ți-aș fi răspuns ?"

Ce bucurie! Ce nețărmurită bucurie! Acum, gata! Acum se simte în stare de orice! Acum ar putea răsturna și munții!

Așa că atunci cînd educatorul lor, Kiril Petrovici, alinie detașamentul și le spuse că țara le cere ajutor — pe șantierul combinatului din oraș sosise un mare transport de cherestea și cărămizi, care trebuiau urgent descărcate, iar pentru treaba asta nu erau suficiente forțe. Anton fu primul care se oferi:

— Mai încape vorbă, Kiril Petrovici?! Mergem și ajutăm!

— Adevărat, atleților? întrebă educatorul, oprindu-și privirea asupra celorlalți.

— Mergem! strigară în cor băieții.

— Numai să vă îmbrăcați bine! E ger afară!

Ieșiră în noaptea înghețată, se cățărară în mașini, vîrîți unii în alții, ca să se apere de vînt. Cum sosiră la gară, se împrăștiară ca potîrnichile și se apucară de lucru.

Pe cerul întunecat sclipeau picurii de argint viu ai stelelor. Vuia văzduhul de sirenele locomotivelor, și zgomotul părea că vrea să spargă tăriile, iar fumul ce se ridica drept spre bolta neagră se răsfira în cele din urmă ca o coroană de copac stufos.

Pe ger, munca clocotește. „Iarna, omul e mereu tînăr." Toți se grăbesc și toți se gîndesc la „zona" din spatele zidurilor ca la căminul lor. Grinzile sar una peste alta, se așază la rînd, și stivele cresc văzînd cu ochii. Kiril Petrovici răsare ba lîngă un vagon, ba lîngă altul, într-un loc pune umărul, dincolo împinge, și glasul lui însuflețit răsună mai puternic, mai departe, în ger.

— Hai, voinicilor! Merge treaba, merge!

Cînd se termină lucrul — înainte de a se urca din nou în mașini — se face apelul. Lipsesc trei elevi din detașament. „Să fi evadat?" îi fulgeră prin minte lui Anton.

— S-or fi încălzind pe undeva, deștepții! zice Kiril Petrovici, răspunzînd parcă nedumeririi lui.

Și educatorul alege cîțiva băieți de încredere — printre care și pe Anton — și-i trimite să-i caute prin

gară, pe la bucătărie sau la bufet. La bucătărie, lîngă sobă, îl găsesc pe Mișka Șevciuk. Iar lîngă el, pe Elkin și pe un alt băiat din grupa a unsprezecea.

— Ce-i cu tine? Faci pe codoșul? chicoti Mișka Șevciuk, văzîndu-l pe Anton. Ba cari la pumni, ba adulmeci ca un cîine polițist! Ia seama, bă! Ți-o fi mintea găurită! Vezi să nu-ți zbîrcești socoteala!

— Bine, bine... Du-te! i-o tăie Anton. Ne așteaptă băieții. E frig!

Într-adevăr, băieții înghețaseră bocnă, așa că săriră cu gura pe „deștepți".

Anton era mîndru de încrederea pe care i-o acordase Kiril Petrovici, era mîndru că i-o îndreptățise. Ce-are a face că Mișka pălăvrăgește vrute și nevrute! N-are decît! Cîinii latră, caravana trece!

22

Cum ajunseră în colonie, se și ocupară de cele petrecute la gară și, cu toate că băieții erau înghețați și tînjeau după paturile lor calde, Kiril Petrovici alinie detașamentul și-i scoase pe cei trei „deștepți" în fața frontului. Mișka stătea drepți; căuta însă să le arate, prin toată atitudinea lui, că nu-i pasă, dar că, de vreme ce a nimerit într-o „tabără de pionieri", n-are încotro și trebuie să joace și el cu ei!

Pe mutra lui Elkin se așternuse o falsă nevinovăție. „Ce s-a întîmplat? Doar n-am făcut nimic! Am lipsit un minut, un singur minut! Tocmai ne pregăteam să ne întoarcem cînd a apărut Șelestov!" De altfel, cam asta a și declarat.

În schimb, cel de-al treilea își privea tăcut vîrfurile bocancilor și-și ferea privirile de cele ale băieților care-i cereau socoteală. Se numea Afonea Kamolov și venise de curînd în colonie. Era un băiat mic de stat, cam strîmb și cu o față turtită, verzuie.

Se alese cu o mustrare. Despre Elkin se vorbi mult. Ermolin propuse să i se scrie mamei lui.

— I-am și scris. Dar ce-i pasă lui de maică-sa! Nu mai are mult și ajunge și el tată! spuse Dunaev.

Dar se înșela, căci propunerea lui Ermolin avu un efect cu totul neașteptat asupra lui Elkin.

— Mai bine trăgeți-mi o bătaie! bombăni el, posac.

Și Kiril Petrovici se ridică împotriva propunerii lui Ermolin: știa că mama lui Elkin suferă de o boală grea și fără leac și nu socotea potrivit să-i mai pricinuiască noi griji. Așa că, pînă la urmă, luară hotărîrea să-l pună în discuție consiliului general al elevilor.

Cu Mișka Șevciuk nu știau ce să facă. Să-l pună și pe el în discuție? Să ceară conducerii să-i aplice o sancțiune? Ce efect mai putea avea însă asupra lui o sancțiune, de vreme ce în van fusese sancționat de atîtea ori? Să-l închidă din nou în „izolator"?

— Dacă ar fi avut mamă, ar fi fost bine să-i scriem ce face pramatia asta — zise educatorul Suslin. Dar n-are!

— Cum n-are mamă?! întrebă Anton.

— N-am! și Mișka îi aruncă o privire plină de răutate.

— Dar parcă atunci, în vagon, spuneai că...

— Nu ți-am spus nimic! îl întrerupse Mișka.

— Ia stați puțin! Stați! Stați, să ne lămurim! zise Kiril Petrovici.

Și cum se dovedi pînă la urmă că Mișka are totuși mamă, băieții luară hotărîrea să-i scrie în comun o scrisoare.

A doua zi, Mișka Șevciuk se întîlni cu Anton.

— Mă, acela, ți s-a urît cu viața? bombăni el.

— Ce mă tot amenințI? Ce-mi poți face? se răsti Anton, indignat.

— Las' că vezi tu! „În vagon!" Ai face mai bine să uiți ce-am vorbit cu tine în vagon... Și să nu afle nimeni! Ai băgat la scufiță?

Nu, Anton nu băgase nimic la „scufiță", fiindcă nu înțelesese nimic. Îi era însă silă de nemernicul ăsta care-i ieșise iar în cale. Totuși, amenințarea lui îl puse pe gînduri.

Toată problema, gîndi el, nu se rezuma la amenințarea aceasta prostească: „Ți s-a urît cu viața?" Ce putea face un lăudăros ca ăsta... Cu toate că, nu... Mișka nu-i doar un lăudăros ca Elkin. Dar lui Anton nu-i era frică de el!

Întîmplarea aceasta îl determină pe Anton să se întoarcă cu gîndul la discuția din vagon, să caute a-și aduce aminte de toate amănuntele. „Dar dacă te-or sili să intri în zonă, ce faci? Ce te faci atunci?" auzise el vocea celui de pe bancheta de sus. „O să fug!" răspunsese Mișka. „Ești un prost! Unde să fugi? Trebuie să intri în zonă, să iei legătură cu ai tăi și să te pui pe treabă!" Sau cam așa ceva. Dar toate astea au fost prostii, n-au nici o importanță! Principalul e că amenințase cu evadarea. Și Elkin spusese că evadează cînd voise să se vadă cu fata de la Institutul pedagogic. O fi Elkin vreun palavragiu? Dracu să-l știe! E un aiurit și, de la el, te poți aștepta la orice! Dar pare-se că acolo, la gară, puneau ceva la cale tustrei...

Așa că Anton se apucă să-i observe pe amîndoi, și pe Elkin, și pe Mișka, și-i văzu că se întîlnesc mereu. Se vedeau, schimbau cîteva cuvinte și se despărțeau. Într-una din zile — Anton era de serviciu la bucătărie — în timp ce aducea cartofii din beci, auzi din întuneric vocea răgușită și atît de binecunoscută a lui Mișka: „Treci pe la a cincea"... Doar atîta auzi. Și nici pe cel cu care vorbea Șevciuk nu-l recunoscu, dar toată povestea asta, împreună cu cele știute mai înainte, i se păru suspectă.

Deși pe unul dintre peticele de hîrtie ale lui Slava scria că: „Prietenia este ca funia: odată ruptă, n-o mai poți lega la loc fără nod", între ei nu existau nici un fel de noduri. Dimpotrivă, prietenia lor se cimentase și mai puternic, iar cînd Anton îi împărtăși

bănuielile sale, Dunaev își mîji doar puțin ochii și-i spuse, nu se știe de ce, în șoaptă :

— I-ai vorbit lui Kiril Petrovici ? Dacă ăștia pregătesc ceva !

— Ce să pregătească ? nu înțelese Anton.

— Cîte nu pot face ! Scandal, agitație ! Ăștia-s nebuni. Poate că s-au constituit în bandă ! Ce, ești copil ? Ori ne strîng ei pe noi de gît, ori noi pe ei !

Și, deodată, Anton pricepu. Pricepu totul : nu de evadarea lui Mișka trebuia să le fie teamă, căci nu o evadare puseseră ei la cale, acolo, la gară ! Ce rost ar mai fi avut, de vreme ce-ar fi putut s-o șteargă atît de ușor chiar în noaptea aceea ? Altceva urmăreau ei, și Anton își aminti de discuția din vagon : „la legătura cu ai tăi și pune-te pe treabă !"... Oare ar fi cu putință să se întîmple toate astea ? Sau alte lucruri de neînchipuit, care i se păruseră atunci simple scorneli de-ale lui Mișka ?

Cînd îi împărtășiși lui Dunaev bănuielile sale și cînd, împreună, vorbiră cu educatorul lor, acesta îl privi pe Anton în ochii larg deschiși și-i spuse, bătîndu-l pe umăr :

— Nu te pripi, băiete ! Nu te pripi !... Totuși, îți mulțumesc ! Bravo !

Și Anton nu-și dădu seama dacă face haz de el sau știe într-adevăr ceva ...

...Și iată că Anton s-a oprit iar pe palierul scărilor de lîngă atelier și privește din nou pe fereastră. Ce drag îi era locul acela de unde vedea lumea ! Lumea ce se mistuia treptat în zări, în pîcla albăstrie a amurgului, tivită de sclipirea din urmă a soarelui care asfințea, zvîrlindu-și ultima rază rece, iernatică asupra pădurii. Libertatea !

Deodată, o umbră se desprinde de zidul atelierului. E un om. Fără palton și cu capul gol, fuge spre zidul ce desparte atelierul de zona de locuit. Se apropie în goană, saltă în loc, face semn cu mîna și o ia la fugă înapoi... Toate se petrec destul de departe și în lumina tulbure a amurgului. Anton nu-și dă seama care dintre băieți este. Care ? Și-apoi, ce rost are să

alergi ca nebunul spre un zid, să stai acolo o clipă, să faci un gest cu mîna şi să dispari ? Ce rost are să faci un gest ca acela, ca şi cum ai arunca ceva ? Arunca ? Da ! A aruncat ceva peste zid !

Pauza se termină şi Anton, în şuieratul pilei, nu-şi poate lua gîndul de la cele văzute.

— Ce faci ? Ce faci ? Fii atent ! îl ceartă Nikodim Ignatievici. Iese strîmb. De ce nu măsori ?... Se vede, de altfel, şi cu ochiul liber !

Anton măsoară. Se convinge că a stricat piesa şi se întristează.

— Ce ai ? Nu te simţi bine ? se miră maistrul. Cînd munceşti, nu te gîndi la altceva !

— Nu mă gîndesc la altceva... şopteşte Anton, fără să vrea.

— La ce te gîndeşti atunci ? bombăne Nikodim Ignatievici.

Şi băiatul îi povesteşte în şoaptă ce a văzut de la fereastră.

— Bine, bine ! Vezi-ţi de treabă ! zice meşterul, dar peste cinci minute îl cheamă la el, în camera maiştrilor, şi-i dă un bilet de ieşire din atelier : Du-te şi raportează-i lui Kiril Petrovici...

Anton aleargă spre clădirea grupei sale, dar nu-l găsi pe educator acolo. Se duse deci la camera educatorilor, dar o află încuiată.

Ce să facă ? Unde să-l caute ? Timpul trece, în curînd munca în atelier ia sfîrşit, iar „acela" va veni să ridice obiectul aruncat. După o clipă de gîndire, Anton se hotărăşte : n-are timp de pierdut să-l caute pe Kiril Petrovici, trebuie să acţioneze singur. Fuge deci spre locul unde, după socotelile lui, ar fi trebuit să cadă obiectul misterios şi-l găseşte la iuţeală : este o bucată de fier ascuţit, cu mîner de lemn. O sulă ! O ridică şi fuge, ca s-o dea cît mai repede lui Kiril Petrovici. Dar pe drum se răzgîndeşte. De ce să i-o dea ? Sula e importantă, sau omul ? Cine a aruncat-o ? Dacă vine la locul ştiut şi n-o mai găseşte, face mîine alta în loc şi va fi mai prudent. Trebuie deci prins omul !

Anton aleargă înapoi, pune sula la loc și își caută o ascunzătoare. Iată o ieșitură a zidului! Iată și un acoperiș sub care se află niște lăzi. Fără să stea mult pe gînduri, se vîră după lăzi și așteaptă. Așteaptă și ascultă atent, de teamă să nu scape nici cel mai mic sunet. Iată că băieții ies de la lucru și trec cîntînd spre sala de mese, la cină. El, Anton, stă și așteaptă. L-a cam luat cu frig, dar ce-are a face! Mai rău e că a cam început să-l roadă îndoiala! Dacă a fost cumva observat? Dacă nu va veni nimeni după sulă, iar el stă și îngheață aici de pomană? Se hotărăște totuși ca, orice-ar fi, să rămînă pe loc pînă se înserează.

Cît pe ce să nu vadă nimic! Nici n-a observat cînd omul a ajuns chiar lîngă el! Să se fi strecurat pe lîngă zid? Îl zări numai cînd se aplecă să pipăie locul cu amîndouă mîinile; dintr-o săritură, Anton a ajuns în dreptul lui și l-a doborît! Omul căzu, dar se întoarse imediat și-i trase o directă în bărbie, că lui Anton îi clănțăniră dinții în gură. Simți însă că inamicul vrea să-i scape și-l apucă de picior, trîntindu-l din nou. Abia acum îl recunoscu: era Kamolov, băiatul care stătuse cu Mișka în gară, la bucătărie!

— Ce ai de gînd? strigă Anton. Ce vrei? Oricum, de-aici nu mai scapi!

— Dar nici tu, cîine! mîrîi Kamolov și încercă din nou să se smucească și să-l răstoarne pe Anton.

...Îngrijorat că Anton nu mai vine, meșterul alergă la educator și, împreună cu acesta, porni după el. Îl găsiră în toiul luptei cu Kamolov și-i duseră pe amîndoi la maiorul Lagutin. Sula o găsiră numai cu mare greutate în zăpadă.

Maiorul Lagutin era însă ocupat. Directorul coloniei plecase la Moscova, la o consfătuire, și Lagutin îi ținea locul.

Înalt, slab, cu ochii mici, pătrunzători, era contrariul lui Maxim Kuzmici. Vorbea puțin și era cam distant. Cei doi se completau însă bine unul pe altul

și se înțelegeau de minune. Maxim Kuzmici era uneori prea bun, alteori prea dur și, în funcție de starea de spirit în care se găsea, lua uneori hotărîri cam îndrăznețe, dacă nu chiar primejdioase. Lagutin însă era sever și egal. Poate puțin cam pedant, dar asta nu făcea decît să completeze avîntul superiorului său.

Îl găsiră discutînd cu scriitorul Șanski, care locuia la Nikodim Ignatievici; scriitorul își petrecea zilele în colonie și devenise, încetul cu încetul, „omul casei". Încercînd să pătrundă toate tainele și subtilitățile acestei instituții care-l interesa, căuta să se lămurească în toate problemele și să-și compare observațiile cu cele auzite de la maiorul Lagutin și de la Maxim Kuzmici. Avîntul și pedanteria, încrederea și prudența, dragostea față de om și severitatea să fie oare două moduri diferite de a vedea lucrurile sau două variante ale aceluiași drum?

Deci Kiril Petrovici intră la maiorul Lagutin, în timp ce acesta discuta cu Șanski. Văzîndu-l pe Șanski, vru să dea înapoi:

— Am venit la dumneavoastră, Vasili Vasilievici...

Maiorul Lagutin, aruncînd și el, la rîndul lui, o privire scriitorului, răspunse nemulțumit:

— Ce-i cu graba asta? Vedeți doar că sînt ocupat!

Kiril Petrovici se opri din nou, nehotărît. Dar cazul pentru care venise nu îngăduia amînare.

— Vă deranjez cumva? întrebă scriitorul, vrînd să se ridice.

— Nu, nu... Vă rog... îi răspunse Vasili Vasilievici.

Maiorul înțelesese că se petrecuse ceva deosebit de important și, desigur, nu-i venea să discute în fața unui străin, căci străin îl socotea. Numai că Șanski, deși își dădea seama de asta, nu se îndura să plece...

„Voi vedeți-vă de treburile voastre — gîndea el — că pe mine nu mă scoateți de aici!"

Și nici nu-l putură scoate! Așa stînd lucrurile, discutară, vrînd-nevrînd, în prezența lui!

Poate că Mişka ar fi stat „la fund", aşteptînd să treacă vremea, dacă nu s-ar fi întîlnit cu unul nou, pe numele său Afanasi Kamolov, care sosise în colonie pe neobservate şi care, tot timpul cît stătuse în cabinetul lui Maxim Kuzmici, aproape că nu deschisese gura, cu ochii aţintiţi la bombeurile ghetelor sale maro. Cînd Maxim Kuzmici îi ordonase să ridice ochii, Kamolov îi aruncase o privire rece şi dură („Unul ca ăsta te omoară şi nici măcar nu clipeşte!" avea să spună mai tîrziu maiorul Lagutin).

Cînd fusese dus la grupa a unsprezecea — grupa lui Mişka — Afanasi se simţise de la început ca la el acasă. Mişka îl observase chiar din prima zi şi se apropiase repede de el. Prima lor discuţie fu scurtă, în treacăt, dar cei doi se înţeleseră imediat. Se considerau şi unul şi altul „hoţi", şi unul şi altul urau elevii şi ordinea. Se mai întîlniră o dată la colţul şcolii, în timpul rezervat studiului individual, dar nici de astă dată nu izbutiră să discute ca lumea, căci trecu cineva prin apropiere şi, cum ştiau că trebuie să fie prevăzători, se despărţiră. Se înţeleseră însă, în principiu, să meargă mînă în mînă.

Intre timp, Mişka mai făcu legătura şi cu Oleg Kostanci, din grupa a noua. Asta se întîmplă după ce Kostanci fu scos din funcţia de comandant al grupei. Nu oricine poate îndura uşor o asemenea lovitură! Iar lui, care o suporta foarte greu, Mişka parcă-i turnă sare peste rană:

— Ce-i? Te-au zvîrlit afară?

— Ce vrei de la mine? se încruntă Kostanci.

— Eu, nimic! Nu pe mine m-au zvîrlit, ci pe tine!

Iar cuvîntul ăsta jignitor „zvîrlit"! Ca şi cum totul ar fi chiar aşa de simplu! Nu că nu l-au mai reales, nu că l-au scos, nu că au ales pe altul, ci că l-au „zvîrlit"! Şi, mai ales, cine? De ce? Totul s-a prăbuşit, iar acum trebuie să stea în rînd cu ceilalţi, să cînte cu ei. Şi-apoi, ce, e uşor să iei mătura şi să te

bagi cu ea pe sub paturi sau să scoți apa murdară de la spălător ? Oare nu era o încălcare a milenarei vanități care te-ndeamnă să fii cu orice preț primul, numai primul ? Din cauza asta, la vremea lui, nereușind să fie primul la învățătură, Kostanci ajunsese primul la obrăznicii și organizase „UH"-ul — „Uniunea Haimanalelor". Tot din cauza asta, și în „isprăvile" săvîrșite fusese tot primul ! Ceea ce visase să fie și aici, în colonie. La început îi stătuse în cale Dziuba, comandantul grupei pe vremea aceea, care se bucura de o autoritate de neclintit. Dar Dziuba nu mai avea mult pînă la eliberare, așa că, după el... Cine să fie comandant după el, dacă nu Kostanci ? De aici, toată tactica lui : activitate intensă, conștiinciozitate, vorbe frumoase. Dar iată că totul s-a prăbușit ! Cum să nu-ți ieși din fire în fața ironiilor lui Mișka, în fața aluziilor lui, în fața poveștilor lui cu „vinerea veselă", în sfîrșit, în fața planurilor lui atît de nebunești, dar în același timp atît de amețitoare ? Fie ce-o fi ! Cel puțin, uită de amar și le-arată ce-i poate pielea !

La început deci au fost trei. Mai tîrziu, Kostanci l-a atras — asta, în primul rînd — pe credinciosul său prieten Senka Ventel și — ce-i drept, după multe și îndelungi șovăieli — pe Ilia Elkin. Mișka, la rîndul său, a mai găsit un băiețandru, cam tare de cap și cam brutal, care se arăta veșnic nemulțumit. Așa se constituise banda. Erau însă puțini : numai șase „mutre", vorba lui Șevciuk, care se străduia să păstreze argoul din închisoare, în semn că n-a trădat „lumea infractorilor". Partea proastă însă nu era asta, ci faptul că făceau cu toții parte din același detașament, se cerea deci să se ia urgent legătura cu ceilalți băieți, din toate detașamentele, ca la nevoie „să se ridice" cu toții. Încercase Mișka s-o facă, dar treaba mergea greu. Ochise el un băiat-doi, cu care însă mai trebuia să se întîlnească și să discute.

Și iată că într-o bună zi Mișka topi o bucată de săpun într-o cană cu apă și o bău. De unde se alese cu o pîntecăraie, să te ții ! Fu deci internat la infir-

merie. Ca imediat după asta, Senka Venţel să alerge pe la celelalte grupe, să-i caute pe „ai lor" şi să le sufle la ureche cuvîntul de ordine: „Băgarea la spital!" Drept care, medicul începu să aibă mult de lucru: unuia i se roşiră şi începură să-i curgă ochii, altul făcu temperatură, altul nu te lasă să-i pui mîna pe picior, că-l doare şi nu poate umbla...

Aşa strînge Mişka, încetul cu încetul, firele... Asta, pînă într-o bună zi cînd maiorul Lagutin trece pe la infirmerie, se interesează de toţi bolnavii şi-l scoate de acolo în doi timpi şi trei mişcări pe Mişka! Dar Mişka tot izbutise să facă ceva!

Şi deodată încep să se petreacă în colonie o serie de lucruri ciudate!

La grupa întîi, elevul de serviciu găseşte în cenuşa din sobă o bucată de fier ascuţit şi o duce educatorului. Dar toate încercările de a descoperi cum a ajuns fierul acolo rămîn fără rezultat.

Pe urmă dispare din atelier un ciocan. Au întors totul pe dos, dar de găsit n-au găsit nimic.

— Las' că s-o găsi el! bombăne cineva.

— Cum asta, „s-o găsi"? se supără Nikodim Ignatievici. S-o găsi numai dacă l-om căuta! Nu pleacă nimeni de aici pînă nu apare ciocanul pe masă!

Îl căutară deci mai bine şi-l găsiră unde nici n-ai fi gîndit: sub scară, printre nişte vechituri!

— Ăsta-i?

— Ăsta! Cum de a ajuns acolo?

Nimeni nu este în stare să dea vreo lămurire. De lucrat, lucraseră cu toţii, toţi stătuseră la locul lor, nimeni nu se vîrîse sub scară în timpul pauzei.

Pe Mişka, toate insuccesele astea nu făceau decît să-l întărîte. Trebuia să se ferească nu numai de „cekişti", cum le spunea el educatorilor, ci şi de băieţii pe care nu te puteai bizui, în care nu puteai avea încredere. Toate acestea îl sileau să fie şi mai abil, şi mai şmecher, aşa că, în locul ciocanului, scoase din atelier o pilă triunghiulară cu vîrf ascuţit.

Apoi, cu totul pe neașteptate, vine în fugă Senka Ventel, cu vestea că Afonea Kamolov a „picat" și zace închis la „izolator".

Ce i s-o fi întîmplat ? Ce-o fi în capul lui ? Va rezista sau se va „sparge", va trăda ? Și cum de-o fi „picat" ? Iar și-a vîrît coada „studentul" acela ? O s-o pățească, nemernicul ! O să afle el cine-i Mișka !

Și prin minte îi trec, vălmășag, mii de gînduri. S-ar putea să-l ridice din clipă în clipă ! Cum să procedeze ? Să se predea sau să tragă paturile lîngă ușă și să se apere cu ce i-o cădea în mînă ? Dar nu vine nimeni după el. Semn că amărîtul de Kamolov n-a trădat. Dar dacă n-a trădat azi, poate trăda mîine : vor ști ăia de acolo să-l „îndoaie" ! Asta înseamnă că trebuie să se grăbească. Mai ales că deocamdată „jupînul" lipsește. E plecat, cică, la Moscova. Deci repede ! Dar cu „studentul" ? Cu ăsta trebuie să se socotească în primul rînd !

Șevciuk se sfătuiește cu Kostanci. Dar ce înseamnă Kostanci singur ? Trebuie ridicați toți !

Și Mișka scrie un bilețel. Îl scrie cu litere de tipar, pentru orice eventualitate. Dacă le pică în mînă, să nu-l recunoască după scris :

„Salut, hoților !

Asta, frați lor, nu mai e viață, e rahat ! Am ajuns de ne călăresc tot felul de neisprăviți. Ne înșfacă și ne vîră la carceră. Hoțul nu mai are nici o ieșire. Trebuie să dăm la cap elevilor și să ne înstăpînim ordinea noastră !

Moarte elevilor, salut hoților !"

24

Cînd pornise spre colonie, Șanski se temuse că o să i se arate numai părțile bune ale vieții în colonie, și o să i se vorbească numai despre faptele cele mai

frumoase, eroice. Și el voia să cunoască viața obișnuită, de zi cu zi. Nu pentru că ar fi negat eroicul sau n-ar fi vrut să țină seama de el, ci pentru că socotea eroismul ca suprema expresie a faptelor de zi cu zi. Și oamenii vor să-ți arate numai ce au bun, să se laude! Poate că nu-i nici un rău în asta. Dar el trebuie să răzbată, să pătrundă neapărat dincolo de bariera aceasta a faptelor de suprafață, să înțeleagă esența lucrurilor. Pentru un om care vrea să observe totul, cel mai bun lucru este să nu fie cunoscut. Dar asta este aproape imposibil. Și apoi, chiar de-ar fi așa, oare ajungi totdeauna să pătrunzi esența lucrurilor? Căci atunci trebuie să pătrunzi pînă în străfunduri și viața, și munca, să faci în așa fel ca oamenii să uite de tine, să te transformi din observator în muncitor, în părtaș direct la viața, la activitatea lor. Abia atunci esența ți se dezvăluie, se curăță de învelișuri, întocmai ca miezul nucii de coajă. Abia atunci iese la lumină nou, iar vechiul îți dezvăluie laturile sale, invizibile pînă în ceasul acela.

Cîte săptămîni, cîte luni l-a chinuit pe Șanski întrebarea: care e cauza? De unde apar infracțiunile într-o lume cu adevărat nouă, cu adevărat superioară, cum este a lor? Încercase s-o afle studiind viața a unu, doi, trei, zece oameni, dar de fiecare dată descoperise cauze noi, aspecte mereu noi ale vieții. Copii sătui, îmbrăcați, încălțați, și totuși...

Un colhoz. Un colhoz, după cît se pare, prosper; își îndeplinește planul, își ia noi angajamente, luptă, construiește. Dar oamenii? Tineretul? Pentru președinte, tinerii nu reprezintă decît forță de muncă. Asta, cînd ei, în realitate, sînt oameni, oameni tineri care mai vor să și cînte, să joace, să se veselească. De jucat însă pot juca numai dacă le cîntă o armonică. Din păcate, singura armonică aparține unui oarecare Vanka, iar Vanka face pe nebunul. Se lasă rugat, ba, uneori, le mai cere și bani...

Într-o bună zi, tinerii se ceartă cu Vanka: „De ce să ne ploconim în fața lui? Sîntem colhoznici, ce

dracu! Noi n-om fi în stare să cumpărăm o armonică și să fie a colhozului? Ba om fi!" Și se duc la președinte. Dar președintele e ocupat cu strînsul recoltei: „N-am timp de prostiile voastre!" Îi refuză, ba îi mai și ocărăște. Se găsesc atunci cîteva capete proaste care se gîndesc să vîndă o căruță cu niște rămășițe și, cu banii, să cumpere armonica mult rîvnită. Hoți? Hoți! Trebuie judecați? Trebuie! Dar cu președintele cum rămîne?

Oare era neapărat nevoie să se producă această infracțiune? Oare grija față de oameni, de nevoile, de viața, de interesele și de dorințele lor nu constituie una din legile societății noastre? Iar încălcarea acestei legi sfinte nu va provoca un protest?

Conducătorul unei instituții economice a uitat că este în același timp și conducător politic, obligat să vadă totul, să prevadă totul. Urmările s-au făcut simțite.

Slava Dunaev fusese angajat la șantier imediat ce terminase școala profesională. Avea pe atunci tocmai bine cincisprezece ani și i se făcuse loc la cămin. Numai că la cămin, încă din prima zi, i s-au furat și hainele, și banii, iar pînă la salariu mai erau două săptămîni, timp în care trebuia să mănînce. S-a dus deci Slava la șef și l-a rugat să-i dea 25 de ruble avans. Bineînțeles că a fost refuzat: disciplina financiară! Cum, adică, să-și mai ia el, șeful, o răspundere în plus din cauza unui băiețandru? Dă-l încolo, să mai aștepte!

Băiatului îi scînteiau ochii și-i tremurau buzele:

„Eu, atunci, ce să fac? Să fur?"

„Treaba ta!"

A doua zi se apropie de Slava doi găligani. Poate tocmai cei care-l jefuiseră...

„Hai cu noi... Stai și tu de veghe și, dacă vezi că-i groasă, fluieri"...

— Și m-am dus... M-am dus, că eram furios! Nici măcar n-a fost nevoie să fluier, dar de primit am primit un sutar! V-o spun cinstit, ca unui scriitor — își încheie Slavka, emoționat, povestirea. Se răzvrătise

sufletul în mine! Nu-mi mai păsa de nimic! M-au chemat ăia și a doua oară și m-am dus iar. M-am dus și-a treia oară... M-au luat la băutură! Am băut la cot cu ei! Să mă fi chemat oriunde și m-aș fi dus! Mi-era totuna! Trebuia să-mi înăbuș într-un fel conștiința din mine!

Slava oftă amar. Nu mai era Dunaev cel liniștit și chibzuit! O clipă, Șanski și-l închipui așa cum fusese la sosirea în colonie, după descrierea lui Kiril Petrovici. Pe vremea aceea nu vedea în ei decît niște birocrați, nega existența adevărului, nega dreptatea...

Dunaev se stăpîni și adăugă:

— Nu-i nimic! Cît mai am eu de stat aici, nu îmbătrînesc! Dar nici pe ăla care mi-a împovărat viața în halul ăsta nu-l las în pace! Cum mă eliberez, îl caut și-o să vedeți că înnod eu iar la loc capetele sforii pe care a rupt-o!

— ...Pe care a rupt-o? făcu Șanski, îngîndurat. Dar tu?

— Eu, ce? nu-l înțelese Slava.

— Tu oare nu le-ai rupt?... Cum a fost cu putință? Ai făcut tot ce ai făcut numai din răutate! Pe ce drum ai luat-o? Ce ai de gînd să faci? Te-ai ridicat împotriva oamenilor, te-ai ridicat împotriva conștiinței umane! De ce? Pentru că ai fost jignit? Așa crezi?

Șanski îl privi lung și văzu cum enervarea și emoția întipărite pînă atunci pe chipul lui se transformau în îngîndurare și rușine.

— Asta înțeleg eu, tovarășe! Înțeleg că am greșit, că trebuia să mă stăpînesc. Știu că nu este neapărat nevoie să te apuci de hoții din cauza oricărui cap de bostan... Ei... Da, a fost o prostie. Dar unde-i adevărul?

— Ca să lupți pentru adevăr, trebuie să fii tu însuți curat ca lacrima! remarcă Șanski.

— Asta e drept! Și asta am înțeles! spuse Slava, din nou agitat. Doar n-a căzut tata pe front, ca eu, fiul lui, să ajung hoț! Asta n-am să mi-o iert niciodată! Dar nici pe șeful ăla n-am să-l iert și nici

n-am să-l uit! Să nu mai strice, să nu mai nenorocească oamenii! Am să lupt cu dinţii pentru tineret!

In felul acesta, pe neaşteptate, în faţa scriitorului Şanski se dezvăluie cel mai important şi poate chiar hotărîtor aspect al problemei care îl frămîntă atît de adînc. Împrejurările şi omul. „Împrejurările îl pot ridica pe om, pot să-i întărească demnitatea lui şi credinţa în el însuşi şi în tot ce e bun pe lume, după cum pot să-l doboare, să-i reteze aripile, şi toate acestea depind de noi, de societate, de oamenii care trăiesc şi acţionează în aceste împrejurări. Dar şi omul, în ceea ce îl priveşte, se poate birui şi pe sine însuşi, poate ţine piept şi acestor împrejurări, poate să se ridice deasupra lor, să le stăpînească. Poate şi trebuie dacă e om."

Niciodată nu şi-ar fi putut închipui Şanski că în spatele zidului de piatră şi a porţii de fier există o viaţă atît de complexă şi de interesantă. I se părea chiar ciudat că se ştie atît de puţin despre ea şi că zidurile o despart de lumea toată, de întreaga societate omenească. Cum poţi să rezolvi probleme în afara societăţii?

Cu cît pătrundea mai adînc în viaţa coloniei, cu atît găsea mereu alţi oameni de ispravă, legaţi între ei prin scopuri comune. Nu, nu idealiza, dar în acelaşi timp nu putea să nu-şi dea seama şi să nu vadă ceea ce îi unea pe Nikodim Ignatievici, la care locuia, pe Kiril Petrovici şi, în primul rînd, pe entuziastul director al coloniei, Maxim Kuzmici!

De cîte ori discuta cu acesta din urmă, se simţea atras de faptul că găsea în el ceea ce nu găsise, de pildă, la maiorul Lagutin: pasiune, energie şi avînt în gîndire. De cîte ori vorbeau despre colonie, Maxim Kuzmici se referea ba la diferite fapte şi întîmplări din viaţă, ba la articolul lui Marx despre cei ce calcă reguli pentru protecţia pădurilor, ba la romanul lui Dostoievski „Amintiri din casa morţilor", ba la amintirile lui Cehov din călătoria lui în Sahalin.

Pe atunci, răul trebuia doar izolat, ca să nu mai iasă în cale! Noi însă trebuie să-l învingem! Îl vom

şterge de pe faţa pămîntului! Ca să piară din limba noastră cuvîntul „hoţ"!

— Oare răul poate fi învins? întrebă Şanski. Mi-aduc aminte că am citit despre asta o carte a unui scriitor american: „Reeducarea — mit periculos"...

— Vorbe goale! Prostii! îl întrerupse, nerăbdător, Maxim Kuzmici. Fără îndoială, nu-i de loc uşor, şi noi facem încă multe lucruri altfel decît ar trebui, procedăm empiric... Ştiinţa nu ne ajută încă. Nici noi, de altfel... nici noi nu sîntem întotdeauna atraşi de metodele ştiinţifice, de ce să n-o recunoaştem? Nu întotdeauna procedăm aşa cum ar trebui! Ne este mai comod să ne bizuim pe lacăte, căci e mai uşor să încui un lacăt decît să descui suflete! Mai simplu... Dar de aici pînă la a renunţa cu totul, pînă la a declara că reeducarea este un mit... Cum e posibil? Ar însemna să ne recunoaştem dinainte învinşi! Ar însemna să recunoaştem forţa şi eternitatea răului! Nu, nu sînt de acord!

Şi, luînd volumul lui Cehov, citi:

„Oamenii care trăiesc într-o celulă comună de închisoare nu constituie o obşte, un artel care să impună membrilor săi obligaţii, ci o bandă liberă de toate obligaţiile." Sau aici: „Viaţa de turmă, viaţa mizeră, cu distracţiile ei josnice, cu fatala influenţă a celor răi asupra celor buni, aşa cum s-a recunoscut de mult, descompune aproape cu desăvîrşire simţul moral al infractorului."

— Ei!... Viaţă mizeră... Asta a fost! Primitivism! spuse Şanski. Da' vrei să-ţi arăt o închisoare mecanizată? Stai puţin! Mi se pare că am ceva la mine!... şi începu să-şi răsfoiască prin carneţele. Am găsit! Este un extras din lucrarea aceea americană privitoare la închisorile din ţara lor. Să-ţi citesc?

— Mai întrebi? Desigur! îi răspunse Maxim Kuzmici şi, nerăbdător, îşi trase scaunul mai aproape.

— „Centrul închisorii este o încăpere mare, circulară, din oţel şi beton, ca o curte imensă şi pustie, cu ciment pe jos. În mijloc, un turn care ajunge

pînă la acoperiș. Deținuții urcă o scară care începe chiar de la poartă, și bocancii lor grei calcă zgomotos pe treptele metalice. Cînd privești în jos, îi vezi urcînd în zigzag, toi mai sus, mereu mai sus, ca apoi, unul cîte unul, să treacă prin galeriile de beton, spre celulele lor. Se mișcă în uniformele lor albastre, fără vlagă, pe fundalul de gratii; în cea de-a doua galerie se mișcă în sensul acelor de ceasornic, în cea de-a treia, invers, în galeria superioară din nou în sensul acelor de ceasornic, întocmai ca roata unei uriașe mașini de tors. Odată ajunși în dreptul celulei lor, intră și trag ușa după ei. Iar o dată cu ultimul om ce trece pe poartă, aceasta se închide cu un zgomot puternic. Acum toți deținuții se află în celulele lor. Paznicii manevrează din turn cîteva manete, și ușile celulelor se încuie automat. Apoi aceiași paznici trec prin coridoarele pustii și închid cu cheia al doilea rînd de încuietori cu care sînt prevăzute ușile celulelor; soneria sună de patru ori și doi paznici se urcă în galeria superioară pentru a face apelul de seară."

— Groaznic! șopti Maxim Kuzmici. „Roata unei mașini de tors"... Groaznic! repetă el și clătină energic din cap. Nu... Noi nu uităm oamenii!

— Dar și noi aplicăm un regim sever! spuse Șanski.

— Fără asta s-ar putea?... Însă omul, omul nu-l uităm niciodată! Oricît ar fi de întinat, spală-l și vei găsi totdeauna sub stratul de murdărie o scînteiere de conștiință! Chiar și la cei mai decăzuți, mai recalcitranți... Crede-mă! Și-apoi, colectivul! Avem un colectiv! adăugă Maxim Kuzmici și, ca să demonstreze forța acestui colectiv, își strînse mîna pumn. Îi dăm sarcini, pe care le repartizează fiecărui membru al său! În colectiv, oamenii se apropie, nu se resping! Sarcina noastră este de a-i descoperi pe cei buni și de a-i obliga să-i influențeze pe cei răi. Acesta este un adevăr de care te vei convinge personal.

Şi Şanski avea să se convingă, comparînd cele văzute cu cele citite şi auzite. Înlăturînd tot ceea ce era la suprafaţă, tot ceea ce era numai demonstraţie, căuta să pătrundă esenţa, procesul chimic al vieţii. Iar aici, în colonie, principalul în acest proces era lupta dintre bine şi rău. Era clar. Binele învingea. Dar cum? Uşor şi simplu, sau prin reacţii complicate?

Ţinînd seama de semne — numeroase, evidente — şi de presupunerile sale, Şanski simţea că nu chiar totul era atît de frumos şi de organizat cum părea la prima vedere, că se petrecea ceva în culise. Dar nu ştia ce anume.

Iată de ce se agăţa acum de ceea ce avusese norocul să afle cît fusese la maiorul Lagutin. Faptul în sine nu-l satisfăcea. „Trebuie să descopăr şi ce anume se leagă de el", îşi spuse şi îşi organiză un plan de bătaie. Stătu de vorbă cu Anton, vru să afle toate amănuntele: cum aşteptase, ce văzuse, gîndise şi simţise, cum îl pîndise şi cum îl prinsese pe „infractor". Îl impresionase la băiatul acesta un fel de — cum s-ar putea spune? — cinste dusă la extaz. La întrebarea lui Şanski, dacă îşi dădea seama la ce primejdie se expusese, Anton îi răspunse:

— Ce înseamnă primejdie? Cum se poate?... Păi eu sînt gata... ştiţi? Chiar de mi-ar pune cuţitul la gît, eu n-aş da înapoi...

Apoi se duse cu maiorul Lagutin la Kamolov, în „izolator". La început nu prea avusese încredere în spusele lui Lagutin: deşi în aparenţă plin de energie şi elan, Lagutin îi păru lui Şanski uneori oarecum rece, distant. Dar spusele lui Kamolov şi comportarea lui îl convinseră foarte repede pe Şanski că Lagutin avea dreptate: Kamolov era un încăpăţînat fără pereche şi ascundea ceva. Ceea ce avu darul să-i aţîţe scriitorului şi mai mult interesul. Ce anume tăinuia şi de ce se încăpăţîna atît acest băiat?

— Cînd ţi-a spus Şevciuk să faci treaba asta? îl întrebă maiorul.

— Şevciuk? Care Şevciuk? şi Kamolov se uită la el pe sub sprîncene. Şevciuk nu mi-a spus să fac nimic! Am făcut-o singur!

— De ce?

— D-aia!

Stătea pe patul fără aşternut şi privea ţintă spre zidul de piatră.

— Ce-i cu Şevciuk? îl întrebă Şanski pe Lagutin îndată ce ieşiră din „izolator".

— Avem noi unul aici... Dacă-l laşi de capul lui, face prăpăd! îi răspunse fără chef maiorul. El e tartorul tuturor celor care nu ştiu pe ce drum s-o ia! După părerea mea, tot putregaiul de la ăsta vine!

— Şi ce aveţi de gînd să faceţi cu el?

— Deocamdată îl lăsăm în apele lui. Umblă pe aici ca în spatele unei perdele de voal. Nu putem pune mîna pe el! Vulpe şireată...

Cum să nu cauţi a face cunoştinţă cu această „vulpe", cînd ţi-a fost recomandată în cuvinte atît de „calde"?

Dar în zadar încearcă el să se apropie de Şevciuk, căci se loveşte mereu de coarnele cu care este înzestrată această „vulpe şireată"... Uneori este limpede: Mişka fuge de discuţie. Alteori — şi e la fel de limpede — minte, ca alteori să-şi bată făţiş joc de el. Şanski începe să se cam enerveze. I se răzvrătesc în suflet sentimentele-i curate, de om cinstit! Dar, înfruntînd orice, continuă cu tot mai multă răbdare să-l descoasă pe Mişka şi, parcă-parcă, îi întrezăreşte arcul-motor al acţiunilor sale! E vorba de tendinţa lui spre „independenţă". La şcoală n-a avut loc de profesori — disciplină, lecţii — pe stradă n-a încăput de miliţieni, cu regulile lor de circulaţie, acasă a avut parte de morala maică-si, care zumzăia ca o muscă. Iar el, plictisit pînă la urmă de toate astea la un loc, a şters-o frumuşel de acasă, cu gîndul să colinde oraşele în căutarea „independenţei, a neatîrnării şi a libertăţii, ca să trăiască aşa cum îi va fi voia". L-a găsit noaptea Fedka Ciuma, pe o bancă de pe Bule-

vardul Primorski, din Odesa, l-a prins în mreje, l-a legat de el şi l-a cărat de la o „treabă" la alta.

— Şi au fost multe „treburile" astea ? vru să ştie scriitorul.

— Stau aici din pricina uneia dintre ele !

— Cum a fost ?

Şi Mişka îi povesti în silă, cu ascunzişuri şi fasoane, ce s-a întîmplat în noaptea în care el, Fedka Ciuma şi alte două „mutre" spărseseră un magazin. Faptul că la început nu mărturisi că-i „lichidaseră" pe paznic, ca după această mărturisire să-şi ferească ochii, iar apoi să şi-i înfigă obraznic, sălbatic asupra lui, îi dădu lui Şanski mult de gîndit.

— Ia stai, frate ! Să ne odihnim puţin ! zise el, sculîndu-se de la masă, şi după ce măsură un timp camera, îşi deschise gulerul şi se uită pe fereastră.

Să continue ? Să mai vorbească cu vipera asta care-şi împrăştie pretutindeni veninul ? Era oare necesar ? Cine şi pentru ce avea nevoie de mărturisirile lui ?

Dar s-a ferit oare vreodată literatura să înfăţişeze răul ? A-l ocoli înseamnă a-l lăsa neatins !

Îşi aducea aminte şi de mărturisirea, sunînd aproape ca o spovedanie, făcută într-o zi de Kiril Petrovici, cu care Şanski se întîlnise întîmplător pe un coridor întunecos.

„Ştii oare dumneata ce fel de crime există ? îl întrebase educatorul, cu voce surdă şi respiraţia întretăiată. Crunte, aproape sadice ! Şi ne-am putea chiar dispensa de a spune «aproape» ! Te uiţi la el : un băiat ca oricare altul ! Viţel ! Înţelege-l dacă poţi ! Caută de-i pătrunde în suflet ! Pentru mine este însă un infractor şi trebuie să fac din el om, să-l scot de aici om, căci răspund pentru el în faţa societăţii ! Sînt nevoit să nutresc sentimente umane faţă de dînsul !"

Cu un efort de voinţă, Şanski se dezlipi de fereastră şi începu să discute din nou cu Mişka :

— Şi ce-ai făcut acolo, în magazin ?

— Eu nici n-am intrat! Eu l-am ţinut de vorbă pe miliţian, că era prin apropiere un post de miliţie... Am stat şi l-am tot întrebat de o stradă, cum să ajung la ea... Ce mai vorbă, am făcut treaba cum se cuvine...

— Atunci nu tu... Cine a ucis?

— Fedka. Ăsta ştie să joace tare...

„Înseamnă că nu Mişka... oftă uşurat scriitorul. Complice involuntar sau cam aşa ceva... Ia stai! Cine i-a mai povestit ceva asemănător? Anton Şelestov? Da, da, Anton! Dar ce deosebire între felul în care-şi judecă fapta, ce diferenţă între atitudinile lor! La Anton, o voce tremurîndă şi strălucirea vie a ochilor: „Chiar dacă n-am făcut-o cu mîna mea, sînt totuşi... sînt totuşi mînjit de sînge, o simt!" Iar la Mişka, numai impertinenţă, de asemenea dusă aproape pînă la extaz, sălbatică...

25

Seară. Pe cerul întunecat alunecă, compacţi ca gheţurile pe apele primăverii, nori groşi, printre care îşi iţeşte cornițele luna nouă. Pînă mai ieri, zăpada da să se topească. Timpul fusese ceţos şi umed, iar pe jos se adunau băltoacele. Ici-colo, cîte un petic de pămînt răzbise de sub omăt, dar acum totul îngheţase iar, băltoacele se zvîntaseră şi-ţi pîrîiau sub paşi pojghiţele de gheaţă.

Şanski ascultă pîrîitul acesta cristalin, vesel, şi în suflet i se trezesc, nelămurite şi foarte-foarte îndepărtate, amintiri din copilărie.

Plecase la plimbare, să ia aer, spre a scăpa de impresiile acumulate peste zi, dar acestea nu-i dau pace. Îi pun mereu alte probleme noi. Cum să-l înţeleagă pe Mişka? Ce este? Poate fi el oare înţeles? Poate fi el oare îndreptat?

Discutase de curînd cu maiorul Lagutin, care-i povestise tot ce „învîrtise" Mișka de cînd sosise la ei.

„E putred pînă-n măduva oaselor! Putred din cap pînă-n picioare, îmbîcsit de mentalitatea tîlharilor, un nereeducabil"...

Ascultîndu-l, Șanski fusese nevoit să recunoască și el că, într-adevăr, Mișka e „nereeducabil"! Și totuși, fără să-și dea seama de ce, nu putea înțelege asta!

— Să fie oare un individ la care trebuie să renunțăm?... De ce se comportă așa?... În numele cărui ideal?

— Nici un ideal! O face de frică!

— Cum așa? nu pricepu Șanski.

— Foarte simplu! și maiorul îl privi calm, liniștit, ca omul pentru care toate acestea nu mai constituiau de mult o problemă. Mișka a fost condamnat la foarte mulți ani de închisoare. Dar peste trei luni împlinește optsprezece ani, așa că va fi transferat într-o colonie pentru adulți, printre hoți vîrstnici, cu toate legile și riturile lor!

— Cum! Au și acolo putere? se miră Șanski.

— Depinde de felul în care e organizată munca celor care o conduc. În unele locuri au putere... și maiorul dădu din umeri. Și vestea se împrăștie foarte repede! Mișka și-a făcut următoarea socoteală: va trebui să se „justifice" în fața lor de felul în care s-a purtat într-o colonie atît de „activă" ca a noastră, într-o colonie, cum spun ei, de „pionieri". S-a încadrat sau nu în disciplină? I-a trădat sau nu pe hoți? Știe că intrarea în lumea borfașilor costă o rublă, dar că ieșirea se plătește cu viața. Și-i e frică! Vrea să le poată spune: „Uitați-vă la mine ce fel de om sînt! N-au reușit să mă încovoaie! Am făcut cutare și cutare ispravă! Am tulburat apele. Mi-am făcut de cap în zonă. «Vinerea veselă»..." Iată de ce se străduiește el atîta! Într-un cuvînt, a început să coboare.

— Vorbiți de el ca de acul unui barometru: „A început să coboare spre ploaie".

Maiorul Lagutin zîmbi cu indulgență:

— Sînteți nou aici și, iertați-mă, priviți lucrurile, ca să zic așa, de pe tușă.

— Da, dar vreau să pătrund esența lucrurilor — pară Șanski. Unii însă, dimpotrivă...

— Înțeleg! Aluziile pe care le faceți eu le înțeleg — răspunse Lagutin, cu același zîmbet ironic. Un singur lucru nu înțeleg: la ce vă trebuie să pătrundeți „esența"? Să scrieți? Oare credeți că interesează pe careva să scormone în suferințele nu știu căror ticăloși?... Bine, să zicem că n-am întrebuințat cuvintele cele mai potrivite — se corectă el, văzînd gestul plin de nerăbdare pe care îl schiță Șanski. Dar cine are nevoie de asta? La ce? Pentru noi, înțeleg, e datoria noastră...

— Dar ați uitat că am și eu o datorie — replică Șanski — datoria de cetățean...

— Și totuși nu vă dați seama de toată „esența" asta. Iar cînd o să vă dați seama, o să vă îngroziți. Habar n-aveți de ce sînt ăștia în stare, nici nu vă închipuiți cît de rafinați, de ticăloși și de inventivi sînt! Noi însă purtăm răspunderea a cinci sute de oameni, așa că, dacă aflăm că-și ascut armele... Dumneavoastră vă dați seama pentru ce și le ascut? Vă dați seama cît de scump ne poate costa dacă le căutăm în coarne și umblăm cu ei prea cu mănuși? Pedeapsa trebuie să fie pedeapsă! Pedeapsă și severitate!

Se prea poate, da, se prea poate... Pînă atunci, Șanski fusese preocupat de o singură problemă: unde, cînd se produce „ruptura"? Cînd ajunge omul să ridice mîna împotriva societății? Acum însă problema se adîncea: cum și unde începe nerecuperabilitatea? Dar „răul de nedezrădăcinat"? Existau oare într-adevăr, și de ce în loc de „reeducare" are loc „dezeducarea", după cum foarte just îi scrisese de curînd un cititor?

Ce este oare o rezistență a răului sau o insuficientă bunătate și atenție omenească?

Și din nou un șir de probleme: severitate, atenție... Atenția nu înseamnă neapărat indulgență. Atenția este

atenție, este studierea, cunoașterea, înțelegerea, este privirea ațintită, încordată, este apreciere obiectivă. Și ca rezultat al tuturor acestor factori, într-un caz se poate naște încrederea și supunerea, în altul, dimpotrivă, o exigență și mai mare, dar întemeiată, și severitatea.

„Nu, nu sînt pentru indulgență — își spune Șanski, continuînd în gînd discuția în contradictoriu cu maiorul Lagutin. Sînt pentru severitate, dar împotriva cruzimii, pentru pedeapsă, dar împotriva răzbunării, pentru mînie, dar împotriva înrăirii și indiferenței mic-burgheze. Sînt pentru o gîndire chibzuită și profundă."

Trec norii, iar printre ei plutește, ca o barcă mică, Craiul nou, aflat jos, în locul unde cerul pare a îmbrățișa pămîntul. Și întunericul ce se adîncește este spintecat de lumina puternică, dar lipsită de viață a reflectoarelor ce-și plimbă razele pe zidurile de piatră ale coloniei. Ferestrele căsuțelor în care locuiesc lucrătorii coloniei sînt toate luminate, și el, Șanski, știe acum, după abajururi, perdeluțe și florile de pe prichiciuri, cine stă în fiecare dintre aceste locuințe. Sînt educatorii, profesorii, maiștrii, muncitorii din ateliere. Se aude zgomotul ușii de la corpul de gardă și trec, da... unu, doi, trei oameni. Asta înseamnă că ziua de muncă s-a sfîrșit, că s-au aliniat ultimele careuri și că băieții s-au culcat. Iar educatorii pornesc, unul după altul, pe la casele lor. E ore zece: stingerea. Iată și umbra înaltă a lui Kiril Petrovici. Se duce și el acasă, iar la fereastra ce se deschide în grădinița cu flori se va aprinde o lampă cu abajur portocaliu-închis, aproape roșu, care va arde pînă tîrziu, căci seara, stăpînul casei își pregătește examenele la institut. În drum îl vede pe scriitor, se îndreaptă spre el și cei doi stau iar de vorbă.

— Aș vrea să aflu și părerea dumitale — spune Șanski. Are Mișka ceva sfînt pe lume?

— Trebuie să aibă — îi răspunde vag Kiril Petrovici.

— Ce înseamnă „trebuie să aibă"?

— Înseamnă că mai uşor vezi hoţul din om decît omul din hoţ!

— Ar trebui să fie altfel, nu-i aşa?

— Desigur! Trebuie să ajungi pînă la om!

— Ia să încercăm! Hoţul acela extraordinar, perfect, în faţa căruia se închină Mişka, este un ideal sau un refugiu? Un scut, un blindaj sigur după care încearcă să-şi ascundă haosul din minte? Asta-i toată problema! Şi plecînd de aici, trebuie să ştim ce atitudine vom lua faţă de Mişka, unde să ţintim şi unde să lovim! Pentru că, dacă este vorba de un blindaj, trebuie spart. Iar dacă este un ideal...

— Trebuie dezumflat! îi luă vorba din gură Kiril Petrovici. „Bine, dar regele e gol!" Dacă aţi şti de cînd discutăm noi problema aceasta! Dacă ne-am ţine însă de capul lui, am ajunge, asta e sigur, la un rezultat contrariu: l-am aduce la fanatism, la eroism în numele ideii, chiar dacă această idee este şi tîmpă, şi criminală. În această privinţă, dumneavoastră aveţi perfectă dreptate. Întrebarea e alta: cum să faci să demaşti acest ideal? Şi cine s-o facă?

— Cum, cine? Dumneavoastră! Educatorii trebuie să găsească cuvintele potrivite ca...

— De ce nu dumneavoastră? zîmbi Kiril Petrovici. Dacă este vorba de cuvinte potrivite, dumneavoastră aţi fi cel mai indicat! Numai că Mişka nu vă va crede nici pe dumneavoastră!

„Da, nu mă va crede! îşi spuse Şanski, rămas singur. Mişka trebuie să vadă el însuşi şi cealaltă faţă a lumii borfaşilor, ca să i se facă silă, să se nască în el protestul, indignarea, furia, scîrba. Dar cum să ajungi la aşa ceva?"

Şi scriitorul se duce la Nikodim Ignatievici, unde îl aşteaptă samovarul, gospodina primitoare şi soţul ei, care are chef de vorbă. Seară de seară îi ascultă povestea vieţii, din care află multe lucruri interesante. Căci în povestirile lui Nikodim Ignatievici se întretaie zeci de alte povestiri. Zeci de întîmplări în care oamenii, din nechibzuinţă sau din cauza cine

ştie căror greutăţi şi încurcături, au picat în fel şi fel de capcane, au făcut fel şi fel de greşeli şi au ajuns infractori, împotriva voinţei şi dorinţei lor. Ca apoi, după ce se zbăteau ca musca în pînza de păianjen a prejudecăţilor hoţeşti, să se piardă, vlăguiţi, să cadă la fund şi să devină la rîndul lor purtătorii criminalităţii, „pisici sălbatice", „lupi" sau puşlamale dispreţuite chiar de lumea borfaşilor. Alţii însă rezistau, scăpau din acest vîrtej îngrozitor şi, cu preţul unor mari chinuri şi sforţări, izbuteau, pas cu pas, cu multă răbdare şi voinţă, să răzbată iar pe drumul cel bun. Unii, socotiţi infractori fără a fi comis nici o infracţiune, nu aflau în ei puteri îndestulătoare pentru a scăpa din situaţia creată şi a dovedi că sînt victimele unor erori judiciare. Plîng, fac memorii, asta cînd nu aşteaptă, resemnaţi, să ajungă la capătul „termenului". Alţii n-ar fi trebuit să ajungă infractori, dar au ajuns totuşi prin forţa împrejurărilor, din cauza cruzimii şi nepăsării unora care i-ar fi putut susţine, dar n-au făcut-o. A unora care, avînd inimă, n-au lăsat-o să vorbească, avînd putere, au făcut abuz de ea sau n-au folosit-o, fiindcă au ţinut mai mult la liniştea lor şi la propria lor persoană decît au preţuit cauza în slujba căreia trebuia să se pună, fiindcă s-au situat mai presus decît datoria. Această ultimă categorie de infractori devin furioşi, neîncrezători, lipsiţi de interes faţă de viaţă. Alţii se poticnesc, cad, se ridică din nou şi, cu ajutorul colectivului şi a unui educator inteligent şi cu simţul datoriei, luptă pentru dreptul lor de a fi oameni şi îl cîştigă. Şi aşa mai departe. Vieţi amare, suflete apăsate, care nu încetează însă de a fi suflete de oameni. Deci: împrejurări şi oameni.

Nikodim Ignatievici îi vorbea cu pasiune, amănunţit, mulţumit cum nu se poate că a găsit, în sfîrşit, pe cineva care să-l asculte cu răbdare şi cu atenţie. După un timp aduce vorba despre „cei care cresc" şi care trebuie sprijiniţi, îndrumaţi şi îndreptaţi la timp. Şanski îl văzuse de mai multe ori la lucru şi observase că, în relaţiile lui cu băieţii, era totdeauna sever,

exigent, chiar cam aspru. Acasă vorbea însă despre ei cu atîta blîndețe și cu căldură, uneori zîmbind, alteori trist, încît părea alt om.

— Au nevoie nu numai de meserie, ci și de omenie, de suflet, căci și ei sînt oameni, tineri, slabi, cu atît mai slabi cu cît drumul lor a cotit-o greșit. Dar pe calea asta au mult de mers. Nici nu vă închipuiți cîte le va fi dat să vadă pe calea asta, cîte probleme vor trebui să rezolve, cîtă muncă li se va cere! Și, vedeți dumneavoastră, nu e prea greu ca viața să li se strice, să li se rupă în două! Și e vorba de viață, nu de altceva! Dar viață nu ai decît una!

— Îl știi pe Șevciuk? întrebă Șanski.

— Cum să nu! Mare încurcă-lume!

— Ce părere ai despre el?

— Ce să vă spun? Cînd a venit, se uita la noi toți ca o fiară. Credea că lumea toată îi vrea răul și-și împuia singur capul. La lucru, la fel! Ba îl dureau mîinile, ba îl țineau șalele... Îl lăsam să zică. „Stai tu, că scot eu un șpan de pe tine!" Atît i-am spus. Dar el a dat din umeri. „Treaba asta a voastră, zice, nu-mi face nici o trebuință... Eu am fost și rămîn hoț!"

— Și care-i părerea dumitale? Rămîne?

— De, știu și eu? Dacă n-o face pasul ăl mare, rămîne!

— Precum văd, n-o să-l facă!

— E un băiat dificil, tare dificil! confirmă Nikodim Ignatievici. Dar se pot întîmpla multe! Se topește gheața ori se sparge... Nu v-am pomenit niciodată despre bătrînul ăla care și-a petrecut treizeci de ani în închisoare? Mai am încă însemnările lui.

— Da, da! spuse scriitorul, înviorîndu-se. Trebuie neapărat să le citesc și eu! Neapărat! Deocamdată însă caut să văd, să surprind cît mai multe, înțelegi? Să surprind aspecte din viața lor adevărată.

— Asta e foarte bine — recunoscu Nikodim Ignatievici. Dar și bătrînul meu trăiește! Nu e mort! Să-mi fie cu iertare, dar cred că însemnările lui vă vor ajuta mult în munca dumneavoastră!

— Da? Atunci, hai! se hotărî brusc Șanski. Dă-mi-le să le citesc! Ce să mai așteptăm?

Și deschise caietul gros, cartonat, învelit în hîrtie albă, gălbejită de ani.

Pe prima pagină, fotografia bătrînului: supt la față, cu ochi îngroziți, aproape ca de nebun...

După cum rezultă dintr-o notiță anexă se numește Strunin Ivan Alexeevici, zis Ghelman, zis Donin, zis Voronov etc., etc., zis și Ivan Zeba. Urmează biografia lui, și scriitorul simte parcă în nări miros de beci mucegăit. Din tribunal în tribunal, din închisoare în închisoare. Cîtă sfidare, îndrăzneală și nepăsare, sălbatic în tinerețe, și ce zero absolut spre sfîrșitul vieții! De toate, descompunere totală: cocaină, morfină... stupefiante! Treisprezece ani de abuzuri, care duc la o totală sleire a puterilor...

Ajunge pe un pat de spital. Vin la el oameni care i se așază la căpătîi și-i vorbesc.

— Nu vrei să devii iar om? spun ei. Ajută-ne atunci, alătură-te sforțărilor noastre, fă ce-ți cerem!

«Nu pricep cum nu le era silă să vorbească cu mine, cum de aveau curajul să-mi sădească în suflet sămînța moralei lor sănătoase. Cine mai eram eu? Ce folos mai puteam aduce eu statului, de vreme ce și viața, și sufletul îmi erau putrede, iar eu arătam ca o umbră a morții?

Eram furios și pe mine, și pe ei. De ce nu mă lăsau să mor? Răspundeam sforțărilor și bunătății lor cu o nerușinată răutate. Dar ei veneau iar, și atunci mi se întîmpla să stau și să mă întreb ce fel de oameni sînt ei, din ce aluat au fost plămădiți... Dacă m-ar fi torturat, mi-ar fi fost mai ușor... Dar n-o făceau. Se așezau lîngă patul meu și stăteau. Stăteau și-mi spuneau cuvinte care-mi pătrundeau singure în suflet. Oboseam, închideam ochii, dar cînd îi deschideam din nou, tot acolo îi aflam!

Și iată că în urma sforțărilor lor în sufletul meu de putregai s-a aprins o scînteie de conștiință. S-a aprins brusc, s-a aprins de frică! Cînd mi-am venit în fire, am văzut pe patul vecin un om care-mi părea

cunoscut. Mi se părea ?... Nu ! Era un fost prieten, unul pe care-l porecliserăm, falnic, „Directorul". Avea un ochi scurs şi o cicatrice pe falca stîngă...

— Îl mai ţii minte pe Zeba ?

— Nu-l mai ţin minte — îmi răspunse el, privind drept înainte, cu ochiul lui scurs, albicios...

Cum asta ? Doar făcusem parte din acelaşi lot la judecată ! Nimic ! Toată viaţa e un nimic ! „Directorul" nu mai era decît un cadavru, un cadavru viu !

— Ei ! Cine-i acolo ? Luaţi seringa de aici ! Aruncaţi toate pilulele ! Na ! Na ! Na !

Mi-am luat aşternutul, l-am zvîrlit prin salon şi am aşteptat să văd cine va veni la chemarea mea. Dar n-a venit nimeni şi mi-a fost frică. „Li s-a făcut scîrbă de mine, îmi ziceam, nu mai are nimeni nevoie de mine, m-au lăsat în părăsire." M-am aşezat atunci pe jos şi am început să plîng cu lacrimi amare... Deodată, numai ce vine sora.

— Soră ! Soră, draga mea, ajută-mă să mă ridic ! Nu vreau să mor ! Nu ! Vreau să trăiesc !

Aşa am aruncat eu soartei mele ultima provocare.

Cine-şi poate închipui chinul îndurat de trupul meu intoxicat de stupefiante ? Cine îşi poate închipui sforţarea pe care mi-o cerea cea mai mică victorie, cea mai neînsemnată dintre izbînzile dobîndite de mine asupra mea ? Dar am mers mereu înainte, pas cu pas, din luptă în luptă. Cînd nu mai puteam, cînd îmi slăbea mintea şi-mi pierea voinţa, cînd nu mai ştiam dacă voi rezista, veneau la mine maiorul Karpov şi căpitanul Golubkov — prietenii mei acum — şi-mi spuneau :

— Ţine-te tare, Strunin ! Ţine-te ! Ai să învingi !

Şi am învins. Prin chinuri şi torturi de nedescris, după o sută şi douăzeci de zile şi nopţi de iad, fără o ţigară şi uneori fără hrană, am învins !

Prea tîrzie însă, prea tîrzie îmi era fericirea, căci viaţa mea se apropie de sfîrşit. Viaţa pe care singur mi-am călcat-o în picioare !

Uneori trăiam grozav. Eram plin de bani, dar se duceau la fel de repede cum veneau. Îi beam, îi risi-

peam în chefuri, ca să-mi omor conștiința din mine... Ajungeam omul cel mai sărac din lume. M-a durut inima și-am plîns totdeauna și n-am avut parte de ziua care venea... Și iar furam. Dar îmi furam propria conștiință și fericire, îmi furam putința de a munci, de a duce o viață liniștită, cinstită, îmi furam privirea caldă a nevestei, îmi furam bucuria strengăriilor copiilor mei. Cine o să-mi dea mie înapoi tot ce am risipit ?

Prieteni ! Cetățeni și oameni ! Și, mai ales, voi, copii și tineri ! Mi-e rușine de trecutul meu și aș vrea să-mi ușurez cît de cît sufletul ăsta păcătos, să mă spăl de noroiul în care m-am tăvălit ! Dacă înainte idealul meu era să fur un milion, acum visez la ceva măreț : să ajung om. Și am să ajung. Doresc ca viața mea nefericită, pierdută să slujească drept pildă a ceea ce înseamnă josnicia așa-numitei „lumi a hoților". Să se gîndească la rîndurile scrise de mine toți cei ce vor să dovedească altora că sînt fiare. Să se gîndească la ele toți cei pe care-i trage ața spre tîlhărie, cei care văd în hoți niște eroi. Uitați-vă în jur și schimbați-vă gîndurile ! Fiți așa cum v-au născut mamele voastre : membri sănătoși ai societății noastre, constructori ai comunismului, mergeți în rînd cu toții !»

Iat-o ! Avea în mînă demascarea hoțului de către hoț ! Un hoț răsturnase hoția de pe piedestalul ei ! Despre ea îi vorbise Kiril Petrovici, și acum, iat-o, o avea demascarea asta !

— Nikodim Ignatievici ! Dragul meu ! Dar e minunat ! Cum să facem ca Mișka să citească spovedania asta ? Cum să procedăm ?

A doua zi, Șanski îi vorbi lui Kiril Petrovici despre însemnările lui Zeba și găsiră modalitatea : Nikodim Ignatievici, avînd de dus ceva acasă, de la atelier, îl rugă pe Mișka să-i ajute. Iar acasă, în jurul samovarului aprins, stătură puțin de vorbă. În timpul discuției, meșterul scoase caietul învelit în hîrtie albă și i-l dădu băiatului, care, la început, aruncînd în jur priviri rele, bănuitoare, nu vru să-l

ia. Dar pe urmă se apucă de citit, tot mai atent, tot mai încordat pe măsură ce întorcea filele.

Șanski, care părea cufundat în lectura unui ziar în celălalt colț al camerei, îi urmărea de fapt toate reacțiile. Iată. Acum e interesant, aproape căzut în extaz. Aha! A ajuns la povestirea aventurilor lui Ivan Zeba... Acum ridică din sprîncene: a ajuns la pasajul care cuprinde cele spuse de bătrîn pe patul de spital.

„Îl mai ții minte pe Zeba?"

„Nu-l mai țin minte!"

După aceea e tulburat — va veni oare la bolnav cineva sau nu? Dar cînd intră sora, pe chipul lui Mișka se așterne bucuria. A crezut! L-a crezut pînă și pe maiorul Karpov, și pe căpitanul Golubkov. Deodată însă chipul lui devine opac. Șanski nu-i mai poate citi simțămintele care-l încearcă. Fața lui e acum rece, imobilă, iar pînă la urmă înstrăinată. Bombăne:

— Minciuni!

Și împinge cu nepăsare caietul.

— De ce minciuni? nu se poate abține Șanski să-l întrebe.

— „Fac apel, vă chem..." Agitație! răspunse Mișka cu aceeași nepăsare. L-au băgat la carceră și l-au silit să scrie ce-a scris. Cine n-are tărie de caracter e în stare să scrie orice! Și mai are pretenția să-l credem...

26

În strădania lui de a afla care e starea de spirit a grupei a noua, Kiril Petrovici nu-și putea înăbuși îngrijorarea. E drept, nu se petrecuse nimic grav, nu avuseseră loc nici catastrofe, nici accidente. După intervenția lui Maxim Kuzmici, situația se îmbunătățise simțitor. Dar munca lui, a educatorului, consta

tocmai în eliminarea cauzelor ce ar putea duce la accidente și catastrofe. Aici se vădea măiestria celor care munceau în colonie: în preîntîmpinarea conflictelor, lichidarea lor înainte ca ele să poată degenera. Iar dacă voia să fie într-adevăr sincer cu el însuși, căpitanul Șukailo trebuia să recunoască un fapt: nu observase ceva la timpul său și se împăcase cu o anumită stare de lucruri.

Anul trecut îl avusese comandant de grupă pe Lioșa Dziuba, tînăr cam iute din fire, care, tocmai din cauza aceasta, își ținuse bine băieții în mînă. Adică, vorba lui: „Îi ținuse strună". Absolvise școala cu medalia de aur și nu mult după aceea fusese eliberat, iar în locul lui fu ales Kostanci. Peste vară, sub conducerea lui, grupa lucrase bine pe ogoarele colhozului. Se închegase, se întărise, iar Kostanci luptase fără a-și precupeți forțele pentru cinstea grupei și pentru viața lor de zi cu zi. Cam rece, aspru și închis în sine, îi plăcea ordinea și se străduia din răsputeri pentru orice punct cîștigat, părînd a fi un comandant energic și cu dragoste de muncă. În toamnă se întîmplase însă ceva: veniseră băieți noi, dintre cei vechi unii începură să dea semne de delăsare, iar comandantul căpătă o „fisură". Și ăsta era lucrul cel mai neplăcut. Elev mai vechi, Kostanci nu fusese un caz ușor pentru Kiril Petrovici. La sosire, refuzase să intre în zonă, mult timp nu voise să facă parte din activul de elevi și-i dăduse educatorului multă bătaie de cap. Șukailo era încredințat că numai datorită eforturilor lui se transformase Kostanci. Începuse să ia cuvîntul la ședințe și la careu, se împrietenise cu băieții buni, iar Kiril Petrovici văzuse posibilă alegerea lui în funcția de comandant de grupă. Cînd, deodată... Totuși nu se putea spune că totul s-a petrecut brusc! Kiril Petrovici observase mai de mult că ceva nu este în regulă cu Kostanci, dar sperase că va putea să-l îndrepte. Socotise că are în fața lui un bloc de piatră care se mai cere cu grijă șlefuit, mult șlefuit, ca să iasă ceva bun. Acesta era motivul pentru care fusese de părere, chiar după in-

tervenţia lui Maxim Kuzmici, c-ar trebui lăsat comandant mai departe.

— Nici nu insist să i se ia această responsabilitate! îi spusese directorul coloniei. Cu el însă trebuie muncit serios! Să i se demonstreze că nu el e totul, că principalul este activul de elevi, că un comandant fără activ nu valorează nimic, ba că, mai mult, în anumite condiţii, poate constitui un pericol.

La adunarea generală a grupei se văzuse clar despre ce pericol era vorba, şi chiar el, Şukailo, propusese înlocuirea comandantului de grupă. Dar de atunci Kostanci se ofilea văzînd cu ochii şi ajunsese, dintr-un băiat energic şi plin de încredere în forţele sale într-un singuratic îngîndurat. De ce? Încercă să discute cu el, dar nu izbuti să afle nimic. Îi dădu diferite sarcini. Băiatul le îndeplini, dar îşi feri privirile în lături. Băgaseră de seamă şi băieţii că fostul comandant are o purtare ciudată şi discutaseră asta în şedinţă. Dar oare chiar totul poate fi rezolvat prin şedinţă? Kiril Petrovici se sfătui cu Anton şi cu Dunaev, îi rugă să discute tovărăşeşte cu Kostanci, ca să afle despre ce este vorba. Vorbiră băieţii cu el, îi puseră fel de fel de întrebări, dar degeaba. Ştia Kostanci care e scopul discuţiilor...

Tocmai în timpul acela, Kiril Petrovici mai avu de rezolvat o problemă grea: primiseră o scrisoare de la mama lui Elkin şi, la citirea ei, pînă şi inima călită în război a căpitanului Şukailo se strînse de durere. Erau rînduri trimise pesemne de pe patul de moarte, scrise de o mînă tremurîndă, cu creioane diferite.

„Stimate Kiril Petrovici,

Scriu foarte greu. O fac stînd culcată. De trei ori pe zi vine infirmiera şi-mi administrează doze mari de morfină. Sînt mai tot timpul sub efectul stupefiantelor, căci altfel nu pot îndura durerile. Sînt sleită de puteri şi-mi simt capul ca în ceaţă, iar gîndurile mi se încîlcesc, dar vreau să vă împărtăşesc jalea mea din cauza lui Iliuşa.

Este o durere ce nu-mi dă pace nici ziua, nici noaptea.

Cum de s-au putut întîmpla toate astea? Oare nu va mai intra niciodată fiul meu în familia noastră comună, în familia sovietică?"

Pînă aici, bolnava scrisese cu un creion obișnuit. Dar o apucaseră probabil iar durerile, venise sora și-i făcuse injecția, căci după aceea femeia își adunase puterile și luase din nou creionul în mînă. De data asta însă unul chimic:

„Pe Iliușa n-am să mai apuc să-l văd, fiindcă, mult timp, cu dozele acestea de morfină, n-am s-o pot duce. Kiril Petrovici, dragul meu, ajută-mi fiul să ajungă om! Este ruga fierbinte a unei mame. Te rog, Kiril Petrovici, îngăduie-mi să mor liniștită, fii fiului meu și mamă, și tată. Din scrisorile dumitale am înțeles că munca cu acest fel de copii este tocmai rostul vieții dumitale și că suferi pentru fiecare dintre ei ca un adevărat părinte. Încearcă să-l mîngîi puțin în locul meu — poate că va avea un rezultat bun. Cîndva, fiul meu era un copil tandru..."

O altă pauză. De data asta, bolnava a folosit același creion, dar scrisul e cu totul altul: litere strîmbe, aplecate în toate direcțiile:

„Vă rog să mă iertați, Kiril Petrovici, că vă scriu atît de mult, dar este ultima mea scrisoare. Vă doresc succes în marea și nobila dumneavoastră muncă."

...Evenimentele continuau însă să evolueze; Lagutin cît și ceilalți din colonie simțiră încordarea ce plutea în atmosferă. Cînd Maxim Kuzmici se întoarse, maiorul îi raportă totul.

— Trebuie să obținem transferarea lui Șevciuk într-o colonie cu regim sever! încheie el, hotărît. Iertați-mă, Maxim Kuzmici, dar nu se mai poate! Individul ăsta devine periculos! Atitudinea lui poate avea repercusiuni asupra întregii colonii. Asupra întregului colectiv! Nu-l putem lăsa așa, de capul lui!

— Dar ceilalți? întrebă directorul coloniei. Pe ceilalți, pe complici, i-ați descoperit?

— Deocamdată îi bănuim doar. Sînt Elkin, Venţel...

— Dar Kamolov ?

— Kamolov continuă să tacă. O ţine într-una cu „singur", „de-aia", „nu ştiu", „m-am jucat"...

— Nu-l consideri mai periculos decît Şevciuk, cu toate că-i mai liniştit ? se interesă Maxim Kuzmici.

— E drept, este închis în sine... recunoscu maiorul.

— Dacă aşa stau lucrurile, ce rost ar avea un transfer ? Dimpotrivă ! Eliberaţi-l pe Kamolov şi căutaţi să aflaţi pînă unde s-a ajuns cu organizarea bandei în chestiune, descoperiţi-i legăturile, căci ele constituie problema principală. Transferul, ştii şi dumneata, îl putem obţine oricînd !

Seara avu loc o şedinţă de partid, în care Maxim Kuzmici prezentă un referat în legătură cu deplasarea lui la Moscova. Cu toate că ar fi putut-o ţine mai tîrziu, situaţia creată nu îngăduia amînarea acestei şedinţe. Referatul fu energic şi concis: la şedinţa de la Moscova se discutaseră noile hotărîri ale Comitetului Central, privind funcţionarea coloniilor pentru minori, educarea activului de elevi, metodele ce trebuie folosite în vederea unei mai adînci cunoaşteri a copiilor infractori pentru scoaterea la iveală a ceea ce este conştient şi nobil în ei. Hotărîrile C.C.-ului corespundeau şi se împleteau cu multe din problemele încă nerezolvate în colonie şi ajutau la lichidarea lipsurilor despre care se discutase în şedinţă.

— Atacăm slab, nu avem destul avînt în luptă, nu dăm dovadă de suficientă intransigenţă bolşevică !

— Îi cunoaştem prea puţin pe copii, îi studiem formal... Cînd vine un elev nou, educatorul se ocupă de el o zi-două şi gata ; convins că-l cunoaşte, îl lasă de capul lui !

— Lucrăm superficial, formal şi, bineînţeles, unde nu pătrundem pînă în miezul problemei, au loc scăpări !

— Şi-apoi, prea dăm dovadă de liberalism ! Maiorul Lagutin are dreptate ! Unde-i maiorul Lagutin ?

Maiorul Lagutin însă lipsea. Chiar înainte de şedinţă i se raportase că în grupa a opta circulase un

bileţel, care dispăruse însă fără urmă la sosirea lui. Iar acum maiorul căuta să-l descopere. Întrebase doi-trei băieţi, adunase ici-colo frînturi de adevăr şi cercetase traseul parcurs de misteriosul bileţel, care trebuia găsit cu orice preţ. Cine-l adusese şi de unde? Cînd şi cui fusese transmis, cine-l citise şi unde se afla acum? Principalul era însă altul: ce scria în el? În colonie, baza întregii activităţi o constituie cinstea. Cinstea şi sinceritatea. Cum apar secrete, înseamnă că ia naştere o activitate subversivă care trebuie lichidată. Maiorul pierdu trei ceasuri, urmărind itinerarul hîrtiuţei cu pricina, ca pînă la urmă să afle că în grupa a cincisprezecea a fost băgat într-o crăpătură din duşumea. E tîrziu, băieţii se află în dormitoare, se lasă înserarea şi nu se ştie niciodată ce pot face ei noaptea... Este deci desemnat un supraveghetor special, cu o misiune specială: va sta de veghe toată noaptea în dormitorul grupei a cincisprezecea. Iar dimineaţa, după plecarea băieţilor la lucru, duşumeaua e desfăcută şi se descoperă scrisoarea trimisă de Mişka grupelor, scrisoare al cărei conţinut ne este cunoscut.

Oricît de conspirativ ar fi lucrat maiorul Lagutin, Mişka Şevciuk tot îşi dădea seama că cercul se strînge în jurul lui. Asta însemna că sosise momentul, că trebuia să acţioneze urgent, că trebuia să-i adune pe toţi ca să hotărască împreună cînd şi ce să facă. Şi iată că Senka Venţel mai transmite o dată un ordin secret: „Adunarea are loc azi la cinci, la club, pe scenă. Să se prefacă Ilia Elkin că vrea să le arate un dans nou."

Acum însă se sparse buboiul care-l tot sîcîia pe Kostanci. Nici el nu mai înţelegea de ce se lăsase convins de vorbele lui Mişka şi de ce se afiliase bandei lui. Pe cine urmase? Pe Mişka? Dar cine era Mişka? Unul care comandă şi ameninţă! Ce poate ieşi bun din asta? Şi, la urma urmelor, poate ieşi ceva? Îi cunoştea pe băieţi, le cunoştea şi starea de spirit... Iar Kiril Petrovici... Îi era ruşine! Cu toate că se simţea jignit, îl stima mult pe Kiril Petrovici.

Dar de vreme ce se afiliase bandei, nu mai putea da înapoi. Însemna să se pună singur sub puterea legilor ce domneau în lumea hoților. Mai avea o singură speranță: că Mișka nu va reuși. Au să discute, să se joace, să se distreze și atîta tot. Numai că Kamolov, cu sulele lui, agravă situația.

Iată de ce cînd îi vorbi Senka de adunare, Kostanci își dădu seama că trebuie să ia o hotărîre. Deci Mișka juca tare. Deci nu mai avea vreme de pierdut!

Și nu mai zăbovi: se duse la Kiril Petrovici și îi vorbi de complotul care se punea la cale, de sulele pe care le pregătiseră și de intenția lui Mișka de a se „răfui" cu unii „codoși", cum ar fi de pildă Slava, Anton și Kostea Ermolin.

— Dar tu ce-ai căutat în toată porcăria asta? îl dojeni Kiril Petrovici, dînd din cap. Am avut încredere în tine și tu...

— Știu... șopti Kostanci, ferindu-și privirile. Știu că nu m-am dovedit demn de încrederea dumneavoastră...

— Cînd te gîndești ce bine ai început să te porți!

— O purtare bună nu înseamnă însă o reeducare încheiată! zise Kostanci, fără să-și ridice privirile din pămînt.

Kiril Petrovici îl privi gînditor: băiatul ăsta cugetase probabil mult, căci rostise un mare adevăr. Muncești bine, ai o purtare frumoasă, dar poate că în sufletul tău zace altceva. Kostanci, de pildă: a fost comandant, a tunat și a fulgerat, s-a luptat pentru puncte, s-a luptat pentru onoarea grupei. Dar pentru ce a luptat el în realitate? Nu cumva pentru scopurile și planurile lui? Dar care sînt scopurile și planurile lui actuale? Nu este de acord, în principiu, cu planurile lui Mișka, sau nu crede în posibilitatea realizării lor? Sînt oare reale planurile lui Șevciuk, sau simple himere? Poate că și-a dat seama de asta și s-a speriat...

Kostanci, simțind urma de neîncredere a educatorului, adăugă:

— Am căutat să fac totul așa cum trebuie, dar sufletul îmi era tot suflet de hoț...

— Era sau este încă ?

— Era ! Nu, Kiril Petrovici ! și de astă dată privi drept în ochii educatorului. Chiar de-ar fi să mă pedepsiți pentru asta, nu-mi pasă ! Vreau să dovedesc că nu sînt de cîrpă, ci că am pășit cu hotărîre pe calea cea dreaptă, de pe care n-am să mă mai abat niciodată. Nu, niciodată !

Și Kiril Petrovici îl crezu : adevărul zămislește forță. Kostanci nu se va mai abate niciodată de pe drumul drept.

— Atunci, la lucru ! hotărî el. Mergem la maior !

27

Maiorul Lagutin rămăsese din nou singur. De-abia întors de la Moscova, Maxim Kuzmici fusese chemat la comitetul raional de partid, unde primise sarcina urgentă de a pleca la colhozul de care se ocupa în calitatea lui de membru al acestui comitet.

Cum auzi raportul lui Kiril Petrovici, Lagutin șopti printre dinți : „Am pățit-o !“ ca să spună imediat cu voce tare :

— Am pățit-o ! și repetă încă o dată cu glas tare : Am pățit-o ! Stăm pe un vulcan, dar facem pe deștepții ! Parc-am fi copii !... Ne jucăm, asta facem ! Uităm că nu avem voie să ne jucăm cu focul dacă nu vrem să se iște un pojar pe care să nu-l mai putem stinge ! Ce-o să se întîmple atunci ?... Am spus eu că trebuia să-i facem lui Șevciuk formele de transferare într-o colonie cu regim sever ? Am spus-o, dar n-am fost ascultat ! Acum Maxim Kuzmici e plecat, și aici... Dar poate că e mai bine așa !... Chemați-l pe Kostanci !

Și Lagutin îl interogă cu multă răbdare și seriozitate despre toate cele petrecute.

— Zici că şi-au fixat adunarea pentru ora cinci? îl întrebă el, privind la ceas: era trei şi douăzeci şi trei.

— Tovarăşe maior — zise Kostanci, simţind că se apropie momentul hotărîtor — lăsaţi-mă pe mine! Îmi aleg cîţiva băieţi şi, cu ei... îi aduc aici legaţi pe toţi!

— Ce? şi maiorul îl privi întrebător. Vreţi să vă răfuiţi singuri? Să nu cumva să faci un pas! Auzi? Fără aprobarea mea, nici un pas! Lasă că-i legăm noi şi fără voi! Totuşi... Ştii ceva? Ar trebui să te întorci la ei... Să nu observe cumva...

— Nu, tovarăşe maior, la ei nu mă duc!

— Ţi-e frică? întrebă Kiril Petrovici. Să nu cumva să-şi dea ei seama.

— Nu mi-e frică — răspunse cu hotărîre Kostanci.

— Să nu simtă ceva şi să se împrăştie... replică şi Lagutin.

— Nu ştiu, tovarăşe maior... răspunse cu acelaşi ton hotărît Kostanci. Dar eu... eu n-am să mă pot stăpîni... şi o să mă încaier cu ei. Atunci o să fie mai rău!

Maiorul Lagutin întocmi un plan amănunţit de acţiune.

Educatorii primiră ordinul să fie tot timpul la posturi, să le găsească de lucru băieţilor, să bage de seamă cine iese din săli, dar să nu oprească pe nici unul dintre cei care vor să plece. Lichidarea bandei fu încredinţată unui grup de patru supraveghetori, în frunte cu Hariton Petrovici.

Mişka Şevciuk sosi primul la club, ca să vadă ce se petrece acolo. Sus era linişte: cabinetul de metodică era închis, încăperea în care funcţionau cercurile, de asemenea. Biblioteca era deschisă, dar era lume puţină. În schimb, jos tuna un trombon şi se auzeau sunetele ascuţite ale clarinetului: fanfara făcea repetiţie. În foaier, care era în acelaşi timp şi sală de sport, băieţii executau exerciţii la bară fixă. Peste tot domnea liniştea.

Nu după mult timp sosi Elkin și, aproape imediat după el, Kamolov. După ce se învîrtiră o bucată de vreme prin foaier, se suiră pe scenă. Și acolo, deși nu se afla nimeni pe lîngă ei, începură să-și vorbească în șoapte.

— Hai să „repetăm", să nu bage ăștia de seamă ceva!

Așadar, Kamolov luă armonica, iar Elkin începu să danseze. Apăru Senka Ventel, care le spuse vag că e „în regulă" și că în curînd vin și băieții. Într-adevăr, mai sosiră trei elevi.

Mișka observă că trombonul fanfarei amuțise și că băieții care făceau exerciții la bară plecaseră. În club era liniște. Semn bun sau rău?

— Ia du-te de te uită! îi porunci Șevciuk lui Senka Ventel.

Și traseră cu urechea, încordați.

— Ar fi timpul să începem... Să mai sosească vreo două mutre...

— Vin! Curcanii! Curcanii!

— Ne-au turnat! zbieră cît îl ținu gura Mișka Șevciuk, și în clipa următoare, ca la o comandă, băieții se repeziră spre uși, le încuiară și traseră în dreptul lor toate canapelele și fotoliile din sală.

Așa că, pînă să ajungă supraveghetorii la ei, amîndouă ușile sălilor erau baricadate.

— Dacă n-o fi nimeni înăuntru? Poate că am venit de pomană! făcu a îndoială unul dintre supraveghetori.

Dar răzbi de după ușă un zgomot: căzuse ceva pe jos. Moș Hariton strigă:

— Ordinul se execută, nu se discută! „De pomană"!... Dacă ni s-a dat ordinul ăsta, înseamnă că nu-i de pomană!... Ei! Care-i acolo? Deschideți!

— Ce vreți? se auzi de după ușă vocea lui Mișka Șevciuk.

— Cum, ce vrem? Dacă vă spune omul să deschideți, înseamnă că trebuie să deschideți! Sau vreți cumva să vă dau raportul?

— Nu, dar nici noi nu vi-l dăm! Ia mai duceți-vă în...

Valul de înjurături care urmă avu darul să-l scoată din sărite pe moș Hariton.

— Măi, ăia! Derbedeilor! Golanilor! Nu pun eu mîna pe voi...

— Du-te, „Treabă-Socoteală", mai bine de joacă „dame"!

— Arde-v-ar focul! mormăi moș Hariton și privi în jurul lui, nehotărît. Ce să facă? Du-te la maior! Fuga! îi ordonă el unuia dintre supraveghetori, după care se apucă să-i „lămurească" pe băieții care se baricadaseră în club. Le vorbi cît putu el de aspru, dar cum băieții îi zvîrliră drept răspuns numai obrăznicii, bătrînul își ieși de tot din sărite. Ce vreți? țipă el, împingînd din răsputeri în ușă.

— Să vină jupînul!

— Tovarășul director nu-i aici! A plecat!

— Cu voi n-avem ce discuta.

Și dă-i altă porție de înjurături!

Zadarnice au fost și strădaniile maiorului Lagutin, venit să-i potolească, căci nu putu scoate de la Șevciuk decît același lucru:

— Nu vrem să discutăm decît cu jupînul!

— A! Nu vreți? Foarte bine! Tovarăși, spargeți ușa!

28

Cînd în urmă cu cîteva zile, el și Slava Dunaev fuseseră rugați de Kiril Petrovici să discute cu Kostanci, Anton se simțise mîndru. De la un timp, Kostanci umbla tot îngîndurat, stătea mai mult singur și nu mai avea nimic din băiatul acela cam grosolan, dar neînduplecat și hotărît, pe care-l cunoscuse la sosirea lui în colonie. Se vede însă că, deși îngîndurat, Kostanci rămăsese totuși neînduplecat, căci nu li se spovedi.

Deodată însă — și asta cu totul pe neașteptate — îi luă deoparte pe el și pe Slavka și le vorbi despre „adunarea" care trebuia să aibă loc în ziua aceea pe scena clubului. Cu toate că încălca ordinul dat de maior, socotea că dreptatea e de partea lui, căci, zicea el, cu niște „bandiți" ca Mișka și ai lui, singurii în drept să se răfuiască erau băieții. Iar el, Kostanci, nu avea de ales : trebuia să ia poziție netă împotriva lor, să-i înfrunte direct. El nu vedea în asta nici un fel de răfuială, ci o luptă directă, deschisă, care avea ca scop final „legarea" și ducerea nemernicilor la corpul de gardă.

I se părea că ordinul maiorului de a sta în sală și a aștepta în tăcere îl silește să rămînă pasiv, și el, Kostanci, nu se putea împăca cu rolul ce-i fusese dat. El era de părere să se formeze imediat o echipă de luptă, care să ajungă la club înaintea tuturor și să-i prindă pe „bandiți" unul cîte unul, pe măsură ce soseau.

Slava Dunaev era însă de altă părere :

— Să trecem peste ordinul maiorului ? Trebuie să fim în gardă, apoi vedem ce-o să se-ntîmple !

Anton era de acord cu el, deși se și vedea în minte, punîndu-i lui Mișka genunchiul în piept și smulgîndu-i sula din mînă. Socotea că ar avea acum prilejul să le arate cine este, să se răfuiască cu soiul ăsta de ticăloși care-i stricaseră viața. Nu-și mai găsea locul de nerăbdare, trăgea cu urechea la fiece zgomot și căuta să-și închipuie ce se petrece la club.

La club însă lucrurile erau departe de a se desfășura așa cum își închipuise maiorul Lagutin. Ordinul de a se sparge ușa — fusese auzit și de cei de dincolo — nu putea fi îndeplinit, întrucît nu aveau la îndemînă nici topor, nici rangă, nici măcar băț. Dar pînă să se aducă uneltele necesare, maiorul simți miros de ars.

— Foc ! strigă cineva de afară.

Era deci vădit că lucrurile luau o întorsătură gravă. Neapărat trebuia să se pătrundă în sală, căci incendiul trebuia stins dacă voiau să salveze întreaga clădire !

Dar cînd a fost spartă uşa, supraveghetorii s-au pomenit cu baricada de canapele şi fotolii. Ce chin să stai şi să priveşti cum se prăpădeşte atîta trudă! Cînd, în sfîrşit, cortina în flăcări fu smulsă şi focul stins, văzură că scena era pustie!

Abia atunci se constată greşeala de calcul săvîrşită de maiorul Lagutin: el uitase că, de pe scenă spre gura podului, ducea o scară — scara de incendiu! Iar din pod se putea ajunge pe acoperiş, de unde... Ce greşeală de neiertat! Lagutin, care-şi dădu imediat seama de realitate, lăsă cîţiva oameni pe scenă, iar el, însoţit de ceilalţi, alergă în curte spre locul unde acoperişul era mai puţin înalt şi unde-i prinse, chiar pe scara de incendiu, pe Senka Ventel şi pe Elkin. Ceilalţi nu se aflau cu ei, şi Lagutin, crezînd că vin în urmă, mai zăbovi puţin, pierzînd astfel minute preţioase; asta, în timp ce Mişka Şevciuk şi Kamolov se strecurau, pe căi ocolite, spre zona de locuit, spre dormitoare.

Cînd auzise strigătul de alarmă al lui Senka, Mişka îşi dăduse seama că „s-a ars" şi înţelesese în acelaşi timp şi de ce. Kostanci nu venise! Înseamnă că-i trădase, că...

Dar n-avea timp de stat pe gînduri: trebuia organizată apărarea, trebuia să acţioneze! Căci nici prin cap nu-i trecea să se predea. După părerea lui, în astfel de cazuri, cea mai eficace metodă era de a provoca dezordine, aşa că trebuia neapărat să facă zgomot, gălăgie, larmă, să intensifice starea de alarmă pentru a deruta inamicul. Iar el, Mişka, profitînd de această stare de lucruri, să poată fugi ştergînd urmele.

„Arde-v-ar focul!" strigase la ei moş Hariton de cealaltă parte a uşii.

Şi Mişka scăpărase un chibrit. I se rupsese în mînă, e drept, dar tot avusese timpul să aprindă cu el o hîrtie şi să dea foc cortinei. Ardă! Prăpădească-se totul! Dacă e vorba că-l paşte primejdia, ardă totul!

Alerga acum singur spre dormitor — Kamolov rămăsese în urmă. Greu de spus pe ce se mai bizuia! Ce voia? Să-i ridice pe băieţi? Să-i atragă de partea

lui ? Fierbea de furie, furie bandităscă, neiertătoare, împotriva trădătorului, a lui Kostanci !

Știa că a pierdut partida și că peste cinci-zece minute, dacă nu chiar în clipa următoare, va fi prins și toată aventura terminată. Trebuia însă să se răfuiască cu Kostanci ! Așa scria la legea lor, asta îi băgase Fedka Ciuma în cap : „Lichidează-l !" Trădătorul trebuia lichidat ! Și după canoanele lor, treaba asta trebuia să se petreacă neapărat așa : de undeva, de după colț, din umbră, hoțește, dar sigur ! Numai că el nu mai avea vreme să se țină de tipic. Va acționa cum va putea !

Alergă spre dormitorul grupei a noua, cu gîndul să intre acolo brusc, pe neașteptate, și din fuga mare să-l lovească pe Kostanci în piept, cu sula pe care o avea ascunsă în buzunar.

Urcă la etaj, sărind cîte două trepte deodată.

Anton nu-și dădu seama de ce întoarse capul spre ușă tocmai în clipa în care Mișka Șevciuk o dădea de perete. Cînd îi văzu însă fața, ochii și mîna vîrîtă în buzunarul pantalonilor, înțelese totul, căci știa bine ce însemna acel gest. Așa că, împins parcă de cineva, luă un taburet — primul care-i căzu la îndemînă — și-l ridică deasupra capului :

— Stai așa ! La strigătul lui, toți băieții săriră în picioare și făcură un zid viu în jurul lui. Ce vrei ? Stai pe loc ?

Iar Kostanci își croi drum printre colegii lui și ieși în față.

— Unde te duci ? Pleacă ! strigă Anton, fără să lase taburetul din mînă.

Dar Kostanci, mut, își continuă drumul și nu se opri decît dinaintea lui Mișka :

— Ei ?

Vru să-i sară și Kiril Petrovici în ajutor, însă se opri. Aștepta să vadă ce se va întîmpla.

— Ei ? repetă Kostanci. Ne răfuim sau ba ? Stătea în fața lui Mișka, încordat ca un arc, cu pumnii strînși și cu priviri grele, ca de piatră. Scoate mîna din buzunar ! N-auzi ?... Și lasă-ne în pace ! Lasă-ne !

Tu... și toți cei de-o teapă cu tine!... Lăsați-ne să trăim!

— Să trăiți?... Vrei să trăiești? zîmbi cîinos Mișka. După ce-i bagi pe-ai tăi la fund, mai vrei să...

— Pe ai mei? întrebă Kostanci. Știi ceva?... Hai să ne batem în cuțite!... Vedem noi după aia...

— Gata! rosti cu hotărîre Kiril Petrovici. Fără cuțite! Terminați!... Scoate ce ai acolo... — îi ordonă el lui Mișka.

Și Mișka, trezit parcă din somn, privi în jur. Abia atunci își dădu seama că, între timp, cît se certase cu Kostanci, în zidul viu al băieților, între el și ușă, se făcuse o spărtură. Din instinct voi să dea ocol zidului și să fugă, să fugă cu orice preț. Dar îi ieși în cale Anton; după el sări asupră-i tot zidul acela compact, viu, și totul se încurcă. Țipete, zgomot... Avîntîndu-se în mijlocul încăierării, Kiril Petrovici izbuti, cu chiu, cu vai, să-l tragă afară pe Șevciuk. Cu părul vîlvoi și cu buza sîngerîndă... Pe jos zăcea sula pe care o scăpase în toiul luptei.

29

Maxim Kuzmici se întoarse chiar în noaptea aceea de la colhoz și află imediat despre cele întîmplate în colonie. Se luă hotărîrea ca vinovații să fie deferiți procurorului.

Asta însemna un nou proces și o nouă condamnare pentru cei vinovați. Dar lui Maxim Kuzmici, de ce, nici el nu știa, îi părea rău de Șevciuk. Așa că imediat după discuția lui cu Lagutin, se duse să-l vadă la „izolator".

Mișka îl întîmpină cu răutate, aproape cu aceeași încăpățînare cîinoasă cu care refuzase să intre în zonă.

— Ce-ați mai venit? Mi-ați pus juvățul de gît! Ce mai vreți? Să-mi mîncați sufletul?

— De ce să ți-l mănînc ? făcu directorul coloniei, așezîndu-se pe pat, lîngă el. O să te mănînce el pe tine dacă... dacă-l mai ai, bineînțeles !

— Sărutați pămîntul că m-ați prins la timp, că altfel vă făceam bucata ! rosti Mișka.

— Asta cam așa e ! recunoscu Maxim Kuzmici. Dar în ce scop ?... Te-ai gîndit la asta ?

— Gîndească iapa, că de-aia are cap mare !

— Vrei să-ți spun eu ? se prefăcu Maxim Kuzmici că nu-i ia în seamă gluma prostească. Fiindcă îți place anarhia ! Voiai să dai loc la anarhie ! Vreau ! Muncesc ! Nu vreau ? Stau ! Vreau ? Merg ! Nu vreau ? Nu merg ! Vreau ? Învăț ! Nu vreau ? Nu învăț ! Ordinea voastră, puterea voastră... ca la ogeac ! Dar pentru ce ? Vreți să domniți. N-am dreptate ? Dacă ați fi lăsați de capul vostru, ați umbla ca o turmă, ați umbla bezmetici de colo-colo ; ați face scandal și v-ați tăia unul pe altul cu cuțitele... Crezi că asta-i viață ? Crezi că vă va îngădui cineva să trăiți cum vreți voi ? Noi luptăm împotriva unei astfel de vieți, împotriva stăpînilor ! Am vărsat mult sînge, dar i-am lichidat pe cei care voiau să ni se impună prin silnicie !

Un timp, Mișka tăcu. Ca apoi să rostească neașteptat de liniștit :

— Am făcut două greșeli !...

— Nu, una singură, dar vitală ! îl întrerupse Maxim Kuzmici. Ai crezut c-o să fii susținut, dar n-ai fost ! Băieții te-au părăsit în ceasul hotărîtor și s-au ridicat împotriva ta. Iată de ce n-ai reușit și nu vei reuși să faci nimic ! Ține minte : nu vei reuși și nimeni nu te va urma. Ești singur !

— Cine ? Eu ?

— Da, tu ! Aveți impresia că sînteți mulți, că aveți putere. Aveți numai impresia, căci de fapt lumea voastră nu există. Sînteți ca praful, iar poporul vă poate spulbera dintr-o singură suflare, la fel de ușor cum șterge femeia de serviciu orice urmă de colb cu o cîrpă udă ! Da ! Numai că poporul așteaptă ! Speră că fiii lui rătăciți se vor îndrepta și se vor întoarce

la el. Şi nu-i zadarnică aşteptarea lui! Oamenii sînt mai buni decît o crezi tu! Poate că şi tu eşti mai bun! De astă dată Mişka nu-i răspunse. Se întinse doar pe pat şi se întoarse cu faţa la perete. Acum, gîndeşte-te! încheie Maxim Kuzmici. Dacă vrei să mergi pe calea ta, care nu te poate duce decît în jos, n-ai decît. Dacă vrei să-ţi nenoroceşti viaţa, n-ai decît! E a ta şi poţi să faci ce vrei cu ea. Dacă vrei să fii duşmanul poporului tău, poftеşte! Nu uita însă că nu ai decît o singură viaţă!

În urma lui Maxim Kuzmici, santinela încuie uşa „izolatorului" cu două lacăte. Cum ajunse în birou, directorul coloniei dădu ordin ca mama lui Şevciuk să fie chemată telegrafic.

Mişka rămase la „izolator" pînă la sosirea ei. În timpul ăsta cugeta, poate pentru prima oară, serios, la greşelile lui şi la faptul că băieţii nu îl ajutaseră. Cugeta la Fedka Ciuma şi la Ivan Zeba, în apăsătoarea lui singurătate, şi în suflet începu să-l împungă ceva, iar prin minte îi trecură gînduri noi, cu care nu era învăţat.

Gînduri grele, de care încerca să se scuture, dar care nu voiau să-l ierte. Zilele treceau unele după altele într-o deplină singurătate, în liniştea apăsătoare a „izolatorului". Era obişnuit cu „izolatoarele" — avusese parte de ele de multe ori, şi chiar se mîndrise cu asta. Acum însă, nici el nu ştia de ce, ar fi vrut să se dea cu capul de pereţi. Ce bine ar fi fost să poată bate cu picioarele în uşă şi să-l cheme pe Maxim Kuzmici!... De ce nu venea la el? De ce nu mai voia să discute cu el?

Dar se stăpînea. Ar fi fost un gest „nedemn" pentru unul ca el! Zăcu deci la „izolator" pînă cînd sosi mamă-sa, pînă cînd auzi zgomotul lacătului şi o văzu, îmbătrînită, pe neaşteptate, în faţa lui. Intră, se rezemă de perete şi buzele începură să-i tremure. Voia să-i spună ceva — venind spre el, după discuţia ei cu Maxim Kuzmici, după ce i se înăsprise inima împotriva fiului ei, voise să-i spună multe, se gîndise

să-i spună multe. Dar tăcea. Tăcea, rezemată de peretele rece de piatră și îi tremurau buzele...

Maxim Kuzmici, care o întovărășise pînă acolo, rămase afară și închise în urma ei ușa de fier. Își scoase o țigară, o fumă, mai scoase una, o fumă și pe aceasta, și nu intră în „izolator" pînă ce nu ieși mama lui Șevciuk.

— Ei ?

— Ajunge, Maxim Kuzmici ! rosti Mișka — îi spunea pe nume pentru prima oară. O fi sunat ceasul să termin și eu...

— Fără „o fi", nu se poate ?

— Se poate și fără asta... — răspunse Mișka.

Dar Maxim Kuzmici nu părea prea încîntat :

— Da... Altceva așteptam de la tine, Șevciuk... Altceva !

Mișka simți că directorul coloniei se pregătea să-i spună un lucru deosebit de important, că-și mai cîntărește o dată cuvintele înainte de a le rosti. În sertarul biroului, Maxim Kuzmici avea ordinul lui de trimitere în judecată și putea să-i dea curs. Însă putea, la fel de bine, să-l oprească, și atunci Mișka rămînea la ei, în colonie. Dar avea oare dreptul să facă asta ? Și apoi, era oare necesar ? În sînul colectivului de educatori existau discuții aprinse cu privire la Mișka, iar consiliul elevilor hotărîse să roage direcția coloniei să ia, față de Șevciuk, măsuri severe. Lui Maxim Kuzmici îi părea însă rău. Poate de Mișka, poate de speranța lui că băiatul totuși se va îndrepta ! Nu știa de ce, dar nădăjduise pînă în ultima clipă. Nu știa de ce, dar i se păruse că, dacă se va mai osteni cineva cu Mișka, dacă va fi încredințat unui educator bun, băiatul s-ar putea da pe brazdă, iar schimbarea aceasta abia perceptibilă ar lua contururi mai lămurite. Dar nu ieșise nimic din toate astea și acum nu mai avea ce face.

— Trebuie să te transfer... — își mărturisi Maxim Kuzmici gîndul cu glas tare.

— E-n regulă, Maxim Kuzmici ! Înțeleg... Nici eu nu m-aș fi întors acum la băieți... E clar !

— Și va trebui să răspunzi pentru faptele tale! adăugă mai ferm directorul coloniei. Nu prin cuvinte scapi de răspundere.

— Cînd plec? întrebă Mișka.

— Mîine.

La ieșirea din „izolator", Maxim Kuzmici o văzu pe mama lui Mișka. Sta rezemată de un pom și-l aștepta.

— Ce-o să se întîmple cu el, tovarășe director?

— Asta nu mai depinde decît de el — îi răspunse Maxim Kuzmici. Va fi transferat într-o colonie cu regim sever. Tot o colonie, tot o instituție educativă! Dacă va avea o comportare bună, va fi trimis înapoi, iar de aici i se va deschide drumul spre libertate. Dar dacă...

— Se va întoarce, tovarășe director! Inima mea de mamă îmi spune că se va întoarce!

— Să sperăm! și Maxim Kuzmici îi strînse mîna.

30

Nu se putea spune că povestea cu „adunarea bandei la club" îl îngrijorase pe Maxim Kuzmici, care știa bine că viața în colonia lor era ca marea: cu valuri. Totul e să-ți călăuzești corabia printre ele în așa fel, ca apa să nu se reverse peste bord. Tangajul nu trebuia luat în seamă... Și totuși cele petrecute constituiau un eșec, un insucces. Toată întîmplarea punea cu acuitate anumite probleme și determina revizuirea altora, atît a unora ivite în colonie cît și a altora ridicate la ședința de la Moscova.

Maxim Kuzmici o înțelesese fără îndoială și mai înainte, dar de data asta simțea mai viu că, printre marile și diferitele preocupări, că în procesul importantelor transformări și realizări obținute sub conducerea partidului își găsise loc și munca lor modestă.

Venise cu multe idei noi de la Moscova, unde se discutase și despre el. Pentru unele lucruri fusese

lăudat, dar fusese și criticat, iar aceasta îl determina să privească anumite aspecte ale muncii sale cu alți ochi.

Fusese întrebat, de pildă, de ce colonia nu are un comitet de patronaj în care reprezentanți ai poporului să le poată da un ajutor prețios, ferindu-i de multe neajunsuri? Sau de ce era atît de slab și de neajutorat consiliul elevilor, care exista, se pare, numai pe hîrtie? Maxim Kuzmici se simțise jignit de acest „numai pe hîrtie", la fel ca și de părerea raportului, care spusese că tovarășul Evstigneev — adică el — subaprecia factorul social în educație și se încredea prea mult în forțele sale. De ce? De unde asta? Se întorsese însă acasă și, la ședința de partid, auzise același lucru: să vorbească mai puțin cu „eu", să atragă mai mult atenția opiniei publice asupra muncii lor și să se sprijine pe ea. Se discutase și despre consiliul elevilor: fără îndoială, alegerea lui Naidenov ca președinte nu fusese fericită, dar nici pînă în prezent el, Maxim Kuzmici, nu se gîndise cu cine să-l înlocuiască pe Naidenov. Ce să răspundă la asta? Nu se gîndise, nu-și făcuse timp! Dar dacă nu se gîndise pînă acum, ce mai aștepta? Trebuia lămurită odată și problema asta!

Iată deci că în consiliul pedagogic începe discutarea candidatului pentru această funcție de răspundere. Se vorbește ba despre Dunaev și Kostea Ermolin, ba despre Arhipov, din grupa a cincea. Kostea era însă prea moale și prea semăna cu Naidenov, iar de Dunaev nu se îndurau să-l scoată din postul de comandant al grupei a noua.

— Probabil că vom fi totuși nevoiți s-o facem — zise maiorul Lagutin. De ce nu l-am pune comandant în locul lui pe Șelestov?

— De ce? se miră Kiril Petrovici. De ce schimbări? De ce să nu-l promovăm pe Șelestov direct în funcția de președinte?

Maxim Kuzmici se uită la cei de față, iar Kiril Petrovici, simțind că directorul are anumite reticențe, își înșiră la repezeală argumentele:

— Este într-a zecea şi n-a fost contaminat de mediul infracţional... Merge cu hotărîre pe calea îndreptării...

— A şovăit însă! remarcă Maxim Kuzmici.

— N-a şovăit, ci a greşit! Sau, mai curînd, a făcut paşi greşiţi — îi răspunse imediat Kiril Petrovici. La şcoală a rămas un timp în urmă... Acum însă i-a ajuns sau nu pe ceilalţi? făcu el, aplecîndu-se spre Irina Pankratievna.

— Da — răspunse profesoara.

— În ceea ce priveşte munca obştească... — continuă Kiril Petrovici, tot mai înflăcărat — la început a fost doar membru în comitetul de bibliotecă, dar azi e preşedinte... Să luăm, de pildă, buletinul „Prietena ta, cartea". Cine-l editează? Şi din iniţiativa cui?

— A lui Şelestov — răspunse responsabilul bibliotecii.

— Ce ar mai fi de discutat? şi Kiril Petrovici aruncă o privire tovarăşilor săi. Despre munca lui în producţie. Cred că despre asta ne-ar putea vorbi Nikodim Ignatievici!

— De ce să zici că-i prost, dacă lucru-i bun? răspunse maistrul.

— În ceea ce priveşte caracterul... — şi Kiril Petrovici se uită la directorul coloniei. La început părea într-adevăr cam închistat, dar după povestea cu Şevciuk, cred că se va şterge impresia asta. Aşa e firea lui. Unii trebuie înfrînţi, alţii doar dirijaţi şi educaţi.

— Credeţi că va putea face faţă? întrebă directorul şcolii. Căci aici nu este vorba numai de el! E vorba de întregul lor colectiv şi...

— De ce să plecăm neapărat de la premisa că nu va face faţă? îl întrerupse Kiril Petrovici. Procesul de dezvoltare a conştiinţei nu urmează întotdeauna o linie dreaptă! Ci au loc salturi, impulsuri! La început totul apare într-o anumită lumină, dar omul trece un prag, şi tot ce a lăsat în urmă apare în cu totul altă lumină, mai clară, care-ţi îngăduie să-l vezi în perspectivă. După care vin iar cîţiva paşi pe loc, pînă la un nou impuls! Şi dacă noi îi vom da acum lui Şe-

lestov acest nou impuls... Nu vedeți cu cîtă aviditate își însușește tot ce-i bun și cinstit? Să-i încredințăm o muncă datorită căreia să-i crească aripi, să-l ridice, să-l absoarbă cu totul, să-i deschidă orizonturi noi! Va face față sau nu? Asta o vom vedea mai tîrziu! Îl vom sprijini. Dacă va da greș, putem oricînd să-l schimbăm cu altul! Dar eu am încredere în el. Va reuși!

— Ne-ai convins! zîmbi larg Maxim Kuzmici. Ce părere aveți?

— E un elev care se dezvoltă repede — răspunse maiorul Lagutin.

Și candidatura lui Anton fu acceptată.

Într-adevăr, așa era! Inima lui Anton se deschisese larg și absorbea cu sete totul: și o carte nouă, și discuțiile cu educatorul, și filmele vizionate. Se rulează, de pildă, la club filmul „Stele pe aripi", unde este vorba de niște băieți care învață la școală, își iau diplomele de maturitate, intră la școala militară și ajung piloți. Ce viață frumoasă, ce scop bine determinat, ce fericire deplină! Dar lui Anton i se strînge inima.

— Idiot! și lovește cu pumnul în spătarul scaunului din față.

Gest care n-are nici o legătură cu subiectul filmului. Kostea Ermolin, care stă lîngă el, îl privește mirat.

„Cînd te gîndești că aș fi putut să fiu și eu la fel!" își spune Anton.

Toată viața lui, oarbă, fără rost, toți oamenii pe care i-a întîlnit în cale în această viață îi apar acum într-o cu totul altă lumină. Și Vadik, și Ghenka Lîzlov... Și cărțile...

Se și miră cum de nu-i plăcuse lui înainte să citească. Nu, nu fusese el, ci parcă cu totul altcineva!

Care fusese atitudinea lui față de opera lui Nikolai Ostrovski, un scriitor atît de mare? Cu ce desconsiderare punea el la o parte orice carte de îndată ce găsea în ea lucruri serioase și pline de miez! De ce, nici el singur nu știa să spună, dar i se părea că astea toate nu sînt decît minciuni, neadevăruri izvorîte din dorința

autorului de a semăna cu cineva, de a-l rupe pe cititor de viața adevărată, reală. „Ne toacă la cap, ne dădăcesc"... Acum însă, tocmai aceste cărți îi erau necesare, cărți înțelepte, care să formeze omul, să-l înaripeze. Căuta și aștepta o carte în care să găsească răspuns la toate întrebările, care să-l ajute să vadă noul și să-i fie imbold de cugetare adîncă ori de cîte ori el ar tinde să alunece la suprafața lucrurilor. Iată de ce muncea cu atîta rîvnă la bibliotecă, iată de ce se apucase cu atîta pasiune de editarea buletinului „Prietena ta, cartea". Discuta cu băieții care veneau să ia cărți, le culegea impresiile despre cele citite și publicase chiar în primul număr al buletinului un articol intitulat „Ce carte îmi place mie?"

„Poți să-ți închipui oare viața fără cărți? Ce ființă înapoiată ar fi omul fără ele!"

Cîte gînduri nu-i treceau prin minte cînd stătea la „postul de observație", pe palierul scărilor din fața atelierului, și se uita în „lume"! Se topise zăpada, pămîntul își arăta ici-colo obrazu-i cafeniu — deocamdată neprietenos, ursuz, acoperit cu putregaiul ierburilor de peste an. Dar puterea visului transforma tot ce era putred într-o vegetație luxuriantă, în flori, căci sosea primăvara, iar după ea venea vara, și cînd va trece și vara, prin porțile coloniei, care i se vor deschide larg în față, el, Anton, va păși spre libertate și fericire.

Îi văzuse mai demult pe colhoznici cărînd bușteni din pădure. Acum, din lemnul ăsta se ridică o fermă nouă, mare, spațioasă, cu temelie roșie, de cărămidă. În depărtare, la marginea orașului, se desfășesc brațele macaralelor de pe șantier, care ridică, transportă ceva pe sus. Se și văd zidurile unor clădiri... Iar mai departe, în jur... Fumegă locomotive, trec mașini, oamenii forfotesc, au un țel, fac ceva. Viața! Viața prin care colinda cîndva fără rost un băiat deșirat, care cînta, semeț, ținîndu-și prietenii pe după umeri:

Noi sîntem mușchetari!
Noi sîntem mușchetari!
Sîntem!

Nu făcuse încă nimic în viața lui, dar îi cerea atîtea! Mult, mult prea mult! Aia nu-i plăcea, ailaltă nu-l interesa...

Dar băiatul acela stă acum aici, după gratii, și viața nu s-a oprit în loc: merge înainte, pe căile ei largi, iar băiatul o privește printre zăbrele și se întreabă: „Ce sînt eu?"

Întrebare ce-l frămîntă și în dormitor, cînd, acoperit cu pătura peste cap, stă și cugetă. Tot la asta se gîndește și cînd merge la lucru sau are o clipă liberă...

Kiril Petrovici își duce elevii la muzeu. Un mic muzeu local, unde băieții admiră lupi și vrăbii împăiate, se opresc în fața plugului de lemn care și-a găsit locul de veci în această casă mare, cîndva aparținînd unui negustor. Admiră tablouri, văd planuri... Toată istoria orașului. Și află că așezarea aceasta s-a născut dintr-un pichet de grăniceri. Păzeau aceștia poporul de răpitoarele stepei... Aflară băieții o veche legendă care spune că în apele rîului, pe ale cărui maluri e durat orașul, s-ar fi aruncat o domniță a tătarilor, care ar fi îndrăgit un cneaz rus... Iată, așadar, cît de bătrîn e ținutul acesta!

În altă sală, într-o vitrină, o foaie îngălbenită de ziar: primul ziar sovietic în care e tipărită chemarea primului Soviet al Deputaților Muncitorilor și Țăranilor.

„În timpul regimului trecut munca era considerată ca o rușine, iar trîndăvia semn al nobleței. În regimul care se naște, fiecare om care consumă produsele muncii altuia este dator la rîndul lui să depună o muncă utilă concetățenilor săi. Aceasta e o cerință morală. Trîndăvia este pusă la stîlpul infamiei."

În drum spre colonie, Anton se gîndește la toate acestea, și acolo, în mașină, găsește răspuns la toate întrebările care nu-i dau pace.

„Sînt a doua sută milionime dintr-un tot. Asta sînt. A doua sută milionime!"

Vrea să muncească, să muncească din răsputeri, să se ducă oriunde, să facă orice i se va cere pentru

aceste două sute de milioane de oameni: să săvîrşească orice fapte de eroism, numai să spele pata, să dovedească că nu mai e ce-a fost, că nu mai are nimic comun cu individul care hoinărea cîndva fără nici un rost în viaţă. „Plăcerea cea mai mare, bucuria cea mai mare a vieţii este să te simţi necesar şi folositor oamenilor." Da. Aşa spunea Gorki, aşa scria pe panoul atîrnat la club. Cînd a fost ales preşedinte al consiliului elevilor, şi-a simţit sufletul cuprins de un val nou, fierbinte, şi şi-a luat angajamentul în faţa tovarăşilor, a lui Maxim Kuzmici şi a lui Kiril Petrovici să muncească cinstit spre a-şi îndeplini importanta sarcină încredinţată.

Îi scrisese imediat Marinei. Nu mamei, nu! Mamei avea să-i scrie a doua zi. Marina trebuia să afle cea dintîi...

Căci trăia prin scrisorile ei. Le aştepta cu săptămînile, îi era mereu teamă că nu vor mai sosi şi se bucura cînd, în pofida temerilor lui, primea totuşi rîndurile ei. Începuse să creadă în prietenia fetei, să spere că nu era departe ziua cînd o va revedea şi pe ea, şi pe maică-sa. Dar în primul rînd pe ea, pe Marina.

Iată de ce nu mai înţelese nimic cînd Marina nu-i mai răspunse. Asta se întîmplă în primăvară, după examenele de sfîrşit de an. Ce-i drept, nu le trecuse prea grozav, prea strălucit, dar luase examenul de maturitate. Sărbătoriseră evenimentul la club, împreună cu toată clasa, apoi ieşiseră, însoţiţi numai de Kiril Petrovici, fără pază, pe malul rîului, unde aşteptaseră zorile. Cîntaseră şi dansaseră în sunetele armonicii, se fugăriseră şi visaseră la viitor. Anton îi scrisese despre toate astea Marinei şi aşteptase, curios să ştie ce făcuse ea, cum terminase şcoala. Dar nu-i răspunsese decît tăcerea. Tăcerea şi iar tăcerea. Iar la a doua scrisoare, îi trimisese doar două rînduri: „Anton, iartă-mă, dar nu mai pot să-ţi scriu. Marina."

Ce însemnau toate astea? Ce se întîmplase?

În familia Marinei Zorina mocnea o serie de conflicte.

Nu degeaba, vorbind despre ei, vecina îi denumise „democraţi"! Gheorghi Nikolaevici nu-i înţelegea pe oamenii care socoteau încrederea, puterea, situaţia şi avantajele acordate de popor ca ceva ce li se cuvenea de drept, ceva de care nu puteau fi lipsiţi niciodată. Cufundat în munca şi preocupările lui — problemele vitale ale fizicii moderne — considera că cei care judecă astfel lucrurile greşesc. Era, de altfel, convins că situaţia se va schimba, că cinstea şi abnegaţia vor ieşi învingătoare, iar entuziasmul şi altruismul vor cîştiga total victoria finală şi vor face să piară putregaiul intrigilor, al înfumurării şi al interesului meschin, tare care mai dăinuiau încă pe ici, pe colo.

Izbutise să-şi păstreze neîntinată această convingere încă din tinereţe şi îşi făcuse din ea crezul întregii sale existenţe. Necruţător cu tot ceea ce era dăunător, se străduia din răsputeri ca acest spirit dăunător să nu pătrundă şi în căminul lui.

Cînd Ekaterina Vasilievna văzuse undeva un interior elegant şi încercase să-l convingă că ar trebui să-şi cumpere şi ei mobilă de lemn fin sau să schimbe tapetele cu tapete de mătase, o întrebase :

— De ce tapete de mătase? Ce ne trebuie nouă tapete de mătase? Nu crezi că e mai nimerit unul obişnuit? Unul cum are toată lumea?

Ekaterina Vasilievna nu găsise nimic de opus logicii simple a soţului ei şi, după ce-i trecuse înfiăcărarea, se ruşină singură de visurile ei mărunte, cu tapete şi mobile de lemn fin.

La fel îşi educase Gheorghi Nikolaevici şi copiii. Veşnic ocupat, veşnic adîncit în gîndurile sale, nu socotea necesar să-şi piardă timpul cu toate fleacurile. Căci fleacul e tot fleac şi n-are rost să te tot frămînţi pentru nimicurile din viaţa copiilor. Importantă e baza, principiul de educare, căci acesta este pilonul

pe care se vor sprijini cînd vor rămîne pe picioarele lor.

Asistase într-o zi la o scenă care-l indignase. Era într-o duminică dimineaţa. O mamă elegantă, un tată la fel de elegant şi un băieţaş de vreo opt ani, a cărui înfăţişare vădea o viaţă de huzur. Băiatul puse piciorul pe lădiţa lustragiului — era o femeie, o armeancă bătrînă — care se apucă să-i cureţe pantofii.

Ce-i drept, munca sa nu avea nici un fel de contingenţă cu pedagogia, dar, ca om, problemele de educaţie îl interesau, iar ca cetăţean, nu se putu opri să nu reflecteze la cele văzute. Munca este un principiu, simplitatea altul, principiu e şi respectul faţă de om. Dar se pare că aceste trei principii nu existau în nemernicul acela mic şi îngîmfat, care nici măcar nu binevoia să-şi cureţe pantofii cînd pleca la plimbare. Ce va ieşi din el? Cum îşi va educa el copiii? Ce fel de părinţi avea? Într-un cuvînt, cum să-ţi educi copiii dacă nu te educi pe tine însuţi?

La el acasă, copiii lui îşi curăţau singuri încălţămintea, îşi făceau curat în camere şi spălau podelele. Erau răspunzători pentru felul în care îşi cheltuiau banii şi se îmbrăcau totdeauna modest.

— Pînă nu terminaţi şcoala, să nu aud nici de jupoane, nici de nailoane! Ciorapi simpli, pantofi simpli, ca toată lumea!

Împreună, în văzul tuturor, egali cu toţii, să nu existe unii mai buni, alţii mai răi, într-un cuvînt, prietenie! Iată spiritul pe care-l întreţinea cu perseverenţă în familie, aidoma soţului ei, şi Ekaterina Vasilievna. De curînd îşi adusese aminte de o întîmplare. Odată — fetiţele erau mici pe atunci, iar Jenka, băiatul, nu se născuse încă — se afla cu ele într-o vilă, în pădure, cînd găsise o fragă. Prima din anul acela, roşie numai pe o parte. Şi fetiţele veniseră spre ea, chiuind de fericire. „Aşteptaţi! le spusese mama. Să mai căutăm una. Şi numai atunci s-o mîncăm pe asta!" Fetiţele se potoliră pe dată, îngîndurate. Ca peste cîteva clipe, Marina să spună: „Să mai găsim două, mamă, şi numai cînd vom avea trei,

să le mîncăm ! Da ?“ Și cu cîtă rîvnă căutaseră copilele alți doi fragi, ca să aibă fiecare cîte una !

Îi venise în minte întîmplarea aceasta de mult uitată, cu prilejul unui succes în sport al Marinei, care la un concurs de alergări ocupase locul doi și primise o diplomă și o cutie cu bomboane de ciocolată. Venise cu cutia acasă și, conform unui vechi obicei, îi servise pe toți.

Erau principii respectate cu severitate în familia lor, principii care se reflectau în atitudinea copiilor în plină formare. Numai că se reflectau diferit, uneori spre bucuria părinților, alteori spre mîhnirea lor. Așa, de pildă, cea mai mare dintre fete, Alionuşka, veselă și vioaie în copilărie, în ultimii ani de școală devenise o tînără foarte serioasă, care urma acum cursurile Institutului pedagogic, cu gîndul să-și ia, după absolvire, un post de învățătoare în satul cel mai îndepărtat posibil.

Marina însă, care fusese totdeauna serioasă și foarte sinceră, începuse să se cam gîndească la rochii : una are talia joasă, la cealaltă nu e bine pusă mîneca, modelul celeilalte nu se mai poartă...

— Ei, și ce-i dacă nu se mai poartă ? își apăra punctul de vedere Ekaterina Vasilievna. E prea devreme să te gîndești la asta !

— Dar cînd să mă gîndesc ? Cînd o să împlinesc cincizeci de ani ? Ai uitat, mamă, că și tu ai fost tînără ?

Acum Marina îi punea din nou pe toți în mare încurcătură : ce să urmeze după maturitate ? Cînd discutaseră problema — e drept, deocamdată în treacăt, întîmplător — ea declarase că vrea să muncească !

— Cum să muncești ? exclamase uimită Ekaterina Vasilievna. Dar institutul ?

— Institutul mai tîrziu !

— Nici să nu te gîndești la una ca asta ! Nu vorbi prostii ! rostise, liniștită de astă dată, Ekaterina Vasilievna, convinsă că erau doar vorbe în vînt.

Și acum o nouă problemă, a treia și cea mai gravă, care le adumbrea pe celelalte două.

Cum se face că nu băgase de seamă mai devreme?

De cînd îi căzuse în mînă prima scrisoare a lui Anton, Ekaterina Vasilievna nu-şi mai găsise liniştea. La început i se păruse că se sufocă. Cum de a putut, cum de a îndrăznit tîlharul ăla, şarpele ăla de după zăbrele, să-i scrie?... Cu ce drept?... Iată cea de-a doua întrebare pe care şi-o pusese, după ce se mai liniştise.

Şi, fără o vorbă, începu să-şi supravegheze fata. Dar nu observă nimic. Îşi aducea aminte cum îi vorbise pentru prima oară Marina de arestarea lui Anton: „Îngrozitor, mamă... Mai ţii minte? A venit la mine un băiat... Unul înalt... E la închisoare!"

Mama simţise într-adevăr spaima din vocea ei. „De ce era îngrozită fata mea? se întreba acum Ekaterina Vasilievna. De faptul că în şcoala lor se putuse întîmpla aşa ceva? Sau că lucrul acesta se întîmplase cu el, cu Anton?" Atunci nu descoperise nimic suspect nici în tonul, nici în purtarea Marinei. E drept că ea discutase aprins cazul cu Stiopa Orlov, care venea des pe la ei. Dar cum să nu discute? Marina era doar o fată simţitoare, care-şi iubea colegii, o fată pe care o interesa tot ceea ce se petrece la şcoală. Cum însă Stiopa Orlov venea des pe la ei, inima de mamă a Ekaterinei Vasilievna se linişti cu desăvîrşire, căci vedea în asta un semn că „celălalt" nu înseamnă nimic pentru fata ei.

Într-o dimineaţă, înainte de a-şi lua gustarea, Marina se duse, veselă şi fără griji, să deschidă cutia de scrisori. Căci doar nu era s-o facă Ekaterina Vasilievna chiar în fiecare zi! De altfel uitase, se liniştise şi uitase! Numai că printre ziare şi scrisori, Marina descoperi şi un plic mototolit, pe care scria, spre marea ei surprindere: „Pentru Marina Zorina".

Simţi imediat că e o scrisoare importantă. Duse corespondenţa lui taică-său, intră apoi în camera ei şi deschise plicul. Da! Asta era! O scrisoare de la Anton!

„Bună ziua, Marina!

Îți urez ani mulți fericiți. Dacă n-ai uitat revelionul de anul trecut, îți vei aminti de mine. Cît de lung poate fi un an!"

Într-adevăr, lung, foarte lung poate fi anul!

La masă, Marina stătu ca pe ghimpi. Iar după-masă, Ekaterina Vasilievna, care parcă avea un ghimpe în inimă, o întrebă:

— De ce ești astăzi așa de ciudată?

Marina nu știa să mintă:

— Știi, mamă... am primit o scrisoare...

— De la cine? De la tîlharul ăla? țipă Ekaterina Vasilievna.

— De ce vorbești așa, mamă?

— De ce n-aș vorbi?

— Cîte nu i se pot întîmpla omului!

— Te-ai gîndit înainte de a spune asta, Marina? Individul ăsta s-a ocupat cu jaful, a ieșit la drumul mare cu cuțitul, și tu... Dă-mi scrisoarea!

— Mamă!... și Marina se uită nedumerită la maică-sa.

— Dă-mi scrisoarea!

Alionușka, atrasă de tonul ridicat al maică-si, intră în cameră.

Ekaterina Vasilievna se sculă hotărîtă și se duse în biroul soțului ei.

— Ascultă-mă!... zise ea și, cu un gest energic, îi dădu la o parte ziarele pe care Gheorghi Nikolaevici se apucase să le citească. Cu Marina noastră se întîmplă ceva!

— Cu Marina? Ce se poate întîmpla cu Marina?

Fără a-i pomeni, bineînțeles, de prima scrisoare, Ekaterina Vasilievna îi povesti totul.

— Ce vezi tu chiar așa de grozav în istoria asta? o întrebă Gheorghi Nikolaevici. Ce-i scrie?

— Întreab-o! Îi ești tată! Întreab-o tu! Să vedem ce-ți va spune! Frumos am educat-o, n-am ce zice!

— De ce vorbești așa, Katiușa? De ce? Am educat-o... Ce, i-am dat o educație proastă? După cîte știu eu, nimeni nu ni s-a plîns de ea!

— Nu te bucura prea devreme! Să nu plîngem mai tîrziu!

Gheorghi Nikolaevici nu-şi văzuse niciodată soţia atît de tulburată. Rămas singur, măsură mult timp biroul în lung şi-n lat. Simţea că pluteşte ceva în aer. Copiii tăceau. Marina se hotărî să vorbească ea cea dintîi cu taică-său. O iubea şi pe maică-sa, e drept, şi avea toată încrederea în ea, ştia că Gheorghi Nikolaevici e foarte ocupat şi nu îngăduie nimănui să-l supere cu toate fleacurile, însă ştia că, în ultimă instanţă, în clipa hotărîtoare, tot el era acela care descurca mai bine lucrurile!

Nu-i arătă scrisoarea, dar i-o redă cuvînt cu cuvînt şi îi spuse tot ce ştia despre Anton. Nu-i pomeni nimic, bineînţeles, despre parc şi bancă, nici despre noaptea de insomnie şi de acel „iubesc" pe care şi-l şoptise atunci. Cu atît mai mult, cu cît nici ea nu mai ştia bine care fusese adevărul... Totul se dovedise mult mai încurcat, mai complicat decît crezuse la început, şi de aceea înlocuise cuvîntul „dragoste" prin „prietenie", cu atît mai mult cu cît pentru ea amîndouă aveau aceeaşi însemnătate.

Îşi aduse aminte deodată ce-i spusese Nina Pavlovna cînd se întîlnise cu ea la şcoală: „Cît de mult l-ar îmbărbăta rîndurile dumitale!"

— Spune-mi, tată, există oameni care nu se pot îndrepta niciodată? îl întrebă ea.

— Niciodată?... Hm!... şi Gheorghi Nikolaevici îşi şterse un timp lentilele ochelarilor. Nu e de domeniul meu, dar... după părerea mea, dacă există oameni care nu s-au îndreptat încă, cu greu îmi vine a crede c-ar exista unii ce nu s-ar putea îndrepta niciodată!

— Ei, vezi? rosti cu aprindere Marina. Înţelegi, tată, ce se întîmplă dacă nu-i răspund? Înţelegi?... Noi ducem un trai atît de plăcut, de liniştit... Dar el... Să ne închidem în noi, să ne închistăm în fericirea noastră, iar el... el să piară? Da? Acolo unde se sfîrşeşte lupta pentru un tovarăş, începe trădarea! Nu-i aşa? Spune-mi, nu-i aşa? Pot eu oare proceda altfel? Dragul meu, scumpul meu tătic! Îl cuprinse

pe după gît cu braţele-i subţirele şi se lipi de el. Poate că-l salvez prin asta!

— Mda... Hm... — bîigui Gheorghi Nikolaevici, ascunzîndu-şi cu greu emoţia şi surpriza.

Fusese atît de prins cu treburile sale în ultima vreme, încît totul era neaşteptat pentru el şi, cum nu găsea răspuns la întrebarea Marinei, se mulţumi s-o sărute pe frunte.

— În orice caz, să ne gîndim! Să ne mai gîndim, Marinocika!

Cînd se află între patru ochi cu soţia sa, îi spuse:

— Vezi tu, Katiuşa... Este nespus de primejdios să întîlnezi un sentiment înălţător, căci oamenii îşi pierd încrederea. Sînt probleme în care copiii pot fi mai deştepţi decît părinţii... Avem oare dreptul să înăbuşim simţăminte atît de frumoase, intenţii atît de umanitare? Dacă fata ajută într-adevăr un om...

— Va reuşi numai dacă este mai puternică decît el! răspunse Ekaterina Vasilievna.

— Vrei să spui că s-ar putea să nu-l influenţeze ea pe el, ci el pe ea? Cum asta! Tu n-ai încredere în fiica ta?

Aşa se născu scrisoarea de Anul nou a Marinei...

Niciodată, nicicînd n-avea să regrete că a trimis-o, atît de vie şi de caldă era fericirea pe care o simţi în răspunsul lui Anton, atît de adîncă era recunoştinţa lui pentru cinstita şi prietenească ei dojană:

Prea ieftin, Şelestov, prea ieftin
E tot ce în viaţă ai dat!

„Dacă ai putea să ştii ce înseamnă pentru mine scrisoarea ta! Mă voi strădui ca în răspunsul meu să-ţi aduc o bucurie cît de mică. Ştiu că şi ţie ţi-am pricinuit o mulţime de necazuri. Abia acum înţeleg cît am fost de încrezut şi de prost, şi mă mir cum de te-ai putut împrieteni cu mine. Cît de mult aş vrea să întorc înapoi timpul! Dar este imposibil, cum imposibil este să şterg tot ce s-a întîmplat. Groaznic nu e faptul că mă aflu după un gard de sîrmă ghim-

pată — așa le trebuie proștilor care nu știu să folosească și să prețuiască libertatea! — ci faptul că-mi pierd cîțiva ani din libertate și că mi-e cinstea pătată!

Nici nu-ți pot spune ce cuvînt minunat este «a trăi». Nu să fii, ci să «trăiești», să iubești oamenii și tot ce e bun pe lume, să muncești cot la cot cu toți, să te bucuri de succese împreună cu toți, nu să stai la o parte și să privești pe furiș peste gard!

Dacă ai ști cît de greu mi-a fost uneori; au fost clipe cînd și casa, și tot ceea ce s-a petrecut îmi păreau o poveste, un vis de demult care s-a risipit în ceață! Totul mi se părea pustiu și fără rost. Într-un rînd am vrut să-mi pun capăt zilelor. Uneori, cînd îmi dădeam seama cît sînt de ticălos, îmi venea să urlu ca lupii, da, să urlu, căci vedeam cum timpul și viața trec pe lîngă mine, că mă lasă pe dinafară, renegat și demn de dispreț, închis în spatele zidurilor închisorii. Îmi venea atunci să strig de aici, de după gard: «Oameni! Tovarăși! Așteptați-mă! Vreau să merg și eu cu voi!» Dar oamenii treceau, treceau mereu... Se lipseau ușor de mine, căci ei își construiau viața, construiau omul nou, capabil și demn să devină membru al societății comuniste...“

Spre marea supărare a Ekaterinei Vasilievna, corespondența celor doi prieteni se purta acum cu regularitate. Deși împotriva voinței sale, discutase îndelung cu soțul ei și fusese nevoită să accepte situația. Ceea ce nu însemna că încetase de a fi îngrijorată. Se temea ca dintr-un sentiment firesc omului, din milă, să nu se nască cu totul alt sentiment, care nu se va mai putea supune nici rațiunii, nici opreliștilor, nici argumentelor.

Ce înțelege oare un bărbat din toate subtilitățile astea? Mare, mare greșeală face soțul ei, mare greșeală! Iată ce-i spunea ea zi de zi.

Pînă atunci totul mersese bine, pe cale dreaptă: o viață și o muncă interesantă, o familie unită, copii buni, o soție bună, în același timp prietenă credincioasă. Învățaseră împreună la școală, în anii studenției se împrieteniseră și se căsătoriseră. Cînd li se

născuse prima fetiță, Alionuşka, angajaseră o femeie; apoi o duseseră la cămin, ca Ekaterina Vasilievna să poată munci mai departe. După Alionuşka venise Marina, iar după ea, gălăgiosul Jenka. Şi o dată cu ei, şi greutăţile. Jenka era bolnăvicios, fetele trebuia supravegheate... Şi într-o zi, Ekaterina Vasilievna luă o hotărîre:

— Ce copii sînt ăştia, crescuţi fără mamă? N-avem încotro! Trebuie să-mi dau demisia!

Soţul se împotrivise, făgăduise c-o va sprijini, c-o va ajuta...

— Spune-mi, cheamă-mă dacă ai nevoie! zicea el, şi era sincer cînd vorbea astfel.

Dar cum să-l iei de la lucru de dragul unor scutece sau al altor treburi mărunte, gospodăreşti? Avea o muncă importantă, pasionantă. Trebuia lăsat să lucreze!

Aşa ajunsese Ekaterina Vasilievna mamă, gospodină şi temelie a casei. Copiii ştiau că tata lucrează, că tata scrie, citeşte sau se odihneşte, dar că mama e acasă şi că ea e totul. Se înstăpînise o ordine căreia şi tatăl i se supunea. De-abia mai tîrziu, mult mai tîrziu înţelese şi aprecie totul Gheorghi Nikolaevici: „Maternitatea este un act de eroism, o datorie faţă de societate".

Mai tîrziu — copiii crescuseră, iar Ekaterina Vasilievna preda din nou desenul tehnic la şcoală — cuvîntul ei rămase tot hotărîtor. Dar cum erau toţi obişnuiţi cu asta, nu se iscaseră nici conflicte, nici discuţii. Era pentru prima oară că cei doi soţi nu cădeau de acord asupra unei probleme. Tatăl se vedea nevoit să-i acorde fiicei sale toată înţelegerea, dar nici cu nevastă-sa nu voia să se certe. Şi apoi nu avea nici timpul, nici suficientă tărie sufletească pentru a se descurca în povestea asta, ivită atît de neaşteptat în sînul familiei sale. Pe de altă parte, Ekaterina Vasilievna, deşi evita orice discuţie, rămăsese credincioasă părerii sale şi încerca să submineze prietenia mereu crescîndă dintre Marina şi Anton.

De aceea îl primea cît mai frumos pe Stiopa Orlov, îl tot poftea pe la ei, îl servea cu ceai, ba mai mult,

cumpără într-o zi două bilete la Teatrul Mare, chipurile pentru ea și pentru soțul ei. Numai că erau la matineu, cînd ea știa precis că Gheorghi Nikolaevici are treabă... N-o mai contrazicea pe Marina cînd îi vorbea de rochii, ci, dimpotrivă, se ocupa cu grijă de toaletele ei. Totul era însă zadarnic. Marina își făcea rochii noi, mergea cu Stiopa la cinema și la teatru, se sfătuia cu el în toate, dar se îmbujora ori de cîte ori primea scrisori de la Anton.

Iată însă că Gheorghi Nikolaevici plecă într-o deplasare și Ekaterina Vasilievna socoti că a sosit momentul potrivit. Soțul ei era, desigur, un om cu suflet minunat, dar, la urma urmelor, totalmente rupt de viață. „Pînă și sălbăticiunile pădurii au grijă de puii lor! declarase ea într-o zi, cînd discutase în contradictoriu cu bărbatu-său, fiecare dintre cei doi soți apărîndu-și punctul de vedere. A fi uman nu înseamnă că trebuie să-ți sacrifici copilul, ca să salvezi un străin! Astea-s prostii! Trebuie găsit prilejul de a încheia o dată pentru totdeauna povestea asta!"

Numai că prilejul nu se ivise. Marina dădea examene, se cufunda în lectură, colinda bibliotecile, se întîlnea cu Stiopa, și pînă aici totul era perfect. Ekaterina Vasilievna îi făcuse pentru serata de absolvire o rochie albă, o însoțise la probe, i-o călcase cu mîna ei pe unde i se păruse cam boțită și o așteptase pînă în zori. Marina se întorsese, îi povestise cu ochi strălucitori că, după serată, se duseseră cu toții, fete și băieți, în Piața Roșie, trecuseră prin fața Mauzoleului și dansaseră, cîntînd, sub zidurile Kremlinului.

Totul era perfect! Numai că peste o săptămînă sosi o altă scrisoare și lucrurile iar se întoarseră cu susul în jos! Marina citi scrisoarea pe nerăsuflate, chiar față de ea, și fără pic de rușine îi spuse bucuroasă:

— Ei, vezi?... Și Anton!... A absolvit și el, și-a luat și el diploma de maturitate! Li se dau acolo și diplome de maturitate!

— Zău? Și diplome? făcu rece Ekaterina Vasilievna. Dar tu de ce te-oi fi bucurînd? Ce-are a face că a absolvit? Ce te bucuri?

— Cum să nu mă bucur, mamă ?!

— Așa ! spuse ritos Ekaterina Vasilievna. Dacă a absolvit, gata ! Nu se mai duce la fund acum, ci se ridică la suprafață ! Deci nu mai are nici un rost să-i scrii !

— De ce, mamă ? Dimpotrivă !

— Cum, dimpotrivă ? se aprinse Ekaterina Vasilievna. Dacă-ți spun că nu mai are nici un rost, înseamnă că nu mai are ! Termină odată cu joaca de-a umanitarismul ! Ajunge !

— Nu se poate, mamă !

— Cum, mă contrazici ?... Pentru ce ? Spune-mi, te rog, ce rost are să-i scrii ?... De ce ? Sau poate ești îndrăgostită de el ?

Scăpase cuvîntul acesta din întîmplare, de enervată ce era, dar observă că fata se îngălbenește, că se strînge toată ca un arici, fără să-i spună nici „da", nici „nu". Și deodată cuvîntul acesta, aruncat la întîmplare, căpătă și înțeles, și greutate.

„E îndrăgostită ! Să știi că-l iubește !" îi fulgeră ei prin minte și, cuprinsă de o furie cum nu mai cunoscuse niciodată, se roși la față, i se tăie răsuflarea, și numai ochii aprinși, înnebuniți mărturiseau forța sentimentelor pe care le trăia.

Marina se sperie. Nu-și văzuse niciodată mama așa de enervată, nu auzise niciodată de la ea cuvinte ca cele pe care i le aruncă în față în ziua aceea.

— Asta să fie ultima scrisoare ! Nici un fel de răspuns ! Auzi ? Nici un fel !

O înnebunea faptul că nici de astă dată fata nu-i răspunse „da" sau „nu". Numai că Marina nu știa bine ce sentimente nutrește față de Anton și tăcea cu îndîrjire. Tăcea, dar se gîndea, se întreba și nu știa cum să procedeze. Cinstită fiind, trebuia să recunoască deschis că visase un cu totul alt prieten. Dar ce putea face dacă lucrurile se întîmplaseră așa cum se întîmplaseră, dacă nu-i ieșise în cale cel mai bun dintre cei buni, așa cum și-l zugrăvise cîndva, într-o poezie de fetiță sentimentală ? Ce să facă dacă-i ieșise în cale și dacă îi prinsese sufletul alt fel de tînăr ?

Ce să facă? Să înăbuşe vocea raţiunii sau să-şi ferece inima şi să aştepte ivirea unui erou neîntinat? Şi-apoi, unde scrie că trebuie neapărat să cauţi oameni buni, cînd e poate de preferat să-i faci tu buni?

Lupta aceasta între două caractere tari dură cîteva zile. Pînă cînd Marina pricepu că maică-sa nu era supărată, ci că se temea pentru ea, pentru fata ei, pentru soarta ei. Şi Marina, nemaiputînd lupta, luă în grabă o coală de hîrtie:

„Anton, iartă-mă, dar nu mai pot să-ţi scriu..."

Aşa se născuse ultima ei scrisoare...

32

Timpul trece, timpul nu se opreşte şi, o dată cu el, viaţa grăbeşte pasul.

După surpriza provocată de scrisoarea Marinei, urmează durerea, care persistă multă, multă vreme. Anton nu ştie ce să facă: să-i mai scrie sau nu? Şi pe măsură ce se gîndeşte la acest lucru, toate i se încîlcesc în minte! Îi va scrie. Vrea să ştie, doar atît, să ştie! Dar asta n-ar însemna că o sîcîie? Are el acest drept?... Ce s-a petrecut însă?... Doar prima ei scrisoare, cea de Anul nou, conţinea cuvintele acelea atît de emoţionante: „Oare nu ţi-aş fi răspuns?" Ar fi putut ea să scrie ceea ce scrisese dacă nu s-ar fi întîmplat ceva grav?

Încercă să-şi explice purtarea ei.

„E limpede ca lumina zilei! Şi-a găsit alt băiat, mai bun, şi..." — îi şoptea nemiloasă, crudă o voce lăuntrică.

„Atunci de ce n-a întrerupt corespondenţa de la început?" se auzea, sfioasă, o altă voce.

„De milă..."

Căută şi alte explicaţii, dar nici una nu rămase pînă la urmă în picioare. Era limpede: găsise un

altul, mai bun, şi... Ce-i de mirare? Cum putea fi altfel? Puşcăriaşul tot puşcăriaş rămîne! Cum de mai putuse spera ceva?

Dacă aşa stau lucrurile, dacă n-o interesează nici succesele, nici realizările lui, dacă nu se bucură că şi el a absolvit şcoala, că a ajuns preşedinte al consiliului elevilor, sufletul şi conştiinţa coloniei, dacă n-au mişcat-o suferinţele şi bucuriile lui, de ce să-i mai aducă aminte de el?

Anton încercă să-i ascundă lui Slava şi scrisoarea, şi ceea ce îl frămînta. Dar poţi oare să te ascunzi de un prieten? Şi de ce să te ascunzi, cînd prietenul vede şi singur că eşti dezorientat! Aşa că, pînă la urmă, îi mărturisi totul. Căutară împreună o soluţie şi, în sfîrşit, după o îndelungă chibzuială, Slava spuse:

— În fond, ai dreptate! Ai procedat just! Numai că... ştii ceva? Nu-ţi pierde curajul! Fii tare! Fii bărbat!

Bineînţeles, Anton nu vrea să-şi piardă curajul. Prea e bogată şi furtunoasă viaţa lui sufletească! Ar vrea să se înfurie, dar nu poate. Nu poate să se supere pe Marina. Nu de la ea au pornit toate, nu e ea oare lumina vieţii lui? Numai pentru asta, şi îi va rămîne veşnic recunoscător! Va munci deci şi mai mult, va munci fără preget pentru a se scutura, pentru a smulge de pe el, pentru a se spăla de tot noroiul, pentru a îndepărta orice urmă de delăsare şi slăbiciune, tot ce l-a împiedicat să trăiască. Să muncească din răsputeri, din tot sufletul, ascunzînd în străfundul inimii durerea provocată de ruptura cu Marina.

Atunci, după şedinţă, cînd, după toate cuvintele frumoase şi angajamentele rostite, Anton îşi venise în fire, se speriase de uriaşa răspundere pe care şi-o luase asupră-şi. Cu atît mai mult, cu cît Maxim Kuzmici îl chemase la el şi-i spusese să se apuce imediat de muncă, „imediat, cu toată nădejdea, în aşa fel, încît să clocotească totul, iar inima să-ţi fie ca de vultur!"

— Nu aştepta să-ţi iasă munca în cale! Caut-o! Ieşi singur în întîmpinarea ei şi vei avea totdeauna ce să faci!

Îi ieşi totuşi singură în cale. O problemă urgentă: în grupa întîi un băiat furase nişte ţigări din pachetul altui coleg. Pentru isprava asta fusese bătut măr. Iar la bătaie participase şi comandantul grupei. Aşa că Anton fu nevoit să convoace o şedinţă extraordinară a consiliului şi să discute, în cadrul ei, atît cazul în sine cît şi întreaga activitate a comandantului. Urmarea? Comandantul a fost destituit, iar consiliul a cerut conducerii sancţionarea lui.

În aceeaşi şedinţă, Maxim Kuzmici dădu citire unei scrisori primite de la tractoriştii plecaţi la desţelenirea pămînturilor, care scriau „tinerilor constructori de maşini" despre felul cum funcţionau staţiile mobile de alimentare cu combustibil construite în colonie şi făceau anumite propuneri în legătură cu perfecţionarea lor, rugîndu-i, în primul rînd, să producă cît mai multe staţii, „ca să nu ne mai alimentăm tractoarele cu căldarea, după ochi, cu combustibil murdar, ci după contor".

Apoi au fost luate în discuţie cauzele care au dus la rămînerea în urmă a secţiilor mecanice şi de strungărie, de care depindea livrarea pieselor de bază. În încheiere, s-a întocmit textul de răspuns la scrisoarea „tinerilor cuceritori ai pămînturilor înţelenite".

La sfîrşitul şedinţei, Arhipov, din grupa a cincea, se sculă şi propuse ca la cantină, duminicile, în timpul prînzului, fanfara să „cînte valsuri şi melodii cunoscute". Ideea fiind pe placul tuturor, Maxim Kuzmici le făgădui c-o va traduce în viaţă. Ceea ce avea să se şi întîmple mai tîrziu, deşi fu nevoit să parlamenteze cu cîţiva dintre colaboratorii coloniei, care erau de părere că povestea asta cu fanfara era cam prea de tot!

— Acasă, la ei, oamenii mănîncă duminica şi fără valsuri! Ce rost are să facem din cantină restaurant de lux?

— De ce n-am avea aici ceea ce nu avem acasă? se împotrivi el. De ce să nu le înfrumusețăm băieților cît de cît viața, mai ales dacă o vor?

Așa că prima ședință, cu totul neașteptată, a consiliului se dovedi și interesantă, și importantă, mai ales în ceea ce privește planurile de viitor. Discutaseră despre vară, despre munca și distracțiile de peste vară. Arhipov, delegatul grupei a cincea, își aduse aminte că în anul ce trecuse, cît muncise la colhoz, se scăldase în rîul cu ape calde și line în care, așa cum spune legenda, se înecase domnița aceea a tătarilor...

— Rău ne pare că n-avem unde ne scălda! îl întrerupse delegatul grupei întîi. Am auzit că în Caucaz ar exista o colonie unde băieții au mutat cursul unui rîu și l-au silit să treacă pe la ei prin zonă! Grozav, nu?

— Mare filozofie! rosti un al treilea. N-avem decît să săpăm un canal de vreo jumătate de kilometru, și-ai să vezi atunci că vine gîrla și la noi în zonă!

— Ce faci, președinte? Nu conduci ședința? îl dojeni Maxim Kuzmici pe Anton.

Dar Anton nu-l auzi, căci își adusese aminte de un lac mic, aflat în afara zonei, și de pîrîiașul ce curgea prin apropiere, pe care le văzuse de la „fereastra lui în lume". Rosti cu părere de rău:

— Ei, dacă l-am avea în zonă!

— Ce să aveți în zonă? întrebă Maxim Kuzmici.

Îi spuse și lui despre lac și încheie cu același regret în glas:

— Dacă am avea lacul în zonă! L-ar curăța băieții și am face un bazin grozav!

— Maxim Kuzmici, n-am putea lărgi zona? vru să știe Zaițev, secretarul consiliului.

— Vouă, cînd vă dă omul un deget... bombăni Maxim Kuzmici, pe jumătate supărat, pe jumătate în glumă. O să fie o larmă nemaipomenită!

— Într-adevăr, ar trebui să desfacem zidul din fund și să-l mutăm... Cît să fie pînă acolo?... Două sute de metri? Într-o vară l-am desface și l-am face la loc...

In schimb, am avea chiar în zonă un bazin în care să ne scăldăm şi să trecem normele sportive...

— N-o să vă mai poată scoate omul din apă! glumi directorul, dar adăugă imediat, serios de astă dată: De ce să-l facem neapărat în zonă bazinul ăsta? Să rămînă pe loc... O să vă duceţi voi la el, cu educatorul!

— Ei, asta ar mai lipsi, cu educatorul!... bodogăni nemulţumit cineva.

— Da, cu educatorul! Voi cum aţi vrea? Dar probabil că ideea se mai cerea cîntărită, căci Maxim Kuzmici adăugă imediat: Să ne mai gîndim, să analizăm lucrurile!

Şi le „cîntăriră". Porniră adică la faţa locului şi cercetară terenul. Lacul era mic şi uşor de curăţat, dar cum să-i primeneşti apa? Găsiră soluţia: curgea pe lîngă el un pîrîu, care forma un fel de golfuleţ, astupat pe jumătate cu stuf, nuferi şi nămol. Dacă-l curăţau şi construiau un dig mic, aveau un bazin de toată frumuseţea. Maxim Kuzmici, maiorul Lagutin şi şeful secţiei administrative făcură calculul materialelor şi al fondurilor necesare, iar Anton, ajutat de Zaiţev, se apucă să întocmească situaţii: cîte ore de muncă, ce metode să folosească şi cum să organizeze totul?

Interesant!

Interesantă mai era şi altă latură a activităţii consiliului elevilor: după întoarcerea sa de la Moscova, Maxim Kuzmici îi pusese să se ocupe şi de primirea noilor elevi.

Înainte, totul se petrecea în cabinetul directorului coloniei, acelaşi cabinet în care fusese primit cîndva şi el, Anton. Acum, după ce noul elev lua primul contact cu viaţa coloniei, era primit definitiv de consiliul elevilor. Ce plăcere îi făcea lui Anton să privească chipul proaspătului sosit, sfios, tulburat sau, dimpotrivă, ironic. Îi plăcea să le vorbească despre viaţa în colectiv, despre prietenie şi tovărăşie, despre cinste şi sinceritate, despre egalitate şi respect faţă de cei mai mari şi faţă de ei înşişi, şi era fericit cînd ve-

dea că băieții încep să se schimbe, că-și îndreaptă treptat umerii, că li se descrețește fruntea și li se înviorează privirile.

Așa s-au petrecut lucrurile, de pildă, cu Ivan Kurbatov. Venise de curînd și avea întipărită pe chipul prelung, slăbuț aceeași deznădejde cu care sosise și Anton în colonie. Îi găsi loc în dormitor, lîngă el, discutară împreună, îl întrebă despre Moscova, despre construcția noului stadion de la Lujniki, și cînd află că are de-a face cu un bun fotbalist, îl și înscrise în echipă. Garantă pentru el cînd băieții fură duși la un meci în oraș și băiatul se înseninâ dintr-o dată. Se evidențiе repede pe șantierul bazinului. Lucra cu Kostanci, în chiloți, murdar și transpirat, îngropat pînă la genunchi în nămolul pe care-l arunca pe mal cu lopata.

Și vara trecea... Iar ei se grăbeau să termine, ca să mai apuce a se scălda în bazin. Construiau și noua clădire a administrației, jucau și fotbal... Aveau de lucru și la gospodăria lor anexă, trebuia să ajute și colhozului, la prașila porumbului... Prinseseră în porumbiște doi iepurași și, o dată cu ei, o nouă grijă, o nouă distracție: unde să-i țină, ce să le dea de mîncare, cine să aibă grijă de ei?...

Dar cositul! Anton nu-și închipuise niciodată ce frumos poate fi cîmpul înflorit, lacul din pădure, focul de tabără pe malul lacului, mireasma fînului și ploaia, bogata ploaie de vară! Îți cad picurii mari pe spinarea goală și-i simți cum se sparg în stropi mici ce se preling pe spate și te gîdilă... Descoperea în toate o plăcere necunoscută pînă atunci: bucuria de a trăi. Dar odihna pe căpița de fîn!... Stai întins și ți se pare că nimic nu e mai important decît să privești în sus, spre cer, către norii ce gonesc pe nemărginita lui întindere... Și vorba domoală a colhoznicilor despre secara care „nu-i mare anul ăsta, dar cu spic", sau despre treburile și grijile lor...

— Nu-s toți oamenii la fel: unii au obraz, alții n-au decît obrăznicie. Unii zic că-i mai ușor să furi,

dar, după mine, e mai uşor să asuzi pînă nu mai poţi, dar să trăieşti din munca ta!

— Asta-i drept! Mai bine aşa decît să furi şi pe urmă să stai şi să tremuri! se băgă Anton în vorbă, deşi nici el nu se aşteptase s-o facă.

— Ce-i cu tine, te-ai ars cumva?! îl întrebă un bătrîn, cu mîini uscate şi noduroase.

— M-am! recunoscu Anton.

— Nu-i nimic, flăcăul moşului! Că eşti crud încă, şi omul, cît e tînăr, ce nu poate face? Numai să pătrundă lucrurile în adîncul lor! Că omul îşi poate fi şi prieten, şi duşman, dar şi făurar al fericirii sale!

Vara trecea, se apropia luna august, iar în august avea loc conferinţa cu părinţii. Anton nu-şi mai văzuse mama de la sărbătorile din noiembrie, şi-i era dor de ea. Şi Ninei Pavlovna îi era dor de fiul ei. Îi scria des şi despre toate: bunica era grav bolnavă, ea îşi luase iar serviciu şi se despărţise definitiv de Iakov Borisovici. Pe Anton îl durea inima de bunică, dar îl bucură ştirea că mama lui luase o hotărîre înţeleaptă. Se temea însă că n-au să-i dea voie de la serviciu şi ea n-o să poată veni la conferinţa pe care toţi părinţii o aşteptau cu nerăbdare.

33

„Dragă mamă,

Între 3 şi 5 august are loc, în colonia noastră, conferinţa cu părinţii. Vino, vino neapărat, te aştept!"

Scrisese totul îngrijit, pe o bucată de hîrtie frumos tăiată, cu desene în creion colorat, care părea într-adevăr o invitaţie la o şedinţă festivă. Cînd o primi, Nina Pavlovna se îngrijoră: n-avea încă dreptul la concediu. Şi o mai îngrijora ceva: murise bunica, şi-i părea rău să-i ducă lui Anton trista veste.

Și-apoi se întîlnise întîmplător pe stradă cu Marina. Mergea la braț cu un tînăr, în care-l recunoscuse pe Stiopa Orlov... Se vedea cale de o poștă că Stiopa e îndrăgostit. Marina, care era îmbrăcată foarte elegant, se fîstîcise cînd dăduse cu ochii de ea. Ce să însemne asta? Să-i vorbească fiului ei sau nu?

Își luă concediu fără plată și porni spre colonie.

— Ajungem noi — îi spuse ea unei tovarășe de drum care mergea tot acolo. Rostise aceleași cuvinte ca tovarășul cu care călătorise anul trecut. Dăm un telefon din gară și ne trimit mașina...

De data asta nici nu mai avură nevoie să telefoneze! Veneau atîția părinți la conferință, încît cei din colonie trimiteau mașina la fiecare tren! Camera de oaspeți era, bineînțeles, arhiplină; la Nikodim Ignatievici locuia Șanski, așa că Nina Pavlovna se instală, cu ceilalți, în clădirea abia terminată a administrației. De dormit, dormiră pe jos, iar mîncarea și-o gătiră afară, dar ce nu rabdă un părinte pentru copilul lui? Îndurașeră ei mai multe! Răzbeau pînă la ei toate zgomotele din colonie: trompetul care suna scularea, cîntecele, fanfara... Și toate erau mărturia vieții ce pulsa între zidurile coloniei.

Înaintea conferinței, maiorul Lagutin convocă părinții și le comunică programul zilei o dată cu regulile de comportare. Le spuse că unii părinți pot face rău și aici, introducînd în colonie votcă sau bere, călcînd normele existente, luînd scrisori pentru alții sau povestind băieților lucruri inutile despre foștii lor prieteni. După care porniră cu toții spre stadionul a cărui intrare era închisă cu o panglică roșie. Pe teren așteptau, înșirați, elevii; alămurile fanfarei străluceau în soare. După ce fu tăiată panglica, fanfara intonă un marș și, în întîmpinarea părinților, din fiecare detașament se desprinse cîte un băiat, cu un buchet de flori în brațe. Fură lansați porumbei, apoi începu parada; sosiră conducătorii coloniei, se dădu raportul, răsună comanda „pentru onor la pavilion" și, în sunetul imnului, fu înălțat drapelul.

Nina Pavlovna nu-și mai stăpîni lacrimile cînd Anton se apropie de tribună și raportă părinților, în numele întregii colonii, succesele și realizările obținute de fiii lor. Nici ea nu știa de ce plînge : de bucurie că-și vede fiul, sau de amărăciune la gîndul că și la școală ar fi putut să fie printre cei dintîi ?! Ce prost fusese, ce prost !...

Vocea lui Anton răsuna cu putere deasupra stadionului :

— Dragi părinți, a trecut, de la ultima conferință cu dumneavoastră, un an, pe care l-am străbătut purtînd în gînd sfaturile voastre dragi, de care am ținut seama în viața noastră de zi cu zi și pe care am căutat să le îndeplinim.

După paradă, părinții se împrăștiară cu copiii lor prin zonă, se așezară pe iarbă, la umbra plopilor, sau își căutară un locșor pe stadion. Anton se duse cu Nina Pavlovna în grădinița de lîngă dormitorul detașamentului trei, unde se afla un chioșc de lemn și unde desfăcură pachetul cu bunătăți adus de acasă. Ce plăcere îi făcu mamei să-și vadă fiul mîncînd, servind-o și pe ea — ca o gazdă ce se afla — și povestindu-i despre viața lui. Anton îi istorisi cum își dăduse, înainte de conferință, examenul de ajustor și obținuse categoria a patra de calificare, cum, executase înainte de examen, ca lucrare de probă un subansamblu pentru una din bormașinile pe care le producea colonia pentru uzul școlilor.

Făcu haz de maică-sa, care habar n-avea de termenii tehnici cu care el își presăra povestirea. Habar n-avea ce-i o pinolă, un ax principal sau un subansamblu. Și văzîndu-l vesel, Nina Pavlovna rîdea și ea. Rîdea și se bucura. Și Tonik al ei era acum un tînăr cu o calificare ! Multă vreme nu avu curajul să-i spună că murise bunica și că Marina îl „trăda". Despre bunică, tot îi vorbi pînă la urmă. Lui Anton îi dădură lacrimile, dar sări deodată de pe bancă, alergă spre un băiat care trecea pe lîngă ei și se întoarse cu el :

— Mamă, iată-l pe Vanea Kurbatov. E nou aici, la noi, și eu îl patronez. La el n-a venit nimeni. Ce mai atîta vorbă! Stai jos, Vanea! se adresă el tovarășului său.

La început, Kurbatov se codi, dar Nina Pavlovna îl îmbie cu ceva bun și băiatul rămase.

In toamnă, cînd ea fusese ultima oară în colonie, totul era altfel. Acum peste tot se pavoazase ca de sărbătoare: arcade de flori, ramuri de brad, panouri cu urări de bun venit, steme de-a lungul drumurilor așternute cu nisip proaspăt, steme din flori, și cîte, cîte altele, mărturii ale grijii și dragostei cu care fusese pregătită întîlnirea dintre părinți și copii. O impresionă mai ales ultimele lor cuceriri: bazinul, valsurile care se cîntau la cantină în timpul mesei și sărbătorirea festivă a „zilei de naștere" — în a treia zi a conferinței, toți cei de față îi felicitară pe elevii născuți în luna august.

In tot timpul acesta, Anton fu ocupat cu conferințe, spectacole festive, întreceri sportive și seri dedicate „bilanțului muncii"; Nina Pavlovna voi să aducă vorba și despre Marina, dar nu găsi momentul potrivit. Doar înainte de plecare îl întrebă:

— Marina îți scrie?

— Ce nevoie am eu de ea și de scrisorile ei! îi răspunse el, cu o asprime silită. Trăiesc pentru mine!

Nu încercă să mai discute, deși inima ei de mamă îi spunea, bineînțeles, că totul era departe de a fi atît de neted și de simplu în ceea ce privește legăturile fiului ei cu Marina. Dar cum să te amesteci în problemele sufletești ale cuiva?

In schimb, avu parte chiar înainte de plecare de o veste îmbucurătoare: Kiril Petrovici îi spuse că, la următoarea vizită a completului de judecată al tribunalului regional, vor face propunerea ca Anton să fie eliberat înainte de termen.

— Kiril Petrovici, dragă Kiril Petrovici! și Nina Pavlovna îl apucă de mînă, dar se intimidă. Iartă-mă, știi... Să fie oare adevărat?

— De ce nu? Desigur! îi răspunse educatorul. Și-a ispășit termenul obligatoriu și a avut în tot timpul acesta o comportare bună. Singura piedică pînă acum era că nu-și terminase învățămîntul profesional, iar noi, fără meserie, nu eliberăm pe nimeni! Acum însă... V-a spus ceva despre asta?

— Sigur! Mi s-a lăudat și cu diploma! răspunse Nina Pavlovna.

— Vedeți? Acesta este pașaportul lui în viață. Așa că, tovarășă dragă, noi socotim că n-avem pentru ce să-l mai ținem la noi. Nu așteptăm decît hotărîrea tribunalului.

La despărțire, Nina Pavlovna îi dădu fiului ei o mulțime de sfaturi și de îndrumări și plecă cu inima cuprinsă de o înfrigurată nerăbdare. Să fie oare sfîrșitul aproape?

34

Să fie oare sfîrșitul aproape?

Și pînă atunci mai făcuse Kiril Petrovici aluzii la posibilitatea eliberării lui înainte de termen, iar discuția pe care acesta o avusese cu maică-sa îl îndreptățea să creadă că fericirea aceasta nu mai putea întîrzia. Să fi sosit oare sfîrșitul?

Și începu să-l plictisească pe Kiril Petrovici, tot întrebîndu-l cînd avea să vină completul de judecată la ei. Lui Anton i se părea că pune întrebarea asta rar, rar de tot, așa, printre altele, dar era doar o părere. Kiril Petrovici, care-i înțelegea nerăbdarea, se prefăcea că nu-i observă insistențele.

Fusese totuși propus, împreună cu Slava Dunaev, să fie eliberat înainte de termen, și pentru el asta însemna că ajunsese la un punct dincolo de care nu putea privi, într-atît era de orbitoare lumina! Slavik, în schimb, pășea în libertate calm și cu un țel hotărît, limpede: voia să devină educator.

Şi avea să devină! Cu siguranţă că avea să devină, căci era înzestrat cu toate însuşirile necesare: blîndeţe şi dîrzenie, şi în acelaşi timp era sociabil, integru.

Un singur lucru îl îngrijora pe Slavik: ce se va întîmpla cu el dacă nu-l vor primi la Institutul pedagogic? Cine va garanta pentru el? Unica, tainica lui nădejde era doar Maxim Kuzmici.

Acum cei doi prieteni aşteptau... Iar în răstimpul acestei aşteptări, legătura dintre ei se cimentă şi mai puternic. Numai de-ar trece timpul mai repede!

Lucrurile mergeau pe făgaşul lor firesc: li se pregătiseră caracterizările, care fuseseră discutate în consiliul pedagogic, şi nu se mai aştepta decît sosirea judecătorilor. Dar iată şi ziua mult rîvnită şi, o dată cu ea, ultima noapte de nesomn.

În aceste ore de veghe îşi compuse Anton cererea pe care voia s-o adreseze tribunalului:

„Conştiinţa mă îndeamnă să scriu aceste rînduri. Le scriu pentru că vreau, privind cinstit în faţă adevărul, să mă dezbăr de tot ceea ce înjoseşte omul şi îl împiedică să trăiască cu demnitate.

Sincer spun că nu ştiu cu ce să încep. Nu-mi caut nici un fel de scuză. Nimeni nu e vinovat că n-am fost în stare, liber fiind, să-mi formez caracterul. Nimeni nu e vinovat că n-am vrut să ascult şi că, pricepînd prea puţine din cîte sînt pe lume, am săvîrşit fapte urîte. Sînt bucuros că am fost oprit la timp din rătăcirile mele. Ce s-ar fi ales din mine dacă acest lucru nu s-ar fi întîmplat?

Am înţeles totul şi m-am hotărît, o dată pentru totdeauna, să merg pe calea urmată de toţi oamenii cinstiţi din ţara noastră, de oamenii muncii, luptători pentru comunism. Vă rog, credeţi-mă! Daţi-mi posibilitatea să-mi pun toate forţele în slujba acestei cauze măreţe. Vă jur că voi îndreptăţi încrederea ce mi se va acorda, că nu voi înşela pe nimeni şi că niciodată, cît voi trăi, nu voi mai păta cinstea de om sovietic!

Vă rog să primiţi această cerere cu toată încrederea. Mi-e greu să mai rabd şi să aştept."

Dar cînd Anton o arătă lui Kiril Petrovici, acesta îl sfătui să n-o înainteze tribunalului.

— Spune-le de-a dreptul ce ai de spus! Spune-le acelaşi lucru, cu cuvintele tale, vii. Cuvîntul viu este mai eficace!

Şi Anton ascultă povaţa.

Stătu ca pe ghimpi tot timpul cît fură judecate celelalte cereri. Ascultase totul şi fusese atent atît la comportarea băieţilor cît şi la hotărîrea tribunalului. Tkacenko, de pildă, încercase să ascundă faptul că mai fusese judecat o dată, şi lucrul acesta avu darul să nască îndoieli în privinţa sincerităţii sale. Iar Afonin, cînd vorbi de infracţiunile pentru care fusese condamnat, spuse:

— Eram beat turtă.

— Asta nu înseamnă că orice om beat trebuie să se dedea la jaf! zise judecătorul.

Sau Doroşevici, care uitase şi numărul complicilor săi, şi data cînd avusese loc infracţiunea!

— Asta e ceva care se uită? îl întrebă judecătorul. Ai făcut pesemne multe rele, dacă pe asta ai uitat-o!

Anton le spuse tot. Ascultă cu sufletul la gură cuvîntul procurorului şi cuvintele lui Kiril Petrovici, apărătorul lui în numele coloniei. Cu ce emoţie aşteptă el răspunsul la întrebarea judecătorului:

— Sînteţi sigur de Şelestov?

— Absolut sigur — răspunse Kiril Petrovici cu atîta siguranţă, încît lui Anton îi veni să-i sară de gît.

Este de prisos să mai vorbim despre starea de spirit care puse stăpînire pe Anton, aşteptînd hotărîrea tribunalului şi, mai ales, emoţia cu care ascultă această hotărîre: Şelestov Anton Antonovici, eliberat înainte de termen. Dunaev Vladislav Semeonovici, eliberat înainte de termen... In total fură eliberaţi înainte de termen şapte băieţi.

Îşi primi foaia de eliberare chiar în aceeaşi zi. Trebui să alerge cu ea după semnături la dispensar, la bibliotecă, la atelier, peste tot unde i se cerea. Ultimul semnă şeful pazei. Iar o dată cu ultima semnătură, începea libertatea, totală, deplină!

De atîta alergătură și de atîtea griji, libertatea veni cu totul pe neașteptate, și Anton fu cît pe ce să se zăpăcească: nu apucase să-și ia rămas bun de la băieți, că, poftim! îi trebuia permis de intrare în colonie! Sosi și clipa despărțirii: strîngeri de mînă, schimbări de adrese...

Iată și careul. Careul festiv dedicat despărțirii: raportul, comanda „pentru onor la pavilion", imnul... Ca de obicei. Dar era ultimul lui careu și stătea cu Slava pentru ultima oară în front. Iar directorul lor — un Maxim Kuzmici în uniformă de gală, cu decorații — citește cu voce tare hotărîrea tribunalului și le rostește numele:

— Șelestov Anton Antonovici... Dunaev Vladislav Semionovici...

Anton, Slavik — șapte băieți cu toții — ies din rînduri și se opresc în fața directorului.

— Vă felicit, tovarăși, foști infractori, astăzi cetățeni liberi ai Uniunii Sovietice! Vă doresc să vă păstrați nepătat numele și să munciți spre binele marii noastre patrii!

Maxim Kuzmici le strînge mîna, după care fiecare dintre cei eliberați iau cuvîntul în fața frontului și făgăduiesc solemn să muncească cinstit. Apoi din nou muzica și, în acordurile marșului, cei șapte fericiți ies încolonați din zonă.

Libertatea!

Lîngă „statul-major" îi așteaptă o mașină în care-l zăresc pe „Treabă-Socoteală". Moș Hariton are misiunea de a-i conduce pînă la gară și de a le cumpăra bilete de tren...

Libertatea!

...Duduie roțile și poți vorbi cu tovarășii de drum de la egal la egal. Prin dreptul ferestrelor zboară cîmpiile, pădurile și colhozurile — întinsul patriei. Gîndurile și-au luat însă zborul mai departe, spre Moscova, unde te așteaptă mama, căminul și... A primit oare mama telegrama? Va veni ea la gară? Ce-ar fi să vină și Marina!... Nu... De ce să visezi imposibilul?

Iată și Moscova! Peronul, mulțimea celor care așteaptă și... printre ei... printre ei... Să nu fi primit oare telegrama?

— Mamă!

35

Libertatea!

Iat-o! Totală, deplină. Moscova cu viața ei tumultoasă, cu luminile ei orbitoare. Străzi. Cer. Metrou. Casa. Camera în care va locui cu mama.

— Încă o dată, bine ai venit!

Ce fericire că mama a plecat în sfîrșit de la Iakov Borisovici!

Discuții, povestiri... Planuri?

— Nici un fel de planuri! Pînă una-alta, te odihnești!

— Ce tot spui, mamă? De odihnă îmi arde mie? Trebuie să mă înscriu cît mai repede în evidența populației! Să vedem însă dacă au să vrea s-o facă!

— De ce nu? Au să te-nscrie... După asta ne vom gîndi la institut, ne vom gîndi la toate...

— Nu, mamă! Eu sînt ajustor! Vreau să muncesc!

Așa își începe Anton viața cea nouă.

Era alt om, cu totul altul, de nerecunoscut. Se scula devreme, se îmbrăca repede, se spăla, își strîngea patul și își făcea gimnastica, de parcă i-ar fi fost frică să nu-și piardă rezerva de energie acumulată în colonie. Cînd Nina Pavlovna îi spuse în treacăt că venise vremea să chituiască ferestrele pentru iarnă, Anton zise imediat:

— Ferestrele? Bine! Le chituiesc chiar azi!

Iar cînd se întoarse de la serviciu, Nina Pavlovna constată că fiul ei nu numai că chituise ferestrele, dar lustruise și podelele în camera lor.

Nu se da îndărăt de la nici o treabă și părea gata să facă orice. Într-una din zile, Nina Pavlovna fu cît pe ce să se supere cînd îl văzu că se pregătește să curețe cartofii :

— Pleacă ! Asta nu-i treabă de bărbat ! N-are nici un rost !

Dar Anton îi povesti, rîzînd, cu cîte treburi felurite se îndeletnicise el în colonie.

Maică-sa era fericită de fericirea lui. Ce dar mai prețios și-ar fi putut dori de 7 Noiembrie ? I-a și scris, într-o scrisoare de mulțumire, lui Kiril Petrovici. Iată de ce o cuprinse îngrijorarea cînd observă că Anton este uneori abătut sau cînd îl vedea întorcîndu-se acasă prost dispus și istovit. La toate întrebările ei răspundea scurt și fără chef :

— Fleacuri, mamă... prostii...

Izbuti pînă la urmă să afle că întoarcerea lui în viața normală nu mergea chiar așa de ușor și de simplu cum ar fi dorit-o ea. Se întîlnise, de pildă, cu mama lui Tolea Kipciak, care-i strigase, recunoscîndu-l : „Ce-i cu tine, tîlharule, te-ai și întors ?“

— Mamă, în colonie nimeni nu m-a făcut niciodată tîlhar ! șopti Anton, cu buzele tremurînde.

— Nu-i nimica, fiule... minte de femeie proastă... Dă-o încolo !

— Nu, mama lui Tolea nu-i proastă !... Iar eu sînt într-adevăr un tîlhar !

— Nu mai vorbi prostii, Anton !

— Prostii ? Am fost doar, am fost !

Într-altă zi, Anton se întîlni pe stradă cu Volodea Volkov. Același Volkov care încercase cîndva să-l ajute la matematici, dar nu izbutise s-o scoată la capăt cu el. De astă dată se întîlniră față-n față, dar Volodea nu-l „recunoscu“ și-i întoarse spatele. Dureros. Foarte dureros. Nu-i spuse însă nimic mamei, resemnîndu-se în sinea lui : „Ce să-i faci ? Așa o fi normal !“

Apoi o altă întîlnire, cu totul neașteptată. Anton merge pe stradă, fericit că poate să se oprească cînd vrea și unde vrea, că are voie să privească o vitrină

frumoasă, să intre într-un magazin de muzică, să asculte orice disc dorește, să-și cumpere bilet la primul cinematograf și să vadă un film. Libertate! Deodată îl strigă cineva :

— Ei, tu, Puișorule!

Tresare auzindu-și vechea-i poreclă și își aduce brusc aminte de timpurile trecute, care păreau duse pentru totdeauna. Se pomenește cu Vadik. Un Vadik la fel de grăsuț și de rumen, cu aceiași ochi zîmbitori și obraznici de totdeauna.

— Te-ai eliberat și tu ? De mult ?

— Nu, de curînd — îi răspunde Anton, care nu știe ce să facă.

— Totul e în regulă ? Ce știi de băieți ?

— Nu știu și nici nu vreau să știu nimic!

— Zău-așa ?! face Vadik, disprețuitor. Te pomenești că ai fost și în activul de elevi ?!

— Am fost! Tu nu ?

— Vezi bine!... Dar nu-ți face griji, că mă „reabilitez" eu!

— Asta ce înseamnă ? Că n-ai fost sincer ?

— Ai ghicit! Am vrut doar să scap...

— Bine. Eu am plecat! rostește Anton, hotărît.

— Așteaptă! Tot acolo stai ? Ai fost înscris în evidența populației ?

— Ce te interesează ?

— Nu vrei să mai știi de noi ?

— Nu.

— Cîine!

Anton îi întoarce brusc spatele și pleacă. De ce a ieșit Vadik din colonie fără să se fi schimbat ? A fost și a rămas o lichea!

Anton e fericit că locuiește departe de foștii lui „prieteni". Bunica murise, casa în care a locuit ea a fost demolată și în locu-i se ridică azi un bloc. N-are ce să mai caute acolo unde Vitka „Guzganul" își adunase „coteii"...

Caută de lucru : dar se pare că nici cu asta nu merge mai ușor. Ba nu sînt locuri, ba au nevoie de alt fel de specialiști... Într-o uzină i s-a oferit postul

de suflător în aramă și au început să-i explice care sînt avantajele acestei meserii. Dar Anton vrea să fie ajustor. Deodată pare a fi găsit postul potrivit: la o fabrică de instrumente de precizie, întreprindere serioasă, cunoscută. „Da, avem un loc vacant! Completați formularul!" Dar cînd i-l citiră, spuseră: „Mai treceți pe la noi peste cîteva zile". Se duse peste cîteva zile: „Iertați-ne, dar nu știam că locul pe care-l credeam vacant fusese ocupat între timp!"

— Nu-i ocupat, dar nu mă vor pe mine! Sînt pătat, pricepi? îi spuse el Ninei Pavlovna, cu buzele tremurînde.

Nina Pavlovna, deși convinsă că are dreptate, încercă să-l liniștească:

— De ce vorbești prostii? Dacă ți-au spus că-i ocupat, înseamnă că așa e! Găsești tu în altă parte!

— Nu mă mai duc nicăieri! declară Anton.

— Asta ce mai e? Nu deznădăjdui, fiule! Nu, Anton! spuse Nina Pavlovna, deși era și ea revoltată.

Mintea ei zămislește fel și fel de planuri — să se adreseze Sovietului Suprem, să scrie la „Pravda", să-i dea un telefon lui Șanski și să-i ceară ajutor... Dar pînă la urmă ia altă hotărîre:

— Știi ceva?... Hai cu mine la Ludmila Mironovna!

Intră deci în camera copilului și Nina Pavlovna își deșartă în poala Ludmilei Mironovna întreg sacul de gînduri negre...

— Că nu trebuie să iei ce nu-ți aparține, asta el a înțeles-o. Dar încă nu-i tot: cum o să meargă pe căile vieții, cum o să se comporte cînd se va ciocni de viață, el și cei de-o seamă cu el, nu știu. Iar viața nu te cruță.

— Da, se întîmplă — încuviințează Ludmila Mironovna. De ce ați venit așa de tîrziu? îi întreabă ea. De cînd ne-a înștiințat colonia despre eliberarea lui Anton! Chiar aveam de gînd să trec pe la dumneavoastră... Ia să stăm puțin de vorbă, Anton! Cîți ani ai?

— Optsprezece.

— Ia te uită !... Bărbat în toată puterea cuvîntului ! Să vorbim atunci ca doi oameni maturi ! Cum te-ai întors acasă ? Ești pregătit pentru viață ?

— Nu mai fac niciodată ce-am făcut ! răspunde Anton.

— De asta sînt sigură. Dar nu asta voiam să știu ! spune Ludmila Mironovna. Ce gînduri ai ? Cum ai vrea să trăiești ?

— Prin muncă. Vreau să mă reabilitez. Vreau să capăt încrederea oamenilor !

— Te înțeleg foarte bine, Anton. Dar încrederea nu se poate cere. Ea trebuie cucerită ca și prietenia și dragostea. Ce este încrederea ? Este valoarea socială a personalității. Ca dragostea și prietenia ea poate fi pierdută într-o clipă, iar pentru ca s-o cîștigi, e nevoie și de timp, și de stăpînire de sine, și de încredere, și de o mare generozitate capabilă să demonstreze societății valoarea ta. Pentru asta trebuie să fii pregătit, Anton ! Ludmila Mironovna urmărește cum reacționează Anton la cuvintele ei și, simțind că totul merge bine, adaugă : În viață o să ai parte nu numai de bucurii. Dar nu-ți pierde firea și, mai ales, nu da înapoi.

— Nu, Ludmila Mironovna, n-am să dau.

— Acum să mă iertați, dar am să vă rog să așteptați o clipă afară, pe coridor — zice ea.

Și cum ieșiră ei doi pe sală, puse mîna pe telefon și chemă întreprinderea care refuzase să-l angajeze pe Anton.

— Ce-aveți cu Șelestov ? De ce nu l-ați încadrat la voi ?

Ferindu-se să-i dea un răspuns deschis, șeful serviciului de cadre bîigui că nu aveau nevoie pentru moment de ajustori.

— Pentru moment ?... făcu Ludmila Mironovna. Ați angajat pe altcineva ?

— Ei, da, am angajat !... se auzi glasul nemulțumit al șefului de cadre. Sau poate vrei să-ți dau dumitale socoteala ? !

— Cum adică, nu vă intră în obicei să dați socoteala de ceea ce faceți? se supără Ludmila Mironovna. I-ați spus băiatului că aveți un post vacant, i-ați dat să completeze formularul, și pe urmă i-ați respins. De ce?

— Pentru că eu nu angajez decît oameni de care am nevoie!

— Cum vine asta, „eu angajez"?

— Vine că eu răspund de cadre și nu am voie să introduc în întreprinderea aceasta elemente indezirabile! N-am chef să angajez un muncitor care să poată fi arestat peste o lună-două.

— Nu cumva i-ai spus și lui istoria asta? îl întrebă Ludmila Mironovna.

— Nu i-am spus-o, dar...

— ...dar cam pe-acolo! îi luă ea vorba din gură. Am impresia c-o să ne certăm, tovarășe! O să vă chem la comitetul executiv raional! Da, da! În fața comisiei pentru repartizarea brațelor de muncă!

Pînă să se lămurească lucrurile, sosi unchiul Roman. Părea la fel de energic și de volubil ca totdeauna, dar pe chipul său ars de vînt și de soare munca și grijile lăsaseră urme adînci. Începu să le povestească, gălăgios și pasionat ca de obicei, despre viața lui cea nouă, despre colhoz și despre tot ceea ce fusese nevoit să dărîme, să refacă și să construiască. Unchiul Roman zîmbea într-una, arătîndu-și dinții albi, strălucitori:

— A trebuit s-o iau de la primul cui! Sosesc: la dreapta șoselei, secară, la stînga, o amestecătură de ovăz cu linte. Îmi iese în cale un băiețel uite-atîtica — și unchiul Roman se văzu nevoit să se aplece, ca să le poată arăta cît de mic era Vanka Koceanov. Ochi albaștri, limpezi ca apele unei oglinzi. Vine spre mine cu trei fire de ovăz și vreo patru de linte, strînse la piept. „Pentru purcel, zice el, că a cumpărat mămica purcel!" Numai că ovăzul era al colhozului! Încearcă însă de te lămurește cu purcelul, cu mămica și cu Vanka! Dar să lăsăm astea, c-ar fi atîtea de povestit,

că n-am mai avea timp de altceva! Ce mai e pe la voi? Te-ai eliberat? și-l bătu pe Anton pe umăr.

— Ce folos! bombăni nemulțumită Nina Pavlovna. Știi cum vine asta? Îți dă drumul și Dumnezeu cu tine!

Și-i istorisi și lui tot ce pățise fiul ei în ultimul timp.

— Aha!... Nu sînteți mulțumiți! zîmbi unchiul Roman. I-au dat drumul, dar tot nu sînteți mulțumiți!... Glumesc! Glumesc! Ia stai! Despre ce fabrică e vorba?... A, da, o știu, o știu! Mă duc mîine să le vorbesc!

Și chiar a doua zi, glasul lui vui în biroul șefului de cadre al fabricii de instrumente de precizie:

— Dacă toată lumea o să dea dosul, ce-o să se întîmple? Dacă băiatul o să reziste, bine! Dar dacă nu rezistă? Atunci au să sară toți cu gura pe el: bandit, recidivist! Ce soluție vezi dumneata?... Să-l băgăm iar la închisoare? Dar dacă ar fi sprijinit la timp...

— Mofturi! L-ați lăsat pe nepotul dumneavoastră să-și facă de cap, și acum vreți să scoateți castanele din foc cu mîna noastră!

— Cine l-a lăsat și de ce l-a lăsat, asta discutăm noi mai tîrziu. Acum însă băiatul trebuie introdus în viață, educat.

— Da' ce-i aici, grădiniță de copii? Noi avem un plan, producție, n-avem timp să-l dădăcim pe fiecare, să-l ducem de mînuță.

— Ia ascultă! se înfurie unchiul Roman. Și eu, și dumneata sîntem comuniști, așa că să discutăm în spirit partinic! Cum de s-a întîmplat? Băiatul a greșit. A greșit, e drept, dar și-a ispășit pedeapsa într-una din instituțiile noastre sovietice, într-o colonie de muncă pentru minori, unde s-a prezentat pentru a doua oară în fața unui tribunal de-al nostru, sovietic, și a fost eliberat înainte de termen. Să-mi spui acum dumneata de ce pe el l-ai refuzat, dar pe altul nu? Cum de-ai putut să-i spulberi speranțele? Cum de te-a lăsat inima să-i sfărîmi bucuria reîntoar-

cerii la viață? De ce i-ai închis drumul spre viitor? Este oare asta în vederile partidului? Cred că numai partidul ne poate judeca! Mă duc la comitetul raional!

Și fără a-i mai da voie să-i aducă vreun argument, unchiul Roman ieși ca o furtună din birou și se duse de-a dreptul la comitetul raional...

Dar Anton mai avea de trecut printr-o încercare. Se pomeni într-o zi la el cu Seriojka Pronin. Gătit în niște pantaloni albaștri ca cerul de vară, cu pantofi roșii ca focul, „antiderapanți", și un sacou larg ca un sac, de o croială străină, cu brandemburguri...

— Ia spune-mi și mie cum e pe „acolo"! Povestește, că ai avut ce vedea!

— Da, am avut — îi răspunse în silă Anton.

— Ei, haide, povestește, e al naibii de interesant!

— Nu, Serghei. Acolo nu-i nimic interesant, așa că n-am să-ți povestesc nimic! Mai bine spune tu! Cum ai absolvit școala? Unde-ai intrat? Ce mai fac băieții?

Află că Pronin nu intrase nicăieri, n-avea chef să învețe mai departe și, pe cît se pare, nici gînd să muncească.

— Dar băieții?

— Băieții? Fiecare cu ale lui! Volodea Volkov a intrat, cum era de așteptat, la fizico-matematici. Ce vrei, nu era el „Membrul corespondent"? Ajunge precis academician, pe parola mea! Tolea Kipciak a picat la examenul de admitere; nici nu era de nasul lui... Stiopa Orlov, în schimb, urmează istoria. Asta știe să tragă la jug, așa c-o s-o scoată la capăt! Prea departe n-o să ajungă, dar tot o să se descurce! Surpriza a fost însă Marina! De absolvit, a absolvit fără medalie, dar la examen a răspuns de parcă ar fi știut dinainte toate întrebările din biletele! Intra la sigur la orice facultate! Ghici însă ce-a făcut! S-a angajat pe un șantier! Auzi! Ce romantic! A răspuns la chemare... Că acum, nu știu dacă ai aflat, dar producția e grozav la modă! Începuse chiar să facă agitație... De, secretară de Comsomol! Și avea o

gură cît o șură! „Ne cheamă patria", „Patria ne cere"... „Tu te duci, copila mea? am întrebat-o. Sau ți-a pregătit tăticu un locșor la institut?..." Mi-a răspuns... nu, mai bine să nu-ți mai repet ce mi-a spus, căci eu sînt modest, mă știi... dar dacă a luat-o așa, cum să nu se ducă? S-a dus, și încă prima! Amicul ei, Stiopa Orlov, a făcut pe dracu-n patru ca s-o potolească, dar ți-ai găsit!

— Ia stai puțin? Ce amic? îl întrebă Anton, care-l ascultase tot timpul încruntat.

— Ei, un amic ca toți amicii! zîmbi Pronin. Să nu crezi acum cine știe ce despre Stiopa! Urs, urs, dar s-a priceput să pună laba pe ea!

— Minți! strigă Anton, care nu se mai putu stăpîni.

— Mint? Cînd sînt toată ziua-bună ziua împreună? Ce-ai mai vrea? Acum se duce și la ea acasă, în vizită! Și Marina... Crezi că-i sfîntă? Ehei, de-ai ști tu cum sărută fata asta!

— Tu știi?

— Eu? Vezi bine! Știi cînd am sărutat-o? Cînd eram într-a noua... Cînd te țineai tu de afacerile „alea"...

— Minți, viperă, minți!

Și Anton, ca turbat, îl apucă de revere și începu să-l zgîlțîie. Speriat, Pronin îl privi și, văzîndu-i ochii injectați, bîigui:

— Ce-i cu tine? Ce-i cu tine? Scuipă, o zbughi din odaie și, odată ajuns afară, îi aruncă prin ușa rămasă deschisă: Mă banditule, ți-au dat drumul prea devreme! Asta-i! Trebuia să te mai ții!

Dar Anton, trîntit pe pat, cu capul în pernă, nu-l auzi. Iar cînd peste un timp veni la el Stiopa Orlov și-i întinse mîna, Anton îl privi ca un lup. Nu-i spuse nimic, nu-l întrebă nimic, ci rămase mut și-l privi pe sub sprîncene. Iar Stiopa, uimit, stătu doar cinci minute și plecă. Ninei Pavlovna îi spunea inima de mamă că băiatul ei nu este fericit. Cînd nu mai putu răbda, îl întrebă:

— Dar Marinei i-ai telefonat ?
O ului durerea întipărită pe chipul lui.
— Să nu-mi vorbești despre asta, mamă, te rog !

36

Fabrica la care se angajase Anton împlinise de curînd un sfert de veac de existență, eveniment care fusese sărbătorit cu solemnitate.

Anton avu deci prilejul să admire și panourile, și lungul șir de fotografii care începea chiar de la poartă, pentru a străbate toată curtea întreprinderii. Deasupra lor, la intrare, cu litere mari, uriașe, scria : „Trăiască eroica clasă muncitoare a Uniunii Sovietice". Urmau apoi fotografiile reprezentanților acestei clase muncitoare, ale celor mai buni muncitori, maiștri și ingineri. Un loc deosebit ocupau în acest șir neîntrerupt de fotografii „primii ucenici" — chipuri de femei și bărbați în vîrstă — după care veneau „comsomoliștii constructori ai fabricii" — și ei, trecuți de mult de prima tinerețe.

Șeful serviciului de cadre îi vorbise scurt, repezit, iar cînd îi înmînase numirea într-un post la secția mașinilor de șlefuit, îi spusese :

— Ia seama ! Este cea mai bună dintre secțiile noastre ! Deține steagul roșu ! Să n-o faci de rîs !

Îi vorbise ca și cum el era acela care avusese grijă să-i găsească slujba ! Asta, cînd de fapt lucrurile se petrecuseră taman pe dos. Telefonul Ludmilei Mironovna nu-l convinsese. Se încăpățîna în ideea lui că n-are nici un rost să angajeze tot felul de „puș-lamale", căci, zicea el, la ce te poți aștepta de la niște oameni ca „ăștia" ? Nu-i intra în cap și pace de ce se ocupă atîta miliția de Șelestov, în loc să-l țină în „mănuși de fier" ! Iar cînd mai venise și unchiul Roman, își ieșise cu totul din fire, convins, o dată

pentru totdeauna, că de la Șelestov nu va avea decît neplăceri. Așa că fusese foarte mirat, văzînd că secretarul comitetului de partid îl întreabă ce-a făcut cu Anton. Mai în glumă, mai în serios, îi povestise toată tărășenia și-i spusese că el, unul, era de părere că ar fi mai nimerit să scape de un băiat cu un trecut atît de suspect.

Secretarul comitetului de partid, care, în tinerețe, cărase cărămizi pe șantierul fabricii respective, era însă de altă părere:

— De ce n-ai tu încredere în colectivul nostru? De ce te temi? Ar trebui să ai vederi mai largi! Cine să-l educe? Nu trăim numai pentru fabrica noastră, ci pentru întreaga țară! Și îi dădu un telefon șefului secției mașinilor de șlefuit: Ascultă, Serghei Vasilievici! Îți trimitem un băiat... Unul care... da... a ieșit dintr-o colonie de muncă. Ia-l la dumneata! Ai cea mai bună secție și un colectiv puternic și temeinic organizat! Dumitale și numai dumitale trebuie să ți-l dăm! Fă ce știi, caută-i un loc, într-un cuvînt, vreau ca băiatul să nimerească în mîini bune!... Ne-am înțeles?

Și Anton se duse la șeful secției mașinilor de șlefuit. Dar acesta era în ședință, așa că fu nevoit să aștepte, ceea ce nu-l supără, căci avea răgazul să privească puțin în jur. Începea o nouă perioadă în viața lui. Zgomotul mașinilor îi era familiar — doar și în colonie muncise — dar aici totul era cu mult mai mare, mai vast, mai solid. Mașinile-unelte se înșiruiau unele după altele — unele cunoscute, altele nu, unele ciocănind, altele slobozind limbi de foc aidoma unor cozi, altele acoperindu-se cu șpan metalic pe care jucau culorile cum joacă lucirile soarelui pe baloanele de săpun.

— Ce te uiți, băiete? Cauți pe cineva? auzi el deodată o voce de bas.

Luat pe neașteptate, Anton tresări și se întoarse: în spatele lui se afla un tînăr cu o frunte lată și cu ochelari, care semăna vag cu „Membrul corespon-

dent". Era îmbrăcat în salopetă și ținea o cheie în mînă.

— Nu. Mă uitam și eu așa... — bîigui el, zăpăcit. Am venit să mă încadreze aici...

— Da ?... Și unde te încadrează ?

— Deocamdată nu știu. Aștept. Sînt ajustor.

— Ajustor ? Vino atunci la noi, la întreținere !

— La întreținere ? făcu Anton.

Nu, la întreținere nu i-ar prea conveni. Cei care lucrează la o secție de întreținere nu erau, pentru el, decît un fel de croitori cîrpaci care pierd timpul printre vechituri și care-și trăiesc traiul fără pic de satisfacție. Altceva e să stai la o mașină și să produci, așa cum face fetica aceea cu batic înflorat ! Căci ce poate fi mai interesant decît să făurești ceva nou, să creezi ceva nou ?

— Ce-i ? Nu-ți convine la întreținere ? îl întrebă tînărul cu ochelari, citindu-i îndoiala întipărită pe chip. Află că cine vrea să ajungă ajustor în adevăratul înțeles al cuvîntului, la întreținere trebuie să lucreze la început !... Ce poate învăța omul numai la mașină ? Acolo faci o singură operație, pe cîtă vreme la noi faci de toate ! Azi te ocupi de una, mîine de alta... Te vîri în burta mașinii, te vîri în ea și-o scormonești. Ți se deschide toată în față, o ai toată în mîinile tale... Frumos, nu ?

Îi vorbea Valea Pecenegov, responsabilul sportiv al secției, cu care Anton avea să devină prieten la toartă. Atît își lăudă meseria, încît Anton, intrînd la șeful secției, îi spuse c-ar dori să lucreze la întreținere. Dar șeful — un bărbat calm, chibzuit, cu fața mare, pătrată — se făcu a nu-l auzi și aduse vorba despre colonie, despre disciplina, viața lui, precum și felul în care era organizată producția acolo, discutînd îndelung și amănunțit. Printre altele, află și cam ce anume știe Anton să facă, după care îl chemă la el pe șeful sectorului — un om potrivit de statură, cu ochii negri, vioi — și i-l prezentă :

— Unde crezi dumneata c-ar fi mai bine să-l repartizăm pe băiatul ăsta ? El zice c-ar vrea să lucreze

la întreținere, dar eu stau la îndoială. Dumneata ce părere ai? Cei de la întreținere lucrează cam peste tot, azi aici, mîine dincolo, împrăștiați. Nu se simte la ei forța colectivului... După mine, Mihail Pavlovici, ar fi bine să-l iei la dumneata. Dă-l pe mîna lui moș Vasea, la montarea axului principal.

— Cred că ar fi bine așa — spuse Mihail Pavlovici. Băieții lui sînt strîns uniți ca un pumn. De altfel, nu există brigadă mai bună ca a lui! E nevoie de oameni plini de însuflețire.

Și Anton începu să lucreze în brigada de montare a axului principal — o încăpere, cîteva bancuri, niște mașini, vreo trei aparate și două rezervoare pline cu gaz. Cu tot sistemul de ventilație prin absorbție, în cameră miroase puternic a petrol. Brigada este compusă din opt oameni, conduși de moș Vasea. La drept vorbind, nu conduși, căci bătrînul muncea la cot cu ei. El era cel care finisa operațiile mai importante, mai complicate, ale procesului de montare a axului. Muncea fără să scoată o vorbă, atent și extrem de repede — își pregătea dinainte piesele, pe care le spăla cu gaz, după ce le alegea cu grijă. Lua piesele aproape fără să se uite la ele și le așeza imediat la locul cuvenit, în timp ce ceilalți membri ai brigăzii făceau alte operații cerute de procesul de producție. Toată lumea avea de lucru, toată lumea muncea.

Cînd Mihail Pavlovici i-l aduse pe Anton („V-am adus un nou membru în brigadă și vă rog să-l primiți bine"), moș Vasea lăsă lucrul și-l măsură din tălpi și pînă în creștet. Nu-l privi aspru, ci pătrunzător, ca și cum voia să spună: „Ia să văd și eu ce fel de om ești, băiețaș!"

— Categoria a patra, zici? Ajustor? îl întrebă mai apoi pe Anton. Bine! Mîine să te prezinți la lucru!

Ce simplu! Iar Anton se duse a doua zi la lucru, cu inima năpădită de bucurie. Moș Vasea — deși în vîrstă, n-avea încă nici un fir alb în părul său bălai — îl întîlni la vestiar și, după ce-l mai măsură o dată din priviri, întrebă:

— Ai venit?

— Am venit.

— Atunci, hai la treabă!

Și cînd distribui sarcinile de producție pentru ziua aceea, îi arătă o ladă:

— Vezi că ai aici niște arcuri elicoidale. Taie din fiecare cinci bucăți și șlefuiește-le la capete, așa cum arată schița asta! Știi să citești un desen?

— Știu — spuse Anton, dar cam cu jumătate de gură.

— Bine! Desenul e clar! Dacă nu pricepi ceva, întreabă-mă!

Și se duse la ale lui.

Anton luă lada, o cără pînă la polizorul lui și se apucă să taie arcurile. În colonie se descurcase destul de bine cu desenele care se cereau lucrate conform programei de învățămînt profesional, dar cu desenele astea noi nu prea mergea treaba, și-i era rușine s-o recunoască. De altfel, și munca aici era cu totul nouă. În colonie nu făcuse niciodată așa ceva. Dar nici să tabere chiar de la început cu întrebările pe ceilalți nu-i venea la îndemînă. Încercă să se descurce singur și, după părerea lui, reuși. Desfăcu pe rînd arcurile, le apropie de polizor și le tăie.

— Ei? Cum merge?

— Merge!

— Dacă-i așa, trage tare!

Numai că veni și moș Vasea lîngă el...

Luă bătrînul piesele una după alta și i le arătă:

— Vezi? Aici ai ars capetele... La astălaltă ai tăiat spirele... Cîte bucăți ai rebutat? Anton se uită pierdut la bătrîn, care continua să aleagă arcurile și să-l dojenească: De ce n-ai venit, frate, să mă întrebi? Ești, pesemne, un încăpățînat! Ce-ai vrut să dovedești cu asta, că ești deștept? Că sînt unii, din gură ar face toate, dar cînd îi pui la treabă, cad ca baliga și stau să-și numere cucuiele! Dar sînt și oameni care întîi verifică totul, așa că nu greșesc niciodată! Tu din care mi-ești? Dintr-ăi ca baliga? Nu, frăție, așa nu merge! Dacă vrei să faci ceva, să știi mai întîi ce și cum! Că ăsta nu-i arc de ușă! Că la ușă

merge oricum, numai să se închidă! Asta însă e o piesă necesară unui ax principal — și bătrînul ridică degetul. Știi despre ce ax e vorba? Nu? Atunci stai și ascultă! Este vorba de un ax pentru șlefuire interioară. Interioară, înțelegi? A unei țevi de tun, de pildă, sau al unui inel, sau al altei piese! Dar ce calități trebuie să aibă, știi? Trebuie să fie elastic, să aibă un mers regulat, să nu taie, ci să șlefuiască, să nu aibă nici cea mai mică bătaie... Trebuie să știi toate astea înainte de a te apuca de lucru!...

Și a doua zi, moș Vasea îl puse să spele piesele în rezervorul cu gaz. După ce i le aduse, bătrînul le luă una cîte una și le puse deoparte.

— Te-ai uitat înăuntru? îl întrebă el. Vezi un șanț? A rămas în el nu știu ce, un fir de nisip sau de șpan... Știi tu cu ce viteză se rotește axul? Cu treizeci de mii de ture pe minut! Acum spune-mi tu mie ce se întîmplă cu firul ăla de șpan acolo, înăuntru! Nu zgîrie el toată suprafața? Ba o zgîrie! Așa că, băiete, ține bine minte că axul trebuie să fie curat ca lacrima! Ia-o de la început! Uite colo, pe perete, un desen. Studiază-l și vezi cum se asamblează piesele! Și mai ține minte ceva: fiecare piesă cu cerințele ei! Că una-i să pui tălpi la ghete, și alta asamblarea axului! Și mai trebuie să ne ajungi din urmă!

Așa își începu Anton munca în fabrică.

37

Există un soi de ciuperci cu picior gros. Așa era și Stiopa Orlov: bine legat, cu cap și frunte mare, lat în umeri. Cînd îi dădea bună ziua Marinei, se temea să-i strîngă mîna, atît de mică și de gingașă i se părea fata. E drept, cînd o vedea în sala de gimnastică sărind și făcînd exerciții la paralele, își dădea

seama că este mult mai puternică decît pare, decît Rima Saakianț, de pildă, care e atît de voinică și de solidă.

Ceea ce nu avea ca rezultat decît adîncirea timidității și a mirării lui...

Părinții lui aveau multe greutăți pe cap, totuși nu se abătuseră niciodată de la scopul principal al vieții lor: copilul să învețe carte. Ei nu aveau prea multă învățătură, munciseră toată viața, dar azi vedeau toate drumurile deschise în fața fiului lor și erau fericiți.

De cîte ori nu vorbise tatăl despre lucrul acesta cu Stiopa! Era bătrînul un om tare muncitor, cam zgomotos, dar cinstit și cumsecade. O cam lua el uneori razna cu filozofările, și atunci îl așeza pe fecior-su în fața lui și începea să-l „dăscălească":

— Băiete, în viață să nu crezi că tot ce zboară se mănîncă! Trăiește-ți viața drept, ca și cum ai merge pe o scîndură, fără să te clatini și fără să schimbi pasul nici la deal, nici la vale, ca să n-o iei razna! Că de-aia are omul cap! Eu am trecut prin viață orbecăind, că n-am știut nimic decît doar ce privește munca mea, pe care aș putea s-o fac și cu ochii legați! Tu ai primit totul de-a gata! O singură grijă să ai: cum să înveți mai bine! Și ai grijă să nu tot sari de la una la alta, caută să găsești în toate punctul principal!

Dintre sfaturile părintelui, fiul uită multe. Iar altele chiar le dădu la o parte, căci nu le socotea nimerite. Multe însă i se întipăriră pe vecie în minte. Deși nu foarte inteligent, Stiopa trecu prin școală an de an, clasă de clasă, cu același pas egal cu care ar fi mers și pe scîndura despre care îi pomenise bătrînul. Trecuse prin școală, știind că nu tot ce zboară se mănîncă. Cînd nu pricepea ceva, se căznea din greu, se străduia și, pînă la urmă, răzbea. Așa că studiul deveni pentru el o necesitate.

Iată de ce nu era de acord cu părerile Marinei în ceea ce privea căile lor viitoare în viață.

— Eu vreau să învăț mai departe! Și învățătura înseamnă viață! Și cine învață își slujește poporul! A studia înseamnă a trece prin toate, a cunoaște totul, a pătrunde cu mintea ta totul, ajungînd pînă la cele mai înalte și mai însorite culmi!

Nu înțelegea de ce Marina voia neapărat să renunțe la institut. Fata se supăra.

— Vorbești foarte frumos, Stiopa — îi spunea ea. Numai că trebuie să cucerești culmile de care pomeneai tu adineauri! Și-apoi dacă stai să te gîndești mai bine, trebuie mai întîi să le construiești! Fiindcă, spune-mi, pînă ce nu vor fi construite, ce-ai să vezi, ce-ai să studiezi? Căci n-au fost încă durate!

— Asta nu înseamnă că nu le poți construi decît cu mîinile tale! Mai are omul și cap, și...

— Da. Dar poate că în ceasul de față este nevoie numai de brațe zdravene! Înțelege, Stiopa, vreau să muncesc acolo unde munca mea este absolut necesară, acolo unde e nevoie de brațele mele!

— Atunci, cu atît mai mult, Marina, cu atît mai mult! și Stiopa o privi ca vrăjit. Tu ai putea să și zbori!... Tu ești ca o flacără! Tu ești altfel...

Și băiatului i se tăie răsuflarea; iar Marina, intimidată de privirile lui de îndrăgostit, se stăpîni:

— Prostii, Stiopa, spui prostii!

Și Stiopa tăcu, iar focul din priviri i se stinse:

— Faci cum vrei, draga mea!

Greu de spus la ce se referă acest „Faci cum vrei" atît de plin de resemnare!

Ceea ce nu înseamnă că nu se duce la fel de des la ea și că Ekaterina Vasilievna nu continuă să-l protejeze tot mai mult; impresionată de mintea lui clară, ea își zice: „Deși nu-i de aur, băiatul ăsta strălucește". Și-apoi, ce ajutor îi dădea el în lupta care se ducea în căminul ei! Cînd auzise că Marina ține morțiș să muncească pe un șantier, declanșase un atac puternic asupra soțului său. Care atac avu drept rezultat clătinarea convingerilor lui Gheorghi Nikolaevici.

— Vezi tu, Marînocika — îi spuse el fiicei sale — eu te înțeleg, dar... Oricum, totul are o limită! De ce să-ți întrerupi studiile, de ce să te oprești în dezvoltarea ta intelectuală?

— De ce spui „întrerupi"? îi răspunse Marina. N-am decît să urmez cursurile serale! Iar cum termin institutul, devin inginer constructor! Asta te liniștește?... Greutăți?... N-are a face! Cu cît viața e mai grea, cu atît e mai plină de fericire!

— Draga mea! Minte înflăcărată! și-i mîngîie pletele aurii. Crezi tu că-i atît de ușor? Munca fizică e grea... Crezi c-ai să-i poți face față?

Dar Marina nu se dădu bătută:

— De ce nu? Proastă părere ai despre mine, tată! N-am făcut sport? Și-apoi... nu-i nimic dacă îmi va fi greu! Am să rabd! O să mă dezvolt, o să mă călesc... Tată dragă! Doar de la tine am învățat că trebuie să facem ceea ce ne cere poporul! Trăiește în așa fel, ca vorba să semene cu fapta! Nu asta am învățat eu oare de la tine?

— M-ai prins! rîse Gheorghi Nikolaevici. La asta nu mai am ce-ți răspunde!

— Dacă n-ai, înseamnă că nu trebuie!

— Vezi tu, Katiușa, așa intră noul în viață! avea să-i spună el mai tîrziu soției sale. La drept vorbind, nu intră, ci te ia pe sus, dărîmînd unele concepții și obligîndu-te să-ți revizuiești altele! N-ai ce face!

Așa deveni Marina constructor. Mîinile i se înăsprira, fața îi fu arsă de vînt, dar în fiece zi se întorcea acasă cu inima înflăcărată, veselă, și nimeni n-o auzi vreodată plîngîndu-se. Nici măcar Stiopa, care venea mereu pe la ea și-i aducea bilete de teatru sau de concert, spectacole la care Marina îl întovărășea totdeauna cu plăcere. Numai o dată îl refuză, însă avea un motiv temeinic.

— Mai bine dorm... — îi spuse ea maică-si, cînd aceasta o întrebă de ce nu s-a dus cu el.

— Vezi? Eu ce ți-am spus?... nu pierdu Ekaterina Vasilievna prilejul s-o înțepe.

— Lasă, mamă, lasă !...

Se întîlnea mereu cu Stiopa, îi vorbea despre munca ei, îl întreba cum merge cu studiile lui la universitate, voia să știe dacă are colegi buni și dacă progresează, și asta pentru el era de ajuns.

...Și totuși nu era ! Cum să te mulțumești cu atît de puțin ? Într-o seară ascultă împreună o compoziție de Grieg, și Stiopa ghicește o lacrimă în ochii Marinei. Vrea să-i ia mîna — ce mînă mică și gingașă ! — dar ea și-o trage speriată. Poți să faci ceva ? Nu. Numai că în drum spre casă, Marina îl ia de braț, și el e fericit. La urma urmelor, nu de prietenia ei are el nevoie ?

Se duce într-una din zile la ea și-i spune :

— Știi că s-a întors Anton ?

Vai ! De ce i-a spus asta ? Ce greșeală de neiertat !

Căci Marina își cuprinde în palme obrajii îmbujorați dintr-o dată.

— S-a întors ? Cînd ?

— Nu știu ! Am trecut pe la el, dar este atît de ciudat ! Parcă e nu știu cum... ca un lup !

Încearcă Marina să se liniștească, dar îi este tare greu ! La fel de greu pe cît îi este și lui Stiopa, care a înțeles totul. A venit Anton... Firul a fost rupt, totul a fost dat uitării, a fost smuls parcă din rădăcini, dar ce viu arde din nou totul ! A fost ca o explozie !

S-a întors Anton !

38

E aici !

Gîndul ăsta nu-i dă pace. E aici ! Anton s-a întors de mult, dar nu i-a dat nici un semn de viață ! Bine ! Bine ! Dar n-ai dorit-o chiar tu ? De ce să-ți fi dat vreun semn de viață ?

De ce? De ce tace totuși? Ce întrebare fără rost, prostească și lipsită de sinceritate! Ca și cum nu este foarte limpede! Poate că mama nu știe asta, poate că nici Stiopa nu știe, dar ea ce rost are să se mintă? De ce să se amăgească singură cînd știe foarte bine care este cauza tăcerii lui.

Dar putea face altfel? Își aduce aminte de toate discuțiile și certurile pe care le-a avut cu maică-sa, de atmosfera grea de la ei din casă... Un timp, își simte sufletul ușurat. Numai că într-o bună zi citește în „Komsomolskaia Pravda" un articol intitulat: „Nu-ți părăsi tovarășul în nenorocire". Citește rîndurile, mai bine zis le soarbe: „Pe Gherman l-am cunoscut din copilărie. Cînd a împlinit paisprezece ani, tatăl său moare pe front. Imediat după aceea, Gherman își pierde și mama. Băiatul se lasă de școală și începe să muncească într-o uzină. Eu, care eram foarte bună prietenă cu el încă din anii de școală, mă duceam deseori să-l văd."

Și Tatiana L., care semna corespondența aceasta, povestea cum într-o seară au atacat-o niște tineri beți morți, printre care îl recunoscu, îngrozită, și pe Gherman.

„Am izbutit să scap și am rupt-o la fugă. Nici nu vă pot spune ce gînduri mi-au trecut prin minte în noaptea aceea! Am plîns pînă în zori. Totul se sfîrșise! Ce mai puteam avea eu comun cu un individ ca acesta? Treaba lui, facă ce-o vrea!

Numai că Gherman a decăzut cu totul. Și-a dat demisia de la uzină și a început să trăiască din tot felul de expediente.

Abia atunci am înțeles ce mare greșeală am săvîrșit: mi-am părăsit tovarășul la nenorocire. Căci nu-i oare nenorocire să nimerești în mijlocul unor oameni josnici?"

Atunci Tatiana L. făcu un pas hotărîtor: se duse la Gherman, unde dădu peste o șleahtă de bețivani pe care-i luă la goană, închise picupul, deschise oberlihtul, aruncă la canal sticla de votcă pe jumătate plină, duse farfuriile murdare la bucătărie și scutură

fața de masă pătată de băutură. Iar cînd unul dintre musafiri, care se încăpățînase să rămînă, vru să se împotrivească, cine credeți că-i sări în ajutor fetei? Chiar Gherman! Sări de pe divan, îl luă pe nepoftit de guler, îl scutură zdravăn de vreo două ori și-l dădu pe ușă afară.

„Iartă-mă, Taniușa — îi spusese el credincioasei sale prietene. N-am să te mai supăr niciodată!"

„Au trecut de atunci cîțiva ani — continuă Tatiana L. Azi, Gherman este soțul meu. Lucrează iar la uzină și este într-a zecea, la cursurile serale, bineînțeles. În toamnă vrea să intre la facultatea serală... Ce s-ar fi întîmplat dacă nu i-aș fi venit la timp în ajutor?"

Da, totul ar fi fost altfel, cu totul altfel!

„Iată adevărata prietenie! Eu însă ce am făcut? M-am spălat frumușel pe mîini și l-am lăsat singur într-un moment foarte greu! L-am respins! L-am respins în două rînduri: o dată, într-o clipă cînd i se hotăra, probabil, soarta, și a doua oară acum, cînd se ridică din nou, cînd și-a obținut diploma de maturitate și cînd a întîmpinat soarele pe malul unui pîrîiaș cu ape line străjuite de răchitiș, cu gîndurile toate la mine"... „Nu pot să-ți mai scriu"... De ce? Ce explicație îi va putea da ea dacă o va întreba vreodată? Că s-a speriat de maică-sa? Mai mare rușinea! La scrisoarea asta, înjositoare pentru ea, el, Anton, nu i-a mai răspuns. Să se fi supărat? Poate că nici măcar asta... Sau poate că s-a întîmplat ceva și mai rău. Poate că i-a pierit avîntul... Poate că rîndurile ei l-au distrus...

„E ciudat! Pare nu știu cum... ca un lup"... — îi spusese Stiopa.

Nu mai încape îndoială! Ea e de vină! Construiește case... Nu-i oare mai important să construiești un om?

E cu putință? E oare cu putință ca, o dată ce te-ai ridicat pe o treaptă superioară, să uiți de cel care a rămas în urma ta, de cel care a rămas acolo, jos? Dar dacă el nu mai vrea? Cum să nu vrea? Care

om nu vrea să fie om? Bine a zis tata: „Dacă sînt unii care nu s-au îndreptat încă, cu greu îmi vine a crede că ar exista unii ce nu s-ar îndrepta niciodată!" Trebuie să meargă cot la cot cu el, să se ajute unul pe altul... Ca pe front! Și îi vine în minte filmul acela care zugrăvea trecerea Niprului în anii războiului: oamenii înoată, se sprijină unul pe celălalt, ajung împreună la mal și tot împreună pornesc mai departe... Iată ce înseamnă adevărata prietenie, prietenia călită în luptă, călită în foc!

Și Marina, fără a mai sta pe gînduri, se îmbracă și se duce la Anton. Se urcă în lift, se oprește la ușa lui, sună și aude zgomot de pași. Oare cine-i va deschide?

Nina Pavlovna, Nina Pavlovna, care, de mirare, face un pas îndărăt:

— Marina!?

— Anton e acasă? întreabă fata cu aceeași hotărîre și înflăcărare ce pusese stăpînire pe ea de la început.

— Anton? pare a nu înțelege Nina Pavlovna. Dar își revine brusc și-i spune repede, cu bucurie în glas: E acasă!... Acasă... Anton! strigă ea. Vino să vezi cine a venit! Intră, Marina, intră!

Fata pășește în casă și dă cu ochii de Anton. E în picioare, lîngă masă, și o privește încordat. Ghicise că este ea, o așteptase! Și Marina rămîne o clipă în prag. Anton! El este, dar parcă totuși n-ar fi el! E mai înalt, mai voinic, mai lat în umeri... Și chipul îi este schimbat: mai energic, cu trăsături mai precise, mai matur! Nu, nu mai are în fața ei un copil! Și apoi, mustățile... Abia îi mijesc, dar îi adumbresc buzele, și i se par străine! Anton, celălalt Anton, al ei, n-avea mustăți! Iar ochii... Sînt plini de uimire și de bucurie. O uimire care se aseamănă cu cea din ochii Ninei Pavlovna... Ba nu, e diferită! Iar Anton n-are nimic „de lup", deși nu face un pas măcar în întîmpinarea ei!

— Bună ziua! bîiguie Marina.

— Bună ziua! și Anton îi strînge mîna cu putere.

— Mă duc să pun apă pentru ceai! Bem un ceai, nu-i așa? zice Nina Pavlovna și se duce în bucătărie, fără a uita să tragă bine ușa după ea.

— Ești supărat pe mine, Anton? întreabă fata și adaugă fără a-i mai aștepta răspunsul: Ai tot dreptul să fii supărat.

— Drept? Ce drepturi am eu? Și-apoi...

— Nici un „apoi"... Știi, am fost nevoită să...

— Ce ai fost nevoită? Nu-mi erai nimic datoare!

Și de pe chipul lui se șterge mirarea amestecată cu bucurie, ca să facă loc altei expresii, o expresie ce are darul s-o îngrijoreze. N-a poftit-o să stea jos, așa că se află mereu unul în fața celuilalt.

— Doar ai fost supărat pe mine! De ce să n-o recunoști? Ai fost?

— De ce? și Anton se uită la ea, îndîrjit. Puteam eu oare să mă supăr pe tine?

Nu, într-adevăr, nici tonul, nici privirile lui nu vădeau supărare. Dar era ceva, ceva neînțeles, neobișnuit, nedeslușit. Anton nu-și ferea privirile de ea, dar avea în ochi o lucire cum nu mai văzuse la nimeni pînă atunci și care nu putea fi cuprinsă într-un cuvînt potrivit. Să fie umilință? Nu, nu era umilință. Atunci rușine? Nici asta! Înstrăinare? Nu. Dar avea din toate cîte ceva. Iar pe deasupra, ceva în plus, ceva adus de el de „acolo". Și deodată Marina înțelese totul. Înțelese tot greul, toată povara cu care se întorsese de „acolo". Nu era vorba numai de o simplă jignire!

— Iartă-mă, Anton! vorbi ea deschis, temîndu-se ca nu cumva el s-o întrerupă. Sînt vinovată, sînt foarte vinovată față de tine! Da! Dar n-am putut face altfel! Iartă-mă, dar n-am putut! De-ai ști cît de complicat a fost totul!

Anton își dă seama de sinceritatea ei, i-o citește în glas, și privirea lui parcă tresare, se îmblînzește, își pierde acel „ceva" pe care Marina nu-l pricepe, care îi este străin ei.

— Te înțeleg — șoptește el. Nu mă supăr, crede-mă, nu mă supăr. Știi, m-am simțit jignit, bine-

înțeles... Foarte, foarte jignit, dar... Ce drept aveam eu să mă supăr? Și-apoi, pe cine m-aș fi putut eu supăra?...

— Ascultă, Anton, de ce spui mereu „Nu pot", „N-am dreptul"...? Ce prostii sînt astea? Dar citi din privirile lui plecate mult mai mult decît i-ar fi putut spune el în cuvinte: îi era rușine. Da, vedea limpede: îi era rușine! Nu e bine, Anton, nu e bine! îi strigă ea. Înțeleg, ți-e greu... Poate mai greu ca înainte, mai greu ca „acolo"...

Anton o privi cu atîta recunoștință, încît el îi apăru Marinei cu totul neajutorat. „Mai greu ca acolo." Cum l-a înțeles, cu cîtă sensibilitate i-a citit în suflet. Văzîndu-l atît de neajutorat, fata continuă cu și mai multă înflăcărare:

— Tu nu trebuie să te umilești! Nu trebuie! Căci ai toate drepturile! Ai dreptul să te simți jignit, ai dreptul să te superi, ai dreptul să faci ce vrei! Nu trebuie să te uiți la oameni, vorba lui Stiopa, ca un lup! De ce te uiți așa?

Ce bine ar fi fost dacă Marina n-ar fi pomenit de Stiopa, dacă prin asta n-ar fi înăbușit sentimentul acela cald, nobil, care năpădea inima lui Anton încetul cu încetul. Dar ea pomenise de Stiopa și totul se năruise. Căci în minte îi veni imediat Pronin, cu palavrele lui. Nu, nu-i putea ierta lui Pronin că se lăudase cu sărutul acela... Îl cunoștea prea bine, era o gură spartă Seriojka Pronin, iar încrederea lui Anton în Marina era prea mare, ca să-l poată crede. Minți-se... Dar Stiopa? Cu el, situația era limpede. Atunci de ce venise Marina la el? Ca să-l încurajeze? Vezi bine! „De principială ce e" — ar fi spus Slava Dunaev. Bineînțeles! Doar e atît de principială. Dar el n-are nevoie de principialitatea ei, n-are nevoie de sacrificii!

Amuți și, deodată, se ofili parcă. Iar Marina nu mai pricepu nimic.

Chinuită de nerăbdare, Nina Pavlovna aștepta la ușă. Apa pentru ceai dăduse de mult în clocot, iar ceștile așteptau pe tava pregătită. Voise să intre, dar

auzise zgomotul glasurilor lor și se oprise. Să vorbească, lasă-i să vorbească! Numai că deodată cei doi amuțiseră! De ce? Ce s-a întîmplat? Și acum, iată, Marina se scoală să-și ia rămas bun! Doamne! Cum se poate?

— Îți mulțumesc, Marina, că ți-ai adus aminte de mine — spune Anton. Îți mulțumesc... Și roagă-l pe prietenul tău să nu fie supărat pe mine...

— Ia stai puțin... Care prieten?

— Marina! Ce rost are?

Și o privește drept în ochi. Îi este atît de grea privirea, încît Marina nu mai poate pleca:

— Anton, nu înțeleg nimic!

— Nu, Marina, tu nu te poți preface! Ce rost ar avea? Seriojka Pronin mi-a spus tot!

Marina îl privește cu ochii larg deschiși, uimită. Apoi, deodată, în ei se aprinde... Greu, foarte greu de spus în cuvinte ce se poate aprinde în ochii unei fete care simte adevărul cu inima ei. Așa se întîmplase și atunci, la școală, cînd cu știrea difuzată prin stația de radioficare... Anton venea spre ea cu capul în jos, dar cînd o văzuse, făcuse stînga-mprejur și părăsise școala... Și fata simțise că din cauza ei pleacă...

La fel și de astă dată. Era gelos!... Marina nu se simte în stare să rostească acest cuvînt. Nu știe încă dacă e bine sau rău să fii gelos, dar se bucură. Pentru că asta înseamnă că... înseamnă că...

— Stiopa? și glasul ei răsună bizar, străin. Anton, ești un prost! N-ai pereche de prost ce ești! Dar bine, Stiopa este un băiat bun, foarte, foarte bun! Dar asta... asta-i cu totul altceva!

Și-i dau lacrimile. De unde lacrimile astea? Și de ce îi vine a plînge tocmai în momentul ăsta atît de puțin potrivit?

Dar poate cineva să spună cînd un lucru se petrece la momentul potrivit sau nu? Poate fi vorba de voință în asemenea împrejurări?

Așa și cu Anton. Uimit de lacrimile ei, se apropie repede de Marina, mînat parcă de altcineva; o îmbrățișează și își lipește fața de pieptul ei. Iar Marina,

ascultînd parcă și ea de o voință străină, își petrece brațele pe după gîtul lui, și totul e aidoma ca în visurile ei de odinioară cînd vedea vreun film de cinema : fără sărutări nesfîrșite în prim-plan, ci doar o atmosferă de încredere și afecțiune sinceră.

Așa că Nina Pavlovna încălzi iar apa de ceai și așteptă pe taburetul din bucătărie să vină clipa în care să-și poată servi musafira. Dar ușa se deschise brusc și Anton îi strigă din prag :

— Mamă ! Mă duc s-o conduc pe Marina !

— Cum s-o conduci ? Dar ceaiul ?

— Vai, mamă ! Ce ceai... La ce ?

Îi văzu chipul și înțelese că, într-adevăr, nu le ardea lor de ceaiul ei...

39

În ceea ce-l privea pe taică-său, Marina era liniștită, căci știa că Gheorghi Nikolaevici o va înțelege. Cu maică-sa însă... În fiecare zi își spunea că-i va vorbi despre Anton, dar de fiece dată amîna totul pentru mai tîrziu. Iar lui Anton nu-i dădea voie nici s-o cheme la telefon, nici să treacă pe la ea. Erau nevoiți să se întîlnească pe stradă, în taină, ferindu-se de cunoscuți.

Era greu, dar în același timp și plin de farmec. Venea sau nu ? Anton era sigur de simțămintele Marinei, însă de fiece dată îl cuprindeau frigurile neliniștei. Acele ceasului arătau că ar fi fost vremea ca ea să sosească, trecea un minut-două, și lui i se strîngea inima. O aștepta pe străduța ce se deschidea chiar în fața casei ei, și nu-și putea dezlipi o clipă privirile de la ușa cu pricina. Intrau, ieșeau oameni, toți străini, numai pe Marina n-o vedea. Și tocmai cînd nu se mai aștepta s-o vadă, iat-o, vine, scumpa, draga, vine cu pas grăbit ! Se apropie și-i zîmbește.

Merg ţinîndu-se de mînă, fericiţi că sînt împreună. Îi înconjură viscolul, îi orbeşte zăpada care li se aşază pe umeri, puf alb, şi li se strecoară pe după guler, dar ei sînt fericiţi. Sînt împreună!

— N-ai îngheţat?

— Constructorii nu îngheaţă niciodată! Şi-apoi îmi place cînd viscoleşte. Îi plăcea şi lui Puşkin...

O iau pe străzi lăturalnice, spre acelaşi parc — „parcul nostru" — şi se îndreaptă spre monumentul lui Pavlik Morozov. Nu se sinchisesc de viscol: sînt fericiţi.

Dar cînd Marina pomeni odată, ca din întîmplare, într-o discuţie cu maică-sa, de Anton, rezultatul a fost exact cel la care se aşteptase: Ekaterina Vasilievna ciuli urechile, stînd la pîndă. Iar mai tîrziu, cînd află totul, se înfurie şi porni iar la atac. Atît de aprigă, încît de astă dată Gheorghi Nikolaevici nu fu în stare decît să dea din mîini a neputinţă.

— Ce putere avem noi, Katiuşa? O să cam trebuie să te împaci cu gîndul ăsta, draga mea! De la cei tineri oricînd te poţi aştepta la ceva uluitor!

Numai că Ekaterina Vasilievna nu se putea împăca cu falimentul total al politicii ei!

— Au nenorocit-o îngăduinţa ta, lipsa ta de energie! îi aruncă ea soţului. Nu vezi că nu se potrivesc de loc?

— Iartă-mă, Katiuşa, dar nu te înţeleg prea bine! Potrivesc-nepotrivesc... Pînă una-alta, precum mi se pare mie, nici nu este vorba de aşa ceva!

— Aşa ţi se pare ţie... Ei, dacă toate ar merge aşa cum vrei tu!...

— Bine, draga mea, fie şi cum zici tu! Dar dacă într-adevăr este vorba de „potriveală", află că nu noi sîntem aceia care putem aprecia! Aici este vorba despre cu totul altceva, despre comunitate spirituală, despre...

— Îţi dai seama ce spui? tună mai departe Ekaterina Vasilievna. Comunitate spirituală!... Dar bine, omule, băiatul ăsta este un tîlhar!

— În privinţa asta, nici nu ştiu ce să-ţi răspund, draga mea! Nu pot concepe ca un om care a trecut

prin încercări atît de grele să nu poată ajunge, în dezvoltarea lui viitoare, la rezultate la fel de bune ca și un altul care a evoluat normal, lin, fără salturi! La fel de bune! Căci totul depinde de valoarea lui, și în privința asta să avem încredere în copila noastră. Marina este o fată deșteaptă. Inima ei o va lămuri, și inima nu greșește niciodată.

— Inima?... Nu greșește? Asta s-o crezi tu! Sau poate în iubire nu mai trebuie să raționezi! Da? Să nu mai raționezi?

— Asta este o problemă grea, am putea spune chiar o teorie grea! Rolul rațiunii și al afectului în dragoste... — încercă să-i răspundă Gheorghi Nikolaevici. Eu știu un singur lucru: că, dacă la vremea mea aș fi ascultat de părinți, nu m-aș fi însurat cu tine!

Și plecă în deplasare înainte de a fi soluționat problema privitoare la rolul rațiunii și al afectului în dragoste. În schimb, Alionușka, în tainicele ei conversații cu sora-i mai mică, îi spunea:

— Nu asculta de nimeni! Iubește! Dacă începi să faci tot felul de socoteli, asta nu-i dragoste! Cine se tocmește nu iubește!

De altfel, și ea își hotărîse soarta: nu găsise, printre toți băieții pe care-i cunoștea, altul mai bun ca Monbek, care absolvise universitatea la Moscova și se pregătea să se întoarcă în țara lui. Așa că, brusc, Alionușka le aduse la cunoștință că pleacă în Coreea cu el. Deci, altă lovitură pentru Ekaterina Vasilievna! Numai că Alionușka se dovedi mai tare ca granitul, și dîrzenia ei îi veni, într-un anumit fel, în ajutor și Marinei.

Găsi și Marina modalitatea de a soluționa toate problemele. Într-o noapte, după ce maică-sa se culcă, se duse la ea în cameră. Rezultatul a fost că au discutat împreună pînă tîrziu după miezul nopții.

— Mica dragă — îi spuse ea la început, îmbrățișînd-o cu căldură — nu fi supărată pe mine! Înțelege-mă!... Nu gîndi rău despre mine! Știi și tu

cum sînt unele fete: azi sînt prietene cu unul, mîine cu altul...

— Pînă și acestui cuvînt i-ați dat un sens groaznic! oftă Ekaterina Vasilievna. La fetele de care-mi vorbești nu e vorba de prietenie, ci de cu totul altceva! De ceva josnic!

— Eu însă... Știi cum m-au poreclit fetele? Călugărița!... Nu știu cum să te fac să înțelegi ce se petrece cu mine! Spune-mi, mamă, poți oare iubi la comandă? Sau tot la comandă să nu mai iubești? Tu ce crezi?

Mișcată de sinceritatea ei, Ekaterina Vasilievna îi răspunse:

— Vezi tu, copila mea, eu nu gîndesc rău despre tine! Cum aș putea, de altfel, prostuțo! Dar nici tu nu trebuie să gîndești rău despre mine! Caută să mă înțelegi, căci sînt doar mama ta! Sînt mama ta, știu mai multe decît tine și-ți doresc binele! Singură spui că nu știi să-mi explici ce se întîmplă cu tine. Dar asta se datorește vîrstei pe care o ai! Numai din pricina vîrstei! Dragostea de față e ca ceața zorilor, acoperă totul cu vălul ei trandafiriu, estompează totul. Dar cînd se împrăștie, se vede iar adevărata față a lucrurilor!

— Și ce-are a face? Ce-are a face, de vreme ce apare tot ceva frumos? Uite, de pildă tu!... Nu ești fericită că te-ai măritat cu tata?

— Proastă mică! zîmbi blînd Ekaterina Vasilievna. Tatăl tău este un om cu totul excepțional...

— Poate că este excepțional tocmai pentru că tu l-ai văzut totdeauna așa și ai avut mereu încredere în el! Eu nu știu nimic despre dragoste, dar am credința că temelia ei, esența ei constă tocmai în încrederea pe care o acorzi bărbatului ales. Să luăm, de pildă, gelozia. Ce fel de sentiment e gelozia, bun sau rău?

— Nu știu — șopti Ekaterina Vasilievna, gînditoare. Taică-tău și cu mine am avut o viață lină și n-avem de ce roși unul față de celălalt. Am auzit însă că n-ar exista dragoste fără gelozie.

— Dar dacă ai încredere? Cum să fii gelos dacă ai încredere? Dragoste fără încredere... Asta mai e dragoste? Nu! Căci, după părerea mea, trebuie să ai încredere în omul ales, să-l ridici o dată cu tine, să crești împreună cu el, să mergi...

Privea visătoare, ca și cum își vedea viitorul și necunoscutele cărări ale vieții...

— Dar pentru asta ai nevoie de un tovarăș care să te înalțe! nu se putu stăpîni să nu-i spună Ekaterina Vasilievna. De ce crezi tu că am dus alături de taică-tău o viață fără nori?

— De ce spui mereu: „Am dus, am dus"!... o întrerupse Marina.

— Ducem! se corectă mama. Pentru că taică-tău are suflet de cleștar!

— Și nu l-ai înjosit niciodată!

— Bineînțeles!... Dar dacă ar fi fost alt fel de om? Cu totul diferit?

— Știu la ce faci aluzie — și Marina se ridică hotărîtă în picioare. Nu există nici un fel de om „cu totul diferit"! Am cu Anton o convenție: nu-l întreb nimic, iar el nu-mi spune nimic! Trecutul aparține trecutului. Vreau să-l dea cu totul uitării, vreau să nu-i mai apese niciodată sufletul. Nu vorbim niciodată despre ce a fost, ci despre ce va fi, vorbim despre felul în care va trăi omul în comunism...

— Și la ce concluzie ați ajuns? Cum credeți că va fi și va trăi omul în comunism?

— Așa... — îi răspunse pe dată Marina. Să nu existe „vreau", ci „sînt dator"! Să predomine peste tot și toate simțul datoriei!

— Știu și eu! zise Ekaterina Vasilievna. Poate că pînă atunci aceste două cuvinte se vor contopi...

— Apoi... nu știu cum să mă exprim... dar viața va trebui cîntărită și pe balanța dificultăților, și a inteligenței. Se spune că principalul este atitudinea față de muncă, față de proprietatea socialistă... Poți fi însă un bun muncitor, un om care nu fură, dar să nu te dovedești apt pentru viața nouă, comunistă!

— Stai puțin! Ceea ce spui tu acum e prea complicat!

— De ce complicat? Nu mai sînt copil, mamă! Am simțit și eu în nări mirosul prafului de pușcă al luptei! Am văzut și eu oameni trăind, am început și eu să-mi dau seama ce-i adevăr și ce nu! Este la noi, acolo, un șofer, are un nume ciudat, Sivoplias. Un șofer ca mulți alții. Trage, vorba aceea, tare, are depășiri frumoase, dar e un derbedeu. Injură, bea, și-a lăsat nevasta și copilul și-acum se ține după toate fustele. Nu muncește decît pentru bani, ca să aibă cu ce petrece. Așa că nu mai este vorba de muncă, ci de suflet! Cine e în stare să vorbească urît, să-și bată joc de alții, să-i jignească, cine trece nepăsător pe lîngă nenorocirea cuiva, cine ridică din umeri în fața nevoilor altuia...

— Suie-te în pat, lîngă mine, să nu răcești! șopti Ekaterina Vasilievna.

— ...sau vreun șef... — continuă ea, ca și cum nu auzise. Stă pînă în miez de noapte la ședințe, muncește zile întregi de dă pe brînci, dar dacă își face tot felul de socoteli și de combinații prin asta, iar de muncitori, de oameni, nici că se sinchisește, ba mai umblă și cu nasul pe sus fără să-l doară de nimeni... E bun unu' ca ăsta pentru comunism? Își adună picioarele sub ea și continuă cu aceeași înflăcărare: Principalul este atitudinea pe care o ai față de om, față de societate. Important e către ce anume tinzi, în ce constă fericirea pentru tine. După părerea mea, fericirea adevărată, comunistă, constă în a face fericiți oamenii... Nu știu... După mine, socialismul înseamnă tovărășie, iar comunismul prietenie, dragoste față de om. Ca și sentimentele... In comunism, sentimentele ar trebui să se manifeste în văzul tuturor! Să ți se vadă tot ce ai pe suflet... Să nu te ascunzi, să nu te mai prefaci...

— Cine e cu ideile astea? Tu sau Anton?

— De ce întrebi? făcu Marina, curioasă. Crezi că el nu gîndește la fel?

— N-am spus asta, dar...

— Nici un „dar"! zise Marina, hotărîtă, dîndu-şi iar jos picioarele din pat. De-ai şti ce caracter au unii tineri care nu gîndesc nimic, care trăiesc fără să-şi pună nici un fel de probleme... Ba îşi mai şi bat joc de cei care gîndesc! Vorbind despre ei, le spun în zeflemea „principialii", şi dintre toţi, aceşti tineri sînt cei mai periculoşi, pentru că se pretează la orice! Îşi socotesc josnicia mai presus de orice şi sînt gata la orice de dragul ei. Anton?... A fost şi el asemenea lor şi, din pricina asta... da, din pricina asta s-a întîmplat ce ştii că s-a întîmplat... Dar acum... Ştii, am fost cu schiurile în afara oraşului... Stăteam amîndoi pe platformă, cînd mi-a arătat ce scrijelise cineva pe peretele vagonului: „Am călătorit fără bilet". Urma data şi semnătura. Şi ştii ce mi-a spus? „Şi-a păcălit, nemernicul, statul cu două ruble!"

— Multe spune omul... — zise Ekaterina Nikolaevna. Dar cine şi-a terfelit cinstea o dată...

— N-ai dreptate, mamă, n-ai dreptate! strigă Marina, sărind din pat. Decît să vorbeşti aşa, mai bine ai discuta cu el... De-ai şti cît de mult s-a schimbat! Acum este un om care gîndeşte, are un ideal, se străduieşte să tindă spre bine. Şi dacă vrea să tindă spre bine, omul ajunge bun, poate să-şi înăbuşe unele porniri, îşi poate dezvolta anumite calităţi, ajunge să se stăpînească. De ce rîzi? Vrei să spui că nu-i adevărat? Omul nu se naşte bun, devine bun! Nu uita, mamă, că este totdeauna mai uşor să condamni pe cineva decît să-l înţelegi!

Pînă la urmă n-au ajuns la nici un rezultat.

Dar ce-are a face! Cu toate că nu ajunsese la nici un rezultat, Marina îl pofti pe Anton la ei acasă, la ceai. Dar Anton se simţea stînjenit şi căuta să nu treacă pe la ea. Îi venea mai uşor să se plimbe împreună pe străzile atît de dragi lui acum sau să stea de vorbă pe banca de lîngă monumentul lui Pavlik Morozov...

Marina, care terminase de curînd un curs de macaragii, era în culmea fericirii.

— Am luat la construcția macaralei nota cinci, la tehnica securității muncii alt cinci, iar la instalații electrice tot un cinci! se lăuda ea. Ce spui de media asta grozavă? Am fost douăzeci și trei de elevi, dar numai doi am absolvit cu notele astea! Grozav, nu?

Lucra pe un șantier unde se foloseau panouri prefabricate. Munca era mai ușoară, iar atmosfera mai veselă. Vedea din cabina macaralei pe care lucra întreg șantierul, așa că avea ce să-i povestească lui Anton:

— Știi ceva? Am scris pe un bloc... Da, n-am găsit nici o placă de marmură, așa că am scris pe beton: „Aici a lucrat Marina Zorina!" Am scris cu creion chimic... Ce zici, n-o să șteargă ploaia cuvintele mele?

Dintre toți, montorii erau cei a căror muncă o încînta.

— De i-ai vedea cum lucrează! Lin, frumos... Uneori aș vrea să lucrez și eu cu ei... Munca e grea, căci panourile astea de beton sînt enorme, dar de i-ai vedea cum le stăpînesc! Și ce băieți buni! Păcat că sînt cam slobozi la gură! Ce li s-o fi părînd lor că este „șic" în asta?! Nimic! Dimpotrivă, e rușinos! Bine că-și dau și ei seama, fiindcă, dacă ne văd pe noi, fetele, zic frumos pardon... Dar cum plecăm noi, iar o iau de la început! Numai că nu pe noi ne înjosesc, ci pe ei!

Îi vorbea și Anton despre el. Începea să stăpînească și el meseria, dar la el lucrurile mergeau mai anevoie, mai complicat și fără atîta voioșie. Povestea cu arcurile, întîmplată chiar în prima lui zi de muncă, îl amărîse. Voise să se evidențieze, dar se făcuse de rîs, ba se mai alesese și cu o dojană din partea lui moș Vasea, care-i spusese că-i încăpățînat...

Bătrînul îl mustrase și-l pusese să studieze desenele ca lumea. Dar apoi, în pauza de prînz, observase că băiatul stă mai la o parte și-și mestecă gînditor bucăturile.

— Ia ascultă, măi flăcăule, ce-mi stai așa ca un țap logodit? Vino încoace, să te facem un domino! Hai, poftește!

Numai că lui nu-i plăcea dominoul. Dar intră în joc, ca să facă celorlalți pe plac.

— Ei, domnule, fii atent! îi zise moș Vasea după un timp. N-ai văzut că am tras un patru? Când pauza de prînz se termină și moș Vasea se întoarse la lucru, îi făcu semn lui Anton să vină lîngă el: Stai și te uită!

Și îi arătă un cilindru lucios și bine șlefuit. După care, îi demonstră, mișcare cu mișcare, toate operațiile și îi explică întreg procesul de muncă. Îi spuse dinainte ce se va întîmpla dacă va strînge prea tare bolțul cu contrapiulița și nu va fixa inelul așa cum se cere. Cînd termină cu explicațiile, îl așeză lîngă el și-i spuse să monteze singur axul.

Anton pierdu multă vreme pînă să izbutească, deoarece trăgea mereu cu coada ochiului la moș Vasea, să-l vadă cum lucrează, sau la desenul atîrnat pe perete. Dar pînă la urmă tot montă axul. Cînd fu gata, se apropie de el bătrînul, roti capul piesei și-i spuse scurt:

— Nu-i bine! Nu vezi? Bate!

Anton nu vedea nimic, dar știa că totul poate fi verificat cu ajutorul indicatorului micrometric. De vreme ce bătrînul își dăduse seama de bătaie cu ochiul liber, însemna că devierea era foarte mare. Trebuia deci s-o ia de la început.

Și așa, încetul cu încetul, Anton își învăța meseria, care, pe lîngă necazuri, îi oferea și bucurii, îi dăruia o tot mai mare încredere în forțele sale. Mai ales că-i venea în ajutor și prietenia lui cu Valea Pecenegov. Nu se mai simțea străin, era departe de a mai fi un „țap logodit"... Intrase, treptat-treptat, în viața secției lui, fusese cu tovarășii lui de muncă într-o excursie cu schiurile, scrisese un articol la gazeta de perete, ba chiar luase cuvîntul la o ședință. Ce mîndru se simțise el cînd îi putu povesti aceasta lui Șanski, care venise să-l vadă!

Dar se mai întîmplau uneori lucruri care-l determinau să se simtă înstrăinat, stingher. Rar, dar se mai întîmplau!

Moș Vasea îl trimise într-un rînd la magazie, după niște pile. Dar magazinerul nu vru să-i dea sculele. Ba, mai mult — cel puțin așa i se păru lui — îl privi cam nu știu cum...

Sau povestea cu tușa Pașa... Muncitoarea asta necalificată îl făcu pungaș în fața tuturor! Moș Vasea o certă, iar lui Anton îi spuse că asa este ea, arțăgoasă. Cum se certa acasă cu bărbatu-său, tăbăra cu gura pe oricine îi ieșea în cale și întorcea uzina cu dosul în sus! Dar lucrul acesta nu-l putea împăca pe Anton...

A treia oară fu atît de jignit, încît băgă și Marina de seamă:

— Ce-i cu tine?

— Nimic!

— De ce minți, Anton? Nu ți-e rușine? De ce nu-mi spui adevărul?

Și Anton, de voie, de nevoie, îi mărturisi că, de la o bucată de vreme, din secția lor cam dispăreau cînd bani, cînd lucruri, cînd scule.

— Ei, și? făcu Marina.

— Cum: „Ei, și"? Nu înțelegi? Au să creadă oamenii că...

— Cine? Ți-a spus cineva ceva?

— Nu.

— Atunci ce-s prostiile astea? Să știi că mă supăr.

Cum să se supere însă cînd îl vedea tot mai necăjit pe zi ce trecea? E drept, încerca să ascundă, dar pe Marina n-o puteai înșela!

Povestea asta ținea de o săptămînă, cînd, deodată, Anton veni la ea fericit:

— Știi? L-au descoperit!

— Pe cine?

— Hoțul! Vipera care fura! Nu m-au lăsat, că i-aș fi arătat eu lui! Vor să-l dea în judecata tovărășească!

— Asta înseamnă că pe tine nu te-au bănuit niciodată!

— Nu m-au bănuit! Îl luaseră pe banditul ăla de mult la ochi!

— Atunci tu de ce te-ai perpelit? Adu urechile, să te urechez!

Și îl trase în glumă de urechi, în hohotele de rîs ale amîndurora.

Avea o singură dorință: să-i facă tot mai ușoară povara ce-i apăsa sufletul. Ce n-ar fi dat ea ca Anton să uite! Nu vedea cu ochi buni corespondența cu băieții cu care fusese în colonie și strîmba din nas ori de cîte ori îi povestea cîte ceva despre ei:

— Nu vreau să știu nimic! Taci!

Cînd fu vorba ca Anton să-i citească o scrisoare primită de la Slava Dunaev, primi cu greu și ascultă tot timpul, cu buzele strînse.

Slava îi scria că se încadrase; totodată îi povestea cum se răfuise cu șeful care, cîndva, îi „complicase" viața: îi aruncase, de față cu toți, ce anume credea despre el, și asta privindu-l drept în ochi. Îi mai scria că se pregătea să intre la Institutul pedagogic mult visat, că se întîlnise cu vechii „amici", care încercaseră iar să-l tragă cu ei și care-l bătuseră măr cînd îi trimisese la dracu.

„Trăgeau în mine ca la fasole, dar nu m-am apărat, că-mi era sufletul atît de ars de chinurile trecutului, încît toate loviturile lor mi se păreau un fel de ploaie binecuvîntată după o zi de arșiță cumplită, și eram fericit. Acum am lichidat cu ei și încep să iau înălțime!"

— Îmi place băiatul ăsta! zise Marina. Ia exemplu de la el! Da, da! „Să iei și tu înălțime"! Ajunge cu frămîntările!

Anton, ca răspuns, îi declamă:

Acum răspund față de mine,
Condamnarea nu-mi poate fi știrsă prin hotărîre.
Cea mai grozavă dintre judecăți
Este propria-mi judecată necruțătoare.

— Ce-i asta ? De cine ? îl întrebă Marina. Ascultă, Anton, pricepe că ţi-ai răscumpărat toate greşelile şi că a venit timpul să pui punct la ceea ce a fost ! A venit timpul „să iei înălţime" ! Stăpîneşte-te şi ridică fruntea sus ! Sus capul şi intră în Comsomol, intră în rîndurile noastre !

— Ce Comsomol ?! Cine să mă primească pe mine în Comsomol ? o întrebă Anton, cu o umbră de spaimă în glas.

— De ce nu te-ar primi ? Crezi că băieţii din Comsomol sînt chiar atît de formalişti ?

— Nu, băieţii sînt buni... Mi-a propus asta şi Valka Pecenegov.

— Atunci, ce ? Sau poate că nu vrei tu...

— Cum să nu vreau ? Numai că...

— Iar „Numai că" ? Nu te mai umili, Anton ! Auzi ? Cum să te iubesc dacă eşti aşa ?

Şi atunci Anton îşi dădu seama ce fericire, ce fericire desăvîrşită îi oferea Marina lui.

40

Trecu iarna, veni şi primăvara, şi o dată cu ea moscoviţii se pregătiră de oaspeţi : avea să se adune acolo tineret din toate colţurile lumii, soli ai păcii şi prieteniei, la Cel de-al şaselea Festival Mondial al Tineretului şi Studenţilor ! Şi lumea toată se pregătea în vederea acestui eveniment : oraşul, curat, era pavoazat, se pregăteau cadouri ; fiecare cetăţean îşi făcea socoteala cum să întîmpine mai bine, mai cu căldură, mai prietenește oaspeţii mult aşteptaţi.

Pace şi prietenie !

Se pregăteau deci şi Anton, şi Marina.

Dar sărbătoarea e sărbătoare, iar munca — muncă. Căci în toată ţara munca continua : se cosea, se ara, se strîngea recolta, se forja, se produceau maşini şi

se prelucra fierul. Conform planurilor aprobate la Kremlin, undeva, departe, în taigaua siberiană, în munții din Extremul Orient și — poate — pe malurile Ieniseiului sau în tundra polară, pe meleagurile iernii veșnice, trebuia construite orașe noi, căi ferate, uzine electrice, era nevoie de oameni, de tineret! Ajunse chemarea în toate uzinele, pe toate șantierele, își făcu drum spre toate inimile cinstite. Ajunse și găsi răspuns cinstit și sincer.

— Știi, Anton? Organizația noastră de Comsomol trimite mulți tineri în Siberia!

— În Siberia?

— Da. Pe un șantier.

— Ei, și?

— Tu ce zici?

— Nu știu. La noi e tăcere!

— Ia interesează-te!

Și Anton se duce la comitetul de Comsomol.

— Nu trimitem pe nimeni. Uzina noastră n-a primit instrucțiuni...

— Dar dacă eu, unul, aș vrea să plec?

— Să ne interesăm la comitetul raional. Mai treci peste o zi-două...

Trece o zi, mai trece una, și Anton se prezintă iar.

— Nu trimitem pe nimeni. N-am primit instrucțiuni...

— Dar dacă eu totuși vreau să plec?

— Cîte nu vrea omul! Nu se poate, tovarășe!

Nu prinde privirile fetei cu care stă de vorbă, dar înțelege deodată totul:

— Pot să mă duc la secretar?

— Poftim!

Și Anton se duce la secretarul comitetului raional:

— Eu vreau să plec pe șantier. De ce mi se tot spune că nu se poate?

— Pentru că nu se poate! zice secretarul.

— De ce? Fiindcă am fost condamnat? Da?

Secretarul ridică ochii spre el:

— Înțelege, tovarășe! Cum te cheamă? Șelestov? Pricepe, trimitem acolo numai oameni bine verificați... de care sîntem siguri...

— Cum?! De mine nu sînteți siguri?

Și vocea lui Anton se frînge.

— N-am spus asta, dar... Ești încă prea nou în Comsomol și... — secretarul dă din mînă. Trebuie să recunoști și dumneata că aici e vorba de o chestiune de stat, de o chestiune de mare importanță! Am trimis anul trecut și oameni mai puțin siguri și ne-am ales cu o chelfăneală de n-am uitat-o nici pînă azi! Ei au făcut ce-au făcut acolo, dar săpuneala am încasat-o noi, aici! Vezi! Muncă este peste tot! Nu pricep de ce te necăjești dumneata?!

Dar Anton nu se lasă.

— Aia tremură pentru pielea lor, cînd pentru mine asta este o chestiune de onoare! De viață! îi spuse el mai tîrziu Marinei. Nu-i vorba să fiu trimis, ci să pot munci! Vreau o muncă în care să-mi pot pune toate forțele! Am trecut prin toate universitățile vieții și vreau să fac ceva pe potriva puterilor mele! Nu știu! Ceva cum nimeni n-a făcut! Tu înțelegi, Marina! Știu că mă înțelegi!

— Luptă-te, Anton! Bravo! Aleargă! Du-te! Du-te pînă la Comitetul Central!

Anton se duse, luptă și ajunse într-adevăr pînă la Comitetul Central, unde, în fine, își atinse scopul.

Mai era o piedică, ultima: părinții.

Dintre ei doi, de discuția care trebuia să aibă loc cu părinții, Marina se temea cel mai mult.

Dar poate că lupta dusă pînă atunci cu ai ei avusese un efect, pentru că de astă dată merse mai ușor. Își dezarmă tatăl, repetîndu-i cuvintele: „Unii vor ca numai ei să trăiască, alții vor ca toți să aibă un trai bun, fericit. Asta-i deosebirea!" La care Gheorghi Nikolaevici răspunse solemn și, bineînțeles, cu lacrimi în ochi:

— Sînt mîndru de tine, Marinocika!

Iar Ekaterina Vasilievna, urmînd pilda soțului ei, nu se mai împotrivi decît așa, de formă.

În schimb, cea care se ridică cu toată energia împotriva plecării lor fu Nina Pavlovna:

— Pentru ce? Unde să pleci? Ce nu-ți place acasă? Ai serviciu, ai casă, ai pe cineva care să te îngrijească... Ce mai vrei? La mine te-ai gîndit? La mine, care am avut atîta de suferit din cauza ta!

„Am avut atîta de suferit din cauza ta!" Ce să răspunzi la asta? Cum să nu te dezarmeze gîndul că n-ai dreptul să pleci și s-o lași singură? Pe cine mai are ea oare pe lume?

O recunoscu și Marina. Îi va fi greu, foarte greu Ninei Pavlovna. Dar lui? Lui, lui Anton?

Problemă greu de soluționat! Nina Pavlovna avea dreptate! Dar el, Anton, n-avea și el dreptatea lui? Îi merge bine și la uzină, și acasă. Dar pe cine poate oare mulțumi o viață atît de tihnită?

Iată de ce Marina se duce la Nina Pavlovna. Și stau amîndouă de vorbă deschis.

— Pricepe, Marina — îi spune mama lui Anton, ștergîndu-și lacrimile — nu-l mai am pe lume decît pe el! Numai pe el! Vor trece anii, vei fi și tu mamă, fără îndoială, o mamă mai bună ca mine, și vei înțelege!

— Te înțeleg și acum, Nina Pavlovna, draga mea! Înțelege-ne și dumneata! Anton nu poate proceda altfel, așa e firea lui. Mi-aduc aminte cum era cînd l-am cunoscut și l-am dus la directoare, și-mi dau seama cum este astăzi! Nu mai e același om! Privește deschis și nu-i mai ajunge munca! Vrea să se reabiliteze, pricepi dumneata? Are nevoie de o dăruire eroică! Nu mai poate fără ea! Onoarea, iată ceea ce i se pare mai prețios acum!

Și Nina Pavlovna, care știe că fata are dreptate, plînge încetișor:

— Dă-mi voie să te sărut, Marina. Ești o fată deșteaptă! Iubește-l, că eu... Nu-i nimic! O să-mi dăruiesc tot timpul liber copiilor pe care mi i-a dat miliția în grijă... Căci asta poate fi reabilitarea mea! Iar mai tîrziu... Mai tîrziu poate c-am să vin și eu la voi...

— Bineînțeles, Nina Pavlovna! Cum ne descurcăm, vii la noi!

Și totul s-a lămurit. Iar cînd începură pregătirile, cele două mame își făcură curaj. Se întîlniră, vorbiră și lăcrimară împreună. Iar după ce își șterseră lacrimile, întocmiră lista celor necesare copiilor lor.

Începuse festivalul. Orașul tot era numai steaguri, stegulețe și lozinci. Pe toate reverele, la toate gulerele rochiilor înflorise insigna festivalului în cinci culori. Iar pe panourile de pe case jucau, ținîndu-se de mînă, tineri din toate țările lumii, în jurul globului pămîntesc.

Pace și prietenie!

Seara, în ajunul plecării, Anton și Marina porniră la plimbare prin oraș. Văzură steagurile din centru, din fața Teatrului Mare, covorul fermecat din Piața Dzerjinski, iar în Piața Revoluției, o machetă înfățișînd niște dărîmături; iar pe un zid năruit scria: „Aceasta nu se va mai repeta niciodată".

Nu, nu se va mai repeta! N-au să îngăduie ei să se mai repete! Cei ce vor distrugerea omenirii vor fi opriți la timp! Oamenii vor construi, vor înfrumuseța pămîntul!

Păcat, păcat să părăsești o Moscovă în sărbătoare!

...Dar bagajele au fost făcute, iar biletele cumpărate. Deci, la drum!

Trenul pornește din Gara de Nord. Pe peron, oameni mulți. Unii pleacă, alții îi conduc pe cei care pleacă, unii au venit să caște gura... Pe vagoane aleargă fîșii lungi de pînză roșie: „Pornim să construim!" sau: „Fără văicăreli!"

— Fără văicăreli! spune Șanski, în ton cu lozinca, strîngîndu-i lui Anton mîna.

Căci a venit și el să le ureze drum bun. Cîte n-ar fi vrut să-i spună acestui tînăr, care a crescut sub ochii lui! Dar nu e nici momentul, și nici timp nu are. A trecut omul prin vîltori, s-a luptat, dar a răzbit pe firul apei, spre curentul cel drept și viu: înoată deci, trage vîrtos, nu te lăsa luat de ape, cu-

cereşte zările şi intră, cu inima sus, în rîndurile celor care se construiesc şi pe ei, soarta lor, dar şi viaţa!

În jur, larmă ca pe orice peron de gară. Ultimele cuvinte, ultimele sfaturi, zîmbete, lacrimi... Undeva începe deodată să cînte o armonică... O fată îşi smulge năframa şi se avîntă într-o „rusească" ce-i umflă rochia ca un clopot. Faceţi-i loc!

Apoi, rămas bun şi o ultimă fluturare. Vagonul tremură şi rămîn toţi în urmă. Şi Gheorghi Nikolaevici, şi Ekaterina Vasilievna, şi Şanski, şi moş Vasea, şi Pecenegov, şi Nina Pavlovna, care-şi şterge lacrimile. Au plecat!

Este totuşi un eveniment! Doi tineri care pleacă din trecut spre viitor! Cum să se aşeze la locul lor şi să stea de vorbă, cum să se culce sau să-şi deschidă geamantanul şi să mănînce? Este totuşi un mare, foarte mare eveniment!

Stau amîndoi la geam şi privesc. Îi aşteaptă viaţa cea nouă — poate taigaua cu nesfîrşitele ei drumuri, schelele şantierelor şi traiul dus în corturi. Dar ce importanţă are că vor trăi în corturi? Au rămas în urmă Moscova, uzinele, casele, depoul de căi ferate, turnurile şi săgeţile Expoziţiei Agricole. Rîul Iauza! Soarele apune printre nori şi pare, văzut aşa, printre spărturile lor, un tăciune stins. În goană se perindă prin dreptul ferestrelor staţiile de cale ferată, vile, păduri... Huruie trenul peste un pod, şi din brădet răsare o clipă tăbliţa cu inscripţia de mult uitată: „Abramţevo"...

Anton tresare. Cum de-a uitat? Nici o clipă nu s-a gîndit că vor trece pe acolo, prin locurile acestea de groaznică amintire, pline de tristeţe şi durere...

Simte însă mîna Marinei, care-i atinge uşurel degetele. Nu-i spune nimic, îi atinge doar degetele, şi Anton ridică ochii spre ea, se dezlipeşte de fereastră, se întinde pe banchetă, cu mîinile sub cap, şi priveşte în sus.

— Nu-i voie, Anton!... Ce rost are?... Nu-i voie! aude el la ureche şoapta Marinei. Doar am plecat, nu?... Îţi dai tu seama încotro am pornit, Anton?

— Știi, Marina, aș vrea să scriu totul! Să povestesc tot, ca să afle lumea toată!

— Scrie, dragul meu! Și trimite manuscrisul la „Komsomolskaia Pravda"!

Anton, culcat, cugetă: „De ce nu? Am să scriu! Să fim oameni! Să ne apărăm cinstea și demnitatea! Să trăim așa cum a spus Maiakovski: «...ca munca mea să se contopească cu munca republicii mele». Să vedem fericirea supremă în înfrumusețarea pământului, în construirea viitorului, a unui viitor pe măsura căruia trebuie să fim!"

1955—1960

Redactor responsabil : AUREL BUICIUC
Tehnoredactor : SORINA MALCAȘ

Dat la cules 15.06.1964. Bun de tipar 13.08.1964. Apărut 1964. Tiraj 20.155. Broșate 17.080. Legate 1/1 3075. Hîrtie tipar înalt ed. mat tip B de 65 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 27,09. Coli tipar 33,5. A. nr. 5896. C. Z. pentru bibliotecile mari 8 S. C. Z. pentru bibliotecile mici 8 S—31=R.

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918", str. Grigore Alexandrescu nr. 93—95, București — R.P.R. comanda nr. 1286.

GRIGORI
MEDÎNSKI
einstein